

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Херсонський державний університет

ISSN 2663-970X (PRINT)
ISSN 2664-6005 (ONLINE)
DOI 10.32999/KSU2663-970X

Інсайт:

ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ СУСПІЛЬСТВА

INSIGHT: THE PSYCHOLOGICAL DIMENSIONS OF SOCIETY

Науковий журнал

Випуск 11

Видавничий дім
"Гельветика"
2024

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Kherson State University

ISSN 2663-970X (PRINT)
ISSN 2664-6005 (ONLINE)
DOI 10.32999/KSU2663-970X

Інсайт:

ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ СУСПІЛЬСТВА

INSIGHT: THE PSYCHOLOGICAL DIMENSIONS OF SOCIETY

Scientific journal

Issue 11

**Свідоцтво Міністерства юстиції України
про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 23692-13532Р від 17.12.2018 р.**

**Науковий журнал внесено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «А»)
за спеціальністю 053 Психологія (Наказ МОН України від 24.04.2024 № 582, додаток 5)
та включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)»,
«Консультативна рада Scopus Content Selection and Advisory Board (CSAB) схвалили заяву».**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Ігор Попович – доктор психологічних наук, професор, Херсонський державний університет (Україна)

Заступник головного редактора:

Алісар Гудімова – доктор філософії в галузі психології, доцент, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова (Україна)

Відповідальний секретар:

Тетяна Щербак – кандидат психологічних наук, доцент, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (Україна)

Технічний секретар

Галина Бокшань – кандидат філологічних наук, доцент, Херсонський державний аграрно-економічний університет (Україна)

Члени редакційної колегії:

Кизилгюль Аббасова – доктор філософських наук, професор, Бакинський державний університет (Азербайжан);
Грант Аванесян – доктор психологічних наук, професор, Єреванський державний університет (Вірменія);
Дієго Феліпе Арбелаес Кампілло – професор, Університет де Амазонія (Колумбія); **Інґріда Баранаскіне** – доктор соціальних наук (едукології) освіти, професор, Клайпедський університет (Литва); **Алла Борисюк** – доктор психологічних наук, професор, Буковинський державний медичний університет (Україна); **Веліз Алекс Бургос** – доктор психології, психології здоров'я, соціальної психології, професор, Університет (Лос-Лагос, Чилі); **Наталія Володарська** – кандидат психологічних наук, провідний науковий співробітник, Інститут психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України (Україна); **Ігор Галян** – доктор психологічних наук, професор, Національний університет «Львівська політехніка» (Україна); **Олена Галян** – доктор педагогічних наук, професор, Львівський національний університет імені Івана Франка (Україна); **Максим Жидко** – кандидат психологічних наук, доцент, Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (Україна); **Вадим Завацький** – доктор психологічних наук, доцент, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (Україна); **Димитрина Каменова** – доктор педагогіки, професор, Варненський університет менеджменту (Болгарія); **Ірина Коваль** – доктор психологічних наук, професор, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця (Україна); **Зоряна Ковальчук** – доктор психологічних наук, професор, Львівський державний університет внутрішніх справ (Україна); **Іван Крупник** – кандидат психологічних наук, доцент, Херсонський державний університет (Україна); **Марина Орап** – доктор психологічних наук, професор Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна); **Микита Панов** – доктор психологічних наук, доцент, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» (Україна); **Любомира Пілецька** – доктор психологічних наук, професор, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (Україна); **Магда Хулісса Рохас-Багамон** – доктор освіти та екологічної культури, професор, Південно-Колумбійський університет (Колумбія); **Наталія Тавровецька** – кандидат психологічних наук, доцент, Херсонський державний університет (Україна); **Богдан Ткач** – доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, Інститут психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України (Україна); **Наталія Цибуляк** – кандидат психологічних наук, доцент, Бердянський державний педагогічний університет (Україна); **Ельнора Шафієва** – доктор психологічних наук, професор, Бакинський державний університет, Азербайжан; **Світлана Яковлева** – доктор психологічних наук, професор, Херсонський державний університет (Україна); **Анастасія Яцюк** – кандидат психологічних наук, доцент, Державний університет економіки і технологій (Україна).

І-69 Інсайт: психологічні виміри суспільства : наук. журн. / ред. кол. І. Попович, А. Гудімова, та ін. – Херсон: Видавничий дім «Тельветика», 2024. – Вип. 11. – 390 с.

У журналі висвітлюються актуальні питання психологічної теорії та історії психологічної думки; психології особистості; педагогічної та вікової психології; соціальної психології; організаційної психології; юридичної, економічної та інших галузей психологічної науки.

**Certificate of the Ministry of Justice of Ukraine
of the state registration of the print media
Series KB No. 23692-13532P dated December 12, 2018.**

*The scientific journal is included in category «A» of the List of scientific professional editions of Ukraine in psychological sciences (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 582 of 24.04.2024, appendix 5).
The Journal included in the international scientometric database Index Copernicus International (The Republic of Poland)», «The Scopus Content Selection and Advisory Board (CSAB) approved our application».*

EDITORIAL BOARD

Chief Editor:

Ihor Popovych – DSc in Psychology, Professor, Kherson State University (Ukraine)

Deputy Chief Editor:

Alisar Hudimova – Ph.D. in Psychology, Associate Professor, Odesa I. I. Mechnikov National University (Ukraine)

Assistant Editor:

Tetiana Shcherbak – Ph.D. in Psychology, Associate Professor, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko (Ukraine)

Technical Secretary:

Halyna Bokshan – Candidate of Philological Sciences (Ph.D. in Philology), Kherson State Agricultural and Economic University (Ukraine)

Members of the Editorial Board:

Qizilgul Abbasova – DSc in Philosophy, Professor, Baku State University (Azerbaijan); **Grant Avanesyan** – DSc in Psychology, Professor, Yerevan State University (Armenia); **Diego Felipe Arbeláez-Campillo** – Professor, Universidad de La Amazonia (Colombia); **Ingrida Baranauskiene** – Ph.D. in Social Sciences (Educology) Education, Professor, Klaipeda University (Lithuania); **Alla Borysiuk** – DSc in Psychology, Professor, Bukovinian State Medical University (Ukraine); **Veliz Alex Burgos** – Ph.D. in Psychological Sciences, Health Psychology, Social Psychology, Professor, University of Los-Lagos (Chile); **Nataliia Volodarska** – Ph.D. in Psychology, Leading Research Scientists G. S. Kostiyk, Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine); **Ihor Halian** – DSc in Psychology, Professor, Lviv Polytechnic National University (Ukraine); **Olena Halian** – DSc in Pedagogy, Professor, Lviv Ivan Franko National University (Ukraine); **Maxim Zhydko** – Ph.D. in Psychology, Associate Professor, Zhukovsky National Aerospace University “Kharkiv Aviation Institute” (Ukraine); **Vadym Zavatskyi** – DSc in Psychology, Associate Professor, East Ukrainian National University named after V. Dahl (Ukraine); **Dimytryna Kamenova** – Ph.D. in Pedagogy, Professor, Varna University of Management (Bulgaria); **Iryna Koval** – DSc in Psychology, Professor, Bogomolets National Medical University (Ukraine); **Zoryana Kovalchuk** – DSc in Psychology, Professor, Lviv State University of Internal Affairs (Ukraine); **Ivan Krupnyk** – Ph.D. in Psychology, Associate Professor Kherson State University (Ukraine); **Maryna Orap** – DSc in Psychology, Professor, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University (Ukraine); **Mykyta Panov** – DSc in Psychology, Associate Professor, Municipal Institution of Higher Education “Khortytsia National Educational Rehabilitation Academy” (Ukraine); **Liubomyra Piletska** – DSc in Psychology, Professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ukraine); **Magda Julissa Rojas-Bahamón** – Ph.D. in Education and Environmental Culture, Professor, Surcolombiana University (Colombia); **Nataliia Tavrovetska** – Ph.D. in Psychology, Associate Professor, Kherson State University (Ukraine); **Bogdan Tkach** – DSc in Psychology, Senior Researcher, G. S. Kostiyk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine); **Nataliia Tsybulyak** – Ph.D. in Psychology, Associate Professor, Berdyansk State Pedagogical University (Ukraine); **Elnara Shafiyeva** – DSc in Psychology, Professor, Baku State University (Azerbaijan); **Svitlana Yakovleva** – DSc in Psychology, Professor, Kherson State University (Ukraine); **Anastasiia Yatsiuk** – Ph.D. in Psychology, Associate Professor, State University of Economics and Technology (Ukraine).

I-69 Insight: the psychological dimensions of society : scientific journal / editorial board I. Popovych, A. Hudimova et al. – Kherson: Publishing house “Helvetica”, 2024. – Issue 11. – 390 pages.

The journal covers topical issues of psychological theory and history of psychological thought; personality psychology; pedagogical and developmental psychology; social psychology; organizational psychology; legal, economic and other branches of psychological science.

CONTENTS

<i>Popovych I.</i> Editor's Preface.....	7
GENERAL PSYCHOLOGY; PERSONALITY PSYCHOLOGY	
<i>Plokhikh V., Kireieva Z., Skoromna M.</i> Emotional Accompaniment of the Organization of Time Perspective of Forced Ukrainian Migrants Staying Abroad	15
<i>Petrovska I.</i> Civic Identity of Ukrainians: Age, Gender, Political Dimensions.....	38
<i>Karpenko Ye., Savko N., Lialiuk Yu., Kolisnyk R.</i> Emotional Intelligence in Organization of the Personality Motivation Structure.....	57
<i>Aleksina N., Gerasimenko O., Lavrynenko D., Savchenko O.</i> Ukrainian adaptation of the Generalized Anxiety Disorder scale (GAD-7): diagnostic experience in the state of martial law.....	77
PEDAGOGICAL AND DEVELOPMENTAL PSYCHOLOGY	
<i>Chebykin O., Sytnik S., Massanov A., Pavlova I.</i> Research on the Correlation Between Emotional-Gnostic and Personal Characteristics with Parameters of Adolescents' Creativity.....	105
<i>Shevchenko N., Kuzmych O., Hmyrina O.</i> Personal Determination of Self-Confidence in Youth.....	123
<i>Tsiuniak O., Yaremchuk N., Haliuka O., Prots M.</i> Innovation in the Professional Formation and Development of Future Teachers.....	146
<i>Kariyev A., Orazbayeva F., Imankulova M., Vasileva V.</i> Research on Academic Giftedness of Future Teachers	164
<i>Hrys A., Pavliuk O., Hoi N., Los O.</i> Strategies of Student Youth's Self-Representations in Choosing Behavioral Tendencies	184
<i>Koval O., Fomina I., Golub Iu., Ozerov D.</i> Resilience in the Changed Conditions of Educational and Professional Training of Future Specialists of a Socioeconomic Profile.....	204
<i>Smolinska O., Koval I., Pavliuk M., Shulha D.</i> Research of Assertiveness in Organization of the Time Perspective of Degree-Seeking Students in Higher Education.....	222
SOCIAL PSYCHOLOGY; PSYCHOLOGY OF SOCIAL WORK	
<i>Blikhar V., Kalka N., Kuzo L.</i> Theoretical and Empirical Study on Hardiness of Participants in Military Operations.....	239
<i>Hoian I., Yakovleva S., Huias I., Fomina I.</i> Self-Organization of Student Youth under Conditions of Social Uncertainty.....	260
LEGAL PSYCHOLOGY	
<i>Shvets D., Yevdokimova O., Korniienko M.</i> Self-Regulation and a Regulatory Focus of Combatant Police Officers.....	283
<i>Zarichanskyi O.</i> Social and Individual-Psychological Factors of an Individual's Propensity for Corrupt Behavior....	300
<i>Pomytkina L., Pomytkin E., Yakovytska L.</i> Impact of Professionally Important Qualities of Patrol Police Officers on Decision-making Strategies...	321
MEDICAL PSYCHOLOGY	
<i>Halian A.</i> Personal Predictors of Future Medical Workers Adaptation to the Conditions of Professional Activity.....	343
SPECIAL PSYCHOLOGY	
<i>Moldakhanova M., Kariyev A., Lekerova G., Orazbayeva F.</i> Research on Adaptation of First-Year Students with Special Educational Needs to Study at University.....	365

ЗМІСТ

Попович І.	
Передмова редактора.....	7
ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ; ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ	
Плох В., Кіреєва З., Скоромна М.	
Емоційний супровід організації часової перспективи українських вимушених мігрантів за кордоном.....	15
Петровська І.	
Громадянська ідентичність українців: вікові, статеві, політичні виміри.....	38
Карпенко Є., Савко Н., Лялюк Ю., Колісник Р.	
Емоційний інтелект в організації структури мотивації особистості.....	57
Алексіна Н., Герасименко О., Лавриненко Д., Савченко О.	
Українська адаптація шкали для оцінки генералізованого тривожного розладу GAD-7: досвід діагностики в умовах воєнного стану.....	77
ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ	
Чебикін О., Ситнік С., Массанов А., Павлова І.	
Дослідження взаємозв'язку емоційно-гностичних та особистісних особливостей із параметрами творчості підлітків.....	105
Шевченко Н., Кузьмич О., Гмиріна О.	
Особистісна детермінація довіри до себе в юнацькому віці.....	123
Цюняк О., Яремчук Н., Галука О., Проц М.	
Іноватика в професійному становленні та розвитку майбутніх вчителів.....	146
Карієв А., Оразбаєва Ф., Іманкулова М., Васільєва В.	
Дослідження академічної обдарованості майбутніх учителів.....	164
Грись А., Павлюк О., Гой Н., Лось О.	
Стратегії самопрезентацій студентської молоді у виборі тенденцій поведінки.....	184
Коваль О., Фоміна І., Голуб Ю., Озеров Д.	
Резильєнтність у змінених умовах навчально-професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю.....	204
Смолінська О., Коваль І., Павлюк М., Шульга Д.	
Дослідження асертивності в організації часової перспективи здобувачів вищої освіти.....	222
СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ; ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	
Бліхар В., Калька Н., Кузьо Л.	
Теоретико-емпіричне дослідження життєстійкості учасників воєнних дій.....	239
Гоян І., Яковлева С., Гуляс І., Фоміна І.	
Самоорганізованість студентської молоді в умовах соціальної невизначеності.....	260
ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ	
Швець Д., Євдокімова О., Корнієнко М.	
Самоуправління і фокус регуляції поліцейських-комбатантів.....	283
Зарічанський О.	
Соціальні та індивідуально-психологічні чинники схильності особистості до корупційної поведінки.....	300
Помиткіна Л., Помиткін Е., Яковицька Л.	
Вплив професійно важливих якостей працівників патрульної поліції на стратегії прийняття рішень.....	321
МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ	
Галян А.	
Особистісні предиктори адаптації майбутніх медичних працівників до умов професійної діяльності.....	343
СПЕЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ	
Молдаханова М., Карієв А., Лекерова Г., Оразбаєва Ф.	
Дослідження адаптації студентів-першокурсників з особливими освітніми потребами до навчання в університеті.....	365

Editor's Preface

Передмова редактора

Ihor Popovych*

Doctor of Psychology, Full Professor,
Department of Psychology
Kherson State University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-1663-111X>

Ігор Попович*

доктор психологічних наук, професор,
професор, кафедра психології
Херсонський державний університет, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-1663-111X>

The scientific community has been presented with the latest – the eleventh – issue of the scientific journal “Insight: the psychological dimensions of society” (№ 11/2024). Our publication has received a generated journal profile in the Scopus scientometric database. Since the journal’s title is complex, having a main title – Insight and a subtitle – Psychological Dimensions of Society, as a result of interaction with the Scopus Content Selection and Advisory Board (CSAB), the publication is presented as follows: **Insight Open Access** (<https://www.scopus.com/sourceid/21101160593>). Searching for the scientific journal in the Scopus database using ISSN 2663-970X i e-ISSN 2664-6005 is reliable. As of March 5, 2024, the journal has the following scientometric indicator: CiteScoreTracker 2023 = 267 Citations to date / 77 Documents to date = 3.5. We are awaiting the generation of the CiteScoreTracker 2024 and the journal’s quantiles (percentile and quartile) by the Scopus database. Since the journal has indexed all issues (No. 3–10) for the previous four years (2020–2023), metrics from Scimago Journal & Country Rank (SJR 2023 0.53; Q2) have been generated. Based on the decision of the Attestation Board of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated April 24, 2024 (Order No. 582, Appendix 5), the scientific journal “Insight: Psychological Dimensions of Society” was assigned category “A” (included in the list of 2020).

In the eleventh issue, nineteen documents were published: eighteen scientific papers and an editor’s

Науковій спільноті представлено черговий – одинадцятий – випуск наукового журналу “Інсайт: психологічні виміри суспільства” (№ 11/2024). Наше видання отримало згенерований профіль журналу в наукометричній базі Scopus. Оскільки назва журналу є складною, бо має основну – Інсайт і субназву – психологічні виміри суспільства, то в результаті взаємодії з Консультативною радою Scopus Content Selection and Advisory Board (CSAB) видання представлено так: **Insight Open Access** (<https://www.scopus.com/sourceid/21101160593>). Надійним є пошук наукового журналу в базі Scopus через ISSN 2663-970X i e-ISSN 2664-6005. На 05 березня 2024 року журнал має такий наукометричний показник: CiteScoreTracker 2023 = 267 Citations to date / 77 Documents to date = 3.5. Чекаємо генерування базою Scopus показника CiteScoreTracker 2024 та квантилів журналу (процентиль і квантиль). Оскільки, видання має проіндексовані за попередні чотири роки (2020–2023) усі випуски (№№ 3–10), то згенеровано метрики від Scimago Journal & Country Rank (SJR 2023 0.53; Q2). На підставі рішення атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України від 24.04.2024 року (Наказ № 582, додаток 5) науковому журналу “Інсайт: психологічні виміри суспільства” присвоєно категорію “A” (рік включення до переліку 2020).

В одинадцятому випуску опубліковано дев’ятнадцять документів: вісімнадцять

* Автор-кореспондент: insightksu2019@gmail.com

* Corresponding Author: insightksu2019@gmail.com

preface. The representation of foreign researchers has significantly expanded compared to previous issues. Attention is also drawn to the continued increase in the number of published studies carried out within the framework of grant programs. The authors of the current issue were presented by researchers from Ukraine, Kazakhstan, the United States, and Bulgaria, who are well-known scientists, research fellows, Doctors and Candidates of Science, PhD holders, doctoral candidates, graduates of educational and scientific programs of higher education institutions and scientific research institutions, as well as practicing psychologists and psychotherapists. The works of the current issue are divided into six sections: "General Psychology; Personality Psychology", "Pedagogical and Developmental Psychology", "Social Psychology; Psychology of Social Work", "Legal Psychology", "Medical Psychology" and "Special Psychology".

The section "General Psychology; Personality Psychology" is represented by four papers. Researchers Viktor Plokhikh, Zoya Kireieva and Marianna Skoromna presented materials on the emotional support of the organization of the time perspective of Ukrainian forced migrants abroad. The researchers concluded that Ukrainian forced migrants abroad have a high level of negative emotions and personal anxiety, which prevents a rational determination of future prospects and contributes to a tendency to a fatalistic attitude toward current circumstances. It was found that there is an increased orientation of respondents towards current hedonistic satisfaction of needs, which does not facilitate adaptation, is associated with distinct negative experiences of past and present circumstances, and restrains the determination of future prospects. It is noted that the significant expressiveness of the emotion of interest contributes to a clear orientation of forced migrants to eliminate the uncertainty of the future perspective that is determined by adaptation. The work of Inha Petrovska presents the age, gender and political dimensions of the civic identity of Ukrainians. The author empirically investigated and proved the existence of differences between men and women in terms of representativeness, subject orientation, conceptuality, and an integral

наукових праць і передмову редактора. Значно розширилася в порівнянні з попередніми випусками представленість зарубіжних дослідників. Також звертаємо увагу на продовження зростання кількості опублікованих досліджень, що виконані в межах грантових програм. Авторський склад поточного випуску представили дослідники з України, Казахстану, Сполучених Штатів Америки та Болгарії, які є відомими вченими, науковими співробітниками, докторами і кандидатами наук, докторами PhD, докторантами, здобувачами освітньо-наукових програм закладів вищої освіти та науково-дослідних установ, практикуючими психологами, психотерапевтами. Праці поточного випуску об'єднано в шість рубрик: "Загальна психологія; психологія особистості", "Педагогічна та вікова психологія", "Соціальна психологія; психологія соціальної роботи", "Юридична психологія", "Медична психологія" і "Спеціальна психологія".

Рубрику "Загальна психологія; психологія особистості" представлено чотирма працями. Дослідники Віктор Плохих, Зоя Кіреєва і Маріанна Скоромна запропонували матеріали розгляду емоційного супроводу організації часової перспективи українських вимушених мігрантів за кордоном. Дослідники дійшли висновку, що вимушені українські мігранти за кордоном мають високий рівень виразності негативних емоцій та особистісної тривожності, що перешкоджає раціональному визначенню перспективи майбутнього і сприяє схильності до фаталістичного налаштування на поточні обставини. З'ясовано, що спостерігається підвищена орієнтація респондентів на поточне гедоністичне задоволення потреб, яке не сприяє адаптації, пов'язується з виразними негативними переживаннями обставин минулого та теперішнього і стримує визначення перспективи майбутнього. Зазначено, що суттєва виразність емоції інтересу сприяє явній, вмотивованій адаптацією орієнтації вимушених мігрантів на усунення невизначеності перспективи майбутнього. У праці Інги Петровської представлено вікові, статеві та політичні виміри громадянської ідентичності українців. Авторка емпірично з'ясувала й довела наявність відмінностей між

indicator of the maturity of civic identity. Statistically significant differences were found between citizens with right-wing and left-wing political orientations in terms of subject orientation and stability. Statistically significant differences were also identified between supporters of democracy and authoritarianism in terms of conceptuality, representativeness, and the maturity of civic identity. In the work of Yevhen Karpenko, Nadiia Savko, Yuriy Lialiuk, and Roksolana Kolisnyk, the emotional intelligence was investigated in the organization of the structure of personality motivation. It was established that motivation parameters such as “significance of results”, “task complexity”, “evaluation of the level of achieved results” and “assessment of one’s potential” are related to the achievement of complex goals, which in turn requires the mobilization of the emotional-volitional potential of the personality. Nadiia Aleksina, Olga Gerasimenko, Denys Lavrynenko and Olena Savchenko proposed an adaptation of the scale for assessing Generalized Anxiety Disorder GAD-7. The researchers shared their experience of applying the psychometric tool under martial law conditions. It is noted that the adapted Ukrainian version of GAD-7 is an effective instrument for screening symptoms of anxiety disorder in psychological practice and scientific research, including in extreme conditions of existence.

Seven papers are presented in the section “Pedagogical and Developmental Psychology”. A full member of the NAES of Ukraine Oleksii Chebykin, along with his colleagues – Svitlana Sytnik, Anatolii Massanov, Iryna Pavlova – organized a research on the correlation of emotional-gnostic and personal characteristics with parameters of adolescents’ creativity. The researchers found and explained that the set of emotional-gnostic and personal characteristics, which have statistically significant correlations with the manifestations of traits of creativity, include the following: a high level of psycho-emotional stress, activity in social interactions, openness, impermanence, flexibility and uncertainty in decision-making. Researchers Nataliia Shevchenko, Oksana Kuzmych and Oleksandra Hmyrina investigated peculiarities of self-confidence development and its personal

чоловіками та жінками за такими ознаками, як репрезентованість, суб’єктна орієнтація, концептуальність, інтегральний показник зрілості громадянської ідентичності. Виявлено статистично значущі відмінності між громадянами з правими й лівими політичними орієнтаціями за такими показниками, як суб’єктна орієнтація та стійкість. Також статистично достовірні відмінності з’ясовано між прихильниками демократизму й авторитаризму за такими показниками, як концептуальність, репрезентованість та зрілість громадянської ідентичності. У праці Євгена Карпенка, Надії Савко, Юрія Лялюка і Роксолани Колісник досліджено емоційний інтелект в організації структури мотивації особистості. Встановлено, що параметри мотивації “значущість результатів”, “складність завдання”, “оцінка рівня досягнутих результатів” і “оцінка свого потенціалу” пов’язані з досягненням складних цілей, що у свою чергу вимагає мобілізації емоційно-вольового потенціалу особистості. Надія Алексіна, Ольга Герасименко, Денис Лавриненко й Олена Савченко запропонували адаптацію шкали для оцінки генералізованого тривожного розладу GAD-7. Дослідники поділилися досвідом застосування психометричного інструменту в умовах воєнного стану. Зазначено, що адаптована україномовна версія GAD-7 є ефективним інструментом для скринінгу симптомів тривожного розладу в психологічній практиці та наукових дослідженнях, у тому числі – в екстремальних умовах існування.

У рубриці “Педагогічна та вікова психологія” представлено сім праць. Дійсний член НАПН України Олексій Чебикін із колегами – Світланою Ситнік, Анатолієм Массановим та Іриною Павловою – організували дослідження взаємозв’язку емоційно-гностичних та особистісних особливостей із параметрами творчості підлітків. Дослідники з’ясували й пояснили, що комплекс емоційно-гностичних та особистісних особливостей, які володіють статистично достовірними зв’язками з проявами рис творчості, складають: високий рівень психоемоційної напруженості, активність у соціальних взаємодіях, відкритість, непостійність, гнучкість та невизначеність

determinants in youth. The assumption that self-confidence in youth was meaningfully determined by age-related new formations and is influenced by personal determinants such as dignity; adequate self-esteem; internality of subjective control; motivation for success; belief in one's own self-efficacy was confirmed. Oksana Tsiuniak, Nataliya Yaremchuk, Olha Haliuka and Marta Prots identified and substantiated the psychological content parameters of innovation in the professional formation and development of future teachers. The authors explained that the statistically significant correlation of the qualitative coefficient of innovation with the "social usefulness" parameter is evidence that the subjects are ready to bear social responsibility for innovation, take a mature social position and plan their work in a long-term perspective. Adlet Kariyev, Fauziya Orazbayeva, Meruert Imankulova, and Valentina Vasileva identified the psychological content parameters, correlations, and factors of academic giftedness of future teachers. The researchers proposed a series of recommendations related to the reorganization and implementation of innovative processes in the training of future teachers with the aim of developing academic giftedness and providing gifted students with quality psychological and pedagogical support. Antonina Hrys, Oksana Pavliuk, Nataliia Hoi, and Oksana Los conducted a theoretical and empirical research of the dominant self-presentation strategies of student youth in the context of social desirability and current behavioral trends. It was found that high levels of social desirability expression according to the "self-deception" and "impression management" scales could be dangerous for the formation of a young individual. It was recommended to implement preventive measures aimed at forming assertive self-presentation strategies. Post-graduate students Oleksii Koval, Iryna Fomina, Iuliia Golub and Denys Ozerov researched resilience in the changed conditions of educational and professional training of future specialists of sociomic profile. The researchers proved that respondents with a high level of resilience are capable of self-development under any circumstances. Negative events, critical situations and changed conditions are

в ухваленні рішень. Дослідниці Наталія Шевченко, Оксана Кузьмич і Олександра Гмиріна дослідили специфіку розвитку довіри до себе та її особистісні детермінанти в юнацькому віці. Підтверджено припущення про те, що довіра до себе в юнацькому віці змістовно зумовлена віковими новоутвореннями та піддається впливу таких особистісних детермінант, як почуття власної гідності, адекватна самооцінка, інтернальність суб'єктивного контролю, мотивація досягнення успіху та віра у власну самоефективність. Оксана Цюняк, Наталія Яремчук, Ольга Галюка й Марта Проц з'ясували та обґрунтували психологічні змістові параметри інноватики у професійному становленні та розвитку майбутніх учителів. Авторками пояснено, що наявність статистично достовірного зв'язку якісного коефіцієнта інноватики з параметром "соціальна корисність" є свідченням того, що досліджувані готові нести соціальну відповідальність за нововведення, займати зрілу соціальну позицію і планувати свою роботу в довготривалій перспективі. Адлет Карієв, Фаузія Оразбаєва, Меруерт Іманкулова й Валентина Васильєва з'ясували психологічні змістові параметри, кореляційні взаємозв'язки та фактори академічної обдарованості майбутніх учителів. Дослідники запропонували низку рекомендацій, які стосуються реорганізації та впровадження інноваційних процесів підготовки майбутніх вчителів із метою розвитку академічної обдарованості й надання обдарованим студентам якісного психолого-педагогічного супроводу. Антоніна Грись, Оксана Павлюк, Наталія Гой і Оксана Лось здійснили теоретико-емпіричне дослідження домінуючих стратегій самопрезентацій студентської молоді в контексті соціальної бажаності й актуальних тенденцій поведінки. З'ясовано, що небезпеку для формування юної особистості можуть складати високі рівні виразності соціальної бажаності за шкалами "самообман" і "управління враженнями". Рекомендовано здійснювати профілактичні заходи, спрямовані на формування асертивних стратегій самопрезентації. Аспіранти Олексій Коваль, Ірина Фоміна, Юлія Голуб і Денис Озеров дослідили резильєнтність у змінених умовах навчально-професійної

perceived by them as another stage of challenge. Researchers Olesia Smolinska, Ihor Koval, Mariia Pavliuk and Dmytro Shulha investigated assertiveness in organizing the time perspective structure of degree-seeking students in higher education. The work focuses on the correlation between assertiveness and the hedonistic present, accordingly explaining its danger.

The section “Social Psychology; Psychology of Social Work” is represented by two papers. Viacheslav Blikhar, Nataliya Kalka and Liubov Kuzo proposed a theoretical and empirical study of hardiness among participants in military operations. A correlation between hardiness parameters and coping strategies was identified. Researchers established the dominance of such hardiness components as control and engagement. Among the dominant coping strategies are “acceptance of responsibility”, “self-control” and “confrontational coping”. It was noted that the obtained results make it possible to expand the directions of psychological support and interventions available to individuals for cultivating hardiness and facilitating effective adaptation during crises situations. The section “Social Psychology; Psychology of Social Work” is represented by two papers. Researchers Ihor Hoian, Svitlana Yakovleva, Inesa Hulias and Iryna Fomina studied the self-organization of student youth under conditions of social uncertainty. It was clarified and explained that a high level of purposefulness and constructive ambition, which is characteristic of student organization leaders, definitely borders on adventurousness and youthful maximalism, and can bring record results and feats, as well as have reverse consequences and deep disappointments.

Three works were presented in the “Legal Psychology” section. Dmytro Shvets, Olena Yevdokimova and Maksym Korniienko investigated the particularities of self-regulation and a regulatory focus of combatants – police officers who have combat experience. A comparison of the obtained empirical results with the data of civilian professionals was made. The researchers established and substantiated a distinctive combination of self-regulation components and a regulatory focus of combatants – police officers and police officers who did not participate

підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю. Дослідники доказали, що респонденти з високим рівнем резильєнтності здатні займатися саморозвитком за будь-яких обставин. Негативні події, критичні ситуації і змінені умови вони сприймають як черговий етап випробування. Дослідники Олеся Смолінська, Ігор Коваль, Марія Павлюк і Дмитро Шульга дослідили асертивність в організації структури часової перспективи здобувачів вищої освіти. У праці акцентовано увагу на зв'язку асертивності з гедоністичним теперішнім і, відповідно, пояснено його небезпеку.

Рубрику “Соціальна психологія; психологія соціальної роботи” представлено двома працями. В'ячеслав Бліхар, Наталія Калька й Любов Кузьо запропонували теоретико-емпіричне дослідження особливостей життєстійкості осіб, які були учасниками воєнних дій. Було з'ясовано зв'язок параметрів життєстійкості з копінг-стратегіями. Дослідники встановили домінування таких параметрів життєстійкості, як контроль та залученість. Серед домінуючих копінг-стратегій виокремлено “прийняття відповідальності”, “самоконтроль” та “конфронтаційний копінг”. Зазначено, що отримані результати дають змогу розширити напрями й методи психологічної підтримки та допомоги особам в аспекті формування життєстійкості задля ефективної адаптації у кризових ситуаціях. Дослідники Ігор Гоян, Світлана Яковлева, Інєса Гуляс та Ірина Фоміна дослідили самоорганізованість студентської молоді в умовах невизначеності. З'ясовано і пояснено, що високий рівень цілеспрямованості, конструктивної амбіційності, який притаманний лідерам студентських організацій, межує з авантюризмом, з юнацьким максималізмом і може приносити рекордні результати та подвиги, а також мати зворотні наслідки і супроводжуватися глибокими розчаруваннями.

Три праці запропоновано в рубриці “Юридична психологія”. Дмитро Швець, Олена Євдокімова і Максим Корнієнко з'ясували специфіку саморегуляції та особливості фокусу регуляції в поліцейських-комбатантів, які мають бойовий досвід. Здійснено порівняння отриманих емпіричних результатів із даними фахівців

in active combat operations. Researcher Oleh Zarichanskyi analyzed and investigated social and individual-psychological factors associated with corrupt actions. According to the author, the combination of these factors is conditioned by maladaptive moral disorder, a low level of empathy, search for profit, need for control and power, a low level of fear of punishment. The concluding work in the section is by Liubov Pomytkina, Eduard Pomytkin and Lada Yakovytska. The results of the research on the impact of professionally important qualities of patrol police officers on decision-making strategies are presented. It was found that the choice of decision-making strategies in the work of the patrol police is influenced by the level of development of employees' professionally important qualities. It is recommended that the obtained data should be taken into account during the formation of patrol police teams, as well as in the training and retraining of employees.

The "Medical Psychology" section is represented by the work of Andrii Halian. Personal predictors of future medical workers' adaptation to the conditions of professional activity were researched. Future medical workers were diagnosed with a medium level of adaptive capacity, which helps them adapt to the conditions of professional activity at the initial stage of professionalization.

The final work of the issue is presented in the section "Special Psychology". Kazakh researchers Marzhan Moldakhanova, Adlet Kariyev, Gulsim Lekerova, Fauziya Orazbayeva empirically investigated and theoretically substantiated the psychological adaptation potential and types of adaptation of first-year students with special educational needs to study at the university. The researchers proved the possibility of implementing the results in the improvement of the inclusive educational environment for the optimal adaptation of first-year students to the realities of university life for the purpose of fulfilling the expectations of all participants of the educational process.

With the aim of integrating Ukrainian psychological science into the global scientific community the editorial board continues to publish two complete versions of authors'

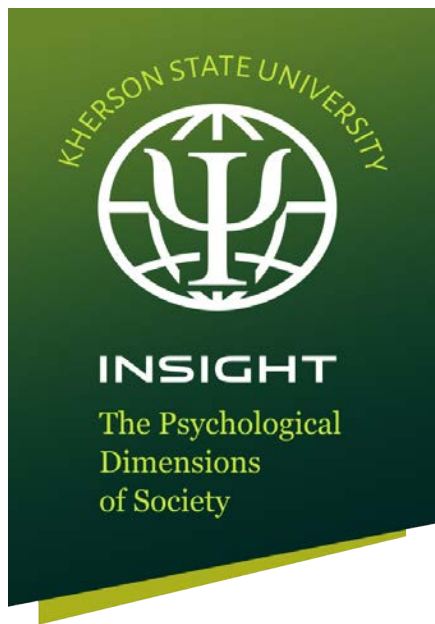
civilian profile. Researchers re-established and grounded the average connection of components of self-management and focus of regulation in police officers-combatants and in police officers, who did not take part in active combat operations. Researcher Oleh Zarichanskyi analyzed and investigated social and individual-psychological factors, associated with corrupt actions. In the author's opinion, the combination of these factors is conditioned by maladaptive moral disorder, a low level of empathy, search for profit, need for control and power, a low level of fear of punishment. The concluding work in the section is by Liubov Pomytkina, Eduard Pomytkin and Lada Yakovytska. The results of the research on the impact of professionally important qualities of patrol police officers on decision-making strategies are presented. It was found that the choice of decision-making strategies in the work of the patrol police is influenced by the level of development of employees' professionally important qualities. It is recommended that the obtained data should be taken into account during the formation of patrol police teams, as well as in the training and retraining of employees.

The "Medical Psychology" section is represented by the work of Andrii Halian. Personal predictors of future medical workers' adaptation to the conditions of professional activity were researched. Future medical workers were diagnosed with a medium level of adaptive capacity, which helps them adapt to the conditions of professional activity at the initial stage of professionalization.

The final work of the issue is presented in the section "Special Psychology". Kazakh researchers Marzhan Moldakhanova, Adlet Kariyev, Gulsim Lekerova and Fauziya Orazbayeva empirically investigated and theoretically substantiated the psychological adaptation potential and types of adaptation of first-year students with special educational needs to study at the university. The researchers proved the possibility of implementing the results in the improvement of the inclusive educational environment for the optimal adaptation of first-year students to the realities of university life for the purpose of fulfilling the expectations of all participants of the educational process.

scientific documents, in English and Ukrainian. We invite scientists conducting research in the fields of psychology to constructive cooperation. The Ethics Committee will carefully review the submitted manuscripts and promptly provide feedback. The best works that propose solutions to current psychological problems, formatted in accordance with the [Terms of articles publication](#) will be presented in the next issue. Thank you for cooperation and contribution to science!

З метою інтеграції української психологічної науки у світовий науковий простір, редакційна колегія продовжує публікувати дві повноцінні версії наукових документів авторів, англійську й українську. Запрошуємо до конструктивної співпраці вчених, які проводять дослідження в галузях психології. Етичний комітет уважно розгляне надіслані рукописи, оперативно надасть зворотний зв'язок. Найкращі праці, в яких запропоновано розв'язання актуальних психологічних проблем сьогодення, оформлених згідно з [Умовами публікації статей](#), буде представлено в черговому випуску. Дякуємо за співпрацю та внесок у науку!

**Загальна психологія;
психологія особистості**

**General psychology;
personality psychology**

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-2>

How to Cite (Style APA):

Plokhikh, V., Kireieva, Z., & Skoromna, M. (2024). Emotional Accompaniment of the Organization of Time Perspective of Forced Ukrainian Migrants Staying Abroad. *Insight: the psychological dimensions of society*, 11, 15–37. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-2>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Плохїх В., Кіреєва З., Скоромна М. Емоційний супровід організації часової перспективи українських вимушених мігрантів за кордоном. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2024. № 11. С. 15–37. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-2>

UDC [159.937.53:314.151.3-054.73]:364-787.3

Emotional Accompaniment of the Organization of Time Perspective of Forced Ukrainian Migrants Staying Abroad

Емоційний супровід організації часової перспективи українських вимушених мігрантів за кордоном

Received: October 02, 2023

Accepted: April 26, 2024

Viktor Plokhikh*

Doctor of Psychology, Full Professor,
Department of General Psychology
V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-7897-3417>

Zoia Kireieva

Doctor of Psychological Sciences, Full
Professor,
Department of General Psychology
and Psychological Counseling,
Odesa I. I. Mechnikov National University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-5061-8413>

Marianna Skoromna

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Department of Pedagogical Technologies
of Primary Education,
South Ukrainian National Pedagogical
University named after K. D. Ushynsky
<https://orcid.org/0000-0003-1824-4110>

Віктор Плохїх*

доктор психологічних наук, професор,
кафедра загальної психології,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7897-3417>

Зоя Кіреєва

доктор психологічних наук, професор,
кафедра загальної психології
і психологічного консультування,
Одеський національний університет імені
І. І. Мечникова, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-5061-8413>

Маріанна Скоромна

кандидат педагогічних наук, доцент,
кафедра педагогічних технологій
початкової освіти,
Південноукраїнський національний
університет імені К. Д. Ушинського
<https://orcid.org/0000-0003-1824-4110>

* Corresponding Author: plokhikh_v@ukr.net

* Автор-кореспондент: plokhikh_v@ukr.net

Abstract

The aim. Determination of the specificity of a correlation between the organization of time perspective and emotional experiences of forced Ukrainian migrants staying abroad in terms of their orientation toward adaptation in a critical situation of life activity. **Methods.** 77 forced Ukrainian migrants in the countries of Europe and North America (aged from 19 to 48 years) were research participants. The following instruments were used in the research: "Time Perspective Inventory" P. Zimbardo; "Differential Emotions Scale" C. Izard; The Freiburg Personality Inventory (FPI, Form B); the method of C. Spielberger for determining the level of personal and reactive anxiety; the scale "time competence" of the self-actualization test by E. Shostrom. **Results.** It was found that the indicators of acute negative emotions ($M_e = 27.00$) and personal anxiety ($M_e = 45.00$) are high in the researched participants. The Friedman test allowed identifying statistical differences in the intensity of manifestations of different emotions in the total sample ($\chi^2 = 33,693$; $df = 9$; $p < .001$) through the most expressive emotion of interest ($M_e = 8.00$). It was established that manifestations of emotions have statistical correlations with time perspectives in the following way: interest with the negative past ($r_s = -.294$; $p = .009$), the hedonistic present ($r_s = -.264$; $p = .020$) and the future ($r_s = .376$; $p = .001$); anger with the negative past ($r_s = .499$; $p < .001$), the hedonistic present ($r_s = .266$; $p = .019$) and the fatalistic present ($r_s = .228$; $p = .046$); contempt with the negative past ($r_s = .427$; $p < .001$) and the future ($r_s = -.321$; $p = .004$). It was also found that anxiety correlates with time perspective in the following way: reactive anxiety with the negative past ($r_s = .319$; $p = .005$) and the future ($r_s = -.234$; $p = .041$); personal anxiety with the negative past ($r_s = .452$; $p < .001$) and the future ($r_s = -.251$; $p = .027$). **Discussion and conclusions.** The degree of expressiveness of negative emotions and personal anxiety in forced Ukrainian migrants staying abroad prevents efficient determination of the future perspective and results in proneness to a fatalistic attitude towards the current circumstances. The researched migrants' increased orientation towards the current hedonistic satisfaction of their needs does not contribute to adaptation and correlates with expressive negative experiences of the past and present circumstances and restricts determination of the future perspective. High expressiveness of the emotion of interest contributes to evident adaptation-based orientation of forced migrants towards eliminating uncertainty of the future perspective. **Keywords:** adaptation, time orientation, mental health, psychological well-being, critical situation, stress, basic emotions.

Анотація

Мета. Визначення особливостей зв'язку організації часової перспективи й емоційних переживань вимушених українських мігрантів за кордоном в аспекті їх зорієнтованості на адаптацію в критичній ситуації життєдіяльності. **Методи.** Досліджуваними були 77 українських вимушених мігрантів у країнах Європи та Північної Америки (вік – від 19 до 48 років). У дослідженні використано: "Опитувальник часової перспективи" Ф. Зімбардо; "Шкалу диференціальних емоцій" К. Ізард; Фрайбургський особистісний опитувальник (FPI, форма B); методику Ч. Спілбергера для визначення рівня особистісної та реактивної тривожності; шкалу "компетентність у часі" з тесту самоактуалізації особистості Е. Шострома. **Результати.** Встановлено, що у групі досліджуваних є високими індекс гострих негативних емоцій ($M_e = 27.00$) і особистісна тривожність ($M_e = 45.00$). Критерієм Фрідмана з'ясовано статистичні розбіжності в інтенсивності проявів різних емоцій у загальній групі досліджуваних ($\chi^2 = 33,693$; $df = 9$; $p < .001$) через найбільшу виразність емоції інтересу ($M_e = 8.00$). Для групи встановлено, що прояви емоцій статистично пов'язані з часовими орієнтаціями таким чином: інтерес із негативним минулим ($r_s = -.294$; $p = .009$), гедоністичним теперішнім ($r_s = -.264$; $p = .020$), майбутнім ($r_s = .376$; $p = .001$); гнів із негативним минулим ($r_s = .499$; $p < .001$), гедоністичним теперішнім ($r_s = .266$; $p = .019$), фаталістичним теперішнім ($r_s = .228$; $p = .046$); презирство з негативним минулим ($r_s = .427$; $p < .001$) і майбутнім ($r_s = -.321$; $p = .004$). Також визначено, що тривожність пов'язана з часовими орієнтаціями в такий спосіб: реактивна тривожність із негативним минулим ($r_s = .319$; $p = .005$) і майбутнім ($r_s = -.234$; $p = .041$); особистісна тривожність із негативним минулим ($r_s = .452$; $p < .001$) і майбутнім ($r_s = -.251$; $p = .027$). **Дискусія і висновки.** У вимушених українських мігрантів за кордоном високий рівень виразності негативних емоцій і особистісної тривожності перешкоджає раціональному визначенню перспективи майбутнього і сприяє схильності до фаталістичного налаштування на поточні обставини. Підвищена орієнтація досліджуваних мігрантів на поточне гедоністичне задоволення потреб не сприяє адаптації і пов'язується з виразними негативними переживаннями обставин минулого та теперішнього, є стримуючою щодо визначення перспективи майбутнього. Суттєва виразність емоції інтересу сприяє явній, вмотивованій адаптацією орієнтації вимушених мігрантів на усунення невизначеності перспективи майбутнього. **Ключові слова:** адаптація, часова орієнтація, психічне здоров'я, психологічне благополуччя, критична ситуація, стрес, базові емоції.

Introduction

Since the beginning of full-scale military actions, migration of Ukrainians abroad has become widespread. Due to tragic events, substantial material losses, a real threat to life and health, destruction of usual social relationships, complication of professional self-realization, financial self-support, exhaustion caused by long-term stress have become essential problems for most sufferers. Finding themselves under pressure of critical circumstances, a considerable number of forced Ukrainian migrants left for the countries of America, Central and Western Europe. Staying in the places of temporary residence abroad, most Ukrainian migrants received sufficiently safe living conditions, substantial financial and social support. The latter has contributed to a decrease in the level of severity of a life situation and has become a means of maintaining mental health for the war sufferers. However, the general uncertainty of the future perspective related to the necessity of searching for solutions and making crucial decisions is still topical for most Ukrainian migrants.

Forced Ukrainian migrants staying abroad have suffered from different stressogenic impacts for a long time (for over a year). It puts much pressure on mental health of the war sufferers (Kireeva et al., 2023; Plokhikh & Chipilenko, 2023; Schneiderman et al., 2005). In this aspect, as shown in the research of Iraqi migrants' state in Australia, long-term migration can exacerbate stress and cause distress in sufferers (Uribe Guajardo et al., 2016). According to the stress theory by H. Selye (1975), distress occurs as a consequence of a long-term effect of stressogenic factors related to a reduction in a subject's resource status and their weaker ability to resist destructive circumstances. The situation with stress-resistance resources for Ukrainian migrants was complicated before the beginning of military actions. The cause of this complication was the fact that, like in many countries, most Ukrainians suffered from the COVID-19 pandemic, from the quarantine restrictions on usual social contacts, from problems in professional self-realization for about two years (Pfeifer et al., 2021; Plokhikh & Suponeva, 2021). Many people's physical and mental health worsened under the pandemic pressure. The latter has become a burdening precondition for further life's ordeals and experiences.

Вступ

З початком повномасштабних воєнних дій міграція українців за межі країни стала масовою. Через трагічні події для більшості постраждалого населення суттєвими проблемами стали великі матеріальні втрати, реальна загроза життю і здоров'ю, руйнування звичних соціальних зв'язків, ускладнення професійної самореалізації й матеріального самозабезпечення, виснаження від тривалого стресового напруження. Значна кількість вимушених українських мігрантів під тиском критичних обставин опинилася в країнах Америки, Центральної та Західної Європи. У місцях тимчасового перебування за кордоном українські мігранти у своїй більшості отримали достатньо безпечні умови проживання, суттєву матеріальну й соціальну підтримку. Останнє для постраждалих від війни посприяло послабленню рівня критичності життєвої ситуації, засобом підтримки психічного здоров'я. Однак, поряд із цим загальна невизначеність перспективи майбутнього, пов'язана з необхідністю пошуку і прийняття життєво важливих рішень, залишається актуальною для більшості українських мігрантів.

Вимушені українські мігранти за кордоном тривалий час потерпають від різноманітних стресогенних впливів (рік і більше). Означене чинить суттєвий тиск на психічне здоров'я потерпілих (Кіреєва та ін., 2023; Плохих, Чіпіленко, 2023; Schneiderman et al., 2005). У цьому аспекті, як свідчать дослідження стану іракських мігрантів в Австралії, тривала міграція для постраждалих може обернутися посиленням стресового стану, розвитком дистресу (Uribe Guajardo et al., 2016). Згідно з теорією стресу Н. Сельє (1975) дистрес виникає внаслідок тривалої дії стресогенних факторів, пов'язаних зі зниженням ресурсного статусу суб'єкта, з послабленням його здатності чинити опір деструктивним обставинам. Для українських мігрантів ситуація з ресурсами стресостійкості видалася ускладненою ще до початку воєнних дій. Причиною означеного ускладнення стало те, що, як і в багатьох країнах, упродовж майже двох років більшість українського населення потерпала і виснажувалася від захворювання на COVID-19, від карантинних обмежень на звичні соціальні контакти, від ускладнень у професійній самореалізації (Pfeifer et al., 2021; Плохих, Супонєва, 2021). Під тиском пандемії в багатьох людей фізичне і психічне здоров'я

The theory of R. Lazarus and S. Folkman (1987) focuses on a subject's cognitive evaluation of the current situation in terms of stressfulness and available resources for coping with stress. In addition, emotional reactions are also considered in psychology of emotions in terms of immediate expression of subjective significance of the current impacts. Emotional experiences are regarded as certain fundamental human reactions which, through their specificity (in relation to basic emotions) and intensity of manifestation, encourage and motivate organization or disorganization of actions and behavior (Izard, 2011). Thorough generalized examination of these opinions shows that, at the initial stage of a reaction to stressogenic impacts, information about specificity of the emotional experience itself is combined, but it is not always consistent with cognitive evaluation of a situation on the basis of accumulated experience. The result of this combination becomes a precondition for a subject's further search of necessary solutions and actions, given the available mental and material resources. In turn, appropriateness and adequacy of a subjects' solutions in a stressful state also depend on their ability to cope with initial emotional reactions.

Severity of the current situation and uncertainty of the future perspective have become a significant problem for forced Ukrainian migrants, and elimination of this problem requires responsible comprehensive decisions. Being under the pressure of harsh experiences, forced migrants should set requirements for the actual conditions and evaluate the relevance of their available experience in solving different problems to the current situation. The latter requires moderation, a certain amount of time, considerable volitional and intellectual efforts for its realization. Consequently, extreme severity of the current situation orientates forced migrants not only towards comprehension of the present and prediction of the future, but also towards reconsideration of the previously formed behavioral models and the understanding of the world. In other words, in the situation of forced migration, like in other critical situations, sufferers face the problem of reconsideration and reconstruction of life time perspective (Bajec, 2019; Cheban et al., 2020; Kireeva & Kushnerov, 2020; Przepiorka et al., 2020; Zimbardo & Boyd,

було вочевидь послаблене. Останнє для українських мігрантів стало обтяжуючою передумовою щодо наступних життєвих випробувань і переживань.

У теорії R. Lazarus, S. Folkman (1987) наголошено на когнітивній оцінці суб'єктом поточної ситуації в аспекті стресогенності і наявних ресурсів для долання стресу. Поряд із цим у психології емоцій емоційні реакції також розглядають з боку безпосереднього виразу суб'єктивної значущості поточних впливів. В останньому варіанті емоційні переживання представлено як певні фундаментальні реакції людини, які через свою специфіку (в опорі на базові емоції) й інтенсивність прояву орієнтують і мотивують організацію або дезорганізацію дій і поведінки (Izard, 2011). У поглибленому узагальненому розгляді наведених поглядів виявляється, що на первинному етапі реагування на стресогенні впливи поєднується, але не завжди узгоджується інформація про специфіку самого безпосереднього переживання з когнітивною оцінкою ситуації на основі накопиченого досвіду. Результат означеного поєднання і стає передумовою для подальшого пошуку суб'єктом необхідних рішень та дій, з огляду на наявні психічні й матеріальні ресурси. У свою чергу виваженість і адекватність рішень суб'єкта в стресовому стані також залежить від його здатності впоратися з первинними емоційними реакціями.

Для українських вимушених мігрантів критичність поточної ситуації і невизначеність перспективи майбутнього стали значною проблемою, усунення якої вимагає відповідальних життєво важливих рішень. Під тиском важких переживань для вимушених мігрантів насамперед є необхідним встановлення вимог актуальних умов і оцінка відповідності поточній ситуації наявного власного досвіду з розв'язання різноманітних протиріч. Останнє вимагає для своєї реалізації виваженості, певного часу, значних вольових і інтелектуальних зусиль. При цьому життєвизначальна критичність поточної ситуації спрямовує вимушених мігрантів не тільки на осмислення теперішнього і прогнозування майбутнього, а й на переосмислення сформованих у минулому способів поведінки і навіть самого образу світу. Тобто в ситуації вимушеної міграції, як і в інших критичних ситуаціях, для постраждалих повною мірою постає проблема перегляду й перебудови часової перспективи життя (Bajec, 2019; Cheban et al.,

1999). Such reconstruction of time perspective by a subject involves synthesis on the basis of new meanings and experiences of the duration and time sequence of actions taking into consideration internal and external processes which are crucial for life organization (Lavoie et al., 2022, Plokhikh et al., 2022). Successfulness of this time synthesis is a fundamental precondition for improving mental health and psychological well-being of an individual (Deci & Ryan, 2008; Seligman et al., 2004; Seligman & Csikszentmihalyi, 2014; Shepherd, 2022).

Living conditions in western countries are quite familiar to Ukrainian migrants in terms of their main characteristics. Modern mass media, Internet, close social context, experience of tourist journeys and temporary employment have actively contributed to it. In addition, in many cases, in the places of temporary residence, Ukrainian migrants are given substantial financial support, affordable accommodation and are offered free language courses and job opportunities in order to satisfy their basic psychological needs for further successful social-economic and cultural adaptation. Such support for sufferers contributes to rehabilitation of their mental and physical resources, reduces psychological stress and improves their mental health. However, such aid does not solve fundamental migration problems and does not guarantee psychological well-being.

Reconsideration of the past life for successful adaptation to new conditions seems a very complicated process for forced Ukrainian migrants (Blynova et al., 2022; Plokhikh & Chipilenko, 2023; Popovych et al., 2023). In this case, two main principally different strategies of coping with a critical migration situation with possible in-between compromise variants are distinguished by the criterion of readiness for adaptation changes. The first strategy means appropriate adaptation through active reconsideration of the past experience and real demands of the current situation through the formation of new principles and behavioral models. The second strategy does not relate to appropriate adaptation to migration life circumstances, since it is oriented towards reproduction of past relationships and behavioral models which are inconsistent with actual situations and does not involve adequate evaluation of objective tendencies for changes in the future.

2020; Кіреєва, Кушнеров, 2020; Przepiorka et al., 2020; Zimbardo, Boyd, 1999). Указана перебудова суб'єктом часової перспективи передбачає синтез на основі нових визначених смислів і переживань тривалості та часової послідовності дій і вчинків з урахуванням ключових для організації життя внутрішніх і зовнішніх процесів (Lavoie et al 2022; Plokhikh et al., 2022). Успішність означеного часового синтезу є фундаментальною передумовою посилення психічного здоров'я і психологічного благополуччя особистості (Deci, Ryan, 2008; Seligman et al., 2004; Seligman, Csikszentmihalyi, 2014; Shepherd, 2022).

Для українських мігрантів умови життя в західних країнах за основними своїми ознаками є достатньо відомими. Цьому активно посприяли сучасні засоби масової інформації, Інтернет, тісні соціальні контакти, досвід туристичних подорожей і тимчасового працевлаштування. До того ж у більшості випадків у місцях тимчасового перебування українським мігрантам із метою їх підтримки в задоволенні базових фізіологічних потреб і для наступної успішної соціально-економічної та культурної адаптації надають суттєву матеріальну допомогу, доступне житло, організують безкоштовне мовне навчання, пропонують варіанти можливого працевлаштування. Така допомога постраждалим сприяє відновленню ними своїх психічних і фізичних ресурсів, сприяє послабленню в них психічної напруги, зміцненню їхнього психічного здоров'я. Разом із цим сама по собі стороння допомога принципово не вирішує фундаментальні проблеми міграції й не гарантує психологічне благополуччя.

Для українських вимушених мігрантів переосмислення минулого життя задля успішності адаптації до нових умов видається дуже складним процесом (Blynova et al., 2022; Пlochix, Чіпіленко, 2023; Popovych et al., 2023). І в цьому випадку за критерієм готовності до адаптаційних змін виокремлюють дві основні принципово різні стратегії долання критичної ситуації міграції з можливими проміжними компромісними варіантами. Перша стратегія передбачає досить повноцінну адаптацію через активне переосмислення минулого досвіду й реальних вимог поточної ситуації через формування нових принципів і способів поведінки. Друга стратегія не пов'язана з повноцінною адаптацією до життєвих обставин міграції, вона зорієнтована на нескоректоване

Using the first strategy, a subject directs their efforts towards eliminating uncertainty of a critical situation through purposeful activation of cognitive activity and solving urgent problems of adaptation to new conditions. Applying this strategy, forced migrants energetically study their social environment and different aspects of life organization in the country of their temporary residence, intensively take free foreign language courses and try to find employment whenever possible. A desire to live permanently in the country of temporary residence may not arise when this approach serves as leading motivation. In this case, many migrants are mainly motivated by aspiration to efficiently take opportunities for gaining new experience, accumulating new resources for successful organization of their life activity in a wider circle of circumstances and for improving self-efficacy (Bandura, 1977). Performing cognitive activities, migrants acquire new understanding of life interrelations, learn new principles and behavioral models, improve approaches to solving problems, reorganize the structure of their past experience and generally enrich the world picture and make it more consistent with their reality. Successful cognitive activity is usually accompanied by positive emotional experiences (Chebykin, 2023; Izard, 2011; Prokhorov et al., 2015).

The users of the second strategy are not oriented towards radical changes in organizing their life. They are inclined to firmly and uncompromisingly retain the opinions, approaches and behavioral models formed in the past. In this rigid variant, in order to avoid unpleasant information and undesirable impressions, migrants fully activate different psychological defenses and non-productive coping strategies previously formed (Plokhikh & Suponeva, 2021; Plokhikh et al., 2023). Migrants are mainly inclined to ignore the demands put in the places of their temporary residence or meet them formally not to lose financial support. The latter also concerns language courses, maintenance of social contacts and employment. Under such conditions, all the fundamental current problems are not solved and get more exacerbated. In this situation, migrants' emotional background of life activities becomes negative because of exacerbated contra-

під актуальні запити відтворення минулих відносин і способів поведінки та не передбачає адекватної оцінки об'єктивних тенденцій змін у майбутньому.

У межах першої стратегії зусилля суб'єкта спрямовуються на усунення невизначеності критичної ситуації через цілеспрямовану активацію пізнавальної активності й вирішення нагальних завдань пристосування до нових умов. Дотримуючись цієї стратегії, вимушені мігранти енергійно вивчають соціальне оточення й різні аспекти організації життя в країні перебування, інтенсивно навчаються на безкоштовних курсах місцевої мови, за можливістю намагаються працевлаштуватися. При такому підході в якості провідного мотиву може й не виступати бажання оселитися на постійній основі в країні тимчасового перебування. У цьому випадку для багатьох провідним спонуканням стає устремління до того, щоб із найбільшим для себе позитивним результатом скористатися наданими можливостями щодо набуття нового досвіду, накопичення нових ресурсів для успішної організації життєдіяльності в розширеному колі обставин, підвищення самоефективності (Bandura, 1977). Реалізуючи пізнавальну активність, мігранти дістаються нового розуміння життєвих зв'язків, засвоюють нові принципи і способи поведінки, вдосконалюють підходи до вирішення завдань, реорганізують структуру минулого досвіду й у цілому збагачують та роблять більш адекватним до реальності свій образ світу. Сама ж успішна пізнавальна діяльність зазвичай супроводжується позитивними емоційними переживаннями (Chebykin, 2023; Izard, 2011; Prokhorov et al., 2015).

Прихильники другої стратегії принципово не налаштовані на кардинальні зміни в організації життя. Вони схильні твердо й переважно безкомпромісно дотримуватися сформованих у минулому поглядів, підходів і способів поведінки. У такому ригідному варіанті для того, щоб відсторонитися від неприємної інформації й небажаних вражень, повною мірою активуються сформовані раніше різноманітні психологічні захисти й непродуктивні копінг-стратегії (Плохих, Супонева, 2021; Plokhikh et al., 2023). Вимоги, які висувують у місцях тимчасового перебування, мігранти з означеною установкою здебільшого вочевидь або приховано ігнорують, або виконують

dictions and uncertainty (Izard, 2011). Returning to the past circumstances with the hope of renewing usual relationships and processes becomes a guide for migrants. The possibility of returning is considered by them as a favorable coincidence in a new place of residence or as life restoration in their native country after the war and an expectation that everything can be like in the past times.

These strategies of adaptation to migration conditions can intersect in life attitudes of some forced migrants. However, under the pressure of a critical situation, migrants mostly put principal emphasis on one of the above strategic approaches. As a result, migrants gain corresponding orientations in the organization of time perspective and characteristic experiences concerning radical life changes.

The aim of the research is to establish specificity of the correlation between organization of time perspective and emotional experiences of forced Ukrainian migrants staying abroad in terms of their orientation towards adaptation in a critical situation of life activity.

Hypothesis of the research – characteristic emotional experiences of forced Ukrainian migrants staying abroad, which accompany the organization of time perspective in the process of adaptation to a critical migration situation, have a correlation with orientation towards either the use of previously formed behavioral models, or the formation of new behavioral models consistent with the development of a life situation in the future.

Methods

Methodology. Methodological fundamentals of the empirical research involve ideas of the following theoretical studies: the systemic approach, the concept of time perspective and duration of the moment in the organization of psychological time flow, the concept of basic emotions by C. Izard (2011), the concepts of stress by H. Selye (1975), R. Lazarus and S. Folkman (1987), the concepts of mental health and psychological well-being of an individual.

Participants. The research participants were 77 forced Ukrainian migrants in the countries of Europe and North America (aged: $M = 33.50$; $min = 19.00$; $max = 48.00$). Females comprised

більш формально й так, щоб не втратити матеріальної підтримки. Останнє стосується і мовного навчання, і налагодження соціальних контактів, і працевлаштування. У межах означеного підходу всі фундаментальні протиріччя сьогодення не тільки не розв'язуються, а зазвичай загострюються. У такій ситуації для мігрантів емоційний фон життєдіяльності з великою ймовірністю сповнюється негативом від загострених протиріч і невизначеності (Izard, 2011). При цьому орієнтиром для мігрантів стає повернення до обставин минулого зі сподіваннями на відновлення звичних зв'язків і процесів. І таке повернення більше вбачають або через сприятливий збіг обставин у новому місті проживання, або через відновлення життя на Батьківщині після завершення воєнних дій і з очікуванням того, що все начебто знову буде, як у минулі часи.

У життєвих установках окремих українських вимушених мігрантів наведені стратегії адаптації до умов міграції можуть різним чином перетинатися. Однак під тиском критичної ситуації з часом принципові акценти здебільшого розставляють на користь одного з представлених крайніх стратегічних підходів. Унаслідок останнього в мігрантів з'являються і відповідні орієнтації в організації часової перспективи, і характерні емоційні переживання щодо радикальних життєвих змін.

Гіпотеза дослідження – характерні емоційні переживання українських вимушених мігрантів за кордоном, що супроводжують організацію часової перспективи в адаптаційному процесі до критичної ситуації міграції, пов'язані з орієнтацією або на принципове дотримання сформованих у минулому способів поведінки, або на формування нових способів поведінки, адекватних розвитку життєвої ситуації на майбутнє.

Мета дослідження – визначення особливостей зв'язку організації часової перспективи й емоційних переживань вимушених українських мігрантів за кордоном в аспекті їх зорієнтованості на адаптацію в критичній ситуації життєдіяльності.

Методи

До методологічної основи емпіричного дослідження увійшли положення таких теоретичних напрацювань: системного підходу, концепцій часової перспективи і тривалості моменту в організації плину психологічного часу,

two-thirds of the total sample. The duration of the research participants' staying abroad was more than a year. Participation in the research was voluntary.

Variables. Indicators of the organization of forced migrants' time perspective (five variants of time orientation and the indicator "time competence" as a generalized indicator of consistency of time dimensions of the personal past, present and future) were identified in the empirical research. Expressiveness of ten basic emotions were determined in the research participants. A long-term impact of stressogenic factors on migrants with considerable losses of different resources leads to steady changes in their personal characteristics and states with high probability. Given the latter, the level of reactive and personal anxiety, stable mental states and personal characteristics were determined in the research participants.

Organization of Research. The empirical research is correlational by its organizational scheme. The research participants were tested in a distance format given possibilities of efficient use of new information technologies for examining human mental states (Pfeifer et al., 2021). Participation in the research was voluntary. The empirical data were obtained in the third quarter of 2023.

Procedures and Instruments. All the research participants were asked to do tasks of five standardized test methods. Each participant was sent: a form with tables to fill out by each method, tests with corresponding guidelines. Having received the materials, the research participants did the tasks at a suitable time and sent the completed forms back to the researcher.

The organization of psychological time of the research participants was examined in terms of expressiveness and correlations of certain time orientations, and in a generalized variant – by the indicator "time competence" from the test of self-actualization by E. Shostrom (1964). Time competence characterizes completeness of a subject's living in the current moment with taking into consideration the significant past and the significant probable future. Such living in the moment reflects a subject's approaching optimal compatibility of their attitudes, intentions and methods of self-realization with the processes of reality (Lavoie et al 2022; Plokhikh et al., 2022).

концепції базових емоцій С. Izard (2011), концепцій стресу Н. Selye (1975) та R. Lazarus, S. Folkman (1987), концепцій психічного здоров'я та психологічного благополуччя особистості.

Учасники. В емпіричному дослідженні взяли участь 77 вимушених мігрантів з України до країн Європи та Північної Америки (вік у роках: $Me = 33.50$; $min = 19.00$; $max = 48.00$). Дві третини від загального складу вибірки були жінки. Тривалість перебування досліджуваних за кордоном – більше одного року. Участь у дослідженні була добровільною.

Змінні. В емпіричному дослідженні було визначено показники організації часової перспективи вимушених мігрантів (п'ять варіантів часової орієнтації й показник "компетентність у часі" як узагальнений показник узгодженості часових вимірів особистого минулого, теперішнього, майбутнього). Визначали виразність у досліджуваних десяти емоцій, що належать до базових. Тривале перебування мігрантів під впливом стресогенних факторів із суттєвими втратами різноманітних ресурсів із великою ймовірністю призводить до стійких змін їхніх особистісних властивостей і станів. Зважаючи на останнє, в досліджуваних діагностували стійкі психічні стани й особистісні властивості, визначали рівень реактивної та особистісної тривожності.

Організація дослідження. Представлене емпіричне дослідження за своєю організаційною схемою є кореляційним. З урахуванням можливостей плідного використання нових інформаційних технологій для дослідження психічного стану людини (Pfeifer et al., 2021) тестування досліджуваних проводили в дистанційному режимі. Участь у дослідженні була добровільною. Емпіричні дані отримано у третьому кварталі 2023 року.

Процедура та інструменти. Усім досліджуваним було запропоновано опрацювати матеріали п'яти стандартизованих тестових методик. Для опрацювання кожному з учасників надсилали: бланк із таблицями для заповнення за кожною з методик, тестовий матеріал із відповідними інструкціями. Досліджувані, отримавши матеріали, у зручному для себе режимі виконували запропоновані завдання й повертали заповнені бланки досліднику.

Five time orientations of the research participants were diagnosed using “Time Perspective Inventory” of P. Zimbardo (adapted by O. Senyk, 2012). According to theoretical fundamentals, the following time orientations are considered: the negative past, the positive future, the hedonistic present, the fatalistic present and the future. In order to create conditions for quantitative comparison of expressiveness of time orientations, the calculated initial points for each of the corresponding scales of the method were divided into the number of questions by the scale.

In order to diagnose expressiveness of the current emotional experiences of the forced migrants, “Differential Emotions Scale” of C. Izard (adapted by Antonovych, 2020) was applied. Using a five-point scale (the scale grading: 1 ÷ 5), we determined the degree of expressiveness of the following emotions: interest, joy, surprise, sorrow, anger, contempt, disgust, fear, shame and guilt. Moreover, the following indicators were calculated: of positive emotions – as a sum of values of the expressiveness of interest, joy and surprise; of acute negative emotions – as a sum of values of the expressiveness of sorrow, anger, disgust and contempt; anxious-depressive emotions – as a sum of values of the expressiveness of fear, shame and guilt.

In order to identify consequences of a long-term impact of stressogenic factors, the research participants did the tasks of the Freiburg Personality Inventory (FPI, Form B). This inventory allowed diagnosing the following states and characteristics with obtaining a significant result: depressiveness, irritability, spontaneous aggressiveness, openness and extraversion (Lutsenko, 2016). The initial points by the above parameters were converted into standard scores. The degree of expressiveness of the research participants’ states and characteristics was determined by standard scores according to: 1 ÷ 3 – low; 4 ÷ 6 – medium; 7 ÷ 9 – high. Personal and reactive anxiety of the research participants was determined by the method of C. Spielberger (Kolesnichenko et al., 2020). The obtained values of anxiety indicators were compared with the following level scale: 20 ÷ 30 – low anxiety; 31 ÷ 44 – moderate anxiety, 45 and more – high anxiety.

Statistical Analysis. Quantitative analysis of the empirical data was performed using

Організацію психологічного часу досліджуваних розглядали в аспекті виразності і зв’язків окремих часових орієнтацій та в узагальненому варіанті – за показником “компетентність у часі” з тесту самоактуалізації особистості Е. Шостром (1964). Компетентність у часі певним чином характеризує повноту проживання суб’єктом поточного моменту з урахуванням значущого минулого і значущого можливого майбутнього. Таке проживання відповідає наближенню суб’єкта до оптимального узгодження його установок, намірів та способів самореалізації з процесами дійсності (Lavoie et al 2022; Plokhikh et al., 2022). П’ять часових орієнтацій досліджуваних діагностували, застосовуючи “Опитувальник часової перспективи” Ф. Зімбардо (адаптація О. Сенік, 2012). Згідно з теоретичним підґрунтям у методиці розглядають такі часові орієнтації: негативне минуле, позитивне минуле, гедоністичне теперішнє, фаталістичне теперішнє, майбутнє. Для забезпечення можливостей кількісного співставлення виразності окремих часових орієнтацій розраховані первинні бальні оцінки за кожною з відповідних шкал методики ділили на кількість запитань за шкалою.

Для діагностування виразності поточних емоційних переживань вимушених мігрантів використано “Шкалу диференціальних емоцій” К. Ізард (адаптація Antonovych, 2020). За п’ятибальною шкалою (градація шкали: 1 ÷ 5) визначено рівень виразності таких емоцій: інтересу, радості, здивування, горя, гніву, презирства, відрази, страху, сорому, провини. Також вираховували такі індекси: позитивних емоцій – як суми значень виразності емоцій інтересу, радості і здивування; гострих негативних емоцій – як суми значень виразності емоцій горя, гніву, відрази і презирства; три-возможно-депресивних емоцій – як суми значень виразності емоцій страху, сорому і провини.

Для виявлення наслідків тривалого впливу стресогенних факторів досліджувані виконували завдання Фрайбургського особистісного опитувальника (FPI, форма В). За допомогою вказаного опитувальника діагностовано з отриманням значущого результату такі стани і властивості: депресивність, дратівливість,

the statistical package IBM SPSS Statistics 20. Cluster analysis (k-means clustering); Spearman's correlation analysis (r_s); the Mann-Whitney U-test for comparing two independent samples; Friedman's criterion (χ^2) for comparing several correlated samples were also used. Using cluster analysis by the parameters of the three time orientations (the positive past, the hedonistic present, the future), whose balance is considered significant for an individual's well-being (Senyk, 2017; Zimbardo & Boyd, 1999), two sub-groups of research participants were selected in the total sample: Subgroup 1 ($n = 52$) and Subgroup 2 ($n = 25$). Two subgroups of research participants ($n = 27$ and $n = 50$) were also selected in the other variant using cluster analysis by the parameter "time competence". The research procedure involved comparison of the subgroups' results by significant indicators.

Results

Analysis of the intensity of manifestation of different emotions showed that the indicator of acute negative emotions is quite high ($Me = 27.00$; $min = 13.00$; $max = 37.00$) in the researched forced migrants. The most intensive emotions of the research participant were identified using Friedman's criterion. Statistical differences in the intensity of emotion manifestation were found in the total sample ($\chi^2 = 33,693$; $df = 9$; $p < .001$). The positive emotion of interest is the most intensive in the group ($Me = 8.00$; $min = 4.00$; $max = 15.00$). Statistical dominance of the intensity of interest over other emotions was established. According to this, using Friedman's criterion, we identified no differences (the null hypothesis was confirmed) in the intensity of manifestation of all the diagnosed emotions, except the emotion of interest ($\chi^2 = 11.851$; $df = 8$; $p = .158$).

Correlation analysis of relationships between time competence and manifestations of different emotions showed a significant inverse correlation solely in the case of "interest" ($r_s = -.266$; $p = .019$). Time competence also has an inverse statistical correlation of the respondents' orientation towards the fatalistic present ($r_s = -.394$; $p < .001$). It was also found that time orientations have many correlations with different emotions, acute negative emotions being dominant (Tabl. 1).

спонтанна агресивність, відкритість, екстраверсія (Луценко, 2016). Установлені за означеними параметрами первинні бальні оцінки переводили в стандартні оцінки. Рівень виразності властивостей та станів досліджуваних визначали за стандартними оцінками відповідно до: $1 \div 3$ – низький; $4 \div 6$ – середній; $7 \div 9$ – високий. Особистісну та реактивну тривожність досліджуваних визначали за методикою Ч. Спілбергера (Колесніченко та ін., 2020). Отримані значення показників тривожності зіставляли з такою рівневою шкалою: $20 \div 30$ – низька тривожність; $31 \div 44$ – помірна тривожність, 45 і більше – висока тривожність.

Статистичне аналізування. Кількісний аналіз емпіричних даних виконано із застосуванням статистичного пакету IBM SPSS Statistics 20. Було реалізовано: кластерний аналіз (метод k-середніх); кореляційний аналіз за Спірменом (r_s); U-критерій Манна-Уїтні для порівняння двох незалежних вибірок; критерій Фрідмана (χ^2) для порівняння декількох зв'язаних вибірок. З використанням кластерного аналізу за параметрами трьох часових орієнтацій (позитивне минуле, гедоністичне теперішнє, майбутнє), збалансованість яких розглядають як значущу для психологічного благополуччя особистості (Сеник, 2017; Zimbardo, Boyd, 1999), у загальній вибірці було виділено дві підгрупи досліджуваних: підгрупа 1 ($n = 52$) і підгрупа 2 ($n = 25$). В іншому варіанті з використанням кластерного аналізу за параметром "компетентність у часі" також було виділено дві підгрупи досліджуваних ($n = 27$ і $n = 50$). Процедура дослідження передбачала порівняння результатів підгруп за значущими показниками.

Результати

Аналізування інтенсивності прояву різних емоцій показало, що в досліджуваних вимушених мігрантів індекс гострих негативних емоцій є досить високим ($Me = 27.00$; $min = 13.00$; $max = 37.00$). Через застосування критерію Фрідмана визначали найбільш інтенсивні емоції досліджуваних. Установлено статистичні розбіжності в інтенсивності проявів емоцій у загальній діагностованій сукупності ($\chi^2 = 33,693$; $df = 9$; $p < .001$). Найбільш виразною емоцією в групі

Forced migrants very often experience stress, as a result, their anxiety is quite intensive (reactive anxiety: $Me = 38.00$; $min = 13.00$; $max = 66.00$; personal anxiety: $Me = 45.00$; $min = 23.00$; $max = 69.00$). Accordingly, negative emotions and anxiety expectedly have statistical correlations with stable mental states and personal characteristics in the researched group (Tabl. 2, Tabl. 3). The research participants' anxiety also correlates with their time orientations (see Tabl. 3).

Consistency of the most intensive time orientations related to psychological well-being was determined in the research participants by Friedman's criterion (Zimbardo & Boyd, 1999). Differences in the intensity of orientation towards the positive past ($Me = 3.33$; $min = 1.89$; $max = 4.78$), the hedonistic present ($Me = 3.27$; $min = 1.73$; $max = 4.93$) and the future ($Me = 3.31$; $min = 2.00$; $max = 4.85$) can be considered superficial ($\chi^2 = 4.70$; $df = 2$; $p = .096$). Correlation analysis in the total sample showed multidirectional correlations of the time orientation towards the negative past with time orientations towards the hedonistic present ($r_s = .327$; $p = .004$) and the future ($r_s = -.351$; $p = .002$).

виявляється позитивна емоція інтересу ($Me = 8.00$; $min = 4.00$; $max = 15.00$). Визначено наявність статистичного переважання виразності емоції інтересу над іншими емоціями. Відповідно до цього за критерієм Фрідмана було визначено відсутність розбіжностей (нуль-гіпотезу підтверджено) у виразності проявів усіх діагностованих емоцій, але за виключенням емоції інтересу ($\chi^2 = 11.851$; $df = 8$; $p = .158$).

Кореляційний аналіз зв'язків компетентності в часі з проявами різних емоцій показав наявність значущого оберненого зв'язку тільки у випадку емоції "інтерес" ($r_s = -.266$; $p = .019$). Компетентність у часі також обернено статистично пов'язана з часовою орієнтацією досліджуваних на фаталістичне теперішнє ($r_s = -.394$; $p < .001$). Поряд із цим було встановлено, що часові орієнтації в досить великому обсязі корелюють із різними емоціями, серед яких переважають гострі негативні емоції (табл. 1).

Вимушені мігранти тривалий час перебувають у суттєвому напруженні, внаслідок чого їхня тривожність є досить виразною

Table 1. Statistical correlations of the intensity of emotional experiences with time orientations in the total sample ($n = 77$)

Таблиця 1. Статистичні зв'язки інтенсивності емоційних переживань з часовими орієнтаціями в загальній групі досліджуваних ($n = 77$)

Emotional parameter Емоційний параметр	Statistical parameter Статистичний параметр	Negative past Негативне минуле	Hedonistic present Гедоністичне теперішнє	Future Майбутнє	Fatalistic present Фаталістичне теперішнє
Interest Інтерес	r_s	-.294**	-.264*	.376**	-.039
	p	.009	.020	.001	.734
Anger Гнів	r_s	.499**	.266*	-.099	.228*
	p	.000	.019	.392	.046
Contempt Презирство	r_s	.427**	.040	-.321**	.191
	p	.000	.728	.004	.096
Index of acute negative emotions Індекс гострих негативних емоцій	r_s	.502**	.142	-.187	.170
	p	.000	.218	.104	.140
Shame Сором	r_s	.064	.037	-.133	.330**
	p	.579	.749	.247	.003
Indicator of anxious-depressive emotions Індекс тривожно-депресивних емоцій	r_s	.100	-.051	.034	.325**
	p	.387	.660	.771	.004

Note: * - $p < .050$; ** - $p < .001$.

Примітка: * - $p < .050$; ** - $p < .001$.

In order to reveal specificity of the distribution of the research participants in terms of approaching to the compatibility of time orientations towards the positive past, the hedonistic present and the future which is the best one for psychological well-being, through cluster analysis, the group was divided into two subgroups: Subgroup 1 (n = 52) and Subgroup 2 (n = 25). In the subgroups there are considerable differences in the obtained configurations of the basic time orientations. In Subgroup 1, in comparison with Subgroup 2, time orientations towards the positive past

(реактивна тривожність: Me = 38.00; min = 13.00; max = 66.00; особистісна тривожність: Me = 45.00; min = 23.00; max = 69.00). Відповідно до цього для групи очікувано виявляються статистично пов'язаними емоції негативного спектру і тривожність зі стійкими станами та особистісними властивостями (табл. 2, табл. 3). Тривожність досліджуваних також корелює з їхніми часовими орієнтаціями (див. табл. 3).

За критерієм Фрідмана визначено узгодженість найбільш виразних часових орієнтацій

Table 2. Statistical correlations of the intensity of emotional experiences with stable mental states and personal characteristics in the total sample (n = 77)

Таблиця 2. Статистичні зв'язки інтенсивності емоційних переживань з стійкими психічними станами і властивостями особистості в загальній групі досліджуваних (n = 77)

Emotional parameter Емоційний параметр	Statistical parameter Статистичний параметр	Spontaneous aggressiveness Спонтанна агресивність	Depressiveness Депресивність	Irritability Дратівливість	Openness Відкритість	Extraversion Екстраверсія
Anger Гнів	r_s	-.227*	.116	-.302**	-.405**	-.259*
	p	.047	.313	.008	.000	.023
Disgust Відраза	r_s	-.275*	-.045	-.282*	-.104	-.073
	p	.015	.696	.013	.368	.530
Contempt Презирство	r_s	-.088	.166	-.227*	-.273*	-.274*
	p	.449	.148	.047	.016	.016
Indicator of acute negative emotions Індекс гострих негативних емоцій	r_s	-.245*	.225*	-.291*	-.272*	-.212
	p	.032	.050	.010	.017	.065

Note: * - $p < .050$; ** - $p < .001$.

Примітка: * - $p < .050$; ** - $p < .001$.

Table 3. Statistical correlations of anxiety indicators with the expressiveness of time orientations and emotions in the total sample (n = 77)

Таблиця 3. Статистичні зв'язки показників тривожності з виразністю часових орієнтацій і емоцій у загальній групі досліджуваних (n = 77)

Anxiety Тривожність	Statistical parameter Статистичний параметр	Time orientations Часові орієнтації			Emotions Емоції		
		Negative past Негативне минуле	Future Майбутнє	Fatalistic present Фаталістичне теперішнє	Anger Гнів	Contempt Презирство	Indicator of acute negative emotions Індекс гострих негативних емоцій
Reactive Реактивна	r_s	.319**	-.234*	.204	.012	.070	.058
	p	.005	.041	.075	.919	.546	.614
Personal Особистісна	r_s	.452**	-.251*	.125	.219	.308**	.291*
	p	.000	.027	.277	.055	.006	.010

Note: * - $p < .050$; ** - $p < .001$.

Примітка: * - $p < .050$; ** - $p < .001$.

and the future are the most expressive ones, whereas the correlation is inverse for the hedonistic present (Tabl. 4). Differences in the intensity of certain emotions and depressiveness between the sub-groups were also identified (Tabl. 5).

Cluster analysis was used to identify the degree of compatibility of the time perspective components belonging to the past, present and future by the parameter “time competence” in the group of research participants. There were two sub-groups: 27 research participants with high time competence (T-points = 76; Me = 13.00; min = 10.00; max = 17.00); 50 research participants with low time competence (T-points = 41; Me = 7.00; min = 2.00; max = 9.00). It was established that the time orientation towards the fatalistic present

у досліджуваних, що в комплексі пов’язуються з психологічним благополуччям (Zimbardo, Boyd, 1999). Розбіжності у виразності орієнтацій на позитивне минуле (Me = 3.33; min = 1.89; max = 4.78), гедоністичне теперішнє (Me = 3.27; min = 1.73; max = 4.93) і майбутнє (Me = 3.31; min = 2.00; max = 4.85) можна вважати поверховими ($\chi^2 = 4.70$; $df = 2$; $p = .096$). При цьому кореляційний аналіз у загальній групі показав характерну різноспрямованість зв’язків часової орієнтації на негативне минуле з часовими орієнтаціями на гедоністичне теперішнє ($r_s = .327$; $p = .004$) і на майбутнє ($r_s = -.351$; $p = .002$).

Для визначення специфіки розподілу досліджуваних в аспекті наближення до найкращого для психологічного благополуччя

Table 4. Statistical comparison of the expressiveness of time orientations in the research participants of Subgroup 1 (n = 52) and Subgroup 2 (n = 25)

Таблиця 4. Статистичне порівняння виразності часових орієнтацій у досліджуваних підгруп 1 (n = 52) і 2 (n = 25)

Subgroup Підгрупа	Statistical parameter Статистичний параметр	Negative past Негативне минуле	Hedonistic present Гедоністичне теперішнє	Future Майбутнє	Positive past Позитивне минуле	Fatalistic present Фаталістичне теперішнє
1	Me	2.80	3.04	3.54	3.50	3.00
	min	1.10	1.73	2.15	1.89	1.33
	max	4.30	4.53	4.85	4.78	4.56
2	Me	3.10	3.53	2.77	3.00	3.11
	min	1.20	2.40	2.00	1.89	1.33
	max	4.70	4.93	4.08	4.22	4.78
	U	474.50	217.50	222.00	279.00	605.00
	p	.056	.000	.000	.000	.624

Table 5. Statistical comparison of the intensity of emotion manifestations and the expressiveness of the mental state of depressiveness in the research participants of Subgroup 1 (n = 52) and Subgroup 2 (n = 25)

Таблиця 5. Статистичне порівняння інтенсивності емоційних проявів і виразності психічного стану депресивності в досліджуваних підгруп 1 (n = 52) і 2 (n = 25)

Subgroup Підгрупа	Statistical parameter Статистичний параметр	Interest Інтерес	Indicator of positive emotions Індекс позитивних емоцій	Anger Гнів	Depressiveness Депресивність
1	Me	8.00	22.00	7.00	4.00
	min	5.00	17.00	3.00	1.00
	max	15.00	29.00	11.00	8.00
2	Me	6.00	20.00	7.00	6.00
	min	4.00	13.00	3.00	4.00
	max	11.00	28.00	12.00	9.00
	U	353.50	452.00	492.00	355.50
	p	.001	.030	.082	.001

is considerably less in the research participants with high time competence ($U = 393.00$; $p = .003$) in comparison with the others, and the expressiveness of the emotion of interest is also noticeably less ($U = 515.00$; $p = .083$). Additionally, the research participants with higher time competence had more expressive emotions of contempt ($U = 493.50$; $p = .050$).

Discussion

In the average variant, according to the result of the total sample, the ratio and considerable expressiveness of time orientations towards the positive past, the hedonistic present and the future are close to the declared level corresponding to psychological well-being (Senyk, 2017; Zimbardo & Boyd, 1999). When thoroughly analyzing the accents in actual attitudes and in the content of time perspective components in the researched forced migrants, we can observe a distinct differentiation between the group representatives by their attitude towards themselves and towards the actual critical life situation. This differentiation largely corresponds to many people's inclination to choose the extreme variants of reactions in critical situations. One of the extreme variants in the respondents' reaction to the migration situation was dominant hedonistic orientation towards satisfying the current needs with a possibility of situational elimination of mental strain and avoidance of making personally important decisions concerning the uncertain future (see Tabl. 4). The other variant of the respondents' reaction (Subgroup 1) to the critical migration situation means their attempts to define the desirable realistic content of the future on the basis of their positive impressions from the past, their experience and despite harsh conditions of the present (see Tabl. 4). Time orientations toward the positive past, the hedonistic present and the future in the research participants of Subgroup 1 are entirely consistent in their expressiveness and the ratio with the results of O. Senyk (2017) in the configuration regarded by her as "balanced time perspective". The indicators of the research participants of Subgroup 1 are considerably lower by other time orientations in comparison with those given above, however, they are somewhat higher than the values in "balanced

узгодження часових орієнтацій на позитивне минуле, гедоністичне теперішнє, майбутнє саме за цими часовими орієнтаціями як базовими через застосування кластерного аналізу групу було поділено на дві підгрупи: підгрупа 1 ($n = 52$) і підгрупа 2 ($n = 25$). У підгрупах наявне суттєве розходження в отриманих конфігураціях базових часових орієнтацій. У підгрупі 1, порівняно з підгрупою 2, найбільш виразними є часові орієнтації на позитивне минуле та майбутнє, тоді як для гедоністичного теперішнього співвідношення – зворотне (табл. 4). Було також встановлено розбіжності між підгрупами за виразністю окремих емоцій і стану депресивності (табл. 5).

У групі досліджуваних ступінь узгодженості складових часової перспективи, що належать до минулого, теперішнього і майбутнього, за параметром "компетентність у часі" також виявлено із застосуванням кластерного аналізу. Було виділено дві підгрупи: 27 досліджуваних із високою компетентністю в часі (Т-бали = 76; $Me = 13.00$; $min = 10.00$; $max = 17.00$); 50 досліджуваних зі зниженою компетентністю в часі (Т-бали = 41; $Me = 7.00$; $min = 2.00$; $max = 9.00$). Установлено, що в досліджуваних із високою компетентністю в часі, порівняно з іншими, є суттєво меншою часова орієнтація на фаталістичне теперішнє ($U = 393.00$; $p = .003$), а також помітно менша виразність емоції інтересу ($U = 515.00$; $p = .083$). Поряд із цим у більш компетентних у часі досліджуваних виявилися виразніші прояви емоції презирства ($U = 493.50$; $p = .050$).

Дискусія

Вусередненому варіанті за результатом усієї групи досліджуваних співвідношення і суттєва виразність часових орієнтацій на позитивне минуле, гедоністичне теперішнє і майбутнє наближені до рівня декларованої відповідності психологічному благополуччю особистості (Сеник, 2017; Zimbardo, Boyd, 1999). Разом із цим при більш детальному аналізі акцентів в актуальних установках і в змістовному наповненні складових часової перспективи досліджуваних вимушених мігрантів спостерігаємо виразне розшарування представників

time perspective". The latter can be attributed to the impact of the critical migration situation.

With substantial financial and psychological support from "hosts", without immediate long-term threat to life and health of forced migrants staying abroad, the criticality of the situation related to considerable losses of different resources and uncertainty of their life perspective is not eliminated entirely and reflected in high anxiety and considerable negative emotional strain (see Tabl. 1 and Tabl. 3). The empirically established variants of the respondents' time orientations largely correspond to the above strategic adaptation tendencies in the organization of behavior in the migration situation. On the one hand, the present hedonistic orientation conforms with the inclination towards maintenance of the previously formed and practiced stereotypical opinions in interaction with the surrounding and despite changes in the situation. On the other hand, orientation towards the future based on the positive past can be regarded as implementation of the strategy aimed at fundamental meaningful personal changes, changes in relationships with reality given the specificity of a new life situation. Each of the above variants conform with specific accents in organization of the content of the respondents' time perspective components in both rational and emotional dimensions.

On the whole, the research participants have a negative attitude towards the current contradictory situation which manifests itself in the emotions of anger, contempt and disgust. The above emotions, in essence, are indicators of rejection of the current situation by the forced migrants. In this case, an emotional reaction with a considerable level of strain, related to anxiety (see Tabl. 3) is a method of emotional discharge for many research participants. This method, as shown in the results, prevents essential negative transformations in an individual's qualities and states (see Tabl. 2). The latter testifies that many forced migrants still have a sufficient volume of personal and external resources to resist distress development after a year of migration. The above result somewhat contradicts to the published data on evident deterioration of the Iraqi migrants' state after several years of their staying in Australia and can be regarded as specificity of Ukrainians'

групи за їхнім ставленням до себе й до актуальної критичної ситуації життя. Означене розширення значною мірою відповідає схильності багатьох людей до обрання крайніх варіантів реагування в критичних ситуаціях. Для досліджуваних одним із крайніх варіантів зорієнтованості реагування на ситуацію міграції виявився переважний гедоністичний вихід на задоволення сьогодення з можливістю ситуативного позбавлення психічної напруги й відсторонення від пошуку особисто значущих рішень щодо охопленого невизначеністю майбутнього (див. табл. 4). Інший варіант зорієнтованості реагування частки досліджуваних (підгрупа 1) на критичну ситуацію міграції передбачає намагання через опору на власні позитивні враження з минулого, на свій досвід і всупереч складним обставинам сьогодення визначити бажаний реалістичний зміст майбутнього (див. табл. 4). Саме в досліджуваних із підгрупи 1 часові орієнтації на позитивне минуле, гедоністичне теперішнє, майбутнє у своїй виразності та співвідношенні повністю узгоджуються з результатами О. Сенік (2017) у такій конфігурації, яку вона визначила як "збалансована часова перспектива". За іншими часовими орієнтаціями показники досліджуваних підгрупи 1 суттєво менші, порівняно з наведеними вище, але дещо перевищують значення у "збалансованій часовій перспективі". Саме останнє може бути віднесене до впливу критичної ситуації міграції.

При значній матеріальній і психологічній підтримці з боку "приймаючої сторони", при відсутності безпосередньої тривалої небезпеки життю і здоров'ю для вимушених мігрантів за кордоном критичність ситуації, яка пов'язана із суттєвими втратами різноманітних ресурсів і невизначеністю перспективи життєдіяльності, не знімається повністю і відображається у високій тривожності та значній негативній емоційній напрузі (див. табл. 1 і табл. 3). Емпірично встановлені варіанти часових орієнтацій досліджуваних значною мірою відповідають розглянутим вище стратегічним тенденціям адаптації в організації поведінки в ситуації міграції. Так, з одного боку, гедоністична спрямованість у теперішньому узгоджується з налаштованістю на

migration to the western communities which have familiar conditions of life organization (Uribe Guajardo et al., 2016). However, different strategies of using resources to resist stress under conditions of migration in the research participants of Subgroup 1 and Subgroup 2 are based on different past experiences and oriented towards different aims and expectations in the future (see Tabl. 4).

In many cases, intensive negative experiences of an individual immediately contribute to activation of negative thoughts and memories (Beck et al., 2004). This effect can be observed in the findings of our research (see Tabl. 1). The latter is quite understandable in terms of rational schemes of analysis of a problematic situation. Being in the situation of a considerable dangerous disorientating impact, an individual instantly tries to identify a cause of negative experiences and the degree of danger analyzing the chain of past events. Logically, the current burdening circumstances cannot result from an individual's previous correct actions and favorable conditions. Negative impressions and experiences of the present are accordingly connected with probable mistakes, occasional or deliberate destructive external impacts. In a critical situation, moderate, analytical view of the past with reevaluation and reconsideration of the previously formed attitudes, aims, expectations, strategies and behavioral models on the basis of objective facts seems a very difficult and even back-breaking task for most people (Frankl, 1992). Many people, facing a real threat, almost immediately activate mechanisms of psychological defenses and unreasonably "designate" external factors or other people as a source of problems for maintaining Self-concept and stable stereotypes in organizing life activities (Beck et al., 2004; Plokhikh et al., 2023). As shown in the results, this variant is more preferred by the respondents of Subgroup 2 (see Tabl. 4). However, prolongation of the problematic migration situation, in spite of being pseudo-solved through activation of psychological defenses and hedonistically-oriented emotional discharge, evidently intensifies the state of depressiveness in the respondents of Subgroup 2 (see Tabl. 5).

In the total sample, the expressiveness of the emotion of interest is mainly determined by the specificity of emotional experiences

принципове збереження сформованих і закріплених у минулому стереотипних поглядів у взаємодії з оточенням і всупереч змінам ситуації. З іншого боку, орієнтування на майбутнє з опорою на позитивне минуле може розглядатися як реалізація стратегії на фундаментальні осмислені зміни особистості, на зміни у відношеннях з дійсністю, але з урахуванням специфіки нової життєвої ситуації. І кожному з наведених варіантів відповідають специфічні акценти в організації та змістовному наповненні складових часової перспективи досліджуваних як в раціональному, так і в емоційному вимірах.

Загалом у досліджуваних групи наявне виразне негативне ставлення до поточної суперечливої ситуації, яке реалізується у проявах емоцій гніву, презирства, відрази. Означені емоції, по суті, є показником неприйняття і несприймання вимушеними мігрантами поточної ситуації. При цьому емоційне реагування при значному рівні напруги, пов'язаної з тривогою (див. табл. 3), для багатьох досліджуваних виступає і як засіб емоційної розрядки. Такий засіб, як видно з результатів, захищає від суттєвих негативних перетворень у властивостях і станах особистості (див. табл. 2). Останнє свідчить про наявність у багатьох вимушених мігрантів після одно-півторарічної міграції ще достатнього обсягу особистісних і зовнішніх ресурсів для спротиву розвитку дистресу. Означений результат дещо суперечить опублікованим даним щодо помітного погіршення стану іракських мігрантів після декількох років перебування в Австралії і може бути віднесений до специфіки міграції українців до зрозумілих для них за умовами організації життя Західних спільнот (Uribe Guajardo et al., 2016). Разом із цим різні стратегії реалізації ресурсів для спротиву стресу в умовах міграції у досліджуваних відокремлених підгруп 1 і 2 спираються на різне підґрунтя в досвіді і переживаннях минулого, і вони зорієнтовані на різні цілі та очікування в майбутньому (див. табл. 4).

У багатьох випадках виразні негативні переживання людини одразу ж сприяють активації негативних думок і спогадів (Beck et al., 2004). Саме такий ефект і можна

of the respondents of Subgroup 1 (see Tabl. 5). A high degree of interest in the current situation with considerable mental strain accompanying high personal anxiety results in the respondents' specific state and intention of searching, that can be considered both as a cognitive state and readiness for realizing necessary stages in the process of solving educational tasks (Chebykin, 2023; Izard, 2011; Prokhorov et al., 2015), for solving complex tasks, related to safety in other areas of human activity (Nosov et al., 2020a; 2020b; Popovych et al., 2022; Zinchenko et al., 2023). However, migrants, unlike students, solve not modelled educational tasks, but try to find adequate solutions to organization of life activities in the future, reasonably and responsibly, in harsh conditions of uncertainty. Time orientation towards the future is undoubtedly related to expressiveness of the emotion of interest and indicators by these variables are evidently dominant in Subgroup 1 (see Tabl. 1, Tabl. 4, Tabl. 5). The respondents of Subgroup 1 largely choose the strategy oriented towards reasonable changes in stable stereotypes from the past, defining constructive purposes in the future, independently solving personal problems in new socioeconomic and cultural conditions. And it is accompanied by a positive emotional background in the current experiences (see Tabl. 5). The representatives of Subgroup 1, unlike the others, orientating themselves towards the future, mainly depend on positive impressions from the past. This result is entirely consistent with the findings of our previous research of mental health and the organization of time perspective of internally displaced people (Plokhikh & Chipilenko, 2023). We can observe the process of positive transformations in the personality of forced migrants which is activated through removal of inadequate and outmoded intellectual schemes of reactions and through creation of new variants of behavior with a constructive vision of the future perspective. This process largely corresponds to the models of a therapeutic effect by means of cognitive psychotherapy, the practices aimed at increasing self-efficacy and is entirely consistent with the processes of a subject's self-mobilization under the influence of stressors (Bandura, 1977; Beck et al., 2004; Cheban et al., 2020).

The obtained results testify that, in a critical migration situation, expectation of sufficiently

спостерігати за результатами дослідження (див. табл. 1). Останнє є достатньо зрозумілим і в аспекті раціональних схем аналізу проблемної ситуації. Людина в разі суттєвого небезпечного дезорганізуючого впливу одразу ж намагається встановити причину негативних переживань і міру загрози, аналізуючи ланцюг подій минулого. За логікою, поточні обтяжуючі обставини не можуть бути результатом попередніх правильних дій суб'єкта і сприятливих обставин. Згідно з цим негативні враження й переживання теперішнього пов'язуються з можливими помилками, випадковими або навмисними деструктивними впливами ззовні. У критичній ситуації зважений, аналітичний погляд на минуле з переоцінкою і переосмисленням на підставі об'єктивних фактів раніше прийнятих установок, цілей, очікувань, стратегій та способів поведінки для більшості людей видається дуже складною і нерідко непосильною задачею (Frankl, 1992). Багато хто, зіткнувшись із реальною загрозою, практично одразу ж для збереження Я-концепції і сталих стереотипів організації життєдіяльності активує механізми психологічних захистів та необґрунтовано "призначає" на місце джерела проблем зовнішні фактори або інших людей (Beck et al., 2004; Plokhikh et al., 2023). До означеного варіанту, як свідчать результати, більше схильються досліджувані підгрупи 2 (див. табл. 4). Однак подовження проблемної ситуації міграції, не зважаючи на її псевдовирішення через активацію психологічних захистів і гедоністично зорієнтоване зняття напруги, для досліджуваних підгрупи 2 вочевидь призводить до підсилення стану депресивності (див. табл. 5).

У загальній групі найбільша виразність емоції інтересу зумовлена передусім специфікою переживань досліджуваних підгрупи 1 (див. табл. 5). Високий ступінь інтересу стосовно поточної ситуації разом зі значною психічною напругою, яка супроводжує високу особистісну тривожність, створюють у досліджуваних специфічний пошуковий стан і намір, що можливо розглядати і як пізнавальний стан, і як налаштованість на реалізацію необхідних етапів у процесі вирішення навчальних завдань (Chebykin, 2023; Izard, 2011; Prokhorov

high simultaneous expressiveness of time orientations towards the positive past, the hedonistic present and the future, determined by a hedonistic tradition, does not correspond to the stage of psychological well-being. In case of the actual critical life situation, concepts of the eudemonistic tradition are more suitable for the research participants as a basis for evaluation of their psychological well-being (Deci & Ryan, 2008). In relation to this, the issues of optimal organization of time perspective of a mentally healthy migrant also remain open. Time perspective of an individual with well-developed volitional qualities, with stable convictions, adequate to the processes of the actual reality, with active attitude towards self-organization of life, with self-confidence, with evident assertiveness, with different experiences, with emotional equilibrium, with deep adequate understanding of the current situation, seems the most balanced one (Frankl, 1992; Lavoie et al., 2022; Seligman & Csikszentmihalyi, 2014). However, unfortunately, this variant is not attainable for most people, but it remains orientation.

Time competence is considered in our research to be a generalized indicator of approaching optimal organization of time perspective. By this indicator, the group is divided into those who do not try to deal with the current situation through cognitive activity in their own way, and those who avoid solving the problems of organization of life activity independently and rely on a favorable course of actions with fatalistic attitude. Therefore, achievement of an optimal variant of time perspective organization as well as determination of adequate actions in a stressful migration situation, is considerably complicated. Thorough examination of this problem can be promisingly continued through studying the issue of specificity of experiencing time flow and meaningful aspects of making vital decisions in forced migrants.

Conclusions

A high degree of expressiveness of negative emotions and personal anxiety is characteristic of forced Ukrainian migrants staying abroad as a consequence of substantial losses of different resources and uncertainty of life perspective in the future. An active negative emotional reaction to the current situation is directly related

et al., 2015), на розв'язання складних задач, пов'язаних із безпекою в інших сферах діяльності людини (Nosov et al., 2020a; 2020b; Popovych et al., 2022; Zinchenko et al., 2023). Але мігранти, на відміну від учнів, вирішують не умовні навчальні завдання і не завдання з професійної сфери, а намагаються з усією осмисленістю й відповідальністю в напружених умовах невизначеності віднайти адекватні рішення щодо організації життєдіяльності на майбутнє. Саме часова орієнтація на майбутнє вочевидь пов'язана з виразністю емоції інтересу й саме показники за цими змінними суттєво переважають у підгрупі 1 (див. табл. 1, табл. 4, табл. 5). Досліджувані підгрупи 1 більшою мірою обирають стратегію, зорієнтовану на обґрунтовані зміни сталих стереотипів з минулого, на визначення конструктивних цілей у майбутньому, на самостійне вирішення особистих проблем у нових соціально-економічних і культурних умовах. І це відбувається разом із посиленням позитивного емоційного фону в поточних переживаннях (див. табл. 5). Представники підгрупи 1, на відміну від інших, орієнтуючись на майбутнє, значною мірою спираються на позитивні враження з минулого. Такий результат повністю узгоджується з результатами нашого попереднього дослідження зв'язку психічного здоров'я й організації часової перспективи вимушено переміщених осіб (Плохих, Чіпіленко, 2023). Спостерігаємо саме процес позитивних перетворень особистості вимушених мігрантів, який активується при усуненні неадекватних і застарілих розумових схем реагування та при створенні нових варіантів поведінки з конструктивним визначенням перспективи майбутнього. Такий процес значною мірою відповідає моделям дієвого терапевтичного впливу засобами когнітивної психотерапії, заходам із підвищення самоефективності та в цілому узгоджується з перебігом процесів самообілізації суб'єкта за умов впливу стресорів (Bandura, 1977; Beck et al., 2004; Cheban et al., 2020).

Отримані результати свідчать, що для критичної ситуації міграції за кордон зумовлене гедоністичною традицією очікування на достатньо високу одночасну виразність

to an increase in anxiety symptoms, but it does not contribute to solidification of problematic mental states with corresponding compensatory defensive reactions in the research participants at a certain stage. Forced migrants' negative and anxious-depressive emotions prevent rational determination of the future perspective and are related to inclination toward fatalistic attitude to the current circumstances.

Under conditions of substantial financial support and a lack of immediate threat to life and health in the places of temporary residence, increased orientation towards hedonistic satisfaction of needs appears to be inadapative in forced Ukrainian migrants staying abroad. It is related to evident negative emotional experiences of the past and present circumstances and restricts determination of the future perspective.

High expressiveness of the positive emotion of interest contributes to forced migrants' apparent adaptation-based orientation towards eliminating uncertainty of the future perspective and is also accompanied by temporary disruption of the balance of time perspective components concerning life activity. Disruption of the balance of time perspective represented by the parameter "time competence" is observed in the research participants when they emotionally distance themselves from the current contradictory stressful migration situation and make weaker efforts in determining their time perspective through a fatalistic attitude.

References

- Antonovych, M. O. (2020). Vzaiemozalezhnosti bazovykh emotsiinykh staniv ta rannikh dezadaptivnykh skhem u narkozalezhnnykh [Interdependence of basic emotional states and early maladaptive schemes in drug addicts]. *Psychiatry, neurology and medical psychology*, 15, 81–87. <https://doi.org/10.26565/2312-5675-2020-15-09>
- Bajec, B. (2019). Relationship Between Time Perspective and Time Management Behaviours. *Psihologija*, 52(2), 197–215. <https://doi.org/10.2298/PSI170831036B>
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191–215. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.84.2.191>
- Beck, A. T., Freeman, A., & Davis, D. D. (2004). *Cognitive Therapy of Personality Disorders*, Second

часових орієнтацій на позитивне минуле, гедоністичне теперішнє і майбутнє не відповідає стану психологічного благополуччя. У випадку актуальної критичної життєвої ситуації для досліджуваних у підґрунтя для оцінки їхнього психологічного благополуччя більше підходять положення евдемоністичної традиції (Deci, Ryan, 2008). Відповідно до цього питання оптимальності організації часової перспективи психічно здорової особистості мігранта також залишається відкритим. Звісно, що найбільш збалансованою видається часова перспектива в особистості з розвиненими вольовими якостями, зі сталими й адекватними до перебігу процесів дійсності переконаннями, з активним ставленням до самоорганізації життя, з упевненістю у своїх силах, з виразною асертивністю, з різнобічним досвідом, з емоційною врівноваженістю, з глибоким адекватним розумінням поточної ситуації (Frankl, 1992; Lavoie et al., 2022; Seligman, Csikszentmihalyi, 2014). Однак, на жаль, такий варіант для багатьох є недосяжним, але залишається до певної міри орієнтовним.

Узагальненим показником наближення до оптимальної організації часової перспективи в дослідженні виступає компетентність у часі. І за цим показником група у першому наближенні також поділяється на тих, хто не намагається по-своєму через пізнавальну активність владнати поточну ситуацію, і на тих, хто відстороняється від самостійного вирішення проблем організації життєдіяльності з фаталістичним покладанням на сприятливий перебіг подій. Таким чином, досягнення оптимального варіанту організації часової перспективи, як і визначення адекватних дій у стресовій ситуації міграції, суттєво ускладнене. Поряд із поглибленим розглядом цієї проблематики перспективними для розробки слід вважати питання особливостей переживання плину часу і смислових аспектів прийняття життєво важливих рішень у вимушених мігрантів.

Висновки

У вимушених українських мігрантів за кордоном унаслідок суттєвих втрат різноманітних ресурсів і невизначеності перспективи життєдіяльності в майбутньому виявляється

- Edition. Guilford Press: New York. <https://doi.org/10.1017/S003329170527469X>
- Blynova, O., Derevianko, S., Ivanova, O., Popovych, I., & Estay Sepulveda, J. G. (2022). Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*, 29, 88–106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Cheban, Yu., Chebykin, O., Plokhikh, V., & Massanov, A. (2020). Emotional and volitional potential of self-mobilization in the organization of time perspective activity of highly qualified rowing athletes. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(6), 3128–3137. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.s6424>
- Chebykin, O. (2023). Psycholinguistic mechanisms of emotion regulation of educational activity. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 117–136. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-6>
- Deci E. L., & Ryan R. M. (2008). Hedonia, eudaimonia, and well-being: an introduction. *Journal Happiness Studies*, 9(1), 1–11. <https://doi.org/10.1007/s10902-006-9018-1>
- Frankl, V. E. (1992). Man's search for meaning: An introduction to logotherapy (4th ed.) (I. Lasch, Trans.). Beacon Press. <https://psycnet.apa.org/record/1992-98457-000>
- Izard, C. E. (2011). Forms and Functions of Emotions: Matters of Emotion – Cognition Interactions. *Emotion Review*, 3(4), 371–378. <https://doi.org/10.1177/1754073911410737>
- Kireeva, Z. A., & Kushnerov, V. A. (2020). Osoblyvosti reprezentatsii chasu i chasova perspektyva u viiskovosluzhbovtziv, shcho maly dosvid boiovykh dii [The particularities of time representation and hour perspective among military personnel who had experience in combat operations]. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 221, VIII(89), 61–64. <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2020-221VIII89>
- Kireieva, Z. O., Shvaikin, S. A., & Balan, M. A. (2023). Determinanty u osoblyvosti adaptatsii ta psykhychnykh resursiv liudyny pid chas povnomasshtabnoho vtorhnennia [The determinants and particularities of a person's adaptation and their mental resources during the full-scale invasion]. *Ukrainian psychological journal*, 1(19), 60–82. [https://doi.org/10.17721/upj.2023.1\(19\).4](https://doi.org/10.17721/upj.2023.1(19).4)
- Kolesnichenko, O. S., Prykhodko, I. I., Matsegora, Y. V., Yuryeva, N. V., Lyman, A. A., & Bayda, M. S. (2020). Prykladna psykhyodiagnostyka v Natsional'ni hvardii Ukrainy [Applied Psychodiagnostic in the National Guard of Ukraine]. Kharkiv: NANGU. https://books.ndcnangu.co.ua/knigi/Posibnyk_Prykladna_psykhodiagnostykaNGU2020.pdf

високий рівень виразності негативних емоцій і особистісної тривожності. Активне негативне емоційне реагування на поточну ситуацію прямо пов'язане з підсиленням симптомокомплексів тривоги, але на певному етапі не сприяє закріпленню в досліджуваних проблемних психічних станів із відповідними компенсаторними захисними реакціями. Наповненість вимушених мігрантів емоціями негативного і тривожно-депресивного порядку перешкоджає раціональному визначенню ними перспективи майбутнього і пов'язана зі схильністю до фаталістичного налаштування на поточні обставини.

У вимушених українських мігрантів, які знаходяться за кордоном, в умовах значної матеріальної підтримки і відсутності безпосередньої загрози життю та здоров'ю в місцях тимчасового проживання, підвищена орієнтація на поточне гедоністичне задоволення потреб виявляється неадаптивною, пов'язується з виразними негативними переживаннями обставин минулого та теперішнього і є стримуючою щодо визначення перспективи майбутнього.

Суттєва виразність позитивної емоції інтересу сприяє явній, умотивованій адаптацією орієнтації вимушених мігрантів на усунення невизначеності перспективи майбутнього, що також супроводжується тимчасовим порушенням збалансованості складових часової перспективи життєдіяльності. Порушення в досліджуваних представленої параметром “компетентність у часі” збалансованості часової перспективи спостерігається і в разі їхнього емоційного відсторонення від суперечливої напруженої поточної міграційної ситуації, і при послабленні зусиль на самовизначення часової перспективи шляхом реалізації фаталістичної установки.

Список використаних джерел

- Антонович М. О. Взаємозалежності базових емоційних станів та ранніх дезадаптивних схем у наркозалежних. *Психіатрія, неврологія та медична психологія*. 2020. № 15. С. 81–87. <https://doi.org/10.26565/2312-5675-2020-15-09>
- Bajec B. Relationship Between Time Perspective and Time Management Behaviours. *Psihologija*. 2019. Vol. 52(2). P. 197–215. <https://doi.org/10.2298/PSI170831036B>

- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1987). Transactional theory and research on emotions and coping. *European Journal of Personality*, 1, 141–169. <https://doi.org/10.1002/per.2410010304>
- Lavoie, R., Main, K., & Stuart-Edwards, A. (2020). Flow theory: Advancing the two-dimensional conceptualization. *Motivation and Emotion*, 46, 38–58. <https://doi.org/10.1007/s11031-021-09911-4>
- Lutsenko, O. L. (2016). Fraiburzkyi osobystisnyi opytuvalnyk FPI – perevirka validnosti ta lokalna standartyzatsiia [Freiburg Special Inspectorate FPI – Validity Review and Local Standardization]. *Kharkiv University bulletin*, 61, 49–54. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPC_2016_61_11
- Nosov, P., Zinchenko, S., Popovych, I., Safonov, M., Palamarchuk, I., & Blakh, V. (2020a). Decision support during the vessel control at the time of negative manifestation of human factor. *CEUR Workshop Proceedings*, 2608, 12–26. <https://ceur-ws.org/Vol-2608/paper2.pdf>
- Nosov, P. S., Zinchenko, S. M., Popovych, I. S., Ben, A. P., Nahrybelnyi, Y. A., & Mateychuk, V. M. (2020b). Diagnostic system of perception of navigation danger when implementation complicated maneuvers. *Radio Electronics, Computer Science, Control*, 1(52), 146–161. <https://doi.org/10.15588/1607-3274-2020-1-15>
- Pfeifer, L. S., Heyers, K., Ocklenburg, S., & Wolf, O. T. (2021). Stress research during the COVID-19 pandemic and beyond. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 131, 581–596. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2021.09.045>
- Plokhikh, V., Popovych, I., Koval, I., Stepanenko, L., Nosov, P., Zinchenko, S., Boiaryn, L. & Zavatskyi, V. (2022). Anticipatory Resource of Temporary Regulation of Sensorimotor Action. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 13(2), 01–21 <https://doi.org/10.18662/brain/13.2/328>
- Plokhikh, V., Yanovskaya, S., & Bilous, R. (2023). Psychological Defenses of Students in the Process of Experience of Time. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 14(1), 138–156. <https://doi.org/10.18662/brain/14.1/411>
- Plokhikh, V., & Suponeva, L. (2021). Psykholohichni zakhysty v orhanizatsii chasovoi perspektyvy studentiv v umovakh COVID – obmezhen. [Psychological defense in the organization of the time perspective of students under Covid – restrictions] *Science and Education*, 3, 12–21. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2021-3-2>
- Plokhikh, V., & Chipilenko, O. (2023). Proiavy psykhnichnoho zdorovia v orhanizatsii chasovoi perspektyvy vymusheno peremishchenykh osib [Mental health manifestations in time perspective organization of forced migrants]. *Science and Education*, 4, 54–62. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2023-4-8>
- Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*. 1977. Vol. 84(2). P. 191–215. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.84.2.191>
- Beck A. T., Freeman A. and Davis, D. D. *Cognitive Therapy of Personality Disorders*, Second Edition. Guilford Press: New York. 2004. P. 412. <https://doi.org/10.1017/S003329170527469X>
- Blynova O., Derevianko S., Ivanova O., Popovych I., Estay Sepulveda J. G. Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*. 2022. Vol. 29. P. 88–106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Cheban Yu., Chebykin O., Plokhikh V. Massanov A. Emotional and volitional potential of self-mobilization in the organization of time perspective activity of highly qualified rowing athletes. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020. Vol. 20(6). P. 3128–3137. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.s6424>
- Чебикін О. Психолінгвістичні механізми емоційної регуляції навчальної діяльності. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. №10. С. 117–136. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-6>
- Deci E. L., Ryan R. M. Hedonia, eudaimonia, and well-being: an introduction. *J. Happiness Stud*. 2008. Vol. 9(1). P. 1–11. <https://doi.org/10.1007/s10902-006-9018-1>
- Frankl V. E. *Man's search for meaning: An introduction to logotherapy* (4th ed.) (I. Lasch, Trans.). Beacon Press. 1992. <https://psycnet.apa.org/record/1992-98457-000>
- Izard C. E. Forms and Functions of Emotions: Matters of Emotion – Cognition Interactions. *Emotion Review*. 2011. Vol. 3(4). P. 371–378. <https://doi.org/10.1177/1754073911410737>
- Кіреєва З. О. Кушнеров В. А. Особливості репрезентації часу і часова перспектива у військовослужбовців, що мали досвід бойових дій. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2020. Vol. 221(VIII(89)). P. 61–64. <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2020-221VIII89>
- Кіреєва З. О. Швайкін С. А. Балан М. А. Детермінанти й особливості адаптації та психічних ресурсів людини під час повномасштабного вторгнення. *Український психологічний журнал*. 2023. № 1(19). С. 60–82 [https://doi.org/10.17721/urj.2023.1\(19\).4](https://doi.org/10.17721/urj.2023.1(19).4)
- Колесніченко О. С., Приходько І. І., Мацегора Я. В., Юр'єва Н. В., Лиман А. А., Байда М. С. *Прикладна психодіагностика в Національній гвардії України*. Харків: НАНГУ, 2020. 388 с. URL: https://books.ndcnangu.co.ua/knigi/Posibnyk_Prykladna_psykhodiagnostykaNGU2020.pdf

- Popovych, I., Borysiuk, A., Semenov, O., Semenova, N., Serbin, I., & Reznikova, O. (2022). Comparative analysis of the mental state of athletes for risk-taking in team sports. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(4), 848–857. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.04107>
- Popovych, I., Hudimova, A., Bokhonkova, Yu., Savchuk, O., Hoian, I., & Shevchenko, N. (2023). Dispositional Mental States of Internally Displaced University Teachers Under Martial Law: Gender Differences. *Journal of Education Culture and Society*, 14(2), 171–187. <https://doi.org/10.15503/jecs2023.2.171.181>
- Prokhorov, A. O., Yusupov, M. G., Plokhikh, V. V. (2015). Cognitive States in the Process of Students' Intellectual Activity. *The New Educational Review*, 41(3), 263–274. <https://doi.org/10.15804/tner.2015.41.3.21>
- Przepiora, A., Siu, N. Y., Szcześniak, M., Timoszyk-Tomczak, C., Le, J. J., Mucoz, M. P. (2020). The Relation Between Personality, Time Perspective and Positive Orientation in Chile, Hong Kong, and Poland. *Journal of Happiness Studies*, 21, 1081–1101. <https://doi.org/10.1007/s10902-019-00113-x>
- Schneiderman, N., Ironson, G., & Siegel, S. D. (2005). Stress and Health: Psychological, Behavioral, and Biological Determinants. *Annual Review of Clinical Psychology*, 1(1), 607–628. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.1.102803.144141>
- Seligman, M. E., & Csikszentmihalyi, M. (2014). Positive Psychology: An Introduction. In *Flow and the Foundations of Positive Psychology* (pp. 279–298). Dordrecht: Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-017-9088-8_18
- Seligman, M. E., Parks, A. C., & Steen, T. (2004). A balanced psychology and a full life. *Philosophical Transactions of the Royal Society*, 359(1449), 1379–1381. <https://doi.org/10.1098/rstb.2004.1513>
- Selye, H. A. (1975). Confusion and Controversy in the Stress Field. *Journal of Human Stress*, 1, 37–44. <http://dx.doi.org/10.1080/0097840X.1975.9940406>
- Shostrom, E. L. (1964). An Inventory for the Measurement of Self-Actualization. *Educational and Psychological Measurement*, 24(2), 207–218. <https://doi.org/10.1177/001316446402400203>
- Senyk, O. (2012). Adaptatsiia opyтуvalnyka chasovoi perspektyvy osobystosti F. Zimbardo (ZTPI) [Adaptation of the Incubator of the Hourly Perspective of the Features of F. Zimbardo (ZTPI)]. *Sotsialna psykholohiia: Ukrainyskyi naukovyi zhurnal [Social psychology: Ukrainian scientific journal]*, 1, 153–168. URL: <http://195.20.96.242:5028/trportal/DocDescription?docid=TrTNTU.BibRecord.77599>
- Senyk, O. (2017). Empyrychne doslidzhennia zbalansovanoi chasovoi perspektyvy studentiv Lazarus R. S., Folkman, S. Transactional theory and research on emotions and coping. *European Journal of Personality*. 1987. Vol. 1. P. 141–169. <https://doi.org/10.1002/per.2410010304>
- Lavoie R., Main K., Stuart-Edwards A. Flow theory: Advancing the two-dimensional conceptualization. *Motivation and Emotion*. 2022. Vol. 46. P. 38–58. <https://doi.org/10.1007/s11031-021-09911-4>
- Луценко О. Л. Фрайбурзький особистісний опитувальник FPI – перевірка валідності талокальна стандартизація. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Психологія*. 2016. Вип. 61. С. 49–54. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKHP.2016_61_11
- Nosov P., Zinchenko S., Popovych I., Safonov M., Palamarchuk I., Blakh V. Decision support during the vessel control at the time of negative manifestation of human factor. *CEUR Workshop Proceedings*. 2020a. Vol. 2608. P. 12–26. <https://ceur-ws.org/Vol-2608/paper2.pdf>
- Nosov P. S., Zinchenko S. M., Popovych I. S., Ben A. P., Nahrybelnyi Y. A., Mateychuk V. M. Diagnostic system of perception of navigation danger when implementation complicated maneuvers. *Radio Electronics, Computer Science, Control*. 2020b. Vol. 1(52). P. 146–161. <https://doi.org/10.15588/1607-3274-2020-1-15>
- Pfeifer L. S., Heyers K., Ocklenburg S., Wolf O.T. Stress research during the COVID-19 pandemic and beyond. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*. 2021. Vol. 131. P. 581–596. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2021.09.045>
- Plokhikh V., Popovych I., Koval I., Stepanenko L., Nosov P., Zinchenko S., Boiaryn L., Zavatskyi V. Anticipatory Resource of Temporary Regulation of Sensorimotor Action. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2022. Vol. 13(2). P. 01–21 <https://doi.org/10.18662/brain/13.2/328>
- Plokhikh V., Yanovskaya S., Bilous R. Psychological Defenses of Students in the Process of Experience of Time. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2023. 14 (1). P. 138–156. <https://doi.org/10.18662/brain/14.1/411>
- Плохих В., Супонєва Л. Психологічні захисти в організації часової перспективи студентів в умовах COVID-обмежень. *Наука і освіта*. 2021. №3. С. 12–21. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2021-3-2>
- Плохих В., Чіпіленко О. Прояви психічного здоров'я в організації часової перспективи вимушено переміщених осіб. *Наука і освіта*. 2023. № 4. С. 54–62. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2023-4-8>
- Popovych, I., Borysiuk, A., Semenov, O., Semenova, N., Serbin, I., & Reznikova, O. (2022). Comparative analysis of the mental state of athletes for risk-taking in team sports. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(4), 848–857. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.04107>
- Popovych I., Hudimova A., Bokhonkova Yu., Savchuk O., Hoian I., Shevchenko N. Dispositional Mental States

- [Empirical research on students' balanced time perspective]. *Visnyk of the Lviv University. Series Psychological science*, 1, 114–125. URL: http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/1_2017/15.pdf
- Shepherd, J. (2022). Flow and the dynamics of conscious thought. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*, 21, 969–988. <https://doi.org/10.1007/s11097-021-09762-x>
- Spielberger, C. D. (1971). Notes and Comments Trait-State Anxiety and Motor Behavior. *Journal of Motor Behavior*, 3, 263–279. <https://doi.org/10.1080/00222895.1971.10734907>
- Uribe Guajardo, M. G., Slewa-Younan, S., Smith, M., Eagar, S., & Stone, G. (2016). Psychological distress is influenced by length of stay in resettled Iraqi refugees in Australia. *International Journal of Mental Health Systems*, 10. Article 4. <https://doi.org/10.1186/s13033-016-0036-z>
- Zimbardo, P. G., & Boyd, J. N. (1999). Putting time in perspective: a valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 1271–1288. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.77.6.1271>
- Zinchenko, S., Tovstokoryi, O., Nosov, P., Popovych, I., Kyrychenko, K. (2023). Pivot Point position determination and its use for manoeuvring a vessel. *Ships and Offshore Structures*, 18(3), 358–364. <https://doi.org/10.1080/17445302.2022.2052480>
- of Internally Displaced University Teachers Under Martial Law: Gender Differences. *Journal of Education Culture and Society*. 2023. Vol. 14(2). P. 171–187. <https://doi.org/10.15503/jecs2023.2.171.181>
- Prokhorov A. O., Yusupov M. G., Plokhikh V. V. Cognitive States in the Process of Students' Intellectual Activity. *The New Educational Review*. 2015. Vol. 41(3). P. 263–274. <https://doi.org/10.15804/tner.2015.41.3.21>
- Przepiorka A., Siu N. Y., Szcześniak M., Timoszyk-Tomczak C., Le J. J., Mucoz M. P. The Relation Between Personality, Time Perspective and Positive Orientation in Chile, Hong Kong, and Poland. *Journal of Happiness Studies*. 2020. Vol. 21. P. 1081–1101. <https://doi.org/10.1007/s10902-019-00113-x>
- Schneiderman N., Ironson G., Siegel S. D. Stress and Health: Psychological, Behavioral, and Biological Determinants. *Annual Review of Clinical Psychology*. 2005. Vol. 1(1). P. 607–628. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.1.102803.144141>
- Seligman M. E., Csikszentmihalyi, M. Positive Psychology: An Introduction. In *Flow and the Foundations of Positive Psychology* (pp. 279–298). Dordrecht: Springer, 2014. https://doi.org/10.1007/978-94-017-9088-8_18
- Seligman M. E., Parks A. C., Steen T. A balanced psychology and a full life. *Philosophical Transactions of the Royal Society*. 2004. Vol. 359(1449). P. 1379–1381. <https://doi.org/10.1098/rstb.2004.1513>
- Selye H. A. Confusion and Controversy in the Stress Field. *Journal of Human Stress*. 1975. Vol. 1. P. 37–44. <http://dx.doi.org/10.1080/0097840X.1975.9940406>
- Сеник О. Адаптація опитувальника часової перспективи особистості Ф. Зімбардо (ЗТPI). *Соціальна психологія: Український науковий журнал*. 2012. №1. С. 153–168. URL: <http://195.20.96.242:5028/trportal/DocDescription?docid=TrTNTU.BibRecord.77599>
- Сеник О. Емпіричне дослідження збалансованої часової перспективи студентів. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2017. Вип 1. С. 114–125. http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/1_2017/15.pdf
- Shepherd J. Flow and the dynamics of conscious thought. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*. 2022. 21. P. 969–988. <https://doi.org/10.1007/s11097-021-09762-x>
- Uribe Guajardo M. G., Slewa-Younan S., Smith M., Eagar S., Stone G. Psychological distress is influenced by length of stay in resettled Iraqi refugees in Australia. *International Journal of Mental Health Systems*. 2016. Vol. 10. Article 4. <https://doi.org/10.1186/s13033-016-0036-z>
- Zimbardo P. G., Boyd J. N. Putting time in perspective: a valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1999. Vol. 77. P. 1271–1288. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.77.6.1271>
- Zinchenko S., Tovstokoryi O., Nosov P., Popovych I., Kyrychenko K. Pivot Point position determination and its use for manoeuvring a vessel. *Ships and Offshore Structures*. 2023. Vol. 18(3). P. 358–364. <https://doi.org/10.1080/17445302.2022.2052480>

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-3>

How to Cite (Style APA):

Petrovska, I. (2024). Civic Identity of Ukrainians: Age, Gender, Political Dimensions. *Insight: the psychological dimensions of society*, 11, 38–56. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-3>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Петровська І. Громадянська ідентичність українців: вікові, статеві, політичні виміри. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2024. № 11. С. 38–56. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-3>

UDC 159.923.2:172.12/.13(477)

Civic Identity of Ukrainians: Age, Gender, Political Dimensions

Громадянська ідентичність українців: вікові, статеві, політичні виміри

Received: December 22, 2023

Accepted: April 26, 2024

Inha Petrovska*

Doctor of Psychological Sciences,
Associate Professor,

Department of Psychology,

Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-7544-945X>

Інга Петровська*

доктор психологічних наук, доцент,
кафедра психології,

Львівський національний університет
імені Івана Франка, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-7544-945X>

Abstract

This article **aims** to determine and analyze the peculiarities of the civic identity of Ukrainian citizens of different ages, genders, and political orientations. **Methods:** survey, testing (“Diagnostics of Maturity and Type of Civic Identity” (Petrovska, 2021), “Political Orientation” (Karkovska, 2011)), descriptive statistics, frequency analysis, comparative analysis (t-test, ANOVA, Scheffé test). **Results.** Statistically significant differences in persons of different age groups were revealed by such characteristics as representation, conceptuality, subjectness orientation, and integral indicator of civic identity maturity. Citizens of middle adulthood have higher values of representation and conceptuality of civic identity; citizens of early adulthood have higher values of the subjectness orientation of civic identity; citizens of young age have lower

Анотація

Метою статті є з'ясування та аналізування особливостей громадянської ідентичності українських громадян різного віку, статі та політичних орієнтацій. **Методи:** анкетування, тестування (“Діагностика зрілості та типу громадянської ідентичності” (Петровська, 2021), “Політична орієнтація” (Карковська, 2011)), описова статистика, частотний аналіз, порівняльний аналіз (t-тест, ANOVA, тест Шеффе). **Результати.** З'ясовано статистично значущі відмінності в осіб різних вікових груп за такими показниками, як репрезентованість, концептуальність, суб'єктна орієнтація та інтегральний показник зрілості громадянської ідентичності. Громадяни віку середньої дорослості мають вищі значення репрезентованості та концептуальності громадянської ідентичності; громадяни віку

* Corresponding Author: inha.petrovska@lnu.edu.ua

* Автор-кореспондент: inha.petrovska@lnu.edu.ua

values of the integral indicator of civic identity maturity. Statistically significant differences between men and women were determined for such characteristics as representation, subjectness orientation, conceptuality, and integral indicator of civic identity maturity. They are higher in men than in women. Statistically significant differences were found between citizens with right-wing and left-wing political orientations by such characteristics as subjectness orientation and stability. Citizens who share right-wing political views have higher values of subjectness orientation but lower values of stability of civic identity. Statistically significant differences were detected between supporters of democracy and authoritarianism by such characteristics as conceptuality, representation, and the maturity of civic identity. Among citizens who support democracy (recognition and implementation of democracy) and share democratic values, these indicators are higher than among supporters of authoritarianism. **Conclusion.** It was empirically proven that there are differences in indicators of the maturity of civic identity in women and men, representatives of different age groups, and political orientations. The prospect of further research is the development of programs to stimulate the formation of a mature civic identity, considering the clarified age, gender, and political features of the civic identity of Ukrainians.

Keywords: identity, citizen, maturity, responsibility, subjectness, responsibility, conceptuality, political views, age group, gender stereotypes.

Introduction

The unprecedented armed aggression of the Russian Federation against the sovereignty and territorial integrity of Ukraine, among other things, actualized the problem of the formedness/unformedness of the civic identity of our compatriots. The threat to the existence of the state usually strengthens the civic identity and makes it more conscious (Kaldor, 2013; Sasse & Lackner, 2018), and many Ukrainian citizens really actualized state and civic values, personal responsibility for the state and fellow citizens, and rethought the social role of the citizen. At the same time, there are still citizens who are indifferent to the fate of the state and fellow citizens, are not ready to protect the state from the enemy and invest their resources for its reconstruction, demonstrate psychological tolerance for the occupation and/or annexation of part of the territory of Ukraine, express a desire to change their citizenship, etc. Therefore,

ранньої дорослості – вищі значення суб'єктної орієнтації громадянської ідентичності; громадяни юнацького віку – нижчі значення інтегрального показника зрілості громадянської ідентичності. Встановлено статистично значущі відмінності між чоловіками і жінками за такими ознаками, як репрезентованість, суб'єктна орієнтація, концептуальність, інтегральний показник зрілості громадянської ідентичності. У чоловіків вони вищі, ніж у жінок. Виявлено статистично значущі відмінності між громадянами з правими та лівими політичними орієнтаціями за такими показниками, як суб'єктна орієнтація та стійкість. Громадяни, що поділяють праві політичні погляди, мають вищі значення суб'єктної орієнтації, але нижчі значення стійкості громадянської ідентичності. Статистично значущі відмінності виявлено між прихильниками демократизму й авторитаризму за такими показниками, як концептуальність, репрезентованість та зрілість громадянської ідентичності. У громадян, що підтримують демократизм (визнання і здійснення демократії), поділяють демократичні цінності, ці показники вищі, ніж у прихильників авторитаризму. **Висновки.** Емпірично доведено наявність відмінностей у показниках зрілості громадянської ідентичності у жінок і чоловіків, представників різних вікових груп та політичних орієнтацій. Перспективою подальших досліджень є розробка програм щодо стимулювання розвитку зрілої громадянської ідентичності особистості з урахуванням з'ясованих вікових, статевих, політичних особливостей громадянської ідентичності українців.

Ключові слова: ідентичність, громадянин, зрілість, суб'єктність, відповідальність, концептуальність, політичні погляди, вікова група, гендерні стереотипи.

Вступ

Безпрецедентна збройна агресія РФ проти суверенітету і територіальної цілісності України, серед іншого, актуалізувала проблему сформованості/несформованості громадянської ідентичності наших співвітчизників. Загроза існуванню держави зазвичай підсилює громадянську ідентичність і робить її більш усвідомленою (Kaldor, 2013; Sasse, Lackner, 2018), і в частини українських громадян справді актуалізувалися державницькі та громадянські цінності, особиста відповідальність за державу і співгромадян, відбулося переосмислення соціальної ролі громадянина.

the citizen's perceived belonging to the state does not yet mean a formed civic identity and requires a deep insight into the investigated problem.

Civic identity is considered a value-meaning experience of oneself as a citizen of the state (Petrovska, 2021). It can be *normal* (mature according to the level of personal maturity, organically integrated into the personality structure), *deformed* (based on the devaluation of the state or its exalted sacralization, etc.), and *deficient* (underdeveloped).

The deformation of the civic identity often occurs in totalitarian states, in conditions of severe ideological pressure regarding the feelings and attitudes a citizen should have towards the state. This is due to various forms of distortion of patriotism. The state is sacralized; its criticism is unacceptable. In democratic societies, on the contrary, criticism of the state, contestation of the state's actions in courts, and public dialogue regarding state administration practices are widespread (Koc-Michalska et al., 2024). At the same time, there is respect for the very idea of statehood, for the state (even with recognition of its shortcomings), and recognition of its potential role in the organization of society. In totalitarian states, it is the opposite: the idea of statehood is not discussed, and the existing situation is sacralized (together with the ruling system). Therefore, the sacralization of the state is not true patriotism: it interferes with its normal development, as it prevents the average citizen from declaring the inadequacy of the existing state-organization to their interests and needs. Moreover, as noted by Wilhelm Reich (1946), the passionate, exalted love for the state, declared in totalitarian societies, is distorted and based on repressed fear (Reich, 1946).

The deficient civic identity is manifested in the lack of its formation in an adult, mentally normal person. An underdeveloped civic identity is a manifestation of alienation from the state: officially being a citizen, a person refuses self-determination and psychologically distances themselves from their citizenship as an unnecessary formality.

The causes of deficient civic identity partly lie in the sphere of civic mentality. In our opinion, this situation is based on the defects of the social

Водночас досі залишаються й такі громадяни, що є байдужими до долі держави і співгромадян, не готові захищати державу від ворога та інвестувати свої ресурси для її відбудови, демонструють психологічну толерантність щодо окупації та/або анексії частини території України, виявляють прагнення змінити своє громадянство тощо. Отже, усвідомлена належність громадянина до держави ще не означає сформованої громадянської ідентичності і вимагає глибокого проникнення у досліджувану проблему.

Громадянська ідентичність розглядається як ціннісно-сміслові переживання особистістю тотожності зі собою як громадянином держави (Петровська, 2021) і може бути: *нормальною* (зрілою відповідно до рівня особистісної зрілості, органічно інтегрованою до структури особистості); *деформованою* (ґрунтуватися на знеціненні держави або її екзальтованій сакралізації тощо); *дефіцитарною*, або недорозвинутою.

Деформованість громадянської ідентичності часто виникає в тоталітарних державах, в умовах жорсткого ідеологічного пресингу щодо почуттів і ставлень, які повинен мати громадянин щодо держави. Це пов'язано з різноманітними формами спотворень патріотизму. Держава сакралізується; її критика є неприпустимою. У демократичних суспільствах, навпаки, поширеними є критика держави, оскарження дій держави в судах, громадський діалог щодо практик державного управління (Koc-Michalska et al., 2024). Водночас наявна повага до самої ідеї державності, до держави (навіть при визнанні її недоліків), визнанні її потенційної ролі в організації життя суспільства. У тоталітарних – навпаки: не дискутують про ідею державності, сакралізують наявне становище (разом із правлячою системою). Отже, сакралізація держави не є справжнім патріотизмом: це заважає її нормальному розвитку, оскільки перешкоджає пересічному громадянину заявляти про невідповідність наявної держави-організації своїм інтересам і потребам. Ба більше, як зазначає В. Райх (1946), пристрасна, екзальтована любов до держави, яку декларують у тоталітарних суспільствах, є спотвореною

Civic Identity of Ukrainians: Age, Gender, Political Dimensions

perception of the state, the image of the state, and expectations regarding it, which are typical for most post-Soviet societies. The problem of these societies in the relationship between the individual and the state is that the citizens were dealing with the metropolitan state (the occupying state) and not their own national state. Therefore, a significant number of citizens with a deficient civic identity is explained by the relatively short experience of the independent existence of the Ukrainian state and the absence of its own full-fledged state elite (the elite that took place in Ukraine was always either not ours, or if ours, then usually not independent, passive, corrupt). Civic passivity and conformity, learned helplessness, and distancing from the state and its problems (passed down from generation to generation) were partly formed in historical conditions when Ukraine was constantly under foreign rule and was a part of other empire states.

Immature (deficient) civic identity is characterized by *instability* (the civic position of the individual or the object of identification (the state, fellow citizens) is easily changed: without rethinking, without internal conflict); *schematism* and a *low level of reflection* regarding one's own civic identity (immature civic identity is mostly not authentic, so its content can be simplified: a person does not ask themselves questions and avoids self-determination); *social desirability* (a person is afraid of condemnation and therefore demonstrates socially approved dispositions towards the state); *distancing* and *alienation* from the state and politics (unwillingness to take responsibility for the situation in the state).

Indicators of a person's mature civic identity are its *conceptuality* (integrity, meaningfulness, detailedness, and logic of attitudes regarding various aspects of the life of the state and citizens), *subjectness orientation* (readiness of the individual to be a source of activity in relation with the state, responsibility for oneself as a citizen and for one's contribution to the life of the state, experiencing oneself as a subject), *stability* (content constancy, the ability to preserve civic identity in conditions of negative external influences (e.g., during the occupation), reluctance to change the state of citizenship without a significant reevaluation of values and a change in ego-identity), as well

і ґрунтується на витісненому страхові (Reich, 1946).

Дефіцитарність громадянської ідентичності виявляє себе в її несформованості у дорослої, психічно нормальної людини. Несформована громадянська ідентичність є виявом відчуження від держави: офіційно будучи громадянином, особа відмовляється від самовизначення, психологічно дистанціюючись від свого громадянства як зайвої формальності.

Причини дефіцитарної громадянської ідентичності почасти лежать у сфері громадянської ментальності. На нашу думку, ця ситуація базується на типових для більшості пострадянських суспільств вадах соціальної перцепції держави, образу держави й експектацій щодо неї. Проблема цих суспільств у сфері стосунків особистості й держави полягає в тому, що громадяни мали справу з державою-метрополією (державою-окупантом), а не з власною національною державою. Отож значна кількість громадян із дефіцитарною громадянською ідентичністю пов'язана з відносно нетривалим досвідом незалежного існування української держави та відсутністю власної повноцінної державної еліти (еліта, яка мала місце в Україні, була завжди або не наша, або якщо і своя, то, зазвичай, несамостійна, пасивна, продажна). Громадянська пасивність та конформність, вивчена безпорадність, дистанціювання від держави і її проблем (що передавалося з покоління в покоління) почасти сформувалися в історичних умовах, коли Україна постійно перебувала під чужою владою, була у складі інших держав (імперій).

Незріла (дефіцитарна) громадянська ідентичність характеризується: *нестійкістю* (громадянська позиція особистості (або об'єкт ідентифікації – держава, співгромадяни) легко змінюється – без переосмислення, без внутрішнього конфлікту); *схематизмом* та *низьким рівнем рефлексії* щодо власної громадянської ідентичності (незріла громадянська ідентичність здебільшого не є автентичною, тому за змістом може бути спрощеною: людина не ставить собі питань і уникає самовизначення); *соціальною бажаністю* (особа боїться осуду й тому демонструє соціально-схвалювані

as *representation* of the civic identity among other identities of the individual (its inclusion in the system of social identities of the individual, its presence in the subjective hierarchy of other identities) (Petrovska, 2022).

Overcoming security, socio-economic, demographic, and other challenges and threats in Ukraine (especially as a result of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine) is possible only thanks to the consolidated and coordinated actions of all citizens (Gilmartin, 2023; Hassler et al., 2021; Verbena et al., 2023), their awareness of their role as a citizen, a mature civic identity. According to the nationwide survey conducted by the Sociological Group "Rating" on August 17–18, 2022, the absolute majority (94.00%) of the respondents identify themselves as citizens of Ukraine. However, in our opinion, the declaration of belonging to the state as its citizen does not yet mean a mature civic identity. Therefore, there is no doubt about the expediency and relevance of researching the characteristics of the maturity of the civic identity of Ukrainians, identifying the age, gender, and political features of the civic identity of our fellow citizens.

Hypothesis: we assume that there are differences in indicators of maturity of civic identity among women and men, representatives of different age groups, and political orientations.

The aim of the research is determination and analysis of the peculiarities of the civic identity of Ukraine citizens of different ages, genders, and political orientations.

Methods

Participants. 965 citizens from different regions of Ukraine took part in the study. A description of the distribution of participants by age, gender, education, and place of residence is given in Table 1.

Procedures and instruments. The research was conducted in the form of an online survey through Google Forms. The survey was voluntary and anonymous. The average time to fill out the questionnaire was about 25 minutes.

The author's questionnaire "Diagnostics of Maturity and Type of Civic Identity" (Petrovska, 2021) was used in the research, which contains two parts (the first is aimed at determining the level

диспозиції щодо держави); *дистанціюванням і відчуженням* від держави та політики (неготовність брати на себе відповідальність за ситуацію в державі).

Показниками зрілої громадянської ідентичності особистості є *концептуальність* (цілісність, осмисленість, деталізованість і логічність атитюдів стосовно різних аспектів життя держави і громадян), *суб'єктна орієнтація* (готовність особистості бути джерелом активності у стосунках з державою, відповідальність за себе як громадянина і за свій внесок у життя держави, переживання себе суб'єктом), *стійкість* (змістова константність, здатність зберігати громадянську ідентичність в умовах негативних зовнішніх впливів (напр., в окупації), неохочність змінити державу підданства без істотної переоцінки цінностей та зміни его-ідентичності), а також її *включеність в систему соціальних ідентичностей* особистості (репрезентованість громадянської ідентичності серед інших ідентичностей особистості, її присутність у суб'єктивній ієрархії інших ідентичностей особистості) (Петровська, 2022).

Подолання безпекових, соціально-економічних, демографічних та інших викликів і загроз в Україні (особливо внаслідок збройної агресії РФ проти України) можливе лише завдяки консолідованим та скоординованим діям усіх громадян (Gilmartin, 2023; Hassler et al., 2021; Verbena et al., 2023), усвідомлення ними своєї ролі громадянина, зрілій громадянській ідентичності. Згідно із загальнонаціональним опитуванням, проведеним соціологічною групою "Рейтинг" 17–18 серпня 2022, абсолютна більшість (94.00%) опитаних ідентифікує себе як громадян України. Однак, на нашу думку, декларація належності до держави в якості її громадянина ще не означає зрілої громадянської ідентичності. Відтак, безсумнівною є доцільність та актуальність дослідження характеристик зрілості громадянської ідентичності українців, виявлення вікових, статевих, політичних особливостей громадянської ідентичності наших співгромадян.

Гіпотеза: припускаємо, що існують відмінності в показниках зрілості громадянської ідентичності у жінок і чоловіків, представників різних вікових груп та політичних орієнтацій.

Table 1. Sociodemographic Characteristics of Participants (n=965)

Таблиця 1. Соціодемографічні характеристики респондентів (n=965)

Descriptive variable Описові змінні	n	%
Age (M = 33.56, SD =15.34) Вік (M = 33.56, SD =15.34)		
16–20	337	34.9
21–40	358	37.1
41–60	270	28.0
Gender Стать		
Female Жінка	588	60.9
Male Чоловік	377	39.1
Locality Місцевість		
Western Ukraine Західна Україна	549	56.9
North-Central Ukraine Північно-Центральна Україна	251	26.0
South-Eastern Ukraine Південно-Східна Україна	165	17.1
Educational level Рівень освіти		
Secondary Середня	235	24.3
Vocational Професійна/фахова передвища	316	32.8
Higher Вища	414	42.9

of maturity of civic identity, the second – the type of civic identity), seven main scales and six subscales. The questionnaire was tested for psychometric characteristics (content, convergent, and construct validity, internal consistency of scales, and retest reliability), as well as a standardization procedure to establish ranges of low, medium, and high levels of maturity of civic identity (and its indicators) (Petrovska, 2021).

Only the first part of the questionnaire was used in the empirical research of the civic identity of people of different ages, genders, and political orientations. The main ones for identifying the level of maturity of civic identity are four scales: “Representation”, “Stability”, “Subjectness orientation”, and “Conceptuality”. The representation of the civic identity was determined by its presence among other

Мета: з’ясування та аналізування особливостей громадянської ідентичності громадян України різного віку, статі та політичних орієнтацій.

Методи

Учасники. У дослідженні взяло участь 965 громадян із різних регіонів України. Опис розподілу учасників дослідження за віком, статтю, освітою та місцем проживання подано у табл. 1.

Процедура та інструменти. Дослідження проходило у формі онлайн-опитування через Google Forms. Опитування було добровільним та анонімним. Середній час заповнення анкети становив близько 25 хвилин.

У дослідженні було використано авторський опитувальник “Діагностика зрілості і типу громадянської ідентичності” (Петровська, 2021), який містить дві частини (перша – призначена для встановлення рівня зрілості громадянської ідентичності, друга – типу громадянської ідентичності), сім основних шкал і шість субшкал. Опитувальник пройшов перевірку психометричних характеристик (змістової, конвергентної та конструктивної валідності, внутрішньої узгодженості шкал та ретестової надійності), а також процедуру стандартизації для встановлення діапазонів низького, середнього та високого рівнів зрілості громадянської ідентичності (та її показників) (Петровська, 2021).

В емпіричному дослідженні громадянської ідентичності осіб різного віку, статі та політичних орієнтацій було використано лише першу частину опитувальника. Головними для встановлення рівня зрілості громадянської ідентичності є чотири шкали: “Репрезентованість”, “Стійкість”, “Суб’єктна орієнтація”, “Концептуальність”. Репрезентованість громадянської ідентичності визначалася за тим, чи була вона присутня серед інших ідентичностей особистості, важливих для її Я-концепції, та яке ієрархічне положення вона займає в структурі інших ідентичностей. Стійкість громадянської ідентичності оцінювалася за тим, який спосіб розв’язання життєвої проблеми пропонував респондент головному персонажу, що опинився в ситуації вибору. Для

identities of the individual, essential for their self-concept, and what hierarchical position it occupies in the structure of other identities. The stability of the civic identity was evaluated based on the method of solving a life problem offered by the respondent to the main character who found himself in a choice situation. To measure subjectness orientation and conceptuality of civic identity, statements, and different answer options were developed, among which the respondent chose the answer that best corresponds to his/her civic views/positions.

The questionnaire "Political Orientation" (Karkovska, 2011) was used to determine the dominant political orientation of the respondents.

Statistical analysis. Mathematical and statistical analysis methods were used to identify the features of the civic identity of Ukrainian citizens of different ages, genders, and political orientations, namely descriptive statistics, frequency analysis, and comparative analysis (t-test, ANOVA, Scheffé test). Statistical data processing was carried out via the statistical package STATISTICA 10.0.

Results

According to the results of the empirical research, the civic identity of the respondents has different degrees of maturity (Figs. 1, 2).

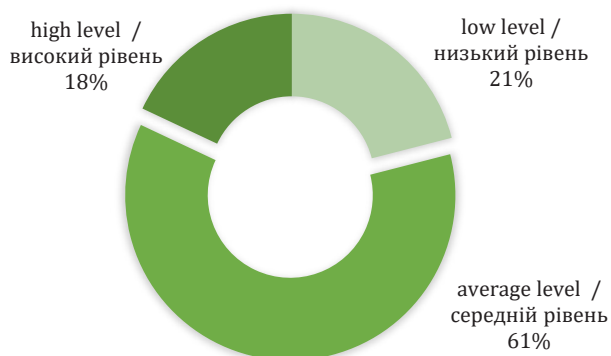

Fig. 1. Percentage distribution of civic identity maturity levels

Рис. 1. Відсотковий розподіл рівнів зрілості громадянської ідентичності

вимірювання суб'єктної орієнтації та концептуальності громадянської ідентичності були розроблені твердження та різні варіанти відповідей, з яких респондент обирав ту відповідь, яка найбільше відповідала його громадянським поглядам/позиції.

Для визначення домінуючої політичної орієнтації респондентів була використана анкета "Політична орієнтація" (Карковська, 2011).

Статистичне аналізування. Задля виявлення особливостей громадянської ідентичності громадян України різного віку, статі та політичних орієнтацій було використано методи математико-статистичного аналізу – описова статистика, частотний аналіз і порівняльний аналіз (t-тест, ANOVA, тест Шеффе). Статистична обробка даних здійснювалася за допомогою статистичного пакета STATISTICA 10.0.

Результати

За результатами емпіричного дослідження, громадянська ідентичність респондентів має різну ступінь зрілості (рис. 1, 2).

Встановлено 100.00% репрезентованість громадянської ідентичності серед інших ідентичностей особистості у тих осіб, що мають зрілу громадянську ідентичність, натомість, присутність громадянської ідентичності в ієрархічній структурі ідентичностей встановлено лише у 54.00% тих респондентів, які мають середній рівень зрілості і в 17.00% тих, хто має низький рівень зрілості громадянської ідентичності.

Порівняльний аналіз (за однофакторним дисперсійним аналізом ANOVA та тестом Шеффе) показників зрілості громадянської ідентичності осіб юнацького віку (n=337), віку ранньої дорослості (n=358) та віку середньої дорослості (n=270) виявив статистично значущі відмінності за показниками репрезентованості, суб'єктної орієнтації, концептуальності та інтегральним показником зрілості громадянської ідентичності (табл. 2–6, рис. 3).

За допомогою порівняльного аналізу (за Т-критерієм) з'ясовано статистично достовірні відмінності показників зрілості громадянської ідентичності в чоловіків (n=377) і жінок (n=588) (табл. 7).

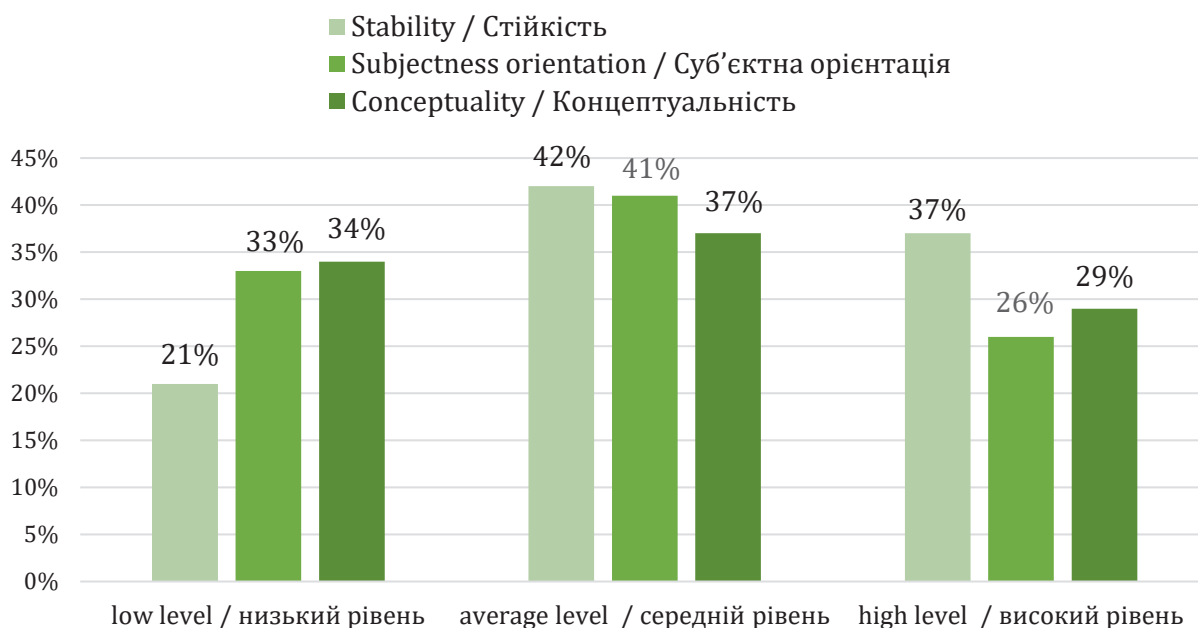

Fig. 2. Percentage distribution of civic identity maturity indicators

Рис. 2. Відсотковий розподіл показників зрілості громадянської ідентичності

Table 2. Age Groups Analysis: Means, Standard Deviation, and ANOVA Results

Таблиця 2. Аналіз вікових груп: середні значення, стандартне відхилення та результати ANOVA

Indicators Показники	16-20		21-40		41-60		F	η^2
	M	SD	M	SD	M	SD		
Stability Стійкість	2.87	1.19	3.18	0.98	2.89	1.16	2.19	.03
Representation Репрезентованість	2.47	2.25	2.27	2.53	3.76	2.59	11.06***	.10
Subjectness orientation Суб'єктна орієнтація	2.92	1.31	3.67	1.18	2.59	1.40	12.99***	.12
Conceptuality Концептуальність	2.25	1.51	2.67	1.66	3.57	1.25	26.89***	.26
Maturity of civic identity Зрілість громадянської ідентичності	10.91	4.67	12.70	4.37	13.57	6.42	11.29***	.21

Note: ***p < .001.

Примітка: ***p < .001.

Table 3. Age Groups Analysis by Representation of Civic Identity: Scheffé test Results

Таблиця 3. Аналіз вікових груп за репрезентованістю громадянської ідентичності: результати тесту Шеффе

Age Group Вікова група	16-20	21-40	41-60
	M=2.47	M=2.27	M=3.76
16-20		.802227	.000030
21-40	.802227		.000798
41-60	.000030	.000798	

Table 4. Age Groups Analysis by Subjectness orientation of Civic Identity: Scheffé test Results

Таблиця 4. Аналіз вікових груп за суб'єктною орієнтацією громадянської ідентичності: результати тесту Шеффе

Age Group Вікова група	16-20	21-40	41-60
	M=2.92	M=3.67	M=2.59
16-20		.000051	.111433
21-40	.000051		.000008
41-60	.111433	.000008	

Table 5. Age Groups Analysis by Conceptuality of Civic Identity: Scheffé test Results

Таблиця 5. Аналіз вікових груп за концептуальністю громадянської ідентичності: результати тесту Шеффе

Age Group Вікова група	16-20	21-40	41-60
	M=2.25	M=2.67	M=3.57
16-20		.101665	.000000
21-40	.101665		.002157
41-60	.000000	.002157	

Table 6. Age Groups Analysis by Maturity of Civic Identity: Scheffé test Results

Таблиця 6. Аналіз вікових груп за зрілістю громадянської ідентичності: результати тесту Шеффе

Age Group Вікова група	16-20	21-40	41-60
	M=10.91	M=12.70	M=13.57
16-20		.209662	.000038
21-40	.209662		.160621
41-60	.000038	.160621	

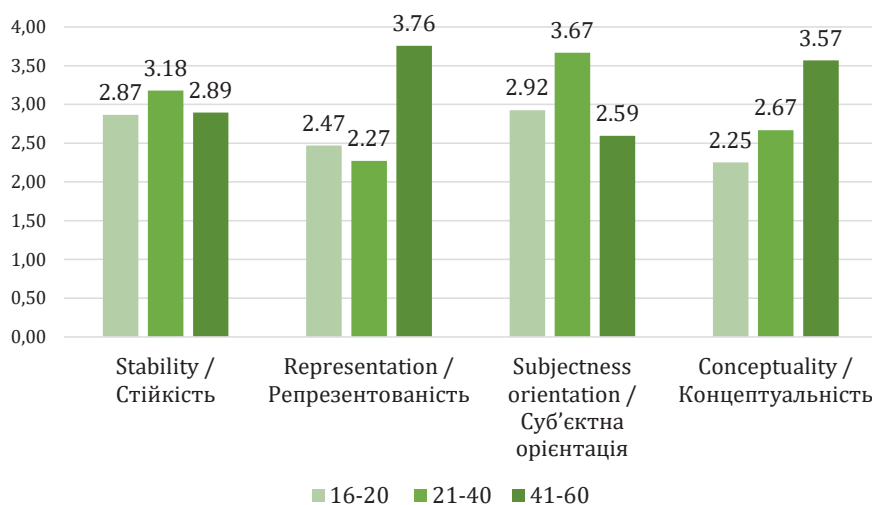

Fig. 3. Average of civic identity maturity indicators in different age groups

Рис. 3. Середні значення показників зрілості громадянської ідентичності у різних вікових групах

100.00% representation of the civic identity among other identities was observed in persons who have a mature civic identity. On the other hand, the presence of civic identity in the hierarchical structure of identities was discovered only in 54.00% of respondents with an average level of maturity and in 17.00% of those who have a low level of maturity of civic identity.

A comparative analysis (by one-way ANOVA and Scheffé's test) of civic identity maturity indicators in persons of youth (n=337), early adulthood (n=358), and middle adulthood (n=270) revealed statistically significant differences by representation, subjectness orientation, conceptuality, and an integral indicator of the maturity of civic identity (Tabl. 2-6, Fig. 3).

Statistically significant differences in indicators of the maturity of civic identity in men (n=377) and women (n=588) were found using comparative analysis (T-test) (Tabl. 7).

За результатами анкети "Політична орієнтація" (Карковська, 2011) встановлено, що 546 (57.00%) громадян мають праву політичну орієнтацію (підтримують цінності правої ідеології), 419 (43.00%) – ліву політичну орієнтацію (підтримують цінності лівої ідеології). Щодо уявлень громадян про способи здійснення влади, то 630 (65.00%) осіб підтримують демократизм (визнання і здійснення демократії), 335 (35.00%) – авторитаризм.

Встановлено статистично значущі відмінності показників зрілості громадянської ідентичності респондентів із різними політичними орієнтаціями (табл. 8).

Порівняльний аналіз (за Т-критерієм Стьюдента) виявив статистично значущі відмінності показників зрілості громадянської ідентичності серед прихильників демократії та авторитаризму (табл. 9).

Table 7. Gender Groups Analysis: Means, Standard Deviation, and T-test Results

Таблиця 7. Аналіз груп за статтю: середні значення, стандартні відхилення та результати Т-тесту

Indicators Показники	Female Жінка		Male Чоловік		t	p
	M	SD	M	SD		
Stability Стійкість	2.83	1.17	2.53	.81	5.62	.2071
Representation Репрезентованість	2.39	2.25	4.64	2.29	-8.40	.0003
Subjectness orientation Суб'єктна орієнтація	2.88	1.31	3.84	.91	-5.72	.0014
Conceptuality Концептуальність	2.21	1.47	3.68	.46	-13.37	.0007
Maturity of civic identity Зрілість громадянської ідентичності	9.68	4.51	14.25	4.44	-12.96	.0005

Table 8. Results of comparative analysis (T-tests) of civic identity maturity indicators of persons with left-wing political orientation (n=419) and right-wing political orientation (n=546)

Таблиця 8. Результати порівняльного аналізу (Т-тест) показників зрілості громадянської ідентичності осіб із лівою політичною орієнтацією (n=419) і правою політичною орієнтацією (n=546)

Indicators Показники	Left-wing political orientation Ліва політична орієнтація		Right-wing political orientation Права політична орієнтація		t	p
	M	SD	M	SD		
Stability Стійкість	1.90	.73	1.15	.46	2.12	.0249
Representation Репрезентованість	2.90	1.97	2.84	2.44	.06	.9552
Subjectness orientation Суб'єктна орієнтація	2.60	1.78	3.15	1.34	-1.85	.0335
Conceptuality Концептуальність	2.00	1.56	2.23	1.59	-.35	.7316
Maturity of civic identity Зрілість громадянської ідентичності	9.40	4.67	9.38	5.04	.01	.9941

According to the results of the “Political Orientation” questionnaire (Karkovska, 2011), it was established that 546 (57.00%) citizens have a right-wing political orientation (support the values of right-wing ideology), 419 (43.00%) have a left-wing political orientation (support the values of left-wing ideology). Regarding citizens’ ideas about the ways of exercising power, 630 (65.00%) respondents support democracy (recognition and implementation of democracy), and 335 (35.00%) support authoritarianism.

Statistically significant differences in indicators of civic identity maturity of respondents with different political orientations were established (Tabl. 8).

Comparative analysis (t-test) revealed statistically significant differences in indicators of the maturity of civic identity among supporters of democracy and authoritarianism (Tabl. 9).

Дискусія

За результатами проведеного емпіричного дослідження встановлено, що 61.00% українців, які взяли участь у дослідженні, мають середній рівень зрілості громадянської ідентичності. У 18.00% респондентів виявлено зрілу громадянську ідентичність. Водночас у 21.00% наявне поєднання низьких рівнів стійкості, репрезентованості, суб'єктних властивостей і концептуальності громадянської ідентичності, що свідчить про несформованість у них цього утворення попри їхнє усвідомлення своєї громадянської належності. 37.00% респондентів мають високий рівень стійкості громадянської ідентичності. Це означає, що вони не готові раптово, під впливом

Table 9. Results of comparative analysis (T-tests) of civic identity maturity indicators among supporters of authoritarianism (n=335) and democracy (n=630)

Таблиця 9. Результати порівняльного аналізу (Т-тест) показників зрілості громадянської ідентичності прихильників авторитаризму (n=335) і демократії (n=630)

Indicators Показники	Supporters of authoritarianism Прихильники авторитаризму		Supporters of democracy Прихильники демократії		t	p
	M	SD	M	SD		
Stability Стійкість	1.22	1.20	1.53	1.59	-.51	.6166
Representation Репрезентованість	2.23	2.44	4.00	2.00	-2.00	.0169
Subjectness orientation Суб'єктна орієнтація	2.33	1.50	3.24	1.30	-1.59	.1233
Conceptuality Концептуальність	1.44	.88	2.59	1.66	-1.91	.0474
Maturity of civic identity Зрілість громадянської ідентичності	7.22	3.67	11.35	4.58	-2.33	.0284

Discussion

According to the results of our empirical research, it was established that 61.00% of Ukrainians who took part in the research have an average level of maturity of civic identity. 18.00% of respondents have a mature civic identity. At the same time, 21.00% have a combination of low levels of stability, representation, subjectness orientation, and conceptuality of civic identity, which indicates that their identity has not reached maturity despite their awareness of their civic belonging. 37.00% of respondents have a high level of stability of civic identity. This means that they are not ready to change this identity suddenly, under the influence of circumstances and without a reassessment of values. A low level of stability is observed in 21.00% of respondents. 29.00% of respondents have a high level of conceptualization of civic identity, but 34.00% have a low level, which indicates insufficient awareness and self-reflectiveness of this formation among citizens. Finally, a high level of subjectness orientation of civic identity is characteristic of the smallest number of respondents – 26.00%, while a low one – 33.00%. Respectively, the formation of these features of maturity (conceptuality and subjectness orientation) of civic identity is the most challenging and problematic.

According to the results of the research, statistically significant differences were found in individuals of different age groups by such

обставин і без переоцінки цінностей змінити цю ідентичність. Низький рівень стійкості спостерігається у 21.00% респондентів. 29.00% респондентів мають високий рівень концептуальності громадянської ідентичності, але 34.00% – низький, що свідчить про недостатню усвідомленість та відрефлексованість цього утворення у громадян. Нарешті, високий рівень суб'єктної орієнтації громадянської ідентичності притаманний найменшій кількості респондентів – 26.00%, тоді як низький – 33.00%. Звідси випливає, що становлення цих ознак зрілості (концептуальності та суб'єктної орієнтації) громадянської ідентичності є найбільш складним і проблемним.

За результатами дослідження виявлено статистично значущі відмінності в осіб різних вікових груп за такими показниками, як репрезентованість, концептуальність, суб'єктна орієнтація та інтегральний показник зрілості громадянської ідентичності. Громадяни віку середньої дорослості мають вищі значення репрезентованості і концептуальності громадянської ідентичності; громадяни віку ранньої дорослості – вищі значення суб'єктної орієнтації громадянської ідентичності; громадяни юнацького віку – нижчі значення інтегрального показника зрілості громадянської ідентичності. Принагідно зазначимо, що статистично значущих відмінностей інтегрального показника зрілості громадянської ідентичності не виявлено серед громадян ранньої

indicators as representation, conceptuality, subjectness orientation, and an integral indicator of the maturity of civic identity. Citizens of middle adulthood have higher values of representation and conceptuality of civic identity; citizens of early adulthood have higher values of the subjectness orientation of civic identity; young citizens have lower values of the integral indicator of the maturity of civic identity. It should be noted that statistically significant differences in the integral indicator of the maturity of civic identity were not found among the citizens of early and middle adulthood, which indicates the absence of a direct dependence of the maturity of civic identity on the age of citizens.

The revealed higher values of the conceptuality and representation of the civic identity among other identities in middle-aged persons can be explained by the fact that older people have a broader experience of involvement in the organizational environment (hierarchical, regulatory, and legal) of the state and value-meaning exchange with fellow citizens (Lep & Zupančič, 2023) than young people who are mainly studying (which implies much narrower involvement in the organizational environment of the state) (Mitasova et al., 2021) or are just starting a career, business, and family life. This experience causes a quantitative difference in the material for comprehension and understanding (life events related to interaction with the state, the need to accept and internalize them, as well as various kinds of narratives and actualized problems) (Enright & Toledo, 2023; Martínez et al., 2023) and higher motivation (which is created by that part of the mentioned experience that contains negative experiences, causes dissatisfaction and prompts an explanation, interpretation) (Toledo & Enright, 2022; Martínez et al., 2023). Instead, the higher civic identity subjectness orientation of persons in early adulthood is explained by the peculiarities of this age period. At this stage, an individual is included in all types of social activity (Pomylyuko, 2016) and actively fulfills their potential in various spheres of life, in particular, in socio-political and public spheres (Rubin, 2007; Yates & Youniss, 1998; Fish et al., 2021). The key experience of the social situation of the development of early adulthood is

та середньої дорослості, що свідчить про відсутність прямої залежності зрілості громадянської ідентичності й віку громадян.

З'ясовані вищі значення концептуальності і репрезентованості громадянської ідентичності серед інших ідентичностей в осіб середньої дорослості можна пояснити тим, що доросліші люди мають ширший досвід залучення до організаційного середовища (ієрархічного, нормативно-правового) держави та ціннісно-смыслового обміну зі співгромадянами (Lep, Zupančič, 2023), ніж молодь, яка переважно вчиться (що передбачає вужче залучення до організаційного середовища держави) (Mitasova et al., 2021) або лише розпочинає кар'єру, бізнес та сімейне життя. Цей досвід спричиняє кількісну різницю в матеріалі для усвідомлення та осмислення (життєві події, пов'язані зі взаємодією з державою, необхідність їх прийняти та інтеріоризувати, а також різного роду наративи, актуалізовані проблеми) (Enright, Toledo, 2023; Martínez et al., 2023) та вищу мотивацію (створюється тією частиною згаданого досвіду, що містить негативні переживання, спричиняє незадоволення і спонукає до пояснення, тлумачення) (Toledo, Enright, 2022; Martínez et al., 2023). Натомість вища суб'єктна орієнтація громадянської ідентичності осіб ранньої дорослості зумовлюється особливостями цього вікового періоду. На цьому етапі людина включається у всі види соціальної активності (Помилуйко, 2016), активно реалізує свій особистісний потенціал у різних сферах життєдіяльності, зокрема, й у суспільно-політичній та громадській (Rubin, 2007; Yates, Youniss, 1998; Fish et al., 2021). Ключовим переживанням соціальної ситуації розвитку ранньої дорослості є усвідомлення особистої відповідальності за своє життя і життя близьких, готовність прийняти цю відповідальність (Помилуйко, 2016; Idrus et al., 2020), а також прагнення до самостійності, незалежності, суб'єктності, готовності бути джерелом активності, зокрема, у стосунках з державою.

За результатами дослідження виявлено статистично значущі відмінності між чоловіками і жінками за такими ознаками, як репрезентованість, суб'єктна орієнтація,

the realization of personal responsibility for one's life and the lives of loved ones, the readiness to accept this responsibility (Pomylyuko, 2016; Idrus et al., 2020), as well as the desire for independence, subjectivity, and readiness to be a source activity, particularly, in relations with the state.

According to the results of the study, statistically significant differences between men and women were found in such characteristics as representation, subjectness orientation, conceptuality, and integral indicator of civic identity maturity. They are higher in men than in women. The higher values of the maturity of civic identity and its indicators in men are explained by gender-role peculiarities. In our culture, which is still not devoid of signs of patriarchy, it is men who are responsible for the political and civic position of the family. As for women, on the contrary, their non-political nature, the presence of a "generalized" civic position without details is traditionally more accepted. This is explained by the traditional role of a woman, which from time immemorial provided for "narrow specialization" in raising children and serving the family (St Watson, 2023). Men are more focused on performing an instrumental role, which requires determination, independence, initiative, rationality, competitiveness, and endurance (Suprun et al., 2022). Men are credited with higher social activity, responsibility for the material support of the family, and maintenance of family ties with the external social environment, which implies greater involvement in the organizational environment of the state. Although today the biological determinism of gender roles is subject to criticism (men are no longer the sole breadwinners in the family, a significant number of women are successful and fulfilled both in careers (Nagpal et al., 2023) and in motherhood, some women do not deliberately give birth to children), traditional gender stereotypes and roles continue to be reproduced, causing negative consequences and limitations (Dingler & Kroeber, 2023; Oksamytna, 2004). As S. Oksamytna (2004) notes, women are practically not involved in the formation of state policy and mainly play the role of passive observers and executors, as well as recipients of social assistance (Oksamytna, 2004: 177). At the same time, the realization

концептуальність, інтегральний показник зрілості громадянської ідентичності. У чоловіків вони вищі, ніж у жінок. Вищі значення зрілості громадянської ідентичності та її показників у чоловіків пояснюються статево-рольовими особливостями. У нашій культурі, ще не позбавленій ознак патріархальності, саме на чоловіків покладається відповідальність за політичну і громадянську позицію сім'ї. Щодо жінок, навпаки, традиційно більше акцептується їх позаполітичність, наявність "узагальненої" громадянської позиції без деталізації. Це пов'язано з традиційною роллю жінки, яка споконвіку передбачала "вузьку спеціалізацію" на вихованні дітей та обслуговуванні сім'ї (St Watson, 2023). Чоловіки більше орієнтовані на виконання інструментальної ролі, яка вимагає рішучості, самостійності, ініціативності, раціональності, змагальності, витривалості (Suprun et al., 2022). Чоловікам приписують вищу громадську активність, відповідальність за матеріальне забезпечення сім'ї та підтримання зв'язків родини із зовнішнім соціальним середовищем, що передбачає більшу залученість в організаційне середовище держави. І хоча сьогодні біологічна детермінованість ґендерних ролей піддається критиці (чоловіки вже давно не є єдиними годувальниками в сім'ї, значна частина жінок є успішними та реалізованими як у кар'єрі (Nagpal et al., 2023), так і в материнстві, деякі жінки свідомо не народжують дітей), однак традиційні ґендерні стереотипи та ролі продовжують відтворюватися, що зумовлює негативні наслідки та обмеження (Dingler, Kroeber, 2023; Оksamитна, 2004). Як зазначає С. Оksamитна (2004), жінки практично не залучені до формування державної політики і відіграють роль здебільшого пасивних спостерігачів та виконавців, а також отримувачів соціальної допомоги (Оksamитна, 2004: 177). Водночас реалізація громадянських прав і свобод передбачає повноцінну участь як чоловіків, так і жінок на всіх рівнях соціальних інститутів, включаючи рівний доступ до всіх посад в інституційній структурі суспільства (Dingler, Kroeber, 2023; Ohmura, Bailer, 2023). Державна політика, основні напрями та принципи якої формуються переважно представниками однієї статі,

Civic Identity of Ukrainians: Age, Gender, Political Dimensions

of civil rights and freedoms presupposes the full participation of both men and women at all levels of social institutions, including equal access to all positions in the institutional structure of society (Dingler & Kroeber, 2023; Ohmura & Bailer, 2023). State policy, the main directions and principles of which are formed mainly by representatives of a single gender, cannot satisfy the needs of all citizens.

Statistically significant differences between the studied citizens with right-wing and left-wing political orientations by such indicators of civic identity maturity as subjectness orientation and stability were revealed. Citizens who share right-wing political views have higher values of subjectness orientation but lower values of stability of civic identity. Therefore, those citizens who share right-wing political views demonstrate a higher readiness to be a source of activity in relations with the state and to bear responsibility for themselves and their contribution to the life of the state. Such citizens support the idea of a minimal state, which should ensure law and order without limiting the economic freedom of the individual (“I prefer the state to care less about me than limit me”) (Burychko, 2014), need for control over the state by civil society, the priority of individualism within social obligations (Winter et al., 2023). They tend to believe that human society should be organized into a hierarchy of competence, at the top of which should be the most capable (“incomes of citizens should vary significantly, as their activities and abilities differ”, “it is better to live under market conditions”). At the same time, supporters of right-wing political views are characterized by a lower stability of their civic identity, which indicates a greater willingness to change the state of citizenship under certain conditions, particularly in the case of the impossibility of self-realization in the native state. On the other hand, citizens who share left-wing political views (the idea that the state should provide economic and social guarantees to citizens (Jankowski et al., 2023) and clearly define the permissible limits of their activity regarding the smallest possible inequality of citizens and the duty of all non-disabled citizens to work, the priority of group interests over the individual) are more prone to

не може задовольнити потреби всіх громадян.

З'ясовано статистично значущі відмінності між досліджуваними громадянами з правими та лівими політичними орієнтаціями за такими показниками зрілості громадянської ідентичності, як суб'єктна орієнтація та стійкість. Громадяни, що поділяють праві політичні погляди, мають вищі значення суб'єктної орієнтації, але нижчі значення стійкості громадянської ідентичності. Отож ті громадяни, які поділяють праві політичні погляди, демонструють вищу готовність бути джерелом активності у стосунках з державою, нести відповідальність за себе і за свій внесок в життя держави. Такі громадяни підтримують ідею мінімальної держави, яка має забезпечувати правопорядок, не обмежуючи економічну свободу індивіда (“нехай держава менше піклується про мене, аби лиш не обмежувала мене”) (Буричко, 2014), необхідності контролю над державою з боку громадянського суспільства, пріоритету індивідуалізму в межах соціальних зобов'язань (Winter et al., 2023). Вони схиляються до думки, що людське суспільство повинно організуватися в ієрархію компетентності, на вершині якої мають знаходитися найбільш здібні (“доходи громадян мають істотно різнитися, оскільки різняться їхня діяльність та здібності”, “краще жити за ринкових умов”). У той же час прихильники правих політичних поглядів характеризуються нижчою стійкістю власної громадянської ідентичності, що свідчить про більшу готовність змінити державу підданства за тих чи інших умов, зокрема, у випадку неможливості власної самореалізації у рідній державі. Натомість громадяни, що поділяють ліві політичні погляди (ідеї про те, що держава повинна давати економічні та соціальні гарантії громадянам (Jankowski et al., 2023) та чітко визначати допустимі межі їхньої активності щодо якомога меншої нерівності громадян і обов'язку усіх працездатних громадян працювати, пріоритету групових інтересів над індивідуальними), більше схильні до патерналізму і переживання себе “маленьким гвинтиком великого механізму”, при цьому демонструють вищу здатність зберігати громадянську ідентичність в умовах негативних зовнішніх впливів.

paternalism and experience themselves as a “small cog in a big mechanism”, while demonstrating a higher ability to preserve their civic identity in the face of negative external influences.

Statistically significant differences were found between supporters of democracy and authoritarianism by such indicators as conceptuality, representation, and maturity of civic identity. In citizens who support democracy (recognition and implementation of democracy) share democratic values, they are higher than in those who support authoritarianism. S. Tolochko (2023) emphasizes that the concept of democracy is inextricably linked with the concept of “civic identity”, since, according to the scientist, democratic processes in the state depend on “the informed and active civic position of its citizens” (Tolochko, 2023: 181). Civic identity is formed in civic practices in which citizens actively use their democratic rights to participate and communicate (Koc-Michalska et al., 2024; Habermas, 1994; Bevz, 2014). Citizens with a mature civic identity usually participate in public hearings, demonstrate a favorable attitude to referendums, make socio-political decisions by finding a compromise between the interests of different social groups, and are also convinced that under no circumstances should all power be concentrated in the hands of one person. Further democratization of society, according to T. Bevs (2014), requires the involvement of citizens in the goals and interests of the development of Ukraine, the formation of the needs and skills of citizens’ participation in the life of society and the state (Bevz, 2014).

Conclusion

Civic identity is considered a value-meaning experience of oneself as a citizen of the state, ensures the integrity and durability of ideas about oneself as a citizen even when civic values/orientations change, and acts as a psychological regulator of civic behavior. Indicators of the maturity of civic identity are its conceptuality, subjectness orientation, stability, and representation among other personal identities.

The conducted empirical research confirmed the hypothesis that there are differences in indicators of civic identity maturity in women,

Статистично значущі відмінності виявлено між прихильниками демократизму й авторитаризму за такими показниками, як концептуальність, репрезентованість та зрілість громадянської ідентичності. У громадян, що підтримують демократизм (визнання і здійснення демократії), поділяють демократичні цінності, вони вищі, ніж у прихильників авторитаризму. На тому, що поняття демократії нерозривно пов’язане з поняттям “громадянська ідентичність”, наголошує С. Толочко (2023), позаяк, на думку вченої, демократичні процеси в державі залежать від “сформованої у громадян поінформованої та активної громадянської позиції” (Толочко, 2023: 181). Громадянська ідентичність формується у громадянських практиках, у яких громадяни активно використовують свої демократичні права на участь та комунікацію (Кос-Міхальська et al., 2024; Habermas, 1994; Бевз, 2014). Громадяни, що мають зрілу громадянську ідентичність, зазвичай, беруть участь у громадських слуханнях, демонструють прихильне ставлення до референдумів, прийняття суспільно-політичних рішень через знаходження компромісу між інтересами різних соціальних груп, а також переконані, що за жодних обставин не можна допускати, аби влада в державі була зосереджена в руках однієї людини. Подальша демократизація суспільства, на думку Т. Бевз (2014), потребує залучення громадян до цілей і інтересів розвитку України, становленню потреб і навичок участі громадян у житті суспільства та держави (Бевз, 2014).

Висновки

Громадянська ідентичність розглядається як ціннісно-сміслові переживання особистістю тотожності з собою як громадянином держави і забезпечує цілісність, тяглість уявлень про себе як громадянина навіть при зміні громадянських цінностей/орієнтацій і виступає психологічним регулятором громадянської поведінки. Показниками зрілості громадянської ідентичності є її концептуальність, суб’єктна орієнтація, стійкість та репрезентованість серед інших ідентичностей особистості.

Проведене емпіричне дослідження дозволило підтвердити гіпотезу про те, що існують

men, and in representatives of different age groups and political orientations.

It was discovered that compared to men, women demonstrate statistically significantly lower values of the integral indicator of civic identity maturity, as well as representation, subjectness orientation, and conceptuality of civic identity. Citizens of middle adulthood have statistically significantly higher values of conceptuality and representation of civic identity than individuals of young age, while citizens of early adulthood demonstrate statistically significantly higher values of subjectness orientation of civic identity compared to citizens of youth and middle adulthood. Adherents of right-wing political views have statistically significantly higher values of subjectness orientation and lower values of stability of their civic identity compared to those who share left-wing political views. Citizens who support democracy (recognition and implementation of democracy) have statistically significantly higher values of the integral indicator of civic identity maturity and its conceptuality and representation than those who support authoritarianism.

The prospect of further research is the development of programs to stimulate the formation of a mature civic identity, considering the clarified age, gender, and political features of the civic identity of Ukrainians.

References

- Bevz, T. (2014). Osoblyvosti formuvannya hromadianskoi identychnosti v suchasni Ukraini [Peculiarities of the Civic Identity formation in modern Ukraine]. *Naukovi zapysky – [Scientific Notes]*, 3(71), 236–246. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2014_3_22
- Burychko, Z. (2014). Kontsept “minimalnoi derzhavy”: porivnialnyi analiz u suchasnykh teoriakh liberalizmu [The Concept of the “Minimal State”: a comparative analysis in modern theories of liberalism]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya filosofski nauky – [Bulletin of Lviv University. Series of philosophical and political studies]*, 5, 123–132. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlu_fps_2014_5_16
- Karkovska, R. (2011). Psykholohichni chynnyky politychnoi oriientatsii studentiv. [Psychological Factors of Students' Political Orientation]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya filosofski nauky – [Bulletin of Lviv University. Series of philosophical and political studies]*, 14, 175–183. <http://>

відмінності у показниках зрілості громадянської ідентичності у жінок і чоловіків, представників різних вікових груп та політичних орієнтацій.

Встановлено, що жінки демонструють статистично значущо нижчі значення інтегрального показника зрілості громадянської ідентичності, а також репрезентованості, суб'єктної орієнтації та концептуальності громадянської ідентичності, ніж чоловіки. Громадяни віку середньої дорослості мають статистично достовірні вищі значення концептуальності та репрезентованості громадянської ідентичності, ніж особи юнацького віку; а громадяни віку ранньої дорослості демонструють статистично значущо вищі значення суб'єктної орієнтації громадянської ідентичності в порівнянні з громадянами юнацького віку та віку середньої дорослості. Прихильники правих політичних поглядів мають статистично значущо вищі значення суб'єктної орієнтації і нижчі значення стійкості власної громадянської ідентичності в порівнянні з тими, хто поділяє ліві політичні погляди. У громадян, що підтримують демократизм (визнання і здійснення демократії), статистично значущо вищі значення інтегрального показника зрілості громадянської ідентичності, а також концептуальності та репрезентованості, ніж у прихильників авторитаризму.

Перспективою подальших досліджень є розробка програм щодо стимулювання розвитку зрілої громадянської ідентичності особистості з урахуванням з'ясованих вікових, статевих, політичних особливостей громадянської ідентичності українців.

Список використаних джерел

- Бевз Т. Особливості формування громадянської ідентичності в сучасній Україні. *Наукові записки*. 2014. № 3(71). С. 236–246. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2014_3_22
- Буричко З. Концепт “мінімальної держави”: порівняльний аналіз у сучасних теоріях лібералізму. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2014. № 5. С. 123–132. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlu_fps_2014_5_16
- Карковська Р. Психологічні чинники політичної орієнтації студентів. *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*. 2011.

- publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/filos/article/view/845/0
- Oksamytna, S. (2004). Genderni roli ta stereotypy [*Gender Roles and Stereotypes*]. In M. Skoryk (Eds.), *Osnovy teorii genderu – [Basics of Gender theory]*, (pp. 156–180). Kyiv. <https://core.ac.uk/download/pdf/149243852.pdf>
- Petrovska, I. (2021). Rozrobka ta aprobatsiia opytuvalnyka “Diahnostyka zrilosti ta typu hromadianskoi identychnosti osobystosti” [Development and Validation of a Questionnaire “Diagnosis of Maturity and Type of Civic Identity”]. *Problemy politychnoi psykholohii – [Problems of Political Psychology]*, 24(1), 208–232. <https://doi.org/10.33120/popp-Vol24-Year2021-76>
- Petrovska, I. (2022). Osoblyvosti psykholoho-konsultatyvnoi roboty z problemamy hromadianskoi identychnosti [*Peculiarities of Psychological Counseling with Civic Identity Problems*]. *Psykholohichni chasopys – [Psychological Journal]*, 8(1), 88–101. <https://doi.org/10.31108/1.2022.8.1.6>
- Pomylyuko, V. (2016). Kharakterystyka vikovykh stadii doroslости z urakhuvanniam mozhlyvosti rozvytku kliuchovykh kompetentnostei osobystosti [*Characterization of the age stages of adulthood considering the possibility of development of key personal-ity competencies*]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia psykholohichni nauky – [Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Psychological Sciences]*, 5(2), 50–55. <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/1153>
- Tolochko, S. (2023). Civic identity of the individual: Relevance of Formation and Identification in modern Ukraine. *Advanced Linguistics*, 11, 181–191. <https://doi.org/10.20535/2617-5339.2023.11.277433>
- Dingler, S., & Kroeber, C. (2023). Myths About Women in the Political Executive – How Gender Stereotypes Shape the Way MPs Assess the Competences of Ministers. *Political Research Quarterly*, 76(3), 1403–1417. <https://doi.org/10.1177/10659129221141871>
- Enright, E., & Toledo, W. (2023). What Type of Citizen Am I? Examining the Development of Preservice Teachers’ Civic Identities. *Journal of Social Studies Education Research*, 14(1), 83–109. <https://jsser.org/index.php/jsser/article/view/4685>
- Fish, J., Aguilera, R., Ogbeide, I. E., Ruzzicone, D. J., & Syed, M. (2021). When the personal is political: Ethnic identity, ally identity, and political engagement among Indigenous people and people of color. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 27(1), 18–36. <https://doi.org/10.1037/cdp0000341>
- Gilmartin, N. (2023). Civil society, solidarity and collective action: Conflict-related displacement
- № 14. С. 175–183. <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/filos/article/view/845/0>
- Оксамитна С. Гендерні ролі та стереотипи. *Основи теорії гендеру / за ред. М. М. Скорик*. Київ, 2004. С. 156–180. <https://core.ac.uk/download/pdf/149243852.pdf>
- Петровська І. Розробка та апробація опитувальника “Діагностика зрілості та типу громадянської ідентичності особистості”. *Проблеми політичної психології*. 2021. № 24(1). С. 208–232. <https://doi.org/10.33120/popp-Vol24-Year2021-76>
- Петровська І. Особливості психолого-консультативної роботи з проблемами громадянської ідентичності. *Психологічний часопис*. 2022. № 8(1). С. 88–101. <https://doi.org/10.31108/1.2022.8.1.6>
- Помилюко В. Характеристика вікових стадій дорослості з урахуванням можливості розвитку ключових компетентностей особистості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія психологічні науки*. 2016. № 5(2). С. 50–55. <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/1153>
- Толочко С. Громадянська ідентичність особистості: актуальність формування та виявлення в сучасній Україні. *Advanced Linguistics*. 2023. № 11. С. 181–191. <https://doi.org/10.20535/2617-5339.2023.11.277433>
- Dingler S., Kroeber C. Myths About Women in the Political Executive – How Gender Stereotypes Shape the Way MPs Assess the Competences of Ministers. *Political Research Quarterly*. 2023. Vol. 76(3). P. 1403–1417. <https://doi.org/10.1177/10659129221141871>
- Enright E., Toledo W. What Type of Citizen Am I? Examining the Development of Preservice Teachers’ Civic Identities. *Journal of Social Studies Education Research*. 2023. Vol. 14(1). P. 83–109. <https://jsser.org/index.php/jsser/article/view/4685>
- Fish J., Aguilera R., Ogbeide I., Ruzzicone D., Syed M. When the personal is political: Ethnic identity, ally identity, and political engagement among Indigenous people and people of color. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*. 2021. Vol. 27(1). P. 18–36. <https://doi.org/10.1037/cdp0000341>
- Gilmartin N. Civil society, solidarity and collective action: Conflict-related displacement in Northern Ireland’s Troubles, 1969–1974. *Irish Journal of Sociology*. 2023. Vol. 31(3). P. 281–304. <https://doi.org/10.1177/07916035231171015>
- Habermas J. *Citizenship and National Identity: Some Reflections on the Future of Europe*. 1994. SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781446250600>
- Hassler T., Ulug O., Kappmeier M., Travaglino G. Inter-group contact and social change: An integrated

Civic Identity of Ukrainians: Age, Gender, Political Dimensions

- in Northern Ireland's Troubles, 1969–1974. *Irish Journal of Sociology*, 31(3), 281–304. <https://doi.org/10.1177/07916035231171015>
- Habermas, J. (1994). *Citizenship and National Identity: Some Reflections on the Future of Europe*. SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781446250600>
- Hassler, T., Ulug, O., Kappmeier, M., & Travaglino G. (2021). Intergroup contact and social change: An integrated contact-collective action model. *Journal of Social Issues*, 77(1), 217–241. <https://doi.org/10.31234/osf.io/n3xby>
- Idrus, M., Hashim, R., & Raihanah, M. (2020). Postcolonial Civic Identity and Youth (dis)organizing Environment: A Growth into Citizenship Analysis. *Gema Online Journal of Language Studies*, 20(2), 133–147. <https://doi.org/10.17576/gema-2020-2002-08>
- Jankowski, M., Schneider, S., & Tepe, M. (2023). How stable are 'left' and 'right'? A morphological analysis using open-ended survey responses of parliamentary candidates. *Party Politics*, 29(1), 26–39. <https://doi.org/10.1177/13540688211059800>
- Kaldor, M. (2013). Identity and War. *Global Policy*, 4, 336–346. <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12084>
- Koc-Michalska, K., Lilleker, D., Baden, C., Guzek D., Bene M., Doroshenko L., ...Scoric, M. (2024). Digital media, democracy and civil society in Central and Eastern Europe. *Journal of Information Technology and Politics*, 21(1), 1–5. <https://doi.org/10.1080/19331681.2023.2257012>
- Lep, Z., & Zupančič, M. (2023). Civic Identity in Emerging Adulthood: Validation of the Civic Identity Status Scale. *European Journal of Psychological Assessment*, 39(2), 114–123. <https://doi.org/10.1027/1015-5759/a000696>
- Martínez, M. L., Ropert, M. T., Rivas, C., & Valdés, N. (2023). Identity narratives of youth involved and uninvolved in social and political participation. *Qualitative Psychology*, 10(2), 186–207. <https://doi.org/10.1037/qup0000260>
- Mitasova, S., Romanova, E., Shutova, N., Voronova, M., Kolpakova, Y., & Yakovleva, S. (2021). Structural Components of Civic Identity in the Context of Student Youth Education. *Edulearn21 Proceedings* (pp. 4667–4670). <https://doi.org/10.21125/edulearn.2021.0969>
- Nagpal, M., Cao, J., Mai, K. M., & de Cremer, D. (2023). How Can Women Take Advantage of the High-Tech Era to be Perceived as Effective Leaders? Being Tech-Savvy Helps. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 30(4), 397–412. <https://doi.org/10.1177/15480518231200618>
- Ohmura, T., & Bailer, S. (2023). Power-seeking, networking and competition: why women do not rise contact-collective action model. *Journal of Social Issues*. 2021. Vol. 77(1). P. 217–241. <https://doi.org/10.31234/osf.io/n3xby>
- Idrus M., Hashim R., Raihanah M. Postcolonial Civic Identity and Youth (dis)organizing Environment: A Growth into Citizenship Analysis. *Gema Online Journal of Language Studies*. 2020. Vol. 20(2). P. 133–147. <https://doi.org/10.17576/gema-2020-2002-08>
- Jankowski M., Schneider S., Tepe M. How stable are 'left' and 'right'? A morphological analysis using open-ended survey responses of parliamentary candidates. *Party Politics*. 2023. Vol. 29(1). P. 26–39. <https://doi.org/10.1177/13540688211059800>
- Kaldor M. Identity and War. *Global Policy*. 2013. Vol. 4. P. 336–346. <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12084>
- Koc-Michalska K., Lilleker D., Baden C., Guzek D., Bene M., Doroshenko L., Gregor M., Scoric M. Digital media, democracy and civil society in Central and Eastern Europe. *Journal of Information Technology and Politics*. 2024. Vol. 21(1). P. 1–5. <https://doi.org/10.1080/19331681.2023.2257012>
- Lep Z., Zupančič M. Civic Identity in Emerging Adulthood: Validation of the Civic Identity Status Scale. *European Journal of Psychological Assessment*. 2023. Vol. 39(2). P. 114–123. <https://doi.org/10.1027/1015-5759/a000696>
- Martínez M., Ropert M., Rivas C., Valdés N. Identity narratives of youth involved and uninvolved in social and political participation. *Qualitative Psychology*. 2023. Vol. 10(2). P. 186–207. <https://doi.org/10.1037/qup0000260>
- Mitasova S., Romanova E., Shutova N., Voronova M., Kolpakova Y., Yakovleva S. Structural components of civic identity in the context of student youth education. *Edulearn21 Proceedings*. 2021. P. 4667–4670. <https://doi.org/10.21125/edulearn.2021.0969>
- Nagpal M., Cao J., Mai K., de Cremer D. How Can Women Take Advantage of the High-Tech Era to be Perceived as Effective Leaders? Being Tech-Savvy Helps. *Journal of Leadership & Organizational Studies*. 2023. Vol. 30(4). P. 397–412. <https://doi.org/10.1177/15480518231200618>
- Ohmura T., Bailer S. Power-seeking, networking and competition: why women do not rise in parties. *West European Politics*. 2023. Vol. 46(5). P. 897–927. <https://doi.org/10.1080/01402382.2022.2097442>
- Reich W. *The mass psychology of Fascism*. 1946. Orgone Institute Press. URL: <https://psycnet.apa.org/record/1946-04712-000>
- Rubin B. "There's still not justice": Youth civic identity development amid distinct school and community contexts. *Teachers College*

- in parties. *West European Politics*, 46(5), 897–927. <https://doi.org/10.1080/01402382.2022.2097442>
- Reich, W. (1946). *The mass psychology of Fascism*. Orgone Institute Press. URL: <https://psycnet.apa.org/record/1946-04712-000>
- Rubin, B. (2007). “There’s still not justice”: Youth civic identity development amid distinct school and community contexts. *Teachers College Record*, 109(2), 449–481 <https://doi.org/10.1177/016146810710900202>
- Sasse, G., & Lackner, A. (2018). War and Identity: The case of the Donbas in Ukraine. *Post-Soviet Affairs*, 34, 139–157. <https://doi.org/10.1080/1060586X.2018.1452209>
- St Watson, P. W. J. (2023). Stereotype threat research in real-world gendered contexts: Looking to the future. *The Routledge International Handbook of Gender Beliefs, Stereotype Threat, and Teacher Expectations* (pp. 93–104). Routledge <https://doi.org/10.4324/9781003275763-11>
- Suprun, V., Volovenko, I., Radionova, T., Muratova, O., Lakhach, T., & Melnykova-Kurhanova, O. (2022). Gender Stereotypes in Ukrainian Mass Media and Media Educational Tools to Contain Them. *Postmodern Openings*, 13(1), 372–387. <https://doi.org/10.18662/po/13.1/402>
- Toledo, W., & Enright, E. (2022). Reconceptualizing Civic Perspective-Taking: An Analysis of Elementary Student Verbal and Written Contributions within a Curricular Intervention. *The Elementary School Journal*, 123(1), 64–98. <https://doi.org/10.1086/720719>
- Verbena, S., Procentese, F., Gatti, F., Ciavolino, E., & Mannarini, T. (2023). Immigrant collective civic action: Integrating group resilience into the social identity model of collective action. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 33(6), 1347–1361. <https://doi.org/10.1002/casp.2736>
- Winter, K., Pummerer, L., & Sassenberg, K. (2023). Change by (almost) all means: The role of conspiracy mentality in predicting support for social change among the political left and right. *European Journal of Social Psychology*, 53(7), 1563–1575 <https://doi.org/10.1002/ejsp.2995>
- Yates, M., & Youniss, J. (1998). Introduction: International Perspectives on the Roots of Civic Identity. In: M. Yates, J. Youniss (Eds.) *Roots of Civic Identity* (pp. 1–15). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511751820>
- Record. 2007. Vol. 109(2). P. 449–481 <https://doi.org/10.1177/016146810710900202>
- Sasse G., Lackner A. War and Identity: The case of the Donbas in Ukraine. *Post-Soviet Affairs*. 2018. 34. P. 139–157. <https://doi.org/10.1080/1060586X.2018.1452209>
- St Watson P. W. J. Stereotype threat research in real-world gendered contexts: Looking to the future. *The Routledge International Handbook of Gender Beliefs, Stereotype Threat, and Teacher Expectations*. 2023. P. 93–104 <https://doi.org/10.4324/9781003275763-11>
- Suprun V., Volovenko I., Radionova T., Muratova O., Lakhach T., Melnykova-Kurhanova O. Gender Stereotypes in Ukrainian Mass Media and Media Educational Tools to Contain Them. *Postmodern Openings*. 2022. Vol. 13(1). P. 372–387. <https://doi.org/10.18662/po/13.1/402>
- Toledo W., Enright E. Reconceptualizing Civic Perspective-Taking: An Analysis of Elementary Student Verbal and Written Contributions within a Curricular Intervention. *The Elementary School Journal*. 2022. Vol. 123(1). P. 64–98. <https://doi.org/10.1086/720719>
- Verbena S., Procentese F., Gatti F., Ciavolino E., Mannarini T. Immigrant collective civic action: Integrating group resilience into the social identity model of collective action. *Journal of Community and Applied Social Psychology*. 2023. Vol. 33(6). P. 1347–1361. <https://doi.org/10.1002/casp.2736>
- Winter K., Pummerer L., Sassenberg K. Change by (almost) all means: The role of conspiracy mentality in predicting support for social change among the political left and right. *European Journal of Social Psychology*. 2023. Vol. 53(7). P. 1563–1575 <https://doi.org/10.1002/ejsp.2995>
- Yates M., Youniss J. Introduction: International Perspectives on the Roots of Civic Identity. In: Yates M, Youniss J, eds. *Roots of Civic Identity*. Cambridge University Press. 1998. P. 1–15. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511751820>

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-4>

How to Cite (Style APA):

Karpenko, Ye., Savko, N., Lialiuk, Yu., & Kolisnyk, R. (2024). Emotional Intelligence in Organization of the Personality Motivation Structure. *Insight: the psychological dimensions of society*, 11, 57–76. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-4>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Карпенко Є., Савко Н., Лялюк Ю., Колісник Р. Емоційний інтелект в організації структури мотивації особистості. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2024. № 11. С. 57–76. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-4>

UDC 159.942.5-042.3:159.947.3/.5

Emotional Intelligence in Organization of the Personality Motivation Structure

Емоційний інтелект в організації структури мотивації особистості

Received: December 12, 2023

Accepted: April 26, 2024

Yevhen Karpenko*

Doctor of Psychological Sciences,
Associate Professor, Acting Head,
Department of Practical Psychology,
Lviv State University of Internal Affairs, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-4046-0410>

Nadiia Savko

PhD Student,
Department of Theoretical Psychology,
Lviv State University of Internal Affairs, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0008-5191-0326>

Yuriy Lialiuk

PhD Student,
Department of Practical Psychology,
Lviv State University of Internal Affairs, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0003-4805-8797>

Roksolana Kolisnyk

PhD Student,
Department of Practical Psychology
and Social Work,
Eastern Ukrainian National University
named V. Dahl, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0004-7780-1065>

Євген Карпенко*

доктор психологічних наук, доцент,
в. о. завідувача,
кафедра практичної психології,
Львівський державний університет
внутрішніх справ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-4046-0410>

Надія Савко

аспірантка,
кафедра теоретичної психології,
Львівський державний університет
внутрішніх справ, Україна
<https://orcid.org/0009-0008-5191-0326>

Юрій Лялюк

аспірант,
кафедра практичної психології,
Львівський державний університет
внутрішніх справ, Україна
<https://orcid.org/0009-0003-4805-8797>

Роксолана Колісник

аспірантка,
кафедра практичної психології
та соціальної роботи,
Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля,
Україна
<https://orcid.org/0009-0004-7780-1065>

* Corresponding Author: psiholog_pp@ukr.net

* Автор-кореспондент: psiholog_pp@ukr.net

Abstract

The aim of the study is to establish the correlation between emotional intelligence parameters in the personality motivation structure and compare emotional intelligence in the researched groups. **Methods.** The research participants comprise a diverse range of social sectors, including higher education students, workers in the production, service, commerce, transport, and logistics industries, members of the armed forces, and those experiencing temporary unemployment. There were a total of 130 respondents, ranging in age from 18 to 57 years. Adapted psychodiagnostic instruments that are valid and reliable for domestic studies were used: the questionnaire "Level of development of emotional intelligence of the individual" (LDEII) (Zarytska, 2019); the questionnaire "Assessment of the Level of Aspirations" (ALA) (Gerbachevsky, 2003); "The method of diagnosing the individual's motivation to achieve success and avoid failure" (MASAF) (Elers, 2002). **Results.** The Spearman coefficient (r_s) revealed thirty-five positive and eight negative correlations between emotional intelligence parameters and motivation parameters ($p < .050$; $p < .010$; $p < .001$). A statistically significant advantage ($p < .050$; $p < .010$; $p < .001$) of Group 2 (a high level of EI) was stated in terms of motivation parameters: the self-esteem motivation, the significance of results, the task complexity, the assessment of the level of achieved results, the assessment of one's potential, the expected level of results and the level of motivation for achieving success. It was established that the parameters of motivation "significance of results", "task complexity", "assessment of the level of achieved results", and "assessment of one's potential" are associated with the achievement of difficult goals, which in turn requires the mobilization of the emotional-volitional potential of the individual. **Discussion and conclusions.** It was substantiated that emotional intelligence, through understanding the emotions of others and the ability to use this knowledge in activities, is naturally associated with a significant number of motivation parameters. Since emotions are what motivate people to take action, accomplish a goal, and reach new heights, it was generalized that emotional intelligence is the primary source of motivation. It is advised to incorporate the findings into psychological theory and practice.

Keywords: emotional stability, emotion management, management activities, adaptation process, self-regulation of emotions, self-control.

Introduction

The present is a component of the temporal dimension that connects the current events

Анотація

Метою дослідження є з'ясування зв'язку параметрів емоційного інтелекту в структурі мотивації особистості та порівняння емоційного інтелекту в досліджуваних групах. **Методи.** Учасниками дослідження є представники різних суспільних сфер: здобувачі закладів вищої освіти, працівники виробництва, сфери обслуговування, торгівлі, транспортно-логістичного напрямку, військові та тимчасово безробітні. Віковий діапазон респондентів знаходився у межах від 18 до 57 років, загальною кількістю $n=130$. Використано валідні й надійні психодіагностичні інструменти, які пройшли адаптацію у вітчизняних дослідженнях: методика "Розвиток емоційного інтелекту особистості" (РЕІО) (Zarytska, 2019); опитувальник "Оцінка рівня домагань" (ОРД) (Гербачевський, 2003); методика "Мотивація досягнення успіху й уникнення невдачі" (МДУУН) (Elers, 2002). **Результати.** Зафіксовано тридцять п'ять позитивних і вісім негативних кореляційних зв'язків ($p < .050$; $p < .010$; $p < .001$) за коефіцієнтом Спірмена (r_s) параметрів емоційного інтелекту з параметрами мотивації. Констатовано статистично достовірну перевагу ($p < .050$; $p < .010$; $p < .001$) групи 2 (високий рівень EI) за параметрами мотивації: мотив самоповаги, значущість результатів, складність завдання, оцінка рівня досягнутих результатів, оцінка свого потенціалу, очікуваний рівень результатів та рівень мотивації досягнення успіху. Встановлено, що параметри мотивації "значущість результатів", "складність завдання", "оцінка рівня досягнутих результатів" і "оцінка свого потенціалу" пов'язані з досягненням важких цілей, що у свою чергу вимагає мобілізації емоційно-вольового потенціалу особистості. **Дискусія і висновки.** Обґрунтовано, що емоційний інтелект, через розуміння емоцій інших і здатність використовувати ці знання в діяльності, закономірно зв'язаний зі значною кількістю параметрів мотивації. Узагальнено, що емоційний інтелект є рушійною силою мотивації, бо саме емоції спонукують індивіда діяти, досягати мету й підкорювати чергову вершину. Рекомендовано отримані результати впроваджувати у психологічну теорію і практику.

Ключові слова: емоційна стійкість, управління емоціями, управлінська діяльність, адаптаційний процес, саморегуляція емоцій, самоконтроль.

Вступ

Сьогодні є частиною часового виміру, який об'єднує поточні події просторово-часового циклу. Зазвичай сьогодні

of the space-time cycle. Typically, the present is defined by uncertainty, changeability, dynamism, and transience. This is far from a complete list of today's features, which could be expanded further. What is characteristic is that all the features outline the individual's current state of adaptation. Undoubtedly, an individual's successful adaptation will be determined by their adaptation potential, which includes the development of reflection and empathy, an understanding of their psycho-emotional states and the states of the environment, the ability to establish communication and cooperation in various spheres of social life, and the ability to manage their emotional sphere. The outlined list represents a set of mental abilities and capacities that enable an individual to act effectively, communicate, and ensure professional formation and development. In the scientific literature, the outlined phenomenon was called "emotional intelligence" (EQ) (Goleman, 1995; Salovey & Mayer, 1990). P. Salovey and J. Mayer's (1990) investigation into emotional intelligence, as well as the work of D. Goleman (1995) and J. Mayer, G. Geher (1996) revealed two major components: intrapersonal and interpersonal. These components define the direction of development and manifestation of mental abilities towards or from oneself. The direction from oneself is directed to significant others or specific events. Motivation, self-esteem, self-control, responsibility, emotional awareness, self-confidence, tolerance, optimism, and flexibility are all part of the intrapersonal component. The interpersonal component encompasses reflexivity, empathy, anticipation, sociability, tolerance, dialogicity, and openness. Several studies found a consistent relationship between emotional intelligence parameters and the value-semantic sphere (Hulias & Karpenko, 2022; Karpenko, 2018; Karpenko & Karpenko, 2021; Zhylin et al., 2023). In the scientific literature, emotional intelligence is also investigated using structural and functional modeling. Researchers Z. Ostapyak et al. (2020) proposed three models of emotional intelligence: an ability model, a trait model, and a mixed model. Y. Karpenko (2020) investigated and substantiated the triangulation model of emotional intelligence in the context of personal life achievement.

характеризують невизначеністю, мінливістю, динамічністю та швидкоплинністю. Це далеко не повний перелік ознак сьогодення, які можна далі перелічувати. Що характерно, всі ознаки окреслюють актуальну ситуацію адаптації індивіда. Безумовно, успішна адаптація індивіда залежатиме від його адаптаційного потенціалу, а саме: розвитку рефлексії та емпатії, розуміння своїх психоемоційних станів і станів оточення, здатності налагоджувати комунікацію та співпрацю в різних сферах суспільного буття та здатності керувати своєю емоційною сферою. Окреслений перелік складає групу ментальних здібностей і здатностей особистості, які дозволяють їй ефективно діяти, комунікувати, забезпечуючи професійне становлення та розвиток. У науковій літературі окреслений феномен отримав назву "емоційного інтелекту" (EQ) (Goleman, 1995; Salovey, Mayer, 1990). У праці, в якій досліджено емоційний інтелект P. Salovey і J. Mayer (1990), а також у роботах D. Goleman (1995) і J. Mayer, G. Geher (1996) виокремлено дві превалюючі складові: внутрішньоособистісну й міжособистісну. Ці складові характеризують спрямування розвитку та прояву ментальних здібностей до себе або від себе. Спрямування від себе здійснюється на значущих інших чи на певні значущі події. Внутрішньоособистісна складова об'єднала мотивацію, самооцінку, самоконтроль, відповідальність, усвідомлення власних почуттів, впевненість у собі, терпимість, оптимізм і гнучкість. Міжособистісна складова об'єднала рефлексивність, емпатію, антиципацію, комунікабельність, толерантність, діалогічність та відкритість. Низка проаналізованих досліджень продемонстрували наявність закономірного зв'язку параметрів емоційного інтелекту з ціннісно-смісловією сферою (Hulias, Karpenko, 2022; Karpenko, 2018; Karpenko, Karpenko, 2021; Zhylin et al., 2023). У науковій літературі також мають місце праці, в яких досліджено емоційний інтелект засобами структурно-функціонального моделювання. Дослідники Z. Ostapyak et al. (2020) запропонували такі моделі емоційного інтелекту: модель здібностей, модель рис і змішану модель. Тріангуляційну модель емоційного інтелекту в дискурсі життєздійснення

The author distinguishes three modes: 1) internal, with the dominance of organismic sense and the hermeneutic mechanism of understanding; 2) external, with the dominance of emotional competence and the hermeneutic mechanism of interpretation; and 3) integrative, with a balanced manifestation of organismic sense and emotional competence, along with the hermeneutic circle mechanism, as a requirement for authentic life design (Karpenko, 2020). The proposed triangulation model is an application of a mixed methodology. V. Zarytska (2019) used a mixed methodology to study a person's emotional intelligence and proposed a methodology for investigating it. The methodology included dimensions that, in our opinion, accurately replicated the intrapersonal and interpersonal components of emotional intelligence: a person's understanding of their own emotions; self-control and self-regulation of emotions; understanding the emotional sphere of others; and the use of emotions in human activity and communication.

Research findings on emotional intelligence in various fields of human professional activity are scientifically significant. The emotional competence of teachers of higher education institutions in the context of distance learning was investigated (Kalka et al., 2022). The development of communicative emotionality, which indicates vulnerability in the face of failure, insecurity, and irritability, as well as a sense of constant restlessness during social interaction, has been revealed. The dimensions outlined fall within the realm of emotional intelligence. R. Jabbarov et al. (2023) empirically established the correlational regularity of measures of emotional intelligence and aggressiveness in students, concluding that the greater students' ability to manage their emotions and mental states, the less aggressiveness is observed in their actions and behavior. Aggressiveness is linked to emotional outbursts and impacts sports performance in competitive tense, and conflict scenarios. As demonstrated in several sports psychology studies (Kurova et al., 2023; Popovych et al., 2022b) endurance, self-regulation, and calmness are required in these situations. Emotionality is an important factor in self-mobilization potential in extreme

особистості досліджено й обґрунтовано Є. Карпенком (2020). Автором виокремлено три модуси: 1) інтернальний із домінуванням організмичного чуття й герменевтичного механізму розуміння; 2) екстернальний із домінуванням емоційної компетентності й герменевтичного механізму інтерпретації; 3) інтегративний зі збалансованим проявом організмичного чуття й емоційної компетентності та механізмом герменевтичного кола як передумови автентичного життєконструювання (Карпенко, 2020). Запропонована триангуляційна модель є застосуванням змішаної методології. У дослідженні емоційного інтелекту особистості V. Zarytska (2019) також застосувала змішану методологію й запропонувала методіку дослідження емоційного інтелекту особистості. Методика об'єднала виміри, які, на наш погляд, влучно відтворили внутрішньоособистісну й міжособистісну складові емоційного інтелекту: розуміння особистістю власних емоцій; самоконтролю й саморегуляції емоцій; розуміння емоційної сфери інших людей; використання емоцій у діяльності і спілкуванні людини.

Становлять науковий інтерес результати досліджень емоційного інтелекту в різних сферах професійної діяльності людини. Вивчено особливості емоційної компетентності викладачів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання (Kalka et al., 2022). З'ясовано тенденцію розвитку комунікативної емоційності, яка вказує на вразливість у ситуації невдач, невпевненість та дратівливість і супроводжується відчуттям перманентного неспокою в процесі соціальної взаємодії. Окреслені виміри знаходяться у площині емоційного інтелекту. Дослідники R. Jabbarov et al. (2023) емпірично встановили кореляційну закономірність вимірів емоційного інтелекту й агресивності студентів та констатували, що чим вище вміння студентів керувати своїми емоціями та психічними станами, тим менше агресивності спостерігається в їхніх діях і поведінці. Агресивність пов'язана з проявами емоційності й позначається на результатах спортивної діяльності, у змагальних напружених і конфліктних ситуаціях. Саме в тих ситуаціях, де потрібно продемонструвати витримку,

and extremely difficult personality tests (Cheban et al., 2020a.; 2020b). M. Castro-Sánchez et al. (2019) researched the relationship between anxiety, emotional intelligence, and motivational climate. The researchers discovered that emotional and motivational factors play a significant role in adolescents' activities. It was discovered that high levels of emotional intelligence are associated with increased motivation and lower levels of anxiety. I. Popovych et al. (2022a) investigated the types of self-actualization among female respondents and demonstrated that the key dimensions of emotional intelligence – self-esteem, self-control, and self-regulation – are fundamental. The mental state “temporal discrepancy” is described as the most dangerous dominant self-actualizing mental state. Temporal decentrations are necessary for the development of emotional intelligence. The synthesis of the time of sensorimotor action was empirically investigated and theoretically substantiated as a process of consistency of the expected duration of the action, the time sequence of operations, and implementation conditions (Plokhikh et al., 2021). The anticipatory component has a significant impact on workplace safety, as well as the content components of professional activity (Nosov et al., 2021; Solovey et al., 2020; Zinchenko et al., 2021). Researchers K. Mylashenko and V. Lavrinenko (2019) identified the critical role of self-control in emotional intelligence. There is a study that shows a statistically significant correlation between safe space measurements and the parameters of an individual's motivational orientation (Blynova et al., 2022). The relationship between emotional intelligence and labor motivation was investigated by S. Mohammed (2021). The study found that the development of emotional intelligence is a factor in the high levels of labor motivation. It was concluded that employees' job satisfaction is affected by their emotional intelligence development. Researchers S. Sukys et al. (2021) discovered and confirmed that athletes who rely solely on understanding their emotions and psycho-emotional states have low sports motivation.

The examination of emotional intelligence in organization of the personality motivation structure is considered to be the positioning of the researched

саморегуляцію і незворушність, як це показано в низці досліджень зі спортивної психології (Kurova et al., 2023; Popovych et al., 2022b). Емоційність є стрижневою складовою самообілізаційного потенціалу в екстремальних і надскладних випробуваннях особистості (Cheban et al., 2020a.; 2020b). М. Castro-Sánchez et al. (2019) дослідили взаємозв'язок тривоги, емоційного інтелекту й мотиваційного клімату. Дослідники з'ясували, що емоційні й мотиваційні чинники є основоположними в діяльності підлітків. З'ясовано, що високі рівні емоційного інтелекту корелюють з високими рівнями мотивації й низькими проявами тривоги. У дослідженні І. Popovych et al. (2022a) з'ясовано типи самоактуалізації респонденток і продемонстровано, що ключові виміри емоційного інтелекту – самооцінка, самоконтроль і саморегуляція – є базовими. Пояснено, що психічний стан “часової невідповідності” є найбільш небезпечним домінуючим самоактуалізаційним психічним станом. Часові децентрації є умовою розвитку емоційного інтелекту. Емпірично досліджено й теоретично обґрунтовано, що синтез часу сенсомоторної дії є процесом узгодженості очікуваної тривалості дії, часової послідовності операцій та умов здійснення (Plokhikh et al., 2021). Антиципаційна складова має значущий вплив на безпеку робочого простору й суттєво позначається на змістових складових професійної діяльності (Nosov et al., 2021; Solovey et al., 2020; Zinchenko et al., 2021). З'ясовано ключову роль самоконтролю в емоційному інтелекті дослідниками К. Mylashenko, V. Lavrinenko (2019). Є дослідження, в яких встановлено статистично достовірні кореляційні зв'язки вимірів безпечного простору з параметрами мотиваційної спрямованості особистості (Blynova et al., 2022). S. Mohammed (2021) досліджено зв'язок емоційного інтелекту і трудової мотивації. У дослідженні з'ясовано, що розвиненість емоційного інтелекту сприяє високим рівням трудової мотивації. Зроблено висновок, що розвиток емоційного інтелекту впливає на задоволеність співробітників роботою. Дослідниками S. Sukys et al. (2021) встановлено й обґрунтовано, що спортсмени, які покладаються тільки на

phenomenon in the dimensions of personality motivation, identification of statistically significant correlations and comparison of motivation measurements in the groups with high and low levels of emotional intelligence formation.

Hypotheses. It is assumed that all the parameters of emotional intelligence have statistically significant correlations with measurements of motivation.

The aim is to reveal statistically significant correlations between emotional intelligence parameters in the personality motivation structure and to compare emotional intelligence in the studied groups.

Methods

Methodology. The methodological basis for the study of emotional intelligence in the personality motivation structure was the fundamental concept of emotional intelligence by Daniel Goleman (1995), basic principles of the theory of emotional intelligence by P. Salovey and J. Mayer (1990), the concept of emotional intelligence in the discourse of the individual's life achievements (Karpenko, 2020), and results of the modern studies on the relationship between the dimensions of emotional intelligence and motivation in various spheres of human activity (Adilogullari et al., 2019; Tang & He, 2023).

Participants. The sample included representatives from a variety of social spheres, including graduates of higher education institutions, employees in production, service, trade, transport, and logistics, soldiers and temporarily unemployed individuals with a permanent place of residence, and people who became internally displaced as a result of martial law. All the subjects were in Ukraine. The involvement of representatives from various spheres of human activity aimed to present the study's general population in a relevant manner. The age range of the respondents ranged from 18 to 57 years. Descriptive parameters of the age component of the sample: $M = 35.23$; $SD = \pm 6.08$; $Me = 35.00$; $Mo = 22.00$). The overall sample size was $n = 130$, including male ($n = 65$; 50.00%) and female ($n = 65$; 50.00%) subjects.

Procedures and Instruments. The parameters of emotional intelligence were found

розуміння своїх емоцій і психоемоційних станів, мають низьку спортивну мотивацію.

Під дослідженням емоційного інтелекту в організації структури мотивації особистості розуміємо позиціонування досліджуваного феномену у вимірах мотивації особистості, з'ясування статистично достовірних закономірностей і порівняння мотиваційних вимірів у групах із високим і низьким рівнями сформованості емоційного інтелекту.

Гіпотеза. Зроблено припущення, що всі досліджувані параметри емоційного інтелекту матимуть достовірні зв'язки з вимірами мотивації.

Метою дослідження є з'ясування зв'язку параметрів емоційного інтелекту у структурі мотивації особистості та порівняння емоційного інтелекту в досліджуваних групах.

Методи

Методологія. Методологічну базу дослідження емоційного інтелекту у структурі мотивації особистості склали базова концепція емоційного інтелекту Daniel Goleman (1995), вихідні положення теорії емоційного інтелекту P. Salovey і J. Mayer (1990), концепція емоційного інтелекту в дискурсі життєздійснення особистості (Карпенко, 2020), результати сучасних досліджень взаємозв'язку вимірів емоційного інтелекту й мотивації в різних сферах діяльності людини (Adilogullari et al., 2019; Tang, He, 2023).

Учасники. Вибіркову сукупність склали представники різних суспільних сфер: здобувачі закладів вищої освіти, працівники виробництва, сфери обслуговування, торгівлі, транспортно-логістичного напрямку, військові та тимчасово безробітні, які мали постійне місце проживання, а також особи, що отримали статус внутрішньо переміщених у результаті воєнного стану. Усі досліджувані знаходилися в Україні. Залучення представників різних сфер діяльності людини мало на меті релевантно представити генеральну сукупність дослідження. Віковий діапазон респондентів знаходився в межах від 18 до 57 років. Описові параметри вікової складової вибірки: $M = 35.23$; $SD = \pm 6.08$; $Me = 35.00$; $Mo = 22.00$). Розмір вибіркової сукупності $n = 130$. Досліджувані

by the questionnaire “Level of development of emotional intelligence of the individual” (LDEII) in the author’s edition by V. Zarytska (2019). The Stapel scale and seventy-six statements allowed determining: understanding one’s own emotions (UOE); self-control and self-regulation of emotions (SCSRE); understanding the emotions of others (UEO); the ability to use emotions (AUE). The level of emotional intelligence (EI) was also found. The questionnaire “Assessment of the Level of Aspirations” (ALA) (Gerbachevsky, 2003) determined the parameters of the motivation structure. Forty-two statements allowed identifying the inner motivation (IM), the cognitive motivation (CgM), the avoidance motivation (AM), and the contest motivation (CtM), activity change motivation (ACM), self-esteem motivation (SeM), significance of results (SR), task complexity (TC), volitional effort (VE), assessment of the level of achieved results (ALAR), assessment of one’s potential (AOP), planned level of effort Mobilization (PLEM), anticipated level of mobilization of efforts (ALME), regularity of results (RR), initiative of the individual (II). A bipolar scale with direct and reverse scoring was used. Two actual dimensions that are associated with the individual’s urgent needs of achieving success and avoiding failure are also used. “The method of diagnosing the individual’s motivation to achieve success and avoid failure” (MASAF) (Elers, 2002) allowed determining these measurements. The empirical data set was evaluated for reliability and homogeneity, and all methods demonstrated satisfactory α -Cronbach results (.719; .741; .697).

Variables. The variables comprised the parameters of emotional intelligence and the parameters of the personality motivation structure.

Organization of Research. In October-November 2023, empirical data were collected face-to-face using standard questionnaire forms. The time to complete the questionnaires was limited. Prior information and confidentiality requirements were met for research participants. A summative research strategy with comparison elements was implemented. Each questionnaire was initially processed in December 2023, with data entered into an Excel spreadsheet. The

особи чоловічої статі (n=65; 50.00%) і жіночої статі (n=65; 50.00%).

Процедура та інструменти. Параметри емоційного інтелекту з’ясовано опитувальником “Рівень розвитку емоційного інтелекту особистості” (PPEIO) в авторській редакції В. Зарицької (2019). За допомогою сімдесяти шести тверджень і шкали Степела визначено: розуміння власних емоцій (PBE); самоконтроль і саморегуляцію емоцій (CSE); розуміння емоцій інших (PEI); здатність використовувати емоції (ZBE). Також з’ясовано рівень емоційного інтелекту (EI). Опитувальником “Оцінка рівня домагань” (OPD) (Герbachевський, 2003) визначено параметри структури мотивації. За допомогою сорока двох тверджень з’ясовано: внутрішній мотив (BM), пізнавальний мотив (PM), мотив уникнення (MU), мотив змагання (MZ), мотив зміни діяльності (MZD), мотив самоповаги (MC), значущість результатів (ZR), складність завдання (CZ), вольове зусилля (BZ), оцінку рівня досягнутих результатів (OPDR), оцінку свого потенціалу (OSP), намічений рівень мобілізації зусиль (HPMZ), очікуваний рівень результатів (OPP), закономірність результатів (ZKP), ініціативність особистості (IO). Використано біполярну шкалу з прямим і зворотним обліком балів. Також використано два актуальні виміри, які пов’язані з нагальними потребами особистості – досягати успіху й уникати невдачі. Методикою діагностики мотивації особистості до досягнення успіху й уникнення невдачі (МДУУН) (Elers, 2002) з’ясовано дані виміри. Визначено надійність і гомогенність емпіричного масиву даних та встановлено, що за всіма методиками є задовільний результат α -Кронбаха (.719; .741; .697).

Змінні. Змінними є параметри емоційного інтелекту, параметри мотиваційної структури особистості.

Організація дослідження. Емпіричні дані зібрано в очному форматі з використанням стандартних бланків опитувальників, впродовж жовтня – листопада 2023 року. Час на заповнення опитувальників було лімітовано. До учасників дослідження витримано вимоги завчасної поінформованості й конфіденційності. Реалізовано констатувальну стратегію

descriptive empirical results were analyzed using the computer software “SPSS” v. 23.00.01. Data processing, statistically significant parameters, and difference determination, discussion, and design were all completed in January 2024. The ethical committee and educational and methodological council of Lviv State University of Internal Affairs (Lviv, Ukraine) gave their approval.

Statistical Analysis. The obtained data was analyzed using the computer software “SPSS” v. 23.00.01, Microsoft “Excel” and “Word” editors. Descriptive frequency characteristics, Cronbach’s coefficient (α), Spearman’s correlation coefficient (r_s), Student’s t -test, and the Mann-Whitney U -test were determined. Statistical significance was registered at the level of $p \leq 0.050$; $p \leq 0.010$ and < 0.001 .

Results

Empirical data were collected using three psychodiagnostic instruments: “Level of development of emotional intelligence of the individual” (LDEII) (Zarytska, 2019); “Assessment of the Level of Aspirations (ALA)” (Gerbachevsky, 2003); “The method of diagnosing the individual’s motivation to achieve success and avoid failure” (MASAF) (Elers, 2002) and presented through the key descriptive characteristics (Table 1).

The proposed parameters of the descriptive frequency characteristics were tested and verified with the average standards recommended by the authors of the methods “LDEII” (Zarytska, 2019) and “ALA” (Gerbachevsky, 2003), as well as empirical data obtained by other researchers in related works, using similar sample populations (Kurova et al., 2023; Popovych et al., 2022b). The key parameters were compared selectively using the Student’s t -test, and no statistically significant differences were found at $p \leq 0.050$ and $p \leq 0.010$. There were only trends that were not taken into account.

Correlation were established by the Spearman correlation coefficient (r_s). Current regularities of dependent and independent variables were found. Table 2 presents the results of correlation analysis in the form of a correlation matrix of motivation parameters and an individual’s emotional intelligence.

It was determined that there were significant correlations between all emotional intelligence parameters and motivation parameters. There were forty-three significant correlations in

дослідження з елементами зіставлення. Первинну обробку за кожним опитувальником здійснено у грудні 2023 року з внесенням у Excel-таблицю. З’ясування описових емпіричних результатів здійснено за допомогою комп’ютерної програми “SPSS” v. 23.00.01. Обробку даних, визначення статистично достовірних параметрів і відмінностей, дискусію та дизайн здійснено в січні 2024 року. Отримано згоду етичного комітету й навчально-методичної ради Львівського державного університету внутрішніх справ (Львів, Україна).

Статистичне аналізування. Використано комп’ютерну програму “SPSS” v. 23.00.01, редактори MS “Excel” і MS “Word”. Визначено описові частотні характеристики, коефіцієнт Кронбаха (α), коефіцієнт кореляції Спірмена (r_s), t -критерій Стьюдента і U -критерій Манна-Уїтні. Статистичні достовірності зафіксовано на рівні $p \leq 0.050$; $p \leq 0.010$ і < 0.001 .

Результати

Емпіричні дані отримано за трьома психодіагностичними інструментами: “Розвиток емоційного інтелекту особистості” (Zarytska, 2019); “Оцінка рівня домагань” (Герbachевський, 2003); методика діагностики мотивації особистості до досягнення успіху й уникнення невдачі (Elers, 2002) і подано через ключові описові характеристики (табл. 1).

Запропоновані параметри описових частотних характеристик пройшли перевірку та верифікацію з середніми нормами, які рекомендували автори методик “PPEIO” (Зарицька, 2019) і “ОРД” (Герbachевський, 2003), та емпіричними даними, що отримали інші дослідники в дотичних працях, застосувавши схожі вибіркові сукупності (Kurova et al., 2023; Popovych et al., 2022b). Порівняння ключових параметрів здійснено вибірково за t -критерієм Стьюдента і констатовано, що статистично достовірні відмінності відсутні на рівні $p \leq 0.050$ і $p \leq 0.010$. Мають місце хіба що тенденції, які до уваги не брали.

Кореляційні зв’язки з’ясовано коефіцієнтом кореляції Спірмена (r_s). Констатовано поточні закономірності, в яких знаходяться залежні й незалежні змінні. У табл. 2 подано результати кореляційного аналізу у формі

Table 1. Descriptive Frequency Characteristics of Subjects' Emotional Intelligence and Motivation (n=130)
Таблиця 1. Описові частотні характеристики параметрів емоційного інтелекту й мотивації досліджуваних (n=130)

Parameters Параметри	min	max	Me	Mo	M	SD
UOE PBE	23.00	49.00	40.00	40.00	39.6154	5.29792
SCSRE CCE	21.00	45.00	36.00	39.00	35.5615	4.49117
UEO PEI	17.00	40.00	31.00	33.00	31.0846	4.27728
AUE ЗВЕ	24.00	47.00	40.00	40.00	40.0385	4.15477
EI EI	96.00	170.00	142.50	141.00	142.3538	13.07276
IM BM	8.00	28.00	20.00	16.00	19.5692	4.13519
CgM ПМ	8.00	28.00	22.00	22.00	21.1231	4.87839
AM МУ	5.00	20.00	12.00	12.00	12.6615	2.92425
CtM МЗ	8.00	21.00	15.00	15.00	15.3538	2.74741
ACM МЗД	3.00	20.00	11.00	10.00	11.5538	3.53950
SeM МС	4.00	19.00	12.00	15.00	12.0385	3.27406
SR ЗР	4.00	21.00	13.00	10.00	12.7308	3.42763
TC СЗ	8.00	21.00	14.00	14.00	13.9462	3.10367
VE ВЗ	3.00	17.00	9.00	10.00	9.0000	3.05505
ALAR ОРДР	2.00	18.00	5.00	5.00	5.7077	2.57732
AOP ОСП	5.00	19.00	13.00	13.00	12.6231	2.93671
ALME НРМЗ	4.00	14.00	10.00	8.00	9.8000	2.10720
ELR ОРР	5.00	20.00	14.00	12.00	13.6231	3.00714
RR ЗКР	9.00	21.00	14.00	14.00	13.9615	2.66590
II ІО	3.00	14.00	10.00	10.00	9.7154	2.07321
MAS МДУ	5.00	21.00	14.00	12.00	13.6615	2.48890
MAF МУН	9.00	21.00	13.00	12.00	12.9308	2.69133

Note: min, max – the minimum and maximum values of the distribution; Me – median of the distribution, data in *italics*; Mo – distribution mode; M – arithmetic mean; SD – mean squared deviation; UOE – understanding one's own emotions; SCSRE – self-control and self-regulation of emotions; UEO – understanding the emotions of others; AUE – ability to use emotions; EI – emotional intelligence; IM – inner motivation; CgM – cognitive motivation; AM – avoidance motivation; CtM – contest motivation; ACM – activity change motivation; SeM – self-esteem motivation; SR – significance of results; TC – task complexity; VE – volitional effort; ALAR – assessment of the level of achieved results; AOP – assessment of one's potential; ALME – anticipated level of mobilization of efforts; ELR – expected level of results; RR – regularity of results; II – initiative of the individual; MAS – level of motivation to achieve success; MAF – level of motivation to avoid failure.

Примітка: min, max – мінімальне і максимальне значення розподілу; Me – медіана розподілу, дані подано курсивом; Mo – мода розподілу; M – середнє арифметичне значення; SD – середнє квадратичне відхилення; PBE – розуміння власних емоцій; CCE – самоконтроль і саморегуляція емоцій; PEI – розуміння емоцій інших; ЗВЕ – здатність використовувати емоції; EI – емоційний інтелект; BM – внутрішній мотив; ПМ – пізнавальний мотив; МУ – мотив уникнення; МЗ – мотив змагання; МЗД – мотив зміни діяльності; МС – мотив самоповаги; ЗР – значущість результатів; СЗ – складність завдання; ВЗ – вольове зусилля; ОРДР – оцінка рівня досягнутих результатів; ОСП – оцінка свого потенціалу; НРМЗ – намечений рівень мобілізації зусиль; ОРР – очікуваний рівень результатів; ЗКР – закономірність результатів; ІО – ініціативність особистості; МДУ – рівень мотивації досягнення успіху; МУН – рівень мотивації уникнення невдачі.

Table 2. Correlations of the Personality Motivation Parameters and Emotional Intelligence (n=130)
Таблиця 2. Кореляційні зв'язки параметрів мотивації особистості та емоційного інтелекту (n=130)

Motivation Parameters Параметри мотивації	Spearman's Correlation Coefficient Коефіцієнт Спірмена	Parameters of Emotional Intelligence Параметри емоційного інтелекту				
		UOE PBE	SCSRE CCE	UEO PEI	AUE ЗВЕ	EI ЕІ
IM	r_s	.161*	.209**	.124	-.058	.163*
BM	p	.034	.009	.080	.256	.032
CgM	r_s	.043	.059	-.004	.019	.115
ПМ	p	.315	.254	.482	.414	.096
AM	r_s	.146*	.168*	.191*	.178*	.174*
МУ	p	.049	.028	.015	.022	.024
CtM	r_s	.128	.107	.203*	.071	.113
МЗ	p	.073	.112	.010	.210	.101
ACM	r_s	.023	.053	.060	.095	-.062
МЗД	p	.396	.275	.248	.141	.240
SeM	r_s	.158*	.134	.333**	.197*	.278**
МС	p	.037	.064	<.001	.012	<.001
SR	r_s	-.189*	-.261**	-.367**	-.216**	-.388**
ЗР	p	.016	.001	<.001	.007	<.001
TC	r_s	-.076	-.099	-.104	-.233**	-.174*
СЗ	p	.196	.132	.119	.004	.024
VE	r_s	.009	.091	.123	-.151*	.042
ВЗ	p	.458	.152	.082	.043	.318
ALAR	r_s	.141	.217**	.162*	.215**	.218**
ОРДР	p	.054	.007	.033	.007	.006
AOP	r_s	.270**	.167*	.200*	-.061	.196*
ОСП	p	<.001	.029	.011	.244	.013
ALME	r_s	.015	.071	.060	-.035	.086
НРМЗ	p	.434	.211	.248	.346	.166
ELR	r_s	.179*	.173*	.344**	.377**	.377**
ОРР	p	.021	.024	<.001	<.001	<.001
RR	r_s	.083	.139	.105	.132	.165*
ЗКР	p	.174	.058	.117	.067	.030
II	r_s	.108	.067	.021	.030	.049
ІО	p	.110	.226	.408	.366	.290
MAS	r_s	.125	.209**	.148*	.194*	.208**
МДУ	p	.079	.009	.046	.014	.009
MAF	r_s	.125	.211**	.179*	.171*	.159*
МУН	p	.079	.008	.021	.026	.035

Note: IM – inner motivation; CgM – cognitive motivation; AM – avoidance motivation; CtM – contest motivation; ACM – activity change motivation; SeM – self-esteem motivation; SR – significance of results; TC – task complexity; VE – volitional effort; ALAR – assessment of the level of achieved results; AOP – assessment of one's potential; ALME – anticipated level of mobilization of efforts; ELR – expected level of results; RR – regularity of results; II – initiative of the individual; MAS – level of motivation to achieve success; MAF – level of motivation to avoid failure; UOE – understanding one's own emotions; SCSRE – self-control and self-regulation of emotions; UEO – understanding the emotions of others; AUE – ability to use emotions; EI – emotional intelligence; * – correlation at $p \leq 0.050$ level and ** – correlation at $p \leq 0.010$ level, data are presented in **bold**.

Примітка: BM – внутрішній мотив; ПМ – пізнавальний мотив; МУ – мотив уникнення; МЗ – мотив змагання; МЗД – мотив зміни діяльності; МС – мотив самоповаги; ЗР – значущість результатів; СЗ – складність завдання; ВЗ – вольове зусилля; ОРДР – оцінка рівня досягнутих результатів; ОСП – оцінка свого потенціалу; НРМЗ – намічений рівень мобілізації зусиль; ОРР – очікуваний рівень результатів; ЗКР – закономірність результатів; ІО – ініціативність особистості; МДУ – рівень мотивації досягнення успіху; МУН – рівень мотивації уникнення невдачі; РВЕ – розуміння власних емоцій; ССЕ – самоконтроль і саморегуляція емоцій; РЕІ – розуміння емоцій інших; ЗВЕ – здатність використовувати емоції; ЕІ – емоційний інтелект; * – кореляція на рівні $p \leq 0.050$ і ** – кореляція на рівні $p \leq 0.010$, дані подано **жирним шрифтом**.

the correlation matrix, 35 of which were positive and 8 of them were negative. In conclusion, there was evidence to confirm the first hypothesis, since all measured emotional intelligence parameters showed significant correlations with motivation parameters. The parameters of emotional intelligence that had the greatest number of statistically significant correlations with motivation were the most dependent on it; these were understanding the emotions of others (UEO) – nine; ability to use emotions (AUE) – nine; emotional intelligence (EI) – eleven. All parameters of emotional intelligence were found to have a direct, dependable, and positive correlation with motivation parameters: AM (.146; .168; .191; .168; .174); ELR (.179; .173; .344; .377; .377). SR (-.189; -.261; -.367; -.216; -.368) was the one motivation parameter that showed a direct, reliable, negative correlation with all emotional intelligence dimensions. Not all motivation parameters had statistically significant correlations with emotional intelligence, even if all emotional intelligence parameters had significant correlations with motivation. The parameters of motivation that didn't have a significant correlation were as follows: cognitive motivation, activity change motivation, anticipated level of mobilization of efforts, and initiative of the individual. The expected level of results with emotional intelligence parameters – AUE ($r_s=.377$; $p<.001$) and EI ($r_s=.377$; $p<.001$) – showed the most positive regularity. The significance of results demonstrated the strongest negative correlation with emotional intelligence parameters – EI ($r_s=-.388$; $p<.001$) and UEO ($r_s=-.367$; $p<.001$).

The comparison of motivation parameters in the researched groups with low (Group 1) and high (Group 2) levels of emotional intelligence was a crucial task that followed the identification of correlations. Group 1 consisted of respondents who scored equally or lower on $Me=142.50$, indicating a low level of emotional intelligence. Group 2 consisted of all the individuals whose EI values were greater than $Me=142.50$. Group 1 comprised $n=70$ (53.85%) respondents with low emotional intelligence, while Group 2 comprised $n=60$ (46.15%) respondents with high emotional intelligence.

Table 3 displays the findings of comparison of motivation parameters in Group 1 and Group 2 by the Mann-Whitney coefficient (U).

кореляційної матриці параметрів мотивації та емоційного інтелекту особистості.

Констатовано, що у всіх параметрів емоційного інтелекту є статистично достовірні зв'язки з параметрами мотивації. Кореляційна матриця містить сорок три значущі кореляційні зв'язки, з яких тридцять п'ять позитивних і вісім негативних. Узагальнено, що всі досліджувані параметри емоційного інтелекту мають статистично достовірні кореляційні зв'язки з вимірами мотивації, що дало підстави підтвердити першу гіпотезу. Найбільш залежними параметрами емоційного інтелекту від мотивації є виміри, що мають найбільшу кількість статистично достовірних зв'язків: розуміння емоцій інших (PEI) – дев'ять; здатність використовувати емоції (ЗВЕ) – дев'ять; емоційний інтелект (EI) – одинадцять. Прямий позитивний достовірний зв'язок з усіма вимірами емоційного інтелекту зафіксовано в таких параметрах мотивації: МУ (.146; .168; .191; .168; .174); ОРР (.179; .173; .344; .377; .377). Прямий негативний достовірний зв'язок з усіма вимірами емоційного інтелекту зафіксовано з одним параметром мотивації: ЗР (-.189; -.261; -.367; -.216; -.368). Якщо у всіх параметрів емоційного інтелекту є статистично достовірні зв'язки з мотивацією, то не всі параметри мотивації мають статистично достовірні зв'язки з емоційним інтелектом. Зазначимо параметри мотивації, в яких відсутній достовірний зв'язок: пізнавальний мотив, мотив зміни діяльності, намічений рівень мобілізації зусиль та ініціативність особистості. Найміцнішу позитивну закономірність зафіксовано в очікуваного рівня результатів із параметрами емоційного інтелекту: ЗВЕ ($r_s=.377$; $p<.001$) й EI ($r_s=.377$; $p<.001$). Найміцнішу негативну закономірність зафіксовано у значущості результатів з параметрами емоційного інтелекту: EI ($r_s=-.388$; $p<.001$) і PEI ($r_s=-.367$; $p<.001$).

Наступним важливим завданням, після з'ясування кореляційних зв'язків, було порівняння мотиваційних параметрів у досліджуваних групах з низьким (група 1) і високим (група 2) рівнями сформованості емоційного інтелекту. Респонденти з низьким рівнем сформованості емоційного інтелекту, що за

Table 3. Comparison of the Groups with Low (Group 1) and High (Group 2) Level of Emotional Intelligence (EI)
Таблиця 3. Порівняння груп із низьким (група 1) і високим (група 2) рівнем емоційного інтелекту (EI)

Motivation Parameters Параметри мотивації	Mann-Whitney coefficient Коефіцієнт Манна-Уїтні	
	U	p
IM ВМ	1750.000	.099
CgM ПМ	1796.000	.152
AM МУ	1810.000	.174
CtM МЗ	1934.000	.436
ACM МЗД	2071.000	.892
SeM МС	1394.000	<.001
SR ЗР	1266.500	<.001
TC СЗ	1607.000	.020
VE ВЗ	2063.000	.862
ALAR ОРДР	1652.500	.034
AOP ОСП	1639.000	.030
ALME НРМЗ	1850.000	.239
ELR ОРР	1317.000	<.001
RR ЗКР	1749.500	.099
II ІО	1909.000	.369
MAS МДУ	1660.000	.038
MAF МУН	1806.000	.168

Note: U – Mann-Whitney coefficient; p – reliability level of the Mann-Whitney coefficient; IM – inner motivation; CgM – cognitive motivation; AM – avoidance motivation; CtM – contest motivation; ACM – activity change motivation; SeM – self-esteem motivation; SR – significance of results; TC – task complexity; VE – volitional effort; ALAR – assessment of the level of achieved results; AOP – assessment of one's potential; ALME – anticipated level of mobilization of efforts; ELR – expected level of results; RR – regularity of results; II – initiative of the individual; MAS – level of motivation to achieve success; MAF – level of motivation to avoid failure; * – reliability level $p \leq .050$ and ** – reliability level $p \leq .010$, data are presented in **bold**.

Примітка: U – критерій Манна-Уїтні; p – рівень достовірності критерію Манна-Уїтні; ВМ – внутрішній мотив; ПМ – пізнавальний мотив; МУ – мотив уникнення; МЗ – мотив змагання; МЗД – мотив зміни діяльності; МС – мотив самоповаги; ЗР – значущість результатів; СЗ – складність завдання; ВЗ – вольове зусилля; ОРДР – оцінка рівня досягнутих результатів; ОСП – оцінка свого потенціалу; НРМЗ – намічений рівень мобілізації зусиль; ОРР – очікуваний рівень результатів; ЗКР – закономірність результатів; ІО – ініціативність особистості; МДУ – рівень мотивації досягнення успіху; МУН – рівень мотивації уникнення невдачі; * – рівень достовірності $p \leq .050$ і ** – рівень достовірності $p \leq .010$, дані подано **жирним шрифтом**.

$Me=142.50$ мали рівні або нижчі значення, склали групу 1. Усі решта склали групу 2, що мали значення EI вищі за $Me=142.50$. Кількісні розміри груп: група 1 – $n=70$ (53.85%) респондентів із низьким і група 2 – $n=60$ (46.15%) високим рівнем емоційного інтелекту.

У табл. 3 подано результати порівняння параметрів мотивації у групах 1 і 2 за допомогою коефіцієнта Манна-Уїтні (U).

З'ясовано перевагу групи 2 за такими параметрами: мотив самоповаги ($U=1394.000$; $p<.001$), значущість результатів ($U=1266.500$; $p<.001$), складність завдання ($U=1607.000$; $p=.020$), оцінка рівня досягнутих результатів ($U=1652.500$; $p=.034$), оцінка свого потенціалу ($U=1639.000$; $p=.030$), очікуваний рівень результатів ($U=1317.000$; $p<.001$), рівень мотивації досягнення успіху ($U=1660.000$; $p<.038$). Перевагу групи 1 не зафіксовано за жодним із параметрів. Констатуємо, що другу гіпотезу доказано, оскільки порівняння досліджуваних груп із високим і низьким рівнями емоційного інтелекту має статистично достовірні відмінності. Введено додаткові змінні – рівень мотивації досягнення успіху (МДУ) і рівень мотивації уникнення невдачі (МУН), за методикою "МДУУН" Т. Elers (2002), продемонстровано ідентичні закономірності з параметрами базової методики "ОРД" В. Гербачевського (2003): оцінка рівня досягнутих результатів (ОРДР) і мотив уникнення (МУ). Це дозволило додатково перевірити надійність запропонованого алгоритму дослідження і переконатися в достовірності отриманих зіставлень, зокрема в досліджуваних параметрах.

Дискусія

Дослідження емоційного інтелекту в мотивації діяльності людини не є новим. Результати емпіричних закономірностей емоційного інтелекту знаходимо у працях Р. Salovey і J. Mayer (1990), D. Goleman (1995) та ін. Дослідники емоційного інтелекту з'ясовували його детермінанти, вплив і закономірні зв'язки в різних сферах суспільного буття людини, намагаючись встановити статистично достовірну залежність із результативністю, успішністю, економічністю, ефективністю, стабільністю. Зв'язок із параметрами мотиваційної структури

The following parameters showed that Group 2 had an advantage: self-esteem motivation ($U=1394.000$; $p<.001$), the significance of results ($U=1266.500$; $p<.001$), task complexity ($U=1607.000$; $p=.020$), assessment of the level of achieved results ($U=1652.500$; $p=.034$), assessment of one's potential ($U=1639.000$; $p=.030$), expected level of results ($U=1317.000$; $p<.001$), the level of motivation to achieve success ($U=1660.000$; $p<.038$). None of the parameters indicated the advantage of Group 1. Since the groups under study with high and low emotional intelligence exhibited statistically significant differences, we can state that the second hypothesis is confirmed. Additional variables, the level of motivation to achieve success (MAS) and the level of motivation to avoid failure (MAF), were used in accordance with T. Elers's (2002) "Method of diagnosing the individual's motivation to achieve success and avoid failure", which displayed equivalent regularities with the parameters of V. Gerbachevsky's (2003) "ALA" method, in particular, with assessment of the level of achieved results (ALAR) and avoidance motivation (AM). This allowed additional verification of the validity of the suggested research algorithm and the validity of the performed comparisons, specifically with regard to the parameters under study.

Discussion

The investigation of emotional intelligence in relation to human behavior motivation is not new. The works of P. Salovey and J. Mayer (1990), D. Goleman (1995), et al. contain the findings of empirical regularities related to emotional intelligence. In an effort to establish a statistically significant correlation with performance, success, effectiveness, efficiency, and stability, researchers studying emotional intelligence discovered its drivers, influence, and regular connections in a variety of human social life domains. The relationship with the individual's motivation structure parameters is not an exception; rather, it is an attempt to identify statistically significant markers with the assistance of validated and modified psychodiagnostic instruments applied in contemporary research, such as "LDEII" (Zarytska, 2019); "ALA" (Gerbachevsky,

особистості не є виключенням, а радше прагненням відшукати за допомогою апробованих і адаптованих психодіагностичних інструментів, які використовують у сучасних дослідженнях: "PEIO" (Zarytska, 2019); "ОРД" (Гербачевський, 2003); "МДУУН" (Elers, 2002), статистично достовірних маркерів. Зазначимо, що з'ясовані в дослідженні закономірні кореляційні зв'язки і статистично достовірні відмінності містять наукову новизну і практичну цінність. Спробуємо дискусивно розглянути деякі з них. Зокрема, зафіксовано найбільшу кількість статистично достовірних зв'язків (див. табл. 2) у таких параметрах емоційного інтелекту, як розуміння емоцій інших, здатність використовувати емоції, і, відповідно, за інтегральною шкалою, в коефіцієнті емоційного інтелекту, свідчать про значущу кількість лінійних залежних коваріацій. Це дає підстави констатувати, що емоційний інтелект, через розуміння емоцій інших і здатність їх використовувати у діяльності, закономірно зв'язаний зі значною кількістю параметрів мотивації. Маємо на увазі з одинадцятьма параметрами ($p<.050$; $p<.010$; $p<.001$) із сімнадцяти представлених (див. табл. 2). У той же час лінійні коваріації мають як пряму, так і зворотню спрямованість. Оскільки прямий позитивний достовірний зв'язок з усіма вимірами емоційного інтелекту зафіксовано тільки у двох параметрах – "мотиві уникнення" (.146; .168; .191; .168; .174) й "очікуваному рівні результатів" (.179; .173; .344; .377; .377), то є підстави констатувати, що здатність уникати й очікувати в діяльності має прямий закономірний зв'язок з когнітивною, емоційно-ціннісною й конативною складовими емоційного інтелекту. Відповідно, про протилежно спрямовану лінійну залежність свідчить прямий негативний достовірний зв'язок одного параметру мотивації – "значущість результатів" (-.189; -.261; -.367; -.216; -.368). Очевидно, зворотна залежність є частковим доповненням закону Yerkes, Dodson (1908), у якому йдеться, що найкращі результати знаходяться в залежності від середньої інтенсивності мотивації. Тобто існує умовна межа, за якою подальше збільшення мотивації призведе до погіршення результатів. Очевидно,

2003); and “MASAF” (Elers, 2002). It should be highlighted that the study's regular correlations and statistically significant differences had both practical value and scientific novelty. A few of them are discussed further. Specifically, the highest quantity of statistically significant correlations were observed (see Tabl. 2) in emotional intelligence parameters: understanding the emotions of others, the ability to use emotions. Consequently, on the integral scale, in the coefficient of emotional intelligence, these parameters corresponded to a considerable number of linear dependent covariances. This supports the claim that emotional intelligence is inherently linked to a large variety of motivation parameters since it involves the ability to understand the emotions of others and the ability to use them in activity. We are referring to eleven parameters ($p < .050$; $p < .010$; $p < .001$) from the seventeen presented (see. Tabl. 2). Linear covariances had both direct and indirect trends at the same time. There were reasons to state that the ability to expect and avoid in an activity has a direct regular correlation with the cognitive, emotional-value and conative components of emotional intelligence, since only two parameters – “avoidance motivation” (.146; .168; .191; .168; .174) and “expected level of results” (.179; .173; .344; .377; .377) – showed a direct, positive significant correlation with all dimensions of emotional intelligence. The “significance of results” (-.189; -.261; -.367; -.216; -.368) motivation parameter had a direct negative significant correlation, indicating an oppositely directed linear dependence. Obviously, the inverse correlation is a partial extension of Yerkes and Dodson's (1908) law, which claims that the best results are determined by the average level of motivation. In other words, there exists a threshold that must be reached before more motivation causes the outcomes to worsen. Naturally, the motivation behind the results' significance is the most sensitive and pertains to every aspect of emotional intelligence. This shows that motivation derived from a significant result might not help an individual manage their emotions, self-control, or self-regulation, nor will it contribute in achieving the intended outcome. However, this is an assumption that has to be supported by data. The control of one's

мотив значущості результатів є найчутливішим і таким, що зв'язаний із усіма вимірами емоційного інтелекту, демонструючи, що мотивування значущим результатом може не дозволити індивіду впоратися зі своєю саморегуляцією, самоконтролем, емоційним станом і не сприятиме забезпеченню досягнення бажаного результату. Але це припущення, яке потребує емпіричного підтвердження. У дотичному дослідженні І. Роровуш et al. (2023) з'ясовано й обґрунтовано, що управління власними емоціями та самомотивація як складові емоційного інтелекту є найважливішими чинниками саморегуляції особистості, що підтверджує встановлені нами закономірності. Також підтвердження наших результатів знаходимо в інших дослідженнях, у яких з'ясовано взаємозалежність особистісних якостей і ефективності респондентів (Halian et al., 2023a) та залежності якостей наставника й ефективності діяльності підопічних (Halian et al., 2023b). Узгоджена, спільна конструктивна робота сприяє розумінню емоцій значущих інших, формуванню здатності використовувати емоції для досягнення результату. В іншому дослідженні G. Vega, G. Herrera-Enríquez (2024) з'ясували вплив SARS-COV2 на студентів. Досліджуваними змінними були соціально-економічна стійкість, академічна успішність та емоційний інтелект. Характерним і співзвучним до наших результатів є те, що стійкість, яка супроводжується високою саморегуляційною готовністю, має вплив на академічну успішність та емоційний інтелект.

Порівняння досліджуваних груп (1 і 2) емоційного інтелекту за всіма параметрами мотивації (див. табл. 3) продемонструвало достовірну перевагу групи 2, яку склали респонденти з високим рівнем EI за сімома параметрами мотивації ($p < .050$; $p < .010$; $p < .001$): мотив самоповаги, значущість результатів, складність завдання, оцінка рівня досягнутих результатів, оцінка свого потенціалу, очікуваний рівень результатів, рівень мотивації досягнення успіху. Констатована достовірна перевага засвідчила, що домінуючими мотиваційними параметрами й найбільшою кількістю (чотири) є такі, що представили

own emotions and self-motivation as components of emotional intelligence are the most significant determinants of an individual's ability to self-regulate; this is confirmed by a related study by I. Popovych et al. (2023), which supports the regularities we identified. Additional research confirms our findings, elucidating the relationship between responders' efficacy and personal characteristics (Halian et al., 2023a) and the relationship between effectiveness of the wards' activities and the mentor's qualities (Halian et al., 2023b). Collaborative, well-planned constructive work helps people learn how to read the emotions of others they care about and develop the skill of using emotions to influence behavior. G. Vega & G. Herrera-Enríquez (2024) investigated the effects of SARS-COV2 on students in a different study. Socioeconomic stability, academic achievement, and emotional intelligence were the variables under investigation. Resilience affects academic performance and emotional intelligence when it is associated with high self-regulatory preparedness, which is characteristic and in line with our findings.

A significant advantage of group 2, which comprised respondents with a high level of emotional intelligence by seven motivation characteristics ($p < .050$; $p < .010$; $p < .001$) – self-esteem motivation, the significance of results, task complexity, assessment of the level of achieved results, assessment of one's potential, expected level of results, the level of motivation to achieve success – was shown by a comparison of the examined groups (1 and 2) by all motivation parameters (see Tabl. 3). The significant advantage demonstrated that the four most dominant motivation parameters were those that showed the elements associated with achieving challenging objectives (Gerbachevsky, 2003): the significance of the results ($U=1266.500$; $p < .001$), task complexity ($U=1607.000$; $p=.020$), assessment of the level of achieved results ($U=1652.500$; $p=.034$), assessment of one's potential ($U=1639.000$; $p=.030$). Furthermore, these measurements describe the present circumstances around the person's actions. It is evident from numerous studies (Cheban et al., 2020a, 2020b) and supported by statistically significant differences in our study

складові, які пов'язані з досягненням досить важких цілей (Гербачевський, 2003): значущість результатів ($U=1266.500$; $p < .001$), складність завдання ($U=1607.000$; $p=.020$), оцінка рівня досягнутих результатів ($U=1652.500$; $p=.034$), оцінка свого потенціалу ($U=1639.000$; $p=.030$). Також ці виміри характеризують поточний стан справ у діяльності індивіда. Очевидно, досягнення важких цілей вимагає мобілізації емоційно-вольового потенціалу, як це показано в низці досліджень (Cheban et al., 2020a.; 2020b) й підтверджено за допомогою статистично достовірних відмінностей у нашому дослідженні. Деякою мірою, результати дослідження Р. Mishra, U. Dhar (2001), які підтвердили концептуальну схожість між емоційним інтелектом і мисленнєвою орієнтацією, а також результати зв'язку ціннісної складової і коефіцієнта емоційного інтелекту студентів у дослідженні L. R. Rojas Samanez et al. (2019) дотично окреслюють глибину й органічну природу досліджуваного феномена і радше підтверджують низку з'ясованих нами статистично достовірних закономірностей, ніж їх спростовують.

Висновки

Обґрунтовано, що дослідження емоційного інтелекту у структурі мотивації особистості є позиціонуванням феномена емоційного інтелекту у вимірах мотивації особистості, з'ясуванням статистично достовірних кореляційних лінійних зв'язків і порівнянням мотиваційних вимірів груп із високим і низьким рівнями сформованості емоційного інтелекту.

З'ясовано, що всі досліджувані параметри емоційного інтелекту мають статистично достовірні зв'язки ($p < .050$; $p < .010$; $p < .001$) з параметрами мотивації, і зафіксовано тридцять п'ять позитивних і вісім негативних кореляційних зв'язків за коефіцієнтом Спірмена (r_s). Гіпотезу підтверджено й обґрунтовано, що емоційний інтелект, через розуміння емоцій інших і здатність використовувати ці знання у діяльності, закономірно зв'язаний зі значною кількістю параметрів мотивації. Констатовано статистично достовірну перевагу ($p < .050$; $p < .010$; $p < .001$) групи 2 (високий рівень EI) за параметрами мотивації: мотив самоповаги, значущість

that the emotional-volitional capacity must be mobilized to accomplish challenging tasks. The findings of the study by P. Mishra and U. Dhar (2001), which validated the conceptual similarity between thinking orientation and emotional intelligence, as well as the findings of the study by L. R. Rojas Samanez et al. (2019), which examined the relationship between students' emotional intelligence coefficient and a value component, partially outline the complexity and organic nature of the phenomenon that was under investigation. Rather than contradicting our findings, these findings confirm a number of statistically significant regularities.

Conclusions

It was substantiated that the research of emotional intelligence within the personality motivation structure is the positioning of the phenomenon of emotional intelligence within the dimensions of personal motivation, the determination of statistically significant linear correlations, and the comparison of the motivation dimensions of groups with high and low levels of emotional intelligence formation.

The results showed that there were significant correlations ($p < .050$; $p < .010$; $p < .001$) between all analyzed emotional intelligence and motivation parameters. The Spearman coefficient (r_s) revealed thirty-five positive and eight negative correlations. The hypothesis was confirmed and it was substantiated that emotional intelligence, which involves understanding the emotions of others and applying this knowledge to activity, is naturally linked to a significant number of motivation parameters. Regarding motivation parameters including self-esteem motivation, significance of results, task complexity, assessment of the level of achieved results, assessment of one's potential, expected level of results, and the level of motivation to achieve success, a statistically significant advantage ($p < .050$; $p < .010$; $p < .001$) of Group 2 (high EI) was established. It was confirmed and clarified that the motivation parameters "significance of results" ($U=1266.500$; $p < .001$), "task complexity" ($U=1607.000$; $p=.020$), "assessment of the level of achieved results" ($U=1652.500$; $p=.034$) and "assessment of one's potential" ($U=1639.000$; $p=.030$) are

результатів, складність завдання, оцінка рівня досягнутих результатів, оцінка свого потенціалу, очікуваний рівень результатів, рівень мотивації досягнення успіху. Підтверджено і з'ясовано, що параметри мотивації "значущість результатів" ($U=1266.500$; $p < .001$), "складність завдання" ($U=1607.000$; $p=.020$), "оцінка рівня досягнутих результатів" ($U=1652.500$; $p=.034$) і "оцінка свого потенціалу" ($U=1639.000$; $p=.030$) пов'язані з досягненням важких цілей, що у свою чергу вимагає мобілізації емоційно-вольового потенціалу й підтверджено результатами порівняння досліджуваних груп.

Узагальнено, що емоційний інтелект є рушійною силою мотивації, бо емоції нас спонукають діяти, досягати мету й підкорювати чергову вершину. Рекомендовано отримані результати впровадити у психологічну теорію і практику.

Список використаних джерел

- Adilogullari I, Gorgulu R, Senel E. Does Emotionally Intelligent Coach Predict Better Communication Skills in Your Football Team? *International Journal of Sports, Training and Science International Journal of Sports, Training and Sciences – IJSETS*. 2019. Vol. 5(1). P. 46–57. <https://doi.org/10.18826/usee-abd.534341>
- Blynova O., Popovych I., Hulias I., Radul S., Borozen-seva T., Strilets-Babenco O., Minenko O. Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022. Vol. 22(11). P. 2723–2732. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.11346>
- Castro-Sánchez M., Zurita-Ortega F., Ubago-Jiménez J. L., González-Valero G., Chacón-Cuberos R. Relationships between Anxiety, Emotional Intelligence, and Motivational Climate among Adolescent Football Players. *Sports*. 2019. Vol. 7(2). P. 34. <https://doi.org/10.3390/sports7020034>
- Cheban Yu., Chebykin O., Plokhikh V., Massanov A. Emotional and volitional potential of self-mobilization in the organization of time perspective activity of highly qualified rowing athletes. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020a. Vol. 20(SI 6). P. 3128–3137. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.s6424>
- Cheban Yu., Chebykin O., Plokhikh V. Massanov A. Mental resources for the self-mobilization of rowing athletes. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020b. Vol. 20(3). P. 1580–1589. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.03216>

related to the achievement of difficult goals, which requires the mobilization of emotional and volitional potential, as confirmed by the results of the comparison of the researched groups.

It is generalized that emotional intelligence is the driving force of motivation, because emotions encourage us to act, achieve the goal, and conquer the next peak. It is recommended to introduce the obtained results into psychological theory and practice.

Reference

- Adilogullari, I., Gorgulu, R., & Senel, E. (2019). Does Emotionally Intelligent Coach Predict Better Communication Skills in Your Football Team? *International Journal of Sports, Training and Science International Journal of Sports, Training and Sciences – IJSETS*, 5(1), 46–57. <https://doi.org/10.18826/useeabd.534341>
- Blynova, O., Popovych, I., Hulas, I., Radul, S., Borozentseva, T., Strilets-Babenko, O., & Minenko, O. (2022). Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(11), 2723–2732. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.11346>
- Castro-Sánchez, M., Zurita-Ortega, F., Ubago-Jiménez, J. L., González-Valero, G., & Chacón-Cuberos, R. (2019). Relationships between Anxiety, Emotional Intelligence, and Motivational Climate among Adolescent Football Players. *Sports*, 7(2), 34. <https://doi.org/10.3390/sports7020034>
- Cheban, Yu., Chebykin, O., Plokhikh, V., & Massanov, A. (2020a). Emotional and volitional potential of self-mobilization in the organization of time perspective activity of highly qualified rowing athletes. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(SI 6), 3128–3137. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.s6424>
- Cheban, Yu., Chebykin, O., Plokhikh, V. & Massanov, A. (2020b). Mental resources for the self-mobilization of rowing athletes. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(3), 1580–1589. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.03216>
- Elers, T. (2002). Motivation for Achieving Success and Avoiding Failures. URL: <http://um.co.ua/14/14-5/14-58142.html>
- Gerbachevsky, V. K. (2003). Evaluation of the Level of Claims. In A. A. Krylova & S. A. Manicheva (Eds.), *Workshop on General, Experimental and Applied Psychology*. St. Petersburg: Peter. URL: <https://www.at.alleng.org/d/psy/psy071.htm>
- Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence*. New York: Bantam Books. URL: <https://asantelim.files.wordpress.com/2018/05/daniel-goleman-emotional-intelligence.pdf>
- Halian I., Popovych I., Hulas I., Serbin Iy., Vyshnevskaya O., Kovalchuk Z., Pyslar A. Correlation between personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023a. Vol. 23(5). P. 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian I., Popovych I., Vovk V., Kariyev A., Poleshchuk L., Halian O. Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023b. Vol. 23(7). P. 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Hulas I., Karpenko Z. Axiopsychological Differences of Men's and Women's Gender Displays in Modern Ukraine. *Journal of Education Culture and Society*. 2022. Vol. 13(1). P. 351–368. <https://jecs.pl/index.php/jecs/article/view/1414>
- Jabbarov R., Mustafayev M., Valiyeva Y., Babayeva T., Abbasova A. Study of the relationship between emotional intelligence and aggression in students. *Apuntes Universitarios*. 2023. Vol. 13(2). P. 155–174. <https://doi.org/10.17162/au.v13i2.1440>
- Kalka N. M., Fedyshyn O. M., Horyn, H. R. Empirical research of features of emotional competence of university teachers in the conditions of distance learning. *Social and Legal Studios*. 2022. Vol. 5(1). P. 57–62. <https://doi.org/10.32518/2617-4162-2022-5-57-62>
- Карпенко Є. В. Емоційний інтелект у дискурсі життєздійснення особистості. Дрогобич: Посвіт, 2020. 434 с. URL: <http://catalog.odnb.odessa.ua/opac/index.php/default>
- Карпенко З. Аксиологічна психологія особистості. Івано-Франківськ: ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, 2018. 720 с. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/3408>
- Karpenko Z., Karpenko Y. The value-target factors of future journalists' life-creation. *Journal of Education Culture and Society*. 2021. Vol. 12(1). P. 86–99. <https://jecs.pl/index.php/jecs/article/view/1286>
- Kurova A., Popovych I., Hrys A., Koval I., Pavliuk M., Polishchuk S., Kolly-Shamne A. Dispositional optimistic and pessimistic mental states of young

- wordpress.com/2018/05/daniel-goleman-emotional-intelligence.pdf
- Halian, I., Popovych, I., Hulias, I., Serbin, Iy., Vyshnevsk, O., Kovalchuk, Z., & Pyslar, A. (2023a). Correlation between personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(5), 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian, I., Popovych, I., Vovk, V., Kariyev, A., Poleshchuk, L., & Halian, O. (2023b). Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(7), 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Hulias, I., & Karpenko, Z. (2022). Axiopsychological Differences of Men's and Women's Gender Displays in Modern Ukraine. *Journal of Education Culture and Society*, 13(1), 351–368. <https://jecs.pl/index.php/jecs/article/view/1414>
- Jabbarov, R., Mustafayev, M., Valiyeva, Y., Babayeva, T., & Abbasova, A. (2023). Study of the relationship between emotional intelligence and aggression in students. *Apuntes Universitarios*, 13(2), 155–174. <https://doi.org/10.17162/au.v13i2.1440>
- Kalka, N. M., Fedyshyn, O. M., & Horyn, H. R. (2022). Empirical research of features of emotional competence of university teachers in the conditions of distance learning. *Social and Legal Studies*, 5(1), 57–62. <https://doi.org/10.32518/2617-4162-2022-5-57-62>
- Karpenko Y. V. (2020). Emotional Intelligence in the Discourse of Personal Fulfillment. Drohobych: Posvit. URL: <http://catalog.odnb.odessa.ua/opac/index.php/default>
- Karpenko, Z. (2018). Axiological Personality Psychology. Ivano-Frankivsk: SHEI "Vasyl Stefanyk Precarpathian National University". URL: <http://hdl.handle.net/123456789/3408>
- Karpenko, Z., & Karpenko, Y. (2021). The value-target factors of future journalists' life-creation. *Journal of Education Culture and Society*, 12(1), 86–99. <https://jecs.pl/index.php/jecs/article/view/1286>
- Kurova, A., Popovych, I., Hrys, A., Koval, I., Pavliuk, M., Polishchuk, S., & Kolly-Shamne, A. (2023). Dispositional optimistic and pessimistic mental states of young athletes: gender differentiation. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(4), 857–867. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.04109>
- Mayer, J. D., & Geher, G. (1996). Emotional intelligence and the identification of emotion. *Intelligence*, 22(2), 89–113. [https://doi.org/10.1016/S0160-2896\(96\)90011-2](https://doi.org/10.1016/S0160-2896(96)90011-2)
- Mishra, P., & Dhar, U. (2001). Emotional Intelligence as a Correlate of Thinking Orientation among Future Managers. *Indian Journal of Industrial Relations*, 36(3), 323–338. <http://www.jstor.org/stable/27767727>
- athletes: gender differentiation. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023. Vol. 23(4). P. 857–867. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.04109>
- Mayer J. D., Geher G. Emotional intelligence and the identification of emotion. *Intelligence*. 1996. Vol. 22(2). P. 89–113. [https://doi.org/10.1016/S0160-2896\(96\)90011-2](https://doi.org/10.1016/S0160-2896(96)90011-2)
- Mishra, P., & Dhar, U. (2001). Emotional Intelligence as a Correlate of Thinking Orientation among Future Managers. *Indian Journal of Industrial Relations*, 36(3), 323–338. <http://www.jstor.org/stable/27767727>
- Mohammed S. The Influence of Emotional Intelligence on Work Motivation. An Empirical Assessment. *International Journal of Scientific Research and Management (IJSRM)*. 2021. Vol. 09(11). P. 2611–2623. <https://doi.org/10.18535/ijstrm/v9i11.em11>
- Mylashenko K., Lavrinenko V. The Role of Emotional Intelligence in Self-Actualization of Personality. *Psychological Counseling and Psychotherapy*. 2019. Vol. 11. P. 59–66. <https://doi.org/10.26565/2410-1249-2019-11-07>
- Nosov P. S., Popovych I. S., Cherniavskiy V. V., Zinchenko S. M., Prokopchuk Y. A., Makarchuk D. V. Automated identification of an operator anticipation on marine transport. *Radio Electronics, Computer Science, Control*. 2020. Vol. 3. Vol. 158–172. <https://doi.org/10.15588/1607-3274-2020-3-15>
- Ostapayak Z. M., Mytskan B. M., Myskan T. S., Vypasnyak I. P., Lesiv M. Z. Emotional intelligence and sports. *Bulletin of the Precarpathian University. Series: Physical culture*. 2020. Vol. 3(35). P. 64–78. <https://doi.org/10.15330/fcult.35.64-78>
- Plokhikh V., Popovych I., Zavatska N., Losiyevska O., Zinchenko S., Nosov P., Aleksieieva M. Time Synthesis in Organization of Sensorimotor Action. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2021. Vol. 12(4). P. 164–188. <https://doi.org/10.18662/brain/12.4/243>
- Popovych I., Halian I., Lialiuk G., Chopyk R., Karpenko Ye., Melnyk Yu. Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022a. Vol. 22(7). P. 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Popovych I., Kurova A., Koval I., Kazibekova V., Maksymov M., Huzar V. Interdependence of emotionality, anxiety, aggressiveness and subjective control in handball referees before the beginning of a game: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022b. Vol. 22(3). P. 680–689. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.03085>
- Popovych I., Plokhikh V., Hrys A., Pavliuk M., Nosov P., Zinchenko S. Operationalization of footballers' emotional intelligence in the dimensions of motivational orientation: analysis based on

- Mohammed, S. (2021). The Influence of Emotional Intelligence on Work Motivation. An Empirical Assessment. *International Journal of Scientific Research and Management (IJSRM)*, 09(11), 2611–2623. <https://doi.org/10.18535/ijrm/v9i11.em11>
- Mylashenko, K., & Lavrinenko, V. (2019). The Role of Emotional Intelligence in Self-Actualization of Personality. *Psychological Counseling and Psychotherapy*, 11, 59–66. <https://doi.org/10.26565/2410-1249-2019-11-07>
- Nosov, P.S., Popovych, I.S., Cherniavskiy, V.V., Zinchenko, S. M., Prokopchuk, Y. A., & Makarchuk, D. V. (2020). Automated identification of an operator anticipation on marine transport. *Radio Electronics, Computer Science, Control*, 3(1). 158–172. <https://doi.org/10.15588/1607-3274-2020-3-15>
- Ostapyak, Z. M., Mytskan, B. M., Myskan, T. S., Vypasnyak, I. P., & Lesiv, M. Z. (2020). Emotional intelligence and sports. *Bulletin of the Precarpathian University. Series: Physical culture*, 3(35), 64–78. <https://doi.org/10.15330/fcult.35.64-78>
- Plokhikh, V., Popovych, I., Zavatska, N., Losiyevska, O., Zinchenko, S., Nosov, P., & Aleksieieva, M. (2021). Time Synthesis in Organization of Sensorimotor Action. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 12(4), 164-188. <https://doi.org/10.18662/brain/12.4/243>
- Popovych, I., Halian, I., Lialiuik, G., Chopyk, R., Karpenko, Ye., & Melnyk, Yu. (2022a). Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(7), 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Popovych, I., Kurova, A., Koval, I., Kazibekova, V., Maksymov, M., & Huzar, V. (2022b). Interdependence of emotionality, anxiety, aggressiveness and subjective control in handball referees before the beginning of a game: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(3), 680–689. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.03085>
- Popovych, I., Plokhikh, V., Hrys, A., Pavliuk, M., Nosov, P., & Zinchenko, S. (2023). Operationalization of footballers' emotional intelligence in the dimensions of motivational orientation: analysis based on the basic positions. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(3), 772–781. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.03095>
- Rojas Samanez, L. R., Arias Chávez, D., Norabuena Figueroa, R. P., Mescua Figueroa, A. C., Palacios Garay, J. P., & Caurcel Cara, M. J. (2019). Emotional quotient of the Administration and Commercial Management students of a private university. *Apuntes Universitarios*, 9(1), 1–18. <https://doi.org/10.17162/au.v9i1.346>
- the basic positions. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023. Vol. 23(3). P. 772–781. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.03095>
- Rojas Samanez L. R., Arias Chávez D., Norabuena Figueroa R. P., Mescua Figueroa A. C., Palacios Garay J. P., Caurcel Cara M. J. Emotional quotient of the Administration and Commercial Management students of a private university. *Apuntes Universitarios*. 2019. Vol. 9(1). P. 1–18. <https://doi.org/10.17162/au.v9i1.346>
- Salovey P., Mayer J. D. Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*. 1990. Vol. 9. P. 185–211. <https://doi.org/10.2190/DUGG-P24E-52WK-6CDG>
- Solovey O., Ben A., Dudchenko S., Nosov P. Development of control model for loading operations on Heavy Lift vessels based on inverse algorithm. *Eastern European Journal of Enterprise Technologies*. 2020. Vol. 5/2(107). P. 48–56. <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2020.214856>
- Sukys S., Tilindienė I., Cesnaitiene V. J., Kreivyte R. Does Emotional Intelligence Predict Athletes' Motivation to Participate in Sports? *Perceptual and Motor Skills*. 2019. Vol. 126(2). P. 305–322. <https://doi.org/10.1177/0031512518825201>
- Tang Y. X., He, W. G. Relationship between emotional intelligence and learning motivation among college students during the COVID-19 pandemic: A serial mediation model. *Frontiers in Psychology*. 2023. Vol. 14. 1109569. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1109569>
- Vega G. H., Herrera-Enríquez G. Impact of SARS-COV2 on University Students. A Socio-economic Resilience and Emotional Intelligence Approach. In: Reis, J. L., Del Rio Araujo, M., Reis, L. P., dos Santos, J. P. M. (eds) Marketing and Smart Technologies. ICMarkTech 2022. *Smart Innovation, Systems and Technologies*. 2024. Vol. 344. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-99-0333-7_9
- Yerkes R. M., Dodson, J. D. The Relation of Strength of Stimulus to Rapidity of Habit Formation. *Journal of Comparative Neurology & Psychology*. 1908. Vol. 18. P. 459–482. <https://doi.org/10.1002/cne.920180503>
- Zarytska V. V. (2019). Method of determining the level of development of emotional intelligence of the personality. *Theory and practice of modern psychology*, 3(2), 37–41. <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.3-2.7>
- Zhylin M., Mendelo V., Karpenko Ye., Samara O., Kampi Yu. Mental and behavioural disorders as a result of using alcohol and psychoactive substances. *Revista de cercetare și intervenție socială*. 2023. Vol. 81. P. 117–128. <https://doi.org/10.33788/rcis.81.7>

- Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*, 9, 185–211. <https://doi.org/10.2190/DUGG-P24E-52WK-6CDG>
- Solovey, O., Ben, A., Dudchenko, S., & Nosov, P. (2020). Development of control model for loading operations on Heavy Lift vessels based on inverse algorithm. *Eastern European Journal of Enterprise Technologies*, 5/2(107), 48–56. <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2020.214856>
- Sukys, S., Tilindienė, I., Cesnaitienė, V. J., & Kreivyte, R. (2019). Does Emotional Intelligence Predict Athletes' Motivation to Participate in Sports? *Perceptual and Motor Skills*, 126(2), 305–322. <https://doi.org/10.1177/0031512518825201>
- Tang, Y. X., & He, W. G. (2023). Relationship between emotional intelligence and learning motivation among college students during the COVID-19 pandemic: A serial mediation model. *Frontiers in Psychology*, 14, 1109569. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1109569>
- Vega, G. H., & Herrera-Enríquez, G. (2024). Impact of SARS-COV2 on University Students. A Socio-economic Resilience and Emotional Intelligence Approach. In: Reis, J. L., Del Rio Araujo, M., Reis, L. P., dos Santos, J. P. M. (eds) Marketing and Smart Technologies. ICMaTech 2022. *Smart Innovation, Systems and Technologies*, 344, Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-99-0333-7_9
- Yerkes, R. M., & Dodson, J. D. (1908). The Relation of Strength of Stimulus to Rapidity of Habit Formation. *Journal of Comparative Neurology & Psychology*, 18, 459–482. <https://doi.org/10.1002/cne.920180503>
- Zarytska, V. V. (2019). Method of determining the level of development of emotional intelligence of the personality. *Theory and practice of modern psychology*, 3(2), 37–41. <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.3-2.7>
- Zhylin, M., Mendelo, V., Karpenko, Ye., Samara, O., & Kampi, Yu. (2023). Mental and behavioural disorders as a result of using alcohol and psychoactive substances. *Revista de cercetare și intervenție socială*, 81, 117–128. <https://doi.org/10.33788/rcis.81.7>
- Zinchenko, S., Moiseienko, V., Tovstokoryi, O., Nosov, P., & Popovych, I. (2021). Automatic Beam Aiming of the Laser Optical Reference System at the Center of Reflector to Improve the Accuracy and Reliability of Dynamic Positioning. In: Hu, Z., Petoukhov, S., Dychka, I., He, M. (eds). Advances in Computer Science for Engineering and Education IV. ICCSEEA 2021. *Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies*, 83. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-80472-5_1
- Zinchenko S., Moiseienko V., Tovstokoryi O., Nosov P., Popovych I. Automatic Beam Aiming of the Laser Optical Reference System at the Center of Reflector to Improve the Accuracy and Reliability of Dynamic Positioning. In: Hu Z., Petoukhov S., Dychka I., He M. (eds). Advances in Computer Science for Engineering and Education IV. ICCSEEA 2021. *Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies*. 2021. Vol. 83. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-80472-5_1

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-5>

How to Cite (Style APA):

Aleksina, N., Gerasimenko, O., Lavrynenko, D., & Savchenko, O. (2024). Ukrainian adaptation of the Generalized Anxiety Disorder scale (GAD-7): diagnostic experience in the state of martial law. *Insight: the psychological dimensions of society*, 11, 77–103. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-5>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Алексіна Н., Герасименко О., Лавриненко Д., Савченко О. Українська адаптація шкали для оцінки генералізованого тривожного розладу GAD-7: досвід діагностики в умовах воєнного стану. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2024. № 11. С. 77–103. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-5>

UDC 159.9.072-044.332(477)“364”:616.891.6

Ukrainian adaptation of the Generalized Anxiety Disorder scale (GAD-7): diagnostic experience in the state of martial law

Українська адаптація шкали для оцінки генералізованого тривожного розладу GAD-7: досвід діагностики в умовах воєнного стану

Received: February 28, 2024

Accepted: April 26, 2024

Nadiia Aleksina*

Head of the research project on adaptation of psychodiagnostic methods, CO CF “Take Care”, Ukraine, Master’s student of Psychology, Department of Experimental and Applied Psychology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0008-2120-1326>

Olga Gerasimenko

PsyD (Doctor of Psychology), The Wright Institute, Berkeley, CA, USA Postdoctoral Fellow Access Institute for Psychological Services, USA
<https://orcid.org/0009-0006-9507-2139>

Denys Lavrynenko

Senior Lecturer, Department of Pedagogy and Psychology, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-9306-3830>

Olena Savchenko

Doctor of Science (Psychology), Professor, Department of Pedagogy and Psychology, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-7069-7419>

Надія Алексіна*

керівник дослідницького проекту з адаптації психодіагностичних методик, БО “БФ “Бережи себе”, Україна, магістрантка психології, кафедра експериментальної і прикладної психології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
<https://orcid.org/0009-0008-2120-1326>

Ольга Герасименко

доктор психології (PsyD), Інститут Райта, Берклі, Каліфорнія, США, постдокторант, Інститут психологічних послуг “Екセス”, США
<https://orcid.org/0009-0006-9507-2139>

Денис Лавриненко

старший викладач, кафедра педагогіки та психології, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-9306-3830>

Олена Савченко

доктор психологічних наук, професор, кафедра педагогіки та психології, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-7069-7419>

*Author-correspondent: aleksina.nadiia@gmail.com

*Автор-кореспондент: aleksina.nadiia@gmail.com

Abstract

The aim of the research is to develop a Ukrainian-language adaptation of the GAD-7 generalized anxiety disorder assessment methodology and to test its psychometric properties. **Methods.** The forward and backward translation was carried out independently by several specialists with professional backgrounds in English philology and psychology, and then subjected to expert consistency checks. The data was collected online in two stages (December 2023, January 2024). The sample consisted of civilian Ukrainians aged 17–75 who lived in different regions of the country or were in forced migration abroad (786 and 315 people respectively), with a predominance of women with higher education. **The results** demonstrate the high psychometric competence of the adapted instrument. Excellent internal consistency and discriminant validity of the items were confirmed, as well as retest reliability, construct and criterion validity of the scale (correlations with the Adult Mental Health Questionnaire and the Positive Mental Health Scale). The factor structure of the methodology corresponds to the original univariate model. The GAD-7 indicator fairly accurately predicts the need to seek psychological help, has strong direct correlations with diagnostic variables measuring anxiety and depression, and negatively correlates with assessments of psychological health. At the same time, empirical indicators of the GAD-7 in the sample are distributed abnormally: more than 40.0% of respondents received a score of 10 or more points, which corresponds to the manifestation of pathological symptomatology. Such assessments are not recommended to be unequivocally interpreted as evidence of generalized anxiety disorder, as they may reflect a legitimate impact of prolonged military aggression on the psycho-emotional state of Ukrainians (maladaptive response to chronic stress, psychological trauma, etc.). Both statuses are indicative of mental health disorders and require appropriate interventions, but the ways and means of this care differ. The average anxiety score of women is significantly higher than that of men (9.70 and 6.93, respectively), which is consistent with the natural features of this condition. **Conclusions.** The adapted Ukrainian-language version of the GAD-7 is an effective tool for screening symptoms of anxiety disorder in psychological practice and scientific research, including in extreme living conditions. In a martial law situation, clinical disorders associated with anxiety should be distinguished from situationally conditioned reactions to objective danger, which requires additional research.

Keywords: anxiety, worry, pathological anxiety, mental health, screening, psychometric properties of the instrument.

Анотація

Мета дослідження – розробити україномовну адаптацію методики оцінки генералізованого тривожного розладу GAD-7 та перевірити її психометричні властивості. **Методи.** Прямий і зворотній переклад здійснювався незалежно декількома фахівцями, що мають фахову підготовку з англійської філології та психології, після чого підлягав експертній перевірці узгодженості. Збір даних відбувався онлайн і проходив у два етапи (грудень 2023 р., січень 2024 р.). Вибірку склали цивільні українці віком 17–75 років, які проживали в різних областях країни або перебували у вимушеній міграції за кордоном (786 та 315 осіб відповідно), серед них переважали жінки з вищою освітою. **Результати** переконують у високій психометричній компетентності адаптованого інструменту. Підтверджено відмінні показники внутрішньої узгодженості й дискримінативності пунктів, показано ретестову надійність та критеріальну валідність шкали (кореляції з показниками опитувальників “Психічне здоров’я дорослих” та Шкали позитивного ментального здоров’я). Факторна структура методики відповідає оригінальній одновимірній моделі. Показник GAD-7 достатньо точно прогнозує необхідність звернення за психологічною допомогою, має міцні прямі кореляції з діагностичними змінними, що вимірюють тривожність та депресію, негативно корелює з оцінками психологічного здоров’я. Водночас емпіричні показники GAD-7 у вибірці розподілені аномально: більше 40.0% респондентів отримали оцінку 10 та більше балів, що відповідає вияву патологічної симптоматики. Такі оцінки не рекомендовано однозначно інтерпретувати як свідчення генералізованого тривожного розладу, оскільки вони можуть відображати закономірний вплив тривалої воєнної агресії на психоемоційний стан українців (неадаптивна реакція на хронічний стрес, психологічне травмування тощо). Обидва статуси свідчать про порушення психічного здоров’я і потребують відповідних втручань, проте шляхи та засоби цієї допомоги різняться. Середній показник тривоги жінок значимо перевищує такий у чоловіків (9.70 та 6.93 відповідно), що відповідає природним особливостям цього стану. **Висновки.** Адапована україномовна версія GAD-7 є ефективним інструментом для скринінгу симптомів тривожного розладу в психологічній практиці та наукових дослідженнях, у тому числі – в екстремальних умовах існування. У ситуації воєнного стану слід відрізнити клінічні розлади, пов’язані з тривогою, від ситуативно-обумовленої реакції на об’єктивну небезпеку, що потребує додаткових досліджень.

Ключові слова: тривога, тривожність, патологічна тривога, психічне здоров’я, скринінг, психометричні властивості інструменту.

Introduction

Anxiety is a basic emotion that belongs to important signaling systems of the organism. It is an unpleasant emotional state characterised by a feeling of undifferentiated danger and accompanied by a complex of somatovegetative reactions (Oros & Ivanyo, 2018). Unlike fear, which indicates a specific imminent danger, anxiety is predominantly directed towards the future and concerns the perception of a probable threat. A person may not be aware of the cause of their anxiety, but may experience it through bodily sensations (palpitations, sweating, nausea, trembling, dry mouth) or behavioural reactions. This state can be adaptive when it facilitates the mobilisation of internal resources or prompts due caution in potentially dangerous situations. However, when anxiety is persistent and excessive, occurs out of proportion to the threat, disrupts normal bodily functioning, causes maladaptive behavioural changes that the individual uses to alleviate discomfort, and prevents the individual from leading a normal life, it is considered a mental disorder (Ströhle et al., 2018). Clinicians define chronic pathological anxiety as generalized anxiety disorder (hereafter GAD).

The DSM-5 and ICD-11 classifiers identify four main criteria for GAD:

A. Generalized anxiety that is not limited to specific environmental circumstances (“free-floating anxiety”) or excessive worry (anxious expectations) about negative events occurring in various aspects of daily life: work, finances, health, family and the like. This condition is not transient and lasts for at least six months.

B. Anxiety is difficult to control intentionally.

C. Anxiety is accompanied by characteristic additional symptoms: muscle tension or motor restlessness; subjective feeling of nervousness, restlessness, a state “on the verge” of a breakdown; rapid fatigue; difficulty concentrating; irritability; sleep disturbance.

D. Anxiety, worry, and related somatic symptoms cause significant distress, discomfort, or impairment in personal, family, social, occupational, academic, and other important life domains (APA, 2013; WHO, 2024).

In addition to GAD, anxiety spectrum disorders include panic attacks, agoraphobia and specific

Вступ

Тривога є базовою емоцією, що належить до важливих сигнальних систем організму. Це неприємний емоційний стан, який характеризується почуттям недиференційованої небезпеки й супроводжується комплексом соматовеgetативних реакцій (Орос, Іваньо, 2018). На відміну від страху, який вказує на конкретну неминучу небезпеку, тривога спрямована переважно в майбутнє та стосується сприйняття ймовірної загрози. Людина може не усвідомлювати причину своєї тривоги, але переживати її через тілесні відчуття (прискорене серцебиття, пітливість, нудота, тремтіння, сухість у роті) або поведінкові реакції. Цей стан може бути адаптивним, коли він сприяє мобілізації внутрішніх ресурсів або спонукає до належної обережності в потенційно небезпечних ситуаціях. Проте, коли тривога є постійною та надмірною, виникає непропорційно до загрози, порушує нормальне функціонування організму, спричиняє дезадаптивні зміни поведінки, які індивід використовує для пом'якшення дискомфорту, заважає людині вести нормальний спосіб життя, це вважають психічним розладом (Ströhle et al., 2018). Хронічну патологічну тривожність клініцисти визначають як генералізований тривожний розлад (далі ГТР).

У класифікаторах DSM-5 та МКХ-11 виділено чотири головні критерії ГТР:

A. Загальна тривожність, яка не обмежується конкретними обставинами навколишнього середовища (“вільно плаваюча тривога”) або надмірне занепокоєння (тривожні очікування) стосовно негативних подій, що відбуваються в різних аспектах повсякденного життя: робота, фінанси, здоров'я, сім'я тощо. Цей стан не є мимовільним і триває принаймні шість місяців.

B. Занепокоєння важко піддається довільному контролю.

B. Тривога супроводжується характерними додатковими симптомами: м'язова напруга або рухове занепокоєння; суб'єктивне відчуття нервозності, неспокою, стану “на межі” зриву; швидка втомлюваність; труднощі концентрації уваги; дратівливість; порушення сну.

phobias, social anxiety disorder, and separation anxiety (WHO, 2024). Researchers agree that anxiety-related disorders are the most common clinical phenomenon found in children, adolescents, and adults. However, the statistics of their prevalence is rather contradictory. Among persons seeking medical care, the share of GAD is, according to different data, from 2.0–2.8% to 8.0–8.5% (Maier et al., 2000; Roy-Byrne & Wagner 2004; Jackson et al., 2007). In national surveys, the lifetime prevalence of GAD in US residents was 6.1% (Kessler et al., 2005), while the prevalence in Singapore residents was only 0.90% (Chong et al., 2012). The annual prevalence of anxiety disorders ranges from 2.4% in Italy to 29.8% in Mexico (Yang et al., 2021). Regional differences may be due to cultural differences, quality of life, level of psychological and medical care in the country and many other factors.

The prevalence and intensity of anxiety symptomatology also depends on the period of the survey. In “dark” times (wars, social and economic crises, natural and man-made disasters), many mental and somatic health disorders are exacerbated, above all anxiety (Chaban & Haustova, 2020). Thus, the COVID-19 pandemic provoked an additional 76.2 million cases of anxiety disorders in the world, an increase of 25.6% on average (Santomauro et al. 2021).

According to the World Health Organisation, the number of people suffering from common mental disorders (anxiety and depression) is increasing every year, especially in low-income countries (WHO, 2017). A systematic study of health conditions in 204 countries showed that anxiety disorders increased by 50.0% between 1990 and 2019 (Yang et al., 2021). The prevalence statistics of anxiety disorders are determined not only by sociocultural or historical conditions, but also by the relevant diagnostic criteria (these are subject to refinement in each new revision of the DSM and ICD) and the specific instrument used to measure them. This determines the scientific and practical interest in modern methods for detecting anxiety disorders.

The GAD-7 Generalized Anxiety Disorder (GAD-7) scale was created by an international team of clinical psychologists (Robert Spitzer, Kurt Kroenke, Janet Williams, & Bernd Löwe)

Г. Тривога, занепокоєння й відповідні соматичні симптоми викликають значний дистрес, дискомфорт або порушення в особистій, сімейній, соціальній, професійній, академічній та інших важливих життєвих сферах (APA, 2013; WHO, 2024).

Крім ГТР, до розладів тривожного спектру відносять панічні атаки, агорафобію та специфічні фобії, соціальний тривожний розлад, тривогу сепарації (WHO, 2024). Дослідники погоджуються, що розлади, пов’язані з тривогою, є найпоширенішим клінічним феноменом, який зустрічається у дітей, підлітків та дорослих. Проте статистика їх поширеності досить суперечлива. Серед осіб, які звертаються за медичною допомогою, частка ГТР складає, за різними даними, від 2.0–2.8% до 8.0–8.5 % (Maier et al., 2000; Roy-Byrne, Wagner 2004; Jackson et al., 2007). За результатами національних опитувань, поширеність ГТР протягом життя в жителів США склала 6.1% (Kessler et al., 2005), водночас у жителів Сінгапуру цей показник був лише 0.90% (Chong et al., 2012). Річна поширеність тривожних розладів коливається від 2.4% в Італії до 29.8% у Мексиці (Yang et al., 2021). Регіональні відмінності можуть бути обумовлені культурними особливостями, якістю життя, рівнем психологічної та медичної допомоги в країні та багатьма іншими чинниками.

Поширеність та інтенсивність тривожної симптоматики залежить також від періоду опитування. У “темні” часи (війни, соціальні й економічні кризи, природні лиха, техногенні катастрофи) загострюється багато порушень психічного та соматичного здоров’я, передусім це стосується саме тривоги (Чабан, Хаустова, 2020). Так, пандемія COVID-19 спровокувала додаткові 76.2 мільйона випадків тривожних розладів у світі, збільшення склало в середньому 25.6 % (Santomauro et al. 2021).

За даними Всесвітньої організації охорони здоров’я, кількість людей, які страждають на розповсюджені психічні розлади (тривогу та депресію), щороку зростає, особливо в країнах з низьким рівнем доходів (WHO, 2017). Систематичне дослідження стану здоров’я у 204 країнах показало, що з 1990 по 2019 рр. кількість тривожних розладів збільшилася на

in 2006. The scale is currently included in The Patient Health Questionnaire, a comprehensive instrument developed by Pfizer for use in health care settings, and its modifications: PRIME-MD, PHQ-15, PHQ-SADS. Reproduction, translation and distribution of these tools are authorised without prior consent of the copyright holders (Pfizer, 2014).

The methodology formulations were based on the DSM-IV criteria for Generalized Anxiety Disorder and similar questionnaires. In the process of testing, the most informative statements were selected from the 13 proposed statements, which made it possible to sufficiently accurately record the presence of an anxiety disorder and, at the same time, to distinguish it from depressive manifestations. The final version of the GAD-7 includes seven items describing significant symptoms of pathological anxiety (an additional question asks about their impact on everyday functioning – to what extent these problems made it difficult to work, do housework, or communicate with others). Respondents are asked how often a particular symptom has bothered them in the past fortnight. Four response options are offered, ranging from “not at all” to “Nearly every day”; these are converted into quantitative scores ranging from 0 to 3 points. The total scale score can range from 0 to 21 points; higher scores correspond to greater severity of Generalized anxiety disorder symptoms.

Verification of the psychometric indicators of the scale in a sample of 2,739 primary care patients confirmed its internal consistency (Cronbach's alpha = .92); retest reliability (intraclass correlation .82); criterion, convergent, and divergent validity; and unidimensional factor structure.

Comparison of survey data with clinical interview results showed that patients with diagnosed anxiety disorder had a mean GAD-7 score of 14.4 (SD = 4.7); respondents without a diagnosis had a mean GAD-7 score of 4.9 (SD = 4.8). The scores correlated closely with indicators of mental, physiological, social, and role functioning of the individual, and allowed predicting the frequency of hospital visits and days of disability (Spitzer et al., 2006).

The developers paid great attention to determining the threshold solutions of the GAD-7 scale, for this

50.0% (Yang et al., 2021). Статистика поширеності тривожних розладів визначається не тільки соціокультурними або історичними умовами, а й відповідними діагностичними критеріями (вони підлягають уточненню в кожній новій редакції DSM та МКХ), а також конкретним інструментом, використаним для їх вимірювання. Це обумовлює науковий і практичний інтерес до сучасних методик, які дозволяють виявити ГТР.

Шкала для оцінки генералізованого тривожного розладу GAD-7 (Generalized Anxiety Disorder) була створена міжнародним колективом клінічних психологів (Robert Spitzer, Kurt Kroenke, Janet Williams, Bernd Löwe) в 2006 році. Наразі шкала включена до комплексного інструменту “The Patient Health Questionnaire”, розробленого корпорацією Pfizer для використання в закладах охорони здоров'я, а також до його модифікацій: PRIME-MD, PHQ-15, PHQ-SADS. Відтворення, переклад і розповсюдження цих інструментів дозволені без попередньої згоди власників авторського права (Pfizer, 2014).

В основу формулювань методики були покладені критерії ГТР в DSM-IV та аналогічні опитувальники. У процесі апробації з 13 запропонованих тверджень були відібрані найбільш інформативні, які дозволили достатньо точно фіксувати наявність тривожного розладу і водночас відрізнити його від депресивних проявів. Фінальна версія GAD-7 включає сім пунктів, що описують вагомні симптоми патологічної тривоги (додаткове запитання стосується їхнього впливу на повсякденне функціонування – наскільки вказані проблеми ускладнювали роботу, домашні справи або спілкування з іншими). Респондентів запитують, як часто за останні два тижні їх турбував певний симптом. Пропонують чотири варіанти відповідей від “зовсім ні, ніколи” до “майже кожного дня”; при обробці їх переводять у кількісні оцінки від 0 до 3 балів. Сумарний показник шкали може складати від 0 до 21 балу; вищі оцінки відповідають більшій вираженості симптоматики генералізованого тривожного розладу.

Перевірка психометричних показників шкали у вибірці 2739 пацієнтів закладів

purpose sensitivity, specificity and correlation with the clinical diagnosis of patients were analysed. The cut-off points of 5, 10 and 15 points were established: a score in the range of 0–4 corresponds to a minimal manifestation of anxiety; a score of 5–9 is defined as mild manifestations of anxiety state; a score of 10–14 means moderately pronounced symptomatology of disorder; a score of 15 or more points signals severe cases of Generalized anxiety disorder. A total score of 10 represents the boundary of pathological manifestation of anxiety (corresponding sensitivity was 89.0% and specificity was 82.0%). Although the instruction of the methodology concerns a two-week period, the GAD-7 is good at detecting chronic symptomatology (Spitzer et al., 2006).

Further validation and standardization of the GAD-7 in the general population (Löwe et al., 2008) confirmed the unidimensional structure of the scale, its internal consistency, and factor invariance with respect to sex and age. Normative data were generated for groups of different sex and age. In addition, a shortened version of the GAD-2 was proposed. It included the first two items of the original scale, which represent the core symptoms of the disorder (possible score from 0 to 6, threshold value – 3 points). K. Kroenke et al. (2007) showed that the GAD-2 and GAD-7 are good at detecting not only generalized anxiety disorders, but also other pathological states: panic attacks, social anxiety, post-traumatic stress disorder.

At the time of writing this article, the GAD-7 scale has been used in more than 3.5 thousand scientific publications (according to a search in the PubMed database). The results of independent studies have confirmed the effectiveness of the methodology for screening GAD in different cultural, social, age, and clinical groups. Empirical data collected using an online version of the scale allows for rapid and effective identification of GAD and related disorders in stressful environments (Donker et al., 2011). Meta-analyses and systematic reviews of studies that have used the GAD-7 have shown the screening results to be consistent with the 'gold standard' of clinical interviewing (Plummer et al., 2016); furthermore, the GAD-7 is recognised as the most effective tool for identifying the disorder as diagnosed by qualified clinicians based on recognised DSM and ICD criteria (Herr et

первинної медичної допомоги підтвердила її внутрішню узгодженість (альфа Кронбаха = .92); ретестову надійність (внутрішньокласова кореляція .82); критеріальну, конвергентну та дивергентну валідність; одновимірну факторну структуру. Співставлення даних опитування з результатами клінічного інтерв'ю показало, що в пацієнтів із діагностованим тривожним розладом середня оцінка GAD-7 склала 14.4 (SD = 4.7); у респондентів без діагнозу відповідний показник склав 4.9 (SD = 4.8). Отримані оцінки тісно корелювали з показниками ментального, фізіологічного, соціального, рольового функціонування особистості, дозволяли прогнозувати частоту відвідування лікарні та дні непрацездатності (Spitzer et al., 2006).

Велику увагу розробники приділили визначенню порогових рішень шкали GAD-7, для цього було проаналізовано чутливість, специфічність та співвідношення з клінічним діагнозом пацієнтів. Встановлені "точки відсікання" 5, 10 і 15 балів: оцінка в діапазоні 0–4 відповідає мінімальному прояву тривожності; оцінка 5–9 визначена як легкі та м'які прояви тривожного стану; оцінка 10–14 означає помірно виражену симптоматику тривожного розладу; оцінка 15 та більше балів сигналізує про тяжкі випадки ГТР. Сумарний показник 10 балів виступає межею патологічного прояву тривожності (відповідна чутливість склала 89.0%, специфічність – 82.0%). Хоча інструкція методики стосується двотижневого періоду, GAD-7 добре виявляє хронічну симптоматику (Spitzer et al., 2006).

Подальша валідизація та стандартизація GAD-7 у загальній популяції (Löwe et al., 2008) підтвердила одновимірну структуру шкали, її внутрішню узгодженість, факторну інваріантність відносно статі та віку. Були сформовані нормативні дані для груп різної статі та віку. Крім того, була запропонована скорочена версія GAD-2. Вона включила перші два пункти оригінальної шкали, які представляють ядерні симптоми розладу (можлива оцінка від 0 до 6, порогове значення – 3 бали). У роботі K. Kroenke et al. (2007) показано, що GAD-2 та GAD-7 добре виявляють не тільки ГТР, але й інші патологічні тривожні стани: панічні напади, соціальну тривогу та посттравматичний стресовий розлад.

На момент написання цієї статті шкала GAD-7 була використана у понад 3.5 тисяч

al., 2014).

The GAD-7 scale is recommended as an instrument for assessing anxiety disorders in professional standards and clinical guidelines in many countries of the world; recently it was included in the “List of valid methods of psychological diagnostics” of the Ministry of Health of Ukraine (order № 2118 from 13.12.2023). In our country, the methodology is actively used, and various versions of its translation developed by scientists for their own research purposes have been published (Maksimenko & Yakovleva, 2018; Chaban & Haustova 2020). Various versions of the GAD-7 are also available on numerous online resources offering psychological services. A large number of “one-off” translations blurs the diagnostic capabilities of the instrument, in particular, making it difficult to compare results obtained by different authors under different conditions. The psychometric properties of none of the Ukrainian-language versions of the GAD-7 have been assessed so far.

Hypothesis: the Ukrainian-language GAD-7 scale is a unidimensional instrument that allows for the quick and fairly accurate identification of manifestations of pathological anxiety under martial law. It should be taken into account that prolonged military aggression caused the spread of maladaptive anxiety due to chronic stress, as well as changed Ukrainians’ perceptions of security.

The aim is to implement a Ukrainian-language adaptation of the GAD-7 Generalized anxiety disorder questionnaire and to present its psychometric properties. This will make it possible to intensify scientific research and improve the quality of psychological care for Ukrainians who are losing their mental health en masse due to military aggression.

Methods

Translation methodology. A double (forward and backward) translation method and an alternatives harmonization procedure were used to create a single version of the questionnaire. The adaptation included the following stages: 1) parallel translation from English into Ukrainian of the instructions and the text of the methodology by two specialists; 2) coordination of the two translation versions by the project team leader;

наукових публікацій (за результатами пошуку в базі даних PubMed). Результати незалежних досліджень підтвердили ефективність використання методики для скринінгу ГТР в різних культурних, соціальних, вікових та клінічних групах. Емпіричні дані, зібрані за допомогою онлайн-версії шкали, дозволяють швидко й ефективно виявити ГТР та супутні порушення в напружених умовах (Donker et al., 2011). Метааналізи та системні огляди досліджень, які використовували GAD-7, показали відповідність результатів скринінгу “золотому стандарту” клінічного інтерв’ю (Plummer et al., 2016); більше того – GAD-7 визнано найефективнішим інструментом для ідентифікації розладу відповідно до діагнозу, поставленого кваліфікованими клініцистами на основі визнаних критеріїв DSM та МКХ (Herr et al., 2014).

Шкала GAD-7 рекомендована як інструмент для оцінки тривожних розладів у професійних стандартах та клінічних керівництвах багатьох країн світу; нещодавно вона була включена до “Переліку валідних методів психологічної діагностики” МОЗ України (наказ № 2118 від 13.12.2023). У нашій країні методику активно використовують, причому опубліковані різні варіанти її перекладу, розроблені науковцями для власних дослідницьких цілей (Максименко, Яковлева, 2018; Чабан, Хаустова 2020). Різні версії GAD-7 розміщені також на численних онлайн-ресурсах, що пропонують психологічні послуги. Велика кількість “одноразових” перекладів розмиває діагностичні можливості інструменту, зокрема ускладнює порівняння результатів, отриманих різними авторами в різних умовах. Оцінку психометричних властивостей жодної з україномовних версій GAD-7 досі не проводили.

Гіпотеза дослідження: україномовна шкала GAD-7 є одновимірним інструментом, який дозволяє швидко й достатньо точно виявити прояви патологічної тривоги в умовах воєнного стану. Слід враховувати, що тривала воєнна агресія спричинила поширення дезадаптивної тривожності внаслідок хронічного стресу, а також змінила уявлення українців про безпеку.

Мета дослідження – здійснити україномовну адаптацію опитувальника для оцінки генералізованого тривожного розладу GAD-7 і презентувати його психометричні властивості. Це дозволить активізувати наукові

3) checking of the agreed version for compliance with the original by two independent experts; 4) back-translation of the agreed version into English by two independent translators; 5) evaluation of the back-translation by an expert philologist for compliance of the two forms; 6) formation of the final Ukrainian-language version of the methodology; 7) expert evaluation of the final version by a Ukrainian philologist. For each stage, appropriate protocols of expert evaluation and quantitative scales were developed to obtain estimates of conformity to the original of each component of the methodology (title, instructions, evaluation scale, statements), as well as a generalized estimate of conformity for the whole methodology.

The translation was carried out by two professional translators who had professional backgrounds in both English philology and psychology. The experts were also specialists who had achievements in the two fields. The requirement was to have a degree in one of the specializations and substantial work experience in the other. The level of English proficiency had to be C1 or higher. According to the first examiner's assessment, the original-to-translation correspondence was 4.8 on a five-point scale, and the translation correspondence of each statement was 1.75 on a two-point scale. The second expert gave scores of 5.0 and 1.75 respectively. Recommendations were made to reword the two statements. The Ukrainian language expert rated the final version of the adaptation at 1.8 on a two-point scale, providing comments on the wording of the scale options. The recommendations received were taken into account by the project team when agreeing on the final version of the methodology. Back-translation was carried out in parallel by two translators who did not know the name and purpose of the methodology. Each of the back-translation versions was assessed for consistency with the original on a seven-point scale. The correspondence score of the first translation was 6.2 and of the second 6.8. These results allow us to conclude that there is a high correspondence (equivalence) between all components of the methodology. The final version of the translation is presented in Appendix B.

Procedures and instruments. The research design was aimed at a wide coverage of civilian

дослідження та поліпшити якість надання психологічної допомоги українцям, які масово втрачають психічне здоров'я внаслідок військової агресії.

Методи

Методологія перекладу. Було використано метод подвійного (прямого та зворотного) перекладу та процедуру узгодження альтернатив для утворення єдиної версії опитувальника. Адаптація включала такі етапи: 1) паралельний переклад з англійської мови українською інструкції та тексту методики двома фахівцями; 2) узгодження двох варіантів перекладу керівником проектної групи; 3) перевірку узгодженого варіанту на відповідність оригіналу двома незалежними експертами; 4) зворотній переклад узгодженого варіанту англійською мовою, здійснений двома незалежними перекладачами; 5) оцінку зворотного перекладу експертом-філологом на відповідність двох форм; 6) формування остаточного україномовного варіанту методики; 7) експертну оцінку фінального варіанту українським філологом. Для кожного етапу були розроблені відповідні протоколи експертної оцінки та кількісні шкали, які дозволяють отримати оцінки відповідності оригіналу кожного компонента методики (назви, інструкції, шкали оцінювання, тверджень), а також узагальнену оцінку відповідності за всією методикою.

Переклад здійснювався двома професійними перекладачами, які мали фахову підготовку як з англійської філології, так із психології. Експертами виступали також спеціалісти, які мали здобутки в двох галузях. Ставили вимогу наявності наукового ступеня за однією зі спеціальностей та вагомих досвід роботи за іншою. Рівень володіння англійською мовою мав бути C1 або вище. За оцінкою першого експерта відповідність "оригінал – переклад" становила 4.8 за п'ятибальною шкалою, а відповідність перекладу кожного твердження – 1.75 за двобальною шкалою. Другим експертом були надані оцінки 5.0 та 1.75 відповідно. Були надані рекомендації щодо переформулювання двох тверджень. Експерт з української мови оцінила остаточний варіант адаптації на 1.8 балів за двобальною шкалою, надавши зауваження щодо формулювань варіантів шкали оцінювання. Отримані рекомендації були враховані проектною групою при узгодженні фінальної версії методики.

Ukrainian adaptation of the Generalized Anxiety Disorder scale (GAD-7): diagnostic experience in the state of martial law

Ukrainians living in different regions of the country or in forced migration within the European Union. The invitation was posted on the social networks Facebook and Instagram, on public Telegram channels. Participation in the research was voluntary and free of charge; participants were motivated to help develop the necessary psychometric instrument. The results of the survey were not communicated to respondents.

Those who agreed to join the survey filled out a Google form containing: a) an informed consent form, b) a questionnaire about the respondent's socio-demographic characteristics (age, gender, place of residence, education, marital status, employment, income level, etc.), c) a Ukrainian-language version of the GAD-7 scale, d) a set of self-reports to research different components of subjective well-being, including the questionnaire "Mental Health of Adults" (Zvereva et al., 2007) and the Positive Mental Health Scale (Lukat et al., 2016), adapted by L. Karamushka, K. Tereshchenko & O. Kredenzler (2022).

The first phase of empirical data collection took place in December 2023. In the second phase (January 2024), 786 letters were sent out inviting to retake the methodology and the corresponding link; 315 completed forms were received, representing a 40.1% response rate.

Participants. At the first stage of the survey, the sample consisted of 786 respondents aged 17 to 75 years; at the second stage, 315 respondents aged 18–72 years. In both cases, women prevailed (79.0% and 79.4%, respectively) and people with higher education (70.2% and 73.7%, respectively). This can be explained by the fact that it is educated women who are the main audience of consumers of psychological services. In general, the composition of the sample corresponded to the purpose of the methodology. The characteristics of the research participants by the main socio-demographic markers are presented in Appendix A.

Variables: scores of seven items and the GAD-7 total score reflecting the compliance of a person's psycho-emotional state with the diagnostic criteria of an anxiety disorder. The Positive Mental Health Scale defines a person's positively directed life activity that allows maintaining stress resistance and establishing

Зворотній переклад здійснювався паралельно двома перекладачами, які не знали назву і призначення методики. Кожний з отриманих варіантів зворотного перекладу був оцінений на відповідність оригіналу за семибальною шкалою. Оцінка відповідності першого перекладу становила 6.2, а другого – 6.8. Ці результати дозволили зробити висновок про високу відповідність (еквівалентність) усіх складових методики. Заключний варіант перекладу представлено в додатку Б.

Процедура та інструменти. Дизайн дослідження був спрямований на широке охоплення цивільних українців, які проживають у різних областях країни або перебувають у вимушеній міграції на території Європейського Союзу. Запрошення було розміщене в соціальних мережах Facebook та Instagram, на публічних Telegram-каналах. Участь у дослідженні була добровільною і безоплатною; учасники були вмотивовані допомогти в розробці необхідного психометричного інструментарію. Результати опитування не повідомляли респондентам.

Особи, які погодилися долучитися до опитування, заповнювали Google-форму, що містила: а) бланк інформованої згоди, б) анкету про соціально-демографічні характеристики респондента (вік, стать, місце проживання, освіта, сімейний стан, зайнятість, рівень доходу тощо), в) україномовну версію шкали GAD-7, г) комплекс самозвітів для вивчення різних складових суб'єктивного благополуччя, серед яких опитувальник "Психічне здоров'я дорослих" (Зверева та ін., 2007) та Шкала позитивного ментального здоров'я (Lukat et al., 2016), адаптована Л. Карамушкою, К. Терещенко та О. Kredenzler (2022).

Перший етап збору емпіричних даних відбувся у грудні 2023 р. На другому етапі (січень 2024 р.) було розіслано 786 листів із запрошенням на повторне проходження методики та відповідним посиланням; отримано 315 заповнених форм, що складає 40.1% відгуку.

Учасники. На першому етапі опитування вибірку склали 786 респондентів віком від 17 до 75 років; на другому етапі – 315 респондентів віком 18–72 роки. В обох випадках переважали жінки (79.0% та 79.4% відповідно) та особи з вищою освітою (70.2% та 73.7% відповідно). Це може бути пояснене тим, що саме освічені жінки складають основну аудиторію споживачів психологічних послуг. У цілому

social contacts (Karamushka et al., 2022). The Adult Mental Health methodology is aimed at studying the emotional state of respondents using four parameters: depression, anxiety, irritation directed outwards and irritation directed inwards (Zvereva et al., 2007).

Statistical analysis. Calculations were performed using R Studio software, jamovi (version 2.3.28) and SPSS (version 26). Descriptive statistics of separate item scores and the total GAD-7 score were examined. The compliance of empirical data with the criteria of normal distribution was analysed (histogram analysis, Shapiro-Wilk test). To confirm the internal consistency of the questionnaire, the coefficients Cronbach's α , MacDonal'd's ω and Guttman's λ were used. Reliability was also checked using the method of splitting the scale in half, correlation coefficients and the Spearman-Brown's formula to calculate the predicted reliability were calculated. To assess the discriminatory power, the coefficient δ was used, modified for use with Likert scales (Hankins, 2007). The retest reliability of the results was determined by repeating the survey with a four-week interval. Internal structure was checked using exploratory and confirmatory factor analysis (MLR estimator was used to account for deviations from the normal distribution of the variable). To test convergent and divergent validity, correlations were established between the GAD-7 score and other diagnostic variables measuring anxiety or, conversely, psychological health of the individual. To clarify the factors influencing the psychoemotional state of the participants, a comparative analysis of subsamples formed according to different criteria (gender, age, education, living conditions, etc.) was carried out; the nonparametric Kruskal-Wallis test was applied.

Results

Internal homogeneity and discriminatory power of items. The mean response scores for each GAD-7 question are presented in Tabl. 1. The analysis of separate items is an important element of screening, as it allows clarifying the symptomatology of the disorder, as well as compiling typical anxiety profiles of certain socio-demographic groups. The leading manifestations

склад вибірки відповідав призначенню методики. Характеристики учасників дослідження за основними соціально-демографічними маркерами представлені в додатку А.

Змінні: оцінки семи пунктів і сумарний показник GAD-7, що відображає відповідність психоемоційного стану людини діагностичним критеріям тривожного розладу. Шкала позитивного ментального здоров'я визначає позитивно спрямовану життєву активність людини, що дозволяє зберігати стресостійкість і встановлювати соціальні контакти (Карамушка та ін., 2022). Методика "Психічне здоров'я дорослих" спрямована на вивчення емоційного стану респондентів за допомогою чотирьох параметрів: депресія, відчуття занепокоєння, роздратування, спрямоване назовні, та роздратування, спрямоване всередину (Зверева та ін., 2007).

Статистичне аналізування. Розрахунки здійснювали з використанням програмного забезпечення R Studio, jamovi (версія 2.3.28) та SPSS (версія 26). Розглянуто описові статистики оцінок окремих пунктів і сумарного показника GAD-7. Проаналізовано відповідність емпіричних даних критеріям нормального розподілу (аналіз гістограм, тест Шапіро-Віллка). Для підтвердження внутрішньої узгодженості опитувальника використано коефіцієнти α Кронбаха, ω Макдональда та λ Гуттмана. Перевірку надійності проводили також за допомогою методу розщеплення шкали навпіл, розраховано коефіцієнти кореляції та передбаченої надійності Спірмена-Брауна. Для оцінки дискримінативності використано коефіцієнт δ Фергюсона, модифікований для використання зі шкалами Лікерта (Hankins, 2007). Ретестова надійність результатів визначена шляхом повторного опитування з проміжком у чотири тижні. Перевірка внутрішньої структури здійснена за допомогою експлораторного та конфірмаційного факторного аналізу (використано оцінювач MLR для врахування відхилень від нормального розподілу змінної). Для перевірки конвергентної та дивергентної валідності встановлені кореляційні зв'язки між показником GAD-7 та іншими діагностичними змінними, що вимірюють тривожність або, навпаки, психологічне здоров'я особистості. Для уточнення чинників, що впливають на психоемоційний стан учасників, проведено порівняльний аналіз підвбірок, сформованих

of anxiety during the war were a constant feeling of nervousness and tension, inability to relax and excessive excitement for various reasons (attributes measured by items 1, 4, 3). The least pronounced was inattentiveness, motor disinhibition due to anxiety (item 5).

The range of scores for all items is 0–3 points. The discriminatory power of statements was measured using Ferguson’s delta index, which reflects the completeness of the realization of all possible manifestations of the measured property. All seven items have a sufficient level of distributiveness (.75 to .81, scale mean = .77). Respondents actively use all of the proposed response options, which allows us to distinguish between individuals with frequent, moderate, and absent manifestations of anxiety.

The overall Cronbach’s alpha coefficient for the scale was .90, indicating its high internal consistency. Excluding an item does not increase the alpha value; this allows us to decide that there is no need to replace or clarify separate statements.

In addition, the internal consistency of the scale is demonstrated by the correlations between statement scores and the GAD-7 total score (r from .73 to .85), and between statement scores and the residual total score (r from .63 to .79;

за різними критеріями (стать, вік, освіта, умови проживання й ін.); застосовано непараметричний критерій Краскела-Волліса.

Результати

Внутрішня гомогенність та розподільна здатність пунктів. Середні оцінки відповідей на кожне запитання GAD-7 представлені в табл. 1. Аналіз окремих пунктів є важливим елементом скринінгу, оскільки дозволяє уточнити симптоматику розладу, а також скласти типові профілі тривожності певних соціально-демографічних груп. Провідними проявами тривоги під час війни виступали постійне почуття знервованості й напруження, неможливість розслабитися та надмірне хвилювання з різноманітних причин (ознаки, що вимірюють пунктами 1, 4, 3). Найменшою мірою була виражена непосидючість, рухова розгальмованість через занепокоєння (пункт 5).

Розмах оцінок за всіма пунктами складає 0–3 балів. Дискримінативність тверджень вимірювали за допомогою показника дельти Фергюсона, що відображує повноту реалізованості всіх можливих проявів вимірюваної властивості. Усі сім пунктів мають достатній рівень розподільної здатності (від .75 до .81, середнє за шкалою = .77). Респонденти активно використовують усі запропоновані

Table 1. Empirical indicators for the statements of the Ukrainian-language GAD-7 scale (N=786)

Таблиця 1. Емпіричні показники за твердженнями україномовної шкали GAD-7 (N=786)

Approval of the methodology Твердження методики	M	SD	Ferguson Delta Дельта Фергюсона	Item-total correlation Кореляція пункту із сумарною оцінкою	Item-remainder correlation Кореляція пункту із залишковою оцінкою	Cronbach's Alpha at the removal of the item Альфа Кронбаха при видаленні пункту
Item 1 Твердження 1	1.84	1.02	.75	.80	.72	.89
Item 2 Твердження 2	1.15	1.02	.78	.85	.79	.88
Item 3 Твердження 3	1.41	1.02	.78	.85	.78	.88
Item 4 Твердження 4	1.55	1.09	.81	.76	.66	.89
Item 5 Твердження 5	.82	.97	.70	.81	.73	.88
Item 6 Твердження 6	1.26	1.00	.78	.73	.63	.90
Item 7 Твердження 7	1.09	1.08	.78	.75	.65	.89

count the correlations of each item with the sum of all other items except the item in question).

The internal reliability of the scale was also checked using the split-half method. The total scores of both parts correlate closely with each other. The Spearman-Brown estimated reliability coefficient is .87, indicating high internal consistency of the methodology. All reliability measures are stable over time and are confirmed in both phases of the research (Tabl. 2).

This analysis convinces that all elements of the GAD-7 scale are consistent, equivalent, and necessary, while providing sufficient discriminatory power for the instrument.

Retest reliability was tested by re-interviewing a portion of the sample (N = 315) four weeks apart. The *correlation* coefficient between the two dimensions was .72 (p = .000), which confirms the high degree of reproducibility of the estimates. The *stability* index was .88, accounting for the values of both the correlation coefficient and the two Cronbach's reliability-consistency values, hence reflecting the strength of the relationship and the variability of responses.

Internal Structure. The internal structure of the scale was tested using exploratory and confirmatory factor analysis. EFA was carried out using the maximum likelihood method with Oblimin rotation. The results confirmed the presence of a single factor uniting all seven statements of the scale. It explained 57.1 % of the total variance and was almost completely reproduced at re-diagnosis. In both samples, items 2, 3, and 1 had the highest factor loadings (Tabl. 3 and Fig. 1).

варіанти відповідей, що дозволяє розрізняти осіб із частими, помірними та відсутніми проявами тривоги.

Загальний коефіцієнт альфа Кронбаха за шкалою склав .90, що свідчить про її високу внутрішню узгодженість. Вилучення будь-якого пункту не збільшує значення альфи, це дозволяє прийняти рішення про відсутність потреби в заміні чи уточненні окремих тверджень.

Крім цього, внутрішню узгодженість шкали демонструють кореляції між оцінками тверджень та сумарною оцінкою GAD-7 (r від .73 до .85), а також між оцінками тверджень і залишковою сумарною оцінкою (r від .63 до .79; рахують кореляції кожного пункту з сумою всіх інших пунктів, за виключенням того пункту, що розглядають).

Перевірку внутрішньої надійності шкали проводили також за допомогою методу розщеплення навпіл. Сумарні оцінки обох частин тісно корелюють між собою. Коефіцієнт передбаченої надійності Спірмена-Брауна дорівнює .87, що свідчить про високу внутрішню послідовність методики. Усі показники надійності є стабільними в часі й підтверджуються на обох етапах дослідження (табл. 2).

Проведений аналіз переконує, що всі елементи шкали GAD-7 є несуперечливими, рівноцінними та необхідними, при цьому забезпечують достатню розподільну здатність інструменту.

Ретестова надійність була перевірена шляхом повторного опитування частини вибірки (N = 315) із проміжком у чотири тижні. Коефіцієнт *кореляції* між показниками двох зрізів склав .72 (p = .000), що підтверджує

Table 2. Reliability-consistency scores of the GAD-7 scale

Таблиця 2. Показники надійності – узгодженості шкали GAD-7

Reliability criteria of the questionnaire Критерії надійності опитувальника	First dimension Перший вимір (N=786)	Second dimension Другий вимір (N=315)
Cronbach's Alpha (α) Альфа Кронбаха (α)	.90	.88
Mac-Donald's Omega (ω) Омега Мак-Дональда (ω)	.89	.87
Guttman's Lambda (λ^6) Лямбда Гуттмана (λ^6)	.90	.88
Parts correlation coefficient Коефіцієнт кореляції частин	.77	.72
Spearman-Brown's Parts Reliability Index Показник надійності частин Спірмена-Брауна	.87	.83

Table 3. Factor structure of the GAD-7 scale in two samples (Maximum likelihood, Oblimin-rotation method)

Таблиця 3. Факторна структура шкали GAD-7 у двох вибірках (метод Maximum likelihood, Oblimin-rotation)

Method statement Твердження методики	Factor loads Факторні навантаження	
	N = 786	N = 315
% of total variance % сумарної дисперсії	57.1	52.3
Item 1 Твердження 1	.771	.781
Item 2 Твердження 2	.849	.806
Item 3 Твердження 3	.841	.815
Item 4 Твердження 4	.700	.693
Item 5 Твердження 5	.765	.691
Item 6 Твердження 6	.660	.652
Item 7 Твердження 7	.684	.598

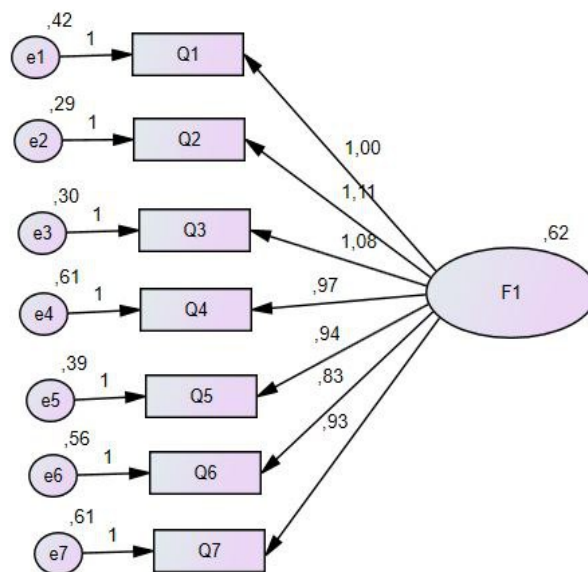

Fig. 1. Structural model of the Ukrainian version of the GAD-7 scale

Рис. 1. Структурна модель україномовної версії шкали GAD-7

Table 4. Fit indices of confirmatory factor analysis models

Таблиця 4. Індекси відповідності моделей конфірмаційного факторного аналізу

Sampling Вибірка	Scaled chi-sq.	CMIN(chi-sq value)	Robust CFI	Robust RMSEA	LO90 – HI90	Robust TLI
First dimension Перший вимір (N = 786)	50.11 p = .000	3.58	.985	.064	.045 – .083	.977
Second dimension Другий вимір (N = 315)	35.38 p = .001	2.52	.973	0.078	.047 - .111	.959

Note: Chi-sq. – scaled empirical value of Chi-square statistic; df (number of degrees of freedom) is 14; p – significance level; Robust CFI – robust comparative Bentler fit index; Robust RMSEA – robust root mean square error of approximation; LO90-NI90 – value of RMSEA confidence interval; Robust TLI – robust Tucker-Lewis index.

Примітка: Chi-sq. – шкальоване емпіричне значення статистики Хі-квадрат; df (кількість ступенів свободи) дорівнює 14; p – рівень значущості; Robust CFI – робастний порівняльний індекс відповідності Бентлера; Robust RMSEA – робастний корінь середньоквадратичної помилки апроксимації; LO90-NI90 – значення довірчого інтервалу RMSEA; Robust TLI – робастний індекс Такера-Льюїса.

The results of confirmatory factor analysis demonstrate a good fit of the univariate model to the empirical data. Tabl. 4 presents the model calculated through the MLR (Maximum Likelihood with Robust standard errors) estimator to account for deviations from the normal distribution of the variable.

In general, the EFA and CFA results confirm the factor validity of the adapted GAD-7 scale – the questionnaire has a unidimensional structure similar to the original English version. They

високий ступінь відтворюваності оцінок. Показник *стабільності* дорівнює .88, він враховує значення як коефіцієнта кореляції, так і двох значень надійності-узгодженості за Кронбахом, отже, відображає міцність зв'язку та варіативність відповідей.

Внутрішня структура. Перевірка внутрішньої структури шкали була здійснена за допомогою експлораторного та конфірмаційного факторного аналізу. ЕФА проведено методом максимальної правдоподібності

also demonstrate the stable and steady nature of the mental phenomenon that the scale measures.

In addition, in the process of adapting the methodology, the structure was confirmed and sufficient psychometric indices were obtained for three versions of the shortened version of the scale: GAD-2 (items 1, 2) and GAD-4 (version with items 1, 2, 3, 5 and version with items 1, 2, 4, 6). The structure and psychometric properties of these models will be described in a separate article.

Convergent and divergent validity.

The GAD-7 total score correlated directly and strongly with similar measures of the Adult Mental Health Questionnaire: feeling anxious ($r = .50$ at $p < .001$), irritation directed outward ($r = .44$ at $p < .001$), and irritation directed inward ($r = .41$ at $p < .001$). Consequently, all of these psychological phenomena are similar in content. In addition, significant correlations were found with the depression score ($r = .43$ at $p < .001$), which can be explained by the high comorbidity of Generalized anxiety disorder.

On the other hand, the GAD-7 is negatively correlated with the level of positive mental health ($r = -.49$ at $p < .001$). Expressed symptoms of pathological anxiety prevent the respondents from living a full and meaningful life, reduce purposeful activity, prevent them from satisfying important needs and feeling the creator of their own destiny.

Descriptive statistics and distribution of empirical indicators. Descriptive statistics of the sample (Tabl. 5) indicate a wide variability in the measurement of anxiety disorder symptoms among Ukrainians. The empirical results covered the entire theoretically possible range from 0 to 21 points. The mean anxiety symptomatology score was 9.13 (SD = 5.71) at the end of 2023 and 8.66 (SD = 5.37) at the beginning of 2024. At the same time, the values of kurtosis and skewness are more than three times higher than their own standard error, which demonstrates the abnormality of the data distribution. The test of normality using the Shapiro-Wilk criterion confirmed a significant deviation of the empirical distribution from the normal curve (in both cases $p < .001$).

The distribution of the total GAD-7 score in the sample is illustrated in Figures 2 and 3. The histogram shows an atypical distribution: quite uniform, without a pronounced peak, with a low broad plateau in the zone of low values and a massive "tail" on the right side.

з Облімін-обертанням. Результати підтвердили наявність єдиного фактора, що об'єднує всі сім тверджень шкали. Він пояснював 57.1 % загальної дисперсії та майже повністю відтворювався при повторній діагностиці. В обох вибірках найбільше факторне навантаження мали пункти 2, 3 та 1 (табл. 3 та рис. 1).

Результати конфірмаційного факторного аналізу демонструють належну відповідність одновимірної моделі емпіричним даним. У табл. 4 представлена модель, розрахована через оцінювач MLR (Maximum Likelihood with Robust standard errors) для врахування відхилень від нормального розподілу змінної.

Загалом результати ЕФА та КФА підтверджують факторну валідність адаптованої шкали GAD-7 – опитувальник має одновимірну структуру, аналогічну оригінальній англійській версії. Вони також демонструють стабільну та стійку природу психічного феномену, який вимірює шкала.

Крім цього, у процесі адаптації методики було підтверджено структуру й отримано достатні психометричні показники за трьома варіантами скороченої версії шкали: GAD-2 (твердження 1, 2) та GAD-4 (варіант із твердженнями 1, 2, 3, 5 та варіант із твердженнями 1, 2, 4, 6). Структура та психометричні властивості цих моделей будуть описані в окремій статті.

Конвергентна та дивергентна валідність. Сумарна оцінка GAD-7 прямо й міцно корелює з аналогічними показниками опитувальника "Психічне здоров'я дорослих": відчуттям занепокоєння ($r = .50$ при $p < .001$), роздратуванням, спрямованим назовні ($r = .44$ при $p < .001$), та роздратуванням, спрямованим усередину ($r = .41$ при $p < .001$). Отже, всі ці психологічні явища схожі за змістом. Крім того, були виявлені значимі кореляції з показником депресії ($r = .43$ при $p < .001$), що можна пояснити високою коморбідністю генералізованого тривожного розладу.

З іншого боку, показник GAD-7 негативно корелює з рівнем позитивного ментального здоров'я ($r = -.49$ при $p < .001$). Виражені симптоми патологічної тривоги перешкоджають респондентам жити повним та осмисленим життям, знижують цілеспрямовану активність, заважають задовольняти важливі потреби і відчувати себе творцем власної долі.

Описові статистики та розподіл емпіричних показників. Описові статистики

Table 5. Descriptive statistics of the GAD-7 indicator in the Ukrainian sample in 2023–2024
Таблиця 5. Описові статистики показника GAD-7 в українській вибірці 2023–2024 рр.

Indicators Показники	First dimension Перший вимір (N = 786)	Second dimension Другий вимір (N = 315)
Mean Середнє значення	9.12	8.66
Median Медіана	8.00	8.00
Standard deviation Стандартне відхилення	5.71	5.37
Standard error Стандартна похибка	.20	.30
Confidence interval 95.0% (CI: lower - upper boundary) Довірчий інтервал 95.0% (ДІ: нижня - верхня межа)	8.73 – 9.53	8.07 – 9.26
Minimum – Maximum Мінімум – максимум	0 – 21	0 – 21
Skewness Асиметрія	.43	.38
Std. error skewness Станд. помилка асиметрії	.09	.14
Kurtosis Екцес	-.81	-.85
Std. error kurtosis Станд. помилка екцесу	.17	.27
Shapiro-Wilk W	.95	.96

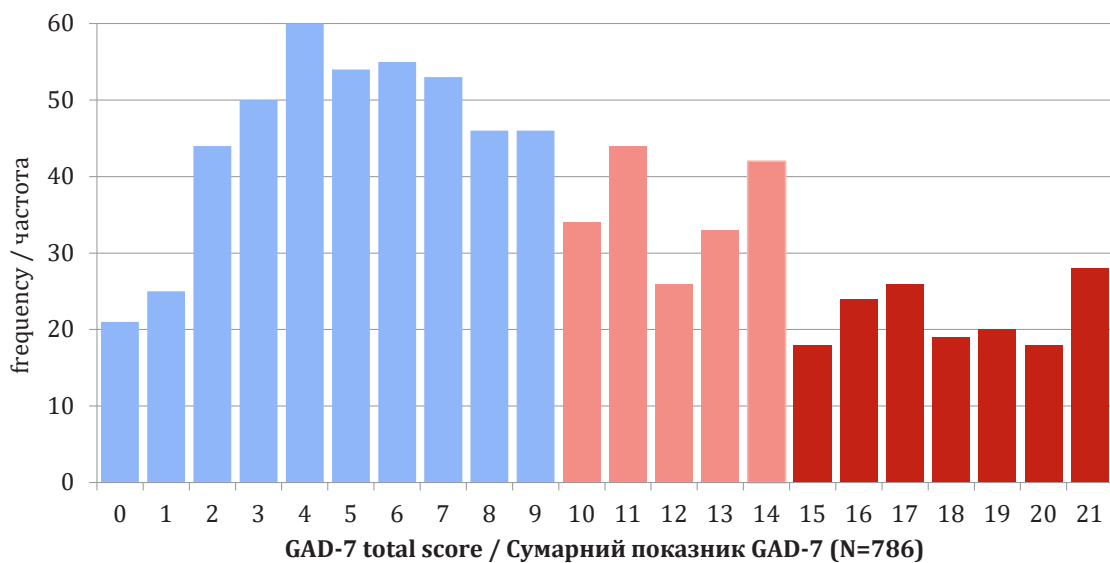

Fig. 2. Histogram of the distribution of the total GAD-7 score (N = 786)
Рис. 2. Гістограма розподілу сумарного показника GAD-7 (N = 786)

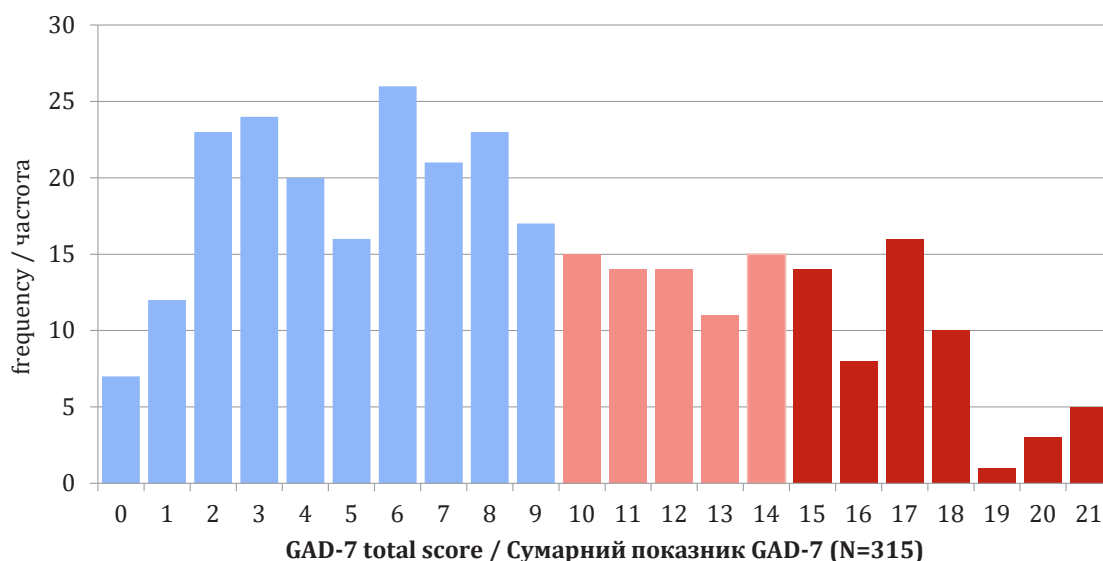

Fig. 3. Histogram of the distribution of the total GAD-7 score (N = 315)

Рис. 3. Гістограма розподілу сумарного показника GAD-7 (N = 315)

Using the traditional threshold of 10 points, pathological manifestations of anxiety were found in 332 people in the first diagnostic cut-off (42.2% of the sample) and in 126 people in the second diagnostic cut-off (40.0% of the sample). At the same time, the zone of severe symptomatology requiring immediate pharmacological correction and psychotherapeutic interventions (15 or more points) accounted for 19.5% and 18.0% of the results, respectively. This is an unexpected result that requires more detailed analysis, in particular controlling for contrast group results, and comparison with data from previous researchers.

In order to clarify the factors that may influence the manifestations of anxiety of Ukrainians in the third year of full-scale war, a comparative analysis of subsamples formed according to different criteria: gender, age, living conditions during the war, experience of psychotherapy, etc. was conducted. The results of the comparison are presented in Tabl. 6.

It turned out that the frequency and intensity of experiencing anxiety was significantly related only to the participants' gender and experience of psychotherapy. The level of anxiety symptomatology is lowest in those who stated that they do not need professional psychological support. At the same time, respondents who have recently sought psychological help and respondents with a long experience of psychotherapy show

вибірки (табл. 5) свідчать про широку варіативність вимірювання симптомів ГТР серед українців. Емпіричні результати охопили весь теоретично можливий розмах від 0 до 21 балу. Середній показник тривожної симптоматики наприкінці 2023 р. склав 9.13 (SD = 5.71), на початку 2024 р. – 8.66 (SD = 5.37). При цьому значення ексцесу та асиметрії більше ніж утричі перевищують власну стандартну помилку, що демонструє аномальність розподілу даних. Перевірка нормальності за допомогою критерію Шапіро-Вілка підтвердила суттєве відхилення емпіричного розподілу від нормальної кривої (в обох випадках $p < .001$).

Розподіл сумарної оцінки GAD-7 у вибірці наочно представлений на рис. 2 та 3. Гістограма демонструє нетиповий розподіл: досить рівномірний, без виразного піку, з невисоким широким плато у зоні низьких значень та масивним "хвостом" праворуч.

Якщо користуватися традиційним пороговим значенням 10 балів, то патологічні прояви тривожності виявляються у 332 осіб у першому діагностичному зрізі (42.2% вибірки) та в 126 осіб у другому діагностичному зрізі (40.0% вибірки). При цьому на зону тяжкої симптоматики, яка потребує негайної фармакологічної корекції та психотерапевтичних втручань (15 і більше балів), припадає 19.5% і 18.0% результатів відповідно. Це

Table 6. Descriptive statistics of the GAD-7 in subgroups of respondents
Таблиця 6. Описова статистика GAD-7 у субгрупах респондентів

Differentiation criterion Критерій диференціації	Subsample Підвибірка	N	M	SD	SE	Confidence interval CI Довірчий інтервал ДІ (95.0%)		Sig.* Знач-ть різниці, p*
						lower bound	upper bound	
Sex Стать	male чоловіча	163	6.93	5.23	.41	6.12	7.74	<.001
	female жіноча	621	9.70	5.70	.23	9.25	10.10	
Age Вік	under 24 до 24	17	9.29	5.00	1.21	6.72	11.9	.604
	25-44	442	9.19	5.57	.27	8.66	9.71	
	45-60	300	9.15	6.01	.35	8.47	9.84	
	61-75	25	7.56	4.95	.99	5.52	9.60	
Place of residence Місце проживання	in Ukraine в Україні	676	9.22	5.76	.22	8.78	9.65	.283
	abroad за кордоном	108	8.54	5.42	.52	7.51	9.57	
Security of residence Безпека місця проживання	close to hostilities наближене до бойових дій	282	8.82	5.75	.34	8.14	9.49	.247
	away from hostilities віддалене від бойових дій	501	9.27	5.67	.25	8.77	9.77	
Psychotherapy experience Досвід психотерапії	absent відсутній	448	8.66	5.71	.27	8.13	9.19	.024
	< 6 months < 6 місяців	224	9.80	5.99	.40	9.01	10.60	
	> 6 months > 6 місяців	112	9.62	4.97	.47	8.69	10.50	
Education Освіта	no higher education відсутність вищої освіти	88	9.31	5.81	.62	8.08	10.50	.117
	higher education вища освіта	552	8.87	5.65	.24	8.40	9.34	
	advanced higher education просунута вища освіта	144	9.99	5.83	.49	9.03	11.00	
Marital status Сімейний статус	loneliness самотність	167	9.32	5.51	.43	8.48	10.20	.230
	divorce or loss of partner розлучення чи втрата партнера	92	8.23	5.70	.59	7.05	9.41	
	in partnership у партнерстві	525	9.22	5.77	.25	8.72	9.71	

Note: *calculated by the non-parametric Kruskal-Wallis criterion H

Примітка: *за розрахунками непараметричного критерію H Краскела-Волліса

similar high levels of anxiety (mean scores of 9.80 and 9.62 respectively). This partially confirms the criterion validity of the scale.

неочікуваний результат, який потребує більш детального аналізу, зокрема контролю результатів контрастних груп, а також порівняння з даними попередніх дослідників.

Discussion

The prevalence of anxiety disorder symptomatology among Ukrainians in 2023-2024 was extremely high. The mean GAD-7 scores (CI 8.73-9.53) markedly exceeded the normative values of other national samples published by previous researchers. According to the developers of the original version of the methodology, the mean score was 6.1 for women and 4.6 for men (Spitzer et al., 2006); in the German population, these scores were 3.2 and 2.7, respectively (Löwe et al., 2008).

Most impressive are the data on the prevalence of maladaptive anxiety (10 or more points) in the Ukrainian sample, exceeding 40.0%, among which almost half are severe cases. According to the GAD-7 standardization data in the general population (Löwe et al., 2008), approximately 5.0% of respondents had a score of 10 or more; only 1.0% had a score of 15 or more. Compared to these results, the intensity of anxiety manifestations in Ukraine has increased manifold. Of particular concern is the tendency to form and consolidate "severe" symptomatology.

Obviously, existence in the conditions of a full-scale war could not but affect the manifestations of anxiety. Ukrainians have been surviving for more than two years in a state of permanent tension caused by many reasons: constant shelling and bombing, economic difficulties, lack of sleep and rest, destruction of the usual social support network (family and social ties), inability to plan the future, etc. Given the traumatic experience, and a high level of stress (Veldbrekht & Tavrovetska, 2022; Lushchak et al., 2024), it is to be expected that today in Ukraine anxiety disorders have a significant prevalence and intensity, as well as serious long-term consequences.

The COVID-19 pandemic has so far been the most severe crisis causing an exacerbation of anxiety spectrum disorders. But even during this period, their overall prevalence averaged 4.1-5.6% worldwide (Santomauro et al., 2021). Studies using the GAD-7 during the first wave of incidence in Latvia showed that the point prevalence of anxiety disorders symptoms was 3.9% (Vinogradova et al., 2022); while in Poland, 15.2% of respondents with moderate and 12.8% with high levels of anxiety were recorded (Basińska & Kwissa-Gajewska, 2023). Among patients with viral pneumonia, the severity of anxiety was much higher: 30% moderate and 13% severe symptoms (Asanova et al., 2021). Thus, the prevalence of anxiety in civilian Ukrainians during the war corresponds to a situation in which there is an immediate danger to human life and health.

In a national survey of Ukrainians conducted after the first year of the full-scale

Для уточнення чинників, які можуть впливати на прояви тривоги українців на третьому році повномасштабної війни, було проведено порівняльний аналіз підвбірок, сформованих за різними критеріями: стать, вік, умови проживання під час війни, досвід психотерапії та ін. Результати порівняння представлені в табл. 6.

Виявилось, що частота й інтенсивність переживання стану тривоги значимо пов'язана лише зі статтю учасників та досвідом психотерапії. Рівень тривожної симптоматики є найнижчим у осіб, які заявили, що не потребують професійної психологічної підтримки. При цьому респонденти, які нещодавно звернулися за психологічною допомогою та респонденти, які мають тривалий досвід психотерапії, демонструють схожий високий рівень тривожності (середні показники 9.80 і 9.62 відповідно). Це частково підтверджує критеріальну валідність шкали.

Дискусія

Поширеність симптоматики тривожного розладу серед українців у 2023-2024 рр. виявилася екстремально високою. Середні показники GAD-7 (ДІ 8.73-9.53) помітно перевищували нормативні показники інших національних вибірок, опубліковані попередніми дослідниками. За даними розробників оригінальної версії методики, середній бал становив 6.1 у жінок та 4.6 у чоловіків (Spitzer et al., 2006); у німецькій популяції ці показники становили 3.2 та 2.7 відповідно (Löwe et al., 2008).

Найбільше вражають дані про поширеність дезадаптивних проявів тривоги (10 та більше балів) в українській вибірці, що перевищує 40.0%, серед яких майже половину складають важкі випадки. За даними стандартизації GAD-7 у загальній популяції (Löwe et al., 2008) приблизно 5.0% опитаних мали оцінку 10 або більше балів; лише 1.0% мали оцінку 15 або більше. Порівняно з цими результатами, інтенсивність проявів тривожності в Україні зростає багатократно. Особливе занепокоєння викликає тенденція до формування й закріплення саме "тяжкої" симптоматики.

Вочевидь, існування в умовах повномасштабної війни не могло не вплинути на прояви тривоги. Українці вже більше двох років виживають у стані перманентної напруги, викликані багатьма причинами: постійними обстрілами та бомбардуваннями, економічними труднощами, дефіцитом сну й відпочинку, руйнуванням звичної мережі соціальної підтримки (родинних та соціальних зв'язків),

invasion (Lushchak et al., 2024), the number of respondents with pathological manifestations of anxiety ranged from 44.2% to 51.7% across groups, with severe symptoms identified in 16.9–23.2% of respondents. The refugee subsample had the highest GAD-7 scores (10.48; SD = 4.90). These data confirm the reliability of the findings of the research and at the same time suggest a gradual and slow decrease in anxiety due to adaptation to existence in the new reality.

The war turned out to be the most powerful destructive factor that caused an increase in the anxiety of Ukrainians. It should be realized that anxiety is a normal emotional and cognitive state that usually occurs when a person experiences stress. At an optimal level, anxiety helps to adapt: to focus attention and direct efforts to solve problems; it is self-regulated and does not interfere with life functioning. However, people experiencing extreme and prolonged stress (e.g. in a war zone) experience intense, health-destroying anxiety that is appropriate to their surroundings. WHO does not recommend that such experiences be considered symptoms of an anxiety disorder (WHO, 2024).

A. Ströhle et al. (2018) warn that high anxiety can mark not only anxiety disorders, but also occur in most other types of mental illnesses. In addition, anxiety can be a “warning signal” of serious somatic diseases such as myocardial infarction, epilepsy, hypoglycaemia, thyrotoxicosis, bronchial asthma, etc. (Oros & Ivanyo, 2018). This requires close attention to the differential diagnosis of GAD with other psychiatric or somatic problems. Any patient with signs of high anxiety requires a thorough psychological, psychiatric and somatic examination to exclude neurological, cardiovascular, endocrine and other pathologies.

High GAD-7 levels under martial law should not be interpreted as a marker of Generalized anxiety disorder, but may be indicative of situationally related anxiety due to chronic stress. Both conditions are pathological, and require timely intervention and further follow-up. Excluding the diagnosis of GAD expands the possibilities of psychological help. Situational anxiety allows interventions not only within the framework of cognitive-behavioural therapy (the only approach of psychotherapy that has proven effectiveness in overcoming GAD), but also involving various psychological approaches available to a person in the current life situation: relaxation therapy, art therapy, etc. (Papola et al., 2024).

The comparative analysis of the groups showed that the war erased the socio-demographic differences that are usually identified in studies of anxiety. The scientific literature names many factors that increase the risk of Generalized

неможливістю планування майбутнього тощо. Враховуючи травмівний досвід і високий рівень стресової напруги (Вельдбрехт, Тавровецька, 2022; Lushchak et al., 2024), слід очікувати, що сьогодні в Україні тривожні розлади мають значну поширеність та інтенсивність, а також серйозні віддалені наслідки.

Досі найбільш суворою кризою, що спричинила загострення розладів тривожного спектру, була пандемія COVID-19. Але навіть у цей період їх загальна поширеність у різних країнах світу складала в середньому 4.1–5.6% (Santomauro et al., 2021). Дослідження з використанням GAD-7 під час першої хвилі захворюваності в Латвії показали, що точкова поширеність симптомів ГТР складала 3.9% (Vinogradova et al., 2022); водночас у Польщі було зафіксовано 15.2% респондентів із помірним та 12.8 % – з високим рівнем тривоги (Basińska, Kwissa-Gajewska, 2023). Серед пацієнтів, хворих на вірусну пневмонію, виразність тривоги була набагато вищою: 30 % помірних та 13 % важких симптомів (Асанова та ін., 2021). Отже, поширеність тривоги в цивільних українців під час війни відповідна ситуації, в якій існує безпосередня небезпека для життя та здоров'я людини.

У національному опитуванні українців, організованому після першого року повномасштабного вторгнення (Lushchak et al., 2024), кількість респондентів із патологічними проявами тривоги складала від 44.2% до 51.7% у різних групах; при цьому тяжкі симптоми були виявлені в 16.9–23.2% опитаних. Найвищі показники GAD-7 мала підвибірка біженців (10.48; SD = 4.90). Ці дані підтверджують надійність результатів проведеного дослідження і водночас дозволяють припустити поступове та повільне зниження тривоги внаслідок адаптації до існування у новій реальності.

Війна виявилася найпотужнішим руйнівним чинником, що обумовив зростання тривожності українців. Слід розуміти, що занепокоєння є нормальним емоційним і когнітивним станом, який зазвичай виникає, коли людина переживає стрес. На оптимальному рівні тривога допомагає адаптуватися: зосередити увагу та спрямувати зусилля на вирішення проблем; при цьому вона підлягає саморегуляції й не заважає життєвому функціонуванню. Проте люди, які переживають надзвичайний і тривалий стрес (наприклад, перебувають у зоні бойових дій), відчувають інтенсивну тривогу, котра руйнує їхнє здоров'я, і при цьому цілком відповідає

Anxiety: young age, low level of education and socioeconomic status, place of residence, loneliness or divorce from a partner, job loss, and other life troubles. The significant role of these factors has been repeatedly confirmed by empirical studies using the GAD-7 scale (Ansseau et al., 2008; Moreno-Peral et al., 2014; Yang et al., 2021; Nunes et al., 2022; Vinogradova et al., 2022), but was not found in the current research.

Thus, in war conditions, the intensity of anxiety does not depend on education, age, professional employment, income level and marital status. Contrary to expectations, the GAD-7 scores do not differ among residents of territories close to the war zone or distant from the front line. There were no significant differences in anxiety among respondents who stayed in Ukraine or travelled abroad. Trouble has touched every resident of the country. Similar trends of loss of differences between social groups were previously described in some studies conducted in extreme conditions (Asanova et al., 2021; Lushchak et al., 2024), but they were not subject to detailed analyses. These results clarify scientific knowledge about anxiety as a psychosocial phenomenon and a signalling response to potential danger.

Among all the factors contributing to anxiety, the influence of gender remains undeniable. Women are more prone to anxiety as a situational reaction, to anxiety as a personality trait, and to the occurrence of anxiety disorders. This feature is noted by most researchers and traced in all age and sociocultural groups (WHO, 2017). The described pattern is fully preserved and confirmed in the extreme conditions of martial law. The stable and pronounced gender difference requires refinement of the GAD-7 test norms according to gender.

Standardization of the method and development of universal test norms during the war makes no practical sense due to the unpredictable dynamics of life circumstances affecting the screening result. Depending on the objectives of the survey, domestic specialists can: a) focus on the group indicators shown in Tabl. 6; b) use traditional thresholds of 5, 10 and 15 points, which have been repeatedly confirmed in national samples; c) divide the sample on the basis of clusters, percentiles and other non-parametric criteria.

Conclusions

The Ukrainian version of the GAD-7 is an effective tool for screening generalized anxiety disorder; assessing its severity in psychological practice and scientific research. The adapted methodology has excellent psychometric properties; the conducted calculations confirm its internal consistency, distributional ability, retest reliability, criterion, convergent and divergent validity. The factor structure of the questionnaire is unidimensional similar to the original English version. The psychometric properties of the scale are stable over time, confirming the stable nature of the mental phenomenon that the GAD-7 measures.

навколишнім обставинам. ВООЗ не рекомендує розглядати такі переживання як симптоми тривожного розладу (WHO, 2024).

A. Ströhle et al. (2018) попереджують, що висока тривожність може маркувати не лише тривожні розлади, а й виникати при більшості інших типів психічних захворювань. Крім того, тривога може бути “попереджувальним сигналом” серйозних соматичних захворювань, таких як інфаркт міокарда, епілепсія, гіпоглікемія, тиреотоксикоз, бронхіальна астма тощо (Орос, Іваньо, 2018). Це вимагає пильної уваги до диференціальної діагностики ГТР з іншими психічними або соматичними проблемами. Будь-який пацієнт з ознаками високої тривожності потребує ретельного психологічного, психіатричного та соматичного обстеження для виключення неврологічних, серцево-судинних, ендокринних та інших патологій.

Високі показники GAD-7 в умовах воєнного стану не варто інтерпретувати однозначно як маркер генералізованого тривожного розладу, адже вони можуть свідчити про ситуативно-обумовлену тривогу внаслідок хронічного стресу. Обидва стани є патологічними, вимагають своєчасного втручання та подальшого відстеження. Виключення діагнозу ГТР розширює можливості психологічної допомоги. Ситуативна тривога дозволяє проводити інтервенції не тільки в межах КПТ (єдиного напрямку психотерапії, що має доведену ефективність у подоланні ГТР), а й залучати різноманітні психологічні підходи, доступні людині в поточній життєвій ситуації: релаксаційну терапію, арт-терапію тощо (Papola et al., 2024).

Порівняльний аналіз груп показав, що війна стерла соціально-демографічні відмінності, які зазвичай виявляються в дослідженнях тривожних станів. У науковій літературі названо багато чинників, що збільшують ризик виникнення ГТР: молодий вік, низький рівень освіти та соціально-економічний статус, місце проживання, самотність чи розлучення з партнером, втрата роботи, інші життєві негаразди. Значуща роль цих чинників неодноразово підтверджена емпіричними розвідками з використанням шкали GAD-7 (Ansseau et al., 2008; Moreno-Peral et al., 2014; Yang et al., 2021; Nunes et al., 2022; Vinogradova et al., 2022), проте в поточному дослідженні не була виявлена.

Отже, в умовах війни інтенсивність тривоги не залежить від освіти, віку, професійної зайнятості, рівня доходів та сімейного стану. Усупереч очікуванням, оцінки GAD-7 не відрізняються в мешканців територій, наближених до зони бойових дій або віддалених

Ukrainian adaptation of the Generalized Anxiety Disorder scale (GAD-7): diagnostic experience in the state of martial law

The methodology is suitable for online use and has repeatedly proved its validity in extreme conditions during mass crises (pandemic, existence and survival in a full-scale war).

The level of anxiety is significantly higher in women compared to men; the significance of other socio-demographic factors during the war has not been revealed. Manifestations of anxiety state are closely related to other aspects of negative emotionality, depression; they are accompanied by global disorders of mental health and personality functioning.

The peculiarities of the Ukrainian-language version of the GAD-7 are revealed in the interpretation of the results. The survey of adult respondents under martial law revealed a large number of high scores that are not a marker of Generalized Anxiety Disorder. This is due to the fact that the methodology captures manifestations of maladaptive anxiety of various origins; all of them are mental health disorders and require appropriate psychological intervention. When interpreting the screening results, it is first of all necessary to distinguish clinical symptoms of anxiety disorder from situationally conditioned reactions to chronic stress and objective life hazards. Prospects for further research include the use of additional instruments to differentiate situational anxiety, standardization of the methodology in the post-war era, and the establishment of normative data of a national sample taking into account gender.

Financing

The project is fully supported by CO CF "Take Care", which is the initiator, ideologist, and donor of the program for adapting psychodiagnostic methods for further development of the system of assessment of the psychological states of Ukrainians and provision of psychological help (<https://takecareukraine.org>). All authors of this publication are participants of the above project. Contact: info@ptsd.team. The project authorises the use of the methodology exclusively for scientific and applied purposes that do not provide for commercial gain.

Data Availability Statement

The data presented in this research are openly available in platform OSF (Open Science Framework): osf.io/4ktfm

References

- American Psychiatric Association [APA] (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: DSM-5*. Fifth Edition. Washington, DC; London, England: American Psychiatric Publishing. <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>
- Anseau, M., Fischler, B., Dierick, M., Albert, A., Leyman, S., & Mignon, A. (2008). Socioeconomic correlates of generalized anxiety disorder and major depression in primary care: the GADIS II study (Generalized Anxiety and Depression Impact Survey II).

від лінію фронту. Не було виявлено значимих відмінностей тривоги серед респондентів, які залишилися в Україні або виїхали за кордон. Лихо торкнулося кожного мешканця країни. Подібні тенденції втрати відмінностей між соціальними групами раніше були описані в деяких дослідженнях, проведених в екстремальних умовах (Асанова та ін., 2021; Lushchak et al., 2024), але вони не підлягали детальному аналізу. Ці результати уточнюють наукові знання про тривожність як психосоціальний феномен та сигнальну реакцію на потенційну небезпеку.

Серед усіх чинників, які обумовлюють тривожність, беззаперечним залишається вплив статі. Жінки більше схильні до тривоги як ситуативної реакції, до тривожності як особистісної риси, а також до виникнення тривожних розладів. Цю особливість відзначають більшість дослідників, простежують її в усіх вікових та соціокультурних групах (WHO, 2017). Описана закономірність повністю зберіглася та підтвердилася в екстремальних умовах воєнного стану. Стабільна й виразна гендерна відмінність потребує уточнення тестових норм GAD-7 відповідно статі.

Стандартизація методики та розробка універсальних тестових норм під час війни не має практичного сенсу через непередбачену динаміку життєвих обставин, які впливають на результат скринінгу. Залежно від завдань опитування, вітчизняні фахівці можуть: а) орієнтуватися на групові показники, вказані у табл. 6; б) використовувати традиційні порогові значення 5, 10 і 15 балів, які були багаторазово підтверджені в національних вибірках; в) ділити вибірку на основі кластерів, процентилів та інших непараметричних критеріїв.

Висновок

Україномовна версія GAD-7 є ефективним інструментом для скринінгу генералізованого тривожного розладу, оцінки його тяжкості в психологічній практиці та наукових дослідженнях. Адаптована методика має відмінні психометричні властивості; проведені розрахунки підтверджують її внутрішню узгодженість, розподільну здатність, ретестову надійність, критеріальну, конвергентну та дивергентну валідність. Факторна структура опитувальника є одновимірною аналогічно оригінальній англійській версії. Психометричні властивості шкали стабільні в часі, що підтверджує стійку природу психічного феномену, який вимірює GAD-7. Методика

- Depression and Anxiety*, 25(6), 506-513. <https://doi.org/10.1002/da.20306>
- Basińska, B. A., & Kwissa-Gajewska, Z. (2023). Psychometric Properties of the Polish Version of The Generalized Anxiety Disorder 7-Item Scale (GAD-7) in a Non-Clinical Sample of Employees During Pandemic Crisis. *International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health*, 36(4), 1-12. <https://doi.org/10.13075/ijomeh.1896.02104>
- Chong, S. A., Abdin, E., Vaingankar, J. A., Heng, D., Sherbourne, C., Yap, M., Lim, Y. W., Wong, H. B., Ghosh-Dastidar, B., Kwok, K. W., & Subramaniam, M. (2012). A population-based survey of mental disorders in Singapore. *Annals of the Academy of Medicine of Singapore*, 41(2), 49-66. <https://www.annals.edu.sg/pdf/41VolNo2Feb2012/V41N1p49.pdf>
- Donker, T., van Straten, A., Marks, I., & Cuijpers, P. (2011). Quick and easy self-rating of Generalized Anxiety Disorder: Validity of the Dutch web-based GAD-7, GAD-2 and GAD-SI. *Psychiatry Research*, 188(1), 58-64. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2011.01.016>
- Hankins, M. (2007). Questionnaire discrimination: (re)-introducing coefficient δ . *BMC Medical Research Methodology*, 7, 19. <https://doi.org/10.1186/1471-2288-7-19>
- Herr, N. R., Williams, J. W. Jr, Benjamin, S., & McDuffie, J. (2014). Does this patient have generalized anxiety or panic disorder?: The Rational Clinical Examination systematic review. *JAMA*, 312(1), 78-84. <https://doi.org/10.1001/jama.2014.5950>
- Jackson, J. L., Passamonti, M., & Kroenke, K. (2007). Outcome and impact of mental disorders in primary care at 5 years. *Psychosomatic medicine*, 69(3), 270-276. <https://doi.org/10.1097/PSY.0b013e3180314b59>
- Kessler, R. C., Brandenburg, N., Lane, M., Roy-Byrne, P., Stang, P. D., Stein, D. J., & Wittchen, H.-U. (2005). Rethinking the duration requirement for generalized anxiety disorder: evidence from the National Comorbidity Survey Replication. *Psychological Medicine*, 35(7), 1073-1082. <https://doi.org/10.1017/s0033291705004538>
- Kroenke, K., Spitzer, R. L., Williams, J., Monahan, P. O., & Löwe, B. (2007). Anxiety disorders in primary care: prevalence, impairment, comorbidity, and detection. *Annals of Internal Medicine*, 146(5), 317-325. <https://doi.org/10.7326/0003-4819-146-5-200703060-00004>
- Löwe, B., Decker, O., Müller, S., Brähler, E., Schellberg, D., Herzog, W., & Herzberg, P. Y. (2008). Validation and Standardization of the Generalized Anxiety Disorder Screener (GAD-7) in the General Population. *Medical Care*, 46(3), 266-274. <https://doi.org/10.1097/MLR.0b013e318160d093>
- Lukat, J., Margraf, J., Lutz, R., Van der Veld, W. M., & Becker, E. S. (2016). Psychometric properties of the Positive Mental Health Scale (PMH-scale). *BMC Psychology*, 4(8). <https://doi.org/10.1186/s40359-016-0111-x>
- Lushchak, O., Velykodna, M., Bolman, S., Strilbytska, O., Berezovskyi, V., & Storeye, K. B. (2024). Prevalence of stress, anxiety, and symptoms of post-traumatic stress disorder among Ukrainians after the first year of Russian invasion: a nationwide cross-sectional study. *The Lancet Regional Health - Europe*, 36, Article 100773. <https://doi.org/10.1016/j.lanep.2023.100773>
- Maier, W., Gänssicke, M., Freyberger, H. J., Linz, M., Heun, R., & Lecrubier, Y. (2000). Generalized anxiety

придатна для використання онлайн і не раз підтвердила свою дієвість в екстремальних умовах під час масових криз (пандемія, існування та виживання в повномасштабній війні).

Рівень тривоги є значимо вищим у жінок, порівняно з чоловіками; значимість інших соціально-демографічних чинників під час війни не виявлена. Прояви тривожного стану тісно пов'язані з іншими аспектами негативної емоційності, депресивністю; вони супроводжуються глобальними порушеннями психічного здоров'я та функціонування особистості.

Особливості україномовної версії GAD-7 розкриваються в інтерпретації результатів. Опитування дорослих респондентів в умовах воєнного стану виявило велику кількість високих оцінок, котрі не є маркером генералізованого тривожного розладу. Це зумовлено тим, що методика фіксує прояви неадаптивної тривоги різного походження; всі вони є порушенням психічного здоров'я і потребують відповідного психологічного втручання. При інтерпретації результатів скринінгу передусім слід відрізнити клінічні симптоми тривожного розладу від ситуативно-обумовленої реакції на хронічний стрес та об'єктивні життєві небезпеки. Перспективи подальших досліджень полягають у залученні додаткових інструментів для диференціації ситуативної тривоги, стандартизації методики в післявоєнний час та встановленні нормативних даних національної вибірки з урахуванням статі.

Фінансування

Проект повністю супроводжується БО "БФ "Бережи себе", що виступає ініціатором, ідеологом та донором програми адаптації психодіагностичних методик для подальшої розробки системи оцінки психологічного стану українців та надання психологічної допомоги (<https://takecareukraine.org>). Автори публікації є учасниками вказаного проекту. Контакти для звернення: info@ptsd.team Проектом дозволено використання методики виключно у наукових та прикладних цілях, що не передбачають отримання комерційної вигоди.

Заява про доступність даних

Дані, представлені в цьому дослідженні, викладено у відкритому доступі на платформі OSF (Open Science Framework): osf.io/4kftm

Список використаних джерел

American Psychiatric Association (APA). Diagnostic and Statistical Manual of Mental

Ukrainian adaptation of the Generalized Anxiety Disorder scale (GAD-7): diagnostic experience in the state of martial law

- doi.org/10.7326/0003-4819-146-5-200703060-00004
- Löwe B., Decker O., Müller S., Brähler E., Schellberg D., Herzog W., Herzberg P.Y. Validation and Standardization of the Generalized Anxiety Disorder Screener (GAD-7) in the General Population. *Medical Care*. 2008. № 46(3). P. 266-274. <https://doi.org/10.1097/MLR.0b013e318160d093>
- Lukat J., Margraf J., Lutz R., Van der Veld W.M., Becker E.S. Psychometric properties of the Positive Mental Health Scale (PMH-scale). *BMC Psychology*, 2016. Vol. 4(8). <https://doi.org/10.1186/s40359-016-0111-x>
- Lushchak O., Velykodna M., Bolman S., Strilbytska O., Berezovskyi V., Storeye K. B. Prevalence of stress, anxiety, and symptoms of post-traumatic stress disorder among Ukrainians after the first year of Russian invasion: a nationwide cross-sectional study. *The Lancet Regional Health – Europe*. 2024. Vol. 36. Article 100773. <https://doi.org/10.1016/j.lanepe.2023.100773>
- Maier W., Gänsicke M., Freyberger H. J., Linz M., Heun R., Lecrubier Y. Generalized anxiety disorder (ICD-10) in primary care from a cross-cultural perspective: a valid diagnostic entity? *Acta Psychiatrica Scandinavica*. 2000. Vol.101, Is.1. P. 29-36. <https://doi.org/10.1034/j.1600-0447.2000.101001029>
- Moreno-Peral P., Conejo-Cerón S., Motrico E., Rodríguez-Morejón A., Fernández A., García-Campayo J., Roca M., Serrano-Blanco A., Rubio-Valera M., Ángel Bellón J. Risk factors for the onset of panic and generalised anxiety disorders in the general adult population: A systematic review of cohort studies. *Journal of Affective Disorders*. 2014. Vol. 168. P. 337-348. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2014.06.021>
- Nunes J. C., Carroll M. K., Mahaffey K. W., Califf R. M., Doraiswamy P. M., Short S., Shah S. H., Swope S., Williams D., Hernandez A. F., Hong, D. S. General Anxiety Disorder-7 Questionnaire as a marker of low socioeconomic status and inequity. *Journal of affective disorders*, 2022. Vol. 317, P. 287-297. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2022.08.085>
- Papola D., Miguel C., Mazzaglia M. et al. Psychotherapies for Generalized Anxiety Disorder in Adults. A Systematic Review and Network Meta-Analysis of Randomized Clinical Trials. *JAMA Psychiatry*. 2024. Vol. 81(3). P. 250-259. <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2023.3971>
- Pfizer Inc. Patient Health Questionnaire (PHQ) Screener [2014]. URL: www.phqscreeners.com
- Plummer F., Manea L., Trepel D., McMillan D. Screening for anxiety disorders with the GAD-7 and GAD-2: a systematic review and diagnostic metaanalysis. *Generalhospitalpsychiatry*, Vol.39.P.24-31. <https://doi.org/10.1016/j.genhosppsy.2015.11.005>
- Roy-Byrne P. P., Wagner A. Primary care perspectives on generalized anxiety disorder. *The Journal of clinical psychiatry*. Vol. 65 (Suppl. 13), P. 20-26. URL: <https://www.psychiatrist.com/read-pdf/15590/>
- Santomauro D. F., Herrera A. M., Shadid J. et al. Disorders : DSM-5. Fifth Edition. Washington, DC; London, England : American Psychiatric Publishing, 2013. 947 p. <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>
- Ansseau M., Fischler B., Dierick M., Albert A., Leyman S., Mignon A. Socioeconomic correlates of generalized anxiety disorder and major depression in primary care: the GADIS II study (Generalized Anxiety and Depression Impact Survey II). *Depression and Anxiety*. 2008. Vol. 25(6). P. 506-513. <https://doi.org/10.1002/da.20306>
- Basińska B. A., Kwissa-Gajewska Z. Psychometric Properties of the Polish Version of The Generalized Anxiety Disorder 7-Item Scale (GAD-7) in a Non-Clinical Sample of Employees During Pandemic Crisis. *International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health*. 2023. Vol. 36(4). P. 1-12. <https://doi.org/10.13075/ijom.1896.02104>
- Chong S. A., Abdin E., Vaingankar J. A., Heng D., Sherbourne C., Yap M., Lim Y. W., Wong H. B., Ghosh-Dastidar B., Kwok K. W., Subramaniam M. A population-based survey of mental disorders in Singapore. *Annals of the Academy of Medicine of Singapore*. 2012. Vol. 41(2). P. 49-66. URL: <https://www.annals.edu.sg/pdf/41VolNo2Feb2012/V41N1p49.pdf>
- Donker T., van Straten A., Marks I., Cuijpers P. Quick and easy self-rating of Generalized Anxiety Disorder: Validity of the Dutch web-based GAD-7, GAD-2 and GAD-SI. *Psychiatry Research*. 2011. Vol. 188, Is. 1. P. 58-64. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2011.01.016>
- Hankins M. Questionnaire discrimination: (re)-introducing coefficient δ . *BMC Medical Research Methodology*. 2007. Vol. 7, 19. <https://doi.org/10.1186/1471-2288-7-19>
- Herr N. R., Williams J. W. Jr, Benjamin S., McDuffie J. Does this patient have generalized anxiety or panic disorder?: The Rational Clinical Examination systematic review. *JAMA*. 2014. Vol. 312(1). P. 78-84. <https://doi.org/10.1001/jama.2014.5950>
- Jackson J. L., Passamonti M., Kroenke K. Outcome and impact of mental disorders in primary care at 5 years. *Psychosomatic medicine*. 2007. Vol. 69(3). P. 270-276. <https://doi.org/10.1097/PSY.0b013e3180314b59>
- Kessler R. C., Brandenburg N., Lane M., Roy-Byrne P., Stang P. D., Stein D. J., Wittchen H.-U. Rethinking the duration requirement for generalized anxiety disorder: evidence from the National Comorbidity Survey Replication. *Psychological Medicine*. 2005. Vol. 35(7). P. 1073-1082. <https://doi.org/10.1017/s0033291705004538>
- Kroenke K., Spitzer R. L., Williams J., Monahan P. O., Löwe B. Anxiety disorders in primary care: prevalence, impairment, comorbidity, and detection. *Annals of Internal Medicine*. 2007. Vol. 146(5). P. 317- 325. <https://doi.org/10.1093/ajph/97.5.317>

- disorder (ICD-10) in primary care from a cross-cultural perspective: a valid diagnostic entity? *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 101(1), 29-36. <https://doi.org/10.1034/j.1600-0447.2000.101001029>
- Moreno-Peral, P., Conejo-Cerón, S., Motrico, E., Rodríguez-Morejón, A., Fernández, A., García-Campayo, J., Roca, M., Serrano-Blanco, A., Rubio-Valera, M., & Ángel Bellón, J. (2014). Risk factors for the onset of panic and generalised anxiety disorders in the general adult population: A systematic review of cohort studies. *Journal of Affective Disorders*, 168, 337-348. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2014.06.021>
- Nunes, J. C., Carroll, M. K., Mahaffey, K. W., Califf, R. M., Doraiswamy, P. M., Short, S., Shah, S. H., Swope, S., Williams, D., Hernandez, A. F., & Hong, D. S. (2022). General Anxiety Disorder-7 Questionnaire as a marker of low socioeconomic status and inequity. *Journal of affective disorders*, 317, 287-297. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2022.08.085>
- Papola, D., Miguel, C., Mazzaglia, M., Franco, P., Tedeschi, F., Romero S. A., Patel, A. R., Ostuzzi G., Gastaldon, C., Karyotaki, E., Harrer, M. ...& Barbui C. (2024). Psychotherapies for Generalized Anxiety Disorder in Adults. A Systematic Review and Network Meta-Analysis of Randomized Clinical Trials. *JAMA Psychiatry*, 81(3), 250-259. <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2023.3971>
- Pfizer Inc. (2014). Patient Health Questionnaire (PHQ) Screener. www.phqscreener.com
- Plummer, F., Manea, L., Trepel, D., & McMillan, D. (2016). Screening for anxiety disorders with the GAD-7 and GAD-2: a systematic review and diagnostic metaanalysis. *General hospital psychiatry*, 39, 24-31. <https://doi.org/10.1016/j.genhosppsych.2015.11.005>
- Roy-Byrne, P. P., & Wagner, A. (2006). Primary care perspectives on generalized anxiety disorder. *The Journal of clinical psychiatry*, 65(Suppl. 13), 20-26. <https://www.psychiatrist.com/read-pdf/15590/>
- Santomauro, D. F., Herrera, A. M., Shadid, J., et al. [COVID-19 Mental Disorders Collaborators]. (2022). Global prevalence and burden of depressive and anxiety disorders in 204 countries and territories in 2020 due to the COVID-19 pandemic. *The Lancet*, 398(10312), 1700-1712. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(21\)02143-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(21)02143-7)
- Spitzer, R. L., Kroenke, K., Williams, J., & Löwe, B. (2006). A Brief Measure for Assessing Generalized Anxiety Disorder: the GAD-7. *Archives of Internal Medicine*, 166, 1092-1097. <https://doi.org/10.1001/archinte.166.10.1092>
- Ströhle, A., Gensichen, J., & Domschke, K. (2018). The Diagnosis and Treatment of Anxiety Disorders. *Deutsches Ärzteblatt International*, 155(37), 611-620. <https://doi.org/10.3238/arztebl.2018.0611>
- Vinogradova, V. V., Kivite-Urtane, A., Vrublevska, J., & Rancans, E. (2022). Anxiety Screening among the General Population of Latvia and Associated Factors. *Medicina (Kaunas)*, 58(9), 1163. <https://doi.org/10.3390/medicina58091163>
- World Health Organization. (2024). Anxiety or fear-related disorders. *ICD-11 for Mortality and Morbidity Statistics*. Eleventh Revision 2024-01, Reference Guide. <https://icd.who.int/browse/2024-01/mms/en#1336943699>
- World Health Organization. (2017). Depression and Other Common Mental Disorders Global Health Estimates. Geneva: World Health Organization. <https://www.who.int/publications/i/item/depression-global-health-estimates>
- (COVID-19 Mental Disorders Collaborators). Global prevalence and burden of depressive and anxiety disorders in 204 countries and territories in 2020 due to the COVID-19 pandemic. *Lancet*, Vol. 398, Is. 10312. P. 1700 – 1712. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(21\)02143-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(21)02143-7)
- Spitzer R. L., Kroenke K., Williams J., Löwe B. A Brief Measure for Assessing Generalized Anxiety Disorder: the GAD-7. *Archives of Internal Medicine*. 2006. Vol. 166. P. 1092-1097. <https://doi.org/10.1001/archinte.166.10.1092>
- Ströhle A., Gensichen J., Domschke K. The Diagnosis and Treatment of Anxiety Disorders. *Deutsches Ärzteblatt International*. 2018. Vol. 155 (37). P. 611-620. <https://doi.org/10.3238/arztebl.2018.0611>
- Vinogradova V. V., Kivite-Urtane A., Vrublevska J., Rancans E. Anxiety Screening among the General Population of Latvia and Associated Factors. *Medicina (Kaunas)*. 2022. Vol. 58(9), 1163. <https://doi.org/10.3390/medicina58091163>
- World Health Organization (WHO). Anxiety or fear-related disorders. *ICD-11 for Mortality and Morbidity Statistics*. Eleventh Revision, 2024-01. Reference Guide. URL: <https://icd.who.int/browse/2024-01/mms/en#1336943699>
- World Health Organization (WHO). Depression and Other Common Mental Disorders Global Health Estimates. Geneva : World Health Organization, 2017. 24 p. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/depression-global-health-estimates>
- Yang X., Fang Y., Chen H., Zhang T., Yin X., Man J., Yang L., Lu M. Global, regional and national burden of anxiety disorders from 1990 to 2019: results from the Global Burden of Disease Study 2019. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*. 2021. Vol. 30, e36. <https://doi.org/10.1017/S2045796021000275>
- Асанова А., Хаустова О., Чабан О., Прохорова О., Кузьмицький М., Тимошук Є., Авраменко О. Психічні порушення у госпітальних пацієнтів в гострій фазі COVID-19. *НейроNews: психоневрологія та нейропсихіатрія*. 2021. № 8 (129). С. 33-37. <https://doi.org/10.26766/PMGP.V6I2.304>
- Вельдбрехт О. О., Тавровецька Н. І. Шкала сприйнятого стресу (PSS-10): адаптація та апробація в умовах війни. *Проблеми сучасної психології*. 2022. № 2(25). Р. 16-27. <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2022-2-2>
- Зверева І. Д., Кияниця З. П., Кузьмінський В. О., Петрович Ж. В., Саммон І. Оцінка потреб дитини та її сім'ї / заг. ред. І. Д. Звереві. К. : Держсоцслужба, 2007. 144 с. URL: http://archive.p4ec.org.ua/upload/library/pdf/Child_Needs_Assesment.pdf
- Карамушка Л., Терещенко К., Креденцер О. Адаптація на українській вибірці методик "The Modified BBC Subjective Well-being Scale (BBC-SWB)" та "Positive Mental Health Scale (PMH-scale)". *Організаційна Психологія. Економічна*

Ukrainian adaptation of the Generalized Anxiety Disorder scale (GAD-7): diagnostic experience in the state of martial law

- Yang, X., Fang, Y., Chen, H., Zhang, T., Yin, X., Man, J., Yang, L., & Lu, M. (2021). Global, regional and national burden of anxiety disorders from 1990 to 2019: results from the Global Burden of Disease Study 2019. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 30, e36. <https://doi.org/10.1017/S2045796021000275>
- Asanova, A., Haustova, O., Chaban, O., Prokhorova, O., Kuzmitsky, M., Tymoshchuk, Y., & Avramenko, O. (2021). Psikhichni porushennia u hospital'nykh patsientiv v hostrii fazi COVID-19 [Mental disorders in hospitalized patients in the acute phase of COVID-19]. *Psikhosomatychna medytsyna ta zahal'na praktyka - Psychosomatic medicine and general practice*, 6(2), e0602304. <https://doi.org/10.26766/PMGP.V6I2.304>
- Veldbrekht, O. O., & Tavrovetska, N. I. (2022). Shkala spriyniatoho stresu (PSS-10): adaptatsiia ta aprobatsiia v umovakh viiny [Perceived Stress Scale (PSS-10): adaptation and approbation in the war circumstances]. *Problemy suchasnoi psykholohii - Problems of Modern Psychology*, 2(25), 16–27. <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2022-2-2>
- Zvierieva, I. D., Kyianytsia, Z. P., Kuzminskyi, V. O., Petrochko, Z., & Sammon, I. (2007). Otsinka potreb dytyny ta yii sim'yi [Assessment of child and family needs]. Kyiv : Derzhotsossluzhba. http://archive.p4ec.org.ua/upload/library/pdf/Child_Needs_Assesment.pdf
- Karamushka, L., Tereshchenko, K., & Kredentser, O. (2022). Adaptation of The Modified BBC Subjective Well-being Scale (BBC-SWB) and The Positive Mental Health Scale (PMH-scale) on the Ukrainian sample. *Organizational Psychology. Economic Psychology*, 3(27), 85–94. <https://doi.org/10.31108/2.2022.3.27.8>
- Maksymenko, S. D., & Iakovleva, N. Y. (2018). Heneralizovanyi tryvozhnyi rozlad u mizhnarodnomu formati DSM-V u liudei z vadamy slukhu v yikhnomu sotsialnomu zhytti [DSM-V format of Generalized Anxiety Disorder in social life of people with hearing impairment]. *Psykholohichnyi chasopys - Psychological Journal*, 4(5), 98–112. <https://doi.org/10.31108/1.2018.5.15.7>
- Oros, M. M., & Ivanyo, T. V. (2018). Panichni i heneralizovanyi tryvozhni rozlady [Panic and generalized anxiety disorders]. *Zdorovia Ukrainy - Health of Ukraine. Tematychnyi nomer "Nevrolohii, Psykhiiatrii, Psykhoterapii"*, 3(46), 17–18. <https://health-ua.com/article/40056-panchnij-generalzovaniy-trivozhnij-rozladu-och-velik>
- Chaban, O. S., & Haustova, O. O. (2020). Psykhichne zdorov'ia v period pandemii COVID-19 (osoblyvosti psykholohichnoi kryzy, tryohy, strakhu ta tryvozhnykh rozladiv): realii ta perspektyvy [Mental health during the COVID-19 pandemic (features of psychological crisis, anxiety, fear, and anxiety disorders): realities and perspectives]. *NeuroNews: psychoneurology and neuropsychiatry*, 3 (114), 1–10. [https://neuronews.com.ua/uploads/issues/2020/3\(114\)/nn20_3_26-36.pdf](https://neuronews.com.ua/uploads/issues/2020/3(114)/nn20_3_26-36.pdf)
- Психологія, 2022. Вип. 3(27). С. 85-94. <https://doi.org/10.31108/2.2022.3.27.8>
- Максименко С. Д., Яковлева Н. Ю. Генералізований тривожний розлад у міжнародному форматі DSM-V у людей з вадами слуху в їхньому соціальному житті. *Психологічний часопис*. 2018. Вип. 4(5). С. 98–112. <https://doi.org/10.31108/1.2018.5.15.7>
- Орос М. М., Іваньо Т. В. Панічний і генералізований тривожний розладу. У страху очі великі? *Здоров'я України. Тематичний номер "Неврологія, Психіатрія, Психотерапія"*. 2018. № 3(46). С. 17-18. URL: <https://health-ua.com/article/40056-panchnij-generalzovaniy-trivozhnij-rozladu-och-velik>
- Чабан О. С., Хаустова О. О. Психічне здоров'я в період пандемії COVID-19 (особливості психологічної кризи, тривоги, страху та тривожних розладів): реалії та перспективи. *НейроNews: психоневрологія та нейропсихіатрія*. 2020. № 3 (114). С. 1–10. [https://neuronews.com.ua/uploads/issues/2020/3\(114\)/nn20_3_26-36.pdf](https://neuronews.com.ua/uploads/issues/2020/3(114)/nn20_3_26-36.pdf)

**Appendix
Додатки**

**Appendix A
Додаток А**

Table A1. Socio-demographic characteristics of the sample
Таблиця А 1. Соціально-демографічні характеристики вибірки

Marker and description categories Маркер та категорії опису	First dimension Перший вимір (N = 786)		Second dimension Другий вимір (N = 315)	
	N	%	N	%
Gender :				
men / чоловіки	163	20.7	64	20.3
women / жінки	621	79.0	250	79.4
other / інше	2	.3	1	.3
Age: / Вік:				
under 24 years old / до 24 років	17	2.2	4	1.3
25-44 years old / 25-44 років	444	56.5	166	52.7
45-60 years old / 45-60 років	300	38.2	131	41.6
61-75 years old / 61-75 років	25	3.2	14	4.4
Education: / Освіта:				
secondary / середня	9	1.1	5	1.6
vocational / середньо-спеціальна	31	3.9	13	4.1
incomplete higher / незакінчена вища	50	6.4	6	1.9
higher / вища	552	70.2	232	73.7
two or more higher / дві вищі освіти чи більше	144	18.3	59	18.7
Marital status: / Сімейний стан:				
married / одружений/заміжня	467	59.4	194	61.6
widower/widow / вдівець/вдова	16	2.0	6	1.9
divorced / розлучений(-а)	76	9.7	29	9.2
unregistered relationship / незареєстровані стосунки	59	7.5	14	4.4
single / самотній(-я)	168	21.5	72	22.9
Professional employment: / Професійна зайнятість:				
full-time / повна	526	66.9	210	66.7
part-time / часткова	103	13.1	37	11.7
studying / навчання	24	3.0	7	2.2
temporarily unemployed / тимчасово не працюють	89	11.3	36	11.4
other / інше	44	5.7	-	-
Place of residence: / Місце проживання:				
in Ukraine / на території України	640	81.4	272	86.3
abroad / за кордоном	146	18.6	43	13.7
Security of residence: / Безпека місця проживання:				
remote from the fighting / віддалене від бойових дій	501	63.8	181	57.5
close to the fighting / наближене до бойових дій	284	36.2	134	42.5
Experiences of forced migration: / Досвід вимушеної міграції:				
residing in their own city / проживають у своєму місті	514	80.3	221	81.2
migrants and internally displaced persons/ мігранти і внутрішньо переміщені особи	126	19.7	51	18.8

Ukrainian adaptation of the Generalized Anxiety Disorder scale (GAD-7): diagnostic experience in the state of martial law

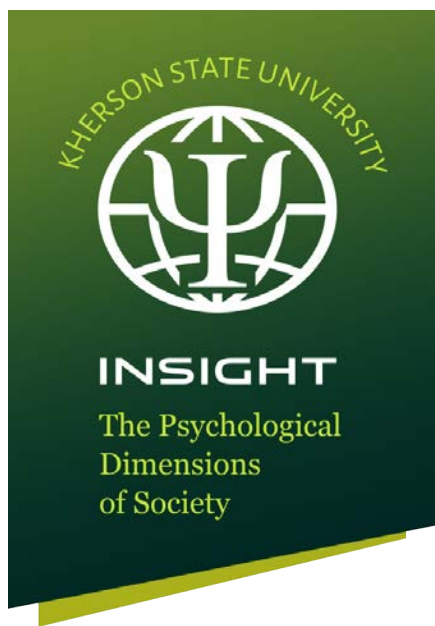

**Appendix B
Додаток Б**

Table B1. English and Ukrainian version GAD-7

Таблиця Б 1. Англомовна та україномовна версія GAD-7

Original	Переклад
1. Інструкція методики	
Over the last 2 weeks, how often have you been bothered by the following problems?	За останні 2 тижні, як часто вас турбували такі проблеми?
2. Шкала оцінювання (варіанти відповідей)	
Not at all – 0 Several days – 1 More than half the days – 2 Nearly every day – 3	Зовсім не турбували – 0 Декілька днів турбували – 1 Понад тиждень турбували – 2 Майже щодня турбували – 3
3. Текст методики	
1. Feeling nervous, anxious or on edge	1. Почуття нервозності, тривоги або напруженості
2. Not being able to stop or control worrying	2. Нездатність зупинити чи контролювати хвилювання
3. Worrying too much about different things	3. Надмірне переживання хвилювання щодо різних речей
4. Trouble relaxing	4. Проблеми з розслабленням
5. Being so restless that it is hard to sit still	5. Сильний неспокій аж до неможливості всидіти на місці
6. Becoming easily annoyed or irritable	6. Легкий перехід до збудження і дратівливості
7. Feeling afraid as if something awful might happen	7. Відчуття страху, ніби може статися щось жахливе
4. Додаткове питання та варіанти відповідей	
If you checked off any problems, how difficult have these problems made it for you to do your work, take care of things at home, or get along with other people?	Якщо ви позначили будь-які з цих проблем, наскільки сильно вони ускладнювали Вам роботу, побут або спілкування з іншими людьми?
Not difficult at all Somewhat difficult Very difficult Extremely difficult	Зовсім не ускладнювали – 0 Дещо ускладнювали – 1 Дуже ускладнювали – 2 Надзвичайно ускладнювали – 3

**Педагогічна психологія
та психологія розвитку**

**Pedagogical
and developmental
psychology**

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-6>

How to Cite (Style APA):

Chebykin, O., Sytnik, S., Massanov, A., & Pavlova, I. (2024). Research on the Correlation Between Emotional-Gnostic and Personal Characteristics with Parameters of Adolescents' Creativity. *Insight: the psychological dimensions of society*, 11, 105–122. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-6>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Чебикін О., Ситнік С., Массанов А., Павлова І. Дослідження взаємозв'язку емоційно-гностичних та особистісних особливостей із параметрами творчості підлітків. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2024. № 11. С. 105–122. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-6>

UDC 159.923.3-042.3:159.954-053.6

Research on the Correlation Between Emotional-Gnostic and Personal Characteristics with Parameters of Adolescents' Creativity

Дослідження взаємозв'язку емоційно-гностичних та особистісних особливостей із параметрами творчості підлітків

Received: December 27, 2023

Accepted: April 26, 2024

Oleksii Chebykin*

Doctor of Psychological Sciences, Full member
of NAES of Ukraine, Full Professor,
Department of Theory and Methods of Practical
Psychology,
South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-7905-2708>

Svitlana Sytnik

Doctor of Psychological Sciences, Full Professor, Head,
Department of Theory and Methods of Practical
Psychology,
South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-5875-919X>

Anatolii Massanov

Doctor of Psychological Sciences, Full Professor,
Full Professor,
Department of Theory and Methods of Practical
Psychology,
South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-1002-4941>

Iryna Pavlova

Candidate of Psychological Sciences, Associate
Professor, Associate Professor,
Department of Psychiatry, Medical and Special
Psychology,
South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-4380-4776>

Олексій Чебикін*

доктор психологічних наук, академік НАПН
України, професор,
кафедра теорії та методики практичної
психології,
Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7905-2708>

Світлана Ситнік

доктор психологічних наук, професор, завідувач,
кафедра теорії та методики практичної
психології,
Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-5875-919X>

Анатолій Массанов

доктор психологічних наук, професор, професор,
кафедра теорії та методики практичної
психології,
Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-1002-4941>

Ірина Павлова

кандидат психологічних наук, доцент, доцент,
кафедри психіатрії, медичної та спеціальної
психології,
Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-4380-4776>

* Corresponding Author: chebykin@pdpu.edu.ua

* Автор-кореспондент: chebykin@pdpu.edu.ua

Abstract

The aim is to research the correlation of the most significant emotional-gnostic and personal characteristics with parameters of adolescents' creativity. **Methods.** 150 adolescents aged 10–12 took part in the research. They gave answers to the statements of the method, aimed at determining the manifestation of creativity features, namely: an adapted author's expert assessment, based on the diagnostic technique of creative personality traits by O. Tunik (2013) and the questionnaire of personal propensity for creativity by G. Davis (1989); as well as for the study of emotional-gnostic and personal characteristics: the children's version of the multifactorial personality questionnaire by R. Cattell et al. (1993); scale of personal anxiety by H. Prykhozhan (2007). **The results.** A certain variability in the manifestation of creativity features of the subjects and the absence of a high propensity for creativity was found out on the general sample of subjects. Direct correlations of indicators of the manifestation of creativity traits with impatience ($p < .010$), independence ($p < .010$), emotional stability ($p < .010$), determination ($p < .010$), psycho-emotional stress ($p < .010$), extraversion ($p < .050$), self-confidence ($p < .050$) were established. Using cluster analysis, groups of adolescents with significant differences in manifestations of creativity traits and propensity to this activity were identified. In particular, these are 1) children who were inclined to creativity and were able to realize it at the highest level among other adolescents; 2) children who were able to show creativity and had no interest in it; 3) subjects who were inclined to engage in creativity, however, their manifestations of creativity were insignificant. Analysis of variance of emotional-gnostic personality indicators was applied, and it was established that the groups differ in manifestations of psycho-emotional stress ($p < .01$), extraversion ($p < .05$) and conscientiousness ($p < .01$). **Discussion and conclusions.** It was clarified and explained that the set of emotional-gnostic and personal characteristics, which have statistically significant correlations with the manifestations of creativity features, include the following: a high level of psycho-emotional stress, activity in social interactions, openness, impermanence, flexibility and uncertainty in decision-making. **Keywords:** traits of a creative personality, propensity for creativity, psycho-emotional stress, extraversion, conscientiousness, anxiety.

Introduction

The research of emotional-gnostic and personal correlations of the creativity features manifestation is one of the urgent tasks of modern

Анотація

Метою є дослідження взаємозв'язку найбільш суттєвих емоційно-гностичних та особистісних особливостей із параметрами творчості осіб підліткового віку. **Методи.** У дослідженні взяли участь 150 підлітків віком 10–12 років. Вони дали відповіді на твердження методики, спрямовані на визначення прояву рис творчості: адаптована авторська експертна оцінка, побудована на основі методики діагностики рис творчої особистості О. Тунік (2013) та опитувальник особистісної схильності до творчості G. Davis (1989); а також на вивчення емоційно-гностичних та особистісних особливостей: дитячий варіант багатофакторного особистісного опитувальника R. Cattell et al. (1993); шкала особистісної тривожності Г. Прихожан (2007). **Результати.** З'ясовано на загальній вибірці досліджуваних певну варіативність прояву рис творчості досліджуваних та відсутність високої схильності до творчості. Встановлено прямі зв'язки показників прояву рис творчості з нетерплячістю ($p < .010$), незалежністю ($p < .010$), емоційною стабільністю ($p < .010$), рішучістю ($p < .010$), психоемоційною напруженістю ($p < .010$), екстраверсією ($p < .050$), впевненістю у собі ($p < .050$). За допомогою кластерного аналізу з'ясовано групи підлітків із суттєвими різницями в проявах рис творчості та схильності до цієї діяльності. Зокрема, це 1) діти, що були схильні до творчості та здатні реалізувати її на рівні, найвищому серед решти підлітків; 2) діти, які були здатні проявляти творчість та не мали інтересу до цього; 3) досліджувані, які були схильні долучатися до творчості, проте їхні творчі прояви були незначними. Застосовано дисперсійний аналіз емоційно-гностичних особистісних показників і встановлено, що групи відрізняються за проявами психоемоційної напруженості ($p < .01$), екстраверсії ($p < .05$) та сумлінності ($p < .01$). **Дискусія і висновки.** З'ясовано й пояснено, що комплекс емоційно-гностичних та особистісних особливостей, які володіють статистично достовірними зв'язками з проявами рис творчості, складають: високий рівень психоемоційної напруженості, активність у соціальних взаємодіях, відкритість, непостійність, гнучкість та невизначеність у прийнятті рішень. **Ключові слова:** риси творчої особистості, схильність до творчості, психоемоційне напруження, екстраверсія, сумлінність, тривожність.

Вступ

Вивчення емоційно-гностичних та особистісних взаємозв'язків прояву рис творчості є одним з актуальних завдань сучасної

Research on the Correlation Between Emotional-Gnostic and Personal Characteristics with Parameters of Adolescents' Creativity

psychology (Kryshtanovych et al., 2021: 34). This especially applies to adolescents, since this period is characterized by sensitivity to its development (Gralewski et al., 2016: 152).

Summarizing numerous studies in developmental psychology and the psychology of creativity has shown that there is a number of issues that require careful analysis, based on the modern conditions of educational activities of adolescents. It is known that the consequences of the COVID-19 pandemic and martial law in Ukraine significantly complicated this process. According to certain studies (Khmiliar et al., 2020), such conditions are filled with stressogenic factors. Along with this, the transition to online learning and the limitation of interpersonal interaction, the emergence of new forms of communication and interaction among adolescents could not help but reflect on the safety of the educational space (Blynova et al., 2022; Popovych et al., 2020), on the change of priorities of creative activity. All this causes the need to know the emotional-gnostic and personal interrelationships of the manifestation of creativity among adolescents in modern conditions.

Considering creativity as an expression of one's abilities in creating new, original, innovative samples in various spheres of life, it should be noted that they are based on a certain human potential. However, only a small part of humanity manages to realize it at a high level (Eschenauer et al., 2023). As recent research shows, such an opportunity depends on a range of factors, namely: the diversity and uniqueness of this potential, talents, ideas and opportunities that can serve as a basis for creative activity (van der Zanden et al., 2020); self-esteem, confidence, self-significance, belief in one's abilities (Álvarez-Huerta et al., 2021); flexibility and openness to new experiences, desire to learn something new (Shi et al., 2016; Popovych & Blynova, 2019); self-determination, motivation, gnostic emotions (Cheban et al., 2020; Chebykin, 2023). There are also studies that indicate the connection between creativity and emotional intelligence (Xu et al., 2019), empathy, a tendency to cooperate (Oboeuf et al., 2023; Zhuravlova & Chebykin, 2021), communicative abilities (Aini et al., 2020) and others. Thus, as we can see, the realization of this potential depends on

психології (Kryshtanovych et al., 2021: 34). Особливо це стосується дітей підліткового віку, оскільки, саме цей період вирізняється чутливістю до її розвитку (Gralewski et al., 2016: 152).

Узагальнення численних досліджень із вікової психології та психології творчості показало, що є низка питань, які потребують ретельного аналізування, виходячи з сучасних умов навчальної діяльності підлітків. Відомо, що наслідки епідемії COVID-19 та військовий стан в Україні суттєво ускладнили цей процес. За даними певних досліджень (Khmiliar et al., 2020), такі умови насичені стресогенними чинниками. Поряд з цим перехід до онлайн-навчання й обмеження міжособистісної взаємодії, виникнення нових форм комунікації та взаємодії серед підлітків не могло не відобразитися на безпечності освітнього простору (Blynova et al., 2022; Popovych et al., 2020), на зміні пріоритетів творчої діяльності. Все це й інше викликає необхідність пізнання емоційно-гностичних та особистісних взаємозв'язків прояву творчості підлітків у сучасних умовах.

Розглядаючи творчість як вираження власних здібностей у створенні нових, оригінальних, інноваційних зразків у різних сферах життя, зазначимо, що вони ґрунтуються на певному потенціалі людини. Проте лише незначній частині людства вдається його реалізувати на високому рівні (Eschenauer et al., 2023). Як свідчать дослідження останніх років, така можливість залежить від низки важелів, а саме: розмаїття та унікальності цього потенціалу, талантів, ідей та можливостей, які можуть слугувати основою для творчої діяльності (van der Zanden et al., 2020); самооцінки, впевненості, почуття власної значущості, віри у свої можливості (Álvarez-Huerta et al., 2021); гнучкості та відкритості новому досвіду, бажанні вчитися новому (Shi et al., 2016; Popovych, Blynova, 2019); самовизначення, мотивації, гностичних емоцій (Cheban et al., 2020; Chebykin, 2023). Також є дослідження, у яких зазначено зв'язок прояву творчості з емоційний інтелектом (Xu et al., 2019), емпатією, схильністю до співпраці (Oboeuf et al., 2023; Zhuravlova, Chebykin, 2021), комунікативними здібностями (Aini et al., 2020) та ін.

a variety of factors, combining the emotional and gnostic characteristics of the personality. Summarizing these and other data, it can be stated that creativity is naturally connected with a wide range of various personal traits, among which there may be emotional-gnostic ones, which are actually integrated with all manifestations of the individual's cognitive activity.

Hypothesis. In formulating the hypothesis, we assumed that the dimensions of creativity will have statistically significant correlations with a certain complex of emotional-gnostic and personal characteristics. Conventionally, there could be two main complexes. The first includes emotional and gnostic characteristics that act as a necessary potential for creativity (such as emotional and communicative qualities, gumption, optimism, risk propensity, impatience, determination, etc.), the second complex includes characteristics that can complicate the creative process (such as excessive psycho-emotional stress, anxiety, caution, shyness, conformity, pessimism, etc.). Within these outlined complexes, there may be varieties of them that can probably have the strongest correlation.

The aim is to research the correlation of the most significant emotional-gnostic and personal characteristics with the creativity parameters of adolescents.

Methods

Methodology. The logic of testing the formulated assumption implied that certain emotional-gnostic and personal characteristics are correlated with manifestations of creative personality traits. Therefore, the analysis of the research results consisted of three consecutive steps. First, determination of general trends of creativity in contemporary adolescents. Secondly, establishing the nature of correlations between probable dimensions and manifestations of creative personality traits. Thirdly, a comparison of groups of subjects with different levels of ability and propensity for creativity.

Participants. The total sample consisted of 150 subjects aged 10–12 years, each of whom spent 21 days at the recreational facility of Ukrainian Children Center “Moloda Hvardiia” (Odesa, Ukraine) at different times. Our focus was on adolescents as representatives of a certain

Отже, як бачимо, реалізація цього потенціалу залежить від розмаїття чинників, поєднуючи емоційно-гностичні особливості особистості. Узагальнюючи ці та інші дані, можна стверджувати, що творчість закономірно зв'язана з широким переліком різних особистісних рис, серед яких можуть бути емоційно-гностичні, які інтегруються фактично з усіма проявами пізнавальної діяльності особистості.

Гіпотеза. При побудові гіпотези ми виходили з припущення про те, що виміри творчості матимуть статистично достовірні зв'язки з певним комплексом емоційно-гностичних та особистісних особливостей. Умовно таких основних комплексів може бути два. Перший охоплює емоційно-гностичні особливості, які виступають необхідним потенціалом творчості (як то емоційно-комунікативні якості, кмітливість, оптимізм, ризикованість, нетерплячість, рішучість та ін.), другий комплекс охоплює особливості, які можуть ускладнювати творчий процес (як то надмірна психоемоційна напруженість, тривожність, обережність, сором'язливість, конформність, песимізм та ін.). У межах наведених комплексів можуть бути їх різновиди, які вірогідно можуть володіти найміцнішими зв'язками.

Метою є дослідження взаємозв'язку найбільш суттєвих емоційно-гностичних та особистісних особливостей із параметрами творчості осіб підліткового віку.

Методи

Методологія. Логіка перевірки сформульованого припущення передбачала, що певні емоційно-гностичні та особистісні особливості корелюють з проявами рис творчої особистості. Тож аналізування результатів дослідження складалося з трьох послідовних кроків. По-перше, визначення загальних тенденцій творчості у сучасних підлітків. По-друге, встановлення характеру взаємозв'язків між імовірними вимірами та проявами рис творчої особистості. По-третє, порівняння груп досліджуваних із різними рівнями здатності та схильності до творчості.

Учасники. Загальну вибірку склали 150 досліджуваних віком 10–12 років, кожен із яких у різні часи впродовж 21 дня перебував

generation, united by the factors of increasing influence of active use of social networks, changes in communication paradigms, and complex socio-political living conditions in Ukraine.

Procedures and instruments. Psychological diagnostic methods aimed at studying manifestations of creativity features and emotional-agnostic, personal characteristics, which are their probable correlates, were carried out with the subjects. Data on creativity were determined according to the author's adapted expert assessment, which is based on the diagnostic method of creative personality traits (Tunik, 2013) and the questionnaire of personal propensity to creativity (Davis, 1989). The choice of these methods is due to the fact that they provide an opportunity to obtain meaningful assessments of the creative potential of adolescents from the perspective of personality development, which, against the background of developed curiosity, imagination, a desire to solve complex tasks and risk propensity, will be engaged in activities to create new, original products in any spheres. Emotional-agnostic and personal characteristics were determined using the personality anxiety scale (Prykhozhan, 2007), the children's version of the multifactorial personality questionnaire (Cattell et al., 1993).

Variables. The dimensions of adolescents' creativity, emotional-agnostic and personal characteristics were determined by a set of the following indicators: firstly, inquisitiveness, imagination, desire to solve complex tasks (complexity), risk propensity (risks), propensity for creativity and generalized parameter of the ability to be creative; secondly, introversion, emotional stability, independence, conscientiousness, determination, dreaminess, optimism, psycho-emotional stress, anxiety and self-confidence.

Statistical analysis was carried out using the IBM SPSS Statistics 21. A one-sample t -test, Spearman's rank correlation analysis (r_s), k -means clustering, Kruskal-Wallis variance analysis (H), and group comparisons using the Mann-Whitney criterion (U) were applied.

Results

The data obtained in our study (Tabl. 1) proved that adolescents can be characterized by quite diverse levels of the manifestation of creativity features.

у рекреаційному закладі Український дитячий центр "Молода гвардія" (Одеса, Україна). Фокусом нашої уваги були підлітки як представники певного покоління, об'єднаного чинниками зростаючого впливу активного використання соціальних мереж, змін у комунікаційних парадигмах та складних соціально-політичних умов життя в Україні.

Процедура та інструменти. З досліджуваними проводилися методики психологічної діагностики, спрямовані на вивчення проявів рис творчості та емоційно-гностичних, особистісних особливостей, які є їх ймовірними корелятами. Дані щодо творчості визначалися за адаптованою авторською експертною оцінкою, яка побудована на основі методики діагностики рис творчої особистості (Тунік, 2013) та опитувальника особистісної схильності до творчості (Davis, 1989). Вибір цих методик зумовлено тим, що вони надають можливість отримати змістові оцінки творчого потенціалу підлітків із точки зору прогнозу розвитку особистості, яка на тлі розвиненої допитливості, уяви, прагнення до розв'язання складних завдань і схильності до ризикованих рішень, буде залучатися до діяльності зі створення нових, оригінальних продуктів у будь-яких сферах. Емоційно-гностичні та особистісні особливості визначалися за допомогою шкали особистісної тривожності (Прихожан, 2007), дитячого варіанту багатофакторного особистісного опитувальника (Cattell et al., 1993).

Змінні. Виміри творчості підлітків, емоційно-гностичні та особистісні риси з'ясовано за комплексами таких показників: по-перше, допитливості, уяви, прагнення до розв'язання складних завдань (складності), схильності до ризикованих рішень (ризик), схильності до творчості та узагальненого параметра здатності до творчості; по-друге, інтро-екстравертованості, емоційної стабільності, незалежності, сумлінності, рішучості, мрійливості, оптимізму, психоемоційної напруженості, тривожності та впевненості у собі.

Статистичне аналізування здійснено з використанням статистичного пакету IBM SPSS Statistics 21. Застосовано одновибіркову t -статистику, кореляційний аналіз за критерієм Спірмена (r_s), кластерний аналіз

Table 1. Descriptive statistics of indicators of the manifestation of creativity features manifestation in adolescents (n = 150)

Таблиця 1. Первинні статистики показників прояву рис творчості в підлітків (n=150)

Indicators of the manifestation of creativity features Показники прояву рис творчості	Descriptive statistics Первинні статистики				
	M	SD	Me	min	max
General indicator of ability to be creative Загальний показник здатності до творчості	48.04	14.11	49.00	16.00	74.00
Risk propensity Схильність до ризику	11.68	4.59	12.00	1.00	21.00
Inquisitiveness Допитливість	14.31	4.64	15.00	1.00	24.00
Complexity Складність	11.23	4.97	12.00	1.00	20.00
Imagination Уява	10.83	4.73	11.00	.00	18.00
Propensity for creativity Схильність до творчості	10.77	2.33	11.00	5.00	15.00

Note: M – arithmetic mean; SD – standard deviation; Me – median; min, max – the minimum and maximum value of the distribution; n – sample size.

Примітка: M – середнє значення; SD – стандартне відхилення; Me – медіана; min, max – мінімальне і максимальне значення розподілу; n – об'єм вибірки.

The data in the table shows that the values of the general indicator of creativity varied from low to high with the center likely lying within the range of 45.57 – 50.18 points (95.00% CI 45.57 – 50.18) and variability being close to the normal distribution (CV = 29.40 %). It is noteworthy that compared to the primary statistics with the average value provided in the interpretive scheme (Torba, 2021: 56), the representatives of the researched sample have a lower ability to be creative by an average of 19.96 points, which is a statistically significant difference ($t = 17.33$; $p < .0001$). Examining the data obtained in the children according to other indicators of this method, we can find out that they also have certain differences from the values provided by other authors. For example, according to the indicator of risk propensity, they are distributed in the range from minimal to high severity with a confidence interval for the mean value (95.00% CI 10.93 – 12.43) of the score and an excessively high coefficient of variation (CV = 39.30%). It follows that the risk propensity on average is lower than the values presented in the original version of the method by 5.32 points ($t = 14.18$; $p < .0001$). The inquisitiveness of the subjects varied from the minimum to the maximum possible ratings and on average was (95.00% CI 13.56 – 15.06) for normal variability (CV = 32.42%). Compared to the information provided

за методом *k*-середніх, дисперсійний аналіз методом Крускала-Уоллеса (*H*), порівняння груп за критерієм Манна-Уїтні (*U*).

Результати

Дані, отримані в нашому дослідженні (табл. 1), засвідчили, що підлітки можуть характеризуватися досить різними рівнями прояву рис творчості.

З таблиці видно, що значення загального показника здатності до творчості коливалися в діапазоні від низьких до високих із центром, який, вірогідно, знаходиться в межах 45.57 – 50.18 бала (95.00% CI 45.57 – 50.18) та близькою до нормального розподілу варіативністю (CV = 29.40%). Зазначимо, що в порівнянні цих первинних статистик із середнім значенням, наданим у інтерпретаційній схемі (Торба, 2021: 56), представники досліджуваної вибірки мають нижчу здатність до творчості в середньому на 19.96 бала, що є статистично значущою різницею ($t = 17.33$; $p < .0001$). Якщо розглянути дані, отримані в дітей за іншими показниками цієї методики, то можна з'ясувати, що вони так само мають певні відмінності від значень, наданих іншими авторами. Наприклад, за показником схильності до ризику вони розподілені в діапазоні від

Research on the Correlation Between Emotional-Gnostic and Personal Characteristics with Parameters of Adolescents' Creativity

by O. Tunik (2007), the adolescents were less inquisitive by 3.69 points ($t = 9.76$; $p < .0001$). The desire to solve complex tasks (complexity) showed similar trends as the other indicators. The data are distributed across a wide range with a center (95.00% CI 10.43 – 12.03) of a point and a greater variation (CV = 44.26%), and a one-sample t-test confirms the lack of the adolescents' learning about complex phenomena, compared to the data of the author of the methodology by 5.77 points ($t = 14.23$; $p < .0001$). Regarding the level of imagination development, the adolescents demonstrated a wide range of manifestations of this indicator, from the minimum possible to above-average values. The center is located within the range (95.00% CI 10.06 – 11.59) of the score with a large coefficient of variation (CV = 43.7%). The mean value is lower than that provided by the author of the method by 5.17 points ($t = 13.39$; $p < .0001$), indicating significant differences in this aspect between the studied group and the accepted norms. The presented results are evidence that the adolescents of the surveyed sample show the manifestation of creative traits which is significantly lower than the average level. The proof of this statement is the data on the expressiveness of propensity for creativity according to the method of G. Davis (1989), where the distribution center ($M = 10.77$; $Me = 11.00$) is on the border between low and medium levels, based on the information provided in the study (Korniat & Tsimbala, 2016: 42). At the same time, 45.30% of the subjects indicate a relative propensity for creativity, and 54.70% show a moderate level.

Based on the above, we claim that, in general, today's adolescents demonstrate a relatively low level of ability to be creative and propensity for creativity. However, there are some children among them who possess the above-average level of inquisitiveness and imagination, strive to solve complex problems, are prone to risky decisions and have a moderate propensity for creativity. At the same time, the researched sample is quite representative for solving the tasks.

Subsequent correlation analysis revealed statistically significant correlations of adolescents' emotional-gnostic and personal characteristics with indicators of the manifestation of creativity features. Referring to the data presented in Tabl. 2, it can be seen that such correlations are quite common.

мінімальної до високої вираженості із довірчим інтервалом для середнього значення (95.00% CI 10.93 – 12.43) бала та надто великим коефіцієнтом варіації (CV = 39.30%). З цього випливає, що схильність до ризику в середньому є нижчою, ніж значення, наведені в оригінальному варіанті методики, на 5.32 бала ($t = 14.18$; $p < .0001$). Допитливість досліджуваних варіювала в межах від мінімальних до максимально можливих оцінок і в середньому складала (95.00% CI 13.56 – 15.06) бала за нормальної варіативності (CV = 32.42%). У порівнянні з відомостями, наданими О. Тунік (2007), підлітки були менш допитливими на 3.69 бала ($t = 9.76$; $p < .0001$). Прояв прагнення до розв'язання складних завдань (складність), виражав такі самі тенденції, як і інші показники. Дані розподілені у досить широкому діапазоні із центром (95.00% CI 10.43 – 12.03) бала та більшою варіацією (CV = 44.26%), й одновибіркова t-статистика підтверджує нестачу інтересу підлітків до пізнання складних явищ, порівняно з даними автора методики на 5.77 бала ($t = 14.23$; $p < .0001$). Щодо рівня розвитку уяви, то підлітки демонстрували широкий спектр проявів цього показника від мінімально можливих до вищих за середнє значення оцінок. Центр розташований у діапазоні (95.00% CI 10.06 – 11.59) бала з великим коефіцієнтом варіації (CV = 43.7%). Середнє значення є нижчим, ніж надано автором методики, на 5.17 бала ($t = 13.39$; $p < .0001$), вказуючи на значні відмінності в цьому аспекті між досліджуваною групою та загальноприйнятими нормами. Представлені результати є свідченням того, що підлітки обстеженої вибірки відрізняються значно нижчим за середній рівнем прояву рис творчості. Доказом такого твердження є дані про вираженість показника схильності до творчості за методикою G. Davis (1989), за якими центр розподілу ($M = 10.77$; $Me = 11.00$) знаходиться на межі між низьким та середнім рівнями, якщо спиратися на відомості, наведені у праці (Корнят, Цимбала, 2016: 42). При цьому, про відносну схильність до творчості свідчать відповіді 45.30% досліджуваних, про помірну – 54.70%.

Виходячи з вищенаведеного, стверджуємо, що в цілому сучасні підлітки демонструють

Table 2. Coefficients of correlations between indicators of the manifestation of creativity features in adolescents and their emotional-gnostic, personal characteristics (n = 150)

Таблиця 2. Коефіцієнти кореляції між показниками прояву рис творчості у підлітків та їхніми емоційно-гностичними, особистісними властивостями (n=150)

Probable emotional-gnostic and personal determinants Ймовірні емоційно-гностичні та особистісні детермінанти	Indicators of the manifestation of creativity Показники прояву рис творчості					
	General indicator of ability to be creative Загальний показник здатності до творчості	Risk propensity Схильність до ризику	Inquisitiveness Допитливість	Complexity Складність	Imagination Уява	Propensity for creativity Схильність до творчості
Extraversion Екстраверсія	.188*	.191*	.031	.214**	.187*	.046
Emotional stability Емоційна стабільність	.110	.202*	.060	.056	.030	.236**
Impatience Нетерплячість	.021	-.005	.041	-.024	.083	.358**
Independence Незалежність	-.013	-.015	.038	-.043	.016	.296**
Conscientiousness Сумлінність	-.176*	-.095	.181*	-.234**	-.271**	.019
Determination Рішучість	.182*	.285**	-.028	.196*	.071	.261**
Dreaminess Мрійливість	.148	-.003	.271**	.004	.139	-.308**
Pessimism Песимізм	.072	-.108	.189*	-.003	.105	-.053
Self-control Самоконтроль	-.051	-.223**	.023	.002	.054	.185*
Psychoemotional stress Психоемоційна напруженість	.269**	.212**	.189*	.122	.194*	.054
Anxiety Тривожність	-.046	-.173*	.235**	-.084	.016	-.201*
Self-confidence Впевненість у собі	.095	-.025	.009	.178*	.106	.186*

Note: * - $p < .050$; ** - $p < .001$.

Примітка: * - $p < .050$; ** - $p < .001$.

We have found that direct correlations with indicators characterizing creativity features reveal the following emotional-gnostic and personal characteristics: impatience ($p < .01$), independence ($p < .01$), emotional stability ($p < .01$), determination ($p < .01$), psycho-emotional stress ($p < .01$), sociability ($p < .05$), self-confidence ($p < .05$). The rest of the hypothetical factors either did not correlate with indicators of creativity (carelessness, psychological barriers), or demonstrated significant correlations of different orientations. The latter included:

відносно невисокий рівень здатності до творчої діяльності та не схильні до творчості. Проте, серед них є частина таких дітей, які володіють вищим за середній рівнем допитливості та уяви, прагнуть до розв'язання складних завдань, схильні до ризикових рішень та мають помірну схильність до творчості. У той же час, досліджувана вибірка є цілком репрезентативною для вирішення поставлених завдань.

Далі кореляційним аналізуванням з'ясовано статистично достовірні зв'язки

Research on the Correlation Between Emotional-Gnostic and Personal Characteristics with Parameters of Adolescents' Creativity

conscientiousness, which was directly correlated with inquisitiveness ($p < .05$), and negatively correlated with interest in complex tasks ($p < .05$) and imagination ($p < .01$); dreaminess, which was directly related to inquisitiveness ($p < .01$) and negatively correlated to creativity; self-control, which showed a direct correlation with a propensity for creativity ($p < .05$) and a negative correlation with risk propensity in creativity ($p < .01$); anxiety, which was directly correlated with inquisitiveness ($p < .01$) and negatively correlated with creativity ($p < .05$) and risk propensity in its implementation ($p < .05$).

The presented results give reason to talk about the probable influence of impatience, independence, determination, psycho-emotional stress, sociability, and self-confidence on the manifestation of creativity features. It can also be predicted that inquisitiveness develops under the condition of a certain manifestation of conscientiousness, dreaminess, anxiety, while imagination and the attractiveness of complex tasks are stimulated by impermanence, a tendency to creative risk – by disorganization. In its turn, the propensity for creativity is stimulated by self-control and practicality.

Such data made it possible to consider certain emotional-gnostic and personal characteristics as factors that can determine the manifestation of creativity features in adolescents. The latter positions are the basis for further in-depth research of groups of adolescents with different levels of the manifestation of creativity features.

In this aspect, the division of children into groups was carried out according to the procedure of cluster analysis, carried out by two parameters: the general indicator of the ability to be creative and the propensity for creativity. Due to the application of this procedure, the studied sample of adolescents was divided into three groups. The first group included 70 teenagers whose general indicator of the ability to be create corresponded approximately to the centers of distribution in the general group ($M = 44.74$; $SD = 5.29$; $Me = 45.00$; $min = 37.00$; $max = 53.00$), i.e., these are children with moderate, below average ability and the lowest propensity for creativity ($M = 10.26$; $SD = 2.41$; $Me = 10.00$; $min = 5.00$; $max = 14.00$). The second group consisted

емоційно-гностичних та особистісних особливостей підлітків із показниками прояву рис творчості. Якщо звернутися до даних, наведених у табл. 2, можна побачити, що такі зв'язки є досить поширеними.

Констатуємо, що прямі зв'язки з показниками, які характеризують прояв рис творчості, виявили такі емоційно-гностичні та особистісні особливості, як нетерплячість ($p < .01$), незалежність ($p < .01$), емоційна стабільність ($p < .01$), рішучість ($p < .01$), психоемоційна напруженість ($p < .01$), товариськість ($p < .05$), упевненість у собі ($p < .05$). Решта гіпотетичних чинників або загалом не корелювали з показниками творчості (безтурботність, психологічні бар'єри), або демонстрували значущі зв'язки різної спрямованості. До останніх віднесено такі показники: сумлінність, яка прямо корелювала з допитливістю ($p < .05$), і від'ємно – з інтересом до складних завдань ($p < .05$) та увагою ($p < .01$); мрійливість, яка прямо пов'язана з допитливістю ($p < .01$) та від'ємно – зі схильністю до творчості; самоконтроль, який показав прямий зв'язок із схильністю до творчості ($p < .05$) та від'ємний – із ризикованістю у творчості ($p < .01$); тривожність, що прямо корелювала з допитливістю ($p < .01$) та від'ємно – зі схильністю до творчості ($p < .05$) та до ризикованих рішень у її реалізації ($p < .05$).

Наведені результати дають підставу говорити про ймовірний вплив нетерплячості, незалежності, рішучості, психоемоційної напруженості, товариськості, впевненості в собі на прояви рис творчості. Також можна прогнозувати, що допитливість розвивається за умови певного прояву сумлінності, мрійливості, тривожності, в той час як увага та привабливість складних завдань стимулюється непостійністю, схильністю до творчого ризику – неорганізованістю. У свою чергу, схильність до творчості – самоконтролем та практичністю.

Такі дані дозволили розглянути певні емоційно-гностичні та особистісні особливості як чинники, що можуть детермінувати прояви рис творчості підлітків. Останні позиції виступають підставою для подальшого поглибленого вивчення груп підлітків із різними рівнями прояву рис творчості.

of 26 adolescents who had the lowest values of the ability to be creative ($M = 26.08$; $SD = 5.08$; $Me = 27.00$; $min = 16.00$; $max = 33.00$) and moderate values of propensity for creativity ($M = 11.08$; $SD = 2.31$; $Me = 11.00$; $min = 7.00$; $max = 15.00$). The third group consisted of 54 individuals who showed the highest scores in terms of ability to be creative ($M = 62.89$; $SD = 5.92$; $Me = 61.00$; $min = 54.00$; $max = 74.00$) and propensity for creative activity ($M = 1.29$; $SD = 2.13$; $Me = 11.00$; $min = 8.00$; $max = 15.00$).

The analysis of variance proved that the groups differ significantly in the manifestation of all indicators of the ability to be creative at the level of $p < .001$ and for the parameter of propensity for creativity at the level of $p < .05$. At the same time, according to the indicators we considered to be probable emotional-gnostic personal determinants of this development, the difference was less obvious (Tabl. 3).

We note that the most significant differences between the groups are noticeable in the indicators of psycho-emotional stress ($p < .01$), anxiety ($p < .01$), extraversion ($p < .05$) and conscientiousness ($p < .01$).

Further qualitative analysis revealed that the highest expression of the indicator of psycho-emotional stress occurs in the third group, it was lower in the second group, and the lowest in the first group. A pairwise comparison of all three groups showed that the differences between groups 3 and 1 ($U = 1138.00$; $n_1 + n_3 = 124$; $p < .01$) and between groups 3 and 2 acquire statistically significant values according to the Mann-Whitney test (U). ($U = 378.00$; $n_2 + n_3 = 80$; $p < .01$). Therefore, it is appropriate to state that the greatest psycho-emotional stress was noticed in the subjects with a higher than average ability to be creative and the greatest propensity for creativity, while children with a lower ability to be creative and less propensity for creative activity were more calm.

Comparing the distributions of anxiety indicators, it was established that the first group was distinguished by its highest manifestation, the adolescents from the third group had lower anxiety, and those from the second group had the lowest anxiety. At the same time, the value of the U -test confirms the presence of significant differences only when comparing data on anxiety in groups 1 and 3 ($U = 1352.00$; $n_1 + n_3 = 124$;

У цьому аспекті поділ дітей на групи здійснено за процедурою кластерного аналізу, проведеного відповідно до двох параметрів: загального показника здатності до творчості та схильності до творчості. Завдяки застосуванню цієї процедури досліджувану вибірку підлітків було поділено на три групи. До першої увійшло 70 підлітків, у яких загальний показник прояву здатності до творчості приблизно відповідав центрам розподілу в загальній групі ($M = 44.74$; $SD = 5.29$; $Me = 45.00$; $min = 37.00$; $max = 53.00$), тобто, це діти з помірною, нижчою за середню, здатністю та найнижчою схильністю до творчості ($M = 10.26$; $SD = 2.41$; $Me = 10.00$; $min = 5.00$; $max = 14.00$). Друга група – 26 підлітків, у яких виявилися найнижчі значення за показником здатності до творчості ($M = 26.08$; $SD = 5.08$; $Me = 27.00$; $min = 16.00$; $max = 33.00$) та помірні – за схильністю до неї ($M = 11.08$; $SD = 2.31$; $Me = 11.00$; $min = 7.00$; $max = 15.00$). Третя група – 54 особи, які показали найвищі оцінки за показниками здатності ($M = 62.89$; $SD = 5.92$; $Me = 61.00$; $min = 54.00$; $max = 74.00$) та схильності до творчої діяльності ($M = 1.29$; $SD = 2.13$; $Me = 11.00$; $min = 8.00$; $max = 15.00$).

Дисперсійний аналіз засвідчив, що групи суттєво відрізняються за проявом усіх показників здатності до творчості на рівні $p < .001$ та за параметром схильності до творчості на рівні $p < .05$. У той же час, за показниками, ми вважали нами ймовірними емоційно-гностичними особистісними детермінантами цього розвитку, різниця була менш виразною (табл. 3).

Констатуємо, що найбільш суттєві відмінності між групами помітні за показниками психоемоційної напруженості ($p < .01$), тривожності ($p < .01$), екстраверсії ($p < .05$) та сумлінності ($p < .01$).

Подальшим якісним аналізуванням з'ясовано, що найвища вираженість показника психоемоційної напруженості має місце у третій групі, меншою вона була у другій групі, а в першій групі вона є найменшою. Попарне порівняння всіх трьох груп показало, що статистично достовірних значень за критерієм Манна-Уїтні (U) набувають відмінності між групами 3 та 1 ($U = 1138.00$; $n_1 + n_3 = 124$; $p < .01$),

Table 3. Results of variance analysis of the indicators of emotional-gnostic and personal characteristics of adolescents with different levels of the manifestation of creativity features (df = 2)

Таблиця 3. Результати дисперсійного аналізу показників емоційно-гностичних та особистісних особливостей підлітків із різними рівнями прояву рис творчості (df = 2)

Probable emotional-gnostic and personal determinants Імовірні емоційно-гностичні та особистісні детермінанти	Groups; statistical indicators Групи; статистичні показники									Kruskal-Wallis Statistics Статистика Крускала-Уоллеса	
	Group 1 Група 1 (n = 70)			Group 2 Група 2 (n = 26)			Group 3 Група 3 (n = 54)			χ ²	p
	Me	min	max	Me	min	max	Me	min	max		
Extraversion Екстраверсія	5.00	1.00	10.00	4.00	.00	9.00	6.00	2.00	10.00	7.98	.019
Emotional stability Емоційна стабільність	5.00	.00	7.00	5.00	.00	7.00	5.00	1.00	9.00	4.62	.099
Impatience Нетерплячість	5.00	2.00	9.00	5.00	1.00	8.00	5.00	1.00	9.00	2.34	.310
Independence Незалежність	5.00	2.00	7.00	4.00	2.00	8.00	4.00	2.00	7.00	2.32	.313
Carelessness Безтурботність	6.00	3.00	7.00	4.00	3.00	7.00	5.00	2.00	8.00	3.93	.140
Conscientiousness Сумлінність	6.00	2.00	8.00	7.00	3.00	8.00	5.00	1.00	7.00	6.07	.048
Determination Рішучість	6.00	3.00	10.00	6.00	3.00	9.00	7.00	3.00	8.00	2.53	.282
Dreaminess Мрійливість	6.00	3.00	9.00	6.00	4.00	8.00	6.00	4.00	9.00	3.45	.178
Pessimism Песимізм	6.00	2.00	10.00	6.00	3.00	9.00	7.00	3.00	9.00	1.34	.511
Self-control Самоконтроль	5.00	1.00	9.00	5.00	2.00	8.00	4.00	1.00	10.00	0.10	.953
Psychoemotional stress Психоемоційна напруженість	4.00	2.00	9.00	5.00	2.00	7.00	6.00	3.00	9.00	18.35	.000
Anxiety Тривожність	10.00	1.00	92.0	3.00	1.00	54.00	5.00	1.00	90.0	15.61	.000
Self-confidence Впевненість у собі	13.00	5.00	18.00	13.00	4.00	15.00	13.00	6.00	20.00	1.00	.606
Psychological barriers Психологічні бар'єри	55.50	11.00	99.00	60.00	11.00	91.00	58.00	11.00	91.00	.82	.662

Note: χ² – the value of the Kruskal-Wallis test; p – level of significance; df – the number of degrees of freedom.

Примітка: χ² – значення критерію Крускала-Уоллеса; p – рівень достовірності; df – кількість ступенів свободи.

p<.010), as well as in groups 1 and 2 (U = 478.00; n₁ + n₂ = 96; p<.010). It should be noted that anxiety was the lowest in the subjects with a higher ability to be creative, and the highest in the children who were capable, but did not want to participate in creative activities.

Regarding extraversion and conscientiousness, it was noted that they were significantly different

а також між групами 3 та 2 (U = 378.00; n₂ + n₃ = 80; p<.01). Тобто, доцільно стверджувати, що в досліджуваних із вищою за середню здатністю до творчості та найбільшою схильністю до неї помічали найбільша психоемоційна напруженість, в той час як діти з меншою здатністю до творчості та менш схильні до творчої діяльності були більш спокійними. Порівнюючи розподіли показників

from the second and third groups. Thus, according to extraversion, the center of the distribution in the second group is characterized by a lower value than in the third one, and this difference is statistically significant ($U = 438.00$; $n_2 + n_3 = 80$; $p < .010$). And, on the contrary, the median value of the conscientiousness indicator in the second group was much higher compared to the third group. The latter is confirmed by the value of the Mann-Whitney test ($U = 482.00$; $n_2 + n_3 = 80$; $p < .050$).

Summing up, it can be stated that adolescents with the highest manifestation of creativity features really have a certain complex of emotional-gnostic and personal characteristics at the level of expressed openness, sociability, interest in social contacts, etc. However, they are less conscientious and more unstable when compared to peers who are less creative and less willing to engage in this activity.

Discussion

We should note that the researched adolescents have a relatively low level of the manifestation of creativity features (see Tabl. 1), compared to the results given in similar studies (Korniat & Tsybala, 2016: 42; Torba, 2021: 56). We explain such results through the analysis of modern factors, such as the martial law and the consequences of the COVID-19 pandemic, as conditions for the development of adolescents' personalities (Wu et al., 2022), including their ability to be creative. In favor of such substantiation, we refer to studies that indicate that such circumstances are characterized by a certain passivization of social behavior, a narrowing of the sphere of communication, and a loss of interest in previously important matters (Yatsyna, 2022: 565). In particular, the mentioned study revealed that adolescents were not ready to make non-standard decisions and take risks, showed insufficient interest in the new and the desire to understand the surrounding world. Only a limited number of children was open to understanding and solving complex problems. Collectively, this affected their creative activity, innovative and creative potential, inhibited creative thinking and manifested itself in a weak propensity to this activity.

The results of the correlation analysis (see Tabl. 2) partially testify in favor of the proposed

тривожності, встановлено, що перша група вирізняється найвищим її проявом, у підлітків із третьої групи тривожність була нижчою та з другої – найнижчою. При цьому значення U -критерія підтверджує наявність достовірних відмінностей лише при зіставленні даних про тривожність у групах 1 і 3 ($U = 1352.00$; $n_1 + n_3 = 124$; $p < .010$), а також у групах 1 та 2 ($U = 478.00$; $n_1 + n_2 = 96$; $p < .010$). Зазначимо, що тривожність була найменшою в досліджуваних із вищою здатністю до творчості, а найбільшою – у дітей, які були спроможні, але не бажали долучатися до творчої діяльності.

Стосовно екстраверсії та сумлінності, зазначимо, що вони суттєво були відмінними від другої та третьої груп. Так, за екстраверсією центр розподілу в другій групі характеризується нижчим значенням, ніж у третій, і ця різниця є статистично достовірною ($U = 438.00$; $n_2 + n_3 = 80$; $p < .010$). І, навпаки, значення медіани розподілу показника сумлінності у другій групі виявилось набагато більшим, порівняно з третьою групою. Останнє підтверджується значенням критерію Манна-Уїтні ($U = 482.00$; $n_2 + n_3 = 80$; $p < .050$).

Підсумовуючи, можна констатувати, що підлітки з найбільш високим проявом рис творчості дійсно мають певний комплекс емоційно-гностичних та особистісних особливостей на рівні вираженої відкритості, товариськості, зацікавленості в соціальних контактах та ін. Проте вони менш добросовісні та більш непостійні, якщо порівнювати їх з однолітками, які меншою мірою здатні до творчості та не дуже бажують займатися цією діяльністю.

Дискусія

Зауважимо, що досліджувані підлітки мають досить низький рівень прояву рис творчості (див. табл. 1), порівняно з результатами, наведеними в аналогічних дослідженнях (Корнят, Цимбала, 2016: 42; Торба, 2021: 56). Пояснюємо такі результати через аналізування сучасних чинників, таких як військовий стан та наслідки пандемії COVID-19, як умов розвитку особистості підлітків (Wu et al., 2022), у тому числі їхньої здатності до творчої діяльності. На користь такого обґрунтування наведемо дослідження, в яких зазначено, що у таких обставинах домінує певна пасивізація соціальної поведінки, звуження сфери спілкування, втрата інтересу до раніше значущих справ (Яцина, 2022: 565). Зокрема, у згаданому

Research on the Correlation Between Emotional-Gnostic and Personal Characteristics with Parameters of Adolescents' Creativity

hypothesis, as they indicate that certain emotional-gnostic and personal characteristics interact with the ability and propensity to creative activity. Impatience, independence, emotional stability, determination, self-control, and dreaminess are positively correlated with various manifestations of creativity, emphasizing their importance for the effective deployment of the corresponding abilities. On the other hand, anxiety was associated with a lower propensity for creativity. Such results indicate that the manifestation of emotional-gnostic and personal characteristics has systematic relationships with the dimensions of adolescents' creativity. However, it is quite logical that based only on the results of correlational analysis, it is impossible to establish an unequivocal correspondence between certain personality traits and the individual's ability and desire to engage in creative activities. For example, impatience really stimulates activity in the creative process, accelerating the deployment of ideas and experiments. However, it is also true that for optimal results it is important for adolescents to use this trait constructively, avoiding excessive haste, which adversely affects the quality of results (López-Aymes et al., 2020). Similarly, independence can promote independent thinking and a critical view of ideas, but only under the conditions of the child's ability to work in a team and find a common ground, independence is quite capable of promoting collective creativity (Hao et al., 2020). There is no doubt about the importance of determination, which can contribute to the implementation of ideas, but it is possible under the conditions of the development of skills to effectively manage one's own resources to achieve creative goals (Zhou, 2021). Regarding self-control, it is important for organizing the creative process and maintaining structure (Nosov et al., 2020). However, to promote creativity, the adolescent must be flexible and open to unexpected ideas and opportunities (Richard et al., 2018). Dreaminess can promote imagination and fantasy, but it is important to turn dreams into clear and achievable creative tasks for optimizing the creative process (Finn, Wylie, 2021).

Therefore, the presence of correlations only to some extent proves that the specified emotional-gnostic and personality characteristics are

дослідженні з'ясовано, що підлітки були неготові приймати нестандартні рішення та діяти ризиковано, недостатньо продемонстрували зацікавленість новим і бажання зрозуміти навколишній світ. Лише обмежена частина дітей була відкрита до розуміння та розв'язання складних проблем. У сукупності це впливало на їхню творчу активність, інноваційний і творчий потенціал, гальмувало творче мислення та виявилось у слабкій схильності до цієї діяльності.

Якщо звернутися до результатів кореляційного аналізу (див. табл. 2), то вони частково свідчать на користь висунутої гіпотези, оскільки вказують на те, що певні емоційно-гностичні та особистісні особливості взаємодіють зі здатністю та схильністю до творчої діяльності. Нетерплячість, незалежність, емоційна стабільність, рішучість, самоконтроль і мрійливість позитивно корелюють з різними проявами творчості, підкреслюючи їхню значущість для ефективного розгортання відповідних здібностей. З іншого боку, тривожність виявилася асоційованою з меншою схильністю до творчості. Такі результати свідчать про те, що прояв емоційно-гностичних та особистісних особливостей має закономірні зв'язки з вимірами творчості підлітків. Проте, цілком логічно, що лише за результатами кореляційного аналізування неможливо встановити однозначну відповідність між певними особливостями особистості та її здатністю і бажанням долучатися до творчої діяльності. Так, наприклад, нетерплячість, дійсно, стимулює активність у творчому процесі, прискорюючи розгортання ідей та експериментів. Однак, правильно й те, що для оптимального результату є важливим, щоб підлітки використовували цю рису конструктивно, уникаючи надмірного поспіху, який небажано впливає на якість результатів (López-Aymes et al., 2020). Так саме, незалежність здатна сприяти самостійному мисленню та критичному погляду на ідеї, але лише за умов спроможності дитини працювати в команді та знаходити спільну мову, незалежність цілком здатна сприяти колективній творчості (Hao et al., 2020). Не викликає сумніву значущість рішучості, яка може сприяти впровадженню та реалізації ідей, проте це можливо за умов розвитку вмінь ефективно керувати власними ресурсами для досягнення творчих цілей (Zhou, 2021). Щодо самоконтролю, він є важливим для організації

natural connections of the manifestation of creativity features in adolescents, as they establish separate statistical correspondences. At the same time, the presence of these connections provided a basis for comparing adolescents with different levels of the manifestation of creativity features, which was carried out using cluster analysis. This analysis, on the one hand, reflected the presence of children with significant differences in the ability and propensity for creativity in the sample. On the other hand, it emphasizes the importance of taking into account individual differences in the creative potential of adolescents and confirms the idea that manifestations of creativity can be differentiated and individualized. Based on the data obtained during the further comparison of the groups, it can be summarized that the adolescents with higher manifestations of creativity features differed in higher psycho-emotional stress, irresponsibility and inconsistency in their decisions. An exaggerated level of anxiety dominated in the children who were capable, but not inclined to creativity. The research participants with the lowest ability to be creative and a moderate tendency to it are more introverted, conscientious and responsible compared to creative children.

Based on these data, it is possible to ascertain only the relative regularity of the determination of the level of creativity by the complex of emotional-gnostic and personal characteristics of adolescents. However, it is important to note that such data do not fully reflect cause-and-effect relationships, and therefore have a probabilistic nature. Thus, we can talk about the confirmation of the hypothesis regarding the presence of statistically significant correlations of emotional-gnostic and personal complexes that determine creativity. It was established (see Table 3) that psycho-emotional stress, social activity and openness, impermanence, flexibility and uncertainty in decisions contribute to the development of creative potential, since they were characteristic of adolescents with the highest manifestations of creativity features. Based on the analysis of the group of adolescents who are not inclined to creativity, it was shown that a high level of anxiety can be an obstacle to the realization of creative potential. These data do not contradict, but only complement the research

творчого процесу та підтримки структурованості (Nosov et al., 2020), проте, для сприяння творчості, підліток має бути гнучким і відкритим для неочікуваних ідей та можливостей (Richard et al., 2018). Мрійливість може сприяти уяві та фантазії, водночас, для оптимізації творчого процесу важливо й перетворювати свої мрії на конкретні та досяжні творчі завдання (Finn, Wylie, 2021).

Отже, наявність кореляційний зв'язків лише певною мірою засвідчує, що означені емоційно-гностичні та особистісні особливості є закономірними зв'язками прояву рис творчості у підлітків, оскільки вони констатують окремі статистичні відповідності. Водночас наявність цих зв'язків дала підставу для порівняння підлітків із різним рівнем прояву рис творчості, яке здійснено засобами кластерного аналізу. Останній, з одного боку, відобразив присутність у вибірці дітей зі суттєвими різницями в здатності та схильності до творчості. З іншого боку, підсилює важливість врахування індивідуальних відмінностей у творчому потенціалі підлітків і підтверджує ідею про те, що прояви творчості можуть бути диференційованими та індивідуалізованими. На основі отриманих під час подальшого порівняння груп даних можна узагальнити, що підлітки з вищими проявами рис творчості відрізнялися більшою психоемоційною напруженістю, недобросовісністю та непостійністю у своїх рішеннях. У дітей, які були здатні, але не схильні до творчості, домінував завищений рівень тривожності. Учасникам дослідження із найнижчою здатністю до творчості та помірною схильністю до неї притаманні більша замкнутість, добросовісність і відповідальність у порівнянні з творчими дітьми.

На основі цих даних можна констатувати лише відносну закономірність обумовлення рівня творчості комплексом емоційно-гностичних та особистісних особливостей підлітків. Проте важливо зауважити, що такі дані не у повній мірі відображають причинно-наслідкові зв'язки, а, отже, мають вірогіднісний характер. Таким чином, ми можемо говорити про підтвердження гіпотези відносно наявності статистично достовірних зв'язків емоційно-гностичних та особистісних комплексів, які зумовлюють творчість. Адже встановлено (див. табл. 3), що психоемоційна напруженість, соціальна активність і відкритість, непостійність, гнучкість та невизначеність у рішеннях

Research on the Correlation Between Emotional-Gnostic and Personal Characteristics with Parameters of Adolescents' Creativity

that examines other factors, including social, educational, motivational ones, that influence creativity.

Conclusions

Firstly, it was shown that, in general, today's adolescents demonstrated a low level of creativity and were not interested in its implementation. Most of them were not inclined toward non-standard solutions and avoided risky actions. They also showed limited interest in new experiences and did not demonstrate a desire to understand the world around them. A significant part of adolescents was not open to solving complex problems. All these factors, obviously, negatively affect their creative activity, innovative and creative potential, as well as inhibit the development of creativity, reflecting in a low propensity for corresponding creative activities.

Secondly, it was established in the study of correlations that manifestations of creativity features are associated with impatience, independence, determination, psycho-emotional stress, extraversion, and self-confidence, which have natural correlations with creativity. In addition, it should be added that inquisitiveness correlates with conscientiousness, dreaminess, anxiety, imagination and attractiveness of complex tasks with impermanence, risk propensity with disorganization, and propensity for creativity with self-control and practicality.

Thirdly, it was determined in the variance analysis that three groups of children with different abilities and inclinations to creative activity differ in certain emotional-gnostic and personal factors. It was found that the complex of emotional-gnostic and personal characteristics, which can probably determine the manifestations of creativity features, include a high level of psycho-emotional stress, activity in social interactions, openness, impermanence, flexibility and uncertainty in decision-making. At the same time, psycho-emotional stress, extraversion and conscientiousness can be leading in its content.

Thus, the obtained data deepen the theoretical-empirical understanding of emotional-gnostic and personal determinants of creativity and encourage future comprehensive empirical research of them on a wider sample, taking into account age and gender differences, using an expanded range of statistical procedures.

сприяють розгортанню творчого потенціалу, оскільки вони були притаманні саме підліткам із найбільш високими проявами рис творчості. На підставі аналізування групи підлітків, не схильних до творчості, показано, що високий рівень тривожності може бути перешкодою для реалізації творчого потенціалу. Ці дані не суперечать, а лише доповнюють дослідження, у яких розглядаються інші чинники, зокрема соціальні, освітні, мотиваційні та ін., які впливають на творчість.

Висновки

По-перше, показано, що в цілому сучасні підлітки виявили невисокий рівень творчості та були мало зацікавлені в її реалізації. Більшість із них не були схильні до нестандартних рішень та уникали ризикових дій. Також вони продемонстрували обмежений інтерес до нового та не виявляли бажання розуміти оточуючий світ. Значна частина підлітків не була відкритою до розв'язання складних проблем. Всі ці чинники, очевидно, небажано впливають на їхню творчу активність, інноваційний і творчий потенціал, а також гальмують розгортання творчості та відображаються у невисокій схильності до відповідної творчої діяльності.

По-друге, встановлено в кореляційному дослідженні, що прояви рис творчості пов'язані з нетерплячістю, незалежністю, рішучістю, психоемоційною напруженістю, екстраверсією, впевненістю у собі, які мають закономірні зв'язки з творчістю. До цього слід додати, що допитливість корелює з сумлінністю, мрійливістю, тривожністю, уява та привабливість складних завдань – із непостійністю, схильність до творчого ризику – з неорганізованістю, а схильність до творчості – із самоконтролем та практичністю.

По-третє, визначено в дисперсійному аналізі, що три групи дітей із різними здатністю та схильністю до творчої діяльності відрізняються за певними емоційно-гностичними й особистісними чинниками. З'ясовано, що до комплексу емоційно-гностичних та особистісних особливостей, які з певним припущенням можуть детермінувати прояви рис творчості, належать високий рівень психоемоційної напруженості, активність у соціальних взаємодіях, відкритість, непостійність, гнучкість та невизначеність в ухваленні рішень. При цьому провідними в його змісті можуть

References

- Aini, M., Narulita, E., & Indrawati. (2020). Enhancing Creative Thinking and Collaboration Skills through ILC3 Learning Model: A Case Study. *Journal of Southwest Jiaotong University*, 55(4). <https://doi.org/10.35741/issn.0258-2724.55.4.59>
- Álvarez-Huerta, P., Muela, A., & Larrea, I. (2021). Student engagement and creative confidence beliefs in higher education. *Thinking Skills and Creativity*, 40, 100821. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2021.100821>
- Blynova, O., Popovych, I., Hulas, I., Radul, S., Borozentseva, T., Strilets-Babenko, O., & Minenko, O. (2022). Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(11), 2723–2732. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.11346>
- Cattell, R. B., Cattell, A. K., & Cattell, H. E. P. (1993). 16PF Fifth Edition Questionnaire. Champaign, IL: Institute for Personality and Ability Testing. URL: https://sjdm.org/dmidi/Sixteen_Personality_Factor_Questionnaire.html
- Cheban, Yu. V., Chebykin, O. Ya., Plokhikh, V. V. & Massanov, A. V. (2020). Emotional and volitional potential of self-mobilization in the organization of time perspective activity of highly qualified rowing athletes. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(6), 3128–3137. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.s6424>
- Chebykin, O. (2023). Experimental Study of the Emotional Sphere of Children, Adolescents and Early Adulthood in Ukraine (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003330943>
- Davis, G. A. (1989). Testing for creative potential. *Contemporary Educational Psychology*, 14(3), 257–274. [https://doi.org/10.1016/0361-476X\(89\)90014-3](https://doi.org/10.1016/0361-476X(89)90014-3)
- Eschenauer, S., Tsao, R., Legou, T., Tellier, M., André, C., Brugnoli, I., Tortel, A., & Pasquier, A. (2023). Performing for Better Communication: Creativity, Cognitive-Emotional Skills and Embodied Language in Primary Schools. *Journal of Intelligence*, 11(7), 140. <https://doi.org/10.3390/jintelligence11070140>
- Finn, E., & Wylie, R. (2021). Collaborative imagination: A methodological approach. *Futures*, 132, 102788. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2021.102788>
- Gralewski, J., Lebeda, I., Gajda, A., Jankowska, D. M., & Wiśniewska, E. (2016). Slumps and Jumps: Another Look at Developmental Changes in Creative Abilities. *Creativity. Theories – Research – Applications*, 3(1), 152–177. <https://doi.org/10.1515/ctra-2016-0011>
- Hao, N., Qiao, X., Cheng, R., Lu, K., Tang, M., & Runco, M. A. (2020). Approach motivational orientation enhances malevolent creativity. *Acta Psychologica*, 203, 102985. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2019.102985>
- виступити психоемоційне напруження, екстраверсія та сумлінність.
- Таким чином, отримані дані поглиблюють теоретико-емпіричні уявлення про емоційно-гностичні та особистісні детермінанти творчості та спонукають на майбутнє до всебічного їх емпіричного дослідження на більш широкій вибірці з урахуванням вікових та статевих відмінностей із використанням розширеного кола статистичних процедур.

Список використаних джерел

- Aini M., Narulita E., Indrawati. Enhancing Creative Thinking and Collaboration Skills through ILC3 Learning Model: A Case Study. *Journal of Southwest Jiaotong University*. 2020. Vol. 55(4). <https://doi.org/10.35741/issn.0258-2724.55.4.59>
- Álvarez-Huerta P., Muela A., Larrea I. Student engagement and creative confidence beliefs in higher education. *Thinking Skills and Creativity*. 2021. Vol. 40. P. 100821. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2021.100821>
- Blynova O., Popovych I., Hulas I., Radul S., Borozentseva T., Strilets-Babenko O., Minenko O. Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022. Vol. 22(11). P. 2723–2732. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.11346>
- Cattell R. B., Cattell A. K., Cattell H. E. P. (1993). 16PF Fifth Edition Questionnaire. Champaign, IL: Institute for Personality and Ability Testing. URL: https://sjdm.org/dmidi/Sixteen_Personality_Factor_Questionnaire.html
- Cheban Yu. V., Chebykin O. Ya., Plokhikh V. V. Massanov A. V. Emotional and volitional potential of self-mobilization in the organization of time perspective activity of highly qualified rowing athletes. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020. Vol. 6. P. 3128–3137. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.s6424>
- Chebykin O. Experimental Study of the Emotional Sphere of Children, Adolescents and Early Adulthood in Ukraine (1st ed.). Routledge. 2023. 278 p. <https://doi.org/10.4324/9781003330943>
- Davis G. A. Testing for creative potential. *Contemporary Educational Psychology*. 1989. Vol. 14(3), 257–274. [https://doi.org/10.1016/0361-476X\(89\)90014-3](https://doi.org/10.1016/0361-476X(89)90014-3)
- Eschenauer S., Tsao R., Legou T., Tellier M., André C., Brugnoli I., Tortel A., Pasquier A. Performing for Better Communication: Creativity, Cognitive-Emotional Skills and Embodied Language in Primary Schools. *Journal of Intelligence*. 2023. Vol. 11(7). P. 140. <https://doi.org/10.3390/jintelligence11070140>
- Finn E., Wylie R. Collaborative imagination: A methodological approach. *Futures*. 2021. Vol. 132. P. 102788. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2021.102788>

**Research on the Correlation Between
Emotional-Gnostic and Personal Characteristics
with Parameters of Adolescents' Creativity**

- Khmliar, O., Popovych, I., Hrys, A., Pavliuk, M., Zavatska, N., Lytvynenko, O., & Blynova, O. (2020). Spatial Regulation of Personality Behavior in the Conditions of Progression of the COVID-19 Pandemic. *Revista Inclusiones*, 7(SI), 289–306. <https://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1760>
- Korniat, V. S., & Tsymbala, O. M. (2016). Robochyy zoshyt dlya praktychnykh zanyat' z kursu "Osnovy psykholodagnostyky ta psykholokorektsiyi" [Workbook for practical classes from the course "Fundamentals of psychodiagnosics and psychocorrection"]. Lviv. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/03/РОБОЧИЙ-ЗОШИТ-книжка.pdf>
- Kryshtanovych, M., Bilyk, V., Hanushchyn, S., Sheremet, I., & Vasylenko, K. (2021). Modelling the ways to increase the creativity of psychology students as a basic factor in professional development. *Creativity Studies*, 14(1), 34–50. <https://doi.org/10.3846/cs.2021.12571>
- López-Aymes, G., Acuña, S. R., & Ordaz Villegas, G. (2020). Resilience and Creativity in Teenagers with High Intellectual Abilities. A Middle School Enrichment Experience in Vulnerable Contexts. *Sustainability*, 12(18), 7670. <https://doi.org/10.3390/su12187670>
- Nosov, P. S., Popovych, I. S., Cherniavskiy, V. V., Zinchenko, S. M., Prokopchuk, Y. A., & Makarchuk, D. V. (2020). Automated identification of an operator anticipation on marine transport. *Radio Electronics, Computer Science, Control*, 3(1), 158–172. <https://doi.org/10.15588/1607-3274-2020-3-15>
- Oboeuf, A., Hanneton, S., Fernandes, E., Buffet, J., Coquinos, S., & Lecroisey, L. (2023). Relationships between empathy and creativity in collective games: a comparison between handball and sitting ball. *Frontiers in Psychology*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1185462>
- Popovych, I., Blynova, O., Savchuk, O., & Halian, I. (2020). Self-efficacy of future athletes with different levels of psychological safety. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(5), 2718–2724. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.05370>
- Popovych, I. S., & Blynova, O. Ye. The Structure, Variables and Interdependence of the Factors of Mental States of Expectations in Students' Academic and Professional Activities. *The New Educational Review*, 55(1), 293–306. <https://doi.org/10.15804/tner.2019.55.1.24>
- Prykhozhan, A. M. (2007). Psikhologiya trevozhnosti: doskol'nyy i shkol'nyy vozrast [Psychology of anxiety: preschool and school age]. Sankt-Petersburg: Piter. URL: <http://www.socium.kiev.ua/pdf/dytyacha%20psyhologiya/Psihologiya%20trevozhnosti.pdf>
- Richard, V., Lebeau, J.-C., Becker, F., Inglis, E. R., & Tenenbaum, G. (2018). Do more creative people
- Gralewski J., Lebuda I., Gajda A., Jankowska D. M., Wiśniewska E. Slumps and Jumps: Another Look at Developmental Changes in Creative Abilities. *Creativity. Theories – Research – Applications*. 2016. Vol. 3(1). P. 152–177. <https://doi.org/10.1515/ctra-2016-0011>
- Hao N., Qiao X., Cheng R., Lu K., Tang M., Runco M. A. Approach motivational orientation enhances malevolent creativity. *Acta Psychologica*. 2020. Vol. 203. P. 102985. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2019.102985>
- Khmliar O., Popovych I., Hrys A., Pavliuk M., Zavatska N., Lytvynenko O., Blynova O. Spatial Regulation of Personality Behavior in the Conditions of Progression of the COVID-19 Pandemic. *Revista Inclusiones*. 2020. Vol. 7(SI). P. 289–306. <https://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1760>
- Корнят В. С., Цимбала О. М. Робочий зошит для практичних занять з курсу "Основи психодіагностики та психокорекції". Львів, 2016. 103 с. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/03/РОБОЧИЙ-ЗОШИТ-книжка.pdf>
- Kryshtanovych M., Bilyk V., Hanushchyn S., Sheremet I., Vasylenko K. Modelling the ways to increase the creativity of psychology students as a basic factor in professional development. *Creativity Studies*. 2021. Vol. 14(1). P. 34–50. <https://doi.org/10.3846/cs.2021.12571>
- López-Aymes G., Acuña S. R., Ordaz Villegas G. Resilience and Creativity in Teenagers with High Intellectual Abilities. A Middle School Enrichment Experience in Vulnerable Contexts. *Sustainability*. 2020. Vol. 12(18). P. 7670. <https://doi.org/10.3390/su12187670>
- Nosov P. S., Popovych I. S., Cherniavskiy V. V., Zinchenko S. M., Prokopchuk Y. A., Makarchuk D. V. Automated identification of an operator anticipation on marine transport. *Radio Electronics, Computer Science, Control*. 2020. Vol. 3. P. 158–172. <https://doi.org/10.15588/1607-3274-2020-3-15>
- Oboeuf A., Hanneton S., Fernandes E., Buffet J., Coquinos S., Lecroisey L. Relationships between empathy and creativity in collective games: a comparison between handball and sitting ball. *Frontiers in Psychology*. 2023. Vol. 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1185462>
- Popovych I., Blynova O., Savchuk O., Halian I. Self-efficacy of future athletes with different levels of psychological safety. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020. Vol. 20(5). P. 2718–2724. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.05370>
- Popovych I. S., Blynova O. Ye. The Structure, Variables and Interdependence of the Factors of Mental States of Expectations in Students' Academic and Professional Activities. *The New Educational Review*. 2019. Vol. 55(1). P. 293–306. <https://doi.org/10.15804/tner.2019.55.1.24>

- adapt better? An investigation into the association between creativity and adaptation. *Psychology of Sport and Exercise*, 38, 80–89. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2018.06.001>
- Shi, B., Dai, D. Y., & Lu, Y. (2016). Openness to Experience as a Moderator of the Relationship between Intelligence and Creative Thinking: A Study of Chinese Children in Urban and Rural Areas. *Frontiers in Psychology*, 7. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00641>
- Torba, N. G. (2021). Psykhologichni aspekty tvorchoho pidkhodu v roboti pedahoha suchasnoyi profesiynoi shkoly: navchal'no-metodychnyy posibnyk [Psychological aspects of the creative approach in the work of a teacher of a modern vocational school: educational and methodological manual]. Bila Tserkva: BINPO UMO. URL: https://lib.iitta.gov.ua/725422/1/2%20TORBA_HG_POsibnyk_2021.pdf
- Tunik, Ye. Ye. (2013). Naykrashchi testy na kreatyvnist'. Diagnostyka tvorchoho myslennya [The best creativity tests. Diagnostics of creative thinking]. Kharkiv: Humanitarian Center. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/posibnuku/160/25.pdf>
- van der Zanden, J. A. C. P., Meijer, P. C., & Beghetto, R. A. (2020). A review study about creativity in adolescence: Where is the social context? *Thinking Skills and Creativity*, 38, 100702. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2020.100702>
- Wu, Q., Ren, Q., Zhong, N., Bao, J., Zhao, Y., Du, J., Chen, T., & Zhao, M. (2022). Internet behavior patterns of adolescents before, during, and after COVID-19 pandemic. *Frontiers in Psychiatry*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.947360>
- Xu, X., Liu, W., & Pang, W. (2019). Are Emotionally Intelligent People More Creative? A Meta-Analysis of the Emotional Intelligence–Creativity Link. *Sustainability*, 11(21), 6123. <https://doi.org/10.3390/su11216123>
- Yatsyna, O. (2022). Vplyv viyny na psykhične zdorov'ya: oznaky travmatyzatsiyi psykhy ditey ta pidlitkiv [The impact of war on mental health: signs of psychological traumatization of children and adolescents]. *Naukovi perspektyvy – [Scientific perspectives]*, 7(25). [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-7\(25\)-554-567](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-7(25)-554-567)
- Zhou, K. (2021). The Influence of Creative Personality and Goal Orientation on Innovation Performance. *Frontiers in Psychology*, 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.634951>
- Zhuravlova, L., & Chebykin, O. (2021). The Development of Empathy: Phenomenology, Structure and Human Nature. Routledge; 1st edition. <https://doi.org/10.4324/9781003145370>
- Прихожан А. М. Психология тревожности: дошкольный и школьный возраст. Санкт-Петербург: Питер, 2007. 192 с. URL: <http://www.socium.kiev.ua/pdf/dytyacha%20psychologiya/Psihologiya%20trevoznosti.pdf>
- Richard V., Lebeau J.-C., Becker F., Inglis E. R., Tenenbaum G. Do more creative people adapt better? An investigation into the association between creativity and adaptation. *Psychology of Sport and Exercise*. 2018. Vol. 38. P. 80–89. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2018.06.001>
- Shi B., Dai D. Y., Lu Y. Openness to Experience as a Moderator of the Relationship between Intelligence and Creative Thinking: A Study of Chinese Children in Urban and Rural Areas. *Frontiers in Psychology*. 2016. Vol. 7. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00641>
- Торба Н. Г. Психологічні аспекти творчого підходу в роботі педагога сучасної професійної школи : навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО УМО, 2021. 111 с. https://lib.iitta.gov.ua/725422/1/2%20TORBA_HG_POsibnyk_2021.pdf
- Тунік Є. Є. Найкращі тести на креативність. Діагностика творчого мислення. Харків: Гуманітарний центр. 2013. 320 с. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/posibnuku/160/25.pdf>
- van der Zanden J. A. C. P., Meijer P. C., Beghetto R. A. A review study about creativity in adolescence: Where is the social context? *Thinking Skills and Creativity*. 2020. Vol. 38. P. 100702. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2020.100702>
- Wu Q., Ren Q., Zhong N., Bao J., Zhao Y., Du J., Chen T., Zhao M. Internet behavior patterns of adolescents before, during, and after COVID-19 pandemic. *Frontiers in Psychiatry*. 2022. Vol. 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.947360>
- Xu X., Liu W., Pang W. Are Emotionally Intelligent People More Creative? A Meta-Analysis of the Emotional Intelligence–Creativity Link. *Sustainability*. 2019. Vol. 11(21). P. 6123. <https://doi.org/10.3390/su11216123>
- Яцина О. Вплив війни на психічне здоров'я: ознаки травматизації психіки дітей та підлітків. *Наукові перспективи*. 2022. № 7(25). [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-7\(25\)-554-567](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-7(25)-554-567)
- Zhou K. The Influence of Creative Personality and Goal Orientation on Innovation Performance. *Frontiers in Psychology*. 2021. Vol. 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.634951>
- Zhuravlova L., Chebykin O. The Development of Empathy: Phenomenology, Structure and Human Nature. Routledge; 1st edition. 2021. 264 p. <https://doi.org/10.4324/9781003145370>

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-7>

How to Cite (Style APA):

Shevchenko, N., Kuzmych, O., & Hmyrina, O. (2024). Personal Determination of Self-Confidence in Youth. *Insight: the psychological dimensions of society*, 11, 123–145. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-7>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Шевченко Н., Кузьмич О., Гмиріна О. Особистісна детермінація довіри до себе в юнацькому віці. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2024. № 11. С. 123–145. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-7>

UDC 159.923.2/.3-053.67:159.943.2.947.24

Personal Determination of Self-Confidence in Youth

Особистісна детермінація довіри до себе в юнацькому віці

Received: December 23, 2023

Accepted: April 26, 2024

Nataliia Shevchenko*

Doctor of Psychological Sciences,
Full Professor,
Department of Psychology
Zaporizhzhia National University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5297-6588>

Oksana Kuzmych

PhD Student,
Department of Psychology
Zaporizhzhia National University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-8406-8456>

Oleksandra Hmyrina

PhD in Psychology, Lecturer,
Department of Pedagogy and Psychology,
Beit-Khana International Humanitarian
and Pedagogical Institute, Ukraine
<http://orcid.org/0000-0002-1072-0031>

Наталія Шевченко*

доктор психологічних наук, професор,
кафедра психології,
Запорізький національний університет,
Україна
<https://orcid.org/0000-0002-5297-6588>

Оксана Кузьмич

аспірантка
кафедра психології,
Запорізький національний університет,
Україна
<https://orcid.org/0000-0001-8406-8456>

Олександра Гмиріна

кандидат психологічних наук, викладач,
кафедра педагогіки та психології,
Міжнародний гуманітарно-педагогічний
інститут “Бейт-хана”, Україна
<http://orcid.org/0000-0002-1072-0031>

* Corresponding Author: ShevchenkoNF.20@gmail.com

* Автор-кореспондент: ShevchenkoNF.20@gmail.com

Abstract

The aim of the study is to determine the peculiarities of self-confidence development and its personal determinants in youth. **Methods.** Theoretical: analysis, comparison, systematization, generalization of scientific literary sources and experimental research data; empirical: psychodiagnostic methods: "Assessment of self-confidence" (Zelinska, 2010); "Self-assessment test-questionnaire" (Kolesnichenko et al., 2020); "Method of research on self-evaluation of the individual" (Perih, 2017); "Motivation for success and failure avoidance" (Kolesnichenko et al., 2020); "Locus of Control" (Kolesnichenko et al., 2020); "General self-efficacy test" (Kokun et al., 2021); mathematical and statistical methods. **Results.** The results of an empirical research of the development of self-confidence in youth were presented. The research of the development of the cognitive component of self-confidence showed that the respondents were aimed at self-awareness, obtaining information about themselves, they were inclined to study their inner world, and analyze personal potential. The research of the emotional and value component proved the favorable attitude of young people towards themselves, but dissatisfaction with certain personal qualities and behavior patterns. As a result of the research of the behavioral component, it was found that the level of self-respect of young men of both age groups corresponds to the average level: they were characterized by a critical attitude towards themselves, they strive for the development of their own "Self". The personal determinants of self-confidence in youth were researched. The research of dignity manifestation proved that the indicators of young people exceed the average level, they have dignity. The results of the research of self-esteem showed that the subjects were characterized by a vague and undifferentiated perception of their ideal and real qualities. The research of the internality of subjective control demonstrated that, depending on the situation, it was a characteristic of the majority of the respondents to attribute responsibility for life events both to their own efforts and to external factors. The research of the motivational tendency of young men made it possible to state that the motivational pole of the respondents was not clearly expressed. The results of the self-efficacy research proved contextuality of young people's belief in the effectiveness of their actions. **Discussion and conclusions.** The assumption that self-confidence in youth was meaningfully determined by age-related new formations and influenced by personal determinants (dignity; adequate self-esteem; internality of subjective control; motivation for success; belief in one's own self-efficacy) was confirmed.

Keywords: self-confidence, self-attitude, self-esteem, achievement motivation, locus of control, self-efficacy, self-interest, self-sympathy, self-respect, dignity.

Анотація

Метою дослідження є визначення специфіки розвитку довіри до себе та її особистісних детермінант в юнацькому віці. **Методи.** Теоретичні: аналізування, порівняння, систематизація, узагальнення літературних наукових джерел і даних експериментальних досліджень; емпіричні: психодіагностичні методики: "Оцінка довіри до себе" (Зелінська, 2010); "Тест-опитувальник самоствавлення" (Колесниченко та ін., 2020); "Методика дослідження самооцінки особистості" (Періг, 2017); "Мотивація успіху та уникнення невдач" (Колесниченко та ін., 2020); "Локус контролю" (Колесниченко та ін., 2020); "Тест загальної самоефективності" (Кокун та ін., 2021); математико-статистичні методи. **Результати.** Представлено результати емпіричного дослідження розвитку довіри до себе в юнацькому віці. Вивчення розвитку когнітивного компонента довіри до себе показало, що респонденти спрямовані на самопізнання, отримання інформації про себе, схильні до вивчення свого внутрішнього світу, аналізування особистісного потенціалу. Дослідження емоційно-ціннісного компонента засвідчило прихильне ставлення юнаків до самих себе, але незадоволеність певними особистісними якостями, моделлю поведінки. У результаті вивчення поведінкового компонента було з'ясовано, що рівень самоповаги юнаків обох вікових груп відповідає середньому рівню: їм властива наявність критичного ставлення до самих себе, вони прагнуть до розвитку власного "Я". Досліджено особистісні детермінанти довіри до себе в юнацькому віці. Вивчення прояву почуття власної гідності засвідчило, що показники юнаків перевищують середній рівень, їм властиве почуття власної гідності. Результати вивчення самооцінки показали, що для досліджуваних характерне нечітке та недиференційоване уявлення про свої ідеальні та реальні якості. Дослідження інтернальності суб'єктивного контролю продемонструвало, що для більшості досліджуваних у залежності від ситуації характерно приписувати відповідальність за події в житті як власним зусиллям, так і зовнішнім чинникам. Вивчення мотиваційної тенденції юнаків дозволило констатувати, що мотиваційний полюс у досліджуваних яскраво не виражений. Результати дослідження самоефективності засвідчили контекстуальність віри юнаків в ефективність своїх дій. **Висновки.** Підтверджено припущення про те, що довіра до себе в юнацькому віці змістовно обумовлюється віковими новоутвореннями та піддається впливу особистісних детермінант (почуття власної гідності; адекватна самооцінка; інтернальність суб'єктивного контролю; мотивація досягнення успіху; віра у власну самоефективність).

Ключові слова: довіра до себе, самоствавлення, самооцінка, мотивація досягнення, локус контролю, самоефективність, самоінтерес, аутосимпатія, самоповага, почуття власної гідності.

Introduction

Global transformational processes in the modern world and the complex socio-political situation in Ukraine affect the mental state of an individual, extending beyond their everyday experience. Under these conditions, the development of confidence as a socio-psychological phenomenon becomes a key factor in the stabilization of mental and emotional states. The development of self-confidence and the formation of trustful relationships with the environment based on it, as well as the creation of social attitudes are of key importance in mental development of youth. Dispositional mental states of young people have a decisive impact on their mental health, life orientations and professional growth (Kurova et al., 2023; Tavrovetska et al., 2023; Stroianovska et al., 2020). Therefore, the research and determination of personal determinants that influence the development of self-confidence in this age period are of particular importance.

The works of Ukrainian and foreign scientists were the scientific basis for the research of the examined problem. They present the research of: the specifics of psychology students' and engineering students' self-confidence (Shevchenko, 2016) (Kálmán & Nyéki, 2019); formation of self-confidence in different stages of youth (Yermakova, 2023); correlation of confidence and empathy of a teenager's personality (Danilova, 2019); self-confidence as a determining factor in the effectiveness of educational activities (Dwyer & Marsh, 2017).

Despite the large number of studies on this phenomenon, the problem of self-confidence and its personal determinants in youth has not become the subject of complex research in Ukrainian psychology. It is known, this age is determined by significant changes in the social and personal spheres of development: the system of values undergoes transformations, personal reflection and the need for self-determination are strengthened, the autonomy is acquired, and the formation of moral and ethical qualities takes place. All mentioned makes youth a sensitive period for the development of self-confidence, which is especially expressed in problem spheres for this age, such as educational activities and relationships with the opposite sex (Yermakova, 2023; Sedillo-Hamann, 2023; Stroianovska et al.,

Вступ

Глобальні трансформаційні процеси в сучасному світі та складна суспільно-політична ситуація в Україні впливають на психічний стан особистості, виходячи за межі її повсякденного досвіду. У таких умовах розвиток довіри як соціально-психологічного явища стає ключовим чинником стабілізації психічного та емоційного станів. Розвиток довіри до себе та формування на її основі довірливих відносин з оточенням, а також створення соціальних настановлень мають ключове значення у психічному розвитку в юнацькому віці. Диспозиційні психічні стани особи юнацького віку мають визначальний вплив на її психічне здоров'я, життєві орієнтації і професійне зростання (Kurova et al., 2023; Tavrovetska et al., 2023; Stroianovska et al., 2020). Тому особливу вагу має вивчення та визначення особистісних детермінант, які впливають на розвиток довіри до себе у цьому віковому періоді.

Науковим підґрунтям для розгляду означеної проблеми є праці українських і зарубіжних науковців, у яких досліджено: специфіку прояву довіри до себе в студентів-психологів (Шевченко, 2016) та студентів інженерних спеціальностей (Kálmán, Nyéki, 2019); формування довіри до себе в різні періоди юнацтва (Єрмакова, 2023); взаємозв'язок довіри та емпатії особистості підлітка (Danilova, 2019); довіру до себе як визначального фактору ефективності навчальної діяльності (Dwyer, Marsh, 2017).

Попри велику кількість досліджень означеного феномену, проблема довіри до себе та її особистісних детермінант у юнацькому віці не стали предметом комплексного вивчення у вітчизняній психології. Як відомо, цей віковий період визначається значними змінами в соціальній та особистісній сферах розвитку: зазнає трансформацій система цінностей, посилюється особистісна рефлексія та потреба в самовизначенні, відбувається набуття автономності та формування морально-етичних якостей. Усе вищезазначене робить юнацький вік сенситивним періодом для розвитку довіри до себе, яка особливо виражена у проблемних сферах для цього віку, таких як навчальна діяльність та відносини

2020), self-efficacy in educational and professional and other spheres of activity (Halian et al., 2023a; 2023b; Popovych, 2022). The empirical research of self-confidence among young people was preceded by the substantiation of the structural components of this phenomenon and the criteria for their development. The essence of the cognitive component consists in being interested in one's own inner world, awareness of the value of one's personality both for oneself and for the environment, as well as in the system of knowledge about oneself and one's potential, generalization of inner experience. Self-interest is a criterion for the development of the cognitive component (Yermakova, 2023; Foley, 2020; Kim, 2019).

The emotional and value component is manifested in sympathy for oneself, in positive emotions and feelings regarding one's own needs and desires, as well as in self-acceptance. Self-sympathy is defined as the main criterion for the development of the emotional and value component, it means a positive emotional attitude towards oneself as a whole and in essential parts (Shevchenko, 2016; Savchenko et al., 2022; Ach & Pollmann, 2022).

The behavioral component is awareness of one's ability to control actions and emotional states; belief in one's abilities and effectiveness of actions; desire for self-development. The criterion for the development of the behavioral component is self-respect, which combines a critical attitude towards oneself, awareness of one's ability to control actions and emotional state, belief in the effectiveness of one's actions (Dwyer & Marsh, 2017; Zyberaj, 2022; Hidayat et al., 2021).

The concept "self-confidence in youth" is defined as a complex personal formation that is meaningfully determined by age new formations and consists of cognitive, emotional-value and behavioral components, and it is found in a conscious value-positive attitude towards "Self", the choice of a subjectively significant goal and activity in various spheres of life (Shevchenko, Kuzmych, 2022; Foley, 2020).

The research of personal determinants of self-confidence in young people was preceded by substantiation of them based on a theoretical analysis of the social situation of youth development and alignment with the structure

з протилежною статтю (Єрмакова, 2023; Sedillo-Hamann, 2023; Stroianovska et al., 2020), самоефективністю в навчально-професійній та інших сферах діяльності (Halian et al., 2023a; 2023b; Popovych, 2022).

Емпіричному дослідженню довіри до себе юнаків передувало обґрунтування структурних компонентів цього феномену та критеріїв їх розвитку. Сутність когнітивного компонента полягає в зацікавленості у власному внутрішньому світі, усвідомленні цінності власної особистості як для себе, так і для оточення, а також у системі знань про себе та свій потенціал, узагальненні внутрішнього досвіду. Критерієм розвитку когнітивного компонента є самоінтерес (Єрмакова, 2023; Foley, 2020; Kim, 2019).

Емоційно-ціннісний компонент відстежується в симпатії до самого себе, в позитивних емоціях та почуттях відносно власних потреб та бажань, а також у прийнятті себе. Основним критерієм розвитку емоційно-ціннісного компонента ми визначили аутосимпатію, тобто позитивне емоційне ставлення до себе в цілому і в суттєвих частках (Шевченко, 2016; Савченко та ін., 2022; Ach, Pollmann, 2022).

Поведінковий компонент є усвідомленням своїх можливостей контролювати власні дії та емоційні стани; вірою у свої здібності та ефективність власних дій; прагненням до саморозвитку. Для поведінкового компонента критерієм розвитку визначено самоповагу, яка поєднала критичну позицію стосовно себе, усвідомлення власної здатності контролювати свої дії та емоційний стан, віру в ефективність власних дій (Dwyer, Marsh, 2017; Zyberaj, 2022; Hidayat et al., 2021).

Поняття "довіра до себе в юнацькому віці" визначено як складну особистісну формацію, яка змістовно зумовлюється віковими новоутвореннями і поєднала когнітивний, емоційно-ціннісний і поведінковий компоненти та відстежується в усвідомленому ціннісно-позитивному ставленні до свого "Я", виборі суб'єктивно значущої мети та прояві активності в різних сферах життя (Шевченко, Кузьмич, 2022; Foley, 2020).

Дослідженню особистісних детермінант довіри до себе в осіб юнацького віку передувало їх обґрунтування на основі теоретичного

of self-confidence. The indicated determinants were reasonably assigned to: dignity; adequate self-esteem; internality of subjective control; motivation for success; belief in one's own self-efficacy (Rogers, 1995; Rybalka, 2011; Yermakova, 2023; Shevchenko, Kuzmych, 2022; Popovych et al., 2023a; 2023b; Ketler-Mytnytska et al., 2022; Dahlan, 2019; Green et al., 2022).

Hypothesis. The research is based on the assumption that self-confidence in youth is meaningfully determined by age new formations and is influenced by personal determinants (dignity; adequate self-esteem; internality of subjective control; motivation for success; belief in one's own self-efficacy).

The aim of the study is the determination of results of peculiarities of self-confidence development and its personal determinants in youth.

Methods

Methodology. Emphasis was placed on scientific studies related to criteria for the development and structural organization of self-confidence (Rogers, 1995; Shevchenko, 2016; Foley, 2020); age characteristics of its manifestation (Yermakova, 2023; Danilova, 2019); specifics of self-confidence research (Savchenko et al., 2022; Kim, 2019; Kálmán & Nyéki, 2019).

Participants. The research was conducted during 2022–2023 on the basis of the State University of Economics and Technology (Kryvyi Rih) and Zaporizhzhia national university. The research sample consisted of young people (17–20 years old) – students of the first and third years of study at the first (bachelor's) level of higher education. The total number of respondents of the ascertainment stage of the research was 290 people, including 146 first-year students (17–18 years old); 144 third-year students (20–21 years old). The choice of students of the first and third years as respondents was determined by ascertaining the peculiarities of self-confidence development using research according to the periodization of youth: in early youth (17–18 years) and mature youth (20–21 years).

Variables. The ascertaining research strategy identified a variety of changes that reflect indicators of the development of structural components of self-confidence: self-respect, self-

аналізування соціальної ситуації розвитку юнацького віку та узгодження зі структурою довіри до себе. До вказаних детермінант обґрунтовано віднесено: почуття власної гідності; адекватну самооцінку; інтернальність суб'єктивного контролю; мотивацію досягнення успіху; віру у власну самоефективність (Rogers, 1995; Рибалка, 2011; Єрмакова, 2023; Шевченко, Кузьмич, 2022; Попович et al., 2023a; 2023b; Ketler-Mytnytska et al., 2022; Dahlan, 2019; Green et al., 2022).

Гіпотеза. В основу дослідження покладено припущення про те, що довіра до себе в юнацькому віці змістовно обумовлюється віковими новоутвореннями та піддається впливу особистісних детермінант (почуття власної гідності; адекватна самооцінка; інтернальність суб'єктивного контролю; мотивація досягнення успіху; віра у власну самоефективність).

Мета дослідження: визначення специфіки розвитку довіри до себе та її особистісних детермінант у юнацькому віці.

Методи

Методологія. Зроблено акцент на наукових розробках щодо критеріїв розвитку та структурної організації довіри до себе (Rogers, 1995; Шевченко, 2016; Foley, 2020); вікових особливостей її прояву (Єрмакова, 2023; Danilova, 2019); специфіці дослідження довіри до себе (Савченко та ін., 2022; Kim, 2019; Kálmán, Nyéki, 2019).

Учасники. Дослідження проводилося впродовж 2022–2023 років на базі Державного університету економіки та технологій (м. Кривий Ріг) та Запорізького національного університету. Дослідницьку вибірку склали особи юнацького віку (17–20 років) – студенти I, III курсів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Загальна кількість досліджуваних констатувального етапу дослідження – 290 осіб, з яких 146 студентів I курсу (17–18 років); 144 студенти III курсу (20–21 років). Вибір у якості респондентів студентів I та III курсів зумовлений відстеженням особливостей розвитку довіри до себе за допомогою вікових зрізів, відповідно до періодизації юнацтва: в ранньому юнацькому (17–18 років) та зрілому юнацькому віці (20–21 років).

sympathy, self-interest; personal determinants of self-confidence: self-esteem, self-attitude, motivation for success, internality; additional variables reflecting manifestations of self-confidence in various spheres of life.

Organization of Research. The empirical research of self-confidence in youth was conducted in three stages.

The first stage combined the development of a conceptual research plan, the definition of its purpose and tasks.

The second stage was aimed at studying peculiarities of self-confidence development in youth; determination of criteria, indicators and levels of self-confidence development; the formation of a sample and selection of methods and techniques according to the structural organization of self-confidence and its determinants.

The third stage was aimed at quantitative processing, qualitative analysis and interpretation of research results.

The organization of the research involved the online use of psychodiagnostic instruments. The entire package of methods was presented to the respondents simultaneously considering individual pace of work.

Procedures and Instruments. Research methods: theoretical: analysis, comparison, systematization, generalization of scientific literary sources and experimental research data; empirical: psychodiagnostic methods for researching the components of self-confidence and its personal determinants; mathematical and statistical methods.

Such methods formed a psychodiagnostic toolkit: "Assessment of self-confidence" (Zelinska, 2010) was used to research self-confidence in various spheres of life; the following scales were used: self-confidence in professional activities, in the intellectual sphere, in solving household problems, in the ability to build relationships with loved ones (friends), in the ability to build relationships with subordinates and higher-ranking persons, in the ability to build relationships in families, with children, with parents, in the ability to be liked by representatives of the opposite sex, in the ability to spend free time for pleasure. "Self-assessment test-questionnaire" (Kolesnichenko et

Змінні. Констатувальною стратегією дослідження визначено перелік змінних, які відображають показники розвитку структурних компонентів довіри до себе: самоповага, аутосимпатія, самоінтерес; особистісних детермінант довіри до себе: самооцінка, самоставлення, мотивація досягнення успіху, інтернальність; додаткові змінні, що відображають прояви довіри до себе в різних сферах життя.

Організація дослідження. Емпіричне дослідження довіри до себе в юнацькому віці проводилося у три етапи.

Перший етап об'єднав розробку концептуального плану дослідження, визначення його мети та завдань.

Другий етап спрямовано на вивчення особливостей розвитку довіри до себе в осіб юнацького віку; визначення критеріїв, показників та рівнів розвитку довіри до себе; формування вибіркової сукупності та підбір методів і методик відповідно до структурної організації довіри до себе та визначених її детермінант.

Третій етап спрямовано на кількісну обробку, якісне аналізування й інтерпретацію результатів дослідження.

Організація дослідження передбачала онлайн пред'явлення психодіагностичного інструментарію. Респондентам пред'являвся одночасно весь пакет методик з урахуванням індивідуального темпу роботи.

Процедура та інструменти. Методи дослідження: теоретичні: аналізування, порівняння, систематизація, узагальнення літературних наукових джерел і даних експериментальних досліджень; емпіричні: психодіагностичні методики для дослідження складових довіри до себе та її особистісних детермінант; математико-статистичні методи.

Психодіагностичний інструментарій складала низка методик. "Оцінка довіри до себе" (Зелінська, 2010) використовувалася з метою дослідження прояву довіри до себе в різних сферах життя; досліджувані шкали – довіра до себе у професійній діяльності, в інтелектуальній сфері, у вирішенні побутових проблем, у вмінні будувати взаємини з близькими людьми (друзями), у вмінні будувати

al., 2020) was used to research the development of self-confidence structural components; the following scales were used: Scale S – integral feeling “for” or “against” the respondent’s “Self”, Scale I – self-respect, Scale II – self-sympathy, Scale IV – self-interest. “Method of research on self-evaluation of the individual” (Perih, 2017) was used to determine the correlation between rank scores of personality qualities included in the concept of “ideal self” and “real self”. “Motivation for success and failure avoidance” (Kolesnichenko et al., 2020) was used for research the predominance of a certain motivational tendency; “Locus of Control” (Kolesnichenko et al., 2020) was used to research the level of subjective control; the following scales were used: Ig – general internality; Ia – internality in the sphere of achievements; If – internality in the sphere of failure; Ifr – internality in family relations; Il – internality in the sphere of labor relations; Ii – internality in the sphere of interpersonal relations; Ih – internality in the case of health and disease protection. “General self-efficacy test” (Kokun et al., 2021) was used for research of self-efficacy beliefs.

Statistical analysis of experimental data was carried out on the basis of the IBM SPSS v. 20: quantitative and qualitative analysis of the research results, descriptive statistics (calculating the arithmetic mean, percentage calculation), Kolmogorov-Smirnov criterion, the Pearson correlation measures.

Results

The results of the research of the structural components of self-confidence in youth should be considered. Tabl. 1 presents data on the study of the cognitive, motivational and value, and behavioral components of self-confidence according to the “Self-assessment test-questionnaire” (Kolesnichenko, 2020).

While researching the development of cognitive component of self-confidence, it was found that in the process of growing up, self-interest increased: 6.19 points were obtained by the respondents of the first year of study; 6.40 points were obtained by the respondents of the third year of study.

The maximum number of points on the scale is 8, therefore, the indicators are above average.

взаємини з підлеглими та вищими за рангом особами, у вмінні будувати відносини у сім’ї, з дітьми, з батьками, у вмінні подобатися представникам протилежної статі, у вмінні цікаво проводити дозвілля. “Тест-опитувальник самоствавлення” (Колесніченко та ін., 2020) використовувався для вивчення розвитку структурних компонентів довіри до себе; досліджувані шкали – Шкала S – інтегральне почуття “за” чи “проти” власного “Я” респондента, Шкала I – самоповага, Шкала II – аутосимпатія, Шкала IV – самоінтерес. “Методика дослідження самооцінки особистості” (Періг, 2017) використовувалася з метою визначення зв’язку між ранговими оцінками якостей особистості, що входять до уявлення “Я-ідеальне” та “Я-реальне”. “Мотивація успіху та уникнення невдач” (Колесніченко та ін., 2020) – для дослідження переважання певної мотиваційної тенденції. “Локус контролю” (Колесніченко та ін., 2020) – з метою вивчення рівня суб’єктивного контролю; досліджувані шкали – Із – загальна інтернальність; Ід – інтернальність в галузі досягнень; Ін – інтернальність в області невдач; Іс – інтернальність в області невдач; Ів – інтернальність у сімейних відносинах; Ім – інтернальність у галузі виробничих відносин; Іж – інтернальність у галузі міжособистісних відносин; Ізх – інтернальність у випадку охорони здоров’я і хвороб. “Тест загальної самоефективності” (Кокун та ін., 2021) – для дослідження віри у власну самоефективність.

Статистичне аналізування експериментальних даних здійснювалося на базі пакету статистичних програм IBM SPSS v. 20: кількісне і якісне аналізування результатів дослідження, описова статистика (обчислення середніх значень, знаходження відсоткового розподілу), критерій Колмогорова-Смирнова, кореляційний аналіз за Ч. Спірменом.

Результати

Розглянемо результати дослідження структурних компонентів довіри до себе в юнацькому віці. У табл. 1 подано дані дослідження когнітивного, мотиваційно-ціннісного та поведінкового компонентів довіри до себе за методикою “Тест-опитувальник самоствавлення” (Колесніченко, 2020).

Table 1. Indicators of the development of structural components of self-confidence in youth
Таблиця 1. Показники розвитку структурних компонентів довіри до себе в юнацькому віці

Year of study Курс	Self-interest (cognitive component) M±SD Самоінтерес (когнітивний компонент) M±SD	Self-sympathy (motivational and emotional value component) M±SD Аутосимпатія (емоційно-ціннісний компонент) M±SD	Self-respect (behavioral component) M±SD Самоповага (поведінковий компонент) M±SD
I	6.19±1.56	8.79±2.81	8.07±3.08
III	6.40±1.52	8.74±2.92	8.76±2.98
Cumulative frequencies, % Накопичені частоти, %	71.33	58.33	58.67

Note: M – arithmetic mean; SD – standard deviation.

Примітка: М – середнє арифметичне розподілу; SD – середнє квадратичне відхилення розподілу.

This indicates that researched youth are aimed at self-awareness, obtaining information about themselves; they are inclined to constant study of their inner world, analysis of their own capabilities, personal potential.

It is necessary to consider the results of the research of the emotional and value component of self-confidence, the criterion for the development of which is self-sympathy. Among the subjects of both age groups, self-sympathy was at the same level – 8.79 points among the respondents of the first year of study; 8.74 points – among the respondents of the third year of study. The maximum number of points on the scale is 16, therefore, the respondents' indicators confirm an average level of self-sympathy development. Young people probably have a favorable attitude towards themselves. Along with this, they are not always satisfied with their qualities, appearance, behavior model.

The results of the research of the behavioral component of self-confidence, the development criterion of which is self-respect, showed that in the process of growing up the level of self-respect increased: 8.07 points among the respondents of the first year of study; 8.76 points among the respondents of the third year of study. The maximum number of points on the scale is 15, therefore, self-respect indicators of 19-20-year-old subjects have a tendency to increase. The obtained data indicate that the respondents have a critical self-attitude, they strive for the development of their own "Self", but they lack faith in their strengths, abilities, and independence.

The Tabl. 2 presents the results of the research of self-confidence in various spheres of life.

У ході дослідження розвитку *когнітивного компонента* довіри до себе було з'ясовано, що в процесі дорослішання інтерес до себе зростає: отримано 6.19 балів у досліджуваних I курсу; 6.40 балів – у досліджуваних III курсу. Максимальна кількість балів за шкалою – 8, тому показники знаходяться на рівні вищому за середній. Це вказує на те, що досліджувані юнацького віку спрямовані на самопізнання, отримання інформації про себе, схильні до постійного вивчення свого внутрішнього світу, аналізування власних можливостей, особистісного потенціалу.

Перейдемо до результатів дослідження *емоційно-ціннісного компонента* довіри до себе, критерієм розвитку якого виступає ауто-симпатія. У досліджуваних обох вікових груп ауто-симпатія відстежується на однаковому рівні – 8.79 балів – у респондентів I курсу; 8.74 балів – у респондентів III курсу. Максимальна кількість балів за шкалою – 16, тому показники респондентів свідчать про середній рівень розвитку ауто-симпатії. Ймовірно, юнакам властиве прихильне ставлення до самих себе. Водночас, вони не завжди задоволені своїми якостями, зовнішніми даними, моделлю поведінки.

Результати дослідження *поведінкового компонента* довіри до себе, критерієм розвитку якого є самоповага, показали, що в ході дорослішання рівень самоповаги зростає: 8.07 балів – у досліджуваних I курсу; 8.76 балів – у досліджуваних III курсу. Максимальна кількість балів за шкалою – 15, отже, показники самоповаги в 19–20-річних досліджуваних мають тенденцію до зростання. Отримані дані вказують на

Table 2. Indicators of self-confidence in various spheres of life

Таблиця 2. Показники прояву довіри до себе в різних сферах життя

The sphere of self-confidence Сфера прояву довіри до себе	The 1 st year of study I курс (M±SD)	The 3 rd year of study III курс (M±SD)
in professional activity (10) в інтелектуальній сфері (10)	6.98±2.74	7.42±2.76
in the intellectual sphere (10) в інтелектуальній сфері (10)	6.84±2.13	6.96±2.54
in solving household problems (7) у вирішенні побутових проблем (7)	5.84±1.89	5.87±2.05
in the ability to build relationships with loved ones (friends) (8) у вмінні будувати взаємини з близькими людьми (друзями) (8)	5.27±1.59	5.27±1.67
in the ability to build relationships with subordinates (6) у вмінні будувати взаємовідносини з підлеглими (6)	4.79±1.29	4.70±1.5
in the ability to build relationships with higher-ranking persons (6) у вмінні будувати взаємовідносини з вищими за рангом (6)	4.18±1.5	4.19±1.59
in the ability to build relationships in families (7) у вмінні будувати взаємини у сім'ї (7)	3.89±1.72	4.03±1.8
in the ability to build relationships with children (6) у вмінні будувати взаємини з дітьми (6)	3.86±1.71	4.03±1.77
in the ability to build relationships with parents (4) у вмінні будувати взаємини з батьками (4)	2.88±1.67	2.85±1.64
in the ability to be liked by representatives of the opposite sex (5) у вмінні подобатися представникам протилежної статі (5)	2.95±1.62	3.04±1.68
in the ability to spend free time for pleasure (4) у вмінні цікаво проводити дозвілля (4)	3.03±1.41	3.13±1.39
Total score (73) Загальний показник (73)	48.75±12.67	50.53±12.85

Note: M – arithmetic mean; SD – standard deviation.

Примітка: M – середнє арифметичне розподілу; SD – середнє квадратичне відхилення розподілу.

According to diagnostic data, young people demonstrate the highest level of self-confidence in the sphere of organizing and spending free time. The dynamics of self-confidence development in professional activities was stated: knowledge, abilities and skills acquired in the process of education probably contribute to the acquiring confidence in successful professional activity. The total level of self-confidence among young men of both researched groups contains more than half of positive answers to each question (for the students of the first year of study – 48.75 points; for the students of the third year of study – 50.53 points out of 73 possible ones). This indicates that young people are more likely to trust themselves than to distrust themselves, but their level of self-confidence is unstable.

Next, we will consider data of the research of personal determinants of the development of self-confidence in youth. The results of the dignity research are presented in Table. 3 (Kolesnichenko, 2020).

те, що респондентам властива наявність критичного ставлення до самих себе, вони прагнуть до розвитку власного “Я”, однак їм бракує віри у свої сили, здібності, самостійність.

Перейдемо до розгляду результатів дослідження довіри до себе в різних сферах життя (табл. 2).

За даними діагностики найвищий рівень довіри до себе юнаки демонструють у сфері організації та проведення дозвілля. Зафіксовано динаміку розвитку довіри до себе в професійній діяльності: ймовірно, отримані в процесі навчання знання, уміння та навички сприяють набуттю упевненості в успішній професійній діяльності. Сумарний рівень довіри до себе в юнаків обох досліджуваних груп містить більше половини позитивних відповідей на кожне питання (у студентів I курсу – 48.75 балів; у студентів III курсу – 50.53 балів із 73 можливих. Це вказує на те, що юнаки більш схильні довіряти собі, ніж не

Table 3. Indicators of the manifestation of young subjects' dignity

Таблиця 3. Показники прояву почуття власної гідності в досліджуваних юнацького віку

Year of study Курс	Dignity (M±SD) Почуття власної гідності (M±SD)	Cumulative frequencies, % Накопичені частоти, %
I	15.88±4.81	69.33
III	16.33±4.36	74.33

Note: M – arithmetic mean; SD – standard deviation.

Примітка: M – середнє арифметичне розподілу; SD – середнє квадратичне відхилення розподілу.

The indicators of the students of both age groups exceed the average level of development, according to the obtained results (in the subjects of the first year of study: M=15.88 points; in the subjects of the third year of study: M=16.33 out of 30 possible points). This means that young people have their own dignity. Dignity is the basis of a person's spiritual freedom; dignity, as self-esteem and spiritual superlative value are the driving force of free personal development (Bekh, 2018).

Now we should look into the results of the research of self-esteem in young people, presented in Tabl. 4. The level of self-confidence is related to self-esteem and the level of aspiration, which generate a person's idea of individual capabilities.

Table 4. Indicators of self-esteem level in subjects of young age

Таблиця 4. Показники рівня самооцінки в досліджуваних юнацького віку

Year of study Курс	Coefficient of self-esteem (M±SD) Коефіцієнт самооцінки (M±SD)
I	.29±.5
III	.37±.42

Note: M – arithmetic mean; SD – standard deviation.

Примітка: M – середнє арифметичне розподілу; SD – середнє квадратичне відхилення розподілу.

According to the obtained results, among the students of the first year of study, the correlation coefficient of ranks, which reflects the level of self-esteem, is equal to .29. This indicates a weak correlation between a person's ideas about the "ideal self" and the "real self". Thus, the studied 17–18-year-old youths are characterized by a vague and undifferentiated idea

довіряти, але рівень їх довіри до себе є нестабільним.

Розглянемо дані дослідження особистісних детермінант розвитку довіри до себе в юнацькому віці. Результати вивчення почуття власної гідності подано у табл. 3 (Колесніченко, 2020).

Згідно з отриманими результатами, показники студентів обох вікових груп перевищують середній рівень розвитку (у досліджуваних I курсу – M=15.88 балів; у досліджуваних III курсу – M=16.33 балів із 30 можливих). Це означає, що юнакам властиве почуття власної гідності. Гідність виступає основою духовної свободи особистості; почуття гідності як самоставлення та духовна надцінність є рушійною силою вільного особистісного розвитку (Бех, 2018).

Розглянемо результати вивчення самооцінки в осіб юнацького віку (табл. 4). Рівень довіри до себе пов'язаний із самооцінкою і рівнем домагань особистості, що породжують уявлення людини про індивідуальні власні можливості.

Згідно з отриманими результатами, в студентів I курсу коефіцієнт кореляції рангів, що відображає рівень самооцінки, дорівнює .29, що вказує на слабкий зв'язок між уявленнями людини про "Я-ідеальне" і про "Я-реальне". Тобто, для досліджуваних 17–18-річних юнаків характерне нечітке та недиференційоване уявлення про свої ідеальні та реальні якості. У юнаків 20–21 років коефіцієнт рангової кореляції г значно підвищується та дорівнює .37, що вказує на тенденцію до диференційованого уявлення про "Я-ідеальне" та "Я-реальне". Водночас, наявний числовий показник констатує недостатню сформованість чітких уявлень про себе.

Розглянемо результати вивчення наступної детермінанти довіри до себе в юнацькому віці – інтернальність суб'єктивного контролю (рис. 1).

За результатами діагностики (Колесніченко, 2020), загальний рівень інтернальності юнаків обох вікових груп відповідає середньому рівню розвитку (у респондентів I курсу: - .14; у респондентів III курсу: - .31). Це вказує на те, що для більшості досліджуваних юнаків

of their ideal and real qualities. The coefficient of rank correlation r among young people aged 20–21 increases significantly and is equal to .37. This indicates a tendency towards a differentiated view of the “ideal self” and “real self”. At the same time, the presented indicator states the insufficient formation of a clear self-image.

The results of the research of another determinant of self-confidence in youth – the internality of subjective control should be considered (Fig. I).

According to the results of diagnostics (Kolesnichenko, 2020), the general level of internality of young people of both age groups meets the average level of development (for the respondents of the first year of study: - .14; for respondents of the third year of study: - .31). This indicates that, depending on the particular situation, it is typical for the majority

характерно в залежності від окремої ситуації приписувати відповідальність за події в житті та результати діяльності, в тому числі навчальної, як власним діям, так і зовнішнім чинникам.

Найнижчі показники інтернальності в юнаків було зафіксовано в сфері сімейних відносин (у досліджуваних I курсу: - .49; у досліджуваних III курсу: - .57). Ймовірно, для молодих людей характерно відчувати себе емоційно залежними від оточення, зокрема, сім'ї, та піддаватися впливу батьків.

Меншою мірою інтернальність проявляється в досліджуваних у сферах міжособистісних стосунків (у студентів I курсу: - .33; у студентів III курсу: - .43) та здоров'я (у студентів I курсу: - .03; у студентів III курсу: - .28). Ймовірно, юнаки в залежності від ситуації мають сумніви щодо власної здатності викликати до себе симпатію

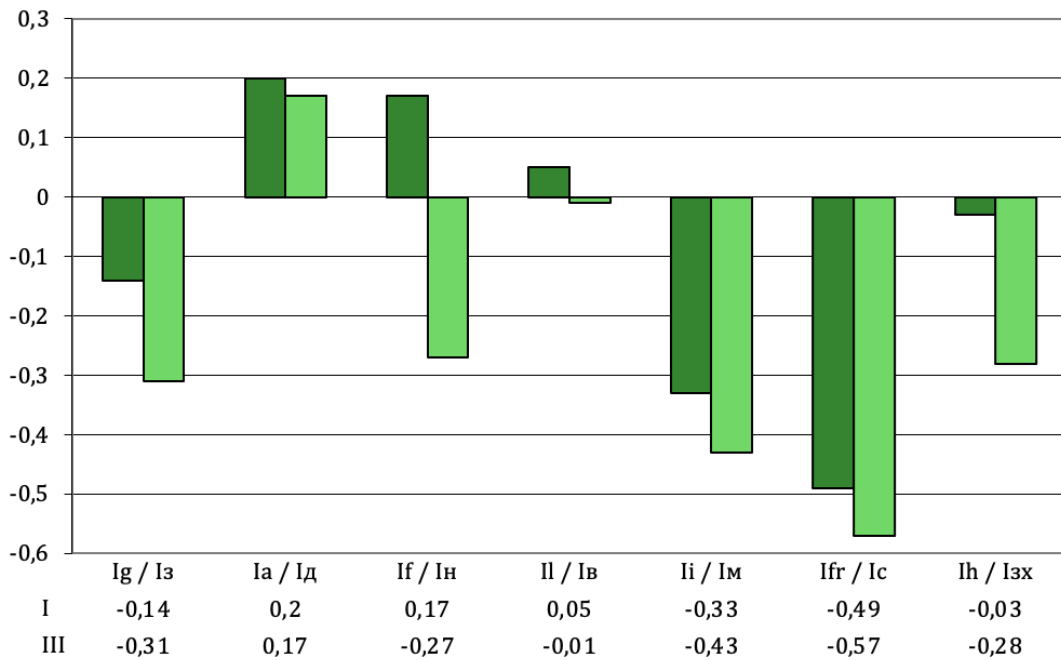

Fig. I. Indicators of internality of the locus of control in young people

Рис. I. Показники інтернальності локус контролю в юнаків

Note: I general – general internality; Ia – internality in the sphere of achievements; If – internality in the sphere of failure; II – internality in the sphere of labor relations; Ii – internality in the sphere of interpersonal relations; Ifr – internality in family relations; Ih – internality in the case of health and disease protection.

Примітка: I загальна – загальна інтернальність; Ia – інтернальність у галузі досягнень; Ih – інтернальність в області невдач; Ib – інтернальність у галузі виробничих відносин; Im – інтернальність у галузі міжособистісних відносин; Ic – інтернальність у сімейних відносинах; Iz – інтернальність у випадку охорони здоров'я і хвороб.

of respondents to attribute responsibility for life events and the results of activities, including educational ones, both to their own actions and to external factors.

The lowest indicators of internality among young people were stated in the sphere of family relations (among the subjects of the first year of study: - .49; among the subjects of the third year of study: - .57). Probably, it is typical for young people to feel emotionally dependent on the environment, in particular, the family, and to be influenced by their parents.

Less internality manifests itself among the respondents in the spheres of interpersonal relations (in the students of the first year of study: - .33; in the students of the third year of study: - .43) and health (in the students of the first year: - .03; in the students of the third year: - .28). Probably, depending on the situation, young people have doubts about their own ability to evoke sympathy and respect for themselves, the ability to control relationships. Regarding health, young people are more inclined to consider it and illness to be a matter of chance, a result of a bad ecological situation.

The highest indicators of internality among the respondents were identified regarding achievements (in the subjects of the first year of study - .2; in the subjects of the third year of study - .17). This indicates that young people who are inclined to consider their achievements mostly their own merits are able to successfully achieve goals in the future.

Interesting indicators were stated on the scale of internality regarding failures. In particular, the data have a significant distribution: among the respondents of the first year of study - .17; among the respondents of the third year of study - .27. That is, in the process of growing up, there is a tendency toward externality: young people of 19–20 years old are more inclined to attribute responsibility for failures to other people or consider them as the result of failure.

It should be noted, on all scales, the indicators are within the average level (range of numbers -1 - +1).

Motivation for success was identified as a determinant of self-confidence in youth (Tabl. 5).

According to the obtained results, the data

та повагу, здатності контролювати стосунки. У сфері здоров'я юнаки більш схильні вважати здоров'я та хворобу справою випадку, наслідком поганої екологічної ситуації.

Найвищі показники інтернальності в респондентів виявлено в сфері досягнення (у досліджуваних I курсу: - .2; у досліджуваних III курсу: - .17). Це свідчить про те, що юнаки схильні вважати свої досягнення переважно власною заслугою, здатними з успіхом досягати своїх цілей у майбутньому.

Цікаві показники зафіксовано за шкалою інтернальності в сфері невдач. Так, числові дані мають значний розподіл: у респондентів I курсу: - .17; у респондентів III курсу: - .27. Тобто, із дорослішанням відзначається тенденція в бік екстернальності: 19–20-річні юнаки більш схильні приписувати відповідальність за невдачі іншим людям або вважати їх результатом невдачі.

Слід зазначити, що за всіма шкалами показники знаходяться в межах середнього рівня прояву (числовий діапазон -1 - +1).

У якості детермінанти довіри до себе в юнацькому віці нами було визначено мотивацію досягнення успіху (табл. 5)

Згідно з отриманими результатами, показники студентів обох вікових груп знаходяться на середньому рівні розвитку (у досліджуваних I курсу - 13.4 балів; у досліджуваних III курсу - 13.42 балів, тобто мотиваційний полюс у досліджуваних юнаків яскраво не виражений. Такі особи в залежності від ситуації можуть бути як мотивованими на успіх, так і на запобігання невдачі, віддаючи перевагу завданням середньої складності.

Розглянемо показники ще однієї детермінанти довіри до себе в юнацькому віці - віру у власну самоефективність (табл. 6). Самоефективність - оцінка власної здатності впоратися з певними завданнями, що впливає на довіру до себе, а також різні мотиваційні характеристики, такі як вибір цілей, наполегливість, копінг (Bandura et al., 1996; Stroyanovska et al., 2021).

Згідно з отриманими даними, числові показники в респондентів обох вікових груп відповідають середньому рівню прояву самоефективності. Водночас зафіксовано позитивну вікову динаміку віри у власну ефективність:

on the students of both ages are at an average level of development (for first-year students – 13.4 points; for third-year students – 13.42 points), i. e. the motivational pole of the researched young people is not clearly expressed. Depending on the situation, such individuals may be motivated for both success and failure avoidance, preferring tasks of medium complexity.

Table 5. Indicators of the motivation for success among youth

Таблиця 5. Показники прояву мотивації досягнення в досліджуваних юнацького віку

Year of study Курс	Motivation for success (M±SD) Мотивація досягнення (M±SD)
I	13.4±3.11
III	13.42±2.8

Note: M – arithmetic mean; SD – standard deviation.

Примітка: M – середнє арифметичне розподілу; SD – середнє квадратичне відхилення розподілу.

Let’s consider the indicators of another determinant of self-confidence in youth – belief in one’s self-efficacy (Table 6). Self-efficacy is an assessment of one’s ability to cope with certain tasks, which affects self-confidence, as well as various motivational characteristics, such as goal selection, persistence, coping (Bandura et al., 1996; Stroyanovska et al., 2021).

Table 6. Indicators of self-efficacy in youth

Таблиця 6. Показники прояву самоефективності в досліджуваних юнацького віку

Year of study Курс	Motivation for success / Self-efficacy (M±SD) Мотивація досягнення (M±SD)
I	28.95±5.66
III	29.93±5.03

Note: M – arithmetic mean; SD – standard deviation.

Примітка: M – середнє арифметичне розподілу; SD – середнє квадратичне відхилення розподілу.

According to the obtained data, the indicators of the respondents of both age groups correspond to the average level of self-efficacy. At the same time, a positive age dynamics of belief in self-efficacy was stated: the indicators of 20–21-year-old young people are higher than the indicators of 17-18-year-old subjects.

Consequently, a larger number of young people of both ages have an average level of self-efficacy. This could indicate that the respondents’

показники 20–21-річних юнаків є вищими за показники 17–18-річних досліджуваних.

Отже, більшій кількості юнаків обох вікових груп властивий середній рівень прояву самоефективності. Це може означати, що самоефективність досліджуваних характеризується контекстуальністю, тобто оцінкою юнаками своїх здібностей вчинити будь-які дії у певних умовах, обставинах та завданнях.

З метою перевірки гіпотези та виявлення взаємозв’язків із компонентами довіри до себе ми використали кореляційний аналіз за Спірменом. Вибір непараметричних методів математичної статистики зумовлений наявністю аутлаєрів за вибіркою.

Кореляційний аналіз дозволив встановити статистично значущі кореляційні зв’язки компонентів довіри до себе зі всіма визначеними детермінантами.

Когнітивний компонент довіри до себе, критерієм розвитку якого виступає *самоінтерес*, має позитивні кореляційні зв’язки з такими змінними: почуття власної гідності (.309 при $p \leq .010$) – тобто, чим вищим є рівень морального стандарту самооцінки особистості, тим вищий ступінь її інтересу до самої себе; інтернальність суб’єктивного контролю (.231 при $p \leq .010$) – такі дані означають, що відповідальність та самоорганізація своєї життєдіяльності, суттєво впливає на пізнавальне ставлення юнаків до свого “Я”; мотивація досягнення успіху (.208 при $p \leq .010$) – чим більше досліджувані орієнтовані на досягнення успіху, тим краще вони усвідомлюють цінність власної особистості та свої можливості.

Емоційно-ціннісний компонент довіри до себе, критерієм розвитку якого виступає *ауто-симпатія*, має позитивні кореляційні зв’язки з такими детермінантами: почуття власної гідності (.309 при $p \leq .010$) – очевидно, базове ціннісне ставлення до людини взагалі (гуманістична картина світу) сприяє самоприйняттю як усвідомленому позитивному ставленню до себе; інтернальність суб’єктивного контролю в сфері досягнень (.181 при $p \leq .010$), виробничих (навчальних) відносин (.148 при $p \leq .050$), міжособистісних відносин (0.182 при $p \leq .010$) та взаємин у сім’ї (.153 при $p \leq .010$) – сформованість внутрішньої відповідальності, яка

self-efficacy is characterized by contextuality, i. e. young people's assessment of their abilities to perform any actions in certain conditions, circumstances and tasks.

Spearman correlation analysis was used to test the hypothesis and identify relationships with the components of self-confidence. The choice of nonparametric methods of mathematical statistics was determined by the presence of sample outliers.

Correlation analysis makes it possible to establish statistically significant correlations between the components of self-confidence and all defined determinants.

The cognitive component of self-confidence, the development criterion of which is *self-interest*, has positive correlations with such variables as dignity (.309 at $p \leq .010$). That is, the higher the level of a person's moral standard of self-esteem is, the higher the degree of their self-interest is. Internality of subjective control (.231 at $p \leq .010$). These data mean that responsibility and self-organization of one's life activities significantly influences the cognitive attitude of youth towards their "Self". Motivation for success (.208 at $p \leq .010$). The more respondents are focused on achieving success, the better they understand the value of their own personality and their capabilities.

The emotional and value component of self-confidence, the development criterion of which is *self-sympathy*, has positive correlations with such determinants as dignity (.309 at $p \leq .010$). It is obvious that the basic value attitude towards a person in general (the humanistic worldview) promotes self-acceptance as a conscious positive attitude towards oneself. Internality of subjective control regarding achievements (.181 at $p \leq .010$); workplace (educational) relations (.148 at $p \leq .050$); interpersonal relationships (0.182 at $p \leq .010$) and family relationships (.153 at $p \leq .010$). The formation of internal responsibility, which determines the individual's behavior and is the result of their own choice and certain internal norms, probably influences the development of a reflexive position towards oneself and positive self-attitude. Motivation for success (.139 at $p \leq .050$). Probably, the skills of setting realistic goals and focusing on achieving success contribute to the development of trust in one's own personality and self-confidence. Belief in self-efficacy (.128 at $p \leq .050$). That is, faith

зумовлює поведінку особистості і є результатом її власного вибору й визначених внутрішніх норм, вірогідно впливає на вироблення рефлексивної позиції стосовно себе та позитивного самоствавлення; мотивація досягнення успіху (.139 при $p \leq .050$) – ймовірно, навички постановки реальної мети та акцентування на досягненні успіху сприяють розвитку довіри до власної особистості та впевненості в собі; віра у власну самоефективність (.128 при $p \leq .050$) – тобто, віра в ефективність своїх вчинків та дій впливає на прихильне ставлення до власної особистості та позитивну оцінку особистих можливостей щодо досягнення бажаного результату.

Поведінковий компонент довіри до себе, критерієм розвитку якого є *самоповага*, має значущі позитивні кореляційні зв'язки з такими детермінантами: почуття власної гідності (.439 при $p \leq .010$) – це означає, що гуманістичне ставлення до себе значно впливає на розвиток критичного ставлення до самого себе, усвідомлення своїх можливостей контролювати власні дії та емоційні стани, прагнення до саморозвитку та самореалізації; адекватна самооцінка (.141 при $p \leq .050$) – очевидно, адекватно сформована самооцінка, як наслідок успіхів особистості у різних сферах життя, сприяє усвідомленню власних здібностей, повазі до себе, прагненню до розвитку власного "Я"; інтернальність суб'єктивного контролю – загальний показник (.117 при $p \leq .050$) в сфері невдач (.131 при $p \leq .050$) – готовність особистості розглядати саму себе як джерело контролю над своїм життям та відчуття відповідальності за події у своєму житті пов'язані з усвідомленим визнанням власних сильних і слабких сторін, ціннісно-позитивним ставленням до себе та своїх дій й учинків, своїх досягнень в різних сферах життєдіяльності; мотивація досягнення успіху (.131 при $p \leq .050$) – чим більше в особистості виражена схильність до переживання задоволення та гордості при досягненні результату, тим більшою мірою вона поважає себе, має настанову на результативність у справі та довіряє собі; віра у власну самоефективність (.131 при $p \leq .050$) – тобто, висока оцінка особистості своїх можливостей сприяє критичному ціннісному

in the effectiveness of one's actions influences a favorable attitude towards one's personality and a positive assessment of personal capabilities to achieve the desired result.

The behavioral component of self-confidence, the criterion for the development of which is *self-respect*, has significant positive correlations with the following determinants. Dignity (.439 at $p \leq 0.10$). This means that a humanistic self-attitude significantly affects the development of a critical self-attitude, awareness of the ability to control one's actions and emotional states; desire for self-development and self-realization. Adequate self-esteem (.141 at $p \leq 0.050$). Obviously, adequately developed self-esteem, as a consequence of an individual's success in various spheres of life, contributes to awareness of one's own abilities, self-respect, and the desire to develop one's own "self". Internality of subjective control: general indicator (.117 at $p \leq 0.050$); in the sphere of failures (.131 at $p \leq 0.050$). A person's readiness to consider oneself as a source of control over life and a sense of responsibility for the events in one's life are associated with a conscious recognition of one's strengths and weaknesses, a value-positive attitude towards oneself and one's actions and achievements in various spheres of life. Motivation for success (.131 at $p \leq 0.050$). The more an individual expresses a tendency to experience pleasure and pride while achieving a result, the more they respect themselves, have an attitude towards effectiveness in business and self-confidence. Belief in one's own self-efficacy (.131 at $p \leq 0.050$). That is, a person's high assessment of their capabilities promotes a critical, value-based attitude to their achievements in various spheres of life.

The next stage of the research was to determine the levels of self-confidence development in youth. Low, medium, and high levels of youth self-confidence development were determined based on the research of domestic and foreign authors (Yermakova, 2023; Shevchenko, 2016; Danilova, 2019; Kálmán & Nyéki, 2019; Foley, 2020) and the criteria that we defined. Using a three-level scale of norms, numerical values, in accordance with the defined criteria, were adapted to one evaluation system. Arithmetic mean (M) and standard deviations (SD) were calculated to provide standard scores for the defined criteria and general self-confidence development score.

ставленню до своїх досягнень в різних сферах життєдіяльності.

Наступним етапом дослідження стало встановлення рівнів розвитку довіри до себе в юнацькому віці. Ґрунтуючись на дослідженнях вітчизняних та зарубіжних авторів (Єрмакова, 2023; Шевченко, 2016; Danilova, 2019; Kálmán, Nyéki, 2019; Foley, 2020) та визначених нами критеріях, було розраховано три рівні розвитку довіри до себе юнаків: низький, середній та високий. З використанням трирівневої шкали нормативів числові значення, відповідно до визначених критеріїв, було адаптовано до однієї системи оцінювання. Для розрахування стандартних показників для визначених нами критеріїв та загального показника розвитку довіри до себе було розраховано середні значення (M) та стандартне квадратичне відхилення (SD). Отримані результати представлені в табл.7.

Згідно з отриманими даними, в досліджуваних юнаків найбільш розвиненим є когнітивний компонент довіри до себе: в студентів обох курсів зафіксовано перевагу показників в межах високого рівня (50.00% та 59.72% відповідно). При цьому слід відзначити незначну кількість результатів у межах низького рівня (досліджувані I курсу) – 2.74%; досліджувані III курсу – 3.47% від загальної кількості досліджуваних).

За мотиваційно-ціннісним компонентом у більшості досліджуваних зафіксовано показники в діапазоні середнього рівня розвитку (досліджувані I курсу – 61.64%; досліджувані III курсу – 61.11%). Кількість респондентів із низьким рівнем аутосимпатії (досліджувані I курсу – 19.86%; досліджувані III курсу – 22.22%) переважає над кількістю респондентів із високим рівнем (досліджувані I курсу – 18.49%; досліджувані III курсу – 16.67%).

За поведінковим компонентом довіри до себе переважну більшість показників також зафіксовано в межах середнього рівня (респонденти I курсу – 6.96%; респонденти III курсу – 68.75%). Слід підкреслити позитивну вікову динаміку розвитку самоповаги: зниження кількості показників низького рівня від 21.33% (респонденти I курсу) до 13.89% (респонденти III курсу). Водночас кількість

Table 7. Distribution of levels of self-confidence development in youth (%)
Таблиця 7. Розподіл рівнів розвитку довіри до себе в юнацькому віці (%)

Criteria of self-confidence Критерії довіри до себе	The first year of study I курс			The third year of study III курс		
	Levels of development Рівні розвитку			Levels of development Рівні розвитку		
	low низький	medium середній	high високий	low низький	medium середній	high високий
Self-interest (cognitive component) Самоінтерес (когнітивний компонент)	2.74	47.95	50	3.47	37.5	59.72
M±SD	6.19±1.56			6.4±1.52		
Self-sympathy (motivational and value component) Аутосимпатія (мотивацій- но-ціннісний компонент)	19.86	61.64	18.49	22.22	61.11	16.67
M±SD	8.79±2.81			8.74±2.92		
Self-respect (behavioral component) Самоповага (поведінковий компонент)	21.33	6.96	17.81	13.89	68.75	17.36
M±SD	8.07±3.08			8.76±2.98		
General indicator of self-confidence Загальний показник довіри до себе	17.81	63.38	17.81	15.28	64.58	2.14
M±SD	48.75±12.67			5.53±12.85		

Note: M – arithmetic mean; SD – standard deviation.

Примітка: M – середнє арифметичне розподілу; SD – середнє квадратичне відхилення розподілу.

The obtained results are presented in Tabl. 7.

According to the obtained data, the cognitive component of self-confidence is the most developed among the researched youth: among the students of both groups, indicators within a high level prevail (50.00% and 59.72%, respectively). At the same time, an insignificant number of results within a low level should be noted (the students of the first year of study – 2.74%; the subjects of the third year of study – 3.47% of the total number of subjects).

In the emotional and value component, the majority of subjects have indicators of a medium level of development (the subjects of the first year of study – 61.64%; the subjects of the third year of study – 61.11%). The number of respondents with a low level of self-sympathy (the subjects of the first year of study – 19.86%; the subjects of the third year of study – 22.22%) prevails over the number of respondents with a high level (the subjects of the first year of study – 18.49%;

досліджуваних із високим рівнем самоповаги виявилася приблизно однаковою (досліджувані I курсу: 17.81%; досліджувані III курсу: 17.36%)

Отже, результати дослідження специфіки розвитку довіри до себе в юнацькому віці дозволили діагностувати середній рівень розвитку довіри до себе в більшості досліджуваних юнаків, причому когнітивний компонент розвинений більше за інші. Для юнаків характерна спрямованість на самопізнання, рефлексивна критична позиція стосовно себе, вони схильні до вивчення свого внутрішнього світу та аналізу власних можливостей. Система знань про себе та самоствалення в них є несформованою та нестійкою, їм бракує віри у свої здібності, самостійність, у здатність контролювати власне життя. Попри позитивну вікову динаміку показників довіри до себе, у 20–21-річних юнаків, порівняно з 17–18-річними, значущих зрушень за досліджуваними

the subjects of the third year of study – 16.67%).

According to the behavioral component of self-confidence, the vast majority of indicators were also stated within the average level (the respondents of the first year of study – 6.96%; the respondents of the third year of study – 68.75%). The positive age-related dynamics in the development of self-respect should be noted: a decrease in the number of low-level indicators from 21.33% (the respondents of the first year of study) to 13.89% (the respondents of the third year of study). At the same time, the number of subjects with a high level of self-respect is approximately the same (the subjects of the first year of study: 17.81%; the third year students: 17.36%).

Consequently, the results of the research of peculiarities of self-confidence development in youth made it possible to diagnose its average level in the majority of the researched young people, moreover, the cognitive component is developed more than others. Young people are characterized by an orientation towards self-awareness, a reflexive critical self-attitude, they tend to study their inner world and analyze their own capabilities. The system of knowledge about themselves and self-attitude is unformed and unstable; they are not confident in their abilities, independence, and ability to control their lives. Despite the positive age-related dynamics of self-confidence indicators, significant changes in the researched parameters were not recorded among 20-21-year old respondents compared to 17-18 year-olds. Generally, according to the results of the research, it was established that young people tend to be more self-confident, but their level of self-confidence is unstable.

The results of the conducted research and data correlation analysis confirmed the working hypothesis.

Discussion

Analysis of the obtained results allows comparing them with the research data of other scientists. In particular, the research of the *emotional value component* of self-confidence (see Table 1), the criterion for the development of which is self-sympathy, is consistent with the data of foreign scientists (Rogers, 1995; Casale, 2020; Ach & Pollmann, 2022), who consider sympathy (love)

parametрами не зафіксовано. У цілому, за результатами дослідження встановлено, що юнаки схильні більше довіряти собі, ніж не довіряти, але рівень довіри до себе в досліджуваних юнаків є нестабільним.

Результати проведеного дослідження й кореляційного аналізу даних підтвердили робочу гіпотезу.

Дискусія

Аналізування отриманих результатів дозволяє співвіднести їх із даними досліджень інших науковців. Зокрема, дослідження *емоційно-ціннісного компонента* довіри до себе (див. табл. 1), критерієм розвитку якого виступає аутосимпатія, суголосні з даними зарубіжних науковців (Rogers, 1995; Casale, 2020; Ach, Pollmann, 2022), які розглядають симпатію (любов) до себе як аспект самоставлення, що має самооціннісну та емоційну складові. Те, що люди відчувають стосовно себе, зовсім не обов'язково визначається тим, наскільки вони вважають себе хорошими. Особа може проявляти симпатію до себе за якимись важливими критеріями навіть при низькій самооцінці; і, навпаки, особа може ставитися до себе з антипатією навіть при високій самооцінці.

Результати дослідження *поведінкового компонента* довіри до себе (див. табл. 1), критерієм розвитку якого є самоповага, співпадають із результатами інших дослідників (Єрмакова, 2023; Dwyer, Marsh, 2017; Foley, 2020). Так, у юнацькому віці становлення самоповаги обумовлено попереднім процесом формування особистості та переходить на новий рівень, коли загальна самооцінка відображає відповідність поведінки власним поглядам, переконанням і результатам діяльності. Зростання рівня самоповаги є загальною віковою тенденцією в юнацькому віці, коли після закінчення школи трудова чи навчальна діяльність у вишій починає "переважувати" негативний сімейний або шкільний досвід.

Вивчення такої детермінанти довіри до себе, як почуття власної гідності (див. табл. 3), підтверджується даними, отриманими І. Бехом (2018). У юнацькому віці відбувається активний розвиток морально-етичної системи особистості. У процесі навчально-виховної

for oneself as an aspect of self-attitude, which has self-esteem and emotional components. The way people feel about themselves is not necessarily determined by how good they consider themselves to be. A person can express sympathy for themselves according to some important criteria, even with low self-esteem; and, on the contrary, a person can regard themselves with antipathy, even having high self-esteem.

The results of the research of the *behavioral component* of self-confidence (see Tabl. 1), the criterion for the development of which is self-respect, coincide with the results of other researchers (Yermakova, 2023; Dwyer & Marsh, 2017; Foley, 2020).

Thus, in youth, the formation of self-respect is determined by the previous process of personality formation and moves to a new level, while general self-esteem reflects the compliance of behavior with one's own views, beliefs and results of activities. An increase in the level of self-esteem is a general age-related trend in youth when, after graduation, work or educational activities at university, negative family or school experiences begin to "outweigh".

The research of such a determinant of self-confidence as dignity (see Tabl. 3) is confirmed by the data obtained by I. Bekh (2018). In youth, there is an active development of the moral and ethical system of the individual. Internalization of universal human norms; moral mechanisms of personal behavior are formed in young people in the process of educational activities at the educational institution. It is possible to influence the assimilation of specific values by a person, expanding the spectrum of dignity and strengthening its stability. Such a significant role of dignity must be consistent with integrity, which is a hierarchical system of socially significant values. A wide range of values in this system is determined by the psychological capabilities of age-related development.

Dignity as the highest value is the dominant characteristic of a person. The results of the research of self-esteem level (see Tabl. 4) as a determinant of the development of self-confidence coincide with the data of V. Rybalka (2011). The scientist notes that self-esteem of a person's properties is experienced as a sense of honor, mainly addressed to society, and as dignity, mainly addressed towards oneself. All elements of a person's

діяльності в закладі освіти в юнаків відбувається інтеріоризація загальнолюдських норм, утворюються моральні механізми поведінки особистості. Розширюючи спектр почуття гідності та зміцнюючи його стійкість, можна впливати на засвоєння особистістю конкретних цінностей. Така ціннісна роль почуття гідності повинна бути узгоджена з добросовістю, яка є ієрархізованою системою суспільно значущих цінностей. Широкий спектр цінностей у цій системі визначається психологічними можливостями вікового розвитку. Гідність як вища цінність є домінуючою характеристикою особистості.

Результати дослідження рівня самооцінки (див. табл. 4) як детермінанти розвитку довіри до себе суголосні з даними В. Рибалки (2011). Самооцінка властивостей особистості, зазначає науковець, переживається нею в почутті честі, переважно зверненої до соціуму, та в почутті власної гідності, переважно зверненої до себе. Усі елементи цінності та самоцінності особистості як цілісної системи взаємопов'язані між собою та виконують певні функції (регулятивну, захисну, гомеостатичну, креативну).

У ході дослідження мотивації на досягнення успіху юнаків було встановлено, що мотиваційний полюс у досліджуваних юнаків яскраво не виражений (див. табл. 5). Співвідношення між прагненням успіху та уникненням невдачі може розглядатися по-різному. Так, на думку Д. Аткінсона (1960), це – взаємовиключні полюси на шкалі "мотиву досягнення", і якщо людина орієнтована на успіх, то вона не відчуває страху перед невдачею. І, навпаки, якщо особа орієнтована на уникнення невдачі, то в неї недостатньо виражена мотивація досягнення. Виражена мотивація досягнення може одночасно поєднуватися зі страхом невдачі, особливо якщо вона пов'язана для особи з якими-сь тяжкими наслідками. Тому слід говорити про переважання в того чи іншого суб'єкта прагнення успіху або уникнення невдачі за наявності того та іншого.

Результати дослідження самооефективності (див. табл. 6) продемонстрували, що числові показники в респондентів обох вікових груп відповідають середньому рівню прояву цієї

value and self-worth as an integral system are interconnected and perform certain functions (regulatory, protective, homeostatic, creative).

While studying motivation for success it was found that the motivational pole among the researched young people was not clearly expressed (see Tabl. 5). The relationship between motivation for success and failure avoidance can be viewed in different ways. Thus, according to D. Atkinson (1960), these are mutually exclusive poles on the scale of "motive for achievement" and if a person is focused on success, then they do not experience fear of failure. And vice versa, if a person is focused on failure avoidance, then their motivation for success is not sufficiently expressed. Expressed motivation for success can simultaneously be combined with the fear of failure, especially if it is associated with some serious consequences for a person. Therefore, we should talk about the predominance of a particular subject's motivation for success or failure avoidance if both are present.

The results of the self-efficacy research (see Table 6) demonstrated that the indicators of the respondents of both ages correspond to the average level of manifestation of this quality. According to the issue of promoting the development of self-efficacy beliefs, scientists (Bandura et al., 1996) point out that encouragement and praise can only temporarily improve an individual's assessment of abilities if their efforts are not quickly supported by success. Therefore, the best way to gain faith in one's own effectiveness, and self-confidence is through personal experience of success, overcoming obstacles and achieving goals (Möbius et al., 2022).

Conclusions

The results of the research of peculiarities of self-confidence development in youth are presented. The average level of development of self-confidence was diagnosed in the majority of respondents, which indicates a focus on self-awareness, a reflexive critical attitude towards oneself, a tendency to study one's inner world and analyze one's own capabilities. The system of self-awareness and self-attitude of the researched youth is unformed and unstable, they lack faith in their abilities, independence, and the ability to control their own lives. The personal determinants of self-confidence were

якості. Звертаючись до питання сприяння розвитку віри у власну ефективність, науковці (Bandura et al., 1996) зазначають, що підбадьорення та похвала лише недовгочасно можуть покращити оцінку особою своїх здібностей, якщо найближчим часом її старання не підкріпляться успіхом. Тому найкращий спосіб набуття віри у власну ефективність, довіри до себе та впевненості – це особистий досвід успіху, подолання перешкод і досягнення поставленої мети (Möbius et al., 2022).

Висновки

Презентовано результати дослідження специфіки розвитку довіри до себе в юнацькому віці. У більшості респондентів діагностовано середній рівень розвитку довіри до себе, що свідчить про спрямованість на самопізнання, рефлексивну критичну позицію стосовно себе, схильність до вивчення свого внутрішнього світу та аналізу власних можливостей. Система знань про себе та самоствавлення в досліджуваних юнацького віку є несформованою та нестійкою, їм бракує віри у свої здібності, самостійність, у здатність контролювати власне життя. Досліджено особистісні детермінанти довіри до себе та здійснено кореляційний аналіз із метою з'ясування можливих зв'язків між виокремленими детермінантами та структурними компонентами довіри до себе. Результати проведеного дослідження й кореляційного аналізу даних підтвердили припущення про те, що визначені особистісні детермінанти впливають ($p \leq 0.05$; $p \leq 0.01$) на розвиток довіри до себе в юнацькому віці.

Оригінальність емпіричного дослідження полягає в тому, що вперше досліджено феномен довіри до себе та її особистісні детермінанти в юнацькому віці. Практична значущість отриманих матеріалів є в тому, що вони можуть бути використані в процесі викладання навчальних курсів, у галузі особистісного розвитку, у консультативній роботі з особами юнацького віку; викладачі можуть застосовувати пакет психодіагностичних методик як психологічний засіб розвивального характеру.

Перспективним напрямом розвитку наукової проблематики вважаємо розробку

studied and a correlation analysis was carried out in order to clarify possible correlations between the identified determinants and structural components of self-confidence. The results of the conducted research and data correlation analysis confirmed the assumption that certain personal determinants influence ($p \leq 0.050$; $p \leq 0.010$) the development of self-confidence in youth.

The originality of the empirical research lies in the fact that for the first time the phenomenon of self-confidence and its personal determinants in youth has been studied. The practical significance of the obtained data is that they can be used during teaching courses, in the field of personal development, in consultative work with youth; the package of psychodiagnostic techniques can be used by teachers as a psychological developmental tool.

We consider the development and testing of a psychological program for the development of self-confidence in youth to be a promising direction for the development of scientific issues.

Reference

- Ach, J. S., & Pollmann, A. (2022). Self-Confidence, Self-Assertiveness, and Self-Esteem: The Triple S Condition of Personal Autonomy. *Philosophical Studies Series*, 146, 53–65. https://doi.org/10.1007/978-3-030-80991-1_4
- Atkinson, J. W., & Litwin, G. H. (1960). Achievement motive and test anxiety conceived as motive to approach success and motive to avoid failure. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 60(1), 52–63. <https://doi.org/10.1037/h0041119>
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V., & Pastorelli, C. (1996). Multifaceted impact of self-efficacy beliefs on academic functioning. *Child Development*, 67(3), 1206–1222. <https://doi.org/10.2307/1131888>
- Bekh, I. D. (2018). Osobystist na shliakhu do dukhovnykh tsinnostei [Personality on the way to spiritual values]. Chernivtsi: "Bukrek" URL: <https://www.pedagogic-master.com.ua/public/Beh.pdf>
- Casale, S. (2020). Gender differences in self-esteem and self-confidence. The Wiley Encyclopedia of Personality and Individual Differences. *Personality Processes and Individuals Differences*, 185–189. <https://doi.org/10.1002/9781119547174.ch208>
- Dahlan, R. M. (2019). Social Adaptation, Self-Confidence and their Relation to Student Achievement Motivation of Madrasa Senior High School 1 Bogor Indonesia in Generating Student with Character. *Opción*, 35, 841–863. URL: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/opcion/article/view/29670>
- Danilova, Y. (2019). Self-trust in connection with empathy in different social situations of development in adolescence. *Psychological journal*, 3(23), 119–136.
- Ach J. S., Pollmann A. Self-Confidence, Self-Assertiveness, and Self-Esteem: The Triple S Condition of Personal Autonomy. *Philosophical Studies Series*. 2022. Vol. 146. P. 53–65. https://doi.org/10.1007/978-3-030-80991-1_4
- Atkinson J. W., Litwin G. H. Achievement motive and test anxiety conceived as motive to approach success and motive to avoid failure. *Journal of Abnormal and Social Psychology*. 1960. Vol. 60(1). P. 52–63. <https://doi.org/10.1037/h0041119>
- Bandura A., Barbaranelli C., Caprara G. V., Pastorelli C. Multifaceted impact of self-efficacy beliefs on academic functioning. *Child Development*. 1996. Vol. 67(3). P. 1206–1222. <https://doi.org/10.2307/1131888>
- Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей. Київ – Чернівці: "Букрек", 2018. 320 с. URL: <https://www.pedagogic-master.com.ua/public/Beh.pdf>
- Casale S. Gender differences in self-esteem and self-confidence. The Wiley Encyclopedia of Personality and Individual Differences. *Personality Processes and Individuals Differences*. 2020. P. 185–189. <https://doi.org/10.1002/9781119547174.ch208>
- Dahlan R. M. Social Adaptation, Self-Confidence and their Relation to Student Achievement Motivation of Madrasa Senior High School 1 Bogor Indonesia in Generating Student with Character. *Opción*. 2019. Vol. 35. P. 841–863. URL: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/opcion/article/view/29670>
- Danilova Y. Self-trust in connection with empathy in different social situations of development in adolescence. *Психологічний часопис*. 2019. № 3(23). С. 119–136. <https://doi.org/10.31108/1.2019.3.23.8>
- Dwyer N., Marsh S. Self-trust, Self-efficacy and Digital Learning. *IFIP Advances in Information and Communication Technology*. 2017. Vol. 505. P. 110–115. https://doi.org/10.1007/978-3-319-59171-1_9
- Foley R. Self-Trust. The Routledge Handbook of Trust and Philosophy, 2020. P. 231–242. URL: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315542294-18/self-trust-richard-foley>
- Green S., Falecki, D., Leach C. Self-confidence and self-efficacy development in schools. *Applied Positive School Psychology*. 2022. P. 29–43. <https://doi.org/10.4324/9781003228158-6>
- Halian I., Popovych I., Hulas I., Serbin Iy., Vyshnevskaya O., Kovalchuk Z., Pyslar A. Correlation between

й апробацію психологічної програми з розвитку довіри до себе в юнацькому віці.

Список використаних джерел

- <https://doi.org/10.31108/1.2019.3.23.8>
- Dwyer, N., & Marsh, S. (2017). Self-trust, Self-efficacy and Digital Learning. *IFIP Advances in Information and Communication Technology*, 505, 110–115. https://doi.org/10.1007/978-3-319-59171-1_9
- Foley, R. (2020). Self-Trust. *The Routledge Handbook of Trust and Philosophy*, 231–242. URL: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315542294-18/self-trust-richard-foley>
- Green, S., Falecki, D., & Leach, C. (2022). Self-confidence and self-efficacy development in schools. *Applied Positive School Psychology*, 29–43. <https://doi.org/10.4324/9781003228158-6>
- Halian, I., Popovych, I., Hulas, I., Serbin, Iy., Vyshnevskya, O., Kovalchuk, Z., & Pyslar, A. (2023a). Correlation between personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(5), 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian, I., Popovych, I., Vovk, V., Kariyev, A., Poleshchuk, L., & Halian, O. (2023b). Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(7), 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Hidayat, N., Usodo, B., & Saputro, D. R. S. (2021). Reflective Abilities in Students with a High Level of Self-confidence. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 1808(1), 012055. <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1808/1/012055>
- Kálmán, H. A., & Nyéki E. (2019). Research on the self-trust of engineering students. Proceedings of the 46th SEFI Annual Conference 2018: *Creativity, Innovation and Entrepreneurship for Engineering Education Excellence*, 936–943. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85073028115&partnerID=40&md5=72adbbf40bb8a63707eb65297dc18d12>
- Ketler-Mytynska, T., & Shevchenko, N. (2022). The Relationship between Internality and Self-development of Psychology Students: the Effect of Optimistic Attributional Style. *Social Welfare: Interdisciplinary Approach*, 12, 56–70. <https://doi:10.15388/SW.2022.12.14>
- Kim, A. I. (2019). Internalized Trust: Longitudinal Relationships as a Basis for Self-Trust. *Academic Medicine*, 94(6), 751. <https://doi.org/10.1097/ACM.0000000000002641>
- Kokun, O. M., Moroz, V. M., Pishko, I. O., & Lozinska, N. S. (2021). Formuvannia psykholohichnoi hotovnosti viiskovosluzhbovtiv viiskovoi sluzhby za kontraktom do vykonannia zavdan za pryznachenniam pid chas boiovoho zlahodzhennia [Formation of psychological readiness of military servicemen under contract to perform assigned tasks during combat coordination]. K.: 7BC. URL: https://lib.iitta.gov.ua/726799/1/Poci_b_CTAPT_ISBN.pdf
- Kurova, A., Popovych, I., Hrys, A., Koval, I., Pavliuk, M., Polishchuk, S., & Kolly-Shamne, A. (2023). Dispositional optimistic and pessimistic mental states of young athletes: gender differentiation. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(4), 857–867. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.04110>
- personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023a. Vol. 23(5). P. 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian I., Popovych I., Vovk V., Kariyev A., Poleshchuk L., Halian O. Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023b. Vol. 23(7). P 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Hidayat N., Usodo B., Saputro D. R. S. Reflective Abilities in Students with a High Level of Self-confidence. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*. 2021. Vol. 1808(1). 012055. <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1808/1/012055>
- Kálmán H. A., Nyéki E. Research on the self-trust of engineering students. Proceedings of the 46th SEFI Annual Conference 2018: *Creativity, Innovation and Entrepreneurship for Engineering Education Excellence*. 2019. P. 936–943. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85073028115&partnerID=40&md5=72adbbf40bb8a63707eb65297dc18d12>
- Ketler-Mytynska T., Shevchenko N. The Relationship between Internality and Self-development of Psychology Students: the Effect of Optimistic Attributional Style. *Social Welfare: Interdisciplinary Approach*. 2022. 12. P. 56–70. <https://doi:10.15388/SW.2022.12.14>
- Kim A. I. Internalized Trust: Longitudinal Relationships as a Basis for Self-Trust. *Academic Medicine*. 2019. Vol. 94(6). P. 751. <https://doi.org/10.1097/ACM.0000000000002641>
- Колесніченко О. С., Приходько І. І., Мацегора Я. В., Юр'єва Н. В., Лиман А. А., Байда М. С. Прикладна психодіагностика в Національній гвардії України. Харків: НАНГУ, 2020. 388 с. https://books.ndcnangu.co.ua/knigi/Posibnyk_Prykladna_psykhodiahnostykaNGU2020.pdf
- Коқун О. М., Мороз В. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С. Формування психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до виконання завдань за призначенням під час бойового зладження: метод. посіб. К.: 7БЦ, 2021. 170 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/726799/1/Посіб_СТАРТ_ISBN.pdf
- Kurova A., Popovych I., Hrys A., Koval I., Pavliuk M., Polishchuk S., Kolly-Shamne A. Dispositional optimistic and pessimistic mental states of young athletes: gender differentiation. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023. Vol. 23(4). P. 857–867. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.04110>
- Möbius M.M., Niederle M., Niehaus P., Rosenblat T.S. Managing Self-Confidence: Theory and Experimental Evidence. *Management Science*. 2022. Vol. 68(11). P. 7793–77817. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2021.4294>

- <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.04110>
- Möbius, M. M., Niederle, M., Niehaus, P., & Rosenblat, T. S. (2022). Managing Self-Confidence: Theory and Experimental Evidence. *Management Science*, 68(11), 7793–77817. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2021.4294>
- Perih, I. M. (Ed.). (2017). *Praktykum z psykholohii: psykholohichni metodyky dlya samopiznannya [Practicum in psychology: Psychodiagnostic techniques for self-awareness]*. Ternopil: SMP "Type" URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/22515>
- Popovych, I., Halian, I., Lialiuik, G., Chopyk, R., Karpenko, Ye., & Melnyk, Yu. (2022). Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(7), 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Popovych, I., Hudimova, A., Bokhonkova, Yu., Savchuk, O., Hoian, I., & Shevchenko, N. (2023a). Dispositional Mental States of Internally Displaced University Teachers Under Martial Law: Gender Differences. *Journal of Education Culture and Society*, 14(2), 171–187. <https://doi.org/10.15503/jecs2023.2.171.181>
- Popovych, I., Shevchenko, N., Raievska, Y., Myshchyslyn, M., Hoian, I., Yakovleva, S., Los, O. (2023b). Operationalization of physical work ability of young athletes in terms of psychological well-being. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(6), 1456–1464. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.06178>
- Kolesnichenko, O. S., Prykhodko, I. I., Matsegora, Y. V., Yuryeva, N. V., Lyman, A. A., & Bayda, M. S. (2020). *Prykladna psykholohiagnostyka v Natsional'ni hvardii Ukrainy [Applied Psychodiagnostic in the National Guard of Ukraine]*. Kharkiv: NANGU. https://books.ndcnangu.co.ua/knigi/Posibnyk_Prykladna_psykhodiahnostykaNGU2020.pdf
- Rybalka, V. V. (2011). Chest i hidnist osobystosti yak etyko-pravovi ta psykholoho-pedahohichni katehoriyi nauky i zhyttya lyudyny [*Honor and dignity of the personality as ethical-legal and psycho-pedagogical categories of science and human life*]. *Estetyka i etyka pedahohichnoyi diyi [Aesthetics and Ethics of Pedagogical Action]*, (1), 68–84. URL: <http://dSPACE.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/562/1/Rybalka.pdf>
- Rogers, C. R. (1995). What understanding and acceptance mean to me. *Journal of Humanistic Psychology*, 35(4), 7–22. <https://doi.org/10.1177/00221678950354002>
- Savchenko, O. V., Petrenko, V. V., & Timakova, A. V. (2022). *Metodyka doviry / nedoviry osobyystosti do svitu, do inshykh lyudey, do sebe (A. Kupreychenko): ukrainymovna adaptatsiya, validyzatsiya ta standartyzatsiya [Method of trust/distrust of the personality to the world, to other people, to oneself (A. Kupreychenko): Ukrainian adaptation, validation, and standardization]*. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Psykholohiya [Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Psychology]*, 14(2), 171–187. URL: <https://doi.org/10.15503/jecs2023.2.171.181>
- Практикум з психології: психодіагностичні методики для самопізнання /упорядник Періг І. М. Тернопіль: СМП "Тайп", 2017. 116 с. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/22515>
- Popovych I., Halian I., Lialiuik G., Chopyk R., Karpenko Ye., Melnyk Yu. Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022. Vol. 22(7). P. 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Popovych I., Hudimova A., Bokhonkova Yu., Savchuk O., Hoian I., Shevchenko N. Dispositional Mental States of Internally Displaced University Teachers Under Martial Law: Gender Differences. *Journal of Education Culture and Society*. 2023a. 14(2). P. 171–187. <https://doi.org/10.15503/jecs2023.2.171.181>
- Popovych I., Shevchenko N., Raievska Y., Myshchyslyn M., Hoian I., Yakovleva S., Los O. Operationalization of physical work ability of young athletes in terms of psychological well-being. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023b. 23(6). P. 1456–1464. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.06178>
- Рибалка В. В. Честь і гідність особистості як етико-правові та психолого-педагогічні категорії науки і життя людини. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2011. Вип. 1. С. 68–84. URL: <http://dSPACE.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/562/1/Rybalka.pdf>
- Rogers C. R. What understanding and acceptance mean to me. *Journal of Humanistic Psychology*. 1995. Vol. 35(4). P. 7–22. <https://doi.org/10.1177/00221678950354002>
- Савченко О. В., Петренко В. В., Тімакова А. В. Методика довіри / недовіри особистості до світу, до інших людей, до себе (а. Купрейченко): україномовна адаптація, валідизація та стандартизація. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2022. №5. С. 16–22. <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.5.3>
- Sedillo-Hamann D. Building Adolescent Self-efficacy and Resilience Through Social Action. *Child and Adolescent Social Work Journal*. 2023. Vol. 40(3). P. 409–417. <https://doi.org/10.1007/s10560-021-00788-3>
- Шевченко С. В. Теоретична модель розвитку довіри до себе у майбутніх психологів. *Актуальні проблеми психології*. 2016. Том I. Випуск 45. С. 150–156. URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v1/i45/28.pdf>
- Шевченко Н. Ф., Кузьмич О. П. Дослідження розвитку довіри в юнацькому віці: теоретичний базис. *Історія становлення та сучасного розвитку педагогіки та психології*: Колективна монографія. Рига, Латвія: "Видавництво Балтія", 2022. С. 293–321. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/category/mono>

- of Uzhhorod National University. Series: Psychology, 5, 16–22. <https://doi.org/10.32782/psychvisnyk/2022.5.3>
- Sedillo-Hamann, D. (2023). Building Adolescent Self-efficacy and Resilience Through Social Action. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 40(3), 409–417. <https://doi.org/10.1007/s10560-021-00788-3>
- Shevchenko, S. V. (2016). Teoretychna model rozvytku doviry do sebe u maybutnikh psykholohiv [A theoretical model of future psychologists' self-trust]. Aktualni problemy psykholohiyi [Actual Problems of Psychology], 1(45), 150–156. URL: <http://www.appsychology.org.ua/data/jrn/v1/i45/28.pdf>
- Shevchenko, N. F., & Kuzmich, O. P. (2022). Doslidzhennya rozvytku doviry v yunatskomu vitsi: teoretychnyy bazys. Istoriya stanovlennya ta suchasnoho rozvytku pedahohiky ta psykholohiyi: Kolektyvna monohrafiya [Research on the development of trust in youth: Theoretical basis. In History of formation and modern development of pedagogy and psychology: Collective monograph]. Riga, Latvija: "Vydavnytstvo Baltija". URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/category/mono>
- Stroianovska, O., Dolynska, L., Shevchenko, N., Andriashyna, N., Melnyk, I., & Tsybuliak, N. (2020). The Influence of the Professional Orientation of Students of Different Gender on Their Ideas of Happiness. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 11(3), 51–71. <https://doi.org/10.18662/brain/11.4/141>.
- Stroyanovska, O., Dolynska, L., Shevchenko, N., Yermakova, S., Matiash-Zaiats, L., & Kriukova, O. (2021). Features of Students Ideas about Life Success. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 12(1), 136–153. <https://doi.org/10.18662/brain/12.1/175>
- Tavrovetska, N., Popovych, I., Savchuk, O., Piletska, L., Lappo, V., Abramian, N., & Zahrai, L. (2023). Research on risk inclination of young female athletes in the dimensions of life orientations. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(4), 868–877. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.04110>
- Yermakova, N. O. (2023). Osoblyvosti proyaiv doviry do inshykh ta do sebe u studentiv yunatskoho viku [Characteristics of manifestations of self-trust and trust in others among youth students]. *Slobozhanskyi Scientific Herald. Series Psychology [Slobozhanskyi Scientific Herald. Series Psychology]*, 1, 10–16. <https://doi.org/10.32782/psyspu/2023.1.2>
- Zelinska, T. M. (2010). Ambivalentnist osobystosti: Teoriya, diahnostyka i psykholokorektsiya [Ambivalence of personality: Theory, diagnostics, and psycho-correction]. Kyiv: Karavela URL: <https://westudents.com.ua/knigi/488-ambivalentnst-osobistost-zelnska-tm.html>
- Zyberaj, J. (2022). Investigating the relationship between emotion regulation strategies and self-efficacy beliefs among adolescents: Implications for academic achievement. *Psychology in the Schools*, 59(8), 1556–1569. <https://doi.org/10.1002/pits.22701>
- Stroianovska O., Dolynska L., Shevchenko N., Andriashyna N., Melnyk I., Tsybuliak N. The Influence of the Professional Orientation of Students of Different Gender on Their Ideas of Happiness. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2020. 11(3). P. 51–71. <https://doi.org/10.18662/brain/11.4/141>.
- Stroyanovska O., Dolynska L., Shevchenko N., Yermakova S., Matiash-Zaiats L., Kriukova O. Features of Students Ideas about Life Success. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2021. 12(1). P. 136–153. <https://doi.org/10.18662/brain/12.1/175>
- Tavrovetska N., Popovych I., Savchuk O., Piletska L., Lappo V., Abramian N., Zahrai L. Research on risk inclination of young female athletes in the dimensions of life orientations. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023. Vol. 23(4). P. 868–877. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.04110>
- Єрмакова Н. О. Особливості проявів довіри до інших та до себе у студентів юнацького віку. *Слобожанський науковий вісник. Серія Психологія*. 2023. Вип. 1 С. 10–16. <https://doi.org/10.32782/psyspu/2023.1.2>
- Зелінська Т. М. Амбівалентність особистості: Теорія, діагностика і психокорекція. К.: Каравела. 2010. 256 с. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/488-ambivalentnst-osobistost-zelnska-tm.html>
- Zyberaj J. Investigating the relationship between emotion regulation strategies and self-efficacy beliefs among adolescents: Implications for academic achievement. *Psychology in the Schools*. 2022. Vol. 59(8). P. 1556–1569. <https://doi.org/10.1002/pits.22701>

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-8>

How to Cite (Style APA):

Tsiuniak, O., Yaremchuk, N., Haliuka, O., & Prots M. (2024). Innovation in the Professional Formation and Development of Future Teachers. *Insight: the psychological dimensions of society*, 11, 146–163. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-8>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Цюняк О., Яремчук Н., Галюка О., Проц М. Інноватика в професійному становленні та розвитку майбутніх вчителів. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2024. № 11. С. 146–163. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-8>

UDC 001.895:[378.015.311:37-057.87]

Innovation in the Professional Formation and Development of Future Teachers

Інноватика в професійному становленні та розвитку майбутніх вчителів

Received: December 01, 2023

Accepted: April 26, 2024

Oksana Tsiuniak*

Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor,
Department of Primary Education,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National
University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-4573-1865>

Nataliya Yaremchuk

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate
Professor, Associate Professor,
Department of Primary and Preschool
Education,
Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-7218-6543>

Olha Haliuka

Doctor of Philosophy, Assistant,
Department of Primary and Preschool
Education,
Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-6257-6118>

Marta Prots

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate
Professor, Associate Professor,
Department of Primary and Preschool
Education,
Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-0446-5898>

Оксана Цюняк*

доктор педагогічних наук, професор,
кафедра початкової освіти,
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
Україна
<https://orcid.org/0000-0002-4573-1865>

Наталія Яремчук

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент,
кафедра початкової та дошкільної освіти,
Львівський національний університет
імені Івана Франка, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7218-6543>

Ольга Галюка

доктор філософії в галузі педагогіки,
асистент,
кафедра початкової та дошкільної освіти,
Львівський національний університет
імені Івана Франка, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-6257-6118>

Марта Проц

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент,
кафедра початкової та дошкільної освіти,
Львівський національний університет
імені Івана Франка, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0446-5898>

* Corresponding Author: oksana.tsiuniak@pnu.edu.ua

* Автор-кореспондент: oksana.tsiuniak@pnu.edu.ua

Abstract

The aim of the empirical research is to find out and substantiate the psychological content parameters of innovation in the professional formation and development of future teachers. The tasks are: determination of correlations of parameters of higher education students' professional readiness for innovative activities with independent variables; finding statistically significant differences between the respondents in the samples of bachelors (group I) and master's students (group II); comparison of the researched groups with high and low levels of the formation of the coefficients of innovation. **Methods:** retrospective analysis, generalization, systematization and comparison; the author's questionnaire "Professional readiness of students for innovative activities" (RIA) (Tsiuniak, 2021); method "Diagnostics of the motivational structure of the personality" (DMSP) (Milman, 1990); method "Teacher's abilities for creative self-development" (TACSd) (Nikishina, 2009). **Results.** It was found that there are no statistically significant differences in the determined parameters between the samples of bachelors (group I) and master's students (group II). A positive tendency was stated in group I in the quantitative coefficient of innovation QCI ($M=.68$; $SD=.22$; $Me=.68$) and in group II – the qualitative coefficient of innovation Q_2CI ($M=.62$; $SD=.23$; $Me=.61$). It was established that the coefficients of innovation have four statistically significant correlations with independent variables: creative activity, social usefulness, active self-development, stopped self-development ($p<.050$; $p<.010$). Significant differences were found in the studied groups with high and low levels of formation of the quantitative coefficient of innovation (QCI) and the qualitative coefficient of innovation (Q_2CI). **Discussion and conclusions.** It was explained that the statistically significant correlation between Q_2CI and the "social usefulness" parameter is evidence that the subjects are ready to bear social responsibility for innovation, take a mature social position and work for the long term. The obtained empirical results should be taken into account by the organizers of the educational process and the guarantors of specialized educational and scientific programs, who are responsible for future teachers' academic and professional training. **Keywords:** educational process, professional training, professional readiness, primary school teacher, university, distance learning, digital educational environment.

Introduction

Dynamic social changes, transformational processes, social orientation of the labor market encourage rethinking the purpose and tasks

Анотація

Метою емпіричного дослідження є з'ясування та обґрунтування психологічних змістових параметрів інноватики у професійному становленні та розвитку майбутніх учителів. Завданнями є: визначення кореляційних зв'язків параметрів професійної готовності здобувачів до інноваційної діяльності з незалежними змінними; з'ясування статистично достовірних відмінностей між досліджуваними у вибірках бакалаврів (група I) і магістрантів (група II); порівняння досліджуваних груп з високим і низьким рівнями сформованості коефіцієнтів інноватики. **Методи:** ретроспективне аналізування, узагальнення, систематизація і порівняння; авторська анкета "Професійна готовність здобувачів до інноваційної діяльності" (ГІД) (Цюняк, 2021); методика "Діагностика мотиваційної структури особистості" (ДМСО) (Мільман, 1990); методика "Здібності педагога до творчого саморозвитку" (ЗПТС) (Нікішина, 2009). **Результати.** З'ясовано, що між вибірками бакалаврів (група I) і магістрантів (група II) немає статистично достовірних відмінностей у запропонованих параметрах. Позитивну тенденцію зафіксовано у групі I в кількісному коефіцієнті інноватики ККІ ($M=.68$; $SD=.22$; $Me=.68$) і в групі II – якісному коефіцієнті інноватики ЯКІ ($M=.62$; $SD=.23$; $Me=.61$). Встановлено, що коефіцієнти інноватики мають по чотири статистично достовірні кореляційні зв'язки з незалежними змінними: творча активність, соціальна корисність, активний саморозвиток, зупинений саморозвиток ($p<.050$; $p<.010$). Констатовано достовірні відмінності в досліджуваних групах із високим і низьким рівнями сформованості кількісного коефіцієнта інноватики (ККІ) і якісного коефіцієнта інноватики (ЯКІ). **Дискусія і висновки.** Пояснено, що наявність статистично достовірного зв'язку ЯКІ з параметром "соціальна корисність" є свідченням того, що досліджувані готові нести соціальну відповідальність за нововведення, займати зрілу соціальну позицію і працювати на довготривалу перспективу. Рекомендовано отримані емпіричні результати взяти до уваги організаторам освітнього процесу і гарантам профільних освітньо-наукових програм, які відповідають за навчально-професійну підготовку майбутніх вчителів. **Ключові слова:** освітній процес, професійна підготовка, професійна готовність, вчитель початкової школи, університет, дистанційна форма навчання, цифрове освітнє середовище.

Вступ

Динамічні соціальні зміни, трансформаційні процеси, соціальна орієнтація ринку

of education in the context of future teachers' professional development. The higher education students' professional readiness to manage changes, to think creatively and unconventionally is the basis of a competitive specialist, their basis for self-development, professional growth and self-improvement (Machynska et al., 2022; Pečiuliauskienė et al., 2023; Yaremchuk, 2022). It should be noted that quarantine due to COVID-19 has become a time of real testing for all participants of the educational process and an opportunity for innovation in educational practice (Tsiuniak, 2020). At the same time, with the beginning of the full-scale Russian-Ukrainian war, the higher education system of Ukraine, like other areas of the country's life, underwent serious changes: the educational process was suspended; the buildings of Ukrainian educational institutions, which enable young people to acquire not only knowledge, but also psychological support, not to lose the sense of belonging to the Ukrainian community, were destroyed.

Innovative thinking is a key competency in today's world, where technological development, social change and globalization create constant challenges and opportunities. A person with innovative thinking is able to critically evaluate information; to look for new ways of solving professional and life problems; easily adapts to new conditions; is ready to take risks and try new approaches. In addition, innovative thinking requires internal motivation and self-discipline. People who are able to motivate themselves are more often ready to find new and original ideas.

Among the important qualities of a future teacher there are abilities to interact productively with all participants in the educational process, emotional balance, stress resistance, tolerance, communication, the ability to prevent conflicts and resolve them, the ability to work effectively in a team, developed pedagogical reflection, the ability to value the psycho-emotional health of learners. Also, a modern student of higher education must adhere to the values of the European Educational Space, including academic freedom, openness and partnership, democracy, ecological literacy (on the demand of education for sustainable development), globalism and commitment to national and cultural identity (taking into

праці спонукають переосмислити мету й завдання освіти в контексті професійного становлення та розвитку майбутніх учителів. Професійна готовність здобувачів вищої освіти керувати змінами, творчо і нешаблонно мислити є основою конкурентоспроможного фахівця, його підґрунтям саморозвитку, професійного зростання та самовдосконалення (Machynska et al., 2022; Pečiuliauskienė et al., 2023; Yaremchuk, 2022). Варто зазначити, що карантин через COVID-19 став часом справжнього випробування для всіх учасників освітнього процесу та можливістю інновацій в освітній практиці (Цюняк, 2020). Водночас із початком повномасштабної російсько-української війни система вищої освіти України, як і інші сфери життя країни, зазнала серйозних змін: освітній процес було призупинено, зазнали руйнувань будівлі українських закладів освіти, які дають змогу молоді отримувати не лише знання, а й психологічну підтримку, не втрачати відчуття приналежності до української спільноти.

Інноваційне мислення є ключовою компетенцією сучасного світу, в якому технологічний розвиток, соціальні зміни і глобалізація створюють постійні виклики та можливості. Особистість, яка володіє інноваційним мисленням, здатна критично оцінювати інформацію, шукати нові шляхи розв'язання професійних та життєвих проблем, легко адаптується до нових умов, готова приймати ризики та випробовувати нові підходи. Окрім того, інноваційне мислення вимагає внутрішньої мотивації та самодисципліни. Люди, які здатні самі себе мотивувати, частіше готові до пошуку нових та оригінальних ідей.

Серед важливих якостей майбутнього вчителя є вміння продуктивно взаємодіяти з усіма учасниками освітнього процесу, емоційна рівновага, стресостійкість, толерантність, комунікативність, вміння запобігати конфліктам і розв'язувати їх, здатність до ефективної командної роботи, розвинена педагогічна рефлексія, здатність ставитися до психоемоційного здоров'я здобувачів освіти як до цінності. Також сучасний здобувач вищої освіти повинен сповідувати цінності Європейського освітнього простору, серед яких – академічна

Innovation in the Professional Formation and Development of Future Teachers

account modern processes), self-organization and responsibility for the results of one's activities and for the quality of education in general (Buerkle et al., 2023). The interdependence between respondents' self-efficacy and the formed personal qualities and traits of the mentor was empirically investigated and substantiated (Halian et al., 2023a; 2023b). An important role in the professional development of a teacher is played by empathy, which is reflected in their ability to understand and distinguish the feelings and emotions of other people, empathize, behave sensitively and with understanding. Researcher O. Tsiuniak (2022) singled out the components of empathy, such as emotional sensitivity and rational perception of reality, which is manifested in the ability to be observant and attentive. The development of critical and innovative thinking allows a person to act more effectively and more successfully solve complex tasks in the professional sphere (Tsiuniak, 2022).

At the same time, a modern teacher must orientate in the information space, receive information that is the main resource of digital education, and operate it in accordance with their own needs and requirements of professional activity (create text documents, tables, drawings, diagrams, presentations; use Internet technologies, local networks, databases; develop their own electronic products (electronic lesson plans; electronic textbooks, training programs, demonstration material); must acquire new knowledge and skills that will help to work comfortably and be competitive in the educational space of the information society; adapt their teaching methods to different learning styles of students and change approaches in accordance with modern requirements; effectively manage their own time and time for conducting lessons in order to achieve maximum results; promote the development of students' creative abilities. These skills help the teacher to effectively implement innovations, create a favorable learning environment and prepare students for the challenges of the modern world. After all, learning based on the principle of "knowing everything" is changing to the principle of "knowing how to learn throughout life and become self-realized and competitive", and working

свобода, відкритість і партнерство, демократичність, екологічна грамотність (на вимогу освіти для сталого розвитку), глобалізм та прихильність до національно-культурної ідентичності (з урахуванням сучасних процесів), самоорганізованість і відповідальність за результати своєї діяльності та за якість освіти загалом (Buerkle et al., 2023). Емпірично досліджено й обґрунтовано взаємозалежність самоефективності респондентів від сформованих особистісних якостей і від рис наставника (Halian et al., 2023a; 2023b). Важливу роль у професійному становленні вчителя відіграє емпатійність, що відображається в його здатності усвідомлювати й розрізняти почуття та емоції інших людей, співпереживати, ставитися чуйно та з розумінням. Дослідницею О. Цюняк (2022) виокремлено складники емпатії, такі як емоційна чуйність і раціональне сприйняття дійсності, що відстежується в умінні бути спостережливим та уважним. Розвинутість критичного та інноваційного мислення дозволяє людині ефективніше діяти й успішніше розв'язувати складні завдання професійної сфери (Цюняк, 2022). Водночас сучасний учитель повинен орієнтуватися в інформаційному просторі, одержувати інформацію, яка є основним ресурсом цифрової освіти, та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог професійної діяльності (створювати текстові документи, таблиці, малюнки, діаграми, презентації; використовувати Інтернет-технології, локальні мережі, бази даних; розробляти власні електронні продукти (електронні розробки уроків; електронні підручники, навчальні програми, демонстраційний матеріал); має оволодіти новими знаннями і вміннями, що допоможуть комфортно працювати та бути конкурентоспроможним в освітньому просторі інформаційного суспільства; пристосовувати свої методи навчання до різних стилів навчання учнів та змінювати підходи відповідно до сучасних вимог; ефективно управляти власним часом та часом для проведення уроків з метою максимального досягнення результатів; сприяти розвитку творчих здібностей здобувачів освіти. Ці навички допомагають учителю ефективно впроваджувати інновації, створювати сприятливу навчальну

with information based on the principles of “memorization” is gradually losing its meaning due to the development of the Internet as a global source of information, and therefore, not only knowledge, but also the skills of the 21st century are becoming important, combining media literacy and the ability to work with information (Tsiuniak, 2021).

No doubt, that the 21st century is an era of cyber socialization of society, a time of transformation, innovation, and formation of the conceptual foundations of digital education. The research of L. Sultanova et al. “Rethinking Education in the Digital Age” (2021), commissioned by the European Parliament in 2020, states that rethinking education in the digital age should become a central issue for today’s policymakers for two reasons: first, only education can create a skilled workforce ready for the future profession and the changing labor market. Therefore, rethinking education in the era of digital technologies is a prerequisite for Europe’s future global competitiveness; secondly, only education can provide prerequisites for social integration and equality; participation of European citizens in digital democracy (Sultanova et al., 2021). That is why the problem of forming professional readiness for innovative activities in higher education students, who will be able to easily adapt to the changed conditions of today and be competitive in the labor market, becomes urgent. The modern world requires from young people the ability to react qualitatively and quickly to innovative changes taking place in society, to be self-sufficient, proactive, responsible citizens, successful people, professionally competent. Modern institutions of higher education should not only provide the educational process, but also become a platform for the creation of innovations, scientific and educational online platforms, personalized educational trajectories, and the implementation of projects.

Innovation in the professional formation and development of future teachers is understood as a complex of cognitive, affective-value and behavioral psychological parameters that are in organic unity and demonstrate statistically significant correlations and differences in the dimensions of modern educational

атмосферу та готувати учнів до викликів сучасного світу. Адже навчання за принципом “знати все” змінюється на принцип “знати, як навчатися впродовж життя та стати самореалізованим та конкурентноздатним”, а робота з інформацією на принципах “запам’ятовування” поступово втрачає сенс через розвиток всемережжя як глобального джерела інформації, отже, важливими стають не лише знання, а й навички XXI сторіччя, поєднуючи медіаграмотність та вміння працювати з інформацією (Цюняк, 2021).

Беззаперечно, що XXI сторіччя є епохою кіберсоціалізації суспільства, часом перетворень, інноватизації, формування концептуальних засад цифрової освіти. У дослідженні “Rethinking Education in the Digital Age” L. Sultanova et al. (2021), проведеному на замовлення Європарламенту в 2020 році, зазначено, що переосмислення освіти в епоху цифрових технологій має стати центральним питанням сучасних політиків із двох причин: по-перше, лише освіта може сформувати кваліфіковану робочу силу, готову до майбутньої професії і мінливого ринку праці, тому переосмислення освіти в епоху цифрових технологій є передумовою майбутньої глобальної конкурентоспроможності Європи; по-друге, лише освіта може забезпечити передумови для соціальної інтеграції та рівності; участь громадян Європи в цифровій демократії (Sultanova et al., 2021). Саме тому актуальною постає проблема формування професійної готовності здобувачів вищої освіти до інноваційної діяльності, котрі зможуть легко адаптуватися до змінених умов сьогодення та бути конкурентоспроможними на ринку праці. Адже сучасний світ вимагає від молоді здатності якісно та оперативно реагувати на інноваційні зміни, які відбуваються у суспільстві, бути самодостатніми, ініціативними, відповідальними громадянами, успішними людьми, професійно компетентними. Сучасні заклади вищої освіти не лише повинні забезпечувати освітній процес, а й стати майданчиком для створення інновацій, науково-освітніх online платформ, персоніфікованих освітніх траєкторій, реалізації проєктів.

Під інноватикою у професійному становленні та розвитку майбутніх вчителів

and professional training of future teachers. The results of the comparison of dependent and independent variables can allow finding out the effectiveness of theoretical and practical readiness and educational and methodological support of specialized educational programs.

Hypotheses: 1) the content psychological parameters of higher education students' professional readiness for innovative activities, the motivational parameters of professional readiness and the level of abilities for creative development will not have statistically significant differences between the samples of bachelors and master's students; 2) the parameters of higher education students' professional readiness for innovative activities will have statistically significant correlations with independent variables; 3) comparison of the researched groups with high and low levels of innovation coefficient formation will have statistically significant differences.

The aim of the empirical research is to find out and substantiate the psychological content parameters of innovation in the professional formation and development of future teachers.

Methods

Methodology. The methodological foundations of innovation in the professional formation and development of future teachers were concepts that outlined the processes of creation, implementation of advanced practices, progressive ideas in educational practice, implementation of modern educational and management technologies (Zolotaryova, 2015; Tsiuniak, 2020). Modern empirical works, which revealed the problems of digital literacy, were studied (Ilomäki et al., 2023; Mahsan, 2023), as well as the introduction of artificial intelligence into teaching practice (Jomtarak et al., 2024), dominant mental states in educational, professional and other leading types of human activity (Popovych et al., 2020; 2022).

Participants. Two sample groups of students of higher education who studied at the graduation courses of the bachelor's and master's degree programs of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ivano-Frankivsk, Ukraine) and Ivan Franko National University of Lviv (Lviv, Ukraine)

розуміємо комплекс когнітивних, афективно-ціннісних і поведінкових психологічних параметрів, які знаходяться в органічній єдності й демонструють статистично достовірні зв'язки та відмінності у вимірах сучасної навчально-професійної підготовки майбутніх вчителів. Результати порівняння залежних і незалежних змінних можуть дозволити з'ясувати ефективність теоретичної та практичної готовності і навчально-методичного забезпечення профільюючих освітніх програм.

Гіпотези: 1) змістові психологічні параметри професійної готовності здобувачів до інноваційної діяльності, параметри мотивації професійної готовності й рівень здібностей до творчого розвитку не матимуть статистично достовірних відмінностей між вибірками бакалаврів і магістрантів; 2) параметри професійної готовності здобувачів до інноваційної діяльності матимуть статистично достовірні кореляційні зв'язки з незалежними змінними; 3) порівняння досліджуваних груп із високим і низьким рівнями сформованості коефіцієнтів інноватики матимуть статистично достовірні відмінності.

Метою емпіричного дослідження є з'ясування та обґрунтування психологічних змістових параметрів інноватики у професійному становленні та розвитку майбутніх вчителів.

Методи

Методологія. Методологічні вихідні положення інноватики у професійному становленні та розвитку майбутніх вчителів склали концепції, в яких окреслено процеси творення, імплементації передового досвіду, прогресивних ідей в освітню практику, реалізації сучасних освітніх та управлінських технологій (Золотарьова, 2015; Цюняк, 2020). Досліджено сучасні емпіричні праці, в яких розкрито проблеми цифрової грамотності (Ilomäki et al., 2023; Mahsan, 2023), впровадження штучного інтелекту у викладацьку практику (Jomtarak et al., 2024), домінуючих психічних станів у навчально-професійній та інших провідних видах діяльності людини (Popovych et al., 2020; 2022).

Учасники. Рандомно обрано дві вибіркові сукупності здобувачів, які навчалися на випускних курсах бакалавріату і магістратури

were randomly selected. Group I consisted of bachelors aged 20–22 years ($M=21.12$; $SD=\pm 2.43$), in total ($n=56$; 47.46%). Group II consisted of master's students aged 23–38 years ($M=26.44$; $SD=\pm 3.98$), in total ($n=62$; 52.54%). The following distribution was obtained by sex: female ($n=97$; 82.20%) and male ($n=45$; 17.80%).

Procedures and Instruments. The basic method for researching the parameters of innovation is the author's questionnaire "Professional readiness of students for innovative activity" (RIA) (Tsiuniak, 2021). Using two dimensions: the quantitative coefficient of innovation (QCI) and the qualitative coefficient of innovation (Q_2CI), the key parameters were found out. The quantitative coefficient of innovation predicted respondents' answers to test tasks. Content analysis with a coding matrix of innovative indicators was used to calculate the qualitative coefficient of innovation. The applied method contributed to obtaining reliable data on the formation of innovative readiness of students of higher education for future professional activities. Relevant dimensions of the motives that are dominant among future teachers were determined using the method "Diagnostics of the motivational structure of the personality" (DMSP) (Milman, 1990). The proposed scales: life support (LS), comfort (Cf), communication (C), general activity (GA), creative activity (CA), social usefulness (SU) relevantly reflected the subject of our research. Responses to fourteen statements made it possible to determine the level of general and creative activity. Method "Teacher's abilities for creative self-development" (TACSd) (Nikishina, 2009) is an evaluation-reflective complex consisting of fifteen statements of one's creative potential. Using three scales, we found active self-development (ASD), absence of a self-development system (ASDS), but the presence of creative intentions, and stopped self-development (SSD) – its complete absence. Using three psychodiagnostic tools, quantitative and qualitative dimensions were clarified, formal and content components, levels and structure of the researched variables were taken into account.

Variables. Quantitative and qualitative dimensions are defined as the dependent variables of innovation, which are reflected by the QCI and Q_2CI coefficients. Independent

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, Україна) та Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна). Групу I склали бакалаври віком 20–22 роки ($M=21.12$; $SD=\pm 2.43$), загальною кількістю ($n=56$; 47.46%). Групу II склали магістранти віком 23–38 років ($M=26.44$; $SD=\pm 3.98$), загальною кількістю ($n=62$; 52.54%). За статевою ознакою отримано такий розподіл: особи жіночої статі ($n=97$; 82.20%) і чоловічої статі ($n=45$; 17.80%).

Процедура та інструменти. Базовою методикою дослідження параметрів інновації є авторська анкета "Професійна готовність здобувачів до інноваційної діяльності" (ГІД) (Цюняк, 2021). За допомогою двох вимірів – кількісний коефіцієнт інноватики (ККІ) і якісний коефіцієнт інноватики (ЯКІ) – з'ясовано ключові параметри. Кількісний коефіцієнт інноватики передбачав відповіді респондентів на тестові завдання. В обчисленні якісного коефіцієнту інноватики використано контент-аналізування з розробленою кодуювальною матрицею інноваційних індикаторів. Застосований метод сприяв отриманню достовірних даних сформованості інноваційної готовності здобувачів до майбутньої професійної діяльності. За допомогою методики "Діагностика мотиваційної структури особистості" (ДМСО) (Мільман, 1990) визначено актуальні виміри мотивів, які є домінуючими в майбутніх вчителів. Запропоновані шкали – життєзабезпечення (Ж), комфорт (К), спілкування (С), загальна активність (ЗА), творча активність (ТА), соціальна корисність (СК) – релевантно відобразили предмет нашого дослідження. Відповіді на чотирнадцять тверджень дозволили визначити рівень загальної і творчої активності. Методика "Здібності педагога до творчого саморозвитку" (ЗПТС) (Нікішина, 2009) є оцінно-рефлексивним комплексом із п'ятнадцяти тверджень свого творчого потенціалу. За допомогою трьох шкал з'ясовано активний саморозвиток (АС), відсутність системи саморозвитку (ВСС), але присутність творчих інтенцій і повну відсутність зупиненого саморозвитку (ЗС). Використанням трьох психодіагностичних інструментів з'ясовано

variables are the parameters of the motivational structure of the individual, as well as the levels of self-development. No additional variables were introduced.

Organization of Research. The research is empirical and presents a comparison strategy. Retrospective analysis, empirical results and substantiation were carried out during April – December 2023. All basic requirements related to awareness, voluntariness of respondents and confidentiality of all participants and their personal data were met. The ethical committees of the organizing universities approved the research.

Statistical Analysis. Empirical data processing was carried out using the computer application SPSS Statistics 19.0 FP1 (19.0.0.1). The statistical editor MS “Excel” and the graphic editor MS “Word” were also used for drawing. Descriptive frequencies, correlations according to the Spearman coefficient (r_s) were determined, and the Mann-Whitney coefficient (U) was used to find out the differences. Statistically reliable levels in the study were $p \leq 0.050$ and $p \leq 0.10$.

Results

The obtained empirical data are presented through descriptive frequency characteristics: M – mean of the dispersion; SD – mean squared deviation; Me – median of the dispersion. These parameters were determined for each group separately, with the aim of further finding statistically significant differences between the groups. A comparison of actual dimensions of innovation among bachelors (group I) and masters (group II) is of scientific interest in the context of training future teachers. Using the Mann-Whitney coefficient (U), differences in the researched groups were determined according to the author’s questionnaire “Professional readiness of students for innovative activities” (RIA) (Tsiuniak, 2021) and the method “Diagnostics of the motivational structure of the personality” (DMSP) (Milman, 1990) (Tabl. 1).

The results of the comparison proved the absence of statistically significant measurements between the researched parameters of the questionnaire “RIA” (Tsiuniak, 2021) and the method “DMSP” (Milman, 1990). Only tendencies were found out.

кількісні і якісні виміри, враховано формальні і змістові складові, рівневість і структурність досліджуваних змінних.

Змінні. Залежними змінними інноватики визначено кількісний і якісний виміри, які відображено коефіцієнтами ККІ та ЯКІ. Незалежними змінними є параметри мотиваційної структури особистості, а також рівні саморозвитку. Додаткові змінні не вводили.

Організація дослідження. Дослідження є емпіричним і представляє стратегію зіставлення. Ретроспективне аналізування, емпіричні результати й обґрунтування проведено впродовж квітня – грудня 2023 року. Витримано всі основні вимоги, які стосувалися поінформованості, добровільності респондентів і дотримання конфіденційності про усіх учасників і їхні особисті дані. Етичні комітети університетів-організаторів схвалили проведення дослідження.

Статистичне аналізування. Обробку емпіричних даних здійснено комп’ютерним застосунком SPSS Statistics 19.0 FP1 (19.0.0.1). Також використано статистичний редактор MS “Excel” і для рисунку – графічний редактор MS “Word”. Визначено описові частоти, кореляції за коефіцієнтом Спірмена (r_s) та застосовано для з’ясування відмінностей коефіцієнт Манна-Уїтні (U). Задовільними в дослідженні статистично достовірними рівнями є $p \leq 0.050$ і $p \leq 0.10$.

Результати

Отримані емпіричні дані подано через описові частотні характеристики: M – середнє дисперсії; SD – середнє квадратичне відхилення; Me – медіана дисперсії. Ці параметри визначено за кожною групою окремо, з метою подальшого з’ясування статистично достовірних відмінностей між групами. Науковий інтерес у контексті підготовки майбутніх вчителів становить порівняння актуальних вимірів інноватики у бакалаврів (групу I) і магістрантів (групу II). Застосовуючи коефіцієнт Манна-Уїтні (U), визначено відмінності в досліджуваних групах за авторською анкетною “Професійна готовність здобувачів до інноваційної діяльності” (Цюняк, 2021) і методикою “Діагностика мотиваційної структури особистості” (Мільман, 1990) (табл. 1).

Table 1. Comparison of the researched parameters by the Mann-Whitney (U) (n=118)
Таблиця 1. Порівняння досліджуваних параметрів коефіцієнтом Манна-Уїтні (U) (n=118)

Groups Групи	Parameters Параметри	Content Parameters Змістові параметри							
		QCI ККІ	Q ₂ CI ЯКІ	LS Ж	Cf К	C С	GA ЗА	CA ТА	SU СК
Group I Група I (n=56)	M	.68	.55	11.24	13.16	15.55	11.46	17.44	17.11
	SD	±.22	±.20	±3.26	±3.54	±3.82	±2.89	±4.12	±5.22
	Me	.68	.54	11.00	13.00	15.50	11.50	17.50	17.00
Group II Група II (n=62)	M	.65	.62	11.04	12.88	13.98	10.34	18.79	17.15
	SD	±.21	±.23	±3.24	±3.49	±3.54	±2.67	±4.28	±5.23
	Me	.65	.61	11.00	13.00	14.00	10.50	19.00	17.00
Mann-Whitney (U) Манна-Уїтні (U)	U	619.00	733.00	913.00	844.00	798.00	638.00	598.00	945.00
	p	.059	.201	.869	.623	.344	.109	.053	.812

Note: Group I – sample of bachelors; Group II – a sample of master’s students; M – mean of the dispersion; SD – mean squared deviation; Me – median of the dispersion; U – values by the Mann-Whitney test; p – level of statistical significance; QCI – quantitative coefficient of innovation; Q₂CI – qualitative coefficient of innovation; LS – life support; Cf – comfort; C – communication; GA – general activity; CA – creative activity; SU – social usefulness.

Примітка: група I – вибірка бакалаврів; група II – вибірка магістрантів; M – середнє арифметичне розподілу; SD – середнє квадратичне відхилення розподілу; Me – медіана розподілу; U – значення за критерієм Манна-Уїтні; p – рівень значущості; ККІ – кількісний коефіцієнт інноватики; ЯКІ – якісний коефіцієнт інноватики; Ж – життєзабезпечення; К – комфорт; С – спілкування; ЗА – загальна активність; ТА – творча активність; СК – соціальна корисність.

We consider it appropriate to present tendencies – superiority of group I in the quantitative coefficient of innovation QCI (M=.68; SD=.22; Me=.68) and group II in the qualitative coefficient of innovation Q₂CI (M=.62; SD=.23; Me=.61). The obtained descriptive frequency characteristics do not have statistically significant differences with the results of approbation of the “RIA” questionnaire in the research of N. Machynska et al. (2022) and in the research of O. Tsiuniak et al. (2020).

Tabl. 2 presents the differences in the researched groups according to the method “Teacher’s abilities for creative self-development” (TACSd) (Nikishina, 2009) obtained using the Mann-Whitney coefficient (U).

The results of the comparison showed two statistically significant measurements: the superiority of group 2 according to the indicator of active self-development (AS) (U=312.000; p=.003) and the superiority of group 1 in the absence of a self-development system (SSD) (U=408.000; p=.012). Obviously, the master’s students, who continue their studies under this educational program and made up the sample population of group 2, have a formed system of self-development and purposefully implement it. This was probably the motive for continuing studies at the second educational

Результати порівняння засвідчили відсутність статистично достовірних вимірів між досліджуваними параметрами анкети “ГІД” (Цюняк, 2021) і методики “ДМСО” (Мільман, 1990). З’ясовано тільки тенденції. Вважаємо за доцільне подати тенденції – перевага групи I в кількісному коефіцієнті інноватики ККІ (M=.68; SD=.22; Me=.68) і групи II в якісному коефіцієнті інноватики ЯКІ (M=.62; SD=.23; Me=.61). Отримані описові частотні характеристики не мають статистично достовірних відмінностей із результатами апробації анкети “ГІД” у дослідженні N. Machynska et al. (2022) та методики в дослідженні O. Tsiuniak et al. (2020).

У табл. 2, застосовуючи коефіцієнт Манна-Уїтні (U) визначено відмінності у досліджуваних групах за методикою “Здібності педагога до творчого саморозвитку” (ЗПТС) (Нікішина, 2009).

Результати порівняння засвідчили два статистично достовірні виміри: перевагу групи 2 за активним саморозвитком АС (U=312.000; p=.003) і перевагу групи 1 за відсутністю системи саморозвитку ВСС (U=408.000; p=.012). Очевидно, магістранти, які продовжують навчання за цією освітньою програмою і склали вибірку сукупності групи 2, мають

Table 2. Comparison of the researched parameters by the Mann-Whitney coefficient (U) (n=118)
Таблиця 2. Порівняння досліджуваних параметрів коефіцієнтом Манна-Уїтні (U) (n=118)

Groups Групи	Parameters Параметри	Content parameters Змістові параметри		
		ASD AC	ASDS BCC	SSD ЗС
Group 1 Група I (n=56)	M	.58	.51	.55
	SD	±.22	±.19	±.20
	Me	.59	.50	.56
Group 2 Група II (n=62)	M	.71	.44	.60
	SD	±.25	±.17	±.22
	Me	.70	.45	.59
Mann-Whitney (U) Манна-Уїтні (U)	U	312.00	408.00	729.00
	p	.003	.012	.198

Note: Group 1 – sample of bachelors; Group 2 – a sample of master’s students; M – mean of the dispersion; SD – mean squared deviation; Me – median of the dispersion; U – values by the Mann-Whitney test; p – level of statistical significance; ASD – active self-development; ASDS – absence of a self-development system; SSD – stopped self-development.

Примітка: група 1 – вибірка бакалаврів; група 2 – вибірка магістрантів; M – середнє арифметичне розподілу; SD – середнє квадратичне відхилення розподілу; Me – медіана розподілу; U – значення за критерієм Манна-Уїтні; p – рівень значущості; AC – активний саморозвиток; BCC – відсутність системи саморозвитку; ЗС – зупинений саморозвиток.

and scientific level. Accordingly, the absence of a self-development system or its incomplete formation showed the superiority of group 2.

According to the empirically accepted research strategy, the correlations were found out according to the Spearman coefficient (r_s), among the dependent variables (QCI and Q_2CI) and the content parameters that affect the innovative activity of the research participants. The correlation matrix was created on the basis of the general sample population (n=118) (Tabl. 3).

A correlation pleiad of coefficients of innovation with the researched parameters was constructed and presented in Fig. I, which supplemented the provided data (see Tabl. 3) and allowed presenting the research results qualitatively.

The innovation parameters showed the same number of statistically significant correlations with the researched parameters – four connections for each one ($p < .050$; $p < .010$). The strongest positive relationship was recorded in the correlation pair of Q_2CI with ASD ($r_s = .187$; $p = .004$), and the strongest negative relationship was recorded in the correlation pair of Q_2CI with SSD ($r_s = -.165$; $p = .006$). We conclude that the qualitative coefficient (Q_2CI) is the most important measure of innovation with a slight advantage over the QCI. The absence of statistically significant correlations with the following parameters was recorded: life

сформовану систему саморозвитку і цілеспрямовано її реалізують. Ймовірно, це було мотивом продовження навчання на другому освітньо-науковому рівні. Відповідно, відсутність системи саморозвитку або неповна її сформованість показали перевагу групи 2.

Згідно з прийнятою емпіричною стратегією дослідження, з’ясовано кореляційні зв’язки, за коефіцієнтом Спірмена (r_s), залежних змінних (ККІ і ЯКІ) зі змістовими параметрами, що впливають на інноваційну діяльність досліджуваних. Кореляційну матрицю створено за загальною вибірковою сукупністю (n=118) (табл. 3).

Побудовано і подано на рис. I кореляційну плеяду коефіцієнтів інноватики з досліджуваними параметрами, яка доповнила подані дані (див. табл. 3) та дозволила якісно представити результати дослідження.

Параметри інноватики продемонстрували однакову кількість статистично достовірних кореляційних зв’язків із досліджуваними параметрами – по чотири зв’язки ($p < .050$; $p < .010$). Найміцніший позитивний зв’язок зафіксовано в кореляційній парі ЯКІ з AC ($r_s = .187$; $p = .004$), а найміцніший негативний зв’язок зафіксовано у кореляційній парі ЯКІ з ЗС ($r_s = -.165$; $p = .006$). Констатуємо, що якісний коефіцієнт (ЯКІ) є найважливішим виміром інноватики

Table 3. Correlation matrix of the parameters of innovation with the researched parameters
Таблиця 3. Кореляційна матриця параметрів інноватики з досліджуваними параметрами

Scale Шкали	r_s	Parameters Параметри								
		LS Ж	Cf К	C С	GA ЗА	CA ТА	SU СК	ASD АС	ASDS ВСС	SSD ЗС
QCI	r_s	.045	-.015	-.032	.048	.092*	.134*	.156**	.081	-.128*
	p	.662	.798	.644	.678	.041	.036	.007	.067	.037
Q ₂ CI	r_s	.028	-.035	-.043	.022	.089*	.133*	.187**	.069	-.165**
	p	.712	.696	.641	.759	.046	.035	.004	.262	.006

Note: QCI – quantitative coefficient of innovation; Q₂CI – qualitative coefficient of innovation; r_s – Spearman coefficient; p – nominal value; LS – life support; Cf – comfort; C – communication; GA – general activity; CA – creative activity; SU – social usefulness; ASD – active self-development; ASDS – absence of a self-development system; SSD – stopped self-development; * – correlation at level $p \leq .050$ i ** – correlation at level $p \leq .010$ (in bold).

Примітка: ККІ – кількісний коефіцієнт інноватики; ЯКІ – якісний коефіцієнт інноватики; r_s – коефіцієнт кореляції Спірмена; p – номінальне значення; Ж – життєзабезпечення; К – комфорт; С – спілкування; ЗА – загальна активність; ТА – творча активність; СК – соціальна корисність; АС – активний саморозвиток; ВСС – відсутність системи саморозвитку; ЗС – зупинений саморозвиток; * – кореляція на рівні $p \leq .050$ i ** – кореляція на рівні $p \leq .010$ (подано **напівжирним шрифтом**).

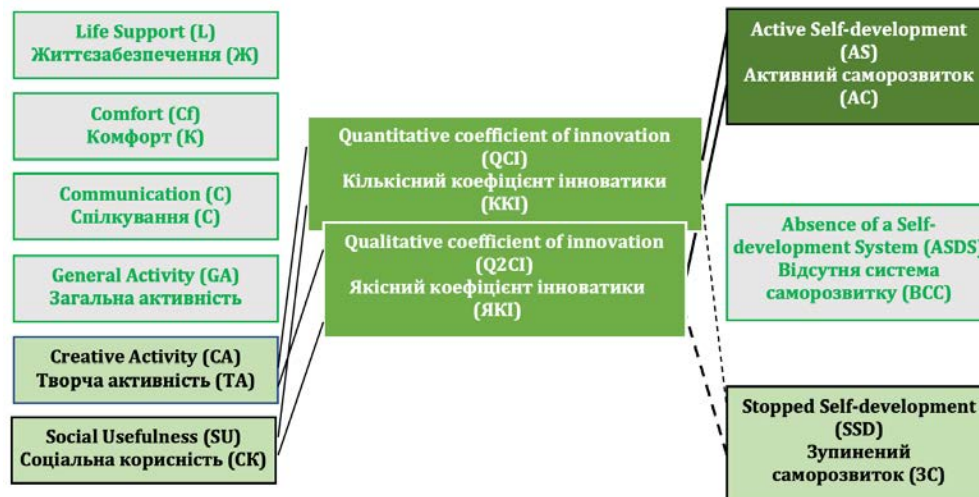

Fig. I. Correlation pleiad of coefficients of innovation with the researched parameters (n=118)

Рис. I. Кореляційна плеяда коефіцієнтів інноватики з досліджуваними параметрами (n=118)

Note: ——— positive correlations with $p \leq .050$; ——— positive correlations with $p \leq .010$; negative correlations with $p \leq .050$; negative correlations with $p \leq .050$.

Примітка: ——— позитивні зв'язки при $p \leq .050$; ——— позитивні зв'язки при $p \leq .010$; від'ємні зв'язки при $p \leq .010$; від'ємні зв'язки при $p \leq .050$.

support (LS); comfort (Cf); communication (C); general activity (GA); absence of a self-development system (ASDS).

According to the defined comparison strategy, the differences of the researched parameters in groups A and B (low and high levels of QCI) and groups C and D (low and high levels of Q₂CI) were identified. Distribution was carried out according to the median (Me). Tabl. 4 presents

з незначною перевагою над ККІ. Зафіксовано відсутність статистично достовірних зв'язків із такими параметрами: життєзабезпечення (Ж); комфорт (К); спілкування (С); загальна активність (ЗА); відсутність системи саморозвитку (ВСС).

Згідно з визначеною стратегією зіставлення, з'ясовано відмінності досліджуваних параметрів у групах А і Б (низький і високий

a comparison in groups A and B using the Mann-Whitney coefficient (U).

It was found that the group with a high level of the quantitative coefficient of innovation (QCI) prevails over group A according to the indicator of active self-development (U=187.00; p=.000), social usefulness (U=329.50; p=.001), creative activity (U= 409.00; p=.007) and general activity (U=427.00; p=.012). The advantage of group A was recorded by stopped self-development (U=313.00; p=.000).

Tabl. 5 shows a comparison in groups C and D using the Mann-Whitney coefficient (U).

It was found that the group with a high level of qualitative coefficient of innovativeness (Q₂CI) prevails over group C according to the indicator of active self-development (U=134.50; p=.000), social usefulness (U=322.50; p=.000), creative activity (U= 222.00; p=.000) and communication (U=429.50; p=.017). The advantage of group A was

рівні ККІ) і групах В і Г (низький і високий рівні ЯКІ). Розподіл на рівні здійснено за медіаною (Me). У табл. 4 подано порівняння у групах А і Б з використанням коефіцієнта Манна-Уїтні (U).

З'ясовано, що група з високим рівнем кількісного коефіцієнта інноватики (ККІ) переважає групу А за активним саморозвитком (U=187.00; p=.000), соціальною корисністю (U=329.50; p=.001), творчою активністю (U=409.00; p=.007) і загальною активністю (U=427.00; p=.012). Перевагу групи А зафіксовано за зупиненим саморозвитком (U=313.00; p=.000).

У табл. 5 подано порівняння у групах В і Г з використанням коефіцієнта Манна-Уїтні (U).

З'ясовано, що група з високим рівнем якісного коефіцієнта інноватики (ЯКІ) переважає групу В за активним саморозвитком (U=134.50; p=.000), соціальною корисністю (U=322.50; p=.000), творчою активністю

Table 4. Differences between the groups with a low and high level of the quantitative coefficient of innovation (QCI)
Таблиця 4. Відмінності між групами з низьким і високим рівнем кількісного коефіцієнта інноватики (ККІ)

Mann-Whitney coefficient Коефіцієнт Манна-Уїтні	Parameters Параметри								
	LS Ж	Cf К	C С	GA ЗА	CA ТА	SU СК	ASD АС	ASDS ВСС	SSD ЗС
U	583.00	529.00	632.50	427.00	409.00	329.50	187.00	603.50	-313.00
p	.115	.079	.360	.012	.007	.001	.000	.681	.000

Note: U – values by the Mann-Whitney test; p – statistical significance; LS – life support; Cf – comfort; C – communication; GA – general activity; CA – creative activity; SU – social usefulness; ASD – active self-development; ASDS – absence of a self-development system; SSD – stopped self-development; * – statistical significance p≤.050 і ** – statistical significance p≤.010 (**in bold**).

Примітка: U – критерій Манна-Уїтні; p – рівень достовірності; Ж – життєзабезпечення; К – комфорт; С – спілкування; ЗА – загальна активність; ТА – творча активність; СК – соціальна корисність; АС – активний саморозвиток; ВСС – відсутність системи саморозвитку; ЗС – зупинений саморозвиток; * – рівень достовірності p≤.050 і ** – рівень достовірності p≤.010 (подано **напівжирним шрифтом**).

Table 5. Differences between the groups with a low and high level of the qualitative coefficient of innovation (Q₂CI)
Таблиця 5. Відмінності між групами з низьким і високим рівнем якісного коефіцієнта інноватики (ЯКІ)

Mann-Whitney coefficient Коефіцієнт Манна-Уїтні	Parameters Параметри								
	LS Ж	Cf К	C С	GA ЗА	CA ТА	SU СК	ASD АС	ASDS ВСС	SSD ЗС
U	592.50	587.00	429.50	498.50	222.00	322.00	134.50	711.00	-387.50
p	.285	.279	.017	.059	.000	.000	.000	.708	.005

Note: U – values by the Mann-Whitney test; p – statistical significance; LS – life support; Cf – comfort; C – communication; GA – general activity; CA – creative activity; SU – social usefulness; ASD – active self-development; ASDS – absence of a self-development system; SSD – stopped self-development; * – statistical significance p≤.050; ** – statistical significance p≤.010 (**in bold**).

Примітка: U – критерій Манна-Уїтні; p – рівень достовірності; Ж – життєзабезпечення; К – комфорт; С – спілкування; ЗА – загальна активність; ТА – творча активність; СК – соціальна корисність; АС – активний саморозвиток; ВСС – відсутність системи саморозвитку; ЗС – зупинений саморозвиток; * – рівень достовірності p≤.050 і ** – рівень достовірності p≤.010 (подано **напівжирним шрифтом**).

recorded according to the indicator of stopped self-development ($U=-387.50$; $p=.005$). The difference is the presence of the dimension “general activity” ($U=427.00$; $p=.012$) among the reliable parameters in the first pair of comparisons (low and high QCI), and the dimension “communication” ($U=429.50$; $p=.017$) in the second pair of comparisons (low and high Q_2CI).

Discussion

The problem of psychological content parameters of innovation in the professional formation and development of future specialists of various fields is not new, it has always attracted attention (Machynska et al., 2022; Tsiuniak et al., 2020). Management of changes and innovations requires from institutions of higher education constant updating of existing educational programs, development of modern educational components that will have an anticipatory character. Artificial intelligence technologies (Amedu, Ohene-Botwe, 2024), the work of a teacher in remote and mixed formats (Anggadwita et al., 2024), competent construction of a digital educational environment (Suchikova, Tsybuliak, 2023) require permanent professional growth aimed at innovation from the future teacher. A comparison of the quantitative and qualitative coefficients of innovation (see Table 1) made it possible to record tendencies in changes in dimensions. It was explained that these tendencies demonstrate the strengthening of qualitative substantive parameters of the readiness of future masters in pedagogy for innovative activities, which indicates permanence in the formation of the outlined competencies. The advantage of the qualitative coefficient of innovation (Q_2CI) is much more significant as a result of finding out correlation patterns (see Tabl. 3 and Fig. 1). The strongest positive relationship with the parameter “active self-development” (AS) ($r_s=.187$; $p=.004$), and the negative relationship with the parameter “stopped self-development” (SSD) were explained by the dominant role of the personal and motivational component of students’ readiness for innovations in pedagogical activity. Such results are consistent with the data obtained by O. Tsiuniak et al. (2020). Also, the role of active self-development through the types

($U=222.00$; $p=.000$) і спілкуванням ($U=429.50$; $p=.017$). Перевагу групи А зафіксовано за зупиненим саморозвитком ($U=-387.50$; $p=.005$). Відмінність складає присутність серед достовірних параметрів у першій парі порівняння (низький і високий ККІ) виміру “загальна активність” ($U=427.00$; $p=.012$), у другій парі порівняння (низький і високий ЯКІ) виміру “спілкування” ($U=429.50$; $p=.017$).

Дискусія

Проблема психологічних змістових параметрів інноватики у професійному становленні та розвитку майбутніх фахівців різних напрямків не є новою, їй постійно приділяють увагу (Machynska et al., 2022; Tsiuniak et al., 2020). Управління змінами і нововведеннями від закладів вищої освіти вимагає постійного оновлення діючих освітніх програм, розробки сучасних освітніх компонент, які матимуть випереджальний характер. Технології штучного інтелекту (Amedu, Ohene-Botwe, 2024), робота педагога в дистанційному і змішаному форматах (Anggadwita et al., 2024), грамотна побудова цифрового освітнього середовища (Suchikova, Tsybuliak, 2023) вимагають від майбутнього вчителя перманентного професійного зростання, спрямованого на інноватику. Порівняння кількісного і якісного коефіцієнтів інноватики (див. табл. 1) дозволили зафіксувати тенденції у змінах вимірів. Пояснюємо, що ці тенденції демонструють посилення якісних змістових параметрів готовності майбутніх магістрів педагогіки до інноваційної діяльності, що свідчить про перманентність у формуванні окреслених компетенцій. Значно суттєвішою є перевага якісного коефіцієнту інноватики (ЯКІ) у результаті з’ясування кореляційних закономірностей (див. табл. 3 і рис. 1). Пояснюємо найміцніший позитивний зв’язок із параметром “активний саморозвиток” (АС) ($r_s=.187$; $p=.004$) і негативний зв’язок з параметром “зупинений саморозвиток” (ЗС) домінуючою роллю особистісно-мотиваційної складової інноваційної готовності здобувачів до педагогічної діяльності. Такі результати є співзвучними з отриманими даними O. Tsiuniak et al. (2020). Також знаходимо підтвердження ролі активного саморозвитку

of self-actualization (Popovych et al., 2022), types of dispositional expected readiness (Popovych et al., 2020), the influence of a safe educational environment on motivational orientation (Blynova et al., 2023) in other activities of young people was confirmed. If the statistically significant correlations ($p < .050$; $p < .010$) of the coefficients of innovation with creative activity (CA) are obvious, then the same kind of correlations with social usefulness are somewhat unexpected (see Tabl. 3). It was explained by the fact that social usefulness is a derivative of socially responsible behavior of respondents. The presence of a statistically significant correlation is evidence that the respondents are ready to bear responsibility for innovation, take a mature social position and work for a long-term perspective. Similar results of the respondents of youth age were recorded in the research of tendency for risk in the dimensions of respondents' life orientations (Tavrovetska et al., 2023).

The distribution of the respondents into groups with a low and high level of innovation coefficient formation (see Tabl. 4 and 5) additionally demonstrated statistically significant differences in important researched parameters. A statistically significant difference in the parameters of "general activity", "social usefulness", "active self-development" and "stopped self-development" seems logical and confirms the correlation results. Significant differences in groups A and B (see Tabl. 4) according to the "general activity" parameter ($U=427.00$; $p=.012$) can be explained by the fact that the operational-activity component has a significant impact on quantitative dimensions of innovation. Therefore, the significant differences in groups B and D (see Tabl. 5) according to the "communication" parameter ($U=429.50$; $p=.017$) can be explained by the fact that communication through communicative, perceptive and interactive functions is decisive in the qualitative dimension of innovation. The absence of a statistically significant advantage in the researched groups (see Tabl. 4 and 5) according to the parameters "life support" and "comfort" indicates that these parameters have the same effect on the readiness of future teachers for innovation and obviously depend on other, additional variables. The proposed empirical

через типи самоактуалізації (Popovych et al., 2022), типи диспозиційної очікуваної готовності (Popovych et al., 2020), вплив безпечного освітнього середовища на мотиваційну орієнтацію (Blynova et al., 2023) в інших видах діяльності осіб юнацького віку. Якщо статистично достовірні кореляційні зв'язки ($p < .050$; $p < .010$) коефіцієнтів інноватики з творчою активністю (ТА) є очевидними, то такого ж роду зв'язки з соціальною корисністю є дещо неочікуваними (див. табл. 3). Пояснюємо тим, що соціальна корисність є похідною соціально відповідальної поведінки респондентів. Наявність статистично достовірного зв'язку є свідченням того, що досліджувані готові нести відповідальність за нововведення, займати зрілу соціальну позицію і працювати на довготривалу перспективу. Дотичні результати у респондентів юнацького віку зафіксовано у дослідженні схильності до ризику у вимірах життєвих орієнтацій респондентів (Tavrovetska et al., 2023).

Розподіл досліджуваних на групи з низьким і високим рівнем сформованості коефіцієнтів інноватики (див. табл. 4 і 5) додатково продемонстрував статистично достовірні відмінності у важливих досліджуваних параметрах. Статистично достовірні відмінності за параметрами "загальної активності", "соціальної корисності" "активного саморозвитку" і "зупиненого саморозвитку" видається логічною і такою, що підтверджує результати кореляції. Достовірні відмінності у групах А і Б (див. табл. 4) за параметром "загальної активності" ($U=427.00$; $p=.012$) пояснюємо тим, що операційно-діяльнісна складова здійснює суттєвий вплив на кількісні виміри інноватики. Відповідно, достовірні відмінності у групах В і Г (див. табл. 5) за параметром "спілкування" ($U=429.50$; $p=.017$) пояснюємо тим, що спілкування через комунікативну, перцептивну та інтерактивну функцію є визначальним у якісному вимірі інноватики. Відсутність статистично достовірної переваги у досліджуваних групах (див. табл. 4 і 5) за параметрами "життєзабезпечення" і "комфорт" вказує, що ці параметри мають однаковий вплив на готовність майбутніх вчителів до інноватики й, очевидно, залежать від інших, додаткових

research belongs to the initiative scientific topics of the departments and has a number of promising directions in the context of finding out the value-meaning determinants, development and research of a digital educational environment.

Conclusions

It was determined that innovation in the professional formation and development of future teachers is a complex of cognitive, affective-value and behavioral psychological parameters that are in organic unity and demonstrate statistically significant correlations and differences in the dimensions of modern educational and professional training of future teachers. It was found that the content psychological parameters of the students' professional readiness for innovative activities, the motivational parameters of professional readiness and the level of creative development abilities do not have statistically significant differences between the samples of bachelors and masters. Differences at the level of tendencies were recorded. It was established that the coefficients of innovation have four statistically significant correlations with independent variables: creative activity, social usefulness, active self-development, stopped self-development ($p < .050$; $p < .010$). The second hypothesis was proved. Significant differences were found in the researched groups with high and low levels of formation of the quantitative coefficient of innovation (QCI) and the qualitative coefficient of innovation (Q_2CI), which gives grounds to state that the third hypothesis was proved. The obtained empirical results should be taken into account by the organizers of the educational process and the guarantors of specialized educational and scientific programs that train future teachers.

References

- Anggadwita, G., Indarti, N., & Ratten, V. (2024). Changes in Indonesian private universities educational practices in the post COVID-19 environment. *The International Journal of Management Education*, 22(1), 100905. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2023.100905>
- Amedu, C., & Ohene-Botwe, B. (2024). Harnessing the benefits of ChatGPT for radiography education: A discussion paper. *Radiography*, 30(1), 209–216. <https://doi.org/10.1016/j.radi.2023.11.009>
- Blynova, O., Popovych, I., Hulias, I., Radul, S.,

zmiennih. Запропоноване емпіричне дослідження належить до ініціативних науково-дослідних тем кафедр і має низку перспективних напрямків у контексті з'ясування ціннісно-сенсових детермінант, розробки і дослідження цифрового освітнього середовища.

Висновки

Визначено, що під інноватикою у професійному становленні та розвитку майбутніх вчителів розуміємо комплекс когнітивних, афективно-ціннісних і поведінкових психологічних параметрів, які знаходяться в органічній єдності і демонструють статистично достовірні зв'язки та відмінності у вимірах сучасної навчально-професійної підготовки майбутніх вчителів. З'ясовано, що змістові психологічні параметри професійної готовності здобувачів до інноваційної діяльності, параметри мотивації професійної готовності й рівень здібностей до творчого розвитку не мають статистично достовірних відмінностей між вибірками бакалаврів і магістрантів. Зафіксовано відмінності на рівні тенденцій. Першу гіпотезу доказано. Встановлено, що коефіцієнти інноватики мають по чотири статистично достовірні кореляційні зв'язки з незалежними змінними: творча активність, соціальна корисність, активний саморозвиток, зупинений саморозвиток ($p < .050$; $p < .010$). Другу гіпотезу доказано. Констатовано достовірні відмінності в досліджуваних групах із високим і низьким рівнями сформованості кількісного коефіцієнта інноватики (ККІ) і якісного коефіцієнта інноватики (ЯКІ), що дає підстави констатувати, що третю гіпотезу доказано. Отримані емпіричні результати доцільно взяти до уваги організаторам освітнього процесу і гарантам профільних освітньо-наукових програм, які готують майбутніх вчителів.

Список використаних джерел

- Anggadwita G., Indarti N., Ratten V. Changes in Indonesian private universities educational practices in the post COVID-19 environment. *The International Journal of Management Education*. 2024. Vol. 22(1). E-100905. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2023.100905>
- Amedu C., Ohene-Botwe B. (2024). Harnessing the benefits of ChatGPT for radiography

- Borozentseva, T., Strilets-Babenko, O., & Minenko, O. (2022). Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(11), 2723–2732. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.11346>
- Buerkle, A., O'Dell, A., Matharu, H., Buerkle, L., & Ferreira, P. (2023). Recommendations to align higher education teaching with the UN sustainability goals – A scoping survey. *International Journal of Educational Research Open*, 5, 100280. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2023.100280>
- Halian, I., Popovych, I., Hulias, I., Serbin, Iy., Vyshnevskaya, O., Kovalchuk, Z., & Pyslar, A. (2023a). Correlation between personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(5), 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian, I., Popovych, I., Vovk, V., Kariyev, A., Poleshchuk, L., & Halian, O. (2023b). Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(7), 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Ilomäki, L., Lakkala, M., Kallunki, V., Mundy, D., Romero, M., Romeu, T., & Gouseti, A. (2023). Critical digital literacies at school level: A systematic review. *Review of Education*, 11, e3425. <https://doi.org/10.1002/rev3.3425>
- Jomtarak, R., Faikhamta, C., Prasoplarb, T., & Lertdechapat, K. (2024). CiRA-Core: The Connector for Developer Teachers and User Teachers to Artificial Intelligence. In: Cheung, S.K.S., Wang, F.L., Paoprasert, N., Charnsethikul, P., Li, K.C., Phusavat, K. (eds), Technology in Education. Innovative Practices for the New Normal. ICTE 2023. *Communications in Computer and Information Science*, 1974. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-99-8255-4_2
- Machynska, N., Yaremchuk, N., Korniat, V., Derkach, Y., Sirant N., & Lozynska, S. (2022). Research of readiness of pedagogical workers for innovations. *Amazonia Investiga*, 11(51), 50–60. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.51.03.5>
- Mahsan, I. P., Yeh, L. H., Arif, H. A., Nor, N. M., & Ladin, C. A. (2023). ARTech Review: E-Learning of Visual Arts Education. *Journal of Advanced Research in Applied Sciences and Engineering Technology*, 33(2), 40–54. <https://doi.org/10.37934/ara-set.33.2.4054>
- Milman, V. E. (1990). Metod izucheniya motivacionnoj sfery lichnosti [A method for studying the motivational sphere of personality]. In Praktikum po psihodiagnostike. Psihodiagnostika motivacii i samoreguljatsii – [Workshop on psychodiagnostics. Psychodiagnostics of motivation and self-regulation]. Moscow. <https://b.eruditor.link/file/1605138/>
- education: A discussion paper. *Radiography*. 2024. 30(1). P. 209–216. <https://doi.org/10.1016/j.radi.2023.11.009>
- Blynova O., Popovych I., Hulias I., Radul S., Borozentseva T., Strilets-Babenko O., Minenko O. Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022. Vol. 22(11). P. 2723–2732. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.11346>
- Buerkle A., O'Dell A., Matharu H., Buerkle L., Ferreira P. Recommendations to align higher education teaching with the UN sustainability goals – A scoping survey. *International Journal of Educational Research Open*. 2023. Vol. 5. 100280. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2023.100280>
- Halian I., Popovych I., Hulias I., Serbin Iy., Vyshnevskaya O., Kovalchuk Z., Pyslar A. Correlation between personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023a. Vol. 23(5). P. 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian I., Popovych I., Vovk V., Kariyev A., Poleshchuk L., Halian O. Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023b. Vol. 23(7). P. 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Ilomäki L., Lakkala M., Kallunki V., Mundy D., Romero M., Romeu T., Gouseti A. Critical digital literacies at school level: A systematic review. *Review of Education*. 2023. Vol. 11. e3425. <https://doi.org/10.1002/rev3.3425>
- Jomtarak R., Faikhamta C., Prasoplarb T., Lertdechapat K. CiRA-Core: The Connector for Developer Teachers and User Teachers to Artificial Intelligence. In: Cheung, S.K.S., Wang F. L., Paoprasert N., Charnsethikul P., Li K. C., Phusavat K. (eds) Technology in Education. Innovative Practices for the New Normal. ICTE 2023. *Communications in Computer and Information Science*. 2024. Vol. 1974. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-99-8255-4_2
- Machynska N., Yaremchuk N., Korniat V., Derkach Y., Sirant N., Lozynska S. Research of readiness of pedagogical workers for innovations. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11(51), 50–60. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.51.03.5>
- Mahsan I. P., Yeh L. H., Arif H. A., Nor N. M., Ladin C. A. ARTech Review: E-Learning of Visual Arts Education. *Journal of Advanced Research in Applied Sciences and Engineering Technology*. 2023. Vol. 33(2). P. 40–54. <https://doi.org/10.37934/ara-set.33.2.4054>
- Мильман В. Э. Метод изучения мотивационной сферы личности. Практикум по психодиагностике. Психодиагностика

- Nikishina, T. (2009). Zastosuvannya tekhnologii tvorchoho samovyrazhennia u formuvanni hotovnosti pedahoha do innovatsiinoi innovatsiinoi diialnosti (aspekt pisladyplomnoi pedahohichnoi osvity) [*The application of the technology of creative self-expression in the formation of the teacher's readiness for innovative activity (aspect of postgraduate pedagogical education)*]. *Bulletin of Lviv University [Visnyk Lvivskoho universytetu]*, 25(2), 117–124. <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2009.25.5139>
- Pečiuliauskienė, P., Kaminskienė, L. & Lehtinen, E. (2023). Science teachers' collaborative innovative activities: the role of professional development and professional experience. *Humanit Soc Sci Commun*, 10, 324. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01833-5>
- Popovych, I., Zavatskyi, V., Tsiuniak, O., Nosov, P., Zinchenko, S., Mateichuk, V., Zavatskyi, Yu., & Blynova, O. (2020). Research on the Types of Pre-game Expectations in the Athletes of Sports Games. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(1), 43–52. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.01006>
- Popovych, I., Halian, I., Lialiuik, G., Chopyk, R., Karpenko, Ye., & Melnyk, Yu. (2022). Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(7), 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Suchikova, Y., & Tsybuliak, N. (2023). Universities without walls: global trend v. Ukraine's reality. *Nature*, 614, 413. <https://doi.org/10.1038/d41586-023-00380-y>
- Sultanova, L., Tsiuniak, O., Milto, L., Zheludenko, M., Lyktei, L., Petrenko, L., & Uchitel, A. (2021). The potential of Google Classroom web service for lecturers of higher educational establishments under pandemic conditions. *CEUR Workshop Proceedings*. 346–365. URL:<http://ceur-ws.org/Vol-2879/paper19.pdf>
- Tavrovetska N., Popovych I., Savchuk O., Piletska L., Lappo V., Abramian N., & Zahrai L. Research on risk inclination of young female athletes in the dimensions of life orientations. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023. Vol. 23(4). P. 868–877. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.04110>
- Tsiuniak, O. P. (2020). Profesiynna pidhotovka maibutnikh pedahohiv zasobamy dystantsiynoho navchannia v umovakh karantynu [*Professional training of future teachers by means of distance learning in quarantine conditions*]. *Adult education: theory, experience, perspectives [Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy]*, 17(1), 106–115. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(17\).2020.106-115](https://doi.org/10.35387/od.1(17).2020.106-115)
- Tsiuniak, O. P. (2023). Formuvannia emotsiinoi kultury u maibutnikh uchyteliv pochatkovoii shkoly (мотивации и саморегуляции). М., 1990. С. 23–43. <https://b.eruditor.link/file/1605138/>
- Нікішина Т. Застосування технології творчого самовираження у формуванні готовності педагога до інноваційної інноваційної діяльності (аспект післядипломної педагогічної освіти). *Вісник Львівського університету*. 2009. № 25(2). С. 117–124. <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2009.25.5139>
- Pečiuliauskienė P., Kaminskienė L. Lehtinen E. Science teachers' collaborative innovative activities: the role of professional development and professional experience. *Humanit Soc Sci Commun*. 2023. Vol. 10. P. 324. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01833-5>
- Popovych I., Zavatskyi V., Tsiuniak O., Nosov P., Zinchenko S., Mateichuk V., Zavatskyi Yu., Blynova O. Research on the Types of Pre-game Expectations in the Athletes of Sports Games. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020. Vol. 20(1). P. 43–52. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.01006>
- Popovych I., Halian I., Lialiuik G., Chopyk R., Karpenko Ye., Melnyk Yu. Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022. Vol. 22(7). P. 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Suchikova Y., Tsybuliak N. Universities without walls: global trend v. Ukraine's reality. *Nature*. 2023. Vol. 614. P. 413. <https://doi.org/10.1038/d41586-023-00380-y>
- Sultanova L., Tsiuniak O., Milto L., Zheludenko M., Lyktei L., Petrenko L., Uchitel A. The potential of Google Classroom web service for lecturers of higher educational establishments under pandemic conditions. 2021. *CEUR Workshop Proceedings*. 346–365. URL:<http://ceur-ws.org/Vol-2879/paper19.pdf>
- Tavrovetska N., Popovych I., Savchuk O., Piletska L., Lappo V., Abramian N., Zahrai L. Research on risk inclination of young female athletes in the dimensions of life orientations. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023. Vol. 23(4). P. 868–877. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.04110>
- Цюняк О. П. Професійна підготовка майбутніх педагогів засобами дистанційного навчання в умовах карантину. *Освіта doroslykh: теорія, досвід, перспективи*. 2020. Том. 17. № 1. С. 106–115. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(17\).2020.106-115](https://doi.org/10.35387/od.1(17).2020.106-115)
- Цюняк О. П. Формування емоційної культури у майбутніх учителів початкової школи у період війни. *Імідж сучасного педагога*. 2023. №3(204). С. 48–51. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-3\(204\)-48-51](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-3(204)-48-51)
- Цюняк О. Професійна підготовка майбутніх вчителів початкових класів в умовах цифрової трансформації освіти. Івано-Франківськ:

- u period viiny [Formation of emotional culture among future primary school teachers during the war]. *Imidzh suchasnoho pedahoha [The image of a modern teacher]*, 3(204), 48–51. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-3\(204\)-48-51](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-3(204)-48-51)
- Tsiuniak, O. (2021). Profesijna pidhotovka maľbutnikh vchyteliv pochatkovykh klasiv v umovakh tsyfrovõi transformatsii osvity [Professional training of future primary school teachers in conditions of digital transformation of education]. Ivano-Frankivsk: Kushnir H. M. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/11656>
- Tsiuniak, O., Pyslar, A., Lialiuk, G., Bondarenko, V., Kovtun, O., Los, O., & Popovych, I. (2020). Research of interdependence of variables and factor structure of masters' readiness for innovative pedagogical activity. *Revista Inclusiones*, 7(3), 427–452. URL: <https://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1645>
- Yaremchuk, N. (2022). Distance learning in the system of professional training of primary school teachers: retrospective analysis. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, 1, 112–118. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2022.1.13>
- Zolotaryova, H. M. (2015). Innovatsiina pedahohichna diialnist yak rushiina syla rozvytku nauky ta osvity Ukrainy [Innovative pedagogical activity as a driving force for the development of science and education in Ukraine]. *Scientific Notes of the Pedagogical Department*, 24, 79–85. <https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/3880>
- Кушнір Г. М. 2021. 316 с. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/11656>
- Tsiuniak O., Pyslar A., Lialiuk G., Bondarenko V., Kovtun O., Los O., Popovych I. Research of interdependence of variables and factor structure of masters' readiness for innovative pedagogical activity. *Revista Inclusiones*. 2020. Vol. 7(3). P. 427–452. URL: <https://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1645>
- Yaremchuk N. Distance learning in the system of professional training of primary school teachers: retrospective analysis. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*. 2022. Vol. 1, 112–118. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2022.1.13>
- Золотарьова Г. М. Інноваційна педагогічна діяльність як рушійна сила розвитку науки та освіти України. *Scientific Notes of the Pedagogical Department*. 2015. № 24. С. 79–85. URL: <https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/3880>

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-9>

How to Cite (Style APA):

Kariyev, A., Orazbayeva, F., Imankulova, M., & Vasileva, V. (2024). Research on Academic Giftedness of Future Teachers. *Insight: the psychological dimensions of society*, 11, 164–183. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-9>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Карієв А., Оразбаєва Ф., Іманкулова М., Васільєва В. Дослідження академічної обдарованості майбутніх учителів. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2024. № 11. С. 164–183. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-9>

UDC 159.928.23:[378-057.87:37]

Research on Academic Giftedness of Future Teachers

Дослідження академічної обдарованості майбутніх учителів

Received: October 25, 2023

Accepted: April 26, 2024

Adlet Kariyev

Candidate of Pedagogical Sciences, Acting
Associate Professor
Department of Primary Education,
Abai Kazakh National Pedagogical University,
Kazakhstan
<https://orcid.org/0000-0002-7789-9080>

Fauziya Orazbayeva*

Corresponding Member of the Academy
of Sciences of the Republic of Kazakhstan,
Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor,
Department of Theory and Methods
of Teaching the Kazakh Language,
Abai Kazakh National Pedagogical University,
Kazakhstan
<https://orcid.org/0000-0002-7988-3023>

Meruyert Imankulova

Postdoctoral Student,
Department of Science,
Abai Kazakh National Pedagogical University,
Kazakhstan
<https://orcid.org/0000-0003-0836-096X>

Valentina Vasileva

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate
Professor
Department of Pedagogy,
“Angel Kanchev” University of Ruse, Bulgaria
<https://orcid.org/0000-0003-3988-5523>

Адлет Карієв

кандидат педагогічних наук,
в. о. асоційованого професора
кафедра початкової освіти,
Казахський національний педагогічний
університет імені Абая, Казахстан
<https://orcid.org/0000-0002-7789-9080>

Фаузія Оразбаєва*

член-кореспондент Академії Наук
Республіки Казахстан,
доктор педагогічних наук, професор,
кафедра теорії та методики навчання
казахської мови,
Казахський національний педагогічний
університет імені Абая, Казахстан
<https://orcid.org/0000-0002-7988-3023>

Меруерт Іманкулова

докторант
департамент науки,
Казахський національний педагогічний
університет імені Абая, Казахстан
<https://orcid.org/0000-0003-0836-096X>

Валентина Васільєва

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедра педагогіки,
Русенський університет “Ангела Канчева”,
Болгарія
<https://orcid.org/0000-0003-3988-5523>

* Corresponding Author: f_orazbaeva@mail.ru

* Автор-кореспондент: f_orazbaeva@mail.ru

Abstract

The aim of the research is to establish psychological content parameters, correlations and factors of future teachers' academic giftedness. It was assumed that personal factors of future teachers' academic giftedness would have statistically significant correlations with academic performance and parameters of intelligence; the researched groups distributed by academic performance evaluation would have significant differences by personal factors of academic giftedness, verbal, mathematical and spatial intelligence. **Methods.** The research participants were the 2nd–4th year full-time students pursuing a degree in pedagogy at three higher education institutions: two institutions from Kazakhstan – Abai Kazakh National Pedagogical University (Abai KNPU), Auezov South Kazakhstan University (Auezov SKU) and one institution from Bulgaria – “Angel Kanchev” University of Ruse (RU “Angel Kanchev”), numbering 258 people aged from 18 to 22 years. The method for diagnosing personal factors of giftedness (PFG) (Belskaya, 2019); “Intelligence structure test” (IST 2000) (Amtchauer et al., 2001) were applied. An additional variable – academic performance evaluation (APE) – was used. **Results.** Pearson's correlation analysis (R) allowed establishing fifteen correlations ($p \leq .050$; $p \leq .010$; $p < .001$) between the factors of academic giftedness, the types of intelligence and academic performance evaluation. It was found that the factor of giftedness “over-situational activeness” has the largest number of significant correlations – four ($p < .001$; $p \leq .050$). It was substantiated that this factor is the most important and the most dependent one in future teachers' academic giftedness. The Mann-Whitney U-test allowed establishing a statistically significant advantage of Group 2 (a high level of academic performance evaluation) by the parameter “over-situational activeness” ($U = 6340.000$; $p < .040$). It was explained that the respondents' over-situational activeness is a backbone factor of future teachers' academic giftedness. **Discussion and conclusions.** The obtained empirical results and the established statistically significant correlations and differences possess scientific novelty and applied value. A number of recommendations concerning reorganization and implementation of innovative processes of training future teachers aimed at developing academic giftedness and providing quality psychological-pedagogical support for gifted students were made. **Keywords:** phenomenon of giftedness, academic performance, students, educational environment, educational-professional activity, higher education institution.

Анотація

Метою дослідження є з'ясування психологічних змістових параметрів, кореляційних взаємозв'язків і факторів академічної обдарованості майбутніх учителів. Зроблено припущення, що особистісні фактори академічної обдарованості майбутніх вчителів матимуть статистично достовірні кореляційні зв'язки з академічною успішністю та параметрами інтелекту; досліджувані групи, розподілені за академічною оцінкою успішності, матимуть значущі відмінності за особистісними факторами академічної обдарованості, вербальним, математичним і просторовим інтелектом. **Методи.** У дослідженні взяли участь студенти 2–4 курсів, які навчаються на очній формі педагогічних спеціальностей трьох вищих навчальних закладів: двох з Казахстану – Казахського національного педагогічного університету імені Абая (КНПУ імені Абая), Південно-Казахстанського університету імені М. Ауезова (ПКУ імені М. Ауезова) й одного вищого навчального закладу Болгарії – Русенського університету “Ангела Канчева” (РУ “Ангел Канчев”), загальною кількістю 258 осіб віком від 18 до 22 років. Застосовано методику діагностики особистісних факторів обдарованості (ЛФО) (Бельская, 2019); “Тест структури інтелекту” (IST 2000) (Amtchauer et al., 2001). Додатково використано змінну – академічна оцінка успішності (АОУ). **Результати.** Кореляційним аналізом Пірсона (R) встановлено п'ятнадцять кореляційних зв'язків ($p \leq .050$; $p \leq .010$; $p < .001$) факторів академічної обдарованості з типами інтелекту й академічною оцінкою успішності. З'ясовано, що фактор обдарованості “надситуативна активність” має найбільшу кількість достовірних кореляційних зв'язків – чотири ($p < .001$; $p \leq .050$), й обґрунтовано, що цей фактор є найважливішим і найбільш залежним у академічній обдарованості майбутніх учителів. Встановлено U-критерієм Манна-Уїтні статистично достовірну перевагу групи 2 (високий рівень академічної оцінки успішності) за параметром “надситуативна активність” ($U=6340.000$; $p < .040$). Пояснено, що надситуативна активність респондентів є системоутворювальним фактором академічної обдарованості майбутніх учителів. **Дискусія і висновки.** Отримані емпіричні результати і з'ясовані статистично достовірні зв'язки та відмінності мають наукову новизну й прикладну цінність. Запропоновано низку рекомендацій, які стосуються реорганізації та впровадження інноваційних процесів підготовки майбутніх учителів із метою розвитку академічної обдарованості та надання обдарованим студентам якісного психолого-педагогічного супроводу. **Ключові слова:** феномен обдарованості, академічна успішність, студенти, освітнє середовище, навчально-професійна діяльність, вищий навчальний заклад.

Introduction

Students' academic giftedness determines the quality of educational process on the whole. Practice shows that the deeper a student is engaged in the process of learning new information, the higher their academic performance evaluation is. Future teachers' academic giftedness is related not only to high results in the process of professional education, but also to probability of transforming a high-potential student into a talented teacher of a comprehensive school. Academic giftedness also means a high probability of future practical activeness of a student in their specialization, development of a successful pedagogical career and the ability to educate a talented generation.

Pedagogical education as a training direction is not a priority for potential future teachers. At the same time the researched direction is a priority for educational systems of Kazakhstan and Bulgaria. Nowadays attention is focused on new specializations meeting the conditions of active technological development, in particular, educational engineering, pedagogy in the area of robotechics, game-based pedagogy, innovatics, etc.

Academic giftedness is an important aspect of educational specialization, remaining a key element instilling the fundamentals of worldview in consciousness of the younger generation, and also the approaches to world outlook, determining topicality of future teachers' academic giftedness. Therefore, elucidating conditions for maintaining future teachers' academic giftedness in the activity of a relevant federal agency is an important issue.

When training future professionals in the field of pedagogy, higher education institutions believe that students have inborn dispositions and abilities for performing relevant activity. Consequently, universities are oriented towards educating a professional with certain integral, general and special competences, mainly provided by educational components of academic programs. The development of such academic programs implies that future teachers have sufficient intellectual resources to meet the educational standard, focuses on the formation of psychological readiness for future pedagogical activity. However, practice of universities shows that dispositions and abilities of such students are not even and equal. One of the reasons for

Вступ

Академічна обдарованість студентів визначає якість освітнього процесу загалом. Практика показує, що чим глибше студент занурюється у процес засвоєння нової інформації, тим вища його академічна оцінка успішності. Для майбутніх педагогів академічна обдарованість пов'язана не тільки з високими результатами в процесі профільного навчання, але також з імовірністю трансформації перспективного студента в талановитого педагога загальноосвітньої школи. Академічна обдарованість також передбачає високу ймовірність майбутньої практичної активності студента в межах профілю навчання, побудови результативної педагогічної кар'єри та здатності виховувати талановите покоління.

Педагогічна освіта як напрямок підготовки не є пріоритетним профілем для потенційних майбутніх педагогів. Водночас досліджуваний напрямок є пріоритетним для казахстанської і болгарської освітніх систем. Сьогодні увагу акцентовано на нових спеціалізаціях, що відповідають активному розвитку технологій, зокрема, освітній інжиніринг, педагогіка у сфері робототехніки, гейм-педагогіка, інноватика та ін.

Академічна обдарованість є важливим аспектом профілю навчання, залишаючись ключовою ланкою, що закладає у свідомість підростаючого покоління основи сприйняття світу, а також підходить до світорозуміння, що визначають актуальність академічної обдарованості майбутніх профільних педагогів. Тому важливою проблемою системи освіти є з'ясування умов збереження академічної обдарованості серед майбутніх педагогів у межах діяльності профільного федерального відомства.

У процесі підготовки майбутніх спеціалістів у сфері педагогіки, вищі навчальні заклади передбачають, що в студентів є вроджені задатки та здібності для здійснення подібної профільної діяльності. Внаслідок цього університет зорієнтований на формування спеціаліста з певними інтегральними, загальними і спеціальними компетенціями, які переважно забезпечують освітні компоненти, передбачені навчальними програмами. Розробка окреслених програм навчального характеру передбачає, що майбутні педагоги мають достатні інтелектуальні ресурси для засвоєння освітнього стандарту, акцентує увагу на формуванні психологічної готовності до майбутньої

this phenomenon is a different level of giftedness concerning pedagogical activity in students.

Scientists still discuss the concept of giftedness and also the appropriateness of using this predictor in relation to future teachers. Researcher J. Borland (2021) argues that giftedness as a phenomenon has ceased to be a natural human resource. It can be instilled in anyone since giftedness is a constructed strategy and a result of purposeful educational activity. E. Winner (2000) believes that many people regard giftedness as an individual's possession of qualitatively different resources, which allow them improve themselves more intensively than others. The criterion for identifying potential giftedness is an ability to ask deep philosophical questions and seek answers to them. This talent and relevant talents manifest themselves, in particular, as a result of inborn abilities. With regard to it E. Winner (2000) indicates a non-standard predictor, that among the gifted people there are differences in the degree of possession of unique intellectual qualities. In particular, researchers R. Subotnik et al. (2011) highlight that giftedness is wrongly considered to be a social advantage. They found those unique abilities are significant only in that cases if they are important in an applied aspect. Moreover, researchers paid attention to the fact that giftedness is a unique trajectory of self-enhancement in different areas that indicates inequality of gifted people from different fields of activity. On the other hand, they found that giftedness is temporary, since each gifted individual achieves their peak growth and experiences a professional or intellectual crisis later. In addition, universalization of giftedness is incorrect because of differential opportunities for people with special abilities in this or that social space (Subotnik et al., 2011).

Researchers F. Preckel et al. (2015) focused their attention on unobvious attempts to identify gifted people in educational process, i. e. on standard difficulties in their social adaptation. L. Kershen (2015) thinks that the label of giftedness actually plays a role of a hindering factor in the process of education both for a teacher and a learner. A differentiated approach to gifted students causes additional difficulties for realization of educational process, designed for universal instruments

педагогічної діяльності. Однак практика університетів показує, що здібності й схильності серед таких студентів неоднорідні та нерівноцінні. Однією з причин зазначеного феномену є різний рівень обдарованості щодо педагогічної діяльності серед студентів.

У науковому співтоваристві досі дискутують поняття обдарованості, а також доцільність застосування такого предиктора щодо майбутніх педагогів. Дослідник J. Borland (2021) зазначає, що обдарованість як явище перестала бути природним ресурсом людини. Цю якість можна прищепити будь-якій людині, оскільки обдарованість є сконструйованою стратегією і результатом цілеспрямованої виховної діяльності. E. Winner (2000) вважає, що багато людей сприймають обдарованість як володіння людиною якісно іншими ресурсами, що дозволяють їй удосконалюватися інтенсивніше за інших. Критерієм виявлення потенційної обдарованості є здатність ставити філософські питання поглибленого характеру та шукати на них відповіді. Зазначений талант та супутні таланти виявляються, зокрема, в результаті вроджених здібностей. При цьому E. Winner (2000) вказує на нестандартний предиктор, що серед обдарованих людей також є відмінності в мірі володіння унікальними інтелектуальними якостями. Зокрема, дослідники Subotnik et al. (2011) зазначають, що обдарованість помилково сприймають як соціальну перевагу. Вони з'ясували, що унікальні здібності мають значення лише в тому випадку, якщо вони важливі у прикладному аспекті. Водночас дослідники акцентували увагу, що в різних галузях обдарованість є своєрідною траєкторією вдосконалення, що вказує на нерівноцінність обдарованих осіб із різних сфер діяльності між собою. З іншого боку, вони визначили, що обдарованість має тимчасовий характер, оскільки кожна обдарована людина досягає в чомусь свого пікового розвитку й потім відчуває професійний чи інтелектуальний спад. Також універсалізація обдарованості некоректна через диференціальні можливості для людей з особливими здібностями в тому чи іншому суспільному просторі (Subotnik et al., 2011).

Дослідники Preckel et al. (2015) зацентрували увагу на неочевидних способах виявлення обдарованих людей в освітньому процесі, а саме на стандартну для таких студентів складність у соціальній адаптації. L. Kershen

and students with standard indicators of readiness to acquire information (Kershen, 2015). J. Peterson (2006) partly confirms validity of the evidences of the above mentioned researcher and suggests considering the phenomenon of giftedness within psycho-emotional development, which allows students to independently search for important information concerning education and not to initiate radical changes in academic programs, since they apply a universal approach to education (Peterson, 2006). D. Ford (1995) has a different opinion and believes that universality of educational process often prevents identification of gifted students who are not inclined to actively prove themselves in different academic or extra-curricular activities because of their upbringing, previous education and for other reasons (Ford, 1995).

A variety of viewpoints on the concept of academic giftedness also poses a serious scientific problem, since different opinions focus attention on a considerable number of quality characteristics of students' academic giftedness that incentivizes taking into consideration different components as a basis for studying this phenomenon. M. Kaiser, S. Seitz (2023) emphasize that academic giftedness is always associated with educational justice which can be provided to students solely by a teacher. Educational justice is considered to be a set of instruments and technologies which allow revealing unique abilities of all students despite their personal qualities. Researchers W. Walsh et al. (2023) are inclined to regard academic giftedness as symbiosis consisting of students' self-regulation, self-control adaptive capacities. M. McCreary (2023) believes that academic giftedness is a component of creation process, and, consequently, any student can achieve unique results in the process of education. Retrospective analysis allows generalizing that, given the above scientific statements and conclusions, future teachers' academic giftedness can be developed provided that a unique system is created. This system should consider: reflexive competence as a basis for constructing educational process, inclination toward philosophical studies, a reasonable trajectory for training future teachers, conditions for adaptation of students

(2015) вважає, що ярлик обдарованості насправді виконує роль перешкоджаючого чинника у процесі навчання як викладача, так і того, хто засвоює знання. Диференційний підхід щодо обдарованих студентів створює додаткові труднощі для реалізації освітнього процесу, що розрахований на універсальні інструменти та студентів зі стандартними показниками щодо готовності сприймати нову інформацію (Kershen, 2015). J. Peterson (2006) почасти підтверджує обґрунтованість доказів попереднього дослідника і пропонує розглянути феномен обдарованості в межах психоемоційного розвитку, який дозволяє студентам самостійно шукати важливу інформацію освітнього характеру та не ініціювати суттєві зміни в навчальних програмах, оскільки вони реалізують універсальний підхід до навчання (Peterson, 2006). D. Ford (1995) дотримується іншого погляду і вважає, що універсальність освітнього процесу часто не дозволяє визначити обдарованих студентів, які через своє виховання, попередню освіту та інші можливості не схильні себе активно проявляти в різних навчальних та позанавчальних заходах (Ford, 1995).

Розмаїття точок зору щодо поняття академічної обдарованості також складає не меншу наукову проблему, оскільки різні точки зору фокусують увагу на значному переліку якісних характеристик академічної обдарованості студентів, що спонукає брати до уваги різні компоненти за основу вивчення зазначеного феномену. M. Kaiser, S. Seitz (2023) зазначають, що академічна обдарованість завжди пов'язана з освітньою справедливістю, яку студентам може забезпечити виключно викладач. Під освітньою справедливістю вони розуміють набір інструментів та технологій, що дозволяють розкривати унікальні здібності всіх студентів незалежно від їхніх особистісних характеристик. Дослідники W. Walsh et al. (2023) схильні розглядати академічну обдарованість як симбіоз, що складається із саморегуляції, самоврядування та адаптивних можливостей студентів. M. McCreary (2023) вважає, що академічна обдарованість є складовою творчого процесу, а, отже, будь-який студент може досягти унікальних результатів у процесі навчання. Ретроспективний аналіз дає підстави узагальнити, що, з огляду на вищенаведені наукові твердження й висновки, досягнення академічної обдарованості майбутніх

with noticeable academic giftedness in a university society, preconditions for psycho-emotional development and manifestation of educational justice. Gr. Lauwers (2019) mentions an additional component – the necessity to reform the educational process of future teachers, in particular, permanent certification at the stage of taking university courses. Researchers K. Anand and M. Lall (2022) underscore the necessity of permanent control over the dynamics of school education aimed at timely implementation of effective instruments in the process of future teachers' education. The research of A. Kariyev et al. (2022) proves that interactive educational technologies are a factor of subjectivity of higher education students. There are studies establishing that there is a direct correlation between safe educational space and respondents' motivational orientation (Blynova et al., 2020; Prokhorenko et al., 2023), external factors have a considerable impact on teachers' dominant mental states in the process of distance education (Kalka et al., 2022; Popovych et al., 2023a), social expectations have a correlation with efficiency of educational-professional training (Popovych et al., 2020), and students' self-efficacy has a significant correlation with personality traits (Halian et al., 2023a) and depends on a teacher's personal qualities and constructiveness of their interaction (Halian et al., 2023b). Thus, accumulation of scientific approaches can create an optimal educational system which enhances the abilities of future teachers to acquire knowledge of different levels of complexity during their educational-professional training.

Academic giftedness is considered to be students' ability to successfully master educational materials, do educational tasks on time, actively participate in a social life of their higher education institution, tolerate uncertainty and be agents of innovations.

Hypothesis. Personal factors of future teachers' academic giftedness will have statistically significant correlations with academic performance evaluation and parameters of intelligence; the investigated groups distributed by academic performance will have significant differences by personal factors of academic giftedness, verbal, mathematical and spatial intelligence.

педагогів можливе лише за умови формування унікальної системи. У межах зазначеної системи необхідно враховувати: рефлексивну компетенцію як основу конструкції освітнього процесу, схильність до філософських досліджень, аргументовану траєкторію підготовки майбутніх педагогів, умови для адаптації студентів із вираженою академічною обдарованістю в соціумі університету, передумови для психоемоційного розвитку та прояву освітньої справедливості. Як додатковий компонент Gr. Lauwers (2019) називає необхідність реформування процесу навчання майбутніх педагогів, зокрема проведення перманентної сертифікації ще на етапі навчання в університеті. Дослідники K. Anand, M. Lall (2022) підкреслюють необхідність постійного контролю за динамікою шкільної освіти з метою своєчасного впровадження результативних інструментів у процесі навчання майбутніх педагогів. У дослідженні A. Kariyev et al. (2022) доказано, що інтерактивні освітні технології є чинником суб'єктності студентів вищого навчального закладу. Є дослідження, в яких з'ясовано, що безпечність освітнього простору має прямий зв'язок із мотиваційною спрямованістю респондентів (Blynova et al., 2020; Prokhorenko et al., 2023), зовнішні чинники суттєво позначаються на домінуючих психічних станах викладачів під час дистанційного навчання (Kalka et al., 2022; Popovych et al., 2023a), соціальні очікування мають зв'язок з ефективністю навчально-професійної підготовки (Popovych et al., 2020), а самоефективність підопічних має достовірний кореляційний зв'язок з особистісними якостями (Halian et al., 2023a) і залежить від якостей наставника та конструктивності їхньої взаємодії (Halian et al., 2023b). Таким чином, акумулювання наукових підходів здатне створити оптимальну освітню систему, яка посилює здібності майбутніх педагогів до засвоєння знань різного рівня складності під час навчально-професійної підготовки.

Під академічною обдарованістю розуміємо здатність студентів успішно опанувати навчальний матеріал, своєчасно виконувати освітні завдання, брати активну участь у суспільному житті вищого навчального закладу, толерувати невизначеність і бути агентами інновацій.

Гіпотеза. Особистісні фактори академічної обдарованості майбутніх педагогів матимуть

The aim. To establish psychological content parameters, correlations and factors of future teachers' academic giftedness.

Methods

Participants. The research participants were the 2nd–4th year full-time students pursuing a degree in pedagogy at three higher education institutions: two institutions from Kazakhstan – Abai Kazakh National Pedagogical University (Abai KNPU), Auezov South Kazakhstan University (Auezov SKU) and one institution from Bulgaria – “Angel Kanchev” University of Ruse (RU “Angel Kanchev”), numbering 258 people aged from 18 to 22 years. Auezov SKU was represented by n=76 students comprising 29.46% of the sample; n=89; 34.50% students from Abai KNPU and n=93; 36.04% students from RU “Angel Kanchev” participated in our research. The descriptive frequency characteristic of the sample has the following parameters: M=19.46; SD=±3.04; Me=19.50; Mo=20.00. The sample has the following distribution by gender: males (n=75; 29.07%) and females (n=183; 70.93%).

Organization of the research. The research was conducted by a summative strategy on the scientific topics of the academic departments of higher education institutions. The research complied with the strategic plan and was within the scope of activity of Kazakhstan relevant federal agency. The research was approved by the scientific-methodological departments of Abai KNPU, Auezov SKU and the ethical committee of RU “Angel Kanchev”. There were more than 258 participants in the research, but, at the stage of data processing, we selected only those forms of the questionnaires which were completed and did not contain controversial data. The survey was carried out in April – May of the 2022–2023 academic year. In June, 2023 we made a request for academic performance evaluation of the respondents who comprised the sample. The research results were processed and registered in September – October of the 2023–2024 academic year. Empirical data were collected through personal accounts of students' electronic systems. The research met the requirements of awareness, voluntariness and confidentiality that ensured a high percentage of participation, and also significance and reliability of the obtained empirical data.

статистично достовірні кореляційні зв'язки з академічною оцінкою успішності та параметрами інтелекту; досліджувані групи, розподілені за академічною успішністю, матимуть значущі відмінності за особистісними факторами академічної обдарованості, вербальним, математичним і просторовим інтелектом.

Мета. З'ясувати психологічні змістові параметри, кореляційні взаємозв'язки і фактори академічної обдарованості майбутніх педагогів.

Методи

Учасники. У дослідженні взяли участь студенти 2–4 курсів, які навчаються на очній формі педагогічних спеціальностей трьох вищих навчальних закладів: двох з Казахстану – Казахського національного педагогічного університету імені Абая (КНПУ імені Абая), Південно-Казахстанського університету імені М. Ауезова (ПКУ імені М. Ауезова) й одного з Болгарії – Русенського університету “Ангела Канчева” (РУ “Ангел Канчев”), загальною кількістю 258 осіб віком від 18 до 22 років. ПКУ імені М. Ауезова представили n=76 студентів, що склало 29.46% вибіркової сукупності; n=89; 34.50% студентів із КНПУ імені Абая і n=93; 36.04% студентів із РУ “Ангел Канчев” взяли участь у нашому дослідженні. Описова частотна характеристика вибіркової сукупності має такі параметри: M=19.46; SD=±3.04; Me=19.50; Mo=20.00. За статевою ознакою вибіркова сукупність має такий розподіл: чоловіча стать (n=75; 29.07%) і жіноча стать (n=183; 70.93%).

Організація дослідження. Дослідження організовано за констатувальною стратегією й виконано в межах ініціативних тем профільюючих кафедр закладів вищої освіти. Це дослідження відповідало стратегічному плану і знаходилося в межах діяльності профільного федерального відомства Казахстану. Дослідження узгоджено з науково-методичними підрозділами КНПУ імені Абая, ПКУ імені М. Ауезова й етичним комітетом РУ “Ангел Канчев”. У дослідженні взяла участь більша кількість респондентів, ніж 258 осіб, але на стадії обробки даних відібрано тільки ті бланки опитувальників, які були повністю заповнені й не містили суперечливих даних. Опитування організовано в квітні – травні 2022–2023 навчального року. У червні 2023 року зроблено запит на академічну оцінку успішності респондентів, що ввійшли у вибірку сукупність.

Procedures and Instruments. The key psychodiagnostic instrument used in the research was the method for diagnosing personal factors of giftedness (PFG) (Belskaya, 2019). The method combined eighty-two statements, contained a bipolar four-point Stapel scale with the following variants of responses: “-2” – do not agree, “-1” – rather disagree, “1” – rather agree, “2” – agree. The variance of the obtained “raw” scores implied the range from negative scores to positive ones. The method contains normative scales of converting “raw” scores into sten scores – from 1 to 10 stens, that was used when processing empirical results. The method scales: over-situational activeness (OA), creative dysfunctionality (CD), intuition (I), risk inclination (RI) and reproductive activeness (RA). We used “Intelligence structure test” (IST 2000) (Amtchauer et al., 2001) for diagnosing verbal intelligence (by means of subtests 1–5), mathematical intelligence (by means of subtests 6–7) and spatial intelligence (by means of subtests 8–9). We used standard certified materials of subtests, recommended for diagnosing intelligence of individuals aged 13–61 years. The test consisted of 176 tasks which were done by the respondents for 90 minutes. The time for doing the task was automatically registered in personal accounts of the students’ electronic systems. One point was awarded for each correct answer. Consequently, we obtained three ranges of levels: from 0 to 60 points – a low level; from 61 to 130 points – a medium level; from 131 to 176 points – a high level. Reliability of the internal consistency was assessed by Cronbach’s alpha. By the method “PFG” (Belskaya, 2019), Cronbach’s α equaled .732, that is a satisfactory level. By the method “IST 2000” (Amtchauer et al., 2001), Cronbach’s α was .784, that is a satisfactory level. Academic performance evaluation (APE) was established by the method used in Kazakhstan educational system. The students’ academic achievements by all academic subjects and training courses were assessed by the letter grading system for knowledge evaluation, related to a traditional scale of marks. Results of the Bulgarian students’ academic performance were converted into APE. Tabl. 1 gives the parameters of the applied evaluation system.

У вересні – жовтні 2023–2024 навчального року здійснено обробку й оформлення результатів дослідження. Збір емпіричних даних здійснено через особисті кабінети електронної системи студента. Витримано вимоги поінформованості, добровільності й конфіденційності, що забезпечило високий відсоток участі й достовірність та надійність отриманих емпіричних даних.

Процедура та інструменти. Ключовим психодіагностичним інструментом, використаним у нашому дослідженні, є методика діагностики особистісних факторів обдарованості (ЛФО) (Бельская, 2019). Методика об’єднала вісімдесят два твердження, містить біполярну чотирибальну шкалу Степела з варіантами відповідей: “-2” – не погоджуюся, “-1” – імовірно не погоджуюся, “1” – імовірно погоджуюся, “2” – погоджуюся. Варіативність отриманих “сирих” балів передбачала діапазон від від’ємних балів до додатних. Методика містить нормативні шкали переведення “сирих” балів у стени – від 1 до 10 стенив, що й було нами використано під час обробки емпіричних результатів. Шкали методики: надситуативна активність (НА), творча дисфункційність (ТД), інтуїція (І), схильність до ризику (СР) і репродуктивна активність (РА). Використано “Тест структури інтелекту” (IST 2000) (Amtchauer et al., 2001), яким діагностовано вербальний інтелект (за допомогою субтестів 1–5), математичний інтелект (за допомогою субтестів 6–7) і просторовий інтелект (за допомогою субтестів 8–9). Застосовано стандартний сертифікований матеріал субтестів, який рекомендований для діагностики інтелекту осіб у віковому діапазоні від 13 до 61 року. Тест складався зі 176 завдань, які респонденти виконували впродовж 90 хвилин. Час на виконання автоматично фіксувався в особистому кабінеті електронної системи студента. За кожну правильну відповідь було нараховано один бал. Відповідно нами отримано три діапазони рівнів: від 0 до 60 балів – низький рівень; від 61 до 130 балів – середній; від 131 до 176 балів – високий. Надійність внутрішньої узгодженості з’ясовано за методологією Лі Кронбаха. За методикою “ЛФО” (Бельская, 2019) α -Кронбаха склала .732, що є задовільним рівнем. За методикою “IST 2000” (Amtchauer et al., 2001) α -Кронбаха склала .784, що є середнім рівнем. Академічну оцінку успішності (АОУ) визначено за методологією, якою послуговується система освіти Казахстану. Академічні

Table 1. Letter grading system for knowledge evaluation in Kazakhstan education

Таблиця 1. Бально-рейтингова буквенна система оцінки знань освіти Казахстану

Grade by the letter system Оцінка за буквеною системою	Grade by the traditional system Оцінка за традиційною системою	Percentage (%) Відсотковий вміст (%)	Numerical equivalent (grade) Цифровий еквівалент (бал)
A	excellent відмінно	95–100	4.00
A-	excellent відмінно	90–94	3.67
B+	good добре	85–89	3.33
B	good добре	80–84	3.00
B-	good добре	75–79	2.67
C+	satisfactory задовільно	70–74	2.33
C	satisfactory задовільно	65–69	2.00
C-	satisfactory задовільно	60–64	1.67
D+	satisfactory задовільно	55–59	1.33
D	satisfactory задовільно	50–54	1.00
F	unsatisfactory незадовільно	0–49	0.00

Resource: Kazakhstan educational system.

Ресурс: системи освіти Казахстану.

The data on the respondents' academic performance evaluation were provided by the scientific-methodological departments of the higher education institutions by the results of the 2022–2023 academic year.

Variables. The factors of future teachers' academic giftedness – over-situational activeness, creative dysfunctionality, intuition, risk inclination and reproductive activeness – were dependent variables. The parameters of verbal, mathematical and spatial intelligence were independent variables. An additional variable – academic performance assessment – was used to establish correlations of the dependent variables with the indicators of performance.

Statistical Analysis. The empirical data were collected from the participants' personal accounts. Standard forms were Google forms with automatized data processing by the scales. Then, the collected empirical data on each respondent were processed by the computer program "SPSS" (version 17.0.3). The following statistically significant coefficients

досягнення студентів за всіма видами навчальних предметів і практик оцінювали за бально-рейтинговою буквеною системою оцінки знань, яка має зв'язок із традиційною шкалою оцінок. Результати успішності болгарських студентів було переведено в АОУ. У табл. 1 подано параметри застосованої системи оцінювання.

Отримані дані академічної оцінки успішності респондентів були надані науково-методичними відділами закладів вищої освіти за результатами 2022–2023 навчального року.

Змінні. Залежними змінними є фактори академічної обдарованості майбутніх педагогів: надситуативна активність, творча дисфункційність, інтуїція, схильність до ризику й репродуктивна активність. Параметри вербального, математичного і просторового інтелекту склали перелік основних незалежних змінних. З метою з'ясування закономірностей залежних змінних із показниками результативності було введено додаткову змінну – академічну оцінку успішності.

Статистичне аналізування. З особистих

were used: Cronbach's α , Pearson's correlation coefficient (R) and Student's t -test. The differences between the researched groups were identified by the Mann-Whitney U -test. The levels of statistical significance used in statistical analysis were – $p \leq .050$, $p \leq .010$ and $p < .001$.

Results

The results of the empirical cross-section were determined by the method for diagnosing personal factors of giftedness (Belskaya, 2019), "Intelligence structure test" (Amtchauer et al., 2001) and academic performance evaluation. The computer program "SPSS" (version 17.0.3) was used to determine the main descriptive frequency characteristics which are given in Tabl. 2 by all the parameters.

We performed comparison of the obtained descriptive frequency characteristics with the mean by the scales of the method for diagnosing personal factors of giftedness proposed by N. Belskaya (2019) and did not find significant differences. By "Intelligence structure

кабінетів електронної системи студентів, які взяли участь у дослідженні, було зібрано емпіричний масив даних. Стандартні бланки являли собою Google-форми з автоматизованим обліком даних за шкалами. Далі зібрані емпіричні дані за кожним респондентом оброблено комп'ютерною програмою "SPSS" (версія 17.0.3). Застосовано статистично достовірні коефіцієнти: α -Кронбаха, коефіцієнт кореляції К. Пірсона (R), t -критерій Стьюдента. Відмінності між досліджуваними групами з'ясовано за U -критерієм Манна-Уїтні. Рівні статистичної достовірності дослідження, що використані під час статистичного аналізу – $p \leq .050$, $p \leq .010$ і $< .001$.

Результати

Визначено результати емпіричного зрізу за методикою діагностики особистісних факторів обдарованості (Бельская, 2019), "Тестом структури інтелекту" (Amtchauer et al., 2001) і академічною оцінкою успішності. За допомогою комп'ютерної програми "SPSS" (версія 17.0.3) визначено основні описові частотні характеристики й за усіма параметрами подано в табл. 2.

Table 2. Empirical research data given by descriptive frequency characteristics (n=258)

Таблиця 2. Емпіричні дані дослідження подані за описовими частотними характеристиками (n=258)

Parameters Параметри	Min	Max	Me	Mo	M	SD	S	K
OA HA	1.00	10.00	6.00	10.00	6.13	±2.85	-.071	-1.052
CD ТД	1.00	10.00	4.00	2.00	4.55	±2.60	.600	-.777
I І	2.00	10.00	5.50	7.00	5.81	±1.82	.203	-.058
RI СР	1.00	9.00	7.00	7.00	5.89	±2.52	-.740	-.753
RA РА	1.00	10.00	5.50	8.00	5.51	±2.85	-.104	-1.235
VI ВІ	30.00	80.00	40.00	80.00	54.65	±18.98	.745	-1.145
MI МІ	21.00	35.00	26.00	35.00	28.31	±5.34	.211	-1.652
SI ПІ	22.00	37.00	28.50	30.00	28.23	±4.98	.329	-1.111
APE АОУ	1.00	4.00	3.00	3.00	2.56	±1.00	-.066	-1.054

Note: Min – minimum value; Max – maximum value; Me – median (in italics); Mo – mode; M – mean; SD – mean squared deviation; S – skewness; K – kurtosis; OA – over-situational activeness; CD – creative dysfunctionality; I – intuition; RI – risk inclination; RA – reproductive activeness; VI – verbal intelligence; MI – mathematical intelligence; SI – spatial intelligence; APE – academic performance evaluation.

Примітка: Min – мінімальне значення; Max – максимальне значення; Me – медіана (використано курсив); Mo – мода; M – середнє арифметичне значення; SD – середнє квадратичне значення; A – асиметрія; E – ексцес; HA – надситуативна активність; ТД – творча дисфункційність; I – інтуїція; СР – схильність до ризику; РА – репродуктивна активність; ВІ – вербальний інтелект; МІ – математичний інтелект; ПІ – просторовий інтелект; АОУ – академічна оцінка успішності.

test” (Amtchauer et al., 2001), the respondents demonstrated medium indicators by all the types of intelligence, but no statistically significant differences were identified. Comparison of the descriptive frequency characteristic of the samples of the Kazakh and Bulgarian students did not show statistically significant differences, therefore, all the following statistical analyses were performed on the total sample. We have reason to think that the sample selected randomly is within the recommended norms by their measurements.

Using Pearson’s correlation coefficient (R), we established correlations between the dependent and independent variables and the additional variable. Tabl. 2 gives correlations of the research on future teachers’ academic giftedness.

We can state that the respondents’ personal factors of giftedness have statistically significant correlations with the researched parameters. The fifteen correlations testify to a high degree of interdependence of the researched parameters. The factor of giftedness “over-situational activeness” has the largest number of significant correlations – four ($p < .001$; $p \leq .050$). It also has the strongest positive correlation with verbal intelligence ($R = .715$; $p < .001$), that allows considering this factor the most important and the most dependent one

Далі здійснено порівняння отриманих описових частотних характеристик із середніми нормами за шкалами методики діагностики особистісних факторів обдарованості, які запропонувала Н. Бельская (2019), і не з’ясовано достовірних відмінностей. За “Тестом структури інтелекту” (Amtchauer et al., 2001) респонденти продемонстрували достатньо середні показники за всіма типами інтелекту, але статистично достовірних відмінностей не було зафіксовано. Порівняння описових частотних характеристик вибіркової сукупності казахських і болгарських студентів статистично достовірних відмінностей не показало, тому всі наступні статистичні аналізування зроблено на загальній вибірковій сукупності. Є підстави вважати, що вибірка сукупність, яка обрана рандомно, знаходиться за своїми вимірами в межах рекомендованих середніх нормативів.

Далі за допомогою критерію К. Пірсона (R) з’ясовано кореляційні зв’язки між залежними й незалежними змінними та додатковою змінною. У табл. 2 подано кореляції дослідження академічної обдарованості майбутніх вчителів.

Констатовано, що всі особистісні фактори обдарованості респондентів мають статистично достовірні кореляційні зв’язки з досліджуваними параметрами. Загалом п’ятнадцять кореляційних зв’язків свідчать про високу

Table 3. Correlations of the research on future teachers’ academic giftedness ($n=258$) by K. Pearson (R)

Таблиця 3. Кореляції за К. Пірсоном (R) дослідження академічної обдарованості майбутніх вчителів ($n=258$)

Scales Шкали	Pearson, R Пірсон, R	Parameters Параметри			
		VI ВІ	MI МІ	SI ПІ	APE АОУ
Over-situational activeness (OA) Надситуативна активність (НА)	R	.715**	.542**	.577**	<i>.134*</i>
	p	<.001	<.001	<.001	.032
Creative dysfunctionality (CD) Творча дисфункційність (ТД)	R	-.694**	-.687**	-.639**	-.087
	p	<.001	<.001	<.001	.163
Intuition (I) Інтуїція (І)	R	.385**	<i>.134*</i>	.378**	.003
	p	<.001	.032	<.001	.958
Risk inclination (RI) Схильність до ризику (СР)	R	.317**	.092	.223**	.043
	p	<.001	.141	<.001	.494
Reproductive activeness (RA) Репродуктивна активність (РА)	R	-.192**	-.169**	-.257**	-.040
	p	.002	.006	<.001	.518

Note: R – Pearson’s test; p – reliability level of the Pearson’s test; VI – verbal intelligence; MI – mathematical intelligence; SI – spatial intelligence; APE – academic performance evaluation; * – significance level $p \leq .050$ (in *italics*); ** – significance level $p \leq .010$ and $p < .001$ (in **bold**).

Примітка: R – критерій Пірсона; p – рівень достовірності критерію Пірсона; ВІ – вербальний інтелект; МІ – математичний інтелект; ПІ – просторовий інтелект; АОУ – академічна оцінка успішності; * – кореляція на рівні $p \leq .050$ (позначено курсивом); ** – кореляція на рівні $p \leq .010$ і $p < .001$ (позначено **жирним шрифтом**).

in future teachers' academic giftedness. Such respondents are characterized by openness, curiosity, imagination, high cognitive activeness, aspiration to experimentation, the ability to go beyond standard situations, i.e. to think unconventionally. Expectedly, the parameters "creative dysfunctionality" and "reproductive activeness" have all inverse statistically significant correlations, since, obviously, reproductive activeness indicates conservativeness and unwillingness to change anything, experiment or act unconventionally. At the same time, we understand that the aspiration to develop an endless list of methodological recommendations, introduce a number of instructions, step-by-step algorithms and operationalize students' education can have a considerable negative impact on "over-situational activeness" and can have a positive effect on "reproductive activeness". At the same time, "creative dysfunctionality" is related to the problems of self-regulation in educational activity, that partly entails a problem of procrastination and has a considerable impact on making any decisions by future teachers. Creative dysfunctionality has the strongest negative correlations and is the most dangerous factor, affecting the respondents' giftedness. The direct correlation of intuition with the researched parameters is obvious. Risk inclination has only two statistically significant correlations – with CI ($R=.317$; $p<.001$) and SI ($R=.223$; $p<.001$). The first hypothesis was confirmed, since personal factors of future teachers' academic giftedness have statistically significant correlations with the parameters of intelligence and academic performance evaluation.

Then, it was necessary to confirm/disprove the second hypothesis. Therefore, the researched groups were put according to their academic performance in Group 1 (a low level) and Group 2 (a high level) by the median ($Me=3.00$). Group 1 consisted of $n=122$ (47.29%) respondents and Group 2 – $n=136$ (52.71%). Tabl. 4 gives the results of comparison of personal factors of giftedness and the types of intelligence in Groups 1 and 2 by means of the Mann-Whitney U-test.

An advantage of Group 2 by the only parameter "over-situational activeness" was established

міру взаємозалежності досліджуваних параметрів. Фактор обдарованості "надситуативна активність" має найбільшу кількість достовірних кореляційних зв'язків – чотири ($p<.001$; $p\leq.050$). Також володіє найміцнішим позитивним зв'язком із вербальним інтелектом ($R=.715$; $p<.001$), що дає підстави вважати цей фактор найважливішим і найбільш залежним у академічній обдарованості майбутніх вчителів. Таким респондентам притаманні відкритість, допитливість, уява, висока пізнавальна активність, прагнення до експериментування, вміння виходити за рамки стандартних ситуацій, тобто нестандартно мислити. Очікувано, параметри "творча дисфункційність" і "репродуктивна активність" мають усі зворотно спрямовані статистично достовірні кореляційні зв'язки, оскільки, очевидно, репродуктивна активність вказує на консервативність і небажання щось змінювати, експериментувати чи діяти нестандартно. Водночас розуміємо, що прагнення розробити безкінечний перелік методичних рекомендацій, упровадити низку інструкцій, покрокових алгоритмів і операционалізувати навчання студентів може суттєво негативно позначитися на "надситуативній активності" й позитивно – на "репродуктивній активності". Водночас "творча дисфункційність" зв'язана з проблемами саморегуляції в навчальній діяльності, що тягне почасти проблему прокрастинації й суттєво позначається на ухваленні майбутніми вчителями будь-яких рішень. Творча дисфункційність має найміцніші зворотні кореляційні зв'язки і є найнебезпечнішим фактором, що впливає на обдарованість респондентів. Очевидною є пряма залежність інтуїції з досліджуваними параметрами. Водночас схильність до ризику наділена тільки двома статистично достовірними кореляційними зв'язками – з ВІ ($R=.317$; $p<.001$) і ПІ ($R=.223$; $p<.001$). Першу гіпотезу доказано, оскільки особистісні фактори академічної обдарованості майбутніх вчителів мають статистично достовірні кореляційні зв'язки з параметрами інтелекту та академічною оцінкою успішності.

Далі необхідно було доказати/спростувати другу гіпотезу. Тож досліджувані групи було розподілено за академічною успішністю за медіаною ($Me=3.00$) на групу 1 (низький рівень) і групу 2 (високий рівень). Групу 1 склали $n=122$ (47.29%) респонденти і групу 2 – $n=136$ (52.71%). У табл. 4 подано результати

Table 4. Comparison of the groups with low (Group 1) and high (Group 2) academic performance evaluation (APE)
Таблиця 4. Порівняння груп із низькою (група 1) й високою (група 2) академічною оцінкою успішності (АОУ)

Parameters Параметри	Mann-Whitney U-test Коефіцієнт Манна-Уїтні	
	U	p
Over-situational activeness (OA) Надситуативна активність (НА)	6340.500	.040
Creative dysfunctionality (CD) Творча дисфункційність (ТД)	7325.500	.100
Intuition (I) Інтуїція (І)	7625.500	.251
Risk inclination (RI) Схильність до ризику (СР)	7514.000	.181
Reproductive activeness (RA) Репродуктивна активність (РА)	7567.000	.216
Verbal intelligence (VI) Вербальний інтелект (ВІ)	7818.000	.422
Mathematical intelligence (MI) Математичний інтелект (МІ)	7317.500	.094
Spatial intelligence (SI) Просторовий інтелект (ПІ)	7288.000	.089

Note: U – the Mann-Whitney U-test; p – the level of significance by the Mann-Whitney U-test; * – the level of significance $p \leq .050$ and ** – the level of significance $p \leq .010$, the data is given **in bold type**.

Примітка: U – критерій Манна-Уїтні; p – рівень достовірності критерію Манна-Уїтні; * – рівень достовірності $p \leq .050$ і ** – рівень достовірності $p \leq .010$, дані подано **жирним шрифтом**.

($U=6340.000$; $p < .040$). Group 1 does not have an advantage over Group 2, even those parameters which demonstrated an inverse correlation do not give such an advantage. This allows stating that over-situational activeness is the only personal factor which determines the current academic giftedness of future teachers. This sole factor allows stating that the second hypothesis is confirmed, though the majority of the parameters do not have a statistically significant advantage.

Discussion

The results obtained from the three universities allow stating that the descriptive frequency characteristics (see Tabl.2) of the students are within the normative values of the average distribution. Since the average norms are established on a wide age range of the respondents during testing psychometric procedures, we can assume that the sample of students has average values by the scales. Academic performance evaluation has only one statistically significant correlation (see Tabl. 3) with the factors of future teachers' academic giftedness – "OA" ($R=.134$; $p < .032$). There are no statistically significant differences in the obvious inverse correlations. The obtained correlations

порівняння особистісних факторів обдарованості й типів інтелекту у групах 1 і 2 за допомогою U-критерія Манна-Уїтні.

З'ясовано перевагу групи 2 за єдиним параметром "надситуативна активність" ($U=6340.000$; $p < .040$). Група 1 не має переваги над групою 2, навіть ті параметри, які продемонстрували зворотну кореляційну закономірність, не надають такої переваги. Це дозволяє стверджувати, що надситуативна активність є єдиним особистісним фактором, який визначає поточну академічну обдарованість майбутніх учителів. Цей єдиний фактор дає підстави вважати, що другу гіпотезу доказано, хоча превалююча кількість параметрів не має статистично достовірної переваги.

Дискусія

Отримані результати з трьох університетів дозволяють констатувати, що описові частотні характеристики (див. табл. 2) сучасних студентів знаходяться в діапазоні значень норм середнього розподілу. Оскільки середні норми під час тестових психометричних процедур з'ясовуються на широкому віковому діапазоні респондентів, то можна припустити, що вибіркова сукупність студентів має середні значення за шкалами. Академічна оцінка

alarm us and allow stating that the existing system of education which trains future teachers is very traditional, obviously, the corporate culture is oriented towards clear regulatory norms, instructions and rules. It is highly standardized and requires fulfilling them. Educational-professional training for future teachers is a complex process of the formation of competences which should be future-oriented and innovative. It is necessary that students should strive for changes, be ready for experimenting, i.e. for innovations. They should be agents of changes at their future workplace. Therefore, it is necessary to reduce pressure on a regulatory component, because education is usually overloaded by reproductive knowledge, i.e. reproductive activeness, which is routine and contradicts the development of over-situational activeness.

The research findings of R. Das (2023) testify to excessive use of theoretical work in education and, as a consequence, the formation of alienation from a future profession. A total theoretical component contradicts the formation of academic creativity. Reproductive activeness does not contribute to the development of personal creativity and academic giftedness. We can generalize that academic giftedness should be developed through methods and techniques of over-situational activeness. Comparative analysis (see Tabl. 4) allows considering over-situational activeness to be a backbone factor of future teachers' academic giftedness. Therefore, educational programs, educational components, academic-methodological assistance, lectures and practical classes should be organized on the basis of developing students' over-situational activeness. It is complex permanent work which requires reformatting educational materials and entails training and qualification upgrading of university teachers and implementation of permanent innovations. University teachers who educate future school teachers should initiate the formation of interest in education and achievement of high results for academic performance. Under such conditions, academic performance evaluation will have more regular correlations with the factors of respondents' academic giftedness. At the same time, the process should not be uncontrolled.

успішності має тільки один статистично достовірний зв'язок (див. табл. 3) з факторами академічної обдарованості майбутніх учителів – "НА" ($R=.134$; $p<.032$). Також немає статистично достовірних відмінностей у очевидних зворотних кореляційних зв'язках. Отримані закономірності насторожують і дають підстави констатувати, що діюча система освіти, яка готує майбутніх педагогів, має високу традиційність, очевидно, корпоративна культура орієнтована на чіткі регламентні норми, інструкції та приписи. Усе це має високий рівень нормативності й вимагає їх виконання. Навчально-професійна підготовка майбутніх учителів є складним процесом формування компетенцій і повинна мати випереджальний, інноваційний характер. Для цього потрібно, щоб студенти прагнули змін, були готові до експериментування, тобто до нововведень. Вони мають бути агентами змін на своїх майбутніх робочих місцях. Для цього необхідно зменшити тиск регламентної складової, бо навчання зазвичай переобтяжене відтворювальними завданнями, тобто репродуктивною активністю, яка є рутинною й суперечить розвитку надситуативної активності.

Про надмірне використання теоретичної роботи в навчанні і, як наслідок, формування відчуження від майбутньої професії свідчать результати дослідження R. Das (2023). Тотальна теоретична складова суперечить формуванню академічної творчості. Відтворювальна активність не сприяє розвитку творчості особистості й академічної обдарованості. Узагальнюємо, що академічну обдарованість необхідно розвивати через прийоми й засоби надситуативної активності. Порівняльне аналізування (див. табл. 4) дає підстави вважати надситуативну активність системоутворювальним фактором академічної обдарованості майбутніх вчителів. З цієї причини освітні програми, освітні компоненти, навчально-методичний супровід, лекційні і практичні заняття необхідно вибудовувати з позицій розвитку надситуативної активності студентів. Це складна перманентна робота, яка вимагає переформатування дидактичного матеріалу й тягне за собою стажування та підвищення кваліфікації діючого професорсько-викладацького складу, впровадження перманентних інновацій. Від викладачів, які готують майбутніх учителів, має йти ініціатива у формуванні зацікавленості до навчання та отримання

Control in educational process should play a special role – ensure quality and maintain academic giftedness. This opinion is shared by a number of researcher in their studies (Kulz et al., 2023; Nosov et al., 2020; Zinchenko et al., 2020) related to our findings. Control should combine formal and content components of any process. The suggestion of G. Lauwers (2019) highlighting the necessity to constantly reform the educational process of future teachers is consistent with our study. His research findings in combination with our research results demonstrate basic conditions for improving the process of developing future teachers' academic giftedness. We agree with J. Robbins et al. (2022), that university teachers' theoretical approach without using interactive approaches to training future school teachers noticeably restricts their development of academic giftedness. At the same time, additional attention should be paid to studying future teachers' aspiration to independently reveal the potential of personal academic giftedness. This problem is confirmed in the studies of N. Kushnirovich (2023), L. Linnenbrink-Garcia, S. Walton (2023). Researchers H.-T. Chang et al. (2022) demonstrated and substantiated on the example of Chinese students, that students' academic giftedness can be developed through permanent experimentation, gaining professional knowledge via active development of technologies. In addition, in order to regulate similar problems in the process of education, it is recommended that universities should implement special personalized hybrid systems which allow each student to independently choose courses of their specialization. This system can consist of individual modules containing fundamental subjects, different formats of gaining knowledge and relevant characteristics of academic giftedness for individual types of students (Chang et al., 2022).

We agree with researchers I. Suarta et al. (2023), who found out that university teachers do not initiate and develop a creative approach on the part of students intentionally, making the process of gaining knowledge easier. Researcher M. Hilmy (2023) showed that a lack of future teachers' involvement in independent search of optimal educational methods actually does not affect deterioration in the indicators

високих результатів за успішність. Академічна оцінка успішності за такого підходу матиме більше закономірних кореляційних зв'язків із факторами академічної обдарованості респондентів. Водночас не повинно скластися враження безконтрольності.

Контроль у педагогічному процесі має виконувати особливу роль – забезпечувати якість і зберігати академічну обдарованість. Такої ж думки дотримується низка дослідників у своїх працях (Kulz et al., 2023; Nosov et al., 2020; Zinchenko et al., 2020), які стосуються до наших результатів. Контроль має органічно поєднувати формальну і змістову складові будь-якого процесу. Слушною в контексті нашого дослідження є пропозиція G. Lauwers (2019), де наголошено на необхідності постійно реформувати процес навчання майбутніх педагогів. Результати його дослідження в поєднанні з нашими демонструють базові умови вдосконалення процесу формування академічної обдарованості майбутніх педагогів. Погоджуємося з J. Robbins et al. (2022), що теоретичний підхід викладачів без застосування інтерактивних підходів до підготовки майбутніх освітян помітно обмежує їхній розвиток академічної обдарованості. Водночас потребує додаткової уваги вивчення прагнення майбутніх педагогів самостійно розкривати потенціал особистісної академічної обдарованості. Ця проблема підтверджена в працях N. Kushnirovich (2023), L. Linnenbrink-Garcia, S. Walton (2023). Дослідники H.-T. Chang et al. (2022) продемонстрували й обґрунтували на прикладі китайських студентів, що через постійне експериментування, отримання профільних знань засобами активного розвитку технологій можна розвивати академічну обдарованість студентів. Також для врегулювання подібних проблем у процесі навчання запропоновано профільним університетам впроваджувати спеціальні персоналізовані гібридні системи, в межах яких кожен студент може самостійно обрати курси своєї спеціалізації. Ця система може складатися з окремих модулів, у яких було би передбачено базові дисципліни, різні формати засвоєння знань та відповідні характеристики академічної обдарованості для окремих типів студентів (Chang et al., 2022).

Погоджуємося з дослідниками I. Suarta et al. (2023), які з'ясували, що викладачі навмисно не ініціюють і не розвивають творчий підхід

of academic giftedness. We assume that, along with proprietary methods, it is important to use methods ensuring the formation of over-situational activeness, which is a main factor of the development of academic giftedness, as shown in the results of our research. Our studies (Vargas-Hernández et al., 2023a; 2023b) and the research of other authors (Lin et al., 2022; Popovych et al., 2023) persuasively demonstrated that education should be ready for social changes and permanently seek new methods and techniques which will have social value.

Conclusions

We performed analysis of the phenomenon of future teachers' academic giftedness and defined academic giftedness as students' ability to excellently master educational materials, do educational tasks on time, actively participate in a social life of their higher education institution, tolerate uncertainty and be agents of innovations.

Pearson's correlation analysis (R) allowed establishing that all the personal factors of giftedness: over-situational activeness, creative dysfunctionality, intuition, risk inclination and reproductive activeness – have statistically significant correlations with the types of intelligence and academic performance evaluation. We registered fifteen correlations ($p \leq .050$; $p \leq .010$; $p < .001$), which testified to a high degree of interdependence between the researched parameters. It was found that the factor of giftedness "over-situational activeness" has the largest number of statistically significant correlations – four ($p < .001$; $p \leq .050$) and it was substantiated that this factor is the most important and the most dependent in future teachers' academic giftedness. The Mann-Whitney U-test allowed establishing a statistically significant advantage of Group 2 (a high level of academic performance evaluation) by the parameter "over-situational activeness" ($U=6340.000$; $p < .040$) and explaining that the respondents' over-situational activeness is a backbone factor of future teachers' academic giftedness. We gave a number of recommendations concerning reorganization and implementation of innovative processes of training future teachers aimed at developing academic giftedness and providing gifted students with quality psychological-pedagogical support.

з боку студентів, полегшуючи їм процес засвоєння нових знань. Дослідниця М. Нилму (2023) показала, що відсутність залучення майбутніх педагогів у самостійний пошук оптимальних методик навчання насправді не впливає на погіршення показників у межах академічної обдарованості. Допускаємо, що застосовувати можна методики не тільки авторські, важливо, щоб вони забезпечували формування надситуативної активності, яка є основним фактором розвитку академічної обдарованості, як показали результати нашого дослідження. У наших дослідженнях (Vargas-Hernández et al., 2023a; 2023b) та працях інших авторів (Lin et al., 2022; Popovych et al., 2023) переконливо продемонстровано, що освіта має бути готова до суспільних змін і постійно шукати нові шляхи й засоби, які матимуть суспільну цінність.

Висновки

Здійснено аналізування феномену академічної обдарованості майбутніх учителів і визначено академічну обдарованість як здатність студентів блискуче опанувати навчальний матеріал, своєчасно виконувати освітні завдання, брати активну участь у суспільному житті вищого навчального закладу, толерувати невизначеність і бути агентами інновацій.

Кореляційним аналізом Пірсона (R) встановлено, що всі особистісні фактори обдарованості: надситуативна активність, творча дисфункційність, інтуїція, схильність до ризику і репродуктивна активність – мають статистично достовірні кореляційні зв'язки з типами інтелекту й академічною оцінкою успішності. Зафіксовано п'ятнадцять кореляційних зв'язків ($p \leq .050$; $p \leq .010$; $p < .001$), які засвідчили високу міру взаємозалежності досліджуваних параметрів. З'ясовано, що фактор обдарованості "надситуативна активність" має найбільшу кількість достовірних кореляційних зв'язків – чотири ($p < .001$; $p \leq .050$) й обґрунтовано, що цей фактор є найважливішим і найбільш залежним у академічній обдарованості майбутніх учителів. За допомогою U-критерія Манна-Уїтні з'ясовано статистично достовірну перевагу групи 2 (високий рівень академічної оцінки успішності) за параметром "надситуативна активність" ($U=6340.000$; $p < .040$) і пояснено, що надситуативна активність респондентів є системоутворювальним фактором академічної обдарованості майбутніх

References

- Amthauer, R., Brocke, B., Liepmann, D., & Beauducel, A. (2001). *Intelligenz-Struktur-Test 2000*. Göttingen: Hogrefe. <https://doi.org/10.1026//1617-6391.1.1.50>
- Anand, K., & Lall, M. (2022). Education Policy and Politics in India and in Delhi. *Delhi's Education Revolution: Teachers, Agency and Inclusion: UCL Press*, 24–55. URL: <https://www.uclpress.co.uk/products/180556>
- Belskaya, N. A. (2019). Technique of Diagnostics of Personality's Factors of Giftedness (PFG). *Education and development of a gifted personality*, 3(74)/III quarter, 30–38. [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2019-3\(74\)-30-38](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2019-3(74)-30-38)
- Blynova, O., Popovych, I., Hulias, I., Radul, S., Borozentseva, T., Strilets-Babenko, O., & Minenko, O. (2022). Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(11), 2723–2732. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.11346>
- Borland, J. H. (2021). The Construct of Giftedness. *Peabody Journal of Education*, 72(3/4), 6–20. <https://eric.ed.gov/?id=EJ584822>
- Chang, H.-T., Lin, C.-Y., Wang, L.-W., & Tseng, F.-C. (2022). How Students Can Effectively Choose the Right Courses: Building a Recommendation System to Assist Students in Choosing Courses Adaptively. *Educational Technology & Society*, 25(1), 61–74. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1335937>
- Das, R. (2023). Un'casting' Universities: Examining the Intersections of Inclusive Curriculum and Dalit Pedagogies in a Private University in Bangalore, India. *CASTE A Global Journal on Social Exclusion*, 4(1), 154–166. <https://doi.org/10.26812/caste.v4i1.428>
- Ford, D. Y. (1995). Desegregating Gifted Education: A Need Unmet. *The Journal of Negro Education*, 64(1), 52–62. <https://doi.org/10.2307/2967284>
- Halian, I., Popovych, I., Hulias, I., Serbin, I., Vyshnevskaya, O., Kovalchuk, Z., & Pyslar, A. (2023a). Correlation between personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(5), 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian, I., Popovych, I., Vovk, V., Kariyev, A., Poleshchuk, L., & Halian, O. (2023b). Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(7), 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Hilmy, M. A. (2023). The Impact of Sending Top College Graduates to Rural Primary Schools. *Journal of Southeast Asian Economies*, 39, S62–S79. <https://www.jstor.org/stable/27211216>
- Kaiser, M., & Seitz, S. (2023). Giftedness and Achievement within Discourses: International Perspectives on учителів. Запропоновано низку рекомендацій, які стосуються реорганізації та впровадження інноваційних процесів підготовки майбутніх вчителів із метою розвитку академічної обдарованості й надання обдарованим студентам якісного психолого-педагогічного супроводу.

Список використаних джерел

- Amthauer R., Brocke B., Liepmann D., Beauducel A. *Intelligenz-Struktur-Test 2000*. R. Göttingen: Hogrefe. 2001. <https://doi.org/10.1026//1617-6391.1.1.50>
- Anand K., Lall M. Education Policy and Politics in India and in Delhi. *Delhi's Education Revolution: Teachers, Agency and Inclusion: UCL Press*. 2022. P. 24–55. URL: <https://www.uclpress.co.uk/products/180556>
- Бельская Н. А. Методика диагностики личностных факторов одаренности (ЛФО). *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2019. № 3(74)/III квартал. С. 30–38. [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2019-3\(74\)-30-38](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2019-3(74)-30-38)
- Blynova O., Popovych I., Hulias I., Radul S., Borozentseva T., Strilets-Babenko O., Minenko O. Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022. Vol. 22(11). P. 2723–2732. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.11346>
- Borland J. H. The Construct of Giftedness. *Peabody Journal of Education*. 2021. Vol. 72(3/4). P. 6–20. <https://eric.ed.gov/?id=EJ584822>
- Chang H.-T., Lin C.-Y., Wang L.-W., Tseng F.-C. How Students Can Effectively Choose the Right Courses: Building a Recommendation System to Assist Students in Choosing Courses Adaptively. *Educational Technology & Society*. 2022. Vol. 25(1). P. 61–74. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1335937>
- Das R. Un'casting' Universities: Examining the Intersections of Inclusive Curriculum and Dalit Pedagogies in a Private University in Bangalore, India. *CASTE A Global Journal on Social Exclusion*. 2023. Vol. 4(1). P. 154–166. <https://doi.org/10.26812/caste.v4i1.428>
- Ford D.Y. Desegregating Gifted Education: A Need Unmet. *The Journal of Negro Education*. 1995. Vol. 64(1). P. 52–62. <https://doi.org/10.2307/2967284>
- Halian I., Popovych I., Hulias I., Serbin I., Vyshnevskaya O., Kovalchuk Z., Pyslar A. Correlation between personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023a. Vol. 23(5). P. 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian I., Popovych I., Vovk V., Kariyev A., Poleshchuk L., Halian O. Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023b. Vol. 23(7). P. 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Hilmy, M. A. The Impact of Sending Top College Graduates to Rural Primary Schools. *Journal of Southeast Asian Economies*, 39, S62–S79. <https://www.jstor.org/stable/27211216>
- Kaiser, M., & Seitz, S. (2023). Giftedness and Achievement within Discourses: International Perspectives on

- Inclusive Education: In the Light of Educational Justice, 67–88. <https://doi.org/10.25656/01:26652>
- Kalka, N. M., Fedyshyn, O. M., & Horyn, H. R. (2022). Empirical research of features of emotional competence of university teachers in the conditions of distance learning. *Social and Legal Studios*, 5(1), 57–62. <https://doi.org/10.32518/2617-4162-2022-5-57-62>
- Kariyev, A., Sultanova, Z., Yeraliyeva, T., Fadeyeva, O., Nazymgul, Assenova, N., & Nurgalym, K. (2022). Interactive educational technologies as a factor in the development of the subjectivity of university students. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*, 14(3), 533–543. <https://doi.org/10.18844/wjet.v14i3.7269>
- Kershen, J. E. L. (2015). Teaching, Giftedness, and Differentiation: A Reflection. *The English Journal*, 105(1), 69–74. <http://www.jstor.org/stable/24484488>
- Kulz, C., Morrin K., McGinity R. (eds). (2023). Inside the English Education Lab: Critical Qualitative and Ethnographic Perspectives on the Academies Experiment (Manchester, 2022; online edn, Manchester Scholarship Online, 18 May 2023), <https://doi.org/10.7765/9781526145390>
- Kushnirovich, N. (2023). The Theory of Ethnic Economics and Ethnic Economy. *Immigration and Integration in Israel and Beyond: Verlag*, 53–78. <https://doi.org/10.14361/9783839466759-004>
- Lauwers, G. (2019). Reshaping Teacher Training to Get the Right Education System for a Knowledge Society. *Rethinking Teacher Education for the 21st Century: Trends, Challenges and New Directions: Verlag Barbara Budrich*, 43–53. <https://doi.org/10.3224/84742241>
- Lin, C.-H., Wu, W.-H., & Lee, T.-N. (2022). Using an Online Learning Platform to Show Students' Achievements and Attention in the Video Lecture and Online Practice Learning Environments. *Educational Technology & Society*, 25(1), 155–165. <https://www.jstor.org/stable/48647037>
- Linnenbrink-Garcia, L., & Walton, S. P. (2023). Last Word: Unmotivated Students? Maybe It's Us. *ASEE Prism*, 32(3), 28. URL: <https://www.siue.edu/engineering/asee-conference/2023ASEEILINProceedings.pdf>
- McCreary, M. L. (2023). Clinical creativity. Trauma and Race – A Path to Wellbeing: 1517 Media, 117–34. URL: <https://micahmccreary.com/>
- Nosov, P. S., Popovych, I. S., Cherniavskiy, V. V., Zinchenko, S. M., Prokopchuk, Y. A., & Makarchuk, D. V. (2020). Automated identification of an operator anticipation on marine transport. *Radio Electronics, Computer Science, Control*, 3(1), 158–172. <https://doi.org/10.15588/1607-3274-2020-3-15>
- Peterson, J. S. (2006). Addressing Counseling Needs of Gifted Students. *Professional Education and Sport*. 2023b. Vol. 23(7). P 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Hilmy M. A. The Impact of Sending Top College Graduates to Rural Primary Schools. *Journal of Southeast Asian Economies*. 2023. Vol. 39. Vol. S62–S79. <https://www.jstor.org/stable/27211216>
- Kaiser M., Seitz S. Giftedness and Achievement within Discourses: International Perspectives on Inclusive Education: In the Light of Educational Justice. 2023. P. 67–88. <https://doi.org/10.25656/01:26652>
- Kalka N. M., Fedyshyn O. M., Horyn H. R. Empirical research of features of emotional competence of university teachers in the conditions of distance learning. *Social and Legal Studios*. 2022. Vol. 5(1). P. 57–62. <https://doi.org/10.32518/2617-4162-2022-5-57-62>
- Kariyev A., Sultanova Z., Yeraliyeva T., Fadeyeva O., Nazymgul, Assenova N., Nurgalym K. Interactive educational technologies as a factor in the development of the subjectivity of university students. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*. 2022. Vol. 14(3). P. 533–543. <https://doi.org/10.18844/wjet.v14i3.7269>
- Kershen J. E. L. Teaching, Giftedness, and Differentiation: A Reflection. *The English Journal*. 2015. Vol. 105(1). P. 69–74. <http://www.jstor.org/stable/24484488>
- Kulz C., Morrin K., McGinity R. (eds), Inside the English Education Lab: Critical Qualitative and Ethnographic Perspectives on the Academies Experiment (Manchester, 2022; online edn, Manchester Scholarship Online, 18 May 2023), <https://doi.org/10.7765/9781526145390>
- Kushnirovich N. The Theory of Ethnic Economics and Ethnic Economy. *Immigration and Integration in Israel and Beyond: Verlag*. 2023. P. 53–78. <https://doi.org/10.14361/9783839466759-004>
- Lauwers G. Reshaping Teacher Training to Get the Right Education System for a Knowledge Society. *Rethinking Teacher Education for the 21st Century: Trends, Challenges and New Directions: Verlag Barbara Budrich*. 2019. P. 43–53. <https://doi.org/10.3224/84742241>
- Lin C.-H., Wu W.-H., Lee T.-N. Using an Online Learning Platform to Show Students' Achievements and Attention in the Video Lecture and Online Practice Learning Environments. *Educational Technology & Society*. 2022. Vol. 25(1). P. 155–165. <https://www.jstor.org/stable/48647037>
- Linnenbrink-Garcia L., Walton S. P. Last Word: Unmotivated Students? Maybe It's Us. *ASEE Prism*. 2023. Vol. 32(3). P. 28. URL: <https://www.siue.edu/engineering/asee-conference/2023ASEEILINProceedings.pdf>
- McCreary M. L. Clinical creativity. Trauma and Race – A Path to Wellbeing: 1517 Media, 2023. P. 117–34. URL: <https://micahmccreary.com/>

- School Counseling*, 10(1_suppl). <https://doi.org/10.1177/2156759X0601001S06>
- Popovych, I., Blynova, O., Zhuravlova, A., Toba, M., Tkach, T., Zavatska, N. (2020). Optimization of development and psycho-correction of social expectations of students of foreign philology. *Revista Inclusiones*, 7(SI), 23–38. <https://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1657>
- Popovych, I., Hudimova, A., Bokhonkova, Yu., Savchuk, O., Hoian, I., & Shevchenko, N. (2023a). Dispositional Mental States of Internally Displaced University Teachers Under Martial Law: Gender Differences. *Journal of Education Culture and Society*, 14(2), 171–187. <https://doi.org/10.15503/jecs2023.2.171.181>
- Popovych, I., Plokhikh, V., Hrys, A., Pavliuk, M., Nosov, P., & Zinchenko, S. (2023b). Operationalization of footballers' emotional intelligence in the dimensions of motivational orientation: analysis based on the basic positions. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(3), 772–781. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.03095>
- Preckel, F., Baudson, T. G., Krolak-Schwerdt, S., & Glock, S. (2015). Gifted and Maladjusted? Implicit Attitudes and Automatic Associations Related to Gifted Children. *American Educational Research Journal*, 52(6), 1160–1184. <https://doi.org/10.3102/0002831215596413>
- Prokhorenko, L., Popovych, I., Sokolova, H., Chumaieva, Yu., Kosenko, Yu., Razumovska, T., & Zasenka, V. (2023). Gender differentiation of self-regulating mental states of athletes with disabilities: comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(2), 349–359. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.02042>
- Robbins, J., & Wells, J. M. (2022). Meet the Tutors: Student Expectations, Tutor Perspectives, and Some Recommendations for Sharing Information about Tutors Online. *Writing Center Journal*, 40(3), 4. <https://doi.org/10.7771/2832-9414.1005>
- Suarta, I. M., Noortyani, R., Yarsama, K., & Adhiti, I. A. I. (2022). The role of Teachers' Indigenous Knowledge and Cultural Competencies in Enhancing Students' Engagement and Learning Outcomes. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, 9(1), 244–264. <https://doi.org/10.29333/ejecs/1025>
- Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F. C. (2011). Rethinking Giftedness and Gifted Education: A Proposed Direction Forward Based on Psychological Science. *Psychological Science in the Public Interest*, 12(1), 3–54. <https://doi.org/10.1177/1529100611418056>
- Vargas-Hernández, J. G. & Kariyev, A. D. (2023a). Didactic Strategies for Meaningful Learning. In R. González-Lezcano (Ed.). *Advancing STEM Education and Innovation in a Time of Distance*
- Nosov P. S., Popovych I. S., Cherniavskiy V. V., Zinchenko S. M., Prokopchuk Y. A., Makarchuk D. V. Automated identification of an operator anticipation on marine transport. *Radio Electronics, Computer Science, Control*. 2020. Vol. 3(1). 158–172. <https://doi.org/10.15588/1607-3274-2020-3-15>
- Peterson J. S. Addressing Counseling Needs of Gifted Students. *Professional School Counseling*. 2006. Vol. 10(1_suppl). <https://doi.org/10.1177/2156759X0601001S06>
- Popovych I., Blynova O., Zhuravlova A., Toba M., Tkach T., Zavatska N. Optimization of development and psycho-correction of social expectations of students of foreign philology. *Revista Inclusiones*. 2020. Vol. 7(SI). P. 23–38. <https://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1657>
- Popovych I., Hudimova A., Bokhonkova Yu., Savchuk O., Hoian I., Shevchenko N. Dispositional Mental States of Internally Displaced University Teachers Under Martial Law: Gender Differences. *Journal of Education Culture and Society*. 2023a. Vol. 14(2). P. 171–187. <https://doi.org/10.15503/jecs2023.2.171.181>
- Popovych I., Plokhikh V., Hrys A., Pavliuk M., Nosov P., Zinchenko S. Operationalization of footballers' emotional intelligence in the dimensions of motivational orientation: analysis based on the basic positions. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023b. Vol. 23(3). P. 772–781. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.03095>
- Preckel F., Baudson T. G., Krolak-Schwerdt S., Glock, S. Gifted and Maladjusted? Implicit Attitudes and Automatic Associations Related to Gifted Children. *American Educational Research Journal*. 2015. Vol. 52(6). P. 1160–1184. <https://doi.org/10.3102/0002831215596413>
- Prokhorenko L., Popovych I., Sokolova H., Chumaieva Yu., Kosenko Yu., Razumovska T., Zasenka V. Gender differentiation of self-regulating mental states of athletes with disabilities: comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023. Vol. 23(2). P. 349–359. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.02042>
- Robbins J., Wells J. M. Meet the Tutors: Student Expectations, Tutor Perspectives, and Some Recommendations for Sharing Information about Tutors Online. *Writing Center Journal*. 2022. Vol. 40(3). P. 4. <https://doi.org/10.7771/2832-9414.1005>
- Suarta I. M., Noortyani R., Yarsama K., Adhiti I. A. I. The role of Teachers' Indigenous Knowledge and Cultural Competencies in Enhancing Students' Engagement and Learning Outcomes. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*. 2022. Vol. 9(1). P. 244–264. <https://doi.org/10.29333/ejecs/1025>
- Subotnik R. F., Olszewski-Kubilius P., Worrell F. C. Rethinking Giftedness and Gifted Education:

- Learning* (pp. 47–72). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-5053-6.ch003>
- Vargas-Hernández, J. G., Vargas-González, O. C., Castañeda-Burciaga, S., & Kariyev, A. D. (2023b). Meaningful Learning Didactic Strategies in Higher Education. In: N. Alias, S. Syed-Aris, H. Hashim (Eds.). *Cases on Responsive and Responsible Learning in Higher Education* (pp. 54–72). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-6076-4.ch004>
- Walsh, W. B., Flores, L. Y., Hartung, P. J., & Leong, F. T. L. (2023). Introduction: Integrating Theory, Culture, and Practice in Career Psychology. *Career Psychology: Models, Concepts, and Counseling for Meaningful Employment: American Psychological Association*, 3–12. URL: <https://www.apa.org/pubs/books/3837982-sample-pages.pdf>
- Winner, E. (2000). Giftedness: Current Theory and Research. *Current Directions in Psychological Science*, 9(5), 153–156. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.00082>
- Zinchenko, S. M., Ben, A. P., Nosov, P.S., Popovych, I. S., Mamenko, P. P., & Mateychuk, V. M. (2020). Improving the Accuracy and Reliability of Automatic Vessel Motion Control System. *Radio Electronics, Computer Science, Control*, 2(53), 183–195. <https://doi.org/10.15588/1607-3274-2020-2-18>
- A Proposed Direction Forward Based on Psychological Science. *Psychological Science in the Public Interest*. 2011. Vol. 12(1). P. 3–54. <https://doi.org/10.1177/1529100611418056>
- Vargas-Hernández J. G. Kariyev A. D. Didactic Strategies for Meaningful Learning. In R. González-Lezcano (Ed.). *Advancing STEM Education and Innovation in a Time of Distance Learning* (pp. 47–72). IGI Global. 2023a. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-5053-6.ch003>
- Vargas-Hernández J. G., Vargas-González O. C., Castañeda-Burciaga S., Kariyev A. D. Meaningful Learning Didactic Strategies in Higher Education. In: N. Alias, S. Syed-Aris, H. Hashim (Eds.). *Cases on Responsive and Responsible Learning in Higher Education* (pp. 54–72). IGI Global. 2023b. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-6076-4.ch004>
- Walsh W. B., Flores L. Y., Hartung P. J., Leong F. T. L. Introduction: Integrating Theory, Culture, and Practice in Career Psychology. *Career Psychology: Models, Concepts, and Counseling for Meaningful Employment: American Psychological Association*, 2023. P. 3–12. URL: <https://www.apa.org/pubs/books/3837982-sample-pages.pdf>
- Winner E. Giftedness: Current Theory and Research. *Current Directions in Psychological Science*. 2000. Vol. 9(5). P. 153–156. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.00082>
- Zinchenko S. M., Ben A. P., Nosov P.S., Popovych I. S., Mamenko P. P., Mateychuk V. M. Improving the Accuracy and Reliability of Automatic Vessel Motion Control System. *Radio Electronics, Computer Science, Control*. 2020. Vol. 2(53). P. 183–195. <https://doi.org/10.15588/1607-3274-2020-2-18>

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-10>

How to Cite (Style APA):

Hrys, A., Pavliuk, O., Hoi, N., & Los, O. (2024). Strategies of Student Youth's Self-Representations in Choosing Behavioral Tendencies. *Insight: the psychological dimensions of society*, 11, 184–203. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-10>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Грись А., Павлюк О., Гой Н., Лось О. Стратегії самопрезентацій студентської молоді у виборі тенденцій поведінки. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2024. № 11. С. 184–203. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-10>

UDC [159.923.33: 378-057.87]:316.61.628

Strategies of Student Youth's Self-Representations in Choosing Behavioral Tendencies

Стратегії самопрезентацій студентської молоді у виборі тенденцій поведінки

Received: January 05, 2024

Accepted: April 26, 2024

Antonina Hrys*

Doctor of Psychological Sciences, Full Professor,
Head,
Laboratory of Psychology of Socially Maladjusted
Juveniles,
Kostiuk Institute of Psychology of the NAPS
of Ukraine, Ukraine
Full Professor,
Department of Psychology,
Interregional Academy of Personnel
Management, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-0153-2303>

Oksana Pavliuk

Doctor of Philosophy, Associate Professor,
Department of Social Psychology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-1066-1235>

Nataliia Hoi

Candidate of Economic Sciences, Associate
Professor,
Department of Management and Business
Administration,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-7293-6527>

Oksana Los

Candidate of Psychological Sciences, Associate
Professor,
Department of Pedagogy of Preschool
and Primary Education,
Kherson State University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-0177-9381>

Антоніна Грись*

доктор психологічних наук, професор,
завідувач,
лабораторія психології соціально
дезадаптованих неповнолітніх,
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН
України, Україна
професор,
кафедра психології,
Міжрегіональна академія управління
персоналом, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0153-2303>

Оксана Павлюк

доктор філософії, доцент,
кафедра соціальної психології,
Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-1066-1235>

Наталія Гой

кандидат економічних наук, доцент,
кафедра управління та бізнес-адміністрування,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7293-6527>

Оксана Лось

кандидат психологічних наук, доцент,
кафедра педагогіки та психології дошкільної
та початкової освіти,
Херсонський державний університет, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0177-9381>

* Corresponding Author: antoninasgris@gmail.com

* Автор-кореспондент: antoninasgris@gmail.com

Abstract

The aim is theoretical-empirical research of the dominant strategies of student youth's self-presentations in the context of social desirability and actual behavioral tendencies. **Methods.** The sample involved students from three levels of higher education institutions of Ukraine representing socioeconomic and technonomic profiles and numbered $n = 142$ participants. The respondents' age ranged from 18 to 28 years ($M = 23.36$; $Me = 23.50$; $SD = \pm 6.12$). Theoretical and empirical research methods were used. Theoretical methods included analysis, synthesis and generalization. Empirical methods comprised a complex of valid and reliable methods which ensured determination of the parameters of self-representation, social desirability and behavioral tendencies. Standard methods of mathematical statistics were applied to establish statistically significant correlations and differences. **Results and discussion.** We registered eleven statistically significant correlations of self-representation strategies with the researched parameters, all of them being direct at the level $p \leq 0.05$; $p \leq 0.010$ and $p \leq 0.001$. It was found that the assertive self-presentation strategy "Wanting to be liked" (AWL) ($n = 102$; 71.83%; $M = 4.03$; $SD = \pm 0.67$) is dominant in student youth. We revealed the dual nature of student youth's self-representation strategies and found that the dominant approval motivation manifests itself in constructive and destructive forms. It was established and explained that high social desirability with the behavioral tendency for dependence has a negative impact on intellectual and physical activities of adolescents. We warn that such a combination can be transformed into respondents' psychological dependence on permanent self-approval, updating profiles in social networks and the desire to meet social expectations. **Conclusions.** We highlighted the danger which can be posed by high levels of the formedness of social desirability by the scales "self-deceit" and "managing impressions" for the formation of a young individual, if no prevention measures are taken to develop assertive self-presentation strategies. The findings of the applied research should be implemented in educational process, used in psychological theory and practice. The obtained scientific facts possess novelty and value for everyone working with student youth.

Keywords: social desirability, self-deceit, managing impressions, dependent behavior, sociability, communication, higher education institution, self-actualization.

Introduction

More and more attention is paid to the idealized self-presentation in the modern world. A considerable number of young people

Анотація

Метою є теоретико-емпіричне дослідження домінуючих стратегій самопрезентацій студентської молоді в контексті соціальної бажаності й актуальних тенденцій поведінки. **Методи.** Вибіркову сукупність склали студенти трьох рівнів закладів вищої освіти України, які представили соціономічний і технономічний профілі, загальною кількістю $n = 142$ особи. Вік респондентів знаходився в межах від 18 до 28 років ($M = 23.36$; $Me = 23.50$; $SD = \pm 6.12$). Використано теоретичні й емпіричні методи дослідження. Теоретичні методи склали аналізування, синтезування й узагальнення. Емпіричні методи – комплекс валідних і надійних методик, який забезпечив з'ясування параметрів самопрезентації, соціальної бажаності й тенденцій поведінки. Для з'ясування статистично достовірних зв'язків і відмінностей застосовано стандартні методи математичної статистики. **Результати і дискусія.** Зафіксовано одинадцять статистично достовірних кореляційних зв'язків стратегій самопрезентації з досліджуваними параметрами, з яких усі прямі на рівні $p \leq 0.050$; $p \leq 0.010$ і $p \leq 0.001$. Констатовано, що асертивна стратегія самопрезентації – "Бажання сподобатися" (АБС) ($n = 102$; 71.83%; $M = 4.03$; $SD = \pm 0.67$) є домінуючою у студентської молоді. Констатовано дуальну природу стратегій самопрезентації студентської молоді і визначено, що домінуючим є мотив схвалення, який реалізується у конструктивній і деструктивній формах. З'ясовано й пояснено, що висока соціальна бажаність із тенденцією поведінки до залежності негативно позначається на розумовій і фізичній активності осіб юнацького віку. Зроблено застереження, що таке поєднання може трансформуватися у психологічну залежність респондентів від перманентного самосхвалення, постійного оновлення профілів у соціальних мережах, прагнення відповідати очікуванням соціуму. **Висновки.** Акцентовано увагу на небезпеці, яку можуть мати високі рівні сформованості соціальної бажаності за шкалами "самообман" і "управління враженнями" на формування юної особистості, якщо не здійснювати профілактичних заходів, спрямованих на формування асертивних стратегій самопрезентації. Дослідження має прикладний характер, його результати доцільно впровадити в освітній процес, застосувати у психологічній теорії і практиці. Отримані наукові факти містять новизну і представляють цінність для всіх, хто працює зі студентською молоддю.

Ключові слова: соціальна бажаність, самообман, управління враженнями, залежна поведінка, товарицькість, спілкування, заклад вищої освіти, самоактуалізація.

strive to present themselves, highlighting their strengths and advantages, concealing their weaknesses, thereby distorting objective perception of them by the surrounding. Conscious and unconscious process of positioning the “Self”-image and maintaining self-esteem is referred to as self-presentation in scientific literature (Goffman, 1959; Schlenker & Leary, 1982). Young people, presenting themselves, are partly involved in the effect of social desirability, therefore, they do their best to meet social expectations. Interestingly, researcher E. Goffman (1959) considered self-presentation to be an effective measure of expanding an individual’s character. In his opinion, each individual, presenting themselves, observes and allows others to observe reactions, functions of behavior and communication in different life situations. It is important not only to make an impression on the surrounding, but also make corrections to one’s behavior. Researchers B. Schlenker and M. Leary (1982) pay special attention to such a characteristic as anxiety in self-presentation. They consider anxiety to be a predictor of social desirability, i. e. anxiety occurs as a reaction in self-presentation when a desire to make a good impression on the surrounding dominates, but the reaction of the surrounding does not meet a presenter’s expectations. It is natural since anxiety is an individual’s reaction to uncertainty (Popovych et al., 2020). Researchers X. Xie (2018) traced and found the conditions wherein real online self-presentation can cause depressive states in Chinese teenagers. An individual’s expectations play an important role in construction of a social reality. Social desirability is a value-based measure of the functioning of the mechanism of social expectations (Helses, 2000; Popovych et al., 2021). D. Crowne and D. Marlowe (1960), A. Edwards (1963) made attempts to measure the phenomenon of social desirability. This scale in their methods is rather designed for diagnosing approval motivation. D. Paulhus (2002) measures the phenomenon of social desirability in his method using two scales – “self-deceit” and “managing impressions”. Researchers D. Paulhus і O. John (1998) believe that student youth, which is usually represented by adolescents, is characterized by egoistic and moral prejudices in self-perception. The researchers

Вступ

У сучасному світі все більше уваги приділяють ідеалізованій самопрезентації. Значна частина молодих людей прагне показати себе, підкресливши свої сильні сторони й переваги, залишивши без уваги свої недоліки й тим самим спотворивши об’єктивне сприйняття себе оточенням. Усвідомлюваний і неусвідомлюваний процес позиціонування образу “Я” та підтримки самооцінки, отримав назву в науковій літературі – самопрезентація (Goffman, 1959; Schlenker, Leary, 1982). Почасти молоді люди, презентуючи себе, захоплені ефектом соціальної бажаності, намагаються все зробити для того, щоб відповідати очікуванням соціуму. Цікавий зміст у самопрезентацію вклав дослідник E. Goffman (1959), який вважав її дієвим засобом розширення характеру особистості. На його думку, кожна людина, презентуючи себе, сама спостерігає і дає можливість побачити оточенню реакції, функції поведінки й комунікації в різних життєвих ситуаціях. Важливо не тільки справляти правильне враження на оточення, але й вносити корективи у свою поведінку. Дослідники B. Schlenker і M. Leary (1982) відводять особливу роль під час самопрезентації такої властивості, як тривожність. Вони вважають тривожність предиктором соціальної бажаності, тобто тривожність виникає як реакція під час самопрезентації в той час, коли домінує прагнення справити хороше враження на оточення, але реакція оточення не відповідає очікуванням презентатора. Це природно, адже тривога є реакцією людини на невизначеність (Popovych et al., 2020). Дослідники X. Xie (2018) з’ясували і відстежили, за яких умов реальна онлайн-самопрезентація здатна формувати депресивні стани в китайських підлітків. Очікування людини відіграють важливу роль у конструюванні соціальної реальності. Соціальна бажаність виступає сенсово-ціннісним мірилом роботи механізму соціальних очікувань (Helses, 2000; Popovych et al., 2021). Спроби виміряти феномен соціальної бажаності належать дослідникам D. Crowne і D. Marlowe (1960), A. Edwards (1963). У їхніх методиках цю шкалу радше можна схарактеризувати як діагностику мотивації схвалення.

established a statistically significant correlation of self-deceit with the main characteristics and motivations of the research participants in the interaction of self-deceit styles.

The modern youth communicate much on the Internet, using numerous communication applications and messengers which are continuously updated or change each other. An individual can be an active participant of five–seven social groups in real life, whereas in social networks and communication applications the number of social communities can be tens or even hundreds. The desire to present oneself becomes more large-scaled. It can instantly cover a wide audience through the Internet. Under such conditions, the phenomenon of self-representation acquires new content features, functions and characteristics which are actively studied. In particular, S. Stern (2015) researched students who described their Internet self-presentations which made them regret. Such self-presentations included pictures and comments from parties, personal feelings, beliefs and negative comments concerning other people. The motivation for making a self-presentation showing their desire to resemble others and seeing what will come of this was the most common for the respondents. We should underscore that not only social desirability motivates young people, inquisitiveness can also contribute to creation of such content. Young people were disappointed when they realized that such self-presentations did not reflect who they really were, i.e. distorted their image or invested them with untrue characteristics (Stern, 2015). Sometimes people intentionally apply such technologies, seeking benefits. The research on social norms and self-representations of young Finns on Facebook and Last.fm found that the participants usually pursued the identical socio-cultural objective – presentation of authenticity (Uski & Lampinen, 2016). Another positive example is the study establishing a statistically significant correlation of honest presentation in social networks with junior athletes' self-esteem (Yang et al., 2024). Unlike the above studies, S. Balanji et al. (2023) researched creation of another account on "Instagram" with low rates for authentic self-presentation which is usually called Finsta

D. Paulhus (2002) у авторській методиці феномен соціальної бажаності вимірює двома шкалами – "самообман" і "управління враженнями". Студентській молоді, яка зазвичай представляє юнацький вік, притаманні, на думку дослідників D. Paulhus і O. John (1998), егоїстичні та моральні упередження в самосприйнятті. У взаємодії стилів самообману дослідниками зафіксовано статистично достовірний зв'язок з основними рисами та мотивами досліджуваних.

Сучасна молодь багато часу спілкується у всемережжі, використовуючи безліч комунікаційних застосунків, месенджерів, які постійно вдосконалюються або змінюють один одного. Якщо в реальному житті людина могла бути активним учасником п'яти-семи соціальних груп, то в соціальних мережах і комунікаційних застосунках така кількість спільнот може нараховувати не один десяток, а то й досягати сотні. Прагнення самопрезентувати себе набуває ще більшого масштабування. Через застосування всемережжя воно миттєво охоплює велику аудиторію. За таких умов феномен самопрезентації набуває нових змістових ознак, функцій і властивостей, які активно досліджуються. Зокрема, у праці S. Stern (2015) студенти описали самопрезентації у всемережжі, про які вони пошкодували. Серед таких самопрезентацій були зображення й коментарі з вечірок, особисті почуття, власні переконання та негативні коментарі про інших. Найчастіше звучав мотив створення такої самопрезентації, як бажання бути схожим на інших і подивитися, що з цього вийде. Зазначимо, що не тільки соціальна бажаність керує молодими людьми, а ще й мотив допитливості здатен прискорити створення такого роду контенту. Розчарування приходило до молодих людей тоді, коли вони усвідомлювали, що такі самопрезентації не відображають того, ким вони є насправді, тобто спотворюють їхню сутність або наділяють необ'єктивними ознаками (Stern, 2015). Іноді люди вдаються до таких технологій свідомо, переслідуючи якусь вигоду. У дослідженні соціальних норм і самопрезентації фінської молоді в межах застосунків Facebook і Last.fm з'ясовано, що зазвичай учасники переслідували ідентичну

(combination of “Fake” and “Instagram”). The sample involved females under twenty-five years. The results showed that the users with Finsta are not as pleased by photographing themselves as the users without Finsta. Similar results were obtained in the research by I. Tsartsapakis et al. (2023) establishing a correlation of dissatisfaction with one’s body with self-esteem and anxiety. Another research N. Bij de Vaate et al. (2023) involving the youth from the Netherlands and Japan found that creating and watching the content have a correlation with the level of mental health and with satisfaction with one’s body. In addition, there are studies researching self-objectivation of women which involved approval motivation in self-presentations in the Internet (Chen et al., 2022) and the impact of women’s self-esteem on a self-presentation strategy in social networks (Chen et al., 2023). The research by S. Demir et al. (2022) found that orientation toward social comparison determines a correlation between an individual and self-presentation. C. You et al. (2022) think that permanent improvement of self-presentation in social networks can cause psychological addiction. The researchers demonstrated that an increase in the number of offline contacts made respondents return to online communication.

The problems of self-development (Popovych et al., 2022; Radul et al., 2022) and self-efficacy (Halian et al., 2023a; 2023b) remain important for adolescents in the context of the discussed issues. Psychological characteristics of adolescence, youthful idealism and dedication in achieving a desirable result sometimes incentivize student youth to act carelessly or adventurously (Pryor, 2019; Tett, Simonet, 2021). Safety of workspace (Blynova et al., 2022b), open corporate culture of a university (Blynova et al., 2020), realization of professional expectations (Blynova et al., 2022a) can also affect behavioral tendencies of student youth.

Research on self-presentation strategies of student youth as a factor of choosing behavioral tendencies aimed at self-expression and demonstration of one’s own individuality means finding the impact of real and socially desirable intentions, the desire to create a successful image in public opinion.

соціокультурну мету – презентацію автентичності (Uski, Lampinen, 2016). Також позитивним прикладом є з’ясування статистично достовірного зв’язку чесної презентації в соціальних мережах із самооцінкою юних спортсменів (Yang et al., 2024). На відміну від представлених досліджень, S. Balanji et al. (2023) вивчали створення другого облікового запису “Instagram” із низькими ставками для автентичної самопрезентації, який зазвичай називають Finsta (комбінація “Fake” та “Instagram”). Вибіркову сукупність склали жінки віком до двадцяти п’яти років. Результати показали, що користувачі з Finsta не отримують такого ж задоволення між фотографуванням себе, як користувачі без Finsta. Схожих результатів досягнуто в дослідженні I. Tsartsapakis et al. (2023), у якому зафіксовано зв’язок незадоволеності своїм тілом із самооцінкою та тривогою. В іншому дослідженні N. Bij de Vaate et al. (2023), у якому взяли участь нідерландська і японська молодь, також з’ясовано, що як створення, так і перегляд контенту має зв’язок як із рівнем психічного здоров’я, так і з задоволенням своїм тілом. Цей перелік доповнюють дослідження, у яких відстежують самооб’єктивацію жінок, що передбачала мотивацію схвалення в самопрезентаціях всемережжя (Chen et al., 2022) та вплив жіночої самооцінки на стратегію самопрезентації в соціальних мережах (Chen et al., 2023). У дослідженні S. Demir et al. (2022) з’ясовано, що орієнтація на соціальне порівняння опосередковує зв’язок між особистістю та самопрезентацією. Постійне вдосконалення самопрезентації в соціальних мережах може викликати психологічну залежність, на думку C. You et al. (2022). Дослідники продемонстрували, що зростання кількості офлайн контактів змушувало респондентів повертатися до спілкування онлайн.

Важливою проблемою для осіб юнацького віку в контексті порушених питань залишається проблема саморозвитку (Popovych et al., 2022; Radul et al., 2022) та самоефективності (Halian et al., 2023a; 2023b). Психологічні особливості юнацького віку, максималізм і самовідданість у досягненні бажаного результату спонукають студентську молодь іноді до необдуманих і авантюрних учинків (Pryor, 2019; Tett,

Hypotheses. 1. Dominant self-presentations of student youth have a correlation with the parameters of social desirability and behavioral tendencies. 2. Comparison of groups with high and low levels of social desirability will have differences by the parameters of dominant self-presentation strategies.

The aim. Theoretical-empirical research of dominant self-presentation strategies of student youth in the context of social desirability and actual behavioral tendencies.

Methods

Methodology of the research comprises fundamental principles of the concept of self-presentation by E. Goffman (1959), positioning the image "Self" aimed at maintaining self-esteem by B. Schlenker and M. Leary (1982), modern empirical studies about young people's self-presentation and positive and negative consequences of this phenomenon (Markowitz, 2023; Nitschinsk et al., 2022). Sociable desirability is regarded as an important phenomenon of social-psychological and virtual reality of student youth which is closely related to self-presentation. Studies focusing on positive and negative consequences of social desirability in certain areas of human activity (Messick et al., 1957; Simunović et al., 2023) were also considered.

Participants. The sample involved students from three levels of higher education institutions of Ukraine representing socioeconomic and technonomic profiles and numbered $n = 142$ participants. The participants were students of four higher education institutions of Ukraine: Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine), Interregional academy of Personnel Management (Kyiv, Ukraine), Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ivano-Frankivsk, Ukraine), Kherston State University (relocated to Ivano-Frankivsk, Ukraine). A small number of respondents ($n = 10$; 7.04%) pursued a degree in two areas of study. Student youth represented a capital university and regional universities, temporarily relocated higher education institutions and those which were not relocated. There were respondents who took only online courses and respondents who combined a mixed format and offline education.

Simonet, 2021). Безпечність робочого простору (Blynova et al., 2022b), відкрита корпоративна культура університету (Blynova et al., 2020), реалізація очікувань від отриманої професії (Blynova et al., 2022a) здатні також вплинути на тенденції поведінки студентської молоді.

Дослідження стратегій самопрезентації студентської молоді як чинника вибору тенденцій поведінки, з метою самовираження та демонстрації власної індивідуальності, передбачає з'ясування впливу реальних і соціально бажаних інтенцій, прагнення створення успішного образу в очах оточення.

Гіпотези. 1. Домінуючі самопрезентації студентської молоді мають кореляційний зв'язок із параметрами соціальної бажаності й тенденціями поведінки. 2. Порівняння груп із високим і низьким рівнями соціальної бажаності матиме відмінності за параметрами домінуючих стратегій самопрезентації.

Мета. Теоретико-емпіричне дослідження домінуючих стратегій самопрезентацій студентської молоді в контексті соціальної бажаності й актуальних тенденцій поведінки.

Методи

Методологічну основу дослідження склали вихідні положення концепції самопрезентації Е. Гoffman (1959), позиціонування образу "Я" з метою підтримки самооцінки В. Schlenker і М. Leary (1982), сучасні емпіричні праці про самопрезентацію молоді й позитивні та негативні наслідки цього феномену (Markowitz, 2023; Nitschinsk et al., 2022). Соціальну бажаність розглянуто як важливе явище соціально-психологічної і віртуальної реальності студентської молоді, яке знаходиться в органічній єдності з самопрезентацією. Взято до уваги праці, в яких досліджено позитивні й негативні наслідки соціальної бажаності в окремих сферах людської діяльності (Messick et al., 1957; Simunović et al., 2023).

Учасники. Вибіркову сукупність склали студенти трьох рівнів закладів вищої освіти України, які представили соціономічний і технономічний профілі, загальною кількістю $n = 142$ особи. Здобувачі навчалися в чотирьох закладах вищої освіти України: Київський національний університет імені Тараса

A rigorous approach to selecting the sample and a random choice of respondents had to ensure representativeness and objectivity of the obtained data. An equal number of the respondents' questionnaires by gender were used: males' ($n = 71$; 50.00%) and females' ($n = 71$; 50.00%). The respondents' age ranged from 18 to 28 years ($M = 23.36$; $Me = 23.50$; $SD = \pm 6.12$).

Variables. Dominant self-presentation strategies are those variables which were researched by the strategy of comparison. The rest of the parameters can be regarded as independent and additional variables which allowed establishing correlations and performing comparison.

Procedures and Instruments. A toolkit of psycho-diagnostic methods relevantly reflecting the researched variables was used. We preferred the methods which were adapted or tested on the Ukrainian sample. The method "A self-presentation tactics scale" (Lee et al., 1999) was the basic one. In accordance with this method, self-presentation tactics were regarded as short-term behavioral acts of self-presentation. The method combines twenty tactics belonging to one of the two groups: "assertive behavior" or "self-aggrandizing behavior". Sometimes self-aggrandizing behavior is called a defense strategy. The method has sixty-four statements to be answered by respondents using a nine-point scale, where "1" – very seldom, and "9" – very often. The tactics of assertive behavior: wanting to be liked, an example for imitation, request, justification with taking responsibility, rejection, apologizing. The tactics of self-aggrandizing behavior or a defense type: exaggerating one's achievements, inhibiting oneself, attributing achievements to oneself, justification without taking responsibility, negative evaluation of others, forceful impact. Social desirability was regarded as two-factor space, therefore the method "Balanced inventory for desirable responding" ("BIDR" Version 6 – Form 40A) D. Paulhus (2002) tested by A. Shevchenko (2019) was relevantly applied. This method was used to determine socially desirable responses which were measured by the two scales: "self-deceit" and "managing impressions". The respondents who demonstrated the tendency for self-aggrandizement and excessive self-confidence

Шевченка (Київ, Україна), Міжрегіональна академія управління персоналом (Київ, Україна), Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, Україна), Херсонський державний університет (релокований до Івано-Франківська, Україна). Мала частина респондентів ($n = 10$; 7.04%) навчалися за двома спеціальностями. Студентська молодь представила столичний університет і регіональні та тимчасово релоковані заклади вищої освіти й такі, що не зазнали переміщення. Були респонденти, які навчаються тільки дистанційно та поєднують змішану й аудиторну форми навчання. Ретельний підхід до конструювання вибіркової сукупності й рандомний вибір респондентів мали забезпечити репрезентативність та об'єктивність отриманого масиву даних. За статевою ознакою було відібрано рівну кількість анкет респондентів: чоловічої ($n = 71$; 50.00%) і жіночої статей ($n = 71$; 50.00%). Вік респондентів знаходився в межах від 18 до 28 років ($M = 23.36$; $Me = 23.50$; $SD = \pm 6.12$).

Змінні. Домінуючі стратегії самопрезентації є тими змінними, які були досліджені за стратегією зіставлення. Решту параметрів можна вважати незалежними й додатковими змінними, які дозволили з'ясувати кореляційні зв'язки і здійснити порівняння.

Процедура та інструменти. Використано батарею психодіагностичних методик, які релевантно відобразили досліджувані змінні. Перевагу віддано методикам, які були адаптовані чи апробовані на українській вибірці. Базовою була методика "Шкала виміру тактик самопрезентації" (Lee et al., 1999). За цією методикою тактики самопрезентації було розглянуто як короткотривалі поведінкові акти презентування себе. Методикою об'єднано дванадцять тактик, які належать до однієї з двох груп: "асертивна поведінка" чи "поведінка самозвеличення". Іноді поведінку самозвеличення називають захисною стратегією. Методика має шістьдесят чотири твердження, на які респондент дає відповідь за дев'ятибальною шкалою, де "1" – дуже рідко, а "9" – дуже часто. Тактики асертивної поведінки: бажання сподобатися, приклад для наслідування, прохання, виправдання

had high scores by the first scale. The respondents, who strove for making an “appropriate” impression and embellished their image in public opinion, had high scores by the second scale. Generally, high levels by the scales testified to self-deceiving or deceiving the surrounding, i.e. deceiving others. The method contained forty statements and a seven-point direct assessment scale where “1” – absolutely agree, “7” – absolutely disagree. The questionnaire “Q-sort” (Stephenson, 2014) was used to diagnose the respondents’ notions of themselves and allowed identifying six main behavioral tendencies which have a dual nature: dependence and independence, sociability and unsociability, accepting a struggle and avoiding a struggle. The value of this questionnaire consists in the fact that, while filling it out, respondents demonstrate their real “Self”, without comparing themselves with others. The level of homogeneity of the responses by all the psycho-diagnostic instruments was determined by the coefficient of Cronbach and these levels were within satisfactory and medium values (.721–.801).

Organization of research. Empirical data were collected in October of the academic year 2023–2024. The university administrations were informed about the subject and purpose of the research. The relevance to the research theme of the specialized laboratories and departments was confirmed. The ethical committees approved the research. The research findings were processed and accomplished in November – December of the current academic year. Voluntariness and anonymity of responses were ensured, that allowed receiving a high percentage of completed standard forms of the methods and expecting objectivity and reliability of the obtained data. Google-forms were used at the higher education institutions with online education. Paper forms of the methods were used at the universities with offline education.

Statistical Analysis. The empirical data were processed manually at the initial stage. Then “MS Excel” was used for creating a matrix of empirical data. Descriptive frequency characteristics and statistical coefficients were determined by means of the computer software “SPSS”, version 24.00.00.01. The levels $p \leq .050$; $p \leq .010$; $p \leq .001$ were considered to be statistically significant.

із прийняттям відповідальності, зречення, вибачення. Тактики поведінки самозвеличення або захисного типу: перебільшення своїх досягнень, перешкоджання самому собі, приписування собі досягнень, виправдання без прийняття відповідальності, негативна оцінка інших, силовий вплив. Соціальну бажаність розглянуто як двофакторний простір, і тому доцільно застосовано методика “Шкала соціальної бажаності” “Balanced inventory for desirable responding” (“BIDR” Version 6 – Form 40A) D. Paulhus (2002), апробовану А. Шевченко (2019). Цією методикою з’ясовано соціально бажані відповіді, які виміряно двома шкалами: “самообман” та “управління враженнями”. Респонденти, які демонстрували тенденцію самозвеличення та надмірної самовпевненості, отримали високі бали за першою шкалою. Респонденти, які прагнули до створення “необхідного” враження та прикрашали себе в очах інших, мали високі бали за другою шкалою. Загалом високі рівні за шкалами свідчили про обман себе чи обман оточення, тобто обман інших. Методика містила сорок тверджень і семибальну пряму шкалу оцінювання, де “1” – повністю погоджуюся, “7” – абсолютно не погоджуюся. За допомогою опитувальника “Q-сортування” (Stephenson, 2014) діагностовано уявлення респондентів про себе та визначено шість основних тенденцій поведінки, які мають дуальний характер: залежність і незалежність, товарицькість і нетоварицькість, прийняття боротьби й уникнення боротьби. Цінністю цього опитувальника є те, що під час його проходження респондент демонструє реальне “Я”, уникаючи порівняння себе з іншими. Рівень одномірності відповідей за всіма психодіагностичними інструментами визначено за коефіцієнтом Кронбаха й ці рівні знаходилися в межах задовільного й середнього показників (.721–.801).

Організація дослідження. Збір емпіричних даних виконано в жовтні 2023–2024 навчального року. Проінформовано адміністрації університетів про тематику й мету дослідження, уточнено належність до науково-дослідної тематики профільюючих лабораторій та кафедр, отримано схвалення етичних комітетів на проведення дослідження. У листопаді – грудні поточного навчального року здійснено обробку й оформлення результатів

Results

Since the purpose of the research was to determine dominant self-presentations of student youth, the dominant self-presentations of the sample were given by the results of the method "A self-presentation tactics scale" (Lee et al., 1999). The method contained two scales: "assertive behavior" and "self-aggrandizing behavior". Three self-presentation strategies having the largest number of the students' choices were selected by each scale. Tabl. 1 presents the dominant self-presentation strategies, three by each scale.

It was found that the dominant self-presentation strategies of the student youth by assertive behavior are: wanting to be liked ($n = 105$; 71.83%); an example for imitation ($n = 50$; 35.21%) and justification with taking responsibility ($n = 47$; 33.10%). The dominant self-presentation strategies by self-aggrandizing behavior or defensive behavior are: exaggerating one's achievements ($n = 85$; 59.86%); justification without taking responsibility ($n = 66$; 46.48%) and inhibiting oneself ($n = 52$; 36.62%).

Tabl. 2 gives empirical results through descriptive frequency characteristics by the method "Balanced inventory for desirable responding" ("BIDR" Version 6 – Form 40A) D. Paulhus (2002) and the questionnaire "Q-sort" (Stephenson, 2014).

дослідження. Забезпечено добровільність і анонімність відповідей респондентів, що дозволило отримати високий відсоток повністю заповнених стандартних бланків методик і розраховувати на об'єктивність і достовірність отриманих даних. Збір організовано за допомогою Google-forms у закладах вищої освіти, які навчалися дистанційно. У тих університетах, де навчання було очним, використано паперові примірники бланків методик.

Статистичне аналізування. На початковому етапі емпіричні дані оброблено вручну. Далі використано "MS Excel" для формування матриці емпіричних даних. Описові частотні характеристики і статистичні коефіцієнти з'ясовано за допомогою комп'ютерної програми "SPSS", версія 24.00.00.01. Статистично достовірними вважалися рівні $p \leq 0.050$; $p \leq 0.010$; $p \leq 0.001$.

Результати

Оскільки метою дослідження було з'ясування домінуючих самопрезентацій студентської молоді, то за результатами методики "Шкала виміру тактик самопрезентації" (Lee et al., 1999) подано домінуючі самопрезентації вибіркової сукупності. Методика містила дві шкали: "асертивна поведінка" й "поведінка самозвеличення". За кожною шкалою обрано по три стратегії

Table 1. Dominant self-presentations of the sample ($n = 142$)

Таблиця 1. Домінуючі самопрезентації вибіркової сукупності ($n = 142$)

Self-presentation strategy Стратегія самопрезентації	Number Кількість		M	SD
	n	%		
Assertive behavior Асертивна поведінка				
Wanting to be liked (AWL) Бажання сподобатися (АБС)	102	71.83	4.03	±.67
Example for imitation (AEI) Приклад для наслідування (АПН)	50	35.21	2.12	±.35
Justification with taking responsibility (AJTR) Виправдання із прийняттям відповідальності (АВПВ)	47	33.10	2.78	±.46
Self-aggrandizing behavior Поведінка самозвеличення				
Exaggerating one's achievements (SEOA) Перебільшення своїх досягнень (СПСД)	85	59.86	3.62	±.60
Justification without taking responsibility (SJTR) Виправдання без прийняття відповідальності (СВПВ)	66	46.48	3.04	±.51
Inhibiting oneself (SIO) Перешкоджання самому собі (СПСС)	52	36.62	2.21	±.37

Note: n – the number of respondents; % – percentage of respondents; M – mean; SD – mean squared deviation.

Примітка: n – кількість респондентів; % – відсоток респондентів; M – середнє розподілу; SD – середнє квадратичне розподілу.

Table 2. Descriptive frequency characteristics by “BIDR” Version 6 – Form 40A (Paulhus, 2002) i “Q-sort” (Stephenson, 2014)

Таблиця 2. Описові частотні характеристики за “BIDR” Version 6 – Form 40A (Paulhus, 2002) i “Q-сортування” (Stephenson, 2014)

Scales Шкали	M	SD
“BIDR” Version 6 – Form 40A (Paulhus, 2002)		
Self-deceit (SD) Самообман (СО)	97.44	±15.12
Managing impressions (MI) Управління враженнями (УВ)	91.23	±15.01
“Q-сортування” (Stephenson, 2014)		
Dependence (D) Залежність (З)	11.06	±1.92
Independence (ID) Незалежність (НЗ)	9.12	±1.64
Sociability (S) Товариськість (Т)	11.95	±1.99
Unsociability (US) Нетовариськість (НТ)	7.12	±1.41
Accepting a struggle (AcS) Прийняття боротьби (ПБ)	8.84	±1.52
Avoiding a struggle (AvS) Уникнення боротьби (УБ)	10.93	±1.72

Note: M – mean; SD – mean squared deviation.

Примітка: M – середнє розподілу; SD – середнє квадратичнє розподілу.

It was found that the student sample demonstrated medium indicators with the tendency for high indicators by the scales SD (M = 97.44; SD = ± 15.12) and MI (M = 91.23 SD = ± 15.01). Comparison by Student's *t*-test with the data obtained by I. Popovych et al. (2021) did not show statistically significant differences by any scale. The questionnaire “Q-sort” (Stephenson, 2014) allowed stating that the constructive behavioral tendency “sociability” expectedly dominates (M = 11.95; SD = ± 1.99). The following tendencies were “dependence” (M = 11.06; SD = ± 1.92) and “avoiding a struggle” (M = 10.93; SD = ± 1.72). Such tendencies in student youth's behavior demonstrate a peaceful attitude aimed at constructive friendly relationships and compromise.

Then, according to our research strategy, correlations between the dominant self-presentation strategies and the scales of sociable desirability, behavioral tendencies of the sample were established by Pearson's correlation coefficient (*R*). Tabl. 3 gives a correlation matrix of the research.

самопрезентації, які отримали найбільшу кількість виборів студентів. У табл. 1 подано тільки ті самопрезентації, які віднесено до домінуючих, по три за кожною шкалою.

З'ясовано, що домінуючими стратегіями самопрезентації студентської молоді за асертивною поведінкою є: бажання сподобатися (n = 105; 71.83%); приклад для наслідування (n = 50; 35.21%) і виправдання з прийняттям відповідальності (n = 47; 33.10%). Домінуючими стратегіями самопрезентації за поведінкою самозвеличення або захисною поведінкою є: перебільшення своїх досягнень (n = 85; 59.86%); виправдання без прийняття відповідальності (n = 66; 46.48%) і перешкоджання самому собі (n = 52; 36.62%).

У табл. 2 подано через описові частотні характеристики емпіричні результати за методикою “Шкала соціальної бажаності” (“BIDR” Version 6 – Form 40A) D. Paulhus (2002) і опитувальником “Q-сортування” (Stephenson, 2014).

З'ясовано, що студентська вибірка продемонструвала середні показники з тенденцією до високих за шкалами СО (M = 97.44; SD = ± 15.12) і УВ (M = 91.23 SD = ± 15.01). Порівняння

Table 3. Correlation matrix of the research on dominant self-presentation strategies of student youth (n = 142)
Таблиця 3. Кореляційна матриця дослідження домінуючих стратегій самопрезентації студентської молоді (n = 142)

Scales Шкала	Pearson Коефіцієнт кореляції	AWL АБС	AEI АПН	AJTR АВПВ	SEOA СПСД	SJTR СВПВ	SIO СПСС
SD СО	R	.047	.068	.042	СПСД.283**	.101	.113*
	p	.359	.845	.068	< .001	.057	.041
MI УВ	R	.117*	.094	.051	.261**	.121*	.094
	p	.045	.401	.831	< .001	.041	.401
D З	R	-.087	.029	-.088	.109*	.122*	.102
	p	.567	.899	.561	.049	.040	.056
ID НЗ	R	.101	-.078	.101	-.087	-.044	.094
	p	.057	.598	.057	.567	.677	.401
S Т	R	.181**	.121*	.153*	-.043	-.048	.067
	p	.008	.041	.019	.861	.805	.849
US НТ	R	.041	-.043	.030	.084	.035	.029
	p	.863	.861	.887	.759	.834	.899
AcS ПБ	R	.093	.101	.110*	-.101	.101	.093
	p	.343	.057	.048	.057	.057	.343
AvS УБ	R	.023	.058	.099	.091	.089	.049
	p	.518	.812	.312	.408	.336	.354

Note: SD – self-deceit; MI – managing impressions; D – dependence; ID – independence; S – sociability; US – unsociability; AcS – accepting a struggle; AvS – avoiding a struggle; R – Pearson's correlation coefficient; p – nominal value of a correlation level; AWL – wanting to be liked; AEI – example for imitation; AJTR – justification with taking responsibility; SEOA – exaggerating one's achievements; SJTR – justification without taking responsibility; SIO – inhibiting oneself.

Примітка: СО – самообман; УВ – управління враженнями; З – залежність; НЗ – незалежність; Т – товарищескість; НТ – нетоварищескість; ПБ – прийняття боротьби; УБ – уникнення боротьби; R – коефіцієнт Пірсона; p – номінальне значення рівня кореляції; АБС – бажання сподобатися; АПН – приклад для наслідування; АВПВ – виправдання із прийняттям відповідальності; СПСД – перебільшення своїх досягнень; СВПВ – виправдання без прийняття відповідальності; СПСС – перешкоджання самому собі.

We can state that the respondents' self-presentation strategies have eleven statistically significant correlations with the scales of social desirability and behavioral tendencies. It allows stating that the first hypothesis is confirmed. The largest number of correlations was registered in the self-presentation strategy "exaggerating one's achievements" – three with SD (R = .283; p < .001), MI (R = .261; p < .001) and D (R = .109; p = .049). We should also note that the strategy "exaggerating one's achievements" has the strongest direct correlations with the scales of social desirability. Assertive strategies have the largest number of statistically significant correlations with "sociability" – three: AWL (R = .181; p = .008), AEI (R = .121; p = .041) and AJTR (R = .153; p = .019). Two assertive self-presentation strategies have two statistically significant correlations for each: "wanting to be liked" with MI (R = .117; p = .045) and S (R = .181; p = .008); "justification with taking responsibility" with S (R = .153; p = .019) and AcS

за t-критерієм Стьюдента з даними, отриманими І. Рорович et al. (2021), не показало статистично достовірних відмінностей за жодною зі шкал. За опитувальником "Q-сортування" (Stephenson, 2014) констатуємо, що у студентів очікувано домінує конструктивна тенденція поведінки – "товарищескість" (M = 11.95; SD = ± 1.99). Далі розташувалися тенденції: "залежність" (M = 11.06; SD = ± 1.92) й "уникнення боротьби" (M = 10.93; SD = ± 1.72). Такі тенденції в поведінці студентської молоді демонструють миролюбиву позицію, спрямовану на конструктивні товарищескі стосунки і компроміс.

Далі, згідно зі стратегією нашого дослідження, з'ясовано кореляційні зв'язки за коефіцієнтом кореляції Пірсона (R) між домінуючими стратегіями самопрезентації та шкалами соціальної бажаності, тенденціями поведінки вибіркової сукупності. У табл. 3 подано кореляційну матрицю дослідження.

($R = .110$; $p = .048$). Such behavioral tendencies as “independence”, “unsociability” and “avoiding a struggle” do not have any statistically significant correlation with self-presentation strategies.

The final step of our research was comparison of the researched parameters of the groups with high and low levels of sociable desirability performed by two scales. The researched groups were distributed by the scale “self-deceit” by the median ($Me = 97.50$) into Group 1 (a high level) and Group 2 (a low level). Group 1 comprised $n = 87$ (61.27%) respondents and Group 2 – $n = 55$ (38.73%). Tabl. 4 gives the results of comparison of self-presentation strategies in Groups 1 and 2. Comparison was performed by the Mann-Whitney U-test.

It was found that Group 1 (a high level of self-deceit) has a statistically significant advantage by two self-presentation strategies: SEOA ($U = 1385.500$; $p < .001$) and SJTR ($U = 1244.000$; $p < .001$). Group 2 (a low level of self-deceit) has an advantage in one self-presentation strategy – in AWL ($U = 1720.000$; $p = .039$).

Then the researched groups were distributed by the scale “managing impressions” by the median ($Me = 91.00$) into Group 3 (a high level) and Group 4 (a low level). Group 3 comprised $n = 76$ (53.52%) respondents and Group 4 – $n = 66$ (46.48%). Tabl. 5 gives the results of comparison of self-presentation strategies in Groups 3 and 4. Comparison was performed by the Mann-Whitney U-test.

Констатуємо, що домінуючі стратегії самопрезентації респондентів мають одинадцять статистично достовірних кореляційних зв'язків зі шкалами соціальної бажаності й тенденціями поведінки. Це дозволяє констатувати, що першу гіпотезу доказано. Найбільшу кількість кореляційних зв'язків зафіксовано у стратегії самопрезентації “перебільшення своїх досягнень” – три з СО ($R = .283$; $p < .001$), УВ ($R = .261$; $p < .001$) і З ($R = .109$; $p = .049$). Також зазначимо, що стратегія “перебільшення своїх досягнень” володіє найміцнішими прямими зв'язками зі шкалами соціальної бажаності. Асертивні стратегії мають найбільше статистично достовірних кореляційних зв'язків із “товариськістю” – три: АБС ($R = .181$; $p = .008$), АПН ($R = .121$; $p = .041$) і АВПВ ($R = .153$; $p = .019$). Дві асертивні стратегії самопрезентації мають по два статистично достовірні зв'язки: “бажання сподобатися” з УВ ($R = .117$; $p = .045$) і Т ($R = .181$; $p = .008$); “виправдання із прийняттям відповідальності” з Т ($R = .153$; $p = .019$) і ПБ ($R = .110$; $p = .048$). Такі тенденції поведінки, як “незалежність”, “нетовариськість” і “унікнення боротьби”, не мають жодного статистично достовірного кореляційного зв'язку зі стратегіями самопрезентації.

Заключним кроком нашого дослідження було порівняння досліджуваних параметрів груп із високим і низьким рівнями соціальної

Table 4. Comparison of the groups with a high level (Group 1) and a low level (Group 2) of self-deceit (SD)
Таблиця 4. Порівняння груп із високим (група 1) і низьким (група 2) рівнями самообману (СО)

Self-presentation strategy Стратегія самопрезентації	Mann-Whitney U-test Коефіцієнт Манна-Уїтні	
	U	U
Wanting to be liked (AWL) Бажання сподобатися (АБС)	1720.000*	.039
Example for imitation (AEI) Приклад для наслідування (АПН)	1890.000	.241
Justification with taking responsibility (AJTR) Виправдання із прийняттям відповідальності (АВПВ)	1785.500	.098
Exaggerating one's achievements (SEOA) Перебільшення своїх досягнень (СПСД)	1385.500**	<.001
Justification without taking responsibility (SJTR) Виправдання без прийняття відповідальності (СВПВ)	1244.000**	<.001
Inhibiting oneself (SIO) Перешкоджання самому собі (СПСС)	1911.000	.372

Note: U – the Mann-Whitney U-test; p – the level of significance by the Mann-Whitney U-test; * – the level of significance $p \leq .050$ and ** – the level of significance $p \leq .010$, the data is given **in bold type**.

Примітка: U – критерій Манна-Уїтні; p – рівень достовірності критерію Манна-Уїтні; * – рівень достовірності $p \leq .050$ і ** – рівень достовірності $p \leq .010$, дані подано **жирним шрифтом**.

Table 5. Comparison of the groups with a high level (Group 3) and a low level (Group 4) of managing impressions (MI)
Таблиця 5. Порівняння груп із високим (група 3) і низьким (група 4) рівнями управління враженнями (УВ)

Self-presentation strategies Стратегія самопрезентації	Mann-Whitney U-test Коефіцієнт Манна-Уїтні	
	U	U
Wanting to be liked (AWL) Бажання сподобатися (АБС)	1765.500	.043
Example for imitation (AEI) Приклад для наслідування (АПН)	1768.000	.045
Justification with taking responsibility (AJTR) Виправдання із прийняттям відповідальності (АВПВ)	1885.000	.187
Exaggerating one's achievements (SEOA) Перебільшення своїх досягнень (СПСД)	1690.000	.036
Justification without taking responsibility (SJTR) Виправдання без прийняття відповідальності (СВПВ)	1220.500	<.001
Inhibiting oneself (SIO) Перешкоджання самому собі (СПСС)	2025.500	.412

Note: U – the Mann-Whitney U-test; p – the level of significance by the Mann-Whitney U-test; * – the level of significance $p \leq .050$ and ** – the level of significance $p \leq .010$, the data is given **in bold type**.

Примітка: U – критерій Манна-Уїтні; p – рівень достовірності критерію Манна-Уїтні; * – рівень достовірності $p \leq .050$ і ** – рівень достовірності $p \leq .010$, дані подано **жирним шрифтом**.

It was found that Group 3 (a high level of managing impressions) has a statistically significant advantage by two self-presentation strategies: SEOA (U = 1690.000; $p = .036$) and SJTR (U = 1220.500; $p < .001$). Group 4 (a low level of managing impressions) also has an advantage by two self-presentation strategies: AWL (U = 1765.500; $p < .043$) and AEI (U = 1768.000; $p = .045$).

Discussion

In scientific literature there are numerous studies which conceptually outlined methodological fundamentals of self-presentation (Goffman, 1959; Schlenker & Leary, 1982), theoretically substantiated topical tendencies, regularities and determinants of self-development (Ketler-Mytnytska & Shevchenko, 2022; Lopez et al., 2023), elucidated the current state of the problem sweeping social networks and the Internet (Kleinman et al., 2023).

The obtained quantitative indicators and descriptive frequency characteristics (see Tabl. 1) of the sample showed that the parameter “Wanting to be liked” (AWL) ($n = 102$; 71.83%; $M = 4.03$; $SD = \pm .67$) in student youth takes the first place among all self-presentation strategies. This is an assertive self-presentation strategy, and it expectedly dominates. Self-presentation embodies wanting to be liked through a flexible and constructive impact in real or virtual

бажаності, яке здійснено за двома шкалами. Тож досліджувані групи було розподілено за шкалою “самообман” за медіаною ($Me = 97.50$) на групу 1 (високий рівень) і групу 2 (низький рівень). Групу 1 склали $n = 87$ (61.27%) респондентів і групу 2 – $n = 55$ (38.73%). У табл. 4 подано результати порівняння стратегій самопрезентації у групах 1 і 2. Порівняння здійснено за U-критерію Манна-Уїтні.

З'ясовано, що група 1 (високий рівень самообману) має статистично достовірну перевагу за двома стратегіями самопрезентації: СПСД (U = 1385.500; $p < .001$) і СВПВ (U = 1244.000; $p < .001$). Група 2 (низький рівень самообману) має перевагу за однією стратегією самопрезентації – в АБС (U = 1720.000; $p = .039$).

Далі досліджувані групи було розподілено за шкалою “управління враженнями” за медіаною ($Me = 91.00$) на групу 3 (високий рівень) і групу 4 (низький рівень). Групу 3 склали $n = 76$ (53.52%) респондентів і групу 4 – $n = 66$ (46.48%). У табл. 5 подано результати порівняння стратегій самопрезентації у групах 3 і 4. Порівняння здійснено за U-критерієм Манна-Уїтні.

З'ясовано, що група 3 (високий рівень управління враженнями) має статистично достовірну перевагу за двома стратегіями самопрезентації: СПСД (U = 1690.000; $p = .036$) і СВПВ (U = 1220.500; $p < .001$). Група 4 (низький рівень управління враженнями) має перевагу також за двома стратегіями самопрезентації: АБС (U = 1765.500; $p < .043$) і АПН (U = 1768.000; $p = .045$).

interaction. At the same time, an advantage of the self-presentation strategy "Exaggerating one's achievements" (SEOA) which also involves an intention to be liked was registered by a defense strategy ($n = 89$; 59.86%; $M = 3.62$; $SD = \pm.60$). However, the basis of this self-presentation is a defense mechanism which is often accompanied by destructive intentions and actions. The next dominant pair of assertive behavior and self-aggrandizing behavior, "Justification with taking responsibility" (AJTR) ($n = 47$; 33.10%; $M = 2.78$; $SD = \pm.46$) and "Justification without taking responsibility" (SJTR) ($n = 66$; 46.48%; $M = 3.04$; $SD = \pm.51$), also has a similar aim, but different mechanisms of achieving it. Respondents can justify themselves by means of self-presentation, but, as shown in the results of our study, they do not want to take responsibility. Assertive behavior of the self-presentation "Example for imitation" (AEI) ($n = 50$; 35.21%; $M = 2.12$; $SD = \pm.35$), whose aim is to attract attention, through an example for imitation, traditionally offers valuable constructive advice (life hacks), which is self-tested and efficient in a student environment. This is also kind of self-approval. Such a design of empirical data by the method "A self-presentation tactics scale" (Lee et al., 1999) showed a dual nature of student youth self-presentation strategies and the dominant approval motivation which is realized in different forms. The dual choice is explained by the fact that in adolescence there is a narrow boundary between constructive and destructive components in achieving a desirable result and this boundary is sometimes overstepped. Self-regulation, processes of a future professional's personal growth, formation of their worldview place too high demands on a young individual in a short life period. It puts pressure which is difficult for young people to deal with since hedonistic motivation and aspiration to achieve a quick result can dominate as shown in the research by I. Popovych et al. (2021).

We obtained an expected distribution of the empirical data by the descriptive frequency characteristics of the parameters of social desirability and behavioral tendencies (see Tabl. 2). The prevalence of medium and high parameters of self-deceit and managing impressions in combination with sociability,

Дискусія

У науковій літературі є безліч досліджень які концептуально окреслили методологічні основи самопрезентації (Goffman, 1959; Schlenker, Leary, 1982), теоретично обґрунтували актуальні тенденції і з'ясовані закономірності та детермінанти саморозвитку (Ketler-Mutnytska, Shevchenko, 2022; Lopez et al., 2023), висвітлили сучасний стан проблеми, який огорнув соціальні мережі та всемережжя (Kleinman et al., 2023).

Отримані кількісні показники й описові частотні характеристики (див. табл. 1) вибіркової сукупності продемонстрували, що параметр "Бажання сподобатися" (АБС) ($n = 102$; 71.83%; $M = 4.03$; $SD = \pm.67$) у студентської молоді посідає першу сходинку серед усіх стратегій самопрезентації. Це асертивна стратегія самопрезентації і показово, що вона домінує. Самопрезентація реалізує прагнення сподобатися через гнучкий і конструктивний вплив у реальній чи віртуальній взаємодії. Водночас за захисною стратегією констатовано перевагу стратегії самопрезентації "Перебільшення своїх досягнень" (СПСД) ($n = 89$; 59.86%; $M = 3.62$; $SD = \pm.60$), яка також містить намір сподобатися іншим. Тільки у основу цієї презентації покладено захисний механізм, який супроводжуються часто деструктивними намірами і діями. Наступна домінуюча пара асертивної поведінки і поведінки самозвеличення – це "Виправдання із прийняттям відповідальності" (АВПВ) ($n = 47$; 33.10%; $M = 2.78$; $SD = \pm.46$) і "Виправдання без прийняття відповідальності" (СВПВ) ($n = 66$; 46.48%; $M = 3.04$; $SD = \pm.51$), також має схожу мету, але різні механізми її досягнення. Респонденти можуть виправдовуватися засобами самопрезентації, але як показують результати поточного дослідження, брати відповідальність на себе не поспішають. Асертивна поведінка самопрезентації "Приклад для наслідування" (АПН) ($n = 50$; 35.21%; $M = 2.12$; $SD = \pm.35$) метою якої є звернення на себе увагу, через приклад для наслідування, традиційно пропонує цінні конструктивні поради (лайфхаки), які перевірені на собі і працюють у студентському середовищі. Це також своєрідний спосіб схвалення. Такий дизайн емпіричних даних за методикою "Шкала виміру тактик самопрезентації" (Lee et al., 1999) показав дуальну природу стратегій самопрезентації студентської молоді і домінуючий мотив схвалення, який реалізується

dependence and avoiding a struggles are the key characteristics of student youth by the applied methods. By the results of correlation analysis (see Tabl. 3), the self-presentation strategy “Exaggerating one’s achievements” has the largest number of statistically significant correlations – three. Correlations with “self-deceit” ($R = .283$; $p < .001$) and “managing impressions” ($R = .261$; $p < .001$) are the strongest of them. The combination of these two regularities with the behavioral tendency “dependence” ($R = .109$; $p = .049$), is the most dangerous one. We can explain it by the fact that a high level of social desirability with the behavioral tendency for dependence has a negative impact on young people’s intellectual and physical activity. We assume that this combination can transform into respondents’ psychological dependence on permanent self-approval, their profile updating in social networks and desire to meet social expectations. We should underscore that the self-presentation strategy “Exaggerating one’s achievements” belongs to defensive strategies.

The obtained results of comparison of the parameters of social desirability (see Tabl. 4 and 5) showed the relationship of self-deceit and managing impressions on self-presentation strategies. We did not identify such an impact behavioral tendencies since it is beyond the research subject. The advantage of Group 1 (a high level of self-deceit) by two defensive self-presentation strategies SEOA ($U = 1385.500$; $p < .001$) and SJTR ($U = 1244.000$; $p < .001$) demonstrates strength and testifies to a danger which high levels of social desirability by the scale “self-deceit” can pose. The situation is somewhat different by the scale “managing impressions”, but the advantage of Group 3 (a high level of managing impressions) is also dominant by the defensive self-presentation strategies: SEOA ($U = 1690.000$; $p = .036$) and SJTR ($U = 1220.500$; $p < .001$). The obtained results have a prognostic component and rather demonstrate what can be caused by an increase in the average data (M ; SD ; Me) if no prevention measures aimed at the formation of assertive self-presentation strategies are taken.

Our research has a number of limitations which should be emphasized. The empirical data were collected under martial law. Therefore,

у різних формах. Дуальний вибір пояснюємо тим, що між конструктивною і деструктивною складовими у досягненні бажаного результату, в юнацькому віці, існує вузька межа, яка іноді може порушуватися. Саморегуляція, процеси становлення особистості майбутнього фахівця, формування його світогляду, ставлять надто високі вимоги на короткому життєвому відрізку перед юною особистістю. Це створює своєрідний тиск, який почасти складно долається молодими людьми, бо можуть домінувати гедоністичні мотиви і прагнення швидкого результату, як це продемонстровано у дослідженні І. Роровуш et al. (2021).

За описовими частотними характеристиками параметрів соціальної бажаності і тенденцій поведінки (див. табл. 2) отримано очікуваний розподіл емпіричних даних. Превалювання середніх і високих параметрів самообману та управління враженнями, у поєднанні з товариськістю, залежністю та уникненням боротьби, є ключовими характеристиками за даними методиками, сучасної студентської молоді. За результатами кореляційного дослідження (див. табл. 3), стратегія самопрезентації “Перебільшення своїх досягнень” має найбільше статистично достовірних зв’язків – три. Серед них є два найміцніші – з “самообманом” ($R = .283$; $p < .001$) і “управлінням враженнями” ($R = .261$; $p < .001$). У поєднанні цих двох закономірностей з тенденцією поведінки “залежність” ($R = .109$; $p = .049$), отримуємо небезпечне поєднання. Пояснюємо, що висока соціальна бажаність з тенденцією поведінки до залежності негативно позначається на розумовій і фізичній активності юнаків. Допускаємо, що таке поєднання може трансформуватися у психологічну залежність респондентів від перманентного самосхвалення, постійного оновлення профілів у соціальних мережах, прагнення відповідати очікуванням соціуму. Акцентуємо увагу на тому, що стратегія самопрезентації “перебільшення своїх досягнень” належить до захисних.

Отримані результати порівняння параметрів соціальної бажаності (див. табл. 4 і 5) продемонстрували зв’язок самообману і управління враженнями на стратегії самопрезентації. Нами не з’ясовано такого впливу у тенденціях поведінки, оскільки це виходить за межі предмету дослідження. Перевага групи 1 (високий рівень самообману) за двома захисними стратегіями самопрезентації: СПСД ($U = 1385.500$;

we can assume that defensive reactions can be actualized under martial law that can affect self-presentations. Another thing is that peaceful time will contribute to quantitative and qualitative parameters of student youth's self-presentation. At the same time, the above limitations do not have a significant impact on the obtained results which possess scientific novelty and demonstrate social value and the research conducted under harsh conditions only adds uniqueness to them.

Conclusions

It was substantiated and generalized that student youth's self-presentation strategies and behavioral tendencies aim at self-expression and demonstration of one's individuality, manifestation of real and socially desirable intentions and aspiration to create a successful image in public opinion. It was found that assertive self-presentation strategies are dominant in student youth. It was highlighted that the self-presentation strategy "Wanting to be liked" is implemented through a flexible and constructive impact in real or virtual interaction. A dual nature of student youth's self-presentation strategies was revealed. It was found that approval motivation is dominant. It manifests itself in constructive and destructive forms. The dual choice is explained by the fact that there is a narrow boundary between constructive and destructive components in achieving a desirable result and this boundary is sometimes overstepped by respondents. It was found and substantiated that high social desirability with the behavioral tendency for dependence has a negative impact on adolescents' intellectual and physical activity. We warn that such a combination can be transformed into respondents' psychological dependence on permanent self-approval, profile updating in social networks, aspiration to meet social expectations.

A statistically significant advantage was established in comparison of the parameters of social desirability between the researched groups. Attention was focused on a danger which can be posed by high levels of the formedness of social desirability by the scales "self-deceit" and "managing impressions" for the development of a young individual if prevention measures aimed at the formation of assertive self-presentation

$p < .001$) і СВПВ ($U = 1244.000$; $p < .001$) демонструє міцність і свідчить про небезпеку, яку можуть мати високі рівні сформованості соціальної бажаності за шкалою "самообман". За шкалою "управління враженнями" отримано дещо іншу картину, але також домінуючою є перевага групи 3 (високий рівень управління враженнями) за захисними стратегіями самопрезентації: СПСД ($U = 1690.000$; $p = .036$) і СВПВ ($U = 1220.500$; $p < .001$). Отримані результати мають прогностичну складову і демонструють радше, до чого може призвести зростання середніх даних (M ; SD ; Me), якщо не здійснювати профілактичних заходів спрямованих на формування асертивних стратегій самопрезентації.

Наше дослідження має низку обмежень, про які вважаємо за потрібне наголосити. Емпіричні дані зібрано під час воєнного стану. Тому є ймовірність припустити, що під час воєнного стану захисні реакції можуть актуалізуватися, що може позначитися на самопрезентаціях. Наступним аспектом є те, що мирний час сприятиме кількісним і якісним параметрам самопрезентацій студентської молоді. У той же час, зазначені обмеження, не мають значущого впливу на отримані результати, які мають наукову новизну і демонструють суспільну цінність, а дослідження у складних умовах тільки додає їм оригінальності.

Висновки

Обґрунтовано й узагальнено, що дослідження стратегій самопрезентації студентської молоді як чинника вибору тенденцій поведінки, має мету самовираження та демонстрації власної індивідуальності, є проявом реальних і соціально бажаних інтенцій та прагненням створення успішного образу у очах оточення. Констатовано, що асертивна стратегія самопрезентації є домінуючою у студентської молоді. Зазначено, що самопрезентація прагнення сподобатися реалізується через гнучкий і конструктивний вплив у реальній чи віртуальній взаємодії. Констатовано дуальну природу стратегій самопрезентації студентської молоді і визначено, що домінуючим є мотив схвалення, який реалізується у конструктивній і деструктивній формах. Пояснено дуальний вибір результатів тим, що між конструктивною і деструктивною складовими у досягненні бажаного результату, існує вузька межа, яка іноді може порушуватися

strategies are not taken. The results of the applied research should be implemented in educational process, psychological theory and practice.

References

- Balanji, S., White, C., & Zaitsoff, S. (2023). 'Fake' Instagram use is associated with real differences in users' self-photo activities: An exploratory investigation considering body satisfaction. *Eating Behaviors*, 50, 101777. <https://doi.org/10.1016/j.eatbeh.2023.101777>
- Bij de Vaate, N. A. J. D., Veldhuis, J., & Konijn, E. A. (2023). The impact of seeing and posting photos on mental health and body satisfaction: A panel study among Dutch and Japanese adolescents. *Computers in Human Behavior*, 148, 107906. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2023.107906>
- Blynova, O., Derevianko, S., Ivanova, O., Popovych, I., & Estay Sepulveda, J. G. (2022a). Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*, 29, 88–106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Blynova, O., Lappo, V., Kalenchuk, V., Agarkov, O., Shramko, I., Lymarenko, L., & Popovych, I. (2020). Corporate Culture of a Higher Education Institution as a Factor in Forming Students' Professional Identity. *Revista Inclusiones*, 7(SI), 481–496. <https://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1305>
- Blynova, O., Popovych, I., Huias, I., Radul, S., Borozentseva, T., Strilets-Babenco, O., & Minenko, O. (2022). Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(11), 2723–2732. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.11346>
- Chen, S., van Tilburg, W. A. P., & Leman, P. J. (2023). Women's Self-Objectification and Strategic Self-Presentation on Social Media. *Psychology of Women Quarterly*, 47(2), 266–282. <https://doi.org/10.1177/03616843221143751>
- Chen, S., van Tilburg, W. A. P., & Leman, P. J. (2022). Self-objectification in women predicts approval motivation in online self-presentation. *British Journal of Social Psychology*, 61(1), 366–388. <https://doi.org/10.1111/bjso.12485>
- Crowne, D. P., & Marlowe, D. (1960). A new scale of social desirability independent of psychopathology. *Journal of Consulting Psychology*, 24(4), 349–354. <https://doi.org/10.1037/h0047358>
- Demir, S., Özkan, T., & Demir, B. (2022). Social comparison orientation mediates the association between HEXACO and self-presentation. *Scandinavian Journal Psychology*, 63, 405–414. <https://doi.org/10.1111/sjop.12819>

респондентами. З'ясовано і пояснено, що висока соціальна бажаність з тенденцією поведінки до залежності негативно позначаються на розумовій і фізичній активності осіб юнацького віку. Зроблено застереження, що таке поєднання може трансформуватися у психологічну залежність респондентів від перманентного самосхвалення, постійного оновлення профілів у соціальних мережах, прагнення відповідати очікуванням соціуму.

З'ясовано у порівнянні параметрів соціальної бажаності статистично достовірну перевагу між досліджуваними групами. Акцентовано увагу на небезпеці, яку можуть мати високі рівні сформованості соціальної бажаності за шкалами "самообман" і "управління враженнями" на формуванні юної особистості, якщо не здійснювати профілактичних заходів спрямованих на формування асертивних стратегій самопрезентації. Дослідження має прикладний характер, його результати доцільно впровадити у освітній процес, психологічну теорію і практику.

Список використаних джерел

- Balanji S., White C., Zaitsoff S. 'Fake' Instagram use is associated with real differences in users' self-photo activities: An exploratory investigation considering body satisfaction. *Eating Behaviors*. 2023. Vol. 50. P. 101777. <https://doi.org/10.1016/j.eatbeh.2023.101777>
- Bij de Vaate N. A. J. D., Veldhuis J., Konijn E. A. The impact of seeing and posting photos on mental health and body satisfaction: A panel study among Dutch and Japanese adolescents. *Computers in Human Behavior*. 2023. Vol. 148. P. 107906. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2023.107906>
- Blynova O., Derevianko S., Ivanova O., Popovych I., Estay Sepulveda J. G. Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*. 2022a. Vol. 29. P. 88–106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Blynova O., Lappo V., Kalenchuk V., Agarkov O., Shramko I., Lymarenko L., Popovych I. Corporate Culture of a Higher Education Institution as a Factor in Forming Students' Professional Identity. *Revista Inclusiones*. 2020. Vol. 7(SI). P. 481–496. <https://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1305>
- Blynova O., Popovych I., Huias I., Radul S., Borozentseva T., Strilets-Babenco O., Minenko O. Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022b. Vol. 22(11). P. 2723–2732. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.11346>

- Edwards, A. L. (1963). A factor analysis of experimental social desirability and response set scales. *Journal of Applied Psychology*, 47(5), 308–316. <https://doi.org/10.1037/h0039793>
- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Doubleday. URL: <https://psycnet.apa.org/record/1959-15044-000>
- Halian, I., Popovych, I., Hulias, I., Serbin, Iy., Vyshnevskaya, O., Kovalchuk, Z., & Pyslar, A. (2023a). Correlation between personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(5), 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian, I., Popovych, I., Vovk, V., Kariyev, A., Poleshchuk, L., & Halian, O. (2023b). Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(7), 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Helmes, E. (2000). The Role of Social Desirability in the Assessment of Personality Constructs. In: Goffin, R.D., Helmes, E. (eds) *Problems and Solutions in Human Assessment*. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-1-4615-4397-8_2
- Ketler-Mytnytska, T., & Shevchenko, N. (2022). The Relationship between Internality and Self-development of Psychology Students: the Effect of Optimistic Attributional Style. *Social Welfare: Interdisciplinary Approach*, 12, 56–70. <https://doi.org/10.15388/SW.2022.12.14>
- Kleinman, K., Johnston, M. H. (H.), Dekel, N., & Corn, A. (2023). The real, the virtual, and the pandemic. *Psychoanalytic Psychology*, 40(3), 199–206. <https://doi.org/10.1037/pap0000450>
- Lee, S., Quigley, D. V., Nesler, M. S., Corbett, A. B., & Tedeschi, J. T. (1999). Development of a self-presentation tactics scale. *Personality and Individual Differences*, 26(4), 701–722. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(98\)00178-0](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(98)00178-0)
- Lopez, F. G., Rice, K. G., Durán, B. S., & Hong, J. (2023). Profiling Authentic Self-Development: Associations with Basic Need Satisfaction in Emerging Adulthood. *Emerging Adulthood*, 11(2), 303–316. <https://doi.org/10.1177/21676968221111974>
- Markowitz, D. M. (2023). Self-presentation in medicine: How language patterns reflect physician impression management goals and affect perceptions. *Computers in Human Behavior*, 143, 107684. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2023.107684>
- Messick, S. (1957). Book Reviews: *The Social Desirability Variable in Personality Assessment and Research*, by Allen L. Edwards. New York: The Dryden Press. 1957. P. 108. *Educational and Psychological Measurement*, 19(3), 451–454. <https://doi.org/10.1177/001316445901900321>
- Nitschinsk, L., Tobin, S. J., & Vanman, E. J. (2022). The dark triad and online self-presentation styles
- Chen S., van Tilburg W. A. P., Leman P. J. Women's Self-Objectification and Strategic Self-Presentation on Social Media. *Psychology of Women Quarterly*. 2023. Vol. 47(2). P. 266–282. <https://doi.org/10.1177/03616843221143751>
- Chen S., van Tilburg W. A. P., Leman P. J. Self-objectification in women predicts approval motivation in online self-presentation. *British Journal of Social Psychology*. 2022. Vol. 61(1). P. 366–388. <https://doi.org/10.1111/bjso.12485>
- Crowne D. P., Marlowe D. A new scale of social desirability independent of psychopathology. *Journal of Consulting Psychology*. 1960. Vol. 24(4). P. 349–354. <https://doi.org/10.1037/h0047358>
- Demir S., Özkan T., Demir B. Social comparison orientation mediates the association between HEXACO and self-presentation. *Scandinavian Journal Psychology*. 2022. Vol. 63. P. 405–414. <https://doi.org/10.1111/sjop.12819>
- Edwards, A. L. (1963). A factor analysis of experimental social desirability and response set scales. *Journal of Applied Psychology*, 47(5), 308–316. <https://doi.org/10.1037/h0039793>
- Goffman E. *The presentation of self in everyday life*. Doubleday. 1959. URL: <https://psycnet.apa.org/record/1959-15044-000>
- Halian I., Popovych I., Hulias I., Serbin Iy., Vyshnevskaya O., Kovalchuk Z., Pyslar A. Correlation between personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023a. Vol. 23(5). P. 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian I., Popovych I., Vovk V., Kariyev A., Poleshchuk L., Halian O. Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023b. Vol. 23(7). P. 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Helmes E. The Role of Social Desirability in the Assessment of Personality Constructs. In: Goffin, R.D., Helmes, E. (eds) *Problems and Solutions in Human Assessment*. Springer, Boston, MA. 2000. https://doi.org/10.1007/978-1-4615-4397-8_2
- Ketler-Mytnytska T. Shevchenko N. The Relationship between Internality and Self-development of Psychology Students: the Effect of Optimistic Attributional Style. *Social Welfare: Interdisciplinary Approach*. 2022. Vol. 12. P. 56–70. <https://doi.org/10.15388/SW.2022.12.14>
- Kleinman K., Johnston M. H. (H.), Dekel N., Corn A. The real, the virtual, and the pandemic. *Psychoanalytic Psychology*. 2023. Vol. 40(3). P. 199–206. <https://doi.org/10.1037/pap0000450>
- Lee S., Quigley D. V., Nesler M. S., Corbett A. B., Tedeschi J. T. Development of a self-presentation tactics scale. *Personality and Individual Differences*. 1999. Vol. 26(4). P. 701–722. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(98\)00178-0](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(98)00178-0)
- Lopez F. G., Rice K. G., Durán B. S., Hong J. Profiling Authentic Self-Development: Associations with Basic Need Satisfaction in Emerging Adulthood.

- and beliefs. *Personality and Individual Differences*, 194, 111641. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.111641>
- Paulhus, D. L., & John, O. P. (1998). Egoistic and Moralistic Biases in Self-Perception: The Interplay of Self-Deceptive Styles with Basic Traits and Motives. *Journal of Personality*, 66, 1025–1060. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.00041>
- Paulhus, D. L. (2002). Socially Desirable Responding: The Evolution of a Construct. In: Braun H. I., Jackson D. N., Wiley D. E. (Eds.) *The role of constructs in psychological and educational measurement* (pp. 49–69). Mahwah (NJ): Erlbaum. URL: <https://www.sciencedirect.com/reference/148457>
- Popovych, I., Halian, I., Lialiuik, G., Chopyk, R., Karpenko, Ye., & Melnyk, Yu. (2022). Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(7), 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Popovych, I., Kononenko, O., Kononenko, A., Stynska, V., Kravets, N., Piletska, L., & Blynova, O. (2020). Research of the Relationship between Existential Anxiety and the Sense of Personality's Existence. *Revista Inclusiones*, 7(SI), 41–59. <https://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/300>
- Popovych, I., Shevchenko, A., Galvez, L. M., & Klenina, K. (2021). Research of the relationship between social desirability and value orientations of adolescents. *Revista Notas Históricas y Geográficas*, 26, 241–268. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/339>
- Pryor, C., Perfors, A., & Howe, P. D. L. (2019). Even arbitrary norms influence moral decision-making. *Nature Human Behavior*, 3, 57–62. <https://doi.org/10.1038/s41562-018-0489-y>
- Radul, V., Stryzhakov, A., Hornar, I., Radul, O., & Tkachenko, O. (2022). Research of future masters of pedagogy's socio-professional activity. *Amazonia Investiga*, 11(56), 18–27. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.2>
- Simunović, V., & Žeželj, I. Managing Self-Presentation: How Social Cues Shape Different Forms of Socially Desirable Responding. *Studia Psychologica*, 65(2), 103–119. <https://doi.org/10.31577/sp.2023.02.869>
- Stephenson, W. (2014). General Theory of Communication. *Operant Subjectivity*, 37, 38–56. <https://doi.org/10.15133/J.Os.2014.011>
- Shevchenko, A. V. (2019). Research on the correlation between social desirability and value orientations in adolescence. *Insight: the psychological dimensions of society*, 1, 90–95. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2019-1-14>
- Stern, S. (2015). Regretted Online Self-Presentations: U.S. College Students' Recollections and Reflections. *Emerging Adulthood*. 2023. Vol. 11(2). P. 303–316. <https://doi.org/10.1177/21676968221111974>
- Markowitz D. M. Self-presentation in medicine: How language patterns reflect physician impression management goals and affect perceptions. *Computers in Human Behavior*. 2023. Vol. 143. P. 107684. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2023.107684>
- Messick S. Book Reviews: The Social Desirability Variable in Personality Assessment and Research, by Allen L. Edwards. New York: The Dryden Press. 1957. P. 108. *Educational and Psychological Measurement*. 1957. Vol. 19(3). P. 451–454. <https://doi.org/10.1177/001316445901900321>
- Nitschinsk L., Tobin S. J., Vanman E. J. The dark triad and online self-presentation styles and beliefs. *Personality and Individual Differences*. 2022. Vol. 194. 111641. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.111641>
- Paulhus D. L., John O. P. Egoistic and Moralistic Biases in Self-Perception: The Interplay of Self-Deceptive Styles With Basic Traits and Motives. *Journal of Personality*. 1998. Vol. 66. P. 1025–1060. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.00041>
- Paulhus D. L. Socially Desirable Responding: The Evolution of a Construct. In: Braun H. I., Jackson D. N., Wiley D. E. (Eds.) *The role of constructs in psychological and educational measurement* (pp. 49–69). Mahwah (NJ): Erlbaum, 2002. URL: <https://www.sciencedirect.com/reference/148457>
- Popovych I., Halian I., Lialiuik G., Chopyk R., Karpenko Ye., Melnyk Yu. Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022. Vol. 22(7). P. 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Popovych I., Kononenko O., Kononenko A., Stynska V., Kravets N., Piletska L., Blynova O. Research of the Relationship between Existential Anxiety and the Sense of Personality's Existence. *Revista Inclusiones*. 2020. Vol. 7(SI). P. 41–59. <https://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/300>
- Popovych I., Shevchenko A., Galvez L. M., Klenina K. Research of the relationship between social desirability and value orientations of adolescents. *Revista Notas Históricas y Geográficas*. 2021. Vol. 26. P. 241–268. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/339>
- Pryor C., Perfors A. Howe P. D. L. Even arbitrary norms influence moral decision-making. *Nature Human Behavior*. 2019. Vol. 3. P. 57–62. <https://doi.org/10.1038/s41562-018-0489-y>
- Radul V., Stryzhakov A., Hornar I., Radul O., Tkachenko O. Research of future masters of pedagogy's socio-professional activity. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11(56). P. 18–27. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.2>
- Simunović V., Žeželj I. Managing Self-Presentation: How Social Cues Shape Different Forms of Socially

- Journal of Children and Media*, 9(2), 248–265. <https://doi.org/10.1080/17482798.2015.1024000>
- Schlenker, B. R., & Leary, M. R. (1982). Social anxiety and self-presentation: A conceptualization model. *Psychological Bulletin*, 92(3), 641–669. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.92.3.641>
- Tett, R. P., & Simonet, D. V. (2021). Applicant Faking on Personality Tests: Good or Bad and Why Should We Care? *Personnel Assessment and Decisions*, 7(1), Article 2. <https://doi.org/10.25035/pad.2021.01.002>
- Tsartsapakis, I., Zafeiroudi, A., Vanna, G., & Gerou, M. (2023). Relationships of Body Dissatisfaction and Self-Esteem with Social Physique Anxiety among University Students in Different Study Programs. *Trends in Psychology*. <https://doi.org/10.1007/s43076-023-00329-0>
- Uski S., & Lampinen A. (2016). Social norms and self-presentation on social network sites: Profile work in action. *New Media & Society*, 18(3), 447–464. <https://doi.org/10.1177/1461444814543164>
- Xie, X., Wang, X., Zhao, F., Lei, L., Niu, G., & Wang, P. (2018). Online Real-Self Presentation and Depression among Chinese Teens: Mediating Role of Social Support and Moderating Role of Dispositional Optimism. *Child Indicators Research*, 11, 1531–1544. <https://doi.org/10.1007/s12187-017-9484-5>
- Yang, K., Kwon, S., & Jang, D. (2024). Adolescent Athletes' Self-Presentations on Social Media and Their Self-Esteem as Moderated by Their Perceptions of Responsiveness by Others. *Perceptual and Motor Skills*, 131(1), 17–38. <https://doi.org/10.1177/00315125231216020>
- You, C., & Liu, Y. (2022). The effect of mindfulness on online self-presentation, pressure, and addiction on social media. *Frontiers in Psychology*, 13, 1034495. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1034495>
- Desirable Responding. In *Studia Psychologica*. 2023. Vol. 65(2). P. 103–119. P. 0039–3320. <https://doi.org/10.31577/sp.2023.02.869>
- Stephenson W. General Theory of Communication. Operant Subjectivity. 2014. Vol. 37. P. 38–56. <https://doi.org/10.15133/J.Os.2014.011>
- Tett R. P., Simonet D. V. Applicant Faking on Personality Tests: Good or Bad and Why Should We Care? *Personnel Assessment and Decisions*. 2021. Vol. 7(1), Article 2. <https://doi.org/10.25035/pad.2021.01.002>
- Tsartsapakis I., Zafeiroudi A., Vanna G., Gerou M. Relationships of Body Dissatisfaction and Self-Esteem with Social Physique Anxiety among University Students in Different Study Programs. *Trends in Psychology*. 2023. <https://doi.org/10.1007/s43076-023-00329-0>
- Шевченко А. В. Дослідження взаємозв'язку соціальної бажаності та ціннісних орієнтацій в юнацькому віці. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2019. № 1. С. 90–95. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2019-1-14>
- Stern S. Regretted Online Self-Presentations: U.S. College Students' Recollections and Reflections. *Journal of Children and Media*. 2015. Vol. 9(2). P. 248–265. <https://doi.org/10.1080/17482798.2015.1024000>
- Schlenker B. R., Leary M. R. Social anxiety and self-presentation: A conceptualization model. *Psychological Bulletin*. 1982. Vol. 92(3). P. 641–669. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.92.3.641>
- Uski S., Lampinen A. Social norms and self-presentation on social network sites: Profile work in action. *New Media & Society*. 2016. Vol. 18(3). P. 447–464. <https://doi.org/10.1177/1461444814543164>
- Xie X., Wang X., Zhao F., Lei L., Niu G., Wang P. Online Real-Self Presentation and Depression among Chinese Teens: Mediating Role of Social Support and Moderating Role of Dispositional Optimism. *Child Indicators Research*. 2018. Vol. 11. P. 1531–1544. <https://doi.org/10.1007/s12187-017-9484-5>
- Yang K., Kwon S., Jang D. Adolescent Athletes' Self-Presentations on Social Media and Their Self-Esteem as Moderated by Their Perceptions of Responsiveness by Others. *Perceptual and Motor Skills*. 2024. Vol. 131(1). P. 17–38. <https://doi.org/10.1177/00315125231216020>
- You C., Liu Y. The effect of mindfulness on online self-presentation, pressure, and addiction on social media. *Frontiers in Psychology*. 2022. Vol. 13. P. 1034495. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1034495>

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-11>

How to Cite (Style APA):

Koval, O., Fomina, I., Golub, Iu., & Ozerov D. (2024). Resilience in the Changed Conditions of Educational and Professional Training of Future Specialists of a Socioeconomic Profile. *Insight: the psychological dimensions of society*, 11, 204–221. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-11>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Коваль О., Фоміна І., Голуб Ю., Озеров Д. Резильєнтність у змінених умовах навчально-професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2024. № 11. С. 204–221. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-11>

UDC [378.015.311:316.6-057.87]:159.947

Resilience in the Changed Conditions of Educational and Professional Training of Future Specialists of a Socioeconomic Profile

Резильєнтність у змінених умовах навчально-професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю

Received: December 23, 2023

Accepted: April 26, 2024

Oleksii Koval*

Postgraduate Student,
Department of Psychology,
Educational and Scientific Institute of Psychology
and Social Sciences,
Interregional Academy of Personnel
Management, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0005-3993-7014>

Iryna Fomina

PhD Student,
Department of Psychology,
Educational and Scientific Institute of Psychology
and Social Sciences,
Interregional Academy of Personnel
Management, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0006-2693-5957>

Iuliia Golub

PhD Student,
Department of Psychology,
Educational and Scientific Institute of Psychology
and Social Sciences,
Interregional Academy of Personnel
Management, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0007-5986-825X>

Denys Ozerov

PhD Student,
Department of Psychology,
Educational and Scientific Institute of Psychology
and Social Sciences,
Interregional Academy of Personnel
Management, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0008-8676-6504>

Олексій Коваль*

аспірант,
кафедра психології,
Навчально-науковий інститут психології
та соціальних наук,
Міжрегіональна академія управління
персоналом, Україна
<https://orcid.org/0009-0005-3993-7014>

Ірина Фоміна

аспірантка,
кафедра психології,
Навчально-науковий інститут психології
та соціальних наук,
Міжрегіональна академія управління
персоналом, Україна
<https://orcid.org/0009-0006-2693-5957>

Юлія Голуб

аспірантка,
кафедра психології,
Навчально-науковий інститут психології
та соціальних наук,
Міжрегіональна академія управління
персоналом, Україна
<https://orcid.org/0009-0007-5986-825X>

Денис Озеров

аспірант,
кафедра психології,
Навчально-науковий інститут психології
та соціальних наук,
Міжрегіональна академія управління
персоналом, Україна
<https://orcid.org/0009-0008-8676-6504>

* Corresponding Author: kovalalexey@gmail.com

* Автор-кореспондент: kovalalexey@gmail.com

Abstract

The aim is to research the relationship between respondents' resilience and key indicators of educational and professional training in the changed conditions of the educational environment. The sample was made up of first- and second-level higher education students studying at Ukrainian universities, who belong to future specialists in a socioeconomic profile, and at the time of the study, the educational process of these universities underwent significant transformational changes. General sample parameters: number of respondents ($n=243$); age range – from 18 to 36 years; descriptive frequency characteristics of age ($M=22.43$; $SD=4.91$; $Me=22.50$). **Methods.** Valid and reliable psychodiagnostic tests were applied: “Resilience Scale” (CD-RISC-10) (Connor & Davidson, 2003); the “Dispositional characteristics of personality self-development” (DCPS) (Kuzikova, 2017); questionnaire “Hardiness Survey” (Maddi & Khoshaba, 1994) and the grade point average according to the results of the 2022-2023 academic year. **Results.** It was established that there are no significant differences between the psychological content parameters of resilience, hardiness and key indicators of educational and professional training of bachelors and master's students according to the Mann-Whitney (U) criterion. It was found that resilience has five statistically significant correlations with the researched parameters ($p<.050$; $p<.010$): need for self-development; conditions of self-development; engagement; control; challenge; general level of hardiness. Comparison of low (group I) and high (group II) levels of resilience demonstrated the superiority of group II in five parameters ($p\le.050$; $p\le.010$): need for self-development ($U=149.500$; $p=.000$); conditions of self-development ($U=134.000$; $p=.000$); mechanisms of self-development ($U=198.500$; $p=.038$); general level of self-development ($U=178.500$; $p=.000$) and engagement ($U=145.500$; $p=.000$). **Discussion and conclusions.** It was proven that students with a high level of resilience are able to develop under any circumstances, and negative events, critical situations and changed conditions are perceived by them as another stage of challenge. It was recommended to implement the received scientific facts into teaching, organizational and pedagogical work.

Keywords: tolerance to uncertainty, hardiness, pedagogical activity, individual educational trajectory, higher school, professional identity, personal value transformations.

Introduction

Modern educational and professional training of those who seek a degree in a socioeconomic

Анотація

Метою є дослідження зв'язку резильєнтності респондентів із ключовими показниками навчально-професійної підготовки у змінених умовах освітнього середовища. Вибіркову сукупність склали здобувачі першого і другого рівнів вищої освіти, що навчаються в університетах України, належать до майбутніх фахівців соціономічного профілю, і на час дослідження освітній процес цих університетів зазнав суттєвих трансформаційних змін. Загальні параметри вибірки: кількість респондентів ($n=243$); віковий діапазон – від 18 до 36 років; описові частотні характеристики віку ($M=22.43$; $SD=4.91$; $Me=22.50$). **Методи.** Застосовано валідні і надійні психодіагностичні тести: “Шкала резильєнтності” (CD-RISC-10) (Connor, Davidson, 2003); методика “Диспозиційна характеристика саморозвитку особистості” (ДХСО) (Kuzikova, 2017); опитувальник “Життєстійкості” (Maddi, Khoshaba, 1994) та середній бал академічної успішності за результатами 2022–2023 навчального року. **Результати.** Констатовано відсутність значущих відмінностей між психологічними змістовими параметрами резильєнтності, життєстійкості та ключовими показниками навчально-професійної підготовки бакалаврів і магістрантів за критерієм Манна-Уїтні (U). З'ясовано, що резильєнтність має п'ять статистично достовірних кореляційних зв'язків із досліджуваними параметрами ($p<.050$; $p<.010$): потреба саморозвитку; умови саморозвитку; залученість; контроль; прийняття ризику; загальний рівень життєстійкості. Порівняння низьких (група I) і високих (група II) рівнів резильєнтності продемонструвало перевагу групи II за п'ятьма параметрами ($p\le.050$; $p\le.010$): потреби саморозвитку ($U=149.500$; $p=.000$); умови саморозвитку ($U=134.000$; $p=.000$); механізми саморозвитку ($U=198.500$; $p=.038$); загальний рівень саморозвитку ($U=178.500$; $p=.000$) і залученість ($U=145.500$; $p=.000$). **Дискусія і висновки.** Доказано, що здобувачі з високим рівнем резильєнтності здатні розвиватися за будь-яких обставин, а негативні події, критичні ситуації і змінні умови сприймаються ними як черговий етап випробування. Рекомендовано отримані наукові факти впровадити у викладацьку і організаційно-педагогічну роботу.

Ключові слова: толерантність до невизначеності, життєстійкість, педагогічна діяльність, індивідуальна освітня траєкторія, вища школа, професійна ідентичність, особистісні ціннісні трансформації.

Вступ

Сучасна навчально-професійна підготовка здобувачів соціономічного профілю

profile takes place in the changed social reality conditions. Changed conditions are considered to be permanent social transformations taking place in our society as a result of the military conflict in the east of Ukraine, the progression of the COVID-19 pandemic and the realities of the Russian-Ukrainian war. The mentioned social shocks transferred the educational environment from the real space to the digital dimension. All institutions of higher education got acquainted with remote and mixed formats of educational space. A significant part of the universities of Ukraine still works in the specified formats, training specialists, trying not to lower the level of quality of educational and professional training. Changed conditions put forward requirements for resilience and hardiness of persons mastering the profession (Bondarchuk et al., 2023; Fullerton et al., 2021; Kovtunyk et al., 2023). It seems to us that students of higher education who will have high resilience parameters will be able to better overcome today's challenges, cope with difficult tasks more successfully and will have higher indicators of educational and professional activity. The outlined issues are relevant and require substantiation of theoretical provisions and verification of hypotheses in practice.

The phenomenon of resilience is considered in scientific literature as a mechanism, ability, mental process and characteristic of an individual (Hryshyn, 2021). The ability to resist is inextricably related to the resilience category. Resilience is understood as the ability to maintain a stable mental and physical functional state under the influence of unfavorable life situations and destructive events (Walker et al., 2017). An interesting perspective on the issue of resilience is offered by Michael Rutter (2007). The researcher studied resilience as the ability not only to overcome difficult situations and withstand risks, but also as a source of health strengthening and successful learning. He analyzed the phenomenon from two classic points of view that prevailed in education – radical behaviorism (according to Skinner) and the socio-historical approach (according to Vygotsky). The author found out that the behavioral approach determines the search for the elimination of difficult situations and the formation of avoidance skills.

відбувається в змінених умовах соціальної реальності. Під зміненими умовами розуміємо перманентні соціальні трансформації, які мають місце у нашому суспільстві в результаті воєнного конфлікту на сході України, прогресування пандемії COVID-19 і реалій російсько-української війни. Згадані соціальні потрясіння перенесли освітнє середовище з реального простору в цифровий вимір. Усі заклади вищої освіти познайомилися з дистанційним і змішаним форматами освітнього простору. Значна частина університетів України у зазначених форматах працює до цього часу, здійснюючи підготовку фахівців, намагаючись не знижувати планку якісної навчально-професійної підготовки. Змінені умови висувають вимоги до резильєнтності та життєстійкості осіб, що опановують фах (Bondarchuk et al., 2023; Fullerton et al., 2021; Kovtunyk et al., 2023). Нам видається, що здобувачі, які будуть володіти високими параметрами резильєнтності, зможуть краще долати виклики сьогодення, успішніше впораються зі складними завданнями і будуть мати вищі показники навчально-професійної діяльності. Окреслена проблематика є актуальною і такою, що вимагає обґрунтування теоретичних положень та перевірки гіпотез на практиці.

Феномен резильєнтності в науковій літературі розглядають як механізм, здатність, психічний процес та властивість індивіда (Грішин, 2021). Здатність до опірності нерозривно пов'язана з категорією резильєнсу. Під резильєнсом розуміють здатність утримувати стабільний психічний і фізичний функціональний стан під впливом несприятливих життєвих ситуацій і руйнівних подій (Walker et al., 2017). Цікавий погляд на проблему резильєнтності запропоновано Michael Rutter (2007). Дослідник вивчав резильєнтність як здатність не тільки долати складні ситуації і витримувати ризики, а й як джерело зміцнення здоров'я й успішного навчання. Він проаналізував феномен із двох класичних точок зору, що панували в освіті – радикального біхевіоризму (за Скіннером) та соціально-історичного підходу (за Виготським). З'ясував, що поведінковий підхід зумовлює пошук усунення складних ситуацій і формування навиків уникнення.

The socio-historical regularities of resilience can be understood through its interpretation as a higher psychological function and processes of self-regulation of an individual (Rutter, 2007). In another research S. Raghunathan et al. (2022) attempted to study the resilience of the educational environment during the progression of the COVID-19 pandemic. It is typical that the researchers consider the lockdown as changed conditions of educational and professional training, which resonates with our vision. According to the authors, if the education system has survived and continues to function as it did before the changes, it can be considered resilient. Special attention is paid to sudden and unexpected challenges. If the system has resilience, then it is able to cope with any challenges and develop (Raghunathan et al., 2022). A number of studies on sustainability of the educational environment in the changed conditions of social reality demonstrate considerable attention of the scientific community (Bartusevičienė et al., 2021; Naidu, 2021; Sánchez Ruiz et al., 2021). The interpretation of resilience in students of higher education by researchers F. Luthans and A. Church (2002) is interesting. They consider the capacity for resilience to be acquired, i.e., that can develop throughout life. It is not a situational reaction that can arise as a result of sudden changes, mastering a significant amount of didactic material or as a result of completing a credit-examination session, but is a stable trait (Luthans & Church, 2002). It should be noted that a person can experience strong positive emotions, which also require the formed appropriate level of resistance. Therefore, according to F. Luthans and A. Church (2002) resilience is, first of all, a developed ability to respond responsibly to everyday challenges. In this case, it is worth mentioning the tolerance for uncertainty. In the study of stress resistance to uncertainty, adaptive potential of medical personnel, researchers A. Halian et al. (2021) found that stress resistance to uncertainty is a system-forming factor of psychological, biological and social processes. We can generalize that the work of the specified processes should be taken into account when analyzing resilience.

The changed conditions of educational and professional activity provide not only for maintaining the previous level of functioning

Соціально-історичні закономірності стійкості можна зрозуміти через тлумачення її як вищої психологічної функції і процесів саморегуляції індивіда (Rutter, 2007). В іншому дослідженні S. Raghunathan et al. (2022) здійснено спробу вивчення резильєнтності освітнього середовища під час прогресування пандемії COVID-19. Характерно, що дослідники розглядають локдаун як змінені умови навчально-професійної підготовки, що перекликається з нашим баченням. На думку авторів, якщо система освіти вижила і продовжує функціонувати так, як до змін, то можна вважати, що вона резильєнтна. Особливу увагу приділено раптовим і неочікуваним викликам. Якщо система володіє опірністю, то вона здатна впоратися з будь-якими викликами і розвиватися (Raghunathan et al., 2022). Низка досліджень про стійкість освітнього середовища у змінених умовах соціальної реальності демонструє неабияку увагу наукової спільноти (Bartusevičienė et al., 2021; Naidu, 2021; Sánchez Ruiz et al., 2021). Цікавим є тлумачення резильєнтності здобувачів освіти у дослідників F. Luthans, A. Church (2002), які вважають здатність до резильєнсу набутою, тобто такою, що може розвиватися впродовж життя. Вона не є ситуативною реакцією, яка може виникати в результаті раптових змін, опанування значного обсягу дидактичного матеріалу чи внаслідок складання заліково-екзаменаційної сесії, а є стабільною рисою характеру (Luthans, Church, 2002). Зазначимо, що особистість може переживати сильні позитивні емоції, які також вимагають сформованого належного рівня опірності. Тому, на думку F. Luthans, A. Church (2002) резильєнс є, в першу чергу, розвиненою спроможністю відповідально реагувати на повсякденні виклики. У такому випадку варто згадати про толерантність до невизначеності. У дослідженні стресостійкості до невизначеності адаптивного потенціалу медичного персоналу дослідники A. Halian et al. (2021) з'ясували, що стресостійкість до невизначеності є системотворним фактором психологічних, біологічних і соціальних процесів. Узагальнимо, що роботу окреслених процесів варто враховувати під час аналізування резильєнтності. Змінені умови навчально-професійної діяльності передбачають не тільки

of the system, but also for development. According to S. Kuzikova (2023), the need for self-development of students who master a profession is the source and determinant of their subjectivity. Needs, conditions and mechanisms make up the core of personality self-development in the method proposed by the author "Dispositional characteristics of personality self-development" (Kuzikova, 2017). The importance of self-development for youth is convincingly demonstrated in the research of X. Xie et al. (2017). There are works that demonstrate young people's search for a professional identity and explore adaptation in the difficult conditions of professional development (Blynova et al., 2022). Adaptation processes are inseparable unity with resilience, stress resistance, tolerance to uncertainty and self-regulatory readiness. A number of studies in sports psychology demonstrate the importance of self-regulation in extreme situations of competitive activity of juniors (Kurova et al., 2023; Popovych et al., 2022a). It should be noted that in the typology of resilience proposed by I. Popovych et al. (2022b) hardiness parameters show a statistically significant correlation with resilience and are present among the main clustering parameters. It was that the vital beliefs of an individual can directly influence their assessment of a critical situation. As a result of such an evaluation process, difficult life situations are perceived by them as less traumatic. It also activates readiness to act and increases confidence in a favorable course of events (Kuzikova, Shcherbak, 2023). Of course, it is worth emphasizing the adaptive resource of an individual and the work of protective mechanisms of rationalization and intellectualization.

The resilience of future specialists of a socio-economic profile is understood as a complex of individual and typological properties that have been actualized in the changed conditions of educational and professional training, aimed at overcoming unfavorable conditions of mastering the profession, tolerance to uncertainty, realization of an individual educational trajectory.

Hypotheses. 1. Psychological content parameters of resilience of key indicators of educational and professional training

збереження попереднього рівня функціонування системи, а й розвиток. На думку С. Кузікової (2023), потреба саморозвитку здобувачів, які опановують фах, є джерелом і детермінантою їхньої суб'єктності. У запропонованій методиці "Диспозиційна характеристика саморозвитку особистості" (Kuzikova, 2017) потреби, умови і механізми складають ядро саморозвитку особистості. Важливість саморозвитку для осіб юнацького віку переконливо показано у дослідженні X. Xie et al. (2017). Є праці, у яких продемонстровано пошук молодими людьми професійної ідентичності і досліджено адаптацію в складних умовах професійного становлення (Blynova et al., 2022). Адаптаційні процеси знаходяться в органічній єдності з резильєнтністю, стресостійкістю, толерантністю до невизначеності і саморегуляційною готовністю. Низка досліджень зі спортивної психології демонструє важливість саморегуляції в екстремальних ситуаціях змагальної діяльності юніорів (Kurova et al., 2023; Popovych et al., 2022a). Зазначимо, що в запропонованій I. Popovych et al. (2022b) типології резильєнтності параметри життєстійкості демонструють статистично достовірний зв'язок із резильєнтністю і присутні серед основних параметрів кластеризації. Доказано, що життєстійкі переконання індивіда безпосередньо здатні впливати на оцінку ним критичної ситуації. У результаті такого оцінного процесу складні життєві ситуації сприймаються ним як менш травматичні. Це так само активізує готовність активно діяти і підвищує впевненість у сприятливому перебігу подій (Кузікова, Щербак, 2023). Безумовно, тут варто відзначити й адаптаційний ресурс індивіда та роботу захисних механізмів раціоналізації й інтелектуалізації.

Під резильєнтністю майбутніх фахівців соціо-економічного профілю розуміємо комплекс індивідуально-типологічних властивостей, що актуалізувалися у змінених умовах навчально-професійної підготовки, спрямовані на подолання несприятливих умов опанування фаху, толерування до невизначеності, реалізації індивідуальної освітньої траєкторії.

Гіпотези. 1. Психологічні змістові параметри резильєнтності ключових показників навчально-професійної підготовки

and hardiness of students of the first and second educational levels will not have statistically significant differences. 2. Resilience will have statistically significant correlations with the independent variables of the research. 3. Comparison of high levels of resilience of the samples with low levels distributed at the median will not have significant differences.

The aim. Research of the relationship between the students' resilience and the key indicators of educational and professional training in the changed conditions of the educational environment.

Methods

Methodology of the research of resilience in the changed conditions of educational and professional training of future specialists of a socioeconomic profile involves the basic concepts of resilience (Martin & Marsh, 2009; Rutter, 2007), the initial theoretical and methodological provisions of hardiness (Kuzikova, Shcherbak, 2023; Maddi & Khoshaba, 1994; Tkalych, 2023), the concept of dispositional self-development of an individual by S. Kuzikova (2023). Researchers understand the changed conditions of educational and professional activity as challenges that higher education has accepted as a result of the lockdown and military operations. Empirical studies and substantiated conceptual propositions of modern works are taken into account (Morales-Rodríguez et al., 2023; Popovych et al., 2023).

Participants. The sample was made up of first- and second-level higher education students who studied at the Interregional Academy of Personnel Management (IAPM) (Kyiv, Ukraine) and presented separate structural divisions of the academy: Educational and Scientific Institute of Psychology and Social Sciences (Kyiv, Ukraine), Institute of International Education (Kyiv, Ukraine) and the Kherson Institute (relocated in Chernivtsi, Ukraine). Bachelor and Master degree seekers, who are future specialists in a socioeconomic profile, took part in the research. The sample was randomly created from students of those academic groups whose educational process underwent significant transformational changes. General sample parameters: number of respondents (n=243); age range – from 18 to

та життєстійкості здобувачів першого і другого рівнів не матимуть статистично достовірних відмінностей. 2. Резильєнтність матиме статистично достовірні кореляційні зв'язки з незалежними змінними дослідження. 3. Порівняння високих рівнів резильєнтності вибіркової сукупності з низькими рівнями, розподілених за медіаною, не матиме достовірних відмінностей.

Мета. Дослідження зв'язку резильєнтності здобувачів із ключовими показниками навчально-професійної підготовки у змінених умовах освітнього середовища.

Методи

Методологію дослідження резильєнтності у змінених умовах навчально-професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю склали базові концепції резильєнтності (Martin, Marsh, 2009; Rutter, 2007), вихідні теоретико-методологічні положення життєстійкості (Кузікова, Щербак, 2023; Maddi, Khoshaba, 1994; Tkalych, 2023), концепція диспозиційного саморозвитку індивіда С. Кузікової (2023). Під зміненими умовами навчально-професійної діяльності дослідники вважали виклики, які прийняла вища освіта в результаті локдауну і воєнних дій. Взятю до уваги емпіричні дослідження й обґрунтовані концептуальні положення з сучасних праць (Morales-Rodríguez et al., 2023; Popovych et al., 2023).

Учасники. Вибіркову сукупність склали здобувачі першого і другого рівнів вищої освіти, що навчалися в Міжрегіональній академії управління персоналом (МАУП) (Київ, Україна) і представили відокремлені структурні підрозділи академії: Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук (Київ, Україна), Інститут міжнародної освіти (Київ, Україна) і Херсонський інститут (релюкований у Чернівці, Україна). У дослідженні взяли участь бакалаври і магістранти, які є майбутніми фахівцями соціономічного профілю. Вибірку випадково створено зі здобувачів тих академічних груп, освітній процес яких зазнав суттєвих трансформаційних змін. Загальні параметри вибірки: кількість респондентів (n=243); віковий діапазон – від 18 до 36 років; описові частотні характеристики віку

36 years; descriptive frequency characteristics of age ($M=22.43$; $SD=4.91$; $Me=22.50$). By sex: men – $n=62$; 25.51% and women – $n=181$; 74.49%.

Variables. Dependent and independent variables were defined and additional variables were introduced in the research. The dependent variable is resilience, the independent variable is the grade point average of academic performance and the parameters of respondents' dispositional self-development. In order to find out additional content regularities of the researched phenomenon, parameters of hardiness were used.

Procedures and Instruments. The “Resilience Scale” (CD-RISC-10) was used to research resilience (Connor & Davidson, 2003). The survey was conducted using an adapted version proposed by O. Odnostalko et al. (2020). The questionnaire contained twenty-five statements that focused the respondents' attention on the ability to successfully cope with difficult life situations. A five-point scale of Stapel was used with a range of answers from “0” – never to “4” – almost always. The probable range of scored points is from 0 to 100. Next, the parameters characterizing students' educational and professional training were found out. Academic performance was determined by the grade point average (GPA). The data was obtained based on the results of the 2022-2023 academic year. The accumulative points system (ECTS) was used, the calculation was carried out on a 100-point scale. Using the “Dispositional characteristics of personality self-development” (Kuzikova, 2017), the following parameters were measured: “need for self-development” (NS); “conditions of self-development” (CS) and “mechanisms of self-development” (MS). An integral scale was also applied and the “general level of self-development” (GLS) was determined. The methodology combined thirty statements. Stapel's five-point scale was used, grading from 1 to 5, where 5 is “the statement is completely true”, 1 is “not true”. The psychodiagnostic tool, according to the author (Kuzikova, 2017), allows measuring the key parameters of self-development as a progressive, conscious and controlled process of personal changes and personal growth. Additional variables introduced into the research are represented by the scales of the hardiness survey, which is called “Hardiness Survey”

($M=22.43$; $SD=4.91$; $Me=22.50$). За статевою ознакою: чоловіки – $n=62$; 25.51% і жінки – $n=181$; 74.49%.

Змінні. У дослідженні визначено залежні, незалежні і введено додаткові змінні. Залежною змінною є резильєнтність, незалежними – середній бал академічної успішності і параметри диспозиційного саморозвитку респондентів. З метою з'ясування додаткових змістових закономірностей досліджуваного феномену використано параметри життєстійкості.

Процедура та інструменти. Для дослідження резильєнтності використано методичку “Шкала резильєнтності” (CD-RISC-10) (Connor, Davidson, 2003). Опитування проведено адаптованою версією, яку запропонували О. Односталко та ін. (2020). Опитувальник містив двадцять п'ять тверджень, які акцентували увагу респондентів на здатності до успішного копію в складних життєвих ситуаціях. Використано п'ятибальну шкалу Степела з діапазоном відповідей від “0” – ніколи до “4” – майже завжди. Ймовірний діапазон набраних балів – від 0 до 100. Далі з'ясовано параметри, що характеризують навчально-професійну підготовку здобувачів. Академічну успішність з'ясовано за середнім балом (СБ). Дані взято за результатами 2022–2023 навчального року. Використано накопичувальну систему балів (ECTS), розрахунок здійснено за 100-бальною шкалою. Методикою “Диспозиційна характеристика саморозвитку особистості” (ДХСО) (Kuzikova, 2017) виміряно такі параметри: “потреба саморозвитку” (ПС); “умови саморозвитку” (УС) і механізми саморозвитку (МС). Також застосовано інтегральну шкалу і визначено “загальний рівень саморозвитку” (ЗРС). Методика об'єднала тридцять тверджень. Застосовано п'ятибальну шкалу Степела з градуванням балів від 1 до 5, де 5 – “твердження повністю відповідає”, 1 – “не відповідає”. Психодіагностичний інструмент, на думку авторки (Kuzikova, 2017), дозволяє виміряти ключові параметри саморозвитку як прогресивного, усвідомлюваного і керованого процесу особистісних змін і особистісного зростання. Додаткові змінні, які введено в дослідження, представлено шкалами опитувальника життєстійкості, який носить

(HS), proposed by S. Maddi and D. Khoshaba (1994). The version tested by I. Popovych et al. was used. (2022b). The questionnaire contains scales: "engagement", "control", "challenge" and an integrated scale "general level of hardiness". The questionnaire consists of forty-five statements and contains a four-point scale with answers: 0 – no; 1 – more likely no than yes; 2 – more likely yes than no; 3 – yes.

Organization of Research. The research was organized according to the summative strategy with elements of comparison. The comparison was used to compare the empirical data of students of the first and second levels of higher education. Empirical data was collected in November – December of the 2023–2024 academic year; academic performance data was taken in December of the 2023–2024 academic year. The research was approved by the ethics committee of the Interregional Academy of Personnel Management (IAPM) (Kyiv, Ukraine).

Statistical Analysis. Empirical data were processed in "MS Excel". The statistical software package "SPSS", version 19.0.001, was used to find out coefficients of reliability. The drawing was made in the graphic editor "MS Word". Mann-Whitney coefficient (U), Pearson correlation coefficient (R), Student's t-test were used. Statistical significance was established at the $p \leq 0.050$ level; $p \leq 0.010$; $p \leq 0.001$.

Results

According to the chosen strategy of empirical research, the studied psychological content parameters are presented through descriptive statistics and a comparison was made. Differences between the samples of students of the first (group 1) and second (group 2) levels of higher education were determined by the Mann-Whitney coefficient (U). Group 1 consisted of bachelors, with a total number ($n=112$; 46.09%) of people. Group 2 consisted of master's students, with a total number ($n=131$; 53.91%) of people. Table 1 presents the descriptive frequency characteristics and the results of the comparison of groups 1 and 2 according to the Mann-Whitney coefficient (U).

Comparison of descriptive statistical characteristics according to the Student's t-test

назву "Hardiness Survey" (HS), запропонований S. Maddi, D. Khoshaba, 1994. Використано версію, що апробована I. Popovych et al. (2022b). Опитувальник містить шкали: "залученість", "контроль", "прийняття виклику" та інтегровану шкалу "загальний рівень життєстійкості". Опитувальник об'єднав сорок п'ять тверджень і містить чотирибальну шкалу з відповідями: 0 – ні; 1 – швидше ні, ніж так; 2 – швидше так, ніж ні; 3 – так.

Організація дослідження. Дослідження організовано за констатувальною стратегією з елементами зіставлення. Зіставлення використано для порівняння емпіричних даних першого і другого рівнів вищої освіти. Емпіричні дані зібрано у листопаді – грудні 2023–2024 навчального року, дані академічної успішності взято в грудні 2023–2024 навчального року. Дослідження узгоджено з етичним комітетом Міжрегіональної академії управління персоналом (МАУП) (Київ, Україна). Витримано етичні вимоги, конфіденційність і попередньо поінформовано респондентів щодо опитування.

Статистичне аналізування. Емпіричні дані оброблено "MS Excel". Для з'ясування коефіцієнтів достовірності використано статистичний пакет програм "SPSS", версія 19.0.001. Рисунок виконано у графічному редакторі "MS Word". Використано коефіцієнт Манна-Уїтні (U), коефіцієнт кореляції Пірсона (R), t-критерій Стьюдента. Статистична достовірність констатована на рівнях $p \leq 0.050$; $p \leq 0.010$; $p \leq 0.001$.

Результати

Згідно з обраною стратегією емпіричного дослідження, подано досліджувані психологічні змістові параметри через описові статистики і здійснено порівняння. Відмінності між вибірками першого (група 1) і другого (група 2) рівнів вищої освіти з'ясовано коефіцієнтом Манна-Уїтні (U). Групу 1 склали бакалаври, загальною кількістю ($n=112$; 46.09%) осіб. Групу 2 склали магістранти, загальною кількістю ($n=131$; 53.91%) осіб. У табл. 1 подано описові частотні характеристики і результати порівняння груп 1 і 2 за коефіцієнтом Манна-Уїтні (U).

Порівняння описових статистичних характеристик за t-критерієм Стьюдента

with average norms and descriptive frequency characteristics proposed by the authors of the “DCPS” (Kuzikova, 2017) and researchers who tested the methods (Odnostalko et al., 2020) and applied them to a youth sample (Popovych et al., 2022b), showed that no statistically significant differences were found. No statistically significant differences were found according to the Mann-Whitney coefficient (U) between the researched groups. We state only trends, which prove an insignificant advantage of group 1 in the measurements: R (U=844.00; p=.551); C (U=654.00; p=.078); GLS (U=852.00; p=.758). An insignificant advantage of group 2 was stated in the measurements: GPA (U=651.00; p=.076); NS (U=691.50; p=.123); CS (U=945.00; p=.822); MS (U=883.00; p=.706); GLS (U=751.00; p=.651); E (U=845.00; p=.556); Ch (U=682.00; p=.093).

Applying the Pearson correlation coefficient (R), statistically significant correlations of the respondents’ resilience with the studied parameters were found. The appropriateness of using the specified correlation coefficient was empirically determined and confirmed statistically using the λ -criterion of Kolmogorov-Smirnov. In Tabl. 2 the correlation matrix is presented.

Correlation analysis was supplemented with a correlation pleiad. In order to visualize

з середніми нормами й описовими частотними характеристиками, які запропонували автори методик “ДХСО” (Kuzikova, 2017) і дослідники, що апробували методики (Односталко та ін., 2020) та застосовували на юнацькій вибірці (Popovych et al., 2022b), показало, що статистично достовірних відмінностей не встановлено. Не виявлено статистично достовірних відмінностей і за коефіцієнтом Манна-Уїтні (U) між досліджуваними групами. Констатуємо тільки тенденції, що засвідчують незначну перевагу групи 1 у вимірах: Р (U=844.00; p=.551); К (U=654.00; p=.078); ЗРЖ (U=852.00; p=.758). Незначну перевагу групи 2 зафіксовано у вимірах: СБ (U=651.00; p=.076); ПС (U=691.50; p=.123); УС (U=945.00; p=.822); МС (U=883.00; p=.706); ЗПС (U=751.00; p=.651); З (U=845.00; p=.556); СВ (U=682.00; p=.093).

Застосувавши коефіцієнт кореляції Пірсона (R), з’ясовано статистично достовірні зв’язки резильєнтності респондентів із досліджуваними параметрами. Правомірність застосування зазначеного коефіцієнта кореляції з’ясовано емпірично і за допомогою λ -критерію Колмогорова-Смирнова підтверджено статистично. У табл. 2 подано кореляційну матрицю.

Table 1. Descriptive frequency characteristics of the researched parameters and the results of comparison in groups 1 and 2

Таблиця 1. Описові частотні характеристики досліджуваних параметрів і результати порівняння у групі 1 і 2

Group Група	S	Parameters Параметри									
		R P	GPA СБ	NS ПС	CS УС	MS МС	GLS ЗПС	E З	C К	Ch СВ	GLH ЗРЖ
Group 1 Група 1 (n=112)	M	63.72	71.23	34.12	35.48	39.81	109.41	36.12	29.44	14.99	80.55
	SD	±10.11	±11.65	±5.89	±6.04	±6.97	±18.90	±8.43	±6.56	±3.68	±18.67
	Me	64.00	71.00	34.00	35.50	40.00	109.50	36.00	29.50	15.00	81.00
Group 2 Група 2 (n=131)	M	62.43	75.89	35.23	35.56	45.38	116.17	36.93	27.12	16.34	80.39
	SD	±10.03	±12.34	±5.93	±6.06	±7.68	±19.67	±8.79	±6.23	±4.12	±19.14
	Me	62.50	76.00	35.00	35.50	45.00	116.00	37.00	27.00	16.50	80.50
Mann-Whitney Манна-Уїтні (U)	U	844.00	651.00	691.50	945.00	883.00	751.00	845.00	654.00	682.00	852.00
	p	.551	.076	.123	.822	.706	.651	.556	.078	.093	.578

Note: group 1 – sample of bachelor’s students; group 2 – sample of master’s students; S – descriptive statistics; M – mean of the dispersion; SD – mean square deviation; Me – median of the dispersion; U – values by the Mann-Whitney test; p – level of statistical significance; R – resilience; GPA – grade point average; NS – need for self-development; CS – conditions of self-development; MS – mechanisms of self-development; GLS – general level of self-development; E – engagement; C – control; Ch – challenge; GLH – general level of hardness.

Примітка: група 1 – вибірка бакалаврів; група 2 – вибірка магістрантів; S – описова статистика; M – середнє розподілу вибірки; SD – середнє квадратичне відхилення розподілу вибірки; Me – медіана розподілу вибірки; U – значення коефіцієнта Манна-Уїтні; p – рівень достовірності; R – резильєнтність; СБ – середній бал академічної успішності; ПС – потреба саморозвитку; УС – умови саморозвитку; МС – механізми саморозвитку; ЗПС – загальний рівень саморозвитку; З – залученість; К – контроль; СВ – сприйняття викликів; ЗРЖ – загальний рівень життєстійкості.

Table 2. Correlation matrix of studying resilience (n=243)

Таблиця 2. Кореляційна матриця дослідження резильєнтності (n=243)

Scale Шкала	Pearson coefficient Коефіцієнт Пірсона	Parameter Параметр
		R
Grade point average (GPA) Середній бал академічної успішності (СБ)	<i>R</i>	.092
	<i>p</i>	.070
Need for self-development (NS) Потреба саморозвитку (ПС)	<i>R</i>	.155*
	<i>p</i>	.012
Conditions of self-development (CS) Умови саморозвитку (УС)	<i>R</i>	.115*
	<i>p</i>	.035
Mechanisms of self-development (MS) Механізми саморозвитку (МС)	<i>R</i>	.089
	<i>p</i>	.336
General level of self-development (GLS) Загальний рівень саморозвитку (ЗРС)	<i>R</i>	.099
	<i>p</i>	.056
Engagement (E) Залученість (З)	<i>R</i>	.182**
	<i>p</i>	.009
Control (C) Контроль (К)	<i>R</i>	.109*
	<i>p</i>	.047
Challenge (Ch) Сприйняття викликів (СВ)	<i>R</i>	.105*
	<i>p</i>	.049
General level of hardiness (GLH) Загальний рівень життєвостійкості (ЗРЖ)	<i>R</i>	.117*
	<i>p</i>	.039

Note: *R* – Pearson's correlation coefficient; *p* – the value of correlation level; *R* – resilience; * – $p < .050$ (in italics); ** – $p < .010$ (in bold).

Примітка: *R* – коефіцієнт кореляції Пірсона; *p* – значення рівня кореляції; *R* – резильєнтність; * – $p < .050$ (позначено курсивом); ** – $p < .010$ (позначено **напівжирним шрифтом**).

effective perception, parameters were presented from minimum (no connections) to maximum (the strongest connections). Correlation pleiad of researched parameters is presented in fig. 1.

Two positive increasing regularities of the dependent variable – resilience with key

Аналізування кореляційних зв'язків доповнено кореляційною плеядою. З метою ефективною візуалізації сприймання, параметри затоновано відтінками від мінімального (відсутні зв'язки) до максимального (найміцніші зв'язки). На рис. 1 подано кореляційну плеяду досліджуваних параметрів.

Зафіксовано дві позитивні зростаючі закономірності залежної змінної – резильєнтності з ключовими параметрами навчально-професійної підготовки: ПС ($R=.155$; $p=.012$) та УС ($R=.115$; $p=.035$). Найміцніший кореляційний зв'язок резильєнтності зафіксовано з додатковою змінною З ($R=.182$; $p=.009$). Загалом, очікувано, з додатковими змінними зафіксовано всі позитивні достовірні зв'язки. Константовано, що другу гіпотезу доказано, оскільки залежна змінна має статистично достовірні кореляційні зв'язки з ключовими параметрами і додатковими змінними.

Завершальним завданням стратегії нашого дослідження було зіставлення досліджуваних параметрів двох вибірок: група I – низькі рівні резильєнтності вибіркової сукупності; група II – високі рівні резильєнтності вибіркової сукупності респондентів. Розподіл здійснено за медіаною. Медіана розподілу резильєнтності склала ($Me = 63.00$; $n=243$). Низькі рівні резильєнтності за $Me > 63.00$ ($n=71$) і високі рівні резильєнтності рівні або вищі за $Me \leq 63.00$ ($n=172$). У табл. 3 запропоновано результати зіставлення за коефіцієнтом Манна-Уїтні (U).

Дискусія

Наукова психологічна література містить значний перелік емпіричних і експериментальних досліджень, у яких з'ясовано резильєнтність здобувачів освіти (Appolloni et al., 2021; Huang et al., 2023; Valbta et al., 2023), здатність людини протистояти неочікуваним викликам (Vega, Herrera-Enríquez, 2024), опірність системи освіти у змінених соціальних умовах (Nandy et al., 2020). Запропонована в нашому дослідженні констатувальна стратегія містила низку зіставлень, які дозволили з'ясувати важливі наукові факти. Доказано першу гіпотезу, що резильєнтність і ключові показники навчально-професійної підготовки та психологічні змістові параметри

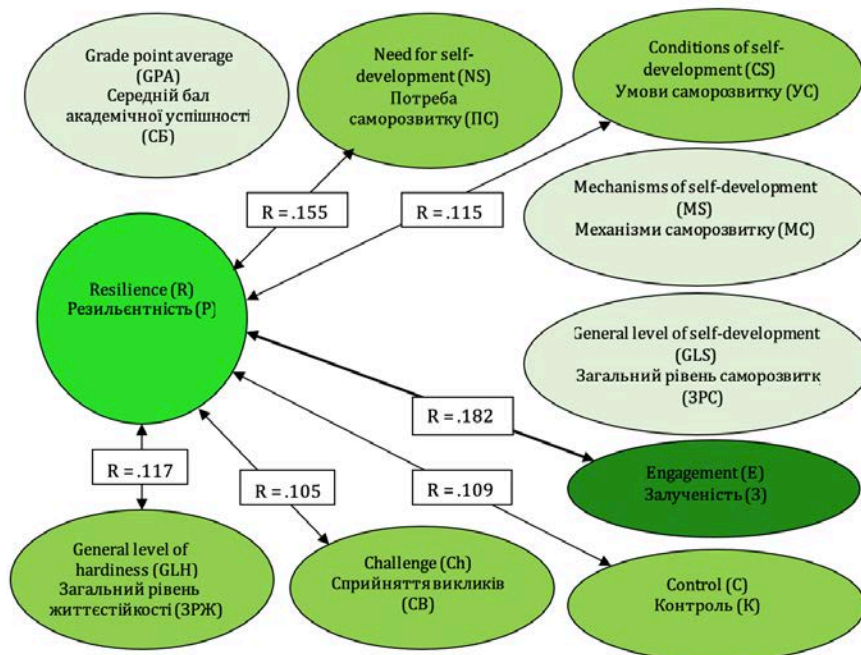

Fig. I. Correlation pleiad of researched parameters (n=243)

Рис. I. Кореляційна плеяда досліджуваних параметрів (n=243)

Note: — positive correlations with $p \leq .050$; — positive correlations with $p \leq .010$.

Примітка: — позитивні зв'язки при $p \leq .050$; — позитивні зв'язки при $p \leq .010$.

parameters of educational and professional training were established: NS ($R=.155$; $p=.012$) and CS ($R=.115$; $p=.035$). The strongest correlation of resilience was established with the additional variable E ($R=.182$; $p=.009$). Overall, as expected, all positive significant correlations with additional variables were established. It found that the second hypothesis was proved, since the dependent variable has statistically significant correlations with key parameters and additional variables.

The final task of our research strategy was to compare the researched parameters of two samples: group I – low levels of resilience of the sample; group II – high levels of resilience of the sample. The distribution was made according to the median. The median of the distribution of resilience was ($Me = 63.00$; $n=243$). Low levels of resilience for $Me > 63.00$ ($n=71$) and high levels of resilience are equal to / or higher than $Me \leq 63.00$ ($n=172$). Tabl. 3 shows the results of the comparison according to the Mann-Whitney coefficient (U).

It was found that group II with a high level of resilience has a statistically significant

життєстійкості здобувачів першого і другого рівнів не мають статистично достовірних відмінностей (див. табл. 1). Очевидно, що під час навчання, впродовж п'ятого і шостого року, у здобувачів не відбуваються асиміляційні зміни в резильєнтності, життєстійкості і диспозиційному розвитку. Так само в академічній успішності: якщо вони навчалися успішно до цього, то продовжують надалі аналогічно трудитися. Різких змін у навчально-професійній діяльності не відбулося, про що свідчать дані середнього балу (див. табл. 1). Аналізування кореляційної матриці (див. табл. 2) і кореляційної плеяди (див. рис. I) привертає увагу єдиним найміцнішим кореляційним зв'язком резильєнтності з залученістю CM ($R=.182$; $p=.009$). Респонденти, що наділені високим рівнем залученості, здатні демонструвати впевненість, задоволені власною діяльністю, і, допускаємо, володіють високими показниками толерантності до невизначеності. Така асертивна позиція, як показано в дотичному дослідженні (Radul et al., 2022), спрямована на

Table 3. The results of comparing the studied parameters according to the Mann-Whitney coefficient (U) (n=243)
Таблиця 3. Результати зіставлення досліджуваних параметрів за коефіцієнтом Манна-Уїтні (U) (n=243)

Parameters Параметри	Mann-Whitney coefficient Коефіцієнт Манна-Уїтні	
	U	p
Grade point average (GPA) Середній бал академічної успішності (СБ) Середній бал академічної успішності (СБ)	342.500	.061
Need for self-development (NS) Потреба саморозвитку (ПС)	149.500	.000
Conditions of self-development (CS) Умови саморозвитку (УС)	134.000	.000
Mechanisms of self-development (MS) Механізми саморозвитку (МС)	198.500	.038
General level of self-development (GLS) Загальний рівень саморозвитку (ЗРС)	178.500	.000
Engagement (E) Залученість (З)	145.500	.000
Control (C) Контроль (К)	555.000	.117
Challenge (Ch) Сприйняття викликів (СВ)	297.000	.055
General level of hardiness (GLH) Загальний рівень життєстійкості (ЗРЖ)	337.500	.058

Note: U – values by the Mann-Whitney test; p – level of statistical significance; * – p<.050 (in italics); ** – p<.010 (in bold).

Примітка: U – значення коефіцієнта Манна-Уїтні; p – рівень достовірності; * – p<.050 (позначено курсивом); ** – p<.010 (позначено **напівжирним шрифтом**).

advantage in five dimensions (p<.050; p<.010): NS (U=149.500; p=.000); CS (U=134.000; p=.000); MS (U=198.500; p=.038); GLS (U=178.500; p=.000); E (U=145.500; p=.000). Statistically significant advantages of group I were not found. The third hypothesis was disproved and the following section provides a discussion and explanation several important aspects of the empirical research.

Discussion

The scientific psychological literature contains a significant list of empirical and experimental studies in which students' resilience was clarified (Appolloni et al., 2021; Huang et al., 2023; Valóta et al., 2023), as well as an individual's ability to withstand unexpected challenges (Vega & Herrera-Enríquez, 2024), resilience of the education system in changed social conditions (Nandy et al., 2020). The summative strategy proposed in our research contained a number of comparisons that made it possible to find out important scientific facts. The first hypothesis was proven, there are no statistically significant differences

перманентний розвиток індивіда. В іншому дослідженні, в якому йдеться про домінуючі очікувані психічні стани навчально-професійної діяльності (Porovich, Vlynova, 2019), з'ясовано, що сенсово-ціннісна діяльність є найефективнішим психічним станом респондентів. Допускаємо, що критичні виклики у змінних соціальних умовах могли активізувати дискретні психічні утворення, одним із яких є готовність до залученості. Але, варто відзначити, що всі параметри життєстійкості наділені статистично достовірними зв'язками з резильєнтністю. Пояснюємо це тим, що зазначені феномени (резильєнтності і життєстійкості) окреслюють дуже близькі за своєю сутністю виміри, в яких опірність і стійкість забезпечують радше пошук чогось конструктивного, розв'язання завдання, ніж втечу, конфронтацію чи щось деструктивне. Низка кореляційних зв'язків резильєнтності з досліджуваними параметрами, продемонструвала важливі закономірності досліджуваного феномену. Відсутність достовірного зв'язку з середнім балом академічної успішності (R=.092; p=.070)

in resilience and key indicators of educational and professional training and psychological content parameters of hardiness between the degree-seekers of the first and second levels (see Tabl. 1). It is obvious that during the fifth and sixth years of the training, assimilation changes in resilience, hardiness and dispositional development do not occur in the students. The same applies to academic performance: if they studied successfully before that, they continue to work in the same way. There were no sudden changes in educational and professional activities, as evidenced by the data of the grade point average (see Tabl. 1). Analysis of the correlation matrix (see Tabl. 2) and the correlation pleiad (see Fig. 1) draws attention to the single strongest correlation between resilience and engagement E ($R=.182$; $p=.009$). Respondents with a high level of engagement, able to demonstrate confidence, are satisfied with their own activities, and, we assume they have high indicators of tolerance to uncertainty. Such an assertive position, as shown in the relevant research (Radul et al., 2022), is aimed at the permanent development of the individual. It was found in another research, which deals with the dominant expected mental states of educational and professional activity (Popovych & Blynova, 2019), that meaningful and valuable activity is the most effective mental state of the respondents. We assume that critical challenges in changed social conditions could activate discrete mental formations, one of which is readiness for engagement. However, it is worth noting that all parameters of hardiness have statistically significant correlations with resilience. We explain this by the fact that the mentioned phenomena (resilience and hardiness) delineate dimensions that are very close in their essence, in which resistance and stability ensure the search for something constructive, the solution of a task, rather than escape, confrontation or something destructive. A series of correlations of resilience with the researched parameters demonstrated important regularities of the researched phenomenon. The absence of a significant correlation with the grade point average ($R=.092$; $p=.070$) indicates that the mentioned two dimensions have a high level of assimilation and are less sensitive to sudden unexpected

радше свідчить про те, що зазначені два виміри мають високий рівень асиміляційності і є менш чутливими до раптових неочікуваних змін (див. табл. 2). Констатовані дві позитивно зростаючі закономірності резильєнтності з ключовими параметрами навчально-професійної підготовки – ПС ($R=.155$; $p=.012$) та УС ($R=.115$; $p=.035$) – свідчать, що потреби й умови саморозвитку закономірно зв'язані з опірністю і демонструють високу чутливість до цієї залежної змінної. Зазначені аргументи свідчать, що другу гіпотезу доказано. Порівняння двох груп із низьким і високим рівнем резильєнтності показало кількісну перевагу групи з низьким рівнем сформованості резильєнтності ($n=172$). Більше переваг цієї групи не зафіксовано (див. табл. 3). За п'ятьма параметрами перевага у групі II, що свідчить про спростування третьої гіпотези. Наявність у респондентів високо рівня резильєнтності засвідчує перевагу за всіма вимірами диспозитивного саморозвитку, а також за параметром “залученість”. Пояснюємо це тим, що здобувачі з високим рівнем резильєнтності здатні розвиватися за будь-яких обставин, а негативні події, критичні ситуації і змінені умови навчально-професійної діяльності, сприймають як черговий етап випробування, яке може їх зробити сильнішими. Таке високе толерування до невизначеності свідчить про часову компетентність останніх і готовність до сенсорної регуляції діяльності. Рекомендовано з'ясовані емпіричні факти і достовірні зв'язки та відмінності впровадити у викладацьку й організаційно-педагогічну роботу.

Висновки

Теоретично обґрунтовано, що резильєнтність майбутніх фахівців соціономічного профілю є комплексом індивідуально-типологічних властивостей, що актуалізувалися у змінених соціальних умовах навчально-професійної підготовки і спрямовані на подолання несприятливих умов, з метою опанування фаху, толерування до невизначеності, реалізації індивідуальної освітньої траєкторії. Порівняння описових частотних характеристик респондентів першого і другого рівня вищої освіти не показало статистично достовірних

changes (see Tabl. 2). The two positively increasing patterns of resilience with the key parameters of educational and professional training – NS ($R=.155$; $p=.012$) and CS ($R=.115$; $p=.035$) indicate that the needs and conditions of self-development are naturally connected with resilience and show high sensitivity to this dependent variable. The mentioned arguments show that the second hypothesis has been proven. A comparison of two groups with a low and high level of resilience showed a quantitative advantage of the group with a low level of resilience formation ($n=172$). More advantages of this group were not established (see Tabl. 3). According to five parameters, group II has an advantage, which indicates the disproving of the third hypothesis. The respondents' high level of resilience proves their superiority in all dimensions of dispositive self-development, as well as in the "engagement" parameter. This can be explained by the fact that students with a high level of resilience are able to develop under any circumstances, and they perceive negative events, critical situations and changed conditions of educational and professional activity as another stage of the test that can make them stronger. Such a high tolerance to uncertainty testifies to the latter's temporal competence and readiness for meaningful regulation of activity. It was recommended to introduce clarified empirical facts and significant correlations and differences into teaching, organizational and pedagogical work.

Conclusions

It was theoretically substantiated that the resilience of future specialists of a socioeconomic profile is a complex of individual-typological characteristics that were actualized in the changed social conditions of educational and professional training and aimed at overcoming adverse conditions, for the purpose of mastering the profession, tolerating uncertainty, and realizing an individual educational trajectory. A comparison of the descriptive frequency characteristics of the respondents of the first and second levels of higher education did not show statistically significant differences. It was found that two significant correlations of resilience with needs for self-development ($R=.155$; $p=.012$) and conditions

відмінностей. Констатовано, що два кореляційні достовірні зв'язки резильєнтності з потребами саморозвитку ($R=.155$; $p=.012$) та умовами саморозвитку ($R=.115$; $p=.035$) демонструють високу чутливість залежної змінної до цих вимірів. Зафіксовано перевагу групи II (високий рівень резильєнтності) за п'ятьма параметрами ($p\leq.050$; $p\leq.010$): ПС ($U=149.500$; $p=.000$); УС ($U=134.000$; $p=.000$); МС ($U=198.500$; $p=.038$); ЗПС ($U=178.500$; $p=.000$); З ($U=145.500$; $p=.000$). Пояснено таку перевагу тим, що здобувачі з високим рівнем резильєнтності здатні розвиватися за будь-яких обставин, а негативні події, критичні ситуації і змінені умови навчально-професійної діяльності сприймаються ними як черговий етап випробування, яке робить їх сильнішими. Рекомендовано отримані наукові факти впровадити у викладацьку й організаційно-педагогічну роботу.

Список використаних джерел

- Appolloni A., Colasanti N., Fantauzzi C., Fiorani G., Frondizi R. Distance Learning as a Resilience Strategy during Covid-19: An Analysis of the Italian Context. *Sustainability*. 2021. Vol. 13(3). P. 1388. <https://doi.org/10.3390/su13031388>
- Bartusevičienė I., Pazaver A., Kitada M. Building a Resilient university: Ensuring Academic Continuity-Transition from Face-To-Face to Online in the COVID-19 Pandemic. *WMU Journal of Maritime Affairs*. 2021. Vol. 20. P. 1–22. <https://doi.org/10.1007/s13437-021-00239-x>
- Blynova O., Derevianko S., Ivanova O., Popovych I., Estay Sepulveda J. G. Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*. 2022a. Vol. 29. P. 88–106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Bondarchuk O., Balakhtar V., Pinchuk N., Pustovalov I., Pavlenok K. Adaptation of Coping Strategies to Reduce the Impact of Stress and Loneliness on the Psychological Well-Being of Adults. *Journal of Law and Sustainable Development*. 2023. Vol. 11(10). e1852. <https://doi.org/10.55908/sdgs.v11i10.1852>
- Connor K. M., Davidson J. R. Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson resilience scale (CD-RISC). *Depression and anxiety*. 2003. Vol. 18(2). P. 76–82. <https://doi.org/10.1002/da.10113>
- Fullerton D. J., Zhang L. M., Kleitman S. An Integrative Process Model of Resilience in an Academic

of self-development ($R=.115$; $p=.035$) demonstrate the high sensitivity of the dependent variable to these dimensions. The superiority of group II (high level of resilience) was established in five parameters ($p \leq .050$; $p \leq .010$): NS ($U=149.500$; $p=.000$); CS ($U=134.000$; $p=.000$); MS ($U=198.500$; $p=.038$); GLH ($U=178.500$; $p=.000$); E ($U=145.500$; $p=.000$). This advantage was explained by the fact that students with a high level of resilience are able to develop under any circumstances. Negative events, critical situations and changed conditions of educational and professional activities are perceived by them as another stage of testing that makes them stronger. It was recommended to introduce the received scientific facts into teaching, organizational and pedagogical work.

Reference

- Appolloni, A., Colasanti, N., Fantauzzi, C., Fiorani, G., & Frondizi, R. (2021). Distance Learning as a Resilience Strategy during Covid-19: An Analysis of the Italian Context. *Sustainability*, 13(3), 1388. <https://doi.org/10.3390/su13031388>
- Bartusevičienė, I., Pazaver, A., & Kitada, M. (2021). Building a Resilient university: Ensuring Academic Continuity-Transition from Face-To-Face to Online in the COVID-19 Pandemic. *WMU Journal of Maritime Affairs*, 20, 1–22. <https://doi.org/10.1007/s13437-021-00239-x>
- Blynova, O., Derevianko, S., Ivanova, O., Popovych, I., & Estay Sepulveda, J. G. (2022a). Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*, 29, 88–106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Bondarchuk, O., Balakhtar, V., Pinchuk, N., Pustovalov, I., & Pavlenok, K. (2023). Adaptation of Coping Strategies to Reduce the Impact of Stress and Loneliness on the Psychological Well-Being of Adults. *Journal of Law and Sustainable Development*, 11(10), e1852. <https://doi.org/10.55908/sdgs.v11i10.1852>
- Connor, K. M., & Davidson, J. R. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson resilience scale (CD-RISC). *Depression and anxiety*, 18(2), 76–82. <https://doi.org/10.1002/da.10113>
- Fullerton, D. J., Zhang, L. M., & Kleitman, S. (2021). An Integrative Process Model of Resilience in an Academic Context: Resilience Resources, Coping Strategies, and Positive Adaptation. *Plos One*, 16, e0246000. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0246000>
- Halian, A., Halian, I., Popovych, I., Zavatskyi, Y., Semenov, O., & Semenova, N. (2021). Stress Resistance in Context: Resilience Resources, Coping Strategies, and Positive Adaptation. *Plos One*. 2021. Vol. 16. e0246000. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0246000>
- Halian A., Halian I., Popovych I., Zavatskyi Y., Semenov O., Semenova N. Stress Resistance in the Situation of Uncertainty as a Factor of Development of Adaptive Ability of Medical Personnel. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2021. Vol. 12(1). P. 251–264. <https://doi.org/10.18662/brain/12.1/181>
- Гришин Е. Резилієнтність особистості: сутність феномену, психодіагностика та засоби розвитку. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди "Психологія"*. 2021. № 64. С. 62–81. <https://doi.org/10.34142/23129387.2021.64.04>
- Huang Q., Qin D. B., Liu J., Park H.-J. Challenges and Resilience of First-Year Chinese International Students on Academic Probation. *Journal of International Students*. 2023. Vol. 14(1). P. 134–151. <https://doi.org/10.32674/jis.v14i2.5282>
- Kovtunyk I., Ishchenko Ye., Yuvsechko Ya., Tychyna V., Datso T. Social Changes that Occurred on the European Continent Due to the War in Ukraine. *Revista de cercetare și intervenție socială*. 2023. Vol. 82. P. 38–49. <https://doi.org/10.33788/rcis.82.3>
- Kurova A., Popovych I., Hrys A., Koval I., Pavliuk M., Polishchuk S., Kolly-Shamne A. Dispositional optimistic and pessimistic mental states of young athletes: gender differentiation. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023. Vol. 23(4). P. 857–867. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.04110>
- Кузікова С. Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку у юнацькому віці. *Одеса: Олді-плюс*, 2023. 408 с. <https://oldiplus.ua/psihologichni-osnovi-stanovlennya-subekta-samorozvitku-v-yunatskomu-vitsi/>
- Kuzikova S. Methodology and technology research of personality self-development resources. *Personality psychology*. 2017. Vol. 8(1). P. 97–103. <https://doi.org/10.15330/ps.8.1.97-103>
- Кузікова С. Б., Щербак Т. І. Життєстійкість як адаптаційний ресурс особистості у реальності невизначеності життя. *Слобожанський науковий вісник*. 2023. № 2. С. 24–29. <https://doi.org/10.32782/psyspu/2023.2.4>
- Luthans F., Church, A. H. Positive Organizational Behavior: Developing and Managing Psychological Strengths [and Executive Commentary]. *The Academy of Management Executive (1993-2005)*. 2002. Vol. 16(1). P. 57–75. <http://www.jstor.org/stable/4165814>
- Maddi S. R., Khoshaba D. M. Hardiness and Mental Health. *Journal of Personality Assessment*. 1994. Vol. 63(2). P. 265–274. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6302_6

- the Situation of Uncertainty as a Factor of Development of Adaptive Ability of Medical Personnel. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 12(1), 251–264. <https://doi.org/10.18662/brain/12.1/181>
- Hryshyn, E. (2021). Rezyliientnist osobystosti: sutnist fenomenu, psykhodiagnostyka ta zasoby rozvytku [Resilience of personality: the essence of the phenomenon, psychodiagnostic and means of development]. *Visnyk KhNPU imeni H. S. Skovorody "Psykhologhiia" – [Bulletin of H.S. Skovoroda KhNPU "Psychology"]*, 64, 62–81. <https://doi.org/10.34142/23129387.2021.64.04>
- Huang, Q., Qin, D. B., Liu, J., & Park, H.-J. (2023). Challenges and Resilience of First-Year Chinese International Students on Academic Probation. *Journal of International Students*, 14(1), 134–151. <https://doi.org/10.32674/jis.v14i2.5282>
- Kovtunyk, I., Ishchenko, Ye., Yuvsechko, Ya., Tychyna, V., & Datso, T. (2023). Social Changes that Occurred on the European Continent Due to the War in Ukraine. *Revista de cercetare și intervenție socială*, 82, 38–49. <https://doi.org/10.33788/rcis.82.3>
- Kurova, A., Popovych, I., Hrys, A., Koval, I., Pavliuk, M., Polishchuk, S., & Kolly-Shamne, A. (2023). Dispositional optimistic and pessimistic mental states of young athletes: gender differentiation. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(4), 857–867. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.04110>
- Kuzikova, S. (2023). Psykhologichni osnovy stanovlennia subiekta samorozvytku v yunatskomu vitsi [Psychological foundations of becoming a subject of self-development in youth]. Odesa: Oldi-plus. <https://oldiplus.ua/psihologichni-osnovi- stanovlennya-subekta-samorozvytku-v-yunatskomu-vitsi/>
- Kuzikova, S. (2017). Methodology and technology research of personality self-development resources. *Personality psychology*, 8(1), 97–103. <https://doi.org/10.15330/ps.8.1.97-103>
- Kuzikova, S. & Shcherbak, T. (2023). Zhyttiistiikist yak adaptatsiinyi resurs osobystosti u realnosti nevyznachenosti zhyttia [Resilience as an adaptive resource of the individual in the reality of life uncertainty]. *Slobozhanskyi naukovyi visnyk – [Slobozhanskyi scientific bulletin]*, 2, 24–29. <https://doi.org/10.32782/psyspu/2023.2.4>
- Luthans, F., & Church, A. H. (2002). Positive Organizational Behavior: Developing and Managing Psychological Strengths [and Executive Commentary]. *The Academy of Management Executive (1993-2005)*, 16(1), 57–75. <http://www.jstor.org/stable/4165814>
- Maddi, S. R., & Khoshaba, D. M. (1994). Hardiness and Mental Health. *Journal of Personality Assessment*, 63(2), 265–274. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6302_6
- Martin A. J., Marsh H. W. Academic Resilience and Academic Buoyancy: Multidimensional and Hierarchical Conceptual Framing of Causes, Correlates, and Cognate Constructs. *Oxford Review of Education*. 2009. Vol. 35. P. 353–370. <https://doi.org/10.1080/03054980902934639>
- Morales-Rodríguez F. M., Martínez-Ramón J. P., Méndez I., Ruiz-Esteban C., Ruiz-Esteban C. Stress, Coping, and Resilience before and after COVID-19: A Predictive Model Based on Artificial Intelligence in the university Environment. *Frontiers Psychology*. 2021. Vol. 12. P. 647964. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.647964>
- Naidu S. Building Resilience in Education Systems post-COVID-19. *Distance Education*. 2021. Vol. 42. P. 11–14. <https://doi.org/10.1080/01587919.2021.1885092>
- Nandy M., Lodh S., Tang A. Lessons from COVID-19 and a Resilience Model for Higher Education. *Industry and Higher Education*. 2020. Vol. 35. P. 3–9. <https://doi.org/10.1177/0950422220962696>
- Односталко О. С., Кіреєва З. О., Бірон Б. В. Психометричний аналіз адаптованої версії Шкали резильєнтності (CD-RISC-10). *Табітус*. 2020. № 13. С. 110–117. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.14.17>
- Popovych I., Halian I., Lialuk G., Chopyk R., Karpenko Ye., Melnyk Yu. Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022a. Vol. 22(7). P. 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Popovych I., Hudimova A., Bokhonkova Yu., Savchuk O., Hoian I., Shevchenko N. Dispositional Mental States of Internally Displaced University Teachers Under Martial Law: Gender Differences. *Journal of Education Culture and Society*. 2023. Vol. 14(2). P. 171–187. <https://doi.org/10.15503/jecs2023.2.171.181>
- Popovych I., Radul I., Hoian I., Ohnystyi A., Doichyk V., Burlakova I. Athletes' resilience typology: a comparative analysis of individual and team sports. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022b. Vol. 22(9). P. 2036–2046. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.09260>
- Popovych I. S., Blynova O. Ye. The Structure, Variables and Interdependence of the Factors of Mental States of Expectations in Students' Academic and Professional Activities. *The New Educational Review*. 2019. Vol. 55(1). P. 293–306. <https://doi.org/10.15804/tner.2019.55.1.24>
- Raghunathan S., Darshan Singh A., Sharma B. Study of Resilience in Learning Environments During the Covid-19 Pandemic. *Frontiers Education*. 2022. Vol. 6. P. 677625. doi: <https://doi.org/10.3389/educ.2021.677625>
- Radul V., Stryzhakov A., Hornar I., Radul O., Tkachenko O. Research of future masters of pedagogy's

- Martin, A. J., & Marsh, H. W. (2009). Academic Resilience and Academic Buoyancy: Multidimensional and Hierarchical Conceptual Framing of Causes, Correlates, and Cognate Constructs. *Oxford Review of Education*, 35, 353–370. <https://doi.org/10.1080/03054980902934639>
- Morales-Rodríguez, F. M., Martínez-Ramón, J. P., Méndez, I., Ruiz-Esteban, C., & Ruiz-Esteban, C. (2021). Stress, Coping, and Resilience before and after COVID-19: A Predictive Model Based on Artificial Intelligence in the university Environment. *Frontiers Psychology*, 12, 647964. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.647964>
- Naidu, S. (2021). Building Resilience in Education Systems post-COVID-19. *Distance Education*, 42, 11–14. <https://doi.org/10.1080/01587919.2021.1885092>
- Nandy, M., Lodh, S., & Tang, A. (2020). Lessons from COVID-19 and a Resilience Model for Higher Education. *Industry and Higher Education*, 35, 3–9. <https://doi.org/10.1177/0950422220962696>
- Odnostalko, O., Kireeva, Z. & Biron, B. (2020). Psychometrychnyi analiz adaptovanoi versii Shkaly rezylentnosti (CD-RISC-10) [Psychometric analysis of the adapted version of the Resilience Scale (CD-RISC-10)]. *Habitus*, 13, 110–117. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.14.17>
- Popovych, I., Halian, I., Lialiuik, G., Chopyk, R., Karpenko, Ye., Melnyk, Yu. (2022a). Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(7), 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Popovych, I., Hudimova, A., Bokhonkova, Yu., Savchuk, O., Hoian, I., & Shevchenko, N. (2023). Dispositional Mental States of Internally Displaced University Teachers Under Martial Law: Gender Differences. *Journal of Education Culture and Society*, 2023, 14(2), 171–187. <https://doi.org/10.15503/jecs2023.2.171.181>
- Popovych, I., Radul, I., Hoian, I., Ohnystyi, A., Doichyk, V., & Burlakova, I. (2022b). Athletes' resilience typology: a comparative analysis of individual and team sports. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(9), 2036–2046. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.09260>
- Popovych, I. S., & Blynova, O. Ye. (2019). The Structure, Variables and Interdependence of the Factors of Mental States of Expectations in Students' Academic and Professional Activities. *The New Educational Review*, 55(1), 293–306. <https://doi.org/10.15804/tner.2019.55.1.24>
- Raghunathan, S., Darshan Singh, A., & Sharma, B. (2022). Study of Resilience in Learning Environments During the Covid-19 Pandemic. *Frontiers Education*, 6, 677625. <https://doi.org/10.3389/educ.2021.677625>
- socio-professional activity. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11(56). P. 18–27. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.2>
- Rutter M. Resilience, Competence and Coping. *Child Abuse & Neglect*. 2007. Vol. 31. P. 205–209. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2007.02.001>
- Sánchez Ruiz L. M., Moll-López S., Moraño-Fernández J. A., Llobregat-Gómez N., Llobregat-Gómez J. A. B-learning and Technology: Enablers for university Education Resilience. An Experience Case under COVID-19 in Spain. *Sustainability*. 2021. Vol. 136. P. 3532. <https://doi.org/10.3390/su13063532>
- Tkalych M. H. Psychoemotional states and vitality: psychological adaptation during wartime. In: *Psychological patterns of social processes and personality development in modern society: Scientific monograph*. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2023. P. 230–243. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-326-2-13>
- Xie X., Wang X., Zhao F., Lei L., Niu G., Wang P. Online Real-Self Presentation and Depression among Chinese Teens: Mediating Role of Social Support and Moderating Role of Dispositional Optimism. *Child Indicators Research*. 2018. Vol. 11. P. 1531–1544. <https://doi.org/10.1007/s12187-017-9484-5>
- Valóta I. A. da C., Rodrigo da Silva Pimentel R., Neroni Stina Saura A. P., Marques da Silva R., Siqueira Costa Calache A. L., José dos Santos M. Fatigue and resilience in Master's and PhD students in the Covid-19 pandemic in Brazil: A cross-sectional study. *PLoS ONE*. 2023. Vol. 18(12). e0295218. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0295218>
- Vega G. H., Herrera-Enríquez G. Impact of SARS-COV2 on University Students. A Socio-economic Resilience and Emotional Intelligence Approach. In: Reis, J.L., Del Rio Araujo, M., Reis, L. P., dos Santos, J. P. M. (eds) Marketing and Smart Technologies. ICMark-Tech 2022. *Smart Innovation, Systems and Technologies*. 2024. Vol. 344. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-99-0333-7_9
- Walker F., Pfingst K., Carnevali L., Sgoifo A., Nalivaiko E. In the search for integrative biomarker of resilience to psychological stress. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*. 2017. Vol. 74. P. 310–320. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2016.05.003>

Resilience in the Changed Conditions of Educational and Professional Training of Future Specialists of a Socioeconomic Profile

- Radul, V., Stryzhakov, A., Hornar, I., Radul, O. & Tkachenko, O. (2022). Research of future masters of pedagogy's socio-professional activity. *Amazonia Investiga*, 11(56), 18–27. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.2>
- Rutter, M. (2007). Resilience, Competence and Coping. *Child Abuse & Neglect*, 31, 205–209. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2007.02.001>
- Sánchez Ruiz, L. M., Moll-López, S., Morano-Fernández, J. A., Llobregat-Gómez, N., & Llobregat-Gómez, J. A. (2021). B-learning and Technology: Enablers for university Education Resilience. An Experience Case under COVID-19 in Spain. *Sustainability*, 13(6), 3532. <https://doi.org/10.3390/su13063532>
- Tkalych, M. H. (2023). Psychoemotional states and vitality: psychological adaptation during wartime. In: Psychological patterns of social processes and personality development in modern society: Scientific monograph (p. 230–243). Riga, Latvia: “Baltija Publishing”. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-326-2-13>
- Xie, X., Wang, X., Zhao, F., Lei, L., Niu, G., & Wang, P. (2018). Online Real-Self Presentation and Depression among Chinese Teens: Mediating Role of Social Support and Moderating Role of Dispositional Optimism. *Child Indicators Research*, 11, 1531–1544. <https://doi.org/10.1007/s12187-017-9484-5>
- Valóta, I. A. da C., Rodrigo da Silva Pimentel, R., Neroni Stina Saura, A. P., Marques da Silva, R., Siqueira Costa Calache, A. L., & José dos Santos, M. (2023). Fatigue and resilience in Master's and PhD students in the Covid-19 pandemic in Brazil: A cross-sectional study. *PLoS ONE*, 18(12), e0295218. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0295218>
- Vega, G. H., & Herrera-Enríquez, G. (2022). Impact of SARS-COV2 on University Students. A Socio-economic Resilience and Emotional Intelligence Approach. In: Reis, J.L., Del Rio Araujo, M., Reis, L. P., dos Santos, J. P. M. (eds) *Marketing and Smart Technologies. ICMARKTECH 2022* (p. 344). Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-99-0333-7_9
- Walker, F., Pflingst, K., Carnevali, L., Sgoifo, A., & Nalivaiko, E. (2017). In the search for integrative biomarker of resilience to psychological stress. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 74, 310–320. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2016.05.003>

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-12>

How to Cite (Style APA):

Smolinska, O., Koval, I., Pavliuk, M., & Shulha, D. (2024). Research of Assertiveness in Organization of the Time Perspective of Degree-Seeking Students in Higher Education. *Insight: the psychological dimensions of society*, 11, 222–237. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-12>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Смолінська О., Коваль І., Павлюк М., Шульга Д. Дослідження асертивності в організації часової перспективи здобувачів вищої освіти. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2024. № 11. С. 222–237. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-12>

UDC [159.923.33:378-057.87]:316.625

Research of Assertiveness in Organization of the Time Perspective of Degree-Seeking Students in Higher Education

Дослідження асертивності в організації часової перспективи здобувачів вищої освіти

Received: December 22, 2023

Accepted: April 26, 2024

Olesia Smolinska*

Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor,
Head,
Department of Philosophy and Pedagogy,
Stepan Gzhytskyi National University of
Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv,
Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-1612-2830>

Ihor Koval

Candidate of Pedagogical Sciences, Deputy Head,
Department of educational, social
and humanitarian work and psychological
support,
Lviv State University of Life Safety, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-9204-9228>

Mariia Pavliuk

Doctor of Psychological Sciences, Full Professor,
Department of Psychology,
Interregional Academy of Personnel
Management, Ukraine
Senior Researcher,
Laboratory of Psychology of Socially Maladjusted
Juveniles,
Kostiuk Institute of Psychology of the NAPS
of Ukraine, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-0822-8128>

Dmytro Shulha

PhD Student,
Department of Theoretical Psychology,
Lviv State University of Internal Affairs, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0009-7459-5119>

Олеся Смолінська*

доктор педагогічних наук, професор, завідувач,
кафедра філософії та педагогіки,
Львівський національний університет
ветеринарної медицини та біотехнологій імені
С. З. Жицького, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-1612-2830>

Ігор Коваль

кандидат педагогічних наук, заступник
начальника,
відділ виховної, соціально-гуманітарної роботи
та психологічного забезпечення,
Львівський державний університет безпеки
життєдіяльності, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-9204-9228>

Марія Павлюк

доктор психологічних наук, професор,
кафедра психології,
Міжрегіональна академія управління
персоналом, Україна
старший науковий співробітник,
лабораторії психології соціально
дезадаптованих неповнолітніх
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН
України, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0822-8128>

Дмитро Шульга

аспірант,
кафедра теоретичної психології,
Львівський державний університет внутрішніх
справ, Україна
<https://orcid.org/0009-0009-7459-5119>

* Corresponding Author: smolinska_o@lvet.edu.ua

* Автор-кореспондент: smolinska_o@lvet.edu.ua

Research of Assertiveness in Organization of the Time Perspective of Degree-Seeking Students in Higher Education

Abstract

The aim is to conduct empirical research and theoretical substantiation of assertiveness of degree-seeking students in higher education within the structure of time perspective. It was substantiated that assertiveness in the organization structure of time perspective is a flexible and constructive strategy and tactic of behavior, reflecting the life position and accompanied by temporal decenterations in the form of dominant representations about the psychological future and psychological past, which is reflected in the current moment of time. **Methods.** The participants of the research were full-time students of the 2nd and 3rd years of study at higher education institutions in Ukraine, aged from 18 to 20 years ($M = 18.44$; $Me = 18.50$; $SD = 3.23$), with a total number of $n = 120$ people. A valid and reliable psychodiagnostic toolkit adapted and tested on a Ukrainian sample was applied: "Personality Assertiveness Test" (PAT) (Sheinov, 2014); "Time Perspective Inventory" (TPI) (Zimbardo & Boyd, 1999), adapted by O. Senyk (2012); "Locus of Control" (LC) (Rotter, 1992) and statistical methods for processing empirical data. Theoretical methods were used to perform retrospective analysis, synthesis, and generalization of the main theoretical positions; a discussion was conducted; explanations and justifications of the obtained empirical results and conclusions were presented. **Results.** Three direct statistically significant correlations were identified between assertiveness and the parameters of "hedonistic present", "future", and locus of control. It was found that the correlation between assertiveness and the hedonistic present ($r_s = .283$; $p < .001$) was the most significant and dependent, and accordingly, the most dangerous. This danger was explained by the fact that material values, which are partly the desire for immediate pleasure, can be understood as the meaning of flexible and constructive behavior of the subjects. A comparison of the studied parameters of the optimal profile (Group 1) with the parameters of the general profile (Group 2) was performed. A statistically significant advantage of the optimal profile in terms of assertiveness and internal locus of control was recorded. **Discussion and conclusions.** It was summarized and explained that assertiveness occupies an important place in the structure of time perspective and performs a regulatory role. Educational process organizers were recommended to focus on developing this competence in the students. **Keywords:** educational and professional training, students, university, internalization, locus of control, temporal decenteration.

Introduction

In a changing world, events and relationships between people change rapidly. In the frenetic

Анотація

Метою є емпіричне дослідження й теоретичне обґрунтування асертивності здобувачів вищої освіти у організації структури часової перспективи. Обґрунтовано, що асертивність у структурі часової перспективи є гнучкою і конструктивною стратегією і тактикою поведінки, яка відображає життєву позицію та супроводжується часовими децентраціями у формі домінуючих уявлень про психологічне майбутнє і психологічне минуле, що відображається у поточний момент часу. **Методи.** Учасниками дослідження є студенти денної форми навчання 2–3 курсів закладів вищої освіти України. Досліджувані віком від 18 до 20 років ($M = 18.44$; $Me = 18.50$; $SD = 3.23$), загальною кількістю $n = 120$ осіб. Застосовано валідний і надійний психодіагностичний інструментарій, який пройшов адаптацію й апробацію на українській вибірці: "Тест асертивності особистості" (ТАО) (Sheinov, 2014); опитувальник "Часова перспектива особистості" (ЧПО) (Zimbardo, Boyd, 1999), адаптація О. Сенік (2012); "Локус контролю" (ЛК) (Rotter, 1992) – та використано методи статистичної обробки емпіричних даних. Теоретичними методами здійснено ретроспективне аналізування, синтезування й узагальнення основних теоретичних положень, реалізовано дискусію, подано пояснення й обґрунтування отриманих емпіричних результатів і висновків. **Результати.** Зафіксовано три прямих статистично достовірних кореляційних зв'язки асертивності з параметрами "гедоністичне теперішнє", "майбутнє" і локус контролю. Встановлено, що найбільш значущим і залежним є зв'язок асертивності з гедоністичним теперішнім ($r_s = .283$; $p < .001$) і, відповідно, найбільш небезпечним. Пояснено таку небезпеку тим, що в сенс гнучкої і конструктивної поведінки досліджуваних можуть вкладатися матеріальні цінності, які почасти є прагненням отримання миттєвої насолоди. Здійснено зіставлення досліджуваних параметрів оптимального профілю (група 1) з параметрами загального профілю (група 2). Зафіксовано статистично достовірну перевагу оптимального профілю за асертивністю та інтернальним локусом контролю. **Дискусія і висновки.** Узагальнено й пояснено, що асертивність у структурі часової перспективи посідає важливе місце та виконує регулятивну роль. Рекомендовано організаторам освітнього процесу звернути увагу на формування цієї компетентності у здобувачів. **Ключові слова:** навчально-професійна підготовка, студенти, університет, інтерналізація, локус-контролю, часова децентрація.

pace of life, a person must remain a human being who does not violate the moral rights of others and confidently defends their own. Usually, such a person is endowed with flexible behavior and acts constructively in any situation. In the scientific literature, this phenomenon was called assertiveness (Moiseienko, 2017). The changes occurring in the Ukrainian education system, the desire to integrate into the European and global educational spaces, require the preparation of degree-seeking students at all levels who will have this competency formed. Assertiveness implies high internality, autonomy, integrity, and self-regulatory activity. The formation of these properties definitely affects the quality of educational and professional training of future specialists. At the same time, the phenomenon of assertiveness is endowed with a number of substantive features that require empirical clarification and theoretical justification in the context of the temporal dimension, represented by the structure of time perspective. Therefore, the research of assertiveness in this interpretation acquires relevance and social value.

Retrospective analysis of the assertiveness phenomenon has shown that there are a number of thorough theoretical-methodological studies. In particular, researcher Patricia Raskin (1994) identified the evolutionary stages of the development of the assertiveness concept, the founder of which is A. Salter, who in 1949 formulated the main theses based on the principles of humanistic psychology. The researcher demonstrated how the concept of assertiveness was transformed from a separate technique of behavioral therapy into a powerful direction that combined a series of techniques and is based on three main assumptions about humans: 1) feelings and attitudes are closely related to behavior; 2) such behavior is learned; 3) behavior can be changed. In the research of the assertiveness phenomenon, Victoria Moiseienko (2017) concluded that the content of a person's assertiveness is revealed through the following traits: constructiveness, purposefulness, self-confidence, responsibility, determination, independence, self-efficacy, subjectivity, perseverance, initiative, demandingness, empathy, and reflection. The above list of traits

Вступ

У мінливому світі стрімко змінюються події і стосунки між людьми. У шаленому темпоритмі життя людина має залишатися людиною, яка не порушує моральні права оточуючих і впевнено відстоює свої. Зазвичай така людина наділена гнучкою поведінкою і конструктивно діє в будь-яких ситуаціях. Цей феномен у науковій літературі отримав назву асертивність (Мойсеєнко, 2017). Зміни, що відбуваються в системі освіти України, прагнення інтегруватися в освітній європейський і світовий простори вимагають підготовки здобувачів усіх рівнів, які матимуть сформовану зазначену компетентність. Асертивність передбачає високу інтернальність, автономність, цілісність і саморегуляційну активність. Сформованість означених властивостей безумовно впливає на якість навчально-професійної підготовки майбутніх фахівців. Водночас феномен асертивності наділений низкою змістових особливостей, які потребують емпіричного з'ясування й теоретичного обґрунтування в контексті часового виміру, який представлено структурою часової перспективи. Тому дослідження асертивності в такому тлумаченні набуває актуальності й суспільної цінності.

Ретроспективне аналізування феномену асертивності показало, що існує низка ґрунтовних теоретико-методологічних досліджень. Зокрема, дослідниця Patricia Raskin (1994) з'ясувала еволюційні віхи розвитку концепції асертивності, родоначальником якої є А. Солтер, який у 1949 році сформулював основні тези, що базувалися на положеннях гуманістичної психології. Дослідницею показано, як концепція асертивності пройшла шлях від окремої техніки поведінкової терапії до потужного напрямку, що об'єднав низку технік і базується на трьох основних припущеннях про людину: 1) почуття та ставлення тісно пов'язані з поведінкою; 2) така поведінка є навченою; 3) поведінку можна змінити. У дослідженні феномену асертивності Вікторія Мойсеєнко (2017) дійшла висновку, що зміст асертивності особистості розкривається через такі риси: конструктивність, цілеспрямованість, впевненість у собі, відповідальність,

Research of Assertiveness in Organization of the Time Perspective of Degree-Seeking Students in Higher Education

allows a person to build a behavior strategy that is distinct and alternative to aggressive and passive behaviors. It was found that assertive behavior has a statistically significant negative correlation with aggressiveness (Alghamdi, 2015).

Researcher V. Sheinov (2019) found that assertive behavior is consistent with the principles of humanistic psychology regarding the behavior of a self-actualizing person. In the research of O. Blynova et al. (2020), the correlation of students' assertiveness with behavior strategies in conflict and real situations of social interaction was explored. Direct correlations with sociability, competition, and compromise, as well as inverse correlations with adjustment and avoidance, are evidence of the manifestation of the fundamental properties of the phenomenon under research, according to O. Blynova et al. (2020).

Researchers P. Golshiri et al. (2023) found that educational influences based on problem solving and confidence training can shape assertive behavior; increase self-esteem, and improve the mental health of the subjects. Other studies demonstrated a comparative investigation of training impacts with a health-preserving effect on students (Popovych et al., 2022c) and mental states of self-actualization (Popovych et al., 2022b). It was explored by S. Wachs et al. (2023) that the formation of social skills, which are in the plane of assertiveness, contributes to the strengthening of social and psychological climate of the class and serves as a prevention of hostile attitudes. It was found that with the increase of mindfulness and psychological well-being, anxiety demonstrated an inverse correlation and had a statistically significant advantage in the control group over the experimental group (Crowley et al., 2022). We are forced to state that assertiveness is observed in the adaptive potential of the individual (Blynova et al., 2022a), the safety of the workspace (Blynova et al., 2022b), in successful attempts to automate decision safety by minimizing the impact of "human factor" (Zinchenko et al., 2019; 2023), and in research of temporal competence (Mordkovich et al., 2020). Researchers P. Zimbardo et al. (2015) characterized an individual's ability to structure their time as a time perspective and convincingly showed that the structuring of events in the dimensions of "past-present-future" takes

рішучість, самостійність, незалежність, самоєфективність, суб'єктність, наполегливість, ініціативність, вимогливість, здатність до емпатії та рефлексії. Означений перелік рис дозволяє людині вибудовувати стратегію поведінки, яка є відмінною й альтернативною до агресивної та пасивної. З'ясовано, що асертивна поведінка має статистично достовірний зворотний зв'язок з агресивністю (Alghamdi, 2015).

Дослідник V. Sheinov (2019) з'ясував, що асертивна поведінка особистості узгоджується з положеннями гуманістичної психології про поведінку самоактуалізуючої особистості. У дослідженні O. Blynova et al. (2020) з'ясовано зв'язки асертивності студентів зі стратегіями поведінки в конфліктних і реальних ситуаціях соціальної взаємодії. Прямі зв'язки з товариськістю, конкуренцією й компромісом та зворотні зв'язки з пристосуванням та уникненням є свідченням прояву основних властивостей досліджуваного феномену, на думку авторів O. Blynova et al. (2020).

Дослідники P. Golshiri et al. (2023) з'ясували, що освітні впливи, які базуються на розв'язанні проблем і тренуванні впевненості, можуть сформувати асертивну поведінку, підвищити самооцінку та психічне здоров'я досліджуваних. В інших дослідженнях продемонстровано порівняльне дослідження тренувальних впливів зі здоров'язбережувальним ефектом студентів (Popovych et al., 2022c) та психічними станами самоактуалізації (Popovych et al., 2022b). Досліджено S. Wachs et al. (2023), що формування соціальних навичок, які лежать у площині асертивності, сприяє зміцненню соціально-психологічного клімату класу і є профілактикою ворожих настроїв. Досліджено, що зі збільшенням виміру уважності та психологічного благополуччя тривожність продемонструвала зворотну залежність і мала статистично достовірну перевагу в контрольній групі над експериментальною (Crowley et al., 2022). Змушені констатувати, що асертивність відстежують в адаптаційному потенціалі індивіда (Blynova et al., 2022a), безпечності робочого простору (Blynova et al., 2022b), вдалих спробах автоматизувати безпечність рішень, мінімізувавши вплив "людського чинника"

place in the human consciousness. Meaning-value regulation plays an important role in the prevailing of the current or dominant time perspective. Researchers M. Stolarski et al. (2020) studied “deviation from the balanced time perspective” (DBPT), which is a deviation from the optimal profile of time perspective. Since the optimal profile is a reliable predictor of an individual’s effectiveness in real life and competitive activities (Codina et al., 2024; Popovych et al., 2022a), it was found that such deviations affect psychological well-being and mental health (Loose et al., 2018), cognitive processes (Jankowski et al., 2020), self-control (Baird et al., 2021), and interpersonal relationships and interactions with relatives (Akirmak et al., 2019). The results obtained by M. Stolarski et al. (2020) encourage us to find out statistically significant regularities of assertiveness of respondents in the structure of time perspective and substantiate the obtained results.

Assertiveness within the time perspective structure of higher education students is considered to be flexible, constructive behavior that reflects their life position, accompanied by temporal decentrations in the form of dominant ideas about the psychological future and psychological past, which are reflected in the current moment of time.

Hypotheses. 1. Assertiveness of the respondents will have regular correlations with the dominant decentrations of time perspective. 2. Levels of assertiveness in subjects with optimal (Group 1) and general (Group 2) profiles will demonstrate statistically significant differences.

The aim is to empirically investigate and theoretically substantiate assertiveness of higher education students in the organization structure of time perspective.

Methods

Methodology. The methodological positions are based on the work of W. Spratt (1936), which presented the concept of psychological time. The interpretation of time perspective, which has not lost its relevance today, consists in the integrity of a person’s vision of their psychological future and psychological past at the present moment. The fundamental principles of the time perspective concept of an individual proposed by P. Zimbardo et

(Zinchenko et al., 2019; 2023) і в дослідженнях часової компетентності (Mordkovich et al., 2020). Здатність індивіда структурувати свій час дослідники P. Zimbardo et al. (2015) охарактеризували часовою перспективою й переконливо показали, що у свідомості людини відбувається структурування подій у вимірах “минулого-теперішнього-майбутнього”. Сенсово-ціннісна регуляція відіграє важливу роль у превалюванні актуальної або домінуючої часової перспективи. Дослідники M. Stolarski et al. (2020) вивчили “відхилення від перспективи збалансованого часу” (ВПЗЧ), що є відхиленням від оптимального профілю часової перспективи. Оскільки оптимальний профіль є надійним предиктором результативності індивіда в реальному житті та змагальній діяльності (Codina et al., 2024; Popovych et al., 2022a), то з’ясовано, що такі відхилення позначаються на психологічному благополуччі і психічному здоров’ї (Loose et al., 2018), когнітивних процесах (Jankowski et al., 2020), самоконтролі (Baird et al., 2021) й міжособистісних стосунках та взаєминах із рідними (Akirmak et al., 2019). Результати, отримані M. Stolarski et al. (2020), спонукають з’ясувати статистично достовірні закономірності асертивності респондентів у структурі часової перспективи й обґрунтувати отримані результати.

Під дослідженням асертивності в структурі часової перспективи здобувачів вищої освіти розуміємо гнучку, конструктивну поведінку, яка відображає їхню життєву позицію, що супроводжується часовими децентраціями у формі домінуючих уявлень про психологічне майбутнє і психологічне минуле, що відображається у поточний момент часу.

Гіпотези. 1. Асертивність респондентів матиме закономірні кореляційні зв’язки з домінуючими децентраціями часової перспективи. 2. Рівні асертивності в досліджуваних з оптимальним (група 1) і загальним (група 2) профілями продемонструють статистично достовірні відмінності.

Мета. Емпірично дослідити й теоретично обґрунтувати асертивність здобувачів вищої освіти у організації структури часової перспективи.

al. (1997) were taken into account. For clarification of the differences and for qualitative selection of a modern psychodiagnostic toolkit, various adapted versions of “Time Perspective Inventory” (TPI) (Zimbardo, Boyd, 1999) were considered. The Thai version adapted by Y. Siu et al., (2024), and the version adapted by researchers S. Chan et al. (2019) on Hong Kong adolescents were studied. The differences proposed by O. Senyk et al. (2022) in the study of time perspective under changed socio-economic conditions were taken into account. In the final variant, the version adapted to the Ukrainian sample by O. Senyk (2012) was applied. The researchers relied on the fundamental principles of the assertiveness phenomenon outlined in the works of V. Sheinov (2014), V. Moiseienko (2017), P. Raskin (1994).

Participants. The participants of the study were undergraduate students from the 2nd and 3rd years of full-time education at higher education institutions of Ukraine: Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after S. Z. Gzhytsky (Lviv, Ukraine), Lviv State University of Life Safety (Lviv, Ukraine), Interregional Academy of Personnel Management (IAPM) (Kyiv, Ukraine), Lviv State University of Internal Affairs (Lviv, Ukraine). The subjects were aged from 18 to 20 years ($M = 18.44$; $Me = 18.50$; $SD = 3.23$), with a total number of $n = 120$ people. An equal number of female ($n = 60$; 50.00%) and male ($n = 60$; 50.00%) participants were selected.

Variables. The most important variable, used for a number of statistical and empirical manipulations is assertiveness. The independent variables were the measurements of time perspective, which ultimately formed the optimal and general profiles. Additionally, in order to find out the correlations and confirm a range of differences in the profiles, an extra variable – the locus of control – was introduced. One scale of internal-external measurement was used.

Procedures and Instruments. “Personality Assertiveness Test” (PAT) was applied to research assertiveness (Sheinov, 2014). The version of the test by V. Moiseienko (2017) verified on the Ukrainian sample was used. The test consists of twenty-six statements, according to which the level of assertiveness (LA) is determined from low to high. It was empirically found that a score range

Методи

Методологія. Методологічні положення спираються на працю W. Sprott (1936), у якій подано концепцію психологічного часу. Тлумачення часової перспективи, яке не втратило своєї актуальності в наш час, полягає в цілісності бачення людиною свого психологічного майбутнього і психологічного минулого в теперішній миті. Взято до уваги вихідні тези концепції часової перспективи особистості, запропоновані P. Zimbardo et al. (1997). З метою з’ясування відмінностей і якісного підбору сучасного психодіагностичного інструменту розглянуто низку адаптованих версій опитувальника “Часова перспектива особистості” (ЧПО) (Zimbardo, Boyd, 1999). Вивчено тайську версію, адаптовану Y. Siu et al., (2024), та версію, адаптовану дослідниками S. Chan et al. (2019) на підлітках Гонконгу. Взято до відома відмінності, які запропонували O. Senyk et al. (2022) під час дослідження часової перспективи у змінених соціально-економічних умовах. У кінцевому варіанті застосовано версію, яка адаптована на українській вибірці O. Сенік (2012). Дослідники спиралися на вихідні положення феномену асертивності, окреслені в працях V. Sheinov (2014), В. Мойсеєнко (2017), P. Raskin (1994).

Учасники. Учасниками дослідження були здобувачі бакалаврського рівня денної форми навчання 2–3 курсів закладів вищої освіти України: Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького (Львів, Україна), Львівський державний університет безпеки життєдіяльності (Львів, Україна), Міжрегіональна академія управління персоналом (Київ, Україна), Львівський державний університет внутрішніх справ (Львів, Україна). Досліджувані віком від 18 до 20 років ($M = 18.44$; $Me = 18.50$; $SD = 3.23$), загальною кількістю $n = 120$ осіб. Відібрано рівну кількість осіб жіночої ($n = 60$; 50.00%) і чоловічої статі ($n = 60$; 50.00%).

Змінні. Найважливішою змінною, з якою здійснено низку статистичних і емпіричних маніпуляцій, є асертивність. Незалежними змінними були виміри часової перспективи, які в результаті склали оптимальний і загальні профілі. Також для з’ясування взаємозв’язків

from 66 to 77 points characterizes an assertive personality. Accordingly, a low level of assertiveness, i.e., less than 66 points, indicated prevailing tendencies of passive behavior; while critically high values, i. e., above 77 points, contained aggressive outbursts and violations of the rights and freedoms of others. The parameters of optimal and general time perspective profiles were determined by "Time Perspective Inventory" (TPI) (Zimbardo & Boyd, 1999). The version adapted by O. Senyk (2012) was applied. The following scales were used: positive past (PP), negative past (NP), hedonistic present (HP), fatalistic present (FP), and one scale measuring the future (F). "Locus of Control" (LC) (Rotter, 1992) tested in a series of studies (Blynova et al., 2020; Moiseienko, 2017) was used to compare the correlation between assertiveness and internal-external locus of control. The homogeneity coefficient of the empirical array was determined and recorded by "PAT" (Sheinov, 2014) methods – at a high level (.905); "TPI" (Zimbardo & Boyd, 1999) – at a satisfactory level (.712) and by "LC" (Rotter, 1992) – at a high level (.923).

Organization of Research. The research was organized according to the ascertainment strategy. Empirical data were collected using standard questionnaire forms, set up in Google Forms during April–May of the 2022–2023 academic year. The research was approved at the meetings of departments, ethical committees, and belongs to the initiative research themes of the higher education institutions.

Statistical Analysis. The empirical data were processed using "SPSS" software, version 18.00.01. The following statistical significance coefficients were used: Cronbach's alpha coefficient (α) for homogeneity, Spearman's correlation coefficient (r_s), Student's t-test (t), and the Mann-Whitney U criterion (U). Levels of $p \leq .050$; $p \leq .010$; $p < .001$ were considered significant.

Results

The obtained empirical data were presented in raw scores through the main descriptive frequency characteristics using all methods: "Personality Assertiveness Test" (PAT) (Sheinov, 2014), "Time Perspective Inventory" (TPI) (Zimbardo & Boyd, 1999), "Locus of Control" (LOC) (Rotter, 1992) (Tabl. 1).

і підтвердження низки відмінностей у профілях введено додаткову змінну – локус контролю. Застосовано одну шкалу інтернально-екстернального виміру.

Процедура та інструменти. Для дослідження асертивності застосовано "Тест асертивності особистості" (ТАО) (Sheinov, 2014). Використано апробовану версію тесту В. Мойсеєнко (2017) на українській вибірці. Тест має двадцять шість тверджень, за якими визначено рівень асертивності (РА) від низького до високого. Емпірично з'ясовано, що діапазон балів від 66 до 77 балів характеризує асертивну особистість. Відповідно, низький рівень асертивності, тобто менше 66 балів, свідчив про превалюючі тенденції пасивної поведінки, а критично високі значення, тобто вище 77 балів, містили агресивні випадки й порушення прав і свобод оточуючих. Параметри оптимального й загального профілів часової перспективи визначено за опитувальником "Часова перспектива особистості" (ЧПО) (Zimbardo, Boyd, 1999). Використано адаптовану версію О. Сенік (2012). Застосовано шкали: позитивне минуле (ПМ), негативне минуле (НМ), гедоністичне теперішнє (ГТ), фаталістичне теперішнє (ФТ) та одну шкалу, яка вимірює майбутнє (М). Методику "Локус контролю" (ЛК) (Rotter, 1992), яка апробована в низці досліджень (Blynova et al., 2020; Мойсеєнко, 2017), використано з метою порівняння кореляційного зв'язку асертивності та інтернально-екстернального локусу контролю. З'ясовано коефіцієнт однорідності емпіричного масиву, який зафіксовано за методиками "ТАО" (Sheinov, 2014) – на високому рівні (.905); "ЧПО" (Zimbardo, Boyd, 1999) – на задовільному рівні (.712) і за "ЛК" (Rotter, 1992) – на високому рівні (.923).

Організація дослідження. Дослідження організовано за констатувальною стратегією. Емпіричні дані зібрано із застосуванням стандартних бланків опитувальників, оформлених у Google forms упродовж квітня–травня 2022–2023 навчального року. Дослідження узгоджено на засіданнях кафедр, етичних комітетів і належить до ініціативних науково-дослідних тем закладів вищої освіти.

Статистичне аналізування. Емпіричні дані оброблено комп'ютерною програмою

Table 1. Descriptive measurements of frequency characteristics of assertiveness, time perspective and locus of control (n = 120)

Таблиця 1. Описові виміри частотних характеристик асертивності, часової перспективи й локусу контролю (n = 120)

Scale Шкала	<i>Me</i>	Mo	M	SD
“Personality Assertiveness Test” (Sheinov, 2014) “Тест асертивності особистості” (Sheinov, 2014)				
LA/PA	<i>73.50</i>	69.00	73.68	±9.12
“Time Perspective Inventory” (Zimbardo & Boyd, 1999) “Часова перспектива особистості” (Zimbardo & Boyd, 1999)				
PP/ПМ	<i>3.50</i>	3.00	3.73	±.81
NP/НМ	<i>2.50</i>	3.00	2.31	±.52
HP/ГТ	<i>3.00</i>	3.00	3.12	±.49
FP/ФТ	<i>2.50</i>	3.00	2.41	±.39
F/M	<i>4.50</i>	4.00	4.39	±.71
“Locus of Control” (LC) (Rotter, 1992) “Локус контролю” (ЛК) (Rotter, 1992)				
I/E	<i>15.50</i>	14.00	15.61	±4.68

Note: *Me* – median (marked in italics); Mo – mode; M – mean; SD – standard deviation; LA – level of assertiveness; PP – positive past; NP – negative past; HP – hedonistic present; FP – fatalistic present; F – future; I/E – Internality-Externality Scale of Locus of Control.

Примітка: *Me* – медіана (позначено курсивним шрифтом); Мо – мода; М – середнє арифметичне значення; SD – середнє квадратичне значення; ПА – рівень асертивності; ПМ – позитивне минуле; НМ – негативне минуле; ГТ – гедоністичне теперішнє; ФТ – фаталістичне теперішнє; М – майбутнє; I/E – шкала інтернальності-екстернальності локусу контролю.

Thanks to the use of methodologies adapted to Ukrainian versions, in particular, the version of the “Time Perspective Inventory” adapted by O. Senyk (2012), the version of “Personality Assertiveness Test” (Sheinov, 2014) approved for a Ukrainian sample by V. Moiseienko (2017), and “Locus of Control” method (Rotter, 1992), which underwent numerous validations, it was not difficult to identify possible statistically significant differences using the Student’s *t*-test. We compared our data with the data of mixed samples, single-gender, and specialized by the type of activity and did not find any statistically significant differences, except for direct or reverse trends. Obviously, in the compared sample populations there was a predominance of young people who represented an active part of society – students, thus the obtained result is logical.

Further, using the Spearman’s rank correlation coefficient (r_s), the correlational patterns of assertiveness of the subjects with all the studied parameters of time perspective and an additional dimension – the internality-externality scale of locus of control (I/E) were identified. The results of the correlation matrix are presented in Table 2.

“SPSS”, версія 18.00.01. Використано такі коефіцієнти статистичної достовірності: коефіцієнт гомогенності Кронбаха (α), коефіцієнт кореляції Спірмена (r_s), коефіцієнт Стьюдента (t), критерій Манна-Уїтні (U). Достовірними вважалися рівні $p \leq .050$; $p \leq .010$; $p < .001$.

Результати

Отримані емпіричні дані подано в сирих балах через основні описові частотні характеристики за всіма методиками: “Тест асертивності особистості” (ТАО) (Sheinov, 2014), опитувальник “Часова перспектива особистості” (ЧПО) (Zimbardo, Boyd, 1999), “Локус контролю” (ЛК) (Rotter, 1992) (табл. 1).

Оскільки, було використано адаптовані на українській версії методики, зокрема адаптовану версію “Часової перспективи особистості” О. Сенік (2012), апробовану на українській вибірці версію “Тесту асертивності особистості” (Sheinov, 2014), яку здійснено В. Мойсеєнко (2017), та методику “Локус контролю” (Rotter, 1992), яка пройшла безліч апробацій, то не складно було з’ясувати за *t*-критерієм Стьюдента можливі статистично достовірні відмінності. Було порівняно отримані нами

Table 2. The results of the correlation matrix of the researched parameters (n = 120)
Таблиця 2. Результати кореляційної матриці досліджуваних параметрів (n = 120)

Scales Шкали	Correlation coefficient Коефіцієнт кореляції	Level of assertiveness (LA) Рівень асертивності (РА)
Positive past (PP) Позитивне минуле (ПМ)	r_s	-.071
	p	.382
Negative past (NP) Негативне минуле (НМ)	r_s	-.110
	p	.142
Hedonistic present (HP) Гедоністичне теперішнє (ГТ)	r_s	.283**
	p	< .001
Fatalistic present (FP) Фаталістичне теперішнє (ФТ)	r_s	.091
	p	.339
Future (F) Майбутнє (М)	r_s	<i>.131*</i>
	p	.041
Internality-Externality (I/E) Інтернальність-екстернальність (І/Е)	r_s	<i>.135*</i>
	p	.023

Note: r_s – Spearman's correlation coefficient; p – nominal value of Spearman's correlation level; * – correlation at the level of $p \leq .050$ (in italics) i ** – correlation at the level of $p \leq .010$; $p < .001$ (in bold).

Примітка: r_s – коефіцієнт кореляції Спірмена; p – номінальне значення рівня кореляції Спірмена; * – кореляція на рівні $p \leq .050$ (позначено курсивним шрифтом) i ** – кореляція на рівні $p \leq .010$; $p < .001$ (позначено **жирним шрифтом**).

Three statistically significant correlations of assertiveness level with the researched parameters were recorded: HP ($r_s = .283$; $p < .001$), F ($r_s = .131$; $p = .041$), I/E ($r_s = .135$; $p = .023$). All correlations are positive, there are no negative correlations, except for tendencies. The first hypothesis is proven, since assertiveness has regular correlations with the dominant decentrations of time perspective, namely: with the “hedonistic present” and “future”.

The sample was divided into two groups – Group 1 and Group 2. Group 1 included subjects with an optimal time perspective profile. Group 2 consisted of subjects with a general profile. The selection of the parameters of the optimal time perspective profile was based on P. Zimbardo and J. Boyd (2015). That is, we manually selected the results of respondents who had high levels of positive past, medium and high levels of future, medium levels of hedonistic present, and low levels on the scales of the negative past and fatalistic present.

The Mann-Whitney U test was used to identify differences. Consequently, Group 1 was comprised of $n = 41$ (34.17%) respondents and Group 2 consisted of $n = 79$ (65.83%). Table 3 presents a comparison of assertiveness and locus of control parameters in the researched groups.

дані з даними змішаних вибірок, одностатевих, спеціалізованих за родом діяльності і, крім прямих чи зворотних тенденцій, нами не зафіксовано статистично достовірних відмінностей. Очевидно, в порівняних вибіркових сукупностях переважно були особи юнацького віку, які представляли активну частину соціуму – студентство, тому отриманий результат є закономірним.

Далі за допомогою коефіцієнта кореляції Спірмена (r_s) з'ясовано кореляційні закономірності асертивності досліджуваних з усіма досліджуваними параметрами часової перспективи й додатковим виміром – шкалою інтернальності-екстернальності локус контролю (І/Е). Результати кореляційної матриці подано у табл. 2.

Зафіксовано три статистично достовірних кореляційних зв'язки рівня асертивності з досліджуваними параметрами: ГТ ($r_s = .283$; $p < .001$), М ($r_s = .131$; $p = .041$), І/Е ($r_s = .135$; $p = .023$). Усі зв'язки є позитивними, негативних зв'язків немає, хіба що тенденції. Першу гіпотезу доказано, оскільки асертивність має закономірні кореляційні зв'язки з домінуючими децентраціями часової перспективи, а саме: з параметрами “гедоністичне теперішнє” і “майбутнє”.

Table 3. Comparison of assertiveness and locus of control parameters between Group 1 and Group 2 ($n_1 = 41$; $n_2 = 79$)

Таблиця 3. Порівняння параметрів асертивності та локусу контролю між групами 1 і 2 ($n_1 = 41$; $n_2 = 79$)

Mann-Whitney U test Коефіцієнт Манна-Уїтні	Parameters Параметри	
	LA	I/E
U	327.00	<i>419.00</i>
p	.000	.014

Note: U – Mann-Whitney U test; p – level of significance; LA – level of assertiveness; I/E – Internality-Externality Scale of Locus of Control; * – level of significance $p \leq .050$ (in italics) i ** – level of significance $p \leq .010$ (in bold).

Примітка: U – критерій Манна-Уїтні; p – рівень достовірності; LA – рівень асертивності; I/E – шкала інтернальності-екстернальності локусу контролю; * – рівень достовірності $p \leq .050$ (подано курсивним шрифтом) i ** – рівень достовірності $p \leq .010$ (подано напівжирним шрифтом).

It was found that the optimal time perspective profile has a statistically significant advantage in assertiveness ($U = 327.00$; $p = .000$) and locus of control ($U = 419.00$; $p = .014$), providing grounds to assert that the second hypothesis is proven. It was checked and statistically determined that assertiveness in behavior in the measurements of the optimal time perspective profile, remains an important behavioral strategy for higher education students. The data obtained on the internality-externality scale of locus of control confirm the importance of internal interventions and the appropriateness of applying an additional variable.

Discussion

In the scientific literature, we find a considerable number of theoretical-empirical studies on assertiveness, which, according to P. Raskin (1994), are more a reflection of individual components of behavioral therapy rather than autonomous holistic studies. All of them lie within the framework of the humanistic paradigm and adhere to its key principles, which relate to the integrity of the personality, the interconnection of attitudes and feelings, and the change of learned behavior (Alghamdi, 2015; Sheinov, 2019).

Analysis of the correlation matrix (see Tabl. 2) revealed three significant direct correlations of assertiveness with the researched parameters. Two of them are with time perspective

Далі вибірково сукупність розділено на дві групи – групу 1 і групу 2. У групу 1 ввійшли досліджувані з оптимальним профілем часової перспективи. У групу 2 ввійшли досліджувані з загальним профілем. Вибір параметрів оптимального профілю часової перспективи здійснено за Р. Zimbardo і J. Boyd (2015). Тобто нами вручну відібрано результати респондентів, які мали високі рівні позитивного минулого, середнього і високого рівнів майбутнього, середні рівні гедоністичного теперішнього й низькі рівні за шкалами негативне минуле та фаталістичне теперішнє. Для з'ясування відмінностей застосовано U-критерій Манна-Уїтні. Таким чином групу 1 склали $n = 41$ (34.17%) респонденти і групу 2 склали $n = 79$ (65.83%). У табл. 3 здійснено порівняння параметрів асертивності та локусу контролю в досліджуваних групах.

З'ясовано, що оптимальний профіль часової перспективи має очікувану статистично достовірну перевагу за асертивністю ($U = 327.00$; $p = .000$) і локусом контролю ($U = 419.00$; $p = .014$), що дає підстави стверджувати, що другу гіпотезу також доведено. Нами перевірено і статистично з'ясовано, що асертивність поведінки у вимірах оптимального профілю часової перспективи залишається важливою поведінковою стратегією здобувачів вищої освіти. Дані отримані за шкалою інтернальності-екстернальності локусу контролю підтверджують важливість інтернальних інтервенцій і доцільність застосування додаткової змінної.

Дискусія

У науковій літературі знаходимо значний перелік теоретико-емпіричних досліджень з асертивності, які за Р. Raskin (1994) є відображенням радше окремих складових поведінкової терапії, ніж автономними цілісними дослідженнями. Усі вони лежать у площині гуманістичної парадигми і сповідують її ключові принципи, які стосуються цілісності особистості, взаємозв'язку ставлень і почуттів та зміни навченої поведінки (Alghamdi, 2015; Sheinov, 2019).

Аналізування кореляційної матриці (див. табл. 2) показало три значущі прямі

parameters: hedonistic present (HP) and future (F), and the third is with locus of control (I/E). The strongest statistically significant correlation of assertiveness level with the hedonistic present is somewhat alarming, because it may imply that the studied individuals' understanding of flexible and constructive behavior could encompass material values associated with receiving instant pleasure. Often, in the pursuit of leisure activities, the youth may resort to abusing alcohol and using narcotic drugs (Zhylin et al., 2023). But if high levels of assertiveness are accompanied by medium levels of the hedonistic present (HP) and respondents have a sufficiently developed level of critical thinking, then such a correlation will not indicate danger, because in such a combination of dimensions, respondents can be engaged in an exciting task by immersing themselves in creative activities. That is, they focus on the "here-and-now" principle. This can effectively combine the procedural and resulting components of activity and bring incredibly high results. Conversely, high levels of the hedonistic present (HP), even at medium and high levels of assertiveness, can motivate young people to a risky and frivolous attitude towards their time and life, which is often observed nowadays through various negative manifestations, extreme activities, dangerous games, and all sorts of adventures. Undoubtedly, our assumption is debatable and requires empirical verification. Contrary to this, the statistically significant level of a direct correlation of assertiveness with the future (F) indicates the orientation of future professionals for tomorrow, the orientation of their behavioral strategies aimed at achieving their life goals. The construction of future projections combined with assertiveness, which can add flexibility and constructiveness to young people full of determination, dedication, and youthful maximalism. Accordingly, such a combination of important properties can be the key to success. Meanwhile, combining high levels of the "future" (F) time perspective parameter with assertiveness might also push youth towards easy and dangerous ways to achieve results. The statistically significant third correlation of assertiveness with the locus of control (I/E) confirms the advisability of introducing an additional variable. Assertive

закономірності асертивності з досліджуваними параметрами. Дві з них – з параметрами часової перспективи: гедоністичним теперішнім (ГТ) і майбутнім (М) і третя – з локусом контролю (I/E). Найміцніший статистично достовірний кореляційний зв'язок рівня асертивності з гедоністичним теперішнім значною мірою насторожує, адже в сенс гнучкої і конструктивної поведінки досліджуваних можуть вкладатися матеріальні цінності, які можуть бути пов'язані з отриманням миттєвої насолоди. Нерідко молодь у пошуках проведення часу в розвагах, може вдаватися до зловживання алкогольними напоями і споживання наркотичних засобів (Zhylin et al., 2023). Але якщо високі рівні асертивності будуть супроводжуватися середніми рівнями гедоністичного теперішнього (ГТ) і респонденти матимуть достатньо розвинутий рівень критичного мислення, то такий зв'язок не свідчитиме про небезпеку, оскільки за такого поєднання вимірів респонденти можуть виконувати захоплююче завдання, поринувши у творчу діяльність. Тобто в них здійснюється фокусування за принципом "тут і тепер". Це може дозволити ефективно поєднати процесуальну й результуючу складові діяльності і принести неймовірно високі результати. У протилежному випадку високі рівні гедоністичного теперішнього (ГТ) навіть за середніх та високих рівнів асертивності можуть спонукати молодь до ризикового й легковажного ставлення до свого часу та й свого життя, що нерідко спостерігається в наш час, через різні негативні прояви, екстремальні заняття, небезпечні ігри та різного роду авантюри. Безумовно, наше припущення носить дискусивний характер і потребує емпіричного з'ясування. На противагу зазначеному, статистично достовірний рівень прямого зв'язку асертивності з майбутнім (М) указує на орієнтування майбутніх фахівців на завтрашній день, спрямованість їхніх поведінкових стратегій на досягнення мети свого життя. Побудовування проєкції в майбутнє у поєднанні з асертивністю, яка може додати гнучкості і конструктивності особам юнацького віку, які сповнені рішучості, самовідданості та юнацького максималізму. Відповідно, таке поєднання важливих властивостей може

intentions have an internal hue, because a flexible and constructive strategy of behavior aimed at solving the task can be implemented by taking the initiative. It should be noted that the identified statistically significant correlations are just regularities and should not be identified with influence or determination.

Convincingly, using the Mann-Whitney U-test (see Table 3), two statistically significant differences between the optimal and general profiles of time perspective were recorded. The identified differences indicate that assertiveness occupies an important place in the structure of time perspective of higher education of students and plays a key regulatory role. It is very important for adolescents to develop assertiveness, which can become a mental resource in solving a range of urgent problems in educational-professional, research, sports, volunteer, and other areas of activity.

Conclusions

Assertiveness within the organization structure of time perspective of students of higher educational institutions is a flexible, constructive strategy and tactic of behavior that reflects their life position, accompanied by temporal decentrations in the form of dominant ideas about the psychological future and psychological past, which are reflected in the present moment. The Spearman's coefficient (r_s) identified three direct statistically significant correlations of assertiveness with the parameters: "hedonistic present" ($r_s = .283$; $p < .001$), "future" ($r_s = .131$; $p = .041$), and locus of control ($r_s = .135$; $p = .023$).

It is emphasized and explained that the strongest statistically significant correlation of the level of assertiveness with the hedonistic present is somewhat alarming, because students' flexible and constructive behavior could be influenced by material values, which represent the desire for immediate pleasure. Contrarily, it was explained that, the statistically significant level of a direct correlation of assertiveness with the future (F) indicates the orientation of higher education students towards tomorrow, focusing behavioral strategies on achieving goals. Using the Mann-Whitney U-test, statistically significant differences between the optimal and general

бути запорукою досягнення успіху. Водночас поєднання високих рівнів параметру часової перспективи "майбутнє" (М) з асертивністю, може також підштовхувати молодь до легких і небезпечних шляхів досягнення результату. Статистично достовірний третій кореляційний зв'язок асертивності з локусом контролю (І/Е) підтверджує доцільність уведення додаткової змінної. Асертивні інтенції мають інтернальне забарвлення, адже гнучку й конструктивну стратегію поведінки, спрямовану на розв'язання завдання, можна реалізувати, беручи ініціативу на себе. Зазначимо, що з'ясовані статистично достовірні зв'язки є закономірностями і їх не слід ототожнювати з впливом чи детермінацією.

Переконливо, за допомогою U-критерій Манна-Уїтні (див. табл. 3), зафіксовано дві статистично достовірні відмінності між оптимальним і загальним профілями часової перспективи. З'ясовані відмінності свідчать, що асертивність у структурі часової перспективи здобувачів вищої освіти посідає важливе місце й відіграє ключову регулятивну роль. Дуже важливо особам юнацького віку розвивати асертивність, яка може стати ментальним ресурсом у розв'язанні низки нагальних проблем навчально-професійної, науково-дослідницької, спортивної, волонтерської та інших сфер діяльності.

Висновки

Асертивність у організації структури часової перспективи здобувачів вищої освіти є гнучкою, конструктивною стратегією і тактикою поведінки, яка відображає їхню життєву позицію, що супроводжується часовими децентраціями у формі домінуючих уявлень про психологічне майбутнє і психологічне минуле, що відображається в поточний момент часу.

Коефіцієнтом Спірмена (r_s) зафіксовано три прямих статистично достовірних кореляційних зв'язки асертивності з параметрами: "гедоністичне теперішнє" ($r_s = .283$; $p < .001$), "майбутнє" ($r_s = .131$; $p = .041$) і локус контролю ($r_s = .135$; $p = .023$). Акцентовано увагу й пояснено, що найміцніший статистично достовірний кореляційний зв'язок рівня асертивності

profiles of time perspective were identified. Educational process organizers are recommended to focus on developing this competence in the students.

References

- Akirmak, U., Tuncer, N., Akdogan, M., & Erkat, O. (2019). The associations of basic psychological needs and autonomous-related self with time perspective: the cultural and familial antecedents of balanced time perspective. *Personality and Individual Differences*, 139, 90–95. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.11.008>
- Alghamdi, N. G. (2015). Anxiety and Assertiveness in Females: A Comparison of Medical and Non-Medical University Students. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(3), 84–89. <https://doi.org/10.5901/mjss.2015.v6n3s2p84>
- Baird, H. M., Webb, T. L., Sirois, F. M., & Gibson-Miller, J. (2021). Understanding the effects of time perspective: a meta-analysis testing a self-regulatory framework. *Psychological Bulletin*, 147(3), 233–267. <https://doi.org/10.1037/bul0000313>
- Blynova, O., Derevianko, S., Ivanova, O., Popovych, I., & Estay Sepulveda, J. G. (2022a). Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*, 29, 88–106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Blynova, O., Moiseienko, V., Los, O., Burlakova, I., Yevdokimova, O., Toba, M., & Popovych, I. S. (2020). Assertiveness as a Factor of Students' Choice of Behavior Strategies in Social Interaction. *Revista Inclusiones*, 7(4), 259–272. <https://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1551>
- Blynova, O., Popovych, I., Hulias, I., Radul, S., Borozentseva, T., Strilets-Babenko, O., & Minenko, O. (2022b). Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(11), 2723–2732. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.11346>
- Codina, N., Castillo, I., Pestana, J. V., & Valenzuela, R. (2024). Time perspectives and procrastination in university students: exploring the moderating role of basic psychological need satisfaction. *BMC Psychology*, 12(5). <https://doi.org/10.1186/s40359-023-01494-8>
- Golshiri, P., Mostofi, A., & Rouzbahani, S. (2023). The effect of problem-solving and assertiveness training on self-esteem and mental health of female adolescents: a randomized clinical trial. *BMC Psychology*, 1, 106. <https://doi.org/10.1186/s40359-023-01154-x>
- Chan, S., Kwok, W., & Fung, T. (2019). Psychometric properties of the Zimbardo time perspective

з гедоністичним теперішнім значною мірою насторожує, адже в сенс гнучкої і конструктивної поведінки здобувачів вищої освіти можуть вкладатися матеріальні цінності, які почасти є прагненням негайно отримати насолоду. Пояснено, що на протипагу зазначеному, статистично достовірний рівень прямого зв'язку асертивності з майбутнім (М) указує на орієнтування здобувачів вищої освіти на завтрашній день, на спрямованість поведінкових стратегій на досягнення мети. За допомогою *U*-критерій Манна-Уїтні зафіксовано статистично достовірні відмінності між оптимальним і загальним профілями часової перспективи. Рекомендовано організаторам освітнього процесу звернути увагу на формування цієї компетентності у здобувачів.

Список використаних джерел

- Akirmak U., Tuncer N., Akdogan M., Erkat O. The associations of basic psychological needs and autonomous-related self with time perspective: the cultural and familial antecedents of balanced time perspective. *Personality and Individual Differences*. 2019. Vol. 139. P. 90–95. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.11.008>
- Alghamdi N. G. Anxiety and Assertiveness in Females: A Comparison of Medical and Non-Medical University Students. *Mediterranean Journal of Social Sciences*. 2015. Vol. 6(3). P. 84–89. <https://doi.org/10.5901/mjss.2015.v6n3s2p84>
- Baird H. M., Webb T. L., Sirois F. M., Gibson-Miller J. Understanding the effects of time perspective: a meta-analysis testing a self-regulatory framework. *Psychological Bulletin*. 2021. Vol. 147(3). P. 233–267. <https://doi.org/10.1037/bul0000313>
- Blynova O., Derevianko S., Ivanova O., Popovych I., Estay Sepulveda J. G. Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*. 2022a. Vol. 29. P. 88–106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Blynova O., Moiseienko V., Los O., Burlakova I., Yevdokimova O., Toba M., Popovych I. S. Assertiveness as a Factor of Students' Choice of Behavior Strategies in Social Interaction. *Revista Inclusiones*. 2020. Vol. 7(4). P. 259–272. <https://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1551>
- Blynova O., Popovych I., Hulias I., Radul S., Borozentseva T., Strilets-Babenko O., Minenko O. Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis. *Journal of Physical*

- inventory in Hong Kong adolescents. *Time & Society*, 1, 33–49. <https://doi.org/10.1177/0961463x16678250.28>
- Crowley, C., Kapitula, L. R., & Munk, D. (2022). Mindfulness, happiness, and anxiety in a sample of college students before and after taking a meditation course. *Journal of American College Health*, 70(2), 493–500. <https://doi.org/10.1080/07448481.2020.1754839>
- Jankowski, K. S., Zajenkowski, M., & Stolarski, M. (2020). What are the optimal levels of time perspectives? Deviation from the balanced time perspective-revisited (DBTP-r). *Psychologica Belgica*, 60(1), 164–183. <https://doi.org/10.5334/pb.487>
- Loose, T., Robiou, Du Pont, L., Acier, D., & El-Baalbaki, G. (2018). Time perspectives mediate the relationship between personality traits and alcohol consumption. *Time & Society*, 28(3), 1148–1166. <https://doi.org/10.1177/0961463x18758515>
- Moiseienko, V. V. (2017). Analiz naukovykh pidkhdov doslidzhennia poniattia "asertyvnosti" [Analysis of scientific approaches to the research of the concept of "assertiveness"]. *Naukovyi visnyk KhDU. Seriya: Psykholohichni nauky – Scientific Bulletin of KhSU. Series: Psychological sciences*, 5(1), 170–175. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/512907.pdf>
- Mordkovich, O., Samohvalova, O., & Galtseva, O. (2020). The Specifics of the Formation of the Temporal Competence of Students of Economic Profile. In Solovev, D.B., Savaley, V.V., Bekker, A.T., Petukhov, V.I. (Eds) Proceeding of the International Science and Technology Conference "FarEastCon 2019". *Smart Innovation, Systems and Technologies*, 172. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-15-2244-4_43
- Popovych, I., Chervinska, I., Kazibekova, V., Vasylyk, V., Verbeschuk, S., & Gniezdilova, V. (2022a). Young athletes' time perspective as a factor in the development of sports motivation. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(10), 2427–2435. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.10310>
- Popovych, I., Halian, I., Lialiuik, G., Chopyk, R., Karpenko, Ye., & Melnyk, Yu. (2022b). Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(7), 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Popovych, I., Hoi, N., Koval, I., Vorobel, M., Semenov, O., Semenova, N., & Hrys, A. (2022c). Strengthening of student youth's mental health using play sports. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(6), 1384–1395. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.06174>
- Raskin, P. M. (1994). Assertiveness. In: Management in Health Care. Palgrave, London. https://doi.org/10.1007/978-1-349-23156-0_14
- Education and Sport. 2022b. Vol. 22(11). P. 2723–2732. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.11346>
- Codina N., Castillo I., Pestana J. V., Valenzuela, R. Time perspectives and procrastination in university students: exploring the moderating role of basic psychological need satisfaction. *BMC Psychology*. 2024. Vol. 12(5). <https://doi.org/10.1186/s40359-023-01494-8>
- Golshiri P., Mostofi A., Rouzbahani S. The effect of problem-solving and assertiveness training on self-esteem and mental health of female adolescents: a randomized clinical trial. *BMC Psychology*. 2023. Vol. 1, P. 106. <https://doi.org/10.1186/s40359-023-01154-x>
- Chan S., Kwok W., Fung T. Psychometric properties of the Zimbardo time perspective inventory in Hong Kong adolescents. *Time & Society*. 2019. Vol. 1. P. 33–49. <https://doi.org/10.1177/0961463x16678250.28>
- Crowley C., Kapitula L. R., Munk D. Mindfulness, happiness, and anxiety in a sample of college students before and after taking a meditation course. *Journal of American College Health*. 2022. Vol. 70(2). P. 493–500. <https://doi.org/10.1080/07448481.2020.1754839>
- Jankowski K. S., Zajenkowski M., Stolarski M. What are the optimal levels of time perspectives? Deviation from the balanced time perspective-revisited (DBTP-r). *Psychologica Belgica*. 2020. Vol. 60(1). P. 164–183. <https://doi.org/10.5334/pb.487>
- Loose T., Robiou Du Pont L., Acier D., El-Baalbaki G. Time perspectives mediate the relationship between personality traits and alcohol consumption. *Time & Society*. 2018. Vol. 28(3). P. 1148–1166. <https://doi.org/10.1177/0961463x18758515>
- Мойсеєнко В. В. Аналіз наукових підходів дослідження поняття "асертивності". Науковий вісник ХДУ. Серія: Психологічні науки. 2017. Вип. 5(1). С. 170–175. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/512907.pdf>
- Mordkovich O., Samohvalova O., Galtseva O. The Specifics of the Formation of the Temporal Competence of Students of Economic Profile. In: Solovev, D.B., Savaley, V.V., Bekker, A.T., Petukhov, V.I. (eds) Proceeding of the International Science and Technology Conference "FarEastCon 2019". *Smart Innovation, Systems and Technologies*. 2020. Vol. 172. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-15-2244-4_43
- Popovych I., Chervinska I., Kazibekova V., Vasylyk V., Verbeschuk S., Gniezdilova V. Young athletes' time perspective as a factor in the development of sports motivation. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022a. Vol. 22(10). P. 2427–2435. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.10310>

- Rotter, J. B. (1992). "Cognates of personal control: Locus of control, self-efficacy, and explanatory style": Comment. *Applied & Preventive Psychology*, 1(2), 127–129. [https://doi.org/10.1016/S0962-1849\(05\)80154-4](https://doi.org/10.1016/S0962-1849(05)80154-4)
- Senyk, O., Abramov, V., Bedan, V., Bunas, A., Hrechkosii, M., Lutsenko, O., Mandzyk, T., & Wittmann, M. (2022). Differences in Time Perspectives Measured under the Dramatically Changing Socioeconomic Conditions during the Ukrainian Political Crises in 2014/2015. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 7465. <https://doi.org/10.3390/ijerph19127465>
- Senyk, O. (2012). Adaptatsiia opytualnyka chasovoi perspektyvy osobystosti F. Zimbardo (ZTPI) [Adaptation of F. Zimbardo's Time Perspective Inventory (ZTPI)]. *Sotsialna psykholohiia – Social Psychology*. 1–2(51–52), 153–168. https://www.researchgate.net/publication/280938555_Adaptacia_opituvalnika_casovoi_perspektivi_osobystosti_F_Zimbardo_ZTPI
- Sheinov, V. P. (2014). Assertive behavior: advantages and perception. *Journal of Modern Foreign Psychology*, 3(2), 107–120. URL: https://psyjournals.ru/en/journals/jmfp/archive/2014_n2/70122
- Sheinov, V. P. (2019). Assertiveness, Machiavellism, Lack of Protection from Manipulations and Psychological States of Teachers and Students. *Psychology and Psychotherapy: Research Studys*, 3(1). <https://doi.org/10.31031/PPRS.2019.03.000551>
- Sprott, W. J. H. (1936). [Review of *A Dynamic Theory of Personality*, by K. Lewin, D. K. Adams, & K. E. Zener]. *Mind*, 45(178), 246–251. <http://www.jstor.org/stable/2250244>
- Stolarski, M., Zajenkowski, M., Jankowski, K. S., & Szymaniak, K. (2020). Deviation from the balanced time perspective: A systematic review of empirical relationships with psychological variables. *Personality and Individual Differences*, 156, Article 109772. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.109772>
- Siu, Y. F. N., Pichayayothin, N. B., & Law, S. C. Y. (2024). Cultural specificity of time perspective: Development and construct validation of the Thai Zimbardo Time Perspective Inventory (TH-ZTPI). *Current Psychology*, 43, 380–388. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-04162-z>
- Wachs, S., Valido, A., Espelage, D. L., Castellanos, M., Wettstein, A., & Bilz, L. (2023). The relation of classroom climate to adolescents' countering hate speech via social skills: A positive youth development perspective. *Journal of Adolescence*, 95, 1127–1139. <https://doi.org/10.1002/jad.12180>
- Zimbardo, P. G., & Boyd, J. N. (1999). Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(6), 1271–1288. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.77.6.1271>
- Popovych I., Halian I., Lialiuik G., Chopyk R., Karpenko Ye., Melnyk Yu. Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022b. Vol. 22(7). P. 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Popovych I., Hoi N., Koval I., Vorobel M., Semenov O., Semenova N., Hrys A. Strengthening of student youth's mental health using play sports. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022c. Vol. 22(6). P. 1384–1395. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.06174>
- Raskin P. M. Assertiveness. In: *Management in Health Care*. Palgrave, London. 1994. P. 228–241. https://doi.org/10.1007/978-1-349-23156-0_14
- Rotter J. B. "Cognates of personal control: Locus of control, self-efficacy, and explanatory style": Comment. *Applied & Preventive Psychology*. 1992. Vol. 1(2). P. 127–129. [https://doi.org/10.1016/S0962-1849\(05\)80154-4](https://doi.org/10.1016/S0962-1849(05)80154-4)
- Senyk O., Abramov V., Bedan V., Bunas A., Hrechkosii M., Lutsenko O., Mandzyk T., Wittmann M. Differences in Time Perspectives Measured under the Dramatically Changing Socioeconomic Conditions during the Ukrainian Political Crises in 2014/2015. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022. Vol. 19. P. 7465. <https://doi.org/10.3390/ijerph19127465>
- Сеник О. Адаптація опитувальника часової перспективи особистості Ф. Зімбардо (ZTPI). *Соціальна психологія*. 2012. № 1–2(51–52). С. 153–168. https://www.researchgate.net/publication/280938555_Adaptacia_opituvalnika_casovoi_perspektivi_osobystosti_F_Zimbardo_ZTPI
- Sheinov V. P. Assertive behavior: advantages and perception. *Journal of Modern Foreign Psychology*. 2014. Vol. 3(2). P. 107–120. URL: https://psyjournals.ru/en/journals/jmfp/archive/2014_n2/70122
- Sheinov V. P. Assertiveness, Machiavellism, Lack of Protection from Manipulations and Psychological States of Teachers and Students. *Psychology and Psychotherapy: Research Studys*. 2019. Vol. 3(1). <https://doi.org/10.31031/PPRS.2019.03.000551>
- Sprott W. J. H. [Review of *A Dynamic Theory of Personality*, by K. Lewin, D. K. Adams, & K. E. Zener]. *Mind*. 1936. Vol. 45(178). P. 246–251. <http://www.jstor.org/stable/2250244>
- Stolarski M., Zajenkowski M., Jankowski K. S., Szymaniak K. Deviation from the balanced time perspective: A systematic review of empirical relationships with psychological variables. *Personality and Individual Differences*. 2020. Vol. 156, Article 109772. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.109772>
- Siu Y. F. N., Pichayayothin N. B., Law, S. C. Y. Cultural specificity of time perspective: Development and construct validation of the Thai Zimbardo Time Perspective Inventory (TH-ZTPI). *Current Psychology*. 2024. Vol. 43, 380–388. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-04162-z>

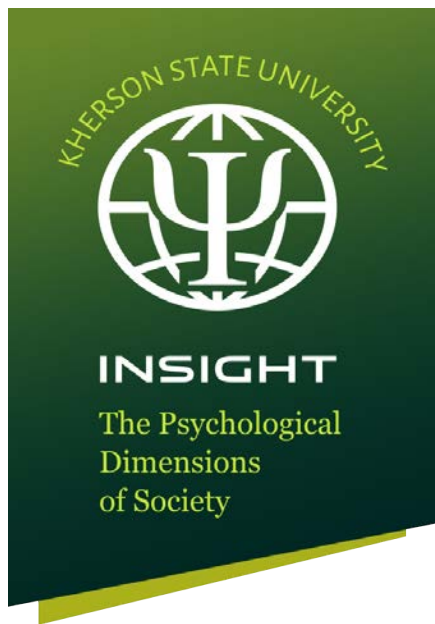
**Research of Assertiveness in Organization
of the Time Perspective of Degree-Seeking Students
in Higher Education**

- Zimbardo, P. G., & Boyd, J. N. (2014). Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. In M. Stolarski, N. Fieulaine, W. van Beek (Eds.), *Time perspective theory; Review, research and application: Essays in honor of Philip G. Zimbardo* (pp. 17–55). Springer International Publishing/Springer Nature. https://doi.org/10.1007/978-3-319-07368-2_2
- Zimbardo, P., Keough, K., & Boyd, J. (1997). Present time perspective as a predictor of risky driving. *Personality and Individual Differences*, 6, 1007–1023. [https://doi.org/10.1016/s0191-8869\(97\)00113-x.23](https://doi.org/10.1016/s0191-8869(97)00113-x.23)
- Zinchenko, S., Nosov, P., Mateichuk, V., Mamenko, P., Popovych, I., & Grosheva, O. (2019). Automatic collision avoidance system with many targets, including maneuvering ones. *Bulletin of university of Karaganda*, 96(4), 69–79. <https://doi.org/10.31489/2019Ph4/69-79>
- Zinchenko, S., Tovstokoryi, O., Nosov, P., Popovych, I., & Kyrychenko, K. (2023). Pivot Point position determination and its use for manoeuvring a vessel. *Ships and Offshore Structures*, 18(3), 358–364. <https://doi.org/10.1080/17445302.2022.2052480>
- Psychology. 2024. Vol. 43. P. 380–388. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-04162-z>
- Wachs S., Valido A., Espelage D. L., Castellanos M., Wetstein A., Bilz L. The relation of classroom climate to adolescents' countering hate speech via social skills: A positive youth development perspective. *Journal of Adolescence*. 2023. Vol. 95. P. 1127–1139. <https://doi.org/10.1002/jad.12180>
- Zimbardo P. G., Boyd J. N. Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1999. Vol. 77(6). P. 1271–1288. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.77.6.1271>
- Zimbardo P. G., Boyd J. N. Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. In M. Stolarski, N. Fieulaine, W. van Beek (Eds.), *Time perspective theory; Review, research and application: Essays in honor of Philip G. Zimbardo* (pp. 17–55). Springer International Publishing/Springer Nature. 2015. https://doi.org/10.1007/978-3-319-07368-2_2
- Zimbardo P., Keough K., Boyd J. Present time perspective as a predictor of risky driving. *Personality and Individual Differences*. 1997. Vol. 6. P. 1007–1023. [https://doi.org/10.1016/s0191-8869\(97\)00113-x.23](https://doi.org/10.1016/s0191-8869(97)00113-x.23)
- Zinchenko S., Nosov P., Mateichuk V., Mamenko P., Popovych I., Grosheva O. Automatic collision avoidance system with many targets, including maneuvering ones. *Bulletin of university of Karaganda*. 2019. Vol. 96(4). P. 69–79. <https://doi.org/10.31489/2019Ph4/69-79>
- Zinchenko S., Tovstokoryi O., Nosov P., Popovych I., Kyrychenko K. Pivot Point position determination and its use for manoeuvring a vessel. *Ships and Offshore Structures*. 2023. Vol. 18(3). P. 358–364. <https://doi.org/10.1080/17445302.2022.2052480>
- Zhylin M., Mendelo V., Karpenko Ye., Samara O., Kampi Yu. Mental and behavioural disorders as a result of using alcohol and psychoactive substances. *Revista de cercetare și intervenție socială*. 2023. Vol. 81. P. 117–128. <https://doi.org/10.33788/rcis.81.7>

Zhylin, M., Mendelo, V., Karpenko, Ye., Samara, O., & Kampi, Yu. (2023). Mental and behavioural disorders as a result of using alcohol and psychoactive substances. *Revista de cercetare și intervenție socială*, 81, 117–128. <https://doi.org/10.33788/rcis.81.7>

**Соціальна психологія;
психологія соціальної
роботи**

**Social psychology;
psychology of social work**

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-13>

How to Cite (Style APA):

Blikhar, V., Kalka, N., & Kuzo, L. (2024). Theoretical and Empirical Study on Hardiness of Participants in Military Operations. *Insight: the psychological dimensions of society*, 11, 239–259. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-13>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Бліхар В., Калька Н., Кузьо Л. Теоретико-емпіричне дослідження життєстійкості учасників воєнних дій. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2024. № 11. С. 239–259. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-13>

UDC 159.942.5.947.3:355.1(477)“364”

Theoretical and Empirical Study on Hardiness of Participants in Military Operations

Теоретико-емпіричне дослідження життєстійкості учасників воєнних дій

Received: October 31, 2023

Accepted: April 26, 2024

Viacheslav Blikhar

Doctor of Philosophy, Professor,
Institute of Management, Psychology
and Safety
Lviv State University of Internal Affairs,
Ukraine.
<https://orcid.org/0000-0001-7545-9009>

Nataliya Kalka*

senior lecturer,
Department of Practical Psychology
Institute of Management, Psychology
and Safety
Lviv State University of Internal Affairs,
Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-6989-4909>

Liubov Kuzo

Ph.D. in Psychology, Associate Professor,
Department of Foreign Languages
and Culture of Professional Speech
Lviv State University of Internal Affairs,
Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-1554-3262>

В'ячеслав Бліхар

доктор філософських наук, професор,
директор,
Інститут управління, психології
та безпеки
Львівський державний університет
внутрішніх справ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7545-9009>

Наталія Калька*

старший викладач,
кафедра практичної психології
Інституту управління, психології
та безпеки
Львівський державний університет
внутрішніх справ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-6989-4909>

Любов Кузьо

кандидат психологічних наук, доцент,
кафедра іноземних мов та культури
фахового мовлення
Львівський державний університет
внутрішніх справ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-1554-3262>

* Corresponding Author: mavochka2002@ukr.net

* Автор-кореспондент: mavochka2002@ukr.net

Abstract

The aim of the article is to conduct a theoretical and empirical analysis of the distinctive characteristics of hardiness exhibited by individuals who have participated in military operations, elucidating its correlation with coping strategies. **Methods.** Psychodiagnostic techniques were used to achieve the aim: the Hardiness Scale by S. Maddi; the Stress and Coping Inventory (SCI) by R. Lazarus and S. Folkman. Statistical methods of data analysis (comparative and correlational analyses) were applied. The empirical study sample consisted of 35 men aged 22–55 who were in Ukraine and were involved in various ways in armed conflict (special operations forces, territorial defence, volunteers, etc.). **Results.** The indicators of the components of hardiness in the sample were distributed as follows: “engagement” characterized by a high level in 63.50% of respondents, a medium level in 28.30%, and a low level in 8.20%; “control” – a high level in 69.20%, a medium level in 15.30%, a low level in 15.50%; “risk acceptance” – a high level displayed only by 14.10%, a medium level by 35.30%, a low level by 50.60%. Dominant coping strategies among the subjects were found to be “acceptance of responsibility” ($M = 15.10$), “self-control” ($M = 14.50$), and “confrontational coping” ($M = 10.30$). The lowest level of coping was observed in “positive reappraisal” ($M = 5.60$). According to the results of the conducted correlational analysis, the following correlations were established: a correlation between “engagement” and “problem-solving planning” ($R = .432$; $p \leq .01$) and “acceptance of responsibility” ($R = .451$; $p \leq .01$), “risk acceptance” and “confrontational coping” ($R = .611$; $p \leq .01$) and “escape-avoidance” coping ($R = .550$; $p \leq .01$). As a result of the theoretical and empirical study, the characterization of personality hardiness in the context of stress resistance and vitality is presented. It was established that the key to the formation of hardiness is the development of personality vitality, which helps to overcome crisis situations. Hardiness is considered as a set of competencies enabling individuals not only to endure adversities but also to become stronger or acquire new skills. **Discussion and conclusions.** Empirical findings highlight the prevalence of hardiness components such as control and engagement among participants, contrasted with a notably lower inclination towards risk acceptance. Predominant coping strategies include “acceptance of responsibility”, “self-control”, and “confrontational coping”, while “positive reappraisal” coping exhibits the lowest manifestation. Correlations between coping strategies and hardiness components are delineated, namely: “engagement” correlating with “acceptance

Анотація

Метою статті є теоретико-емпіричне дослідження особливостей життєстійкості осіб, що були учасниками воєнних дій, та її зв'язку з копінг-стратегіями. Задля досягнення мети використано психодіагностичні **методики**: тест життєстійкості С. Мадді та тест Д. Лазаруса. Застосовано методи статистичної обробки даних (порівняльний та кореляційний аналізи). Вибірку емпіричного дослідження склали 35 чоловіків у віці 22–55 років, які перебували в Україні й у різний спосіб були залучені до воєнних дій (сили спеціальних операцій, тероборона, волонтери тощо). **Результати.** Показники складових життєстійкості вибірки розподілилися таким чином: “залучення” характеризується високим рівнем у 63.50% респондентів, середнім рівнем – у 28.30%, низьким рівнем – у 8.20%, “контроль” – високий рівень – 69.20%, середній рівень – 15.30%, низький рівень – 15.50%; “прийняття ризику” – високий рівень прояву характерний лише для 14.10%, середній рівень – для 35.30%, низький рівень – для 50.60%. Домінуючими копінгамі у досліджуваних виявлено “прийняття відповідальності” ($M = 15.10$), “самоконтроль” ($M = 14.50$) та “конфронтаційний копінг” ($M = 10.30$). Найнижчий рівень копіngu отримала “позитивна переоцінка” ($M = 5.60$). За результатами проведеного кореляційного аналізу з'ясовано наявність таких кореляційних зв'язків: кореляційний зв'язок між “залученням” і “плануванням вирішення проблеми” ($R = .432$; $p \leq .01$) та “прийняттям відповідальності” ($R = .451$; $p \leq .01$), “прийняттям ризику” і “конфронтаційним копінгом” ($R = .611$; $p \leq .01$) та копінгом “втеча-уникнення” ($R = .550$; $p \leq .01$). У результаті теоретико-емпіричного дослідження подано характеристику життєстійкості особистості в контексті стресостійкості та життєздатності. Установлено, що запорука формування життєстійкості – це розвиток життєздатності особистості, яка допомагає подолати кризові ситуації. Запропоновано розглядати життєстійкість як комплекс навичок, що допомагають людині не лише пережити важкі часи, а навіть зміцнити себе чи здобути нові вміння і навички. **Дискусія та висновки.** За результатами проведеного емпіричного дослідження виявлено домінування в респондентів таких складників життєстійкості, як контроль та залученість, а також набагато менший рівень прояву прийняття ризику. Серед домінуючих копінг-стратегій виокремлено “прийняття відповідальності”, “самоконтроль” та “конфронтаційний копінг”. Найнижчий рівень прояву спостерігається в копінг-стратегії “позитивна переоцінка”. Визначено кореляційні

of responsibility” and “problem-solving planning”, and “risk acceptance” correlating with confrontational coping and “escape-avoidance” coping. These findings expand the directions of psychological support and aid available to individuals for cultivating hardiness and facilitating effective adaptation during crises situations.

Keywords: stress, hardiness, coping, coping strategies, crisis situation.

Introduction

In the context of ongoing warfare and the persistent threat of terrorism, the Ukrainian population is grappling with heightened emotional experiences. While feelings of anxiety, sadness, grief, and anger may typically not be so intense and frequent within the normal cadence of life, they become pervasive and enduring in times of war. The stressors inherent to military operations exert a profound impact on both the human psyche and physiological health of individuals.

Enduring prolonged periods of stress can induce profound exhaustion in individuals, precipitating a critical imperative to unearth internal reservoirs of strength and hardiness to resist the myriad stressors that contribute to psychological trauma, and maladjustment within challenging life circumstances. Thus, the formation of hardiness assumes paramount significance in facilitating effective coping mechanisms amidst adversity.

It is imperative to recognize that hardiness encompasses a multifaceted construct, encompassing cognitive, emotional, and behavioral components. Individuals resilient in the face of adversity demonstrate adaptive coping strategies, a capacity for emotional regulation, and a robust sense of self-efficacy. Moreover, hardiness is not solely an innate trait but can be nurtured and bolstered through various interventions, including psychoeducation, social support networks, and cognitive-behavioral techniques.

Numerous scholars, including Dawud (2022), Stepanenko (2022), Sakharova (2022), and Chykhantsova (2018), have delved into the intricacies of hardiness, elucidating that maintaining adaptability and hardiness during periods of heightened stress necessitates attention to several key factors. Among these, social connections and support systems, alongside

зв'язки копінг-стратегій та складників життєстійкості, а саме: компонент “залучення” пов'язаний із копінг-стратегіями “прийняття відповідальності” та “планування вирішення проблем”, а “прийняття ризику” – з конфронтаційним копінгом і копінгом “утеча – уникнення”. Отримані результати дають змогу розширити напрями і методи психологічної підтримки та допомоги особам з формування життєстійкості задля ефективної адаптації у кризових ситуаціях.

Ключові слова: стрес, життєздатність, копінг, копінг-стратегії, кризова ситуація.

Вступ

В умовах війни та постійної терористичної загрози українці переживають багато сильних емоцій. Для більшості людей у звичному ритмі життя не такими інтенсивними й частими є переживання почуття тривоги, смутку, горя та гніву, проте у час війни вони стають постійними і тривалими. Стрес-фактори, які супроводжують військові дії, впливають як на психіку людини, так і на стан організму.

Перебуваючи тривалий час у стресі, людина виснажується, і в цей час перед нею постає важливе завдання пошуку внутрішніх сил і ресурсів для протистояння впливу різноманітних стресів, що призводять до психотравм, дисбалансованості та дезадаптації особистості у складних життєвих обставинах. Тому формування життєстійкості відіграє важливу роль в опануванні складних життєвих ситуацій.

Чимало дослідників (Dawud, 2022; Степаненко, 2022; Сахарова, 2022; Чиханцова, 2018) вивчають проблему життєстійкості та доводять, що для того, щоб залишатися адаптивним та стійким у період інтенсивного впливу стресу, ключовими є соціальні зв'язки та підтримка, а також оптимістична спрямованість у майбутнє. Зі свого боку науковець J. Westh (2023) акцентує на розумінні життєстійкості як ресурсу особистості перетворення складних життєвих подій на нові можливості, особливо у час військових подій. За результатами її досліджень особистості, що характеризуються високим рівнем життєстійкості, як правило, мають високий рівень стресостійкості та мотивацію до діяльності і змін.

У своїх дослідженнях Л. Смольська (2022) вивчила базові характеристики

an optimistic perspective on the future, emerge as pivotal elements. Additionally, J. Westh (2023) contributes to this discourse by emphasizing hardiness as a personal asset capable of transmuting challenging life circumstances, particularly in the context of military conflict, into avenues for growth and development. Westh's research underscores that individuals endowed with heightened hardiness often exhibit greater resistance to stress and a heightened propensity for engaging in proactive behaviors and embracing change.

Such individuals possess a capacity to reframe adversity as an opportunity for personal transformation, thereby fostering a mindset conducive to hardiness amidst adversity.

It becomes evident that hardiness is not merely a static trait but a dynamic process influenced by various individual, social, and environmental factors. The interplay between innate predispositions and external influences shapes one's hardiness, underscoring the importance of both internal psychological resources and external support networks in fostering hardiness.

In the study, L. Smolska (2022) examined the fundamental attributes of stress resistance and hardiness, comparing them with higher-order needs. Smolska conceptualizes hardiness as a dynamic quality wherein individuals find fulfillment in life not in spite of challenges and adversities, but rather because of them. Hardiness, according to Smolska, engenders an expanded sense of selfhood, transforming individuals into integral, transcendent beings for whom life assumes heightened significance as a holistic existence. Moreover, the scholar underscores that hardiness manifests itself through a creative approach to fulfilling higher needs and the cultivation of tolerance towards uncertainty, errors, and mortality as inherent facets of the human experience.

Concurrently, researchers T. Tytarenko and T. Larina (2022) conducted an exhaustive investigation into the resources and architecture of hardiness, as well as strategies for coping with adversity, with particular emphasis on the conducive conditions for hardiness development and the reservoirs of hardiness

стресостійкості й життєстійкості та порівняла їх із вищими потребами. Вона трактує життєстійкість як "... сформовану динамічну якість, за якої особистість відчуває смак до життя не всупереч викликам і труднощам, а завдяки їм; особистість стає розширеною суб'єктивністю, тобто інтегральним трансцендентним Я, в якому особливої цінності набуває життя як всеохоплююча екзистенція" (Смольська, 2022). Дослідницею підкреслено, що життєстійкість реалізується через творчий підхід до задоволення вищих потреб і в набутій толерантності до невизначеності, помилок та смерті як природних явищ.

Дослідниці Т. Титаренко та Т. Ларіна (2022) ґрунтовно вивчали ресурси і структуру життєстійкості та способи опанування людиною складних життєвих ситуацій, акцентуючи на умовах розвитку життєстійкості та її ресурсах (Титаренко, Ларіна, 2022).

У часи негараздів також важливо навчатися керувати власними діями та приймати рішення, які покращують оптимістичні настановлення на життя. У зв'язку з надмірним стресом все частіше люди переживають недовіру і шок; страх і тривогу за майбутнє; дезорієнтацію; труднощі з прийняттям рішень або концентрацією; неможливість зосередитися; апатію й емоційне заціпеніння; дратівливість і гнів; сум і депресію; почуття безсилля; зміни в моделях харчування; втрату апетиту або переїдання; плач без видимої причини; головні болі та проблеми зі шлунком; труднощі зі сном; надмірне вживання алкоголю та наркотиків тощо (Басенко, 2019; Dekel, 2023).

Усе це впливає на адаптивні можливості й погіршує здатність функціонувати в повсякденному житті, тому безперечно важливим є формування та розвиток такої особистісної здатності, як життєстійкість, підвищення психологічної і фізичної безпеки в умовах сучасних викликів та криз.

У сучасних наукових дослідженнях поняття життєстійкості тісно переплетене зі змістовим наповненням понять життєздатність, резильєнтність, гнучкість та стресостійкість (Richardson et al., 2023; Forster, 2023).

У наукових роботах Т. Титаренко (2009) розглядає життєстійкість із позиції використання

resources. Their research delves into the nuanced interplay between individual characteristics, environmental factors, and coping mechanisms in fostering hardiness in the face of challenging life circumstances.

In times of adversity, it is also important to learn to manage one's own actions and make decisions that improve one's optimistic attitudes towards life. Due to excessive stress, people are increasingly experiencing distrust and shock; fear and anxiety about the future; disorientation; difficulty making decisions or concentrating; inability to focus; apathy and emotional numbness; irritability and anger; sadness and depression; feelings of powerlessness; changes in eating patterns; loss of appetite or overeating; crying for no apparent reason; headaches and stomach problems; difficulty sleeping; excessive alcohol and drug use, etc (Basenko, 2019; Dekel, 2023).

The various challenges discussed have significant repercussions on individuals' adaptive capacities and can hinder their ability to function effectively in day-to-day life. Thus, it is imperative to form and enhance personal hardiness as an essential trait to bolster psychological and physical safety in the face of contemporary challenges and crises.

Contemporary scientific inquiry intertwines the concept of hardiness with notions of vitality, resilience, flexibility and stress resistance (Richardson et al., 2023; Forster, 2023). These constructs collectively contribute to understanding how individuals navigate adversity and maintain equilibrium amidst turbulent circumstances.

In the scholarly contributions, T. Tytarenko (2009) approaches hardiness as the utilization of inherent human regulatory reserves, which become activated during periods of stress. Hardiness, in this context, is construed as a mechanism of coping with life's adversities, enabling individuals to safely and constructively adapt to unfavorable circumstances (Tytarenko, 2009).

Thus, in the study by R. Chen (2023) the content of the concept of hardiness is described through the prism of resilience and coping. The author proposed a detailed scheme of the structure of personality hardiness as an integral characteristic and component of personal resource. The following components

резервних регулятивних ресурсів людини, що активізують у стресових ситуаціях. Життєстійкість трактується як спосіб опанування життєвих труднощів для безпечного та конструктивного пристосування до несприятливих ситуацій (Титаренко, 2009).

Так, у дослідженні R. Chen (2023) описано зміст поняття життєстійкості саме через призму резильєнтності та копію. Авторка запропонувала розгорнуту схему структури життєстійкості особистості як інтегральної характеристики та складової особистісного ресурсу. Вона виокремила такі складові життєстійкості – емоційну, вольову та конативну. У своєму дослідженні звернула увагу на формування життєстійкості у юнацький період в умовах воєнного конфлікту.

В. Предко (2020) та І. Сергєєва (2018) у своїх наукових пошуках зосередилися на вивченні життєстійкості у підлітковому віці. В. Предко зазначає, що розвиток життєстійкості підлітка визначається культурно-соціальною взаємодією та сприяє формуванню її компонентів. Також науковець стверджує, що життєстійкість є інтегральною якістю особистості, яка ґрунтується на активних життєвих установках, супроводжується здатністю до досягнення мети, забезпечує самодетермінацію та внутрішню збалансованість, сприяє розкриттю ресурсного потенціалу й постає провідною умовою повноцінного розвитку (Предко, 2020). І. Сергєєва (2018) також описує життєстійкість із позиції інтегральної властивості особистості та характеризує її з позиції зв'язку з копію-стратегіями, проте акцентуючи на особливостях формування цієї якості у підлітковому віці (Сергєєва, 2018).

Варто зазначити, що численні наукові дослідження при поясненні життєстійкості звертають увагу на життєздатність як стан внутрішнього енергетичного потенціалу особистості, називаючи життєвою силою. У дослідженнях поняття життєвої сили часто пов'язували з психологічною енергією, жвавістю, сенсом життя та самооцінкою (First et al., 2021; Mansell, 2023).

Життєздатність тісно пов'язана із загальним фізичним і психічним здоров'ям, її наявність сприяє збільшенню внутрішнього

of hardiness are identified: emotional, volitional, and conative. In the research, attention is paid to the formation of hardiness in the youth period in the context of military conflict.

V. Predko (2020) and I. Serheieva (2018) focused on the study of hardiness in adolescence in their research. Predko notes that the development of adolescent hardiness is determined by cultural and social interaction and contributes to the formation of its components. The scientist also argues that hardiness is an integral quality of an individual that is based on active life attitudes, accompanied by the ability to achieve goals, ensures self-determination and internal balance, contributes to the disclosure of resource potential and is a leading condition for full development (Predko, 2020). I. Serheieva (2018) also describes hardiness from the perspective of an integral property of the individual and characterizes it in terms of its connection with coping strategies, but emphasizes the peculiarities of the formation of this quality in adolescence (Serheieva, 2018).

It is worth noting that numerous scientific studies, when explaining hardiness, pay attention to hardiness as a state of internal energy potential of an individual, calling it vitality. In research, the concept of vitality was often linked to psychological energy, liveliness, meaning of life, and self-esteem (First et al., 2021; Mansell, 2023).

Vitality is closely related to overall physical and mental health, and its presence contributes to an increase in an individual's internal energy reserve and a sense of empowerment.

Studies show that factors that negatively affect physical health or mood also have a negative impact on vitality. Smoking, unhealthy diet, physical inactivity, and stressful environments are negatively related to vitality of the individual (Karakuş et al., 2023; Kuzikova, 2021).

The scientific article by O. Moskaliova (2019) presents generalized and systematized scientific approaches to understanding hardiness, namely: as a resource aimed at maintaining vitality and activity and supporting personal activity and motivational focus. Hardiness is considered as the main resource for coping with life difficulties, as a person's ability to control and manage life events, perceive difficulties as valuable experience and successfully cope with them, using

енергетичного запасу особистості та відчуттю наповненості силою. Дослідження доводять, що чинники, які негативно впливають на фізичне здоров'я чи настрої, також мають такий вплив на життєвий тонус. Куріння, неправильне харчування, гіподинамія та стресове середовище негативно пов'язані з життєвою силою і, відповідно, життєздатністю особистості (Karakuş et al., 2023; Kuzikova, 2021).

У науковій статті О. Москальової (2019) наведено узагальнені та систематизовані наукові підходи до розуміння життєстійкості, а саме: як ресурсу, що спрямований на підтримку вітальності і діяльності та підтримку активності особистості й мотиваційної спрямованості. Життєстійкість розглядається як основний ресурс для подолання життєвих труднощів, як здатність людини контролювати життєві події та керувати ними, сприймати труднощі як цінний досвід і успішно з ними справлятися, використовуючи їх як можливість для особистісного зростання; як властивість особистості, завдяки якій проблемні ситуації перетворюються на нові можливості, актуалізуються потреби і відбувається успішна адаптація; це енергозберігаючий механізм виживання під час життєвих труднощів та соціальних змін; як сукупність настановлень та диспозицій, що допомагають формувати життєвий проєкт, оцінюючи власні ресурси.

Базовою основою формування життєстійкості є наявність життєздатності, умовного психологічного "пального" для повсякденного життя, що доступне кожному. Життєздатність поєднує не тільки фізичну енергію, але й ентузіазм та силу духу.

Огляд науковий праць показує, що життєздатність розглядається як внутрішній ресурс, який може сприяти надлишку доступної енергії. Життєздатність часто визначають і вимірюють лише через психологічні чинники. Медики у своїх дослідженнях акцентують на емоційних і фізичних чинниках життєздатності (Lavrusheva, 2020). Більшість визначень життєздатності є комбінацією фізичних, когнітивних та емоційних чинників.

У зарубіжній науковій літературі життєздатність визначається як баланс між факторами ризику (бідність, перинатальний

them as an opportunity for personal growth; as a personality trait, due to which problem situations turn into new opportunities, needs are actualized and successful adaptation takes place; it is an energy-saving mechanism for survival in times of life difficulties and social change; as a set of attitudes and dispositions that help shape a life project by assessing one's own resources.

The basis for building hardiness is the presence of vitality, a conditional psychological "fuel" for everyday life that is available to everyone. Hardiness combines not only physical energy but also enthusiasm and strength of mind.

A review of the scientific literature shows that vitality is viewed as an internal resource that can contribute to an excess of available energy. Vitality is often defined and measured only through psychological factors. Medical researchers focus on emotional and physical factors of vitality (Lavrusheva, 2020). Most definitions of vitality present a combination of physical, cognitive, and emotional factors.

In the foreign scientific literature, vitality is defined as a balance between risk factors (poverty, perinatal stress, disharmony of parental upbringing) and protective factors (Greenglass et al., 2006). Researchers consider physical, mental and emotional vitality. Physical vitality is defined as the energy available to a person or the feeling of physical activity. Psychological or mental vitality is defined as the mental energy to think clearly, stay focused, be alert, think flexibly, and create a positive outlook (Nuetzel, 2023; Shapiro et al., 2022; Thoma et al., 2020).

Emotional vitality should be viewed as the energy available to a person to effectively regulate emotions. Emotional vitality is closely related to emotional intelligence. Emotional intelligence focuses on the awareness and management of emotions, and emotional vitality should be interpreted as the energy resource needed for this awareness and management (Fletcher et al., 2013; Sharif et al., 2022).

In the journal "Everyday Vitality", psychiatrist Dr. S. Boardman (2021) identifies strategies for developing vitality, the positive sense of vigor and energy that underlies well-being. Among them, she identifies: meaningful communication with others; engaging in experiences that

стрес, дисгармонія батьківського виховання) та захисними факторами (Greenglass et al., 2006). Науковці розглядають фізичну, розумову та емоційну життєздатність. Фізична життєздатність визначається як енергія, доступна людині, або відчуття фізичної активності. Психологічна або розумова життєздатність визначається як розумова енергія для чіткого мислення, зосередженості, пильності, гнучкого мислення та створення позитивного світогляду (Nuetzel, 2023; Shapiro et al., 2022; Thoma et al., 2020).

Емоційну життєздатність необхідно розглядати як енергію, доступну людині для ефективного регулювання емоцій. Емоційна життєздатність тісно пов'язана з емоційним інтелектом. Емоційний інтелект зосереджений на усвідомленні та керуванні емоціями, а емоційну життєздатність варто тлумачити як енергетичний ресурс, необхідний для цього усвідомлення та управління (Fletcher et al., 2013; Sharif et al., 2022).

У журналі "Everyday Vitality" психіатр, доктор S. Boardman (2021) виокремлює стратегії розвитку життєвої сили – позитивного відчуття бадьорості та енергії, що лежить в основі благополуччя. Серед них вона виокремлює: значуще спілкування з іншими; залучення до досвіду, який кидає вам виклик; внесок у щось поза межами себе. На думку науковиці, такі дії зміцнюють стійкість, підвищуючи емоційну витривалість і створюючи підйом-зростання – протилежність щоденним подразненням і роздратуванням.

Життєздатність може виступати передумовою формування життєстійкості. Життєстійкість є комплексом навичок, що допомагають людині не лише пережити важкі часи, а навіть зміцнити себе чи здобути нові вміння і звички. Часто у понятті життєстійкості включено характеристики гнучкості, пружності, опірності, еластичності, стійкості до зовнішніх впливів (Kardum et al., 2012; Kuldass et al., 2022).

Тож життєстійкість можна розглядати як бажання та можливість надалі працювати, незалежно від зовнішніх та внутрішніх змін, гнучко на них реагувати, здатність до стійкості та зростання, що потрібні для успіху в майбутньому.

challenge you; contributing to something outside yourself. According to the scientist, such actions build hardiness, increasing emotional endurance and creating upliftment-growth – the opposite of daily irritation and annoyance.

Vitality can be a prerequisite for building hardiness. Hardiness is a set of skills that help a person not only survive difficult times, but even strengthen themselves or acquire new skills and habits. Often, the concept of hardiness includes the characteristics of flexibility, vitality, resistance, elasticity, and resistance to external influences (Kardum et al., 2012; Kuldass et al., 2022).

Therefore, hardiness can be seen as the desire and ability to continue working, regardless of external and internal changes, to respond flexibly to them, and the ability to sustain and grow, which are necessary for future success.

The concept of hardiness is considered as the ability of a person to survive in difficult conditions and is activated in critical conditions of life. It can reduce the tendency to internal tension in crisis situations by coping with stress and perceiving it as less significant.

Hypothesis. The hardiness has links with the coping strategies of participants in military operations.

The purpose of the article is a theoretical and empirical research of the peculiarities of hardiness of persons who participated in military operations, elucidating its correlation with coping strategies.

Methods

Participants. The research involved 35 men ($n = 35$) aged 22–55. All the respondents were involved in military operations in various ways (special operation forces, territorial defence, volunteers, etc.).

Organization of the research. The theoretical level of the research of the problem was based on the use of such general scientific methods as analysis, synthesis, induction, deduction, comparison, abstraction and modeling. Based on the results of using these methods, a model of personality hardiness in crisis situations was compiled. The empirical research is aimed at expanding the age range of the subjects and specifying it according to the male gender. It was men who were and remain

Загалом, поняття життєстійкості виступає здатністю особистості виживати у складних умовах та активізується в критичних умовах життєдіяльності. Вона здатна знижувати схильність до внутрішньої напруги у кризових ситуаціях завдяки подоланню стресів і сприйняттю їх як менш значущих.

Гіпотеза. Життєстійкість матиме зв'язки з копінг-стратегіями учасників воєнних дій.

Метою статті є теоретико-емпіричне дослідження особливостей життєстійкості осіб, що були учасниками воєнних дій, а також встановлення їх взаємозв'язку з копінг-стратегіями.

Методи

Учасники. У дослідженні взяли участь 35 чоловіків ($n = 35$) у віці 22–55 років Середній вік досліджуваних ($M = 28.00$). Усі досліджувані в різний спосіб були залучені до воєнних дій (сили спеціальних операцій, тероборона, волонтери тощо).

Організація дослідження. Теоретичний рівень дослідження проблеми базувався на використанні таких загальнонаукових методів, як аналізування, синтезування, індукція, дедукція, порівняння, абстрагування та моделювання. За результатами використання цих методів складено модель життєстійкості особистості у кризових ситуаціях. Емпіричне дослідження спрямоване на розширення вікового діапазону досліджуваних і конкретизацію відповідно до чоловічої статі. Саме чоловіки були і залишаються активними учасниками воєнних дій у період повномасштабного вторгнення. Беручи до уваги саме складність та силу негативного впливу ситуації, яка пов'язана з воєнними діями в країні, доцільно та необхідно визначити зв'язок основних компонентів життєстійкості з копінг-стратегіями та схарактеризувати їх специфіку у процесі дослідження. У процесі проведення емпіричного дослідження респонденти отримали бланки тесту життєстійкості S. Maddi (2002) та тесту Лазаруса (адаптація Крюкової та ін., 2007). Дослідження було проведено анонімно із зазначенням тільки віку та статі респондентів. Усі досліджувані надали погодження на використання результатів у наукових цілях.

active participants in military operations during the full-scale invasion. Taking into account the complexity and strength of the negative impact of the situation related to military operations in the country, it seems appropriate and necessary to determine the connection of the main components of hardiness with coping strategies and characterize their specifics in the research process. In the process of the empirical research, respondents received forms of the Hardiness Scale by S. Maddi (2002) and the Stress and Coping Inventory (SCI) by R. Lazarus and S. Folkman (adapted by Kriukova et al., 2007). The research was conducted anonymously, indicating only respondents' age and gender.

Variables. The empirical study considers the following variables: hardiness, engagement, control, risk acceptance, and coping strategies.

Procedures and instruments. The Hardiness Scale is an adaptation of the Hardiness Survey (Maddi, 2002). The personal characteristic of "hardiness" measured by this test allows determining the degree of a person's ability to withstand stressful situations, maintain an internal balance without reducing performance. Hardiness is considered to be a system of beliefs about oneself, the world, and relationships with them. This test was used to determine the overall level of hardiness and the level of manifestation of each of the components, namely: "engagement", "control" and "risk acceptance". The sum of the scores for each of the indicators makes it possible to determine the overall level of hardiness. The normal range of the hardiness score is between 62.19 and 99.25 (Maddi, 2006).

The test by R. Lazarus and S. Folkman (1984) allowed us to identify coping mechanisms and ways of coping with difficulties in different situations. The researchers considered coping as constantly changing attempts of the cognitive and behavioral spheres to cope with specific external and internal influences that are assessed as excessive or exceeding human resources (Lazarus & Folkman, 1984). The respondents' dominant coping strategies were determined with the test, namely confrontational coping (aggressive efforts to change the situation, manifested in hostility and risk acceptance); distancing (cognitive efforts aimed at separating

Змінні. В емпіричному дослідженні розглядаються наступні змінні: життестійкість, залучення, контроль, прийняття ризику та копінг-стратегії.

Процедура та інструменти. Тест життестійкості є адаптацію опитувальника "Hardiness Survey" (Maddi, 2002). Особистісна характеристика "життестійкість", яку вимірює цей тест, дає змогу визначити міру здатності особистості витримувати стресові ситуації, зберігати внутрішній баланс, не знижуючи ефективності діяльності. Життестійкість вважається системою переконань про себе, світ та відносини з ними. Завдяки використанню цього тесту було визначено загальний рівень життестійкості та рівень прояву кожного з компонентів, а саме: "залучення", "контроль" та "прийняття ризику". Сума балів за кожним із показників дає змогу визначити загальний рівень життестійкості. Нормальний діапазон показника життестійкості знаходився в межах від 62.19 до 99.25 (Maddi, 2006).

Тест R. Lazarus and S. Folkman (1984) дозволив визначити копінг-механізми та способи подолання труднощів у різних ситуаціях. Дослідники позиціонують копінг як постійно мінливі спроби когнітивної та поведінкової сфери впоратися зі специфічними зовнішніми і внутрішніми впливами, які оцінюють як надмірні або перевищують ресурси людини (Lazarus, Folkman, 1984). Методикою визначено домінуючі копінг-стратегії респондентів, а саме: конфронтаційний копінг (агресивні зусилля щодо зміни ситуації, що проявляється у ворожості та готовності до ризику); дистанціювання (когнітивні зусилля, спрямовані на бажання відокремитися від ситуації та зменшити її значущість); самоконтроль (зусилля, спрямовані на регуляцію емоцій та дій); пошук соціальної підтримки (бажання отримати інформаційну та емоційну підтримку); прийняття відповідальності (прийняття своєї ролі у спробі вирішувати і впливати на ситуацію); втеча-уникнення (мисленнєві і поведінкові зусилля, спрямовані на уникнення проблеми); планування вирішення проблеми (довільні проблемно-фокусовані зусилля стосовно зміни ситуації шляхом її аналізу); позитивна переоцінка (зусилля спрямовані

from the situation and reducing its significance); self-control (efforts aimed at regulating emotions and actions); seeking social support (desire to receive informational and emotional support); acceptance of responsibility (acceptance of one's role in trying to solve and influence the situation); escape-avoidance (mental and behavioral efforts to avoid the problem); problem-solving planning (voluntary problem-focused efforts to change the situation by analyzing it); positive reappraisal (efforts to focus on personal growth through inclusion in the situation) (Folkman et al., 1980).

The modeling method was used to create a model of personality hardiness in crisis situations. The model as a form of scientific knowledge of the studied characteristic contained personal, behavioral, energy and existential-value components.

Statistical analysis. Computer programs SPSS 23.0 and MS "Office Excel 2010" were used in the mathematical processing of the obtained data. The Pearson correlation coefficient (R) for interval scales was used to determine the statistical significance of correlation between the variables of hardiness and coping strategies.

Results

In the structure of positive aspects of hardiness, somatic health, mental well-being, and improved work capacity are distinguished. This structure includes semantic regulation, adequate self-esteem, volitional qualities, social, and communicative competence.

Considering the results of the theoretical analysis, the author's model of the structure of personal hardiness in crisis situations is proposed (see Fig. 1).

на фокусуванні на особистісному рості через включення в ситуацію) (Folkman et al., 1980).

Застосовано метод моделювання з метою створення моделі життєстійкості особистості в кризових ситуаціях. Модель як форма наукового пізнання досліджуваної характеристики містила особистісний, поведінковий, енергетичний та екзистенційно-ціннісний компоненти.

Статистичний аналіз. У процесі математичної обробки отриманих даних було використано комп'ютерні програми SPSS 23.0 та MS "Office Excel 2010". Для перевірки статистичної достовірності зв'язків між змінними життєстійкості та копінг стратегіями використано коефіцієнт кореляції Пірсона (R) для інтервальних шкал.

Результати

У структурі позитивних аспектів життєстійкості виокремлюють соматичне здоров'я, психічне благополуччя та покращену працездатність. До цієї структури можна віднести смислову регуляцію, адекватну самооцінку, вольові якості, соціальну та комунікативну компетентність.

Враховуючи результати теоретичного аналізування, запропоновано авторську модель структури життєстійкості особистості у кризових ситуаціях (рис. 1).

Складовими структури життєстійкості є енергетичний компонент (життєздатність), особистісний (особистісні якості, такі як опірність, стресостійкість, рішучість тощо) та поведінковий компоненти (копінг-стратегії), а також особливим чином виокремлено екзистенційно-ціннісний компонент, який

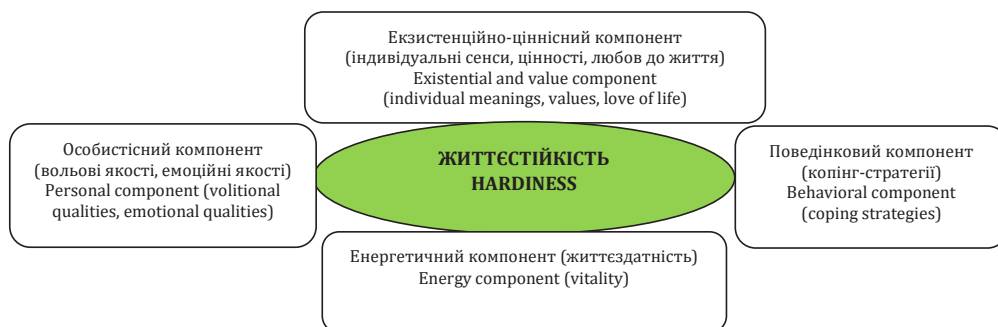

Fig. 1. Model of personality hardiness in crisis situations

Рис. 1. Модель життєстійкості особистості у кризових ситуаціях

The components of the structure of hardiness include the energy component (vitality), personal component (personal qualities such as hardiness, stress resistance, determination, etc.), behavioral component (coping strategies). Also, the existential and value component, which includes awareness of the value of life and individual meanings of life, was singled out in a special way.

While conducting the research, the features of the behavioral component in connection with hardiness of the individual were primarily determined.

Based on the results of the S. Maddi test, the indicators of each component of hardiness were determined. Thus, "engagement" is characterized by a high level in 63.50% of respondents, a medium level – in 28.30%, and a low level – in 8.20%. The respondents have a high level of "engagement", which indicates satisfaction with the activity, involvement in it, motivation, and a sense of satisfaction and comfort. This indicates an appropriate level of fulfillment of all tasks and responsibilities by men due to their involvement in activities related to the military operations in Ukraine. As for the level of the "control" component, it received even higher scores in the majority of respondents, namely: a high level – 69.20%, a medium level – 15.30%, a low level – 15.50%. The indicators show that the respondents demonstrate confidence and focus on the relevance of the situation, manage themselves and their lives, seek to influence and change events, and are able to make decisions and take responsibility for them. The level of the "risk acceptance" component has the following values: a high level of manifestation is characteristic of only 14.10%, a medium level – of 35.30%, and a low level – of 50.60%. Such indicators mean that most people are cautious, trying to make balanced and conscious decisions without being guided by spontaneous emotions and the desire to experience intense emotions. Since war already increases the intensity and depth of experiences, there is clearly no need to experience them focusing on risk.

Summarizing the results of the hardiness research, it can be argued that due to its sufficiently high level of manifestation, there is a less traumatic assessment of the events experienced

включає в себе усвідомлення цінності життя та індивідуальні сенси життєздійснення.

У проведенні дослідження першочергово ми визначали особливості поведінкового компоненту у зв'язку з життєстійкістю особистості.

За результатами тесту С. Мадді визначено показники кожного компонента життєстійкості. Так, "залучення" характеризується високим рівнем у 63.50% респондентів, середнім рівнем – у 28.30%, низьким рівнем – у 8.20%. У респондентів переважає високий рівень "залучення", що свідчить про задоволення від діяльності, включеність у неї, мотивованість та почуття задоволення та комфорту. Це вказує на належний рівень виконання всіх завдань та обов'язків чоловіками внаслідок включеності їх до діяльності, що пов'язана з воєнними діями в Україні. Щодо рівня компонента "контроль", то він отримав ще вищі показники в більшості досліджуваних, а саме: високий рівень – 69.20%, середній рівень – 15.30%, низький рівень – 15.50%. Показники свідчать, що респонденти демонструють упевненість та зосередженість на актуальності ситуації, керують собою і власним життям, прагнуть впливати і змінювати події, здатні приймати рішення та нести відповідальність за них. Рівень компонента "прийняття ризику" має такі значення: високий рівень прояву характерний лише для 14.10%, середній рівень – для 35.30%, низький рівень – для 50.60%. Такі показники вказують на те, що більшість осіб є обережними, намагаються приймати виважені та усвідомлені рішення, не керуючись спонтанними емоціями та бажанням пережити гострі емоції. Оскільки війна й так підсилює інтенсивність та глибину переживань, потреба пережити їх, орієнтуючись на ризик, однозначно відсутня.

Узагальнюючи результати дослідження життєстійкості, можна стверджувати, що завдяки достатньо високому його рівню прояву відбувається менш травматична оцінка подій, які переживають респонденти і формується установка та готовність пошуку ресурсів щодо їх розв'язання та подолання.

Оцінювання домінуючих копінгів у досліджуваних виявило, що вони здебільшого орієнтовані на "прийняття відповідальності"

by respondents, and an attitude with readiness to seek resources for their resolution and overcoming are formed.

Assessment of the respondents' dominant coping strategies revealed their predominant orientation to "acceptance of responsibility" (M = 15.10), "self-control" (M = 14.40) and "confrontational coping" (M = 10.30). The lowest level of coping was "positive reappraisal" (M = 5.60) (Fig. II).

The predominance of the above coping mechanisms indicates a clear awareness of individual functions and role, a desire to influence and change the situation, and constant control over it. However, sometimes there is a situational use of aggressive elements in one's own behavior and communication. In the situation of military operations, there is undoubtedly verbal, physical and indirect aggression, which is a certain

(M = 15.10), "самоконтроль" (M = 14.40) та "конфронтаційний копінг" (M = 10.30). Найнижчий рівень копінгу отримала "позитивна переоцінка" (M = 5.60) (рис. II).

Домінування вищезгаданих копінгів вказує на чітке усвідомлення своїх функцій і ролі, бажання впливати та змінювати ситуацію, постійний її контроль. Проте, іноді наявне ситуативне використання агресивних елементів у власній поведінці та спілкуванні. У ситуації воєнних дій безперечно має місце вербальна, фізична та опосередкована агресія, які є певним способом додання та пристосування до несприятливої та кризової ситуації.

Щодо вікових аспектів виявлено, що в осіб старших 35 років домінують такі копінги, як "прийняття відповідальності" та "самоконтроль", а респонденти віком менше 35 років характеризуються конфронтаційним копінгом

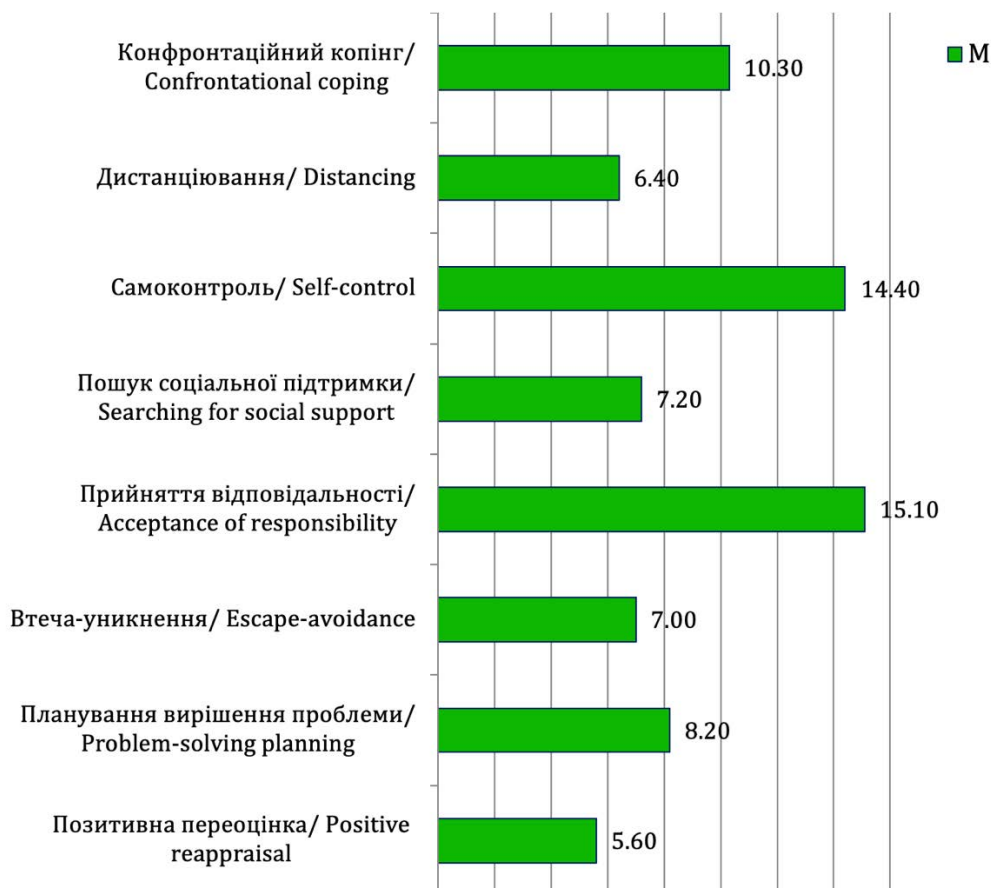

Fig. II. Indicators of coping in the researched sample

Рис. II. Показники копінгу в досліджуваній вибірці

way of adding and adapting to an unfavorable and crisis situation.

Regarding age aspects, it was found that such coping as “acceptance of responsibility” and “self-control” dominate among people over 35 years old, while respondents under 35 years old are characterized by confrontational coping (Tabl. 1). Taking into account age peculiarities, it can be noted that mature people choose more constructive and effective ways of coping than younger people. At the same time, it should be noted that in both age groups, the identified coping strategies help to minimize the impact of a traumatic situation, which in this case is war.

Correlation analysis was conducted to establish the relationship between hardiness components and copings (Tabl. 2).

According to the results, it was found that there is a direct correlation between “engagement”, “problem-solving planning” ($R = .432$; $p \leq .01$) and “acceptance of responsibility” ($R = .451$; $p \leq .01$). Undoubtedly, “engagement” contributes to the growth of “responsibility” and “problem solving”, which is an important aspect in the formation and growth of hardiness, especially in crisis conditions such as war. Awareness of the problem, planning for solving it, and responsibility for this solution increases with

(табл. 1). Враховуючи вікові особливості, можна зазначити, що особи зрілого віку обирають більш конструктивні та ефективні способи копіngu, ніж молодші. Хоча водночас варто зазначити, що в обидвох вікових групах виявлені копіng-стратегії допомагають мінімізувати вплив травмуючої ситуації, якою в цьому випадку виступає війна.

Також було проведено кореляційний аналіз для встановлення взаємозв'язку компонентів життєстійкості з копіngами (табл. 2).

За результатами встановлено, що наявний прямий кореляційний зв'язок між “залученням”, “плануванням вирішення проблеми” ($R = .432$; $p \leq .01$) та “прийняттям відповідальності” ($R = .451$; $p \leq .01$). Безперечно, “залучення” сприяє зростанню “відповідальності” та “вирішенню проблем”, що є важливим аспектом у формуванні та зростанні життєстійкості особистості, особливо якщо це такі кризові умови, як війна. Усвідомлення проблеми, планування її вирішення та відповідальність за це рішення зростає із залученням у ситуацію, що характеризує респондентів нашої вибірки. Також наявний прямий кореляційний зв'язок між “прийняттям ризику” і “конфронаційним копіngом” ($R = .611$; $p \leq .01$) та копіngом “втеча-уникнення” ($R = -.550$; $p \leq .01$).

Table 1. Indicators of copings by age of respondents (descriptive statistics)

Таблиця 1. Показники копіngів за віком респондентів (результати описової статистики)

Види копіngів/ Types of coping	Вік/Age (≤ 35)		Вік/Age ($35 +$)	
	M	SD	M	SD
Конфронтаційний копіng/ Confrontational coping	14.60	2.30	5.80	2.50
Дистанціювання/ Distancing	6.40	3.10	6.00	2.70
Самоконтроль/ Self-control	12.90	3.30	15.00	3.80
Пошук соціальної підтримки/ Searching for social support	7.40	2.40	6.10	2.50
Прийняття відповідальності/ Acceptance of responsibility	10.20	2.20	15.00	3.90
Втеча-уникнення/ Escape-avoidance	8.10	2.30	5.90	3.30
Планування вирішення проблеми/ Problem-solving planning	7.50	3.50	8.50	3.60
Позитивна переоцінка/ Positive reappraisal	5.40	3.10	4.80	2.70

Note: M – mean of the sample distribution; SD – standard deviation of the sample distribution.

Примітка: M – середнє розподілу вибірки; SD – середнє квадратичне відхилення розподілу вибірки.

Table 2. Indicators of the correlation between hardiness components and copings
Таблиця 2. Показники взаємозв'язків складових життєстійкості з копінгамі

Показники життєстійкості/ Hardiness indicators	Види копінгів/ Types of copings							
	Конфронтаційний копінг/ Confrontational coping	Дистанціювання/ Distancing	Самоконтроль/ Self-control	Пошук соціальної підтримки/ Searching for social support	Прийняття відповідальності/ Acceptance of responsibility	Втеча-унікнення/ Escape-avoidance	Планування вирішення проблеми/ Planning for problem solving	Позитивна переоцінка/ Positive reappraisal
Залучення/ Engagement	.211	.221	.311	.291	.451**	.365	.432**	.308
Контроль/Control	.119	.114	.138	-.101	.111	.179	.133	.122
Прийняття ризику/ Risk acceptance	.611**	.113	.127	-.051	.227	-.550**	.226	.236

Note: ** - $p < .01$ – statistically significant relationship.

Примітка: ** - $p < .01$ – статистично достовірний зв'язок.

involvement in the situation, which characterizes the respondents in our sample. There is also a direct correlation between “risk acceptance” and “confrontational coping” ($R = .611$; $p \leq .01$) and “escape-avoidance” coping ($R = -.550$; $p \leq .01$).

Discussion

Analyzing the concepts of hardiness by different authors, we can identify several key aspects that define this important personal trait. The components of vital behavior, such as mobilizing strength, overcoming crisis situations, and maintaining one's health, are found to be essential for the formation of hardiness. A vital attitude that combines adequate response and coping with difficult life situations is another key component. The idea that hardiness manifests itself in actions based on timely life choices and personal maturity is important. Researchers also identify personal qualities that characterize hardiness, such as activity, determination, courage, endurance, and persistency. Hardiness is viewed as a mature, complex personal formation determined by a formed dynamic quality.

It is worth noting that this trait is characterized by a sense of enjoyment of life not only despite challenges and difficulties, but because of them. A person with hardiness becomes an expanded subjectivity, perceiving life as an all-encompassing existence.

Дискусія

Аналізуючи концепції різних авторів щодо життєстійкості, можна виокремити кілька ключових аспектів, які визначають цю важливу особистісну якість. Компоненти життєздатної поведінки, такі як мобілізація сил, подолання кризових ситуацій та збереження власного здоров'я, виявляються як суттєві для формування життєстійкості. Життєздатне ставлення, що поєднує адекватну реакцію та додання складних життєвих ситуацій, виступає ще однією ключовою складовою. Важливою є ідея, що життєстійкість виявляється у вчинках, які здійснюються на основі вчасних життєвих виборів та в особистій зрілості. Дослідники також визначають особистісні риси, які характеризують життєстійкість, такі як активність, цілеспрямованість, сміливість, витримка і загартованість. Життєстійкість розглядається як зріле складне особистісне новоутворення, що визначається сформованою динамічною якістю.

Варто зазначити, що ця риса характеризується відчуттям смаку до життя не тільки незважаючи на виклики і труднощі, але завдяки їм. Особистість, яка володіє життєстійкістю, стає розширеною суб'єктивністю, сприймаючи життя як всеохоплюючу екзистенцію.

Нарешті, важливим елементом життєстійкості вважається творчий підхід до

Finally, an important element of hardiness is considered to be a creative approach to meeting high-order needs, as well as tolerance of uncertainty, pain, mistakes, and death. These traits indicate that hardiness is not only the ability to survive difficult moments, but also an active influence on one's own development and attitude to life.

According to S. Maddi (2006), hardiness is a system of ideas about oneself, the world, and relationships with the world. The author developed a model of a design strategy for stress resistance and hardiness for transformational changes in the personality under conditions of uncertainty and stress. It includes such components as engagement, control, and risk acceptance (Maddi, 2006). Engagement guarantees that an individual will find something interesting and worthwhile in the activity in which he or she is involved. Conversely, lack of involvement creates a sense of rejection and a persistent feeling of being "outside of life". Control helps to create a sense of influence and change in the situation, even though sometimes the effectiveness and success are not guaranteed. Risk acceptance gives the belief that everything that happens contributes to development. In this case, a person is always ready to act even without guarantees of success, overcoming fear, ignoring comfort and safety. The severity of these components helps to reduce internal tension in stressful situations through sustainable stress management.

D. Ivanov (2023) presents a model of the structure of personality hardiness, focusing on its components such as emotional, volitional, cognitive, moral, and behavioral. The emotional component includes emotional stability, stress resistance, balance, satisfaction with activities, and an optimistic outlook on life. The volitional component is described through the prism of such qualities as determination, initiative, independence, determination, perseverance, endurance, and resistance. The cognitive component includes control, risk acceptance, beliefs, expectations, attributions, and self-attitude. The moral component is represented by humanistic values, and the behavioral component is represented by active interaction with others.

It is determined that in the case of risk acceptance, impulsivity and aggressive tendencies

задоволення вищих потреб, а також толерантність до невизначеності, болю, помилок та смерті. Ці риси вказують на те, що життєстійкість є не лише здатністю переживати важкі моменти, але й активним впливом на власний розвиток та ставлення до життя.

На думку S. Maddi (2006), життєстійкість є системою уявлень про себе, про світ і про взаємини зі світом. Авторкою спроектовано модель дизайн-стратегії стресостійкості й життєстійкості для трансформаційних змін особистості в умовах невизначеності та напружень. Вона включає такі компоненти, як залученість, контроль і прийняття ризику (Maddi, 2006). Залученість дає гарантії особистості знайти щось цікаве і достойне в діяльності, в яку вона включена. І, навпаки, відсутність залучення формує почуття відкинутості і стійке переживання себе "поза життям". Контроль допомагає створювати відчуття впливу та зміни ситуації, які відбуваються, хоча інколи результативність та успіх не гарантований. Прийняття ризику дає переконання в тому, що все, що трапляється, сприяє розвитку. У такому випадку особа завжди готова діяти навіть без гарантій успіху, долаючи страх, ігноруючи комфорт та безпеку. Вираженість цих компонентів сприяє зменшенню внутрішнього напруження в стресових ситуаціях за рахунок стійкого подолання стресу.

Ivanov D. (2023) подає модель структури життєстійкості особистості, акцентуючи на таких її складових, як емоційній, вольовій, когнітивній, моральній та поведінковій. Емоційна складова включає емоційну стійкість, стресостійкість, урівноваженість, задоволення від діяльності, оптимістичний погляд на життя. Вольова складова описана через призму таких якостей, як цілеспрямованість, ініціативність, самостійність, рішучість, наполегливість, витримка, опірність. У когнітивній складовій виокремлено контроль, прийняття ризику, переконання, очікування, атрибуції, самоставлення. Моральна складова представлена гуманістичними цінностями, а поведінкова – активною взаємодією з оточуючими.

Визначено, що в разі прийняття ризиковості зростає імпульсивність та агресивні тенденції, відповідно загострюються прояви

increase, and manifestations of confrontational coping become more acute. However, at the same time, the indicator of the “escape-avoidance” coping strategy decreases, since risk is always associated with maximum acceptance and inclusion in the situation, and not always associated with awareness of the consequences of the impact on a particular person.

Thus, the results of the empirical research (see Tabl. 2) confirm that in order to increase the level of hardiness not only in war, but also in general, it is worth paying attention to the formation of hardiness. The obtained indicators made it possible to identify the main components of hardiness and to propose a number of techniques that can be effectively used to build hardiness of individuals, namely:

- reconstruction of the situation. Stressful situations set by the trainer are recreated in the imagination. During this reconstruction, a person better understands the sources of conflict, their mistakes, and chooses more effective ways to overcome the situation;

- focusing technique, which consists in finding emotional reactions that are poorly understood and interfere with decision-making by turning to the “inner meaning” to achieve emotional insight;

- compensatory self-improvement. If it is not possible to resolve a particular stressful situation, we turn to a tangential situation that can be resolved.

The proposed techniques make it possible to work through and accumulate social experience in crisis situations. Therefore, reconstructions of life difficulties contribute to the formation of hardiness, which will further shape the subjective perception of difficult life situations and determine a person’s life path.

Analyzing the results of the study and relying on numerous scientific researches, hardiness is interpreted as an integral property of the individual, combining a set of personal and behavioral characteristics as a personal resource that helps to adapt to difficult situations, an energy-saving mechanism based on the vitality of the individual, as well as a set of attitudes and dispositions of the individual.

Based on the results of the theoretical analysis of scientific sources, a model of personality

конфронтаційного копінг. Проте поряд із цим знижується показник копінг-стратегії “втеча – уникнення”, оскільки ризик завжди пов’язаний із максимальним прийняттям та включенням у ситуацію, а не завжди з усвідомленням наслідків впливу на конкретну особу.

Отже, результати емпіричного дослідження (див. табл. 2) підтверджують, що задля збільшення рівня життєстійкості не тільки в умовах війни, а й загалом, варто звернути увагу на формування життєздатності. Отримані показники дали змогу виокремити основні компоненти життєстійкості та запропонувати низку технік, що можуть бути ефективно використані для формування життєстійкості особистості, а саме:

- реконструкція ситуації. В уяві відтворюються задані тренером стресові ситуації. Під час такої реконструкції людина краще розуміє джерела конфлікту, свої помилки, обирає більш ефективні варіанти подолання ситуації;

- техніка фокусування, що полягає в пошуку емоційних реакцій, що погано усвідомлюються та заважають прийняттю рішення через звернення до “внутрішнього смислу” для досягнення емоційного інсайту;

- компенсаторне самовдосконалення. У разі неможливості вирішити певну стресову ситуацію відбувається звернення до дотичної ситуації, яку можливо вирішити.

Запропоновані техніки дають змогу пропрацювати та накопичувати соціальний досвід у кризових ситуаціях. Тож реконструкції життєвих складнощів сприяють формуванню життєстійкості, яка надалі буде формувати суб’єктивне сприйняття складних життєвих ситуацій та детермінувати життєвий шлях людини.

Аналізуючи результати дослідження та опираючись на численні наукові розвідки науковців, життєстійкість трактується як інтегральна властивість особистості, що поєднує в собі сукупність особистісних та поведінкових особливостей як особистісний ресурс, що допомагає адаптуватися до складних ситуацій, енергозберігаючий механізм, в основі якого є життєздатність особистості, а також сукупність установок та диспозицій особистості.

За результатами теоретичного аналізу наукових джерел складено модель життєстійкості

hardiness was compiled, which contains the main blocks (personal, cognitive), but the basic emphasis was placed on the block of vitality (energy component, which is basic in the formation of hardiness) and existential-value, which is especially important during a crisis, as it involves a semantic component, awareness of the value of life and the desire to preserve it.

Since response remains important in crisis situations, the peculiarities of the relationship between hardiness and coping strategies of the individual are investigated. The study shows that the level of hardiness allows one to effectively cope with difficult life situations, affects the degree of protection of a person from the negative effects of stressful situations and the ability to overcome problems. Hardiness makes it possible to perceive life problems as less threatening and respond to them with more positive and constructive emotions, not to avoid social relationships, which is obviously one of the key conditions for effective life in war.

Undoubtedly, one can agree with the theses and research results that hardiness is the main resource of an individual and an energy-saving mechanism based on vitality, however, the structure of vitality should be investigated in more detail as it is the basis of the formation of hardiness and it has not been carried out in most scientific works. Also, the empirical research proved the correlation between hardiness and coping strategies, but it was determined for men who participate in military operations.

It should be noted that the peculiarities of the manifestation of hardiness components were identified in men who were at different places of military operations and performed tasks of varying complexity, which has not been presented in relevant modern research. However, it is worthwhile to study in more depth the respondents' age characteristics and the manifestations of hardiness components and coping characteristics within these age groups, as well as to determine this specificity in accordance with the tasks performed (intelligence service, volunteers, etc.).

It was generalized that in the conditions of military operations, coping strategies dominate among persons involved in them, which are

особистості, що містить основні блоки (особистісний, когнітивний), проте основний акцент зроблено на блоці життєздатності (енергетичний компонент, що є базовим у формування життєстійкості) та екзистенційно-ціннісному, який є особливо важливими у час переживання кризи, оскільки передбачає смислову складову, усвідомлення цінності життя та бажання його зберегти.

Оскільки в умовах кризових ситуацій важливим залишається реагування, досліджено особливості зв'язку життєстійкості та копінг-стратегій особистості. Дослідження показує, що рівень життєстійкості дає змогу ефективно справлятися зі складними життєвими ситуаціями, впливає на міру захищеності людини від негативних наслідків стресових ситуацій та на здатність долати проблеми. Життєстійкість дає змогу сприймати життєві проблеми як менш загрозливі й реагувати на них більш позитивними та конструктивними емоціями, не уникати соціальних відносин, що, очевидно, є однією з ключових умов ефективної життєдіяльності особистості в умовах війни.

Безперечно, можна погодитися з тезами та результатами досліджень про те, що життєстійкість є основним ресурсом особистості та енергозберігаючим механізмом, в основі якого є життєздатність, проте варто детальніше дослідити структуру життєздатності як основу формування життєстійкості, чого не здійснено у більшості наукових праць. Також у результаті емпіричного дослідження доведено зв'язок життєстійкості з копінг-стратегіями, проте визначено це для чоловіків, які беруть участь у військових діях.

Необхідно зазначити, що було визначено особливості прояву компонентів життєстійкості саме у чоловіків, які перебували в різних точках воєнних дій та виконували завдання різного рівня складності, чого не відображено в актуальних сучасних дослідженнях. Проте варто в цьому дослідженні більш глибоко дослідити вікові особливості респондентів та прояви в межах цих вікових груп компонентів життєстійкості та особливостей копіngu, а також визначити цю специфіку відповідно до виконання поставлених завдань (розвідка, волонтери тощо).

precisely the resources of the individual's vital energy and overcoming difficult situations of challenge that become the norm of war. Therefore, there are coping strategies related to acceptance of responsibility, self-control, and problem-solving planning. These copings become an important basis for hardiness, as they give a sense of control and influence over the situation, reduce the level of powerlessness and generate motivation for action. At the same time, problem-solving planning as a coping strategy activates cognitive processes, gives an internal sense of confidence, and reduces stress and anxiety. The dominance of such copings makes it possible to feel a resource, which is essential when participating in hostilities. The components of hardiness and dominant coping reflect the behavioral, energetic, and value blocks of the hypothetical model of individual hardiness in crisis situations.

Conclusions

Thus, as a result of the research, based on the theoretical analysis of scientific sources, a model of personal hardiness in crisis situations was compiled. The main components of the model are the energy component (vitality), the personal block (includes such qualities as stress resistance, resistance, resilience, determination, etc.), the behavioral block (coping in crisis situations) and the existential and value component (individual meanings, values, love of life).

As a result of processing the data of the empirical research, the dominance of such components of hardiness as engagement and control and a low level of risk acceptance was determined. The dominance of the coping strategies "acceptance of responsibility" and "control" was revealed.

The correlation analysis of the results of the empirical research proved the existence of a direct correlation between "engagement" and "acceptance of responsibility" and "problem-solving planning", as well as "risk acceptance" with such coping strategies as "confrontational coping" and "escape-avoidance".

In further research, attention should be directed to studying the influence of the existential and value components on the formation of personal hardiness in crisis conditions.

Узагальнено, що в умовах воєнних дій у осіб, що залучені до них, домінують копінг-стратегії, що є саме ресурсами вітальної енергії особистості та подолання складних ситуацій виклику, що стають нормою війни. Тому наявні копінг, що пов'язані з прийняттям відповідальності, самоконтролем та плануванням вирішення проблеми. Ці копінг стають важливою основою життєстійкості, оскільки дають відчуття можливості контролю і впливу на ситуацію, знижують рівень безсилля та породжують мотивацію до дій. Водночас планування вирішення проблеми як копінг-стратегія активує когнітивні процеси, дає внутрішнє відчуття впевненості, знижуючи стрес та тривогу. Домінування таких копінгів дає можливість відчувати ресурс, що є необхідним під час участі у воєнних діях. Складові життєстійкості і домінуючі копінг відображають поведінковий, енергетичний та ціннісний блок гіпотетичної моделі життєстійкості особистості в кризових ситуаціях.

Висновки

Отже, в результаті проведеного дослідження на основі теоретичного аналізування наукових джерел нами було складено модель життєстійкості особистості в кризових ситуаціях, основними компонентами якої виокремлено енергетичну складову (життєздатність), особистісний блок (включає в себе такі якості, як стресостійкість, опірність, резильєнтність, рішучість тощо), поведінковий блок (копінг-поведінка в кризових ситуаціях) та екзистенційно-ціннісний компонент (індивідуальні сенси, цінності, любов до життя).

У результаті опрацювання даних емпіричного дослідження визначено домінування таких компонентів життєстійкості, як залучення і контроль, та низький рівень прийняття ризику. Виявлено домінування копінг-стратегій "прийняття відповідальності" та "контроль".

Кореляційний аналіз результатів емпіричного дослідження довів наявність прямого кореляційного зв'язку "залучення" з "прийняттям відповідальності" та "плануванням вирішення проблем", а також "прийняття ризику" з такими копінг-стратегіями, як "конфронтаційний копінг" та "втеча-уникнення".

У подальших дослідженнях варто спрямувати увагу на вивчення впливу складових екзистенційно-ціннісного компонента на формування життєстійкості особистості в кризових умовах.

References

- Basenko, O. E. (2019). Psykhosotsialni peredumovy rozvytku zhyttiistiikosti u pidlitkiv v umovakh voiennoho konfliktu [Psychosocial prerequisites for the development of hardiness in adolescents in the context of military conflict]. *Ukrainskyi psykholohichnyi zhurnal – [Ukrainian Psychological Journal]*, 2, 27-48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukpsj_2019_2_4
- Boardman, S. (2021). Everyday vitality: turning stress into strength. *Penguin Life*. <https://www.amazon.com/Everyday-Vitality-Turning-Stress-Strength/dp/0735222290>
- Chen, R. & Yu, M. (2023). Emerging resilience: stress and coping strategies in Chinese families living with children with disabilities. *Disability & Society*. <https://doi.org/10.1080/09687599.2023.2215391>
- Chykhantsova, O. A. (2018). Zhyttiistiikist ta yii zvi-azok iz tsinnostiamy osobystosti [Hardiness and its connection with personal values]. *Problemy suchasnoi psykholohii – [Problems of modern psychology]*, 42, 211–231. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2018_42_13
- Dawud, L. M., Holbrook, E. M. & Lowry, C. A. (2022). Evolutionary Aspects of Diverse Microbial Exposures and Mental Health: Focus on “Old Friends” and Stress Resilience. In: Savitz J., Yolken R. H. (eds) *Microorganisms and Mental Health. Current Topics in Behavioral Neurosciences*, 61. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/7854_2022_385
- Dekel, R., Solomon, Z. & Horesh, D. (2023). Predicting secondary posttraumatic stress symptoms among spouses of veterans: Veteran’s distress or spouse’s perception of that distress? *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 15(SI 2), 409–417. <https://doi.org/10.1037/tra0001182>
- First, J. M., Yu, M. & Houston, J. B. (2021). The Disaster Adaptation and Resilience Scale: development and validation of an individual-level protection measure. *Disasters*, 45(4), 939–967. <https://doi.org/10.1111/disa.12452>
- Fletcher, D. & Sarkar, M. (2013). Psychological resilience: A review and critique of definitions, concepts, and theory. *European Psychologist*, 18(1), 12–23. <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000124>
- Folkman, S. & Lazarus, R. S. (1980). An Analysis of Coping in a Middle-Aged Community Sample. *Journal of Health and Social Behavior*, 21, 219–231. <http://dx.doi.org/10.2307/2136617>
- Förster, C., Duchek, S., Geithner, S., & Kragler, M. (2023). Developing an integrated framework of healthcare leaders’ resilience. *Review of Managerial Science*, 17, 1765–1788. <https://doi.org/10.1007/s11846-022-00572-2>
- Greenglass, E., Fiksenbaum, L. & Eaton, J. (2006). The relationship between coping, social support, functional disability and depression in the elderly. *Anxiety, Stress & Coping: An International Journal*, 19(1), 15–31. <https://doi.org/10.1080/14659890500436430>
- Басенко О. Е. Психосоціальні передумови розвитку життєстійкості у підлітків в умовах воєнного конфлікту. *Український психологічний журнал*. 2019. № 2. С. 27-48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukpsj_2019_2_4
- Boardman S. Everyday vitality: turning stress into strength. *Penguin Life*. 2021. 262 p. <https://www.amazon.com/Everyday-Vitality-Turning-Stress-Strength/dp/0735222290>
- Chen R., Yu, M. Emerging resilience: stress and coping strategies in Chinese families living with children with disabilities. *Disability & Society*. 2023. <https://doi.org/10.1080/09687599.2023.2215391>
- Чиханцова О. А. Життєстійкість та її зв’язок із цінностями особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2018. Вип. 42. С. 211–231. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2018_42_13
- Dawud L. M., Holbrook E. M., Lowry C. A. Evolutionary Aspects of Diverse Microbial Exposures and Mental Health: Focus on “Old Friends” and Stress Resilience. In: Savitz J., Yolken R. H. (eds) *Microorganisms and Mental Health. Current Topics in Behavioral Neurosciences*. 2022. Vol. 61. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/7854_2022_385
- Dekel R., Solomon Z., Horesh D. Predicting secondary posttraumatic stress symptoms among spouses of veterans: Veteran’s distress or spouse’s perception of that distress? *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*. 2023. Vol. 15(SI 2). P. 409–417. <https://doi.org/10.1037/tra0001182>
- First J. M., Yu M., Houston J. B. The Disaster Adaptation and Resilience Scale: development and validation of an individual-level protection measure. *Disasters*. 2021. Vol. 45(4). P. 939–967. <https://doi.org/10.1111/disa.12452>
- Fletcher D., Sarkar M. Psychological resilience: A review and critique of definitions, concepts, and theory. *European Psychologist*. 2013. Vol. 18(1). P. 12–23. <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000124>
- Folkman, S. and Lazarus, R. S. (1980). An Analysis of Coping in a Middle-Aged Community Sample. *Journal of Health and Social Behavior*. 1980. Vol. 21. P. 219–231. <http://dx.doi.org/10.2307/2136617>
- Förster C., Duchek S., Geithner S., Kragler M. Developing an integrated framework of healthcare leaders’ resilience. *Review of Managerial Science*. 2023. Vol. 17. P. 1765–1788 <https://doi.org/10.1007/s11846-022-00572-2>
- Greenglass E., Fiksenbaum L., Eaton J. The relationship between coping, social support, functional disability and depression in the elderly. *Anxiety, Stress & Coping: An International Journal*. 2006. Vol. 19(1). P. 15–31. <https://doi.org/10.1080/14659890500436430>

- Ivanov, D. (2023). Two views of supply chain resilience. *International Journal of Production Research*, 1–15. <https://doi.org/10.1080/00207543.2023.2253328>
- Karakuş, C. & Göncü-Köse, A. (2023). Relationships of domestic violence with bullying, silencing-the-self, resilience, and self-efficacy: Moderating roles of stress-coping strategies. *Current Psychology*, 42, 13913–13926. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-02726-7>
- Kardum, I., Hudek-Knežević, J. & Krapić, N. (2012). The structure of hardiness, its measurement invariance across gender and relationships with personality traits and mental health outcomes. *Psihologijske Teme*, 21(3), 487–507. <https://psycnet.apa.org/record/2013-03108-006>
- Kondratiuk, S.M. (2022). Zhyttiistiikist yak resurs podolannia zhyttievych trudnoshchiv v umovakh viiny [Hardiness as a resource for overcoming life difficulties in war]. *Dniprovskiy naukoviy chasopys publichnogo upravlinnia, psykholohii, prava* – [Dnipro Scientific Journal of Public Administration, Psychology, Law], 4, 78–83. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.4.11>
- Kuldas, S. & Foody, M. (2022). Neither Resiliency-Trait nor Resilience-State: Transactional Resilience. *Youth & Society*, 54(8), 1352–1376. <https://doi.org/10.1177/0044118X211029309>
- Kuzikova, S., Shcherbak, T., Blynova, O., Pobokina, G., Dyatchenko, D., Mariichyn, A. & Popovych, I. (2021). Empirical Research of the Hardiness of the Personality in Critical Conditions of Life. *Postmodern Openings*, 12(2), 57–77. <https://doi.org/10.18662/po/12.2/297>
- Lavrusheva, O. (2020). The concept of vitality. Review of the vitality-related research domain. *New Ideas in Psychology*, 56. <https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2019.100752>
- Lazarus, R. S. & Folkman, S. (1984). Stress and coping: A theoretical and empirical analysis. New York: McGraw-Hill. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.46.4.839>
- Maddi, S. R. (2002). The story of hardiness: Twenty years of theorizing, research, and practice. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*, 54(3), 173–185. <https://doi.org/10.1037/1061-4087.54.3.173>
- Maddi, S. R. (2006). Hardiness: The courage to grow from stresses. *The Journal of Positive Psychology*, 1(3), 160–168. <https://doi.org/10.1080/17439760600619609>
- Mansell, P. C. & Turner, M. J. (2023). The mediating role of proactive coping in the relationships between stress mindset, challenge appraisal tendencies, and psychological wellbeing. *Frontiers in Psychology*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1140790>
- Nuetzel, B. (2023). Coping strategies for handling stress and providing mental health in elite athletes: a systematic review. *Frontiers in Sports and Active Living*, 5. <https://doi.org/10.3389/fspor.2023.1265783>
- Ivanov D. Two views of supply chain resilience. *International Journal of Production Research*. 2023. Vol. 1–15. <https://doi.org/10.1080/00207543.2023.2253328>
- Karakuş C., Göncü-Köse A. Relationships of domestic violence with bullying, silencing-the-self, resilience, and self-efficacy: Moderating roles of stress-coping strategies. *Current Psychology*. 2023. Vol. 42. P. 13913–13926 <https://doi.org/10.1007/s12144-022-02726-7>
- Kardum I., Hudek-Knežević J., Krapić N. The structure of hardiness, its measurement invariance across gender and relationships with personality traits and mental health outcomes. *Psihologijske Teme*. 2012. Vol. 21(3). P. 487–507. <https://psycnet.apa.org/record/2013-03108-006>
- Кондратюк С. М. Життестійкість як ресурс подолання життєвих труднощів в умовах війни. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. № 4. С. 78–83. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.4.11>
- Kuldas S., Foody M. Neither Resiliency-Trait nor Resilience-State: Transactional Resilience. *Youth & Society*. 2022. Vol. 54(8). P. 1352–1376. <https://doi.org/10.1177/0044118X211029309>
- Kuzikova S., Shcherbak T., Blynova O., Pobokina G., Dyatchenko D., Mariichyn A., Popovych I. Empirical Research of the Hardiness of the Personality in Critical Conditions of Life. *Postmodern Openings*. 2021. Vol. 12(2). P. 57–77. <https://doi.org/10.18662/po/12.2/297>
- Lavrusheva O. The concept of vitality. Review of the vitality-related research domain. *New Ideas in Psychology*. 2020. Vol. 56. <https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2019.100752>
- Lazarus R. S., Folkman S. Stress and coping: A theoretical and empirical analysis. New York: McGraw-Hill. 1984. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.46.4.839>
- Maddi S. R. The story of hardiness: Twenty years of theorizing, research, and practice. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*. 2002. Vol. 54(3). P. 173–185. <https://doi.org/10.1037/1061-4087.54.3.173>
- Maddi S. R. Hardiness: The courage to grow from stresses. *The Journal of Positive Psychology*. 2006. Vol. 1(3). P. 160–168. <https://doi.org/10.1080/17439760600619609>
- Mansell P. C., Turner M. J. The mediating role of proactive coping in the relationships between stress mindset, challenge appraisal tendencies, and psychological wellbeing. *Frontiers in Psychology*. 2023. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1140790>
- Nuetzel B. Coping strategies for handling stress and providing mental health in elite athletes: a systematic review. *Frontiers in Sports and Active Living*. 2023. <https://doi.org/10.3389/fspor.2023.1265783>

- Predko, V. V. (2020). Psykholohichne znachennia zhyttestiikosti zadlia efektyvnoho rozvytku pidlitka v umovakh osvithnoho seredovyssha [*Psychological significance of hardiness for effective adolescent development in the educational environment*]. *Habitus*, 19, 185–189. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/habit_2020_19_34.
- Richardson, N. M., Lamson, A. L., Schoemann, A. M., Cobb, E. & Renze, T. (2023). Exploring the protective experiences of those who “protect and serve”: A psychometric evaluation of Protective and Compensatory Experiences Survey within a military sample. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 15(SI 2), 297–304. <https://doi.org/10.1037/tra0001497>
- Sakharova, K. (2022). Zhyttestiikist yak skladova vidnovlennia psykhychnoho zdorovia [*Hardiness as a sweet recovery of mental health*]. *Dniprovskiyi naukovyi chasopys publichnoho upravlinnia, psykholohii, prava* – [Dnipro Scientific Journal of Public Administration, Psychology, Law], 3, 123–128. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.3>
- Shapiro, J. & Donaldson, S. (2022). The Leader Vitality Scale: Development, Psychometric Assessment, and Validation. *Frontiers in Psychology*, 13, 1–10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.884672>
- Sharif, Nia H., Froelicher, E. S., Hosseini, L. & Ashghali Farahani, M. (2022). Evaluation of Psychometric Properties of Hardiness Scales: A Systematic Review. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.840187>
- Smolska, L. M. (2022). Stresostiikist ta zhyttestiikist: kreatyvna model formuvannia v suchasnykh umovakh [*Stress resistance and resiliency: a creative model of formation in modern conditions*]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Psykholohiia* – [Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Psychology], 4, 113–117. <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.4.22>
- Sony, A. M., Hasan, M. K. & Roy, T. (2023). Coping with disasters: changing patterns of disaster risk reduction activities in the southwestern coastal areas of Bangladesh. *SN Social Sciences*, 3(202). <https://doi.org/10.1007/s43545-023-00791-8>
- Thoma, M. V. & Holtge, J. (2020). Resilience and Stress in Later Life: A Network Analysis Approach Depicting Complex Interactions of Resilience Resources and Stress-Related Risk Factors in Older Adults. *Frontiers in behavioral neuroscience*, 14. <https://doi.org/10.3389/fnbeh.2020.580969>
- Tytarenko, T. & Larina, T. (2009). Zhyttestiikist osobystosti: sotsialna neobkhdnist ta bezpeka [*Hardiness of the individual: social necessity and security*]. *Kyiv: Marych*. URL: https://lib.iitta.gov.ua/9065/1/Zhiznestoykost_lichnosti.pdf
- Westh, J., Gelkopf, M., Bloomfield, M. A. P. & Greene, T. (2023). Does armed conflict exposure predict psychotic experiences in the general population? An experience sampling study. *International Journal of Stress Management*. <https://doi.org/10.1037/str0000308>
- Living. 2023. Vol. 5. <https://doi.org/10.3389/fspor.2023.1265783>
- Предко В. В. Психологічне значення життестійкості задля ефективного розвитку підлітка в умовах освітнього середовища. *Габітус*. 2020. Вип. 19. С. 185–189. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/habit_2020_19_34.
- Richardson N. M., Lamson A. L., Schoemann A. M., Cobb E., Renze T. Exploring the protective experiences of those who “protect and serve”: A psychometric evaluation of Protective and Compensatory Experiences Survey within a military sample. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*. 2023. Vol. 15(SI 2). P. 297–304. <https://doi.org/10.1037/tra0001497>
- Сахарова К. Життестійкість як складова відновлення психічного здоров'я. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. № 3. С. 123–128. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.3>
- Shapiro J., Donaldson S. The Leader Vitality Scale: Development, Psychometric Assessment, and Validation. *Frontiers in Psychology*. 2022. Vol. 13. P. 1–10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.884672>
- Sharif Nia H., Froelicher E. S., Hosseini L., Ashghali Farahani M. Evaluation of Psychometric Properties of Hardiness Scales: A Systematic Review. *Frontiers in Psychology*. 2022. Vol. 13. P. 840187. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.840187>
- Смольська Л. М. Стресостійкість та життестійкість: креативна модель формування в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2022. № 4. С. 113–117. <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.4.22>
- Sony A. M., Hasan M. K. Roy T. Coping with disasters: changing patterns of disaster risk reduction activities in the southwestern coastal areas of Bangladesh. *SN Social Sciences*. 2023. Vol. 3(202). <https://doi.org/10.1007/s43545-023-00791-8>
- Thoma M. V., Holtge J. Resilience and Stress in Later Life: A Network Analysis Approach Depicting Complex Interactions of Resilience Resources and Stress-Related Risk Factors in Older Adults. *Frontiers in behavioral neuroscience*. 2020. Vol. 14. <https://doi.org/10.3389/fnbeh.2020.580969>
- Титаренко Т., Ларіна Т. Життестійкість особистості: соціальна необхідність та безпека. Київ: Марич, 2009. 160 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/9065/1/Zhiznestoykost_lichnosti.pdf
- Westh J., Gelkopf M., Bloomfield M. A. P., Greene T. Does armed conflict exposure predict psychotic experiences in the general population? An experience sampling study. *International Journal of Stress Management*. 2023. <https://doi.org/10.1037/str0000308>

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-14>

How to Cite (Style APA):

Hoian, I., Yakovleva, S., Hulias, I., & Fomina, I. (2024). Self-Organization of Student Youth under Conditions of Social Uncertainty. *Insight: the psychological dimensions of society*, 11, 260–281. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-14>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Гоян І., Яковлева С., Гуляс І., Фоміна І. Самоорганізованість студентської молоді в умовах соціальної невизначеності. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2024. № 11. С. 260–281. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-14>

UDC 159.947.3/5-057.87:316.61

Self-Organization of Student Youth under Conditions of Social Uncertainty

Самоорганізованість студентської молоді в умовах соціальної невизначеності

Received: January 05, 2024

Accepted: April 26, 2024

Ihor Hoian*

Doctor of Psychological Sciences, Full Professor,
Department of Social Psychology,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-2548-0488>

Svitlana Yakovleva

Doctor of Psychological Sciences, Full Professor,
Department of Special Education,
Kherson State University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-7620-098X>

Inesa Hulias

Doctor of Psychological Sciences, Full Professor,
Department of Psychology,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-4960-4011>

Iryna Fomina

PhD Student,
Department of Psychology,
Educational and Scientific Institute of Psychology and Social Sciences,
Interregional Academy of Personnel Management, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0006-2693-5957>

Igor Goyan*

доктор психологічних наук, професор,
кафедра соціальної психології,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-2548-0488>

Світлана Яковлева

доктор психологічних наук, професор,
кафедра спеціальної освіти,
Херсонський державний університет, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7620-098X>

Інеса Гуляс

доктор психологічних наук, професор,
кафедра психології,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-4960-4011>

Ірина Фоміна

аспірантка,
кафедра психології,
Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук,
Міжрегіональна академія управління персоналом, Україна
<https://orcid.org/0009-0006-2693-5957>

* Corresponding Author: ihor.hoian@pnu.edu.ua

* Автор-кореспондент: ihor.hoian@pnu.edu.ua

Abstract

The aim is a theoretical and empirical research of the psychological characteristics and types of self-organization among student youth in conditions of social uncertainty.

Methods. The sample consisted of students from three levels of higher education who were studying at universities in Ukraine, a total of 362 individuals ($M = 22.86$; $SD = \pm 2.84$). An important criterion that united the subjects is that, during the martial law all of them found themselves in a difficult social situation, and their living and studying underwent significant spatiotemporal and content changes. Psychodiagnostic methods that were validated by psychologists on Ukrainian samples were used. The main dimensions of readiness for change, self-organization, and self-regulation were determined by: "Readiness to Change Questionnaire" (RCQ) (Rollnick et al., 1992); "Self-Organization of Activity Test-Questionnaire" (SOATQ) (Mandrikova, 2010); and the questionnaire "Style of Behavior Self-Regulation" (SBSR) (Morosanova, 1991).

Results. Twenty-five statistically significant correlations ($p < .050$; $p < .010$; $p < .001$) were identified, demonstrating regular dependencies among the researched parameters. Through cluster analysis using the *k*-means method, four types of self-organization among student youth in conditions of social uncertainty were established: "Adventurous self-organization" (AS) (Cluster 1, $n = 47$; 12.98%); "Optimistic self-organization" (OS) (Cluster 2, $n = 143$; 39.50%); "Passionate self-organization" (PS) (Cluster 3, $n = 97$; 26.80%) and "Tolerant self-organization" (TS) (Cluster 4, $n = 75$; 20.72%). **Discussion and conclusions.** It was substantiated that "adventurousness", which has the strongest direct correlation with "purposefulness" ($R = .231$; $p < .001$), is dangerous. It is explained that a high level of purposefulness and constructive ambition, which is characteristic of student organization leaders, definitely borders on adventurousness, with youthful maximalism and can bring record results and feats, as well as have reverse consequences and deep disappointments. It is substantiated that "AS" and "PS" are destructive, while "OS" and "TS" are constructive types of self-organization. It is summarized that the outlined types represent a successful attempt at clustering the empirical data with the aim to discover new knowledge. It is recommended that the obtained results be implemented in the structural units of higher education institutions that work with student youth.

Keywords: self-organization, motivation, resilience, values, gender, inclusive educational environment, self-actualization.

Introduction

Our present is filled with situations of social uncertainty. The development of education

Анотація

Метою є теоретико-емпіричне дослідження психологічних особливостей і типів самоорганізованості студентської молоді в умовах соціальної невизначеності. **Методи.** Вибіркову сукупність склали здобувачі трьох рівнів вищої освіти, які навчалися в університетах України, загальною кількістю 362 особи ($M = 22.86$; $SD = \pm 2.84$). Важливим критерієм, що об'єднав досліджуваних є те, що під час воєнного стану всі вони опинилися у складній соціальній ситуації, а їхнє проживання і навчання зазнало суттєвих просторово-часових і змістових змін. Застосовано психодіагностичні методики, які пройшли апробацію дослідниками-психологами на українських вибірках. Основні виміри параметрів готовності до змін, самоорганізації та саморегуляції визначено: "Опитувальником особистісної готовності до змін" (ООГЗ) (Rollnick et al., 1992); "Тест-опитувальником самоорганізації діяльності" (ТОСД) (Мандрикова, 2010); опитувальником "Стиль саморегуляції поведінки" (ССП) (Morosanova, 1991).

Результати. З'ясовано двадцять п'ять статистично достовірних зв'язків ($p < .050$; $p < .010$; $p < .001$), які продемонстрували закономірні залежності досліджуваних параметрів. Кластерним аналізом методом *k*-середніх встановлено чотири типи самоорганізованості студентської молоді в умовах соціальної невизначеності: "Авантюрна самоорганізованість" (АС) (кластер 1, $n = 47$; 12.98%); "Оптимістична самоорганізованість" (ОС) (кластер 2, $n = 143$; 39.50%); "Пристрасна самоорганізованість" (ПС) (кластер 3, $n = 97$; 26.80%) і "Толеруюча самоорганізованість" (ТС) (кластер 4, $n = 75$; 20.72%). **Дискусія і висновки.** Обґрунтовано, що "авантюризм", яка володіє найміцнішим прямим зв'язком із "цілеспрямованістю" ($R = 231$; $p < .001$), є небезпечною. Пояснено, що високий рівень цілеспрямованості, конструктивної амбіційності, який притаманний лідерам студентських організацій, безумовно межує з авантюризмом, з юнацьким максималізмом і може приносити рекордні результати та подвиги, а також мати зворотні наслідки і глибокі розчарування. Обґрунтовано, що "АС" і "ПС" є деструктивними, а "ОС" і "ТС" – конструктивними типами самоорганізованості. Узагальнено, що окреслені типи є вдалою спробою кластеризації емпіричного масиву даних із метою з'ясування нових знань. Рекомендовано отримані результати впровадити у структурні підрозділи закладів вищої освіти, які працюють зі студентською молоддю.

Ключові слова: самоорганізація, мотивація, резильєнтність, цінності, гендер, інклюзивне освітнє середовище, самоактуалізація.

and science depends on social, political, and economic changes that have a systemic constructive and sometimes destructive impact. The reforms sweeping the educational sphere aim for sustainable development, although in fact, at the implementation stage, changes only add social uncertainty for all participants in this process. The geopolitical vector in the form of martial law, has been added to the specified vectors of social life, including social, political, and economic. Social uncertainty has taken on complex meaning and form. Such a natural social situation caused by geopolitical influences prompts us to determine the important socio-psychological regulators of behavior of the most active and one of the largest groups of society – the student youth. According to I. Hoian (2021), student youth is the most sensitive to the processes of self-organization and self-regulation, which are in organic unity with each other. Self-regulation of personal behavior and formation of social and personal norms of young people reflect the possibilities and contradictions of student youth. The researcher, conceptualizing the problem of youth self-organization in a socio-psychological paradigm, stated that the nature of social processes influences the fluctuation of societal psyche of a young person (Hoian, 2021). As demonstrated in a series of empirical studies, adolescence is the most sensitive age period for the development of an individual's ability to self-organize (Blynova et al., 2022a; 2022b). Self-organization in conditions of social uncertainty can be endowed with a variety of factors. It is important to identify the patterns of connection and group the most significant taxonomies trying to solve the outlined scientific problem and understand the dominant combinations of parameters in conditions of social uncertainty.

The theoretical-methodological research of the problem of youth self-organization convincingly demonstrates that many researchers have used the fundamental principles of the personal-activity approach, considered self-organization as a unity of the activity process and individual abilities (Lohani et al., 2023; Popovych et al., 2022a; 2022b). There are studies that linked self-organization with the ability to independently organize oneself to achieve a set

Вступ

Наше сьогодення насичене ситуаціями соціальної невизначеності. Розвиток освіти і науки залежить від соціальних, політичних та економічних змін, які мають системний конструктивний, а іноді деструктивний вплив. Реформи, які огорнули освітню сферу, мають на меті сталий розвиток, хоча насправді, на етапі впровадження, зміни, тільки додають усім суб'єктам цього процесу соціальної невизначеності. Ефективність і доцільність низки реформ дуже складно визначити, бо накладаються економічні й політичні питання. До зазначених векторів суспільного життя, зокрема соціального, політичного та економічного, додався геополітичний вектор у формі воєнного стану. Соціальна невизначеність набула складного змісту і форми. У багатьох людей відсутні безпечні умови життєдіяльності. Така природна соціальна ситуація, що зумовлена геополітичними впливами, спонукає нас з'ясувати важливі соціально-психологічні регулятиви поведінки найактивнішої й однієї з найбільших груп суспільства – студентської молоді. На думку І. Гояна (2021), студентська молодь є найбільш чутливою до процесів самоорганізації і саморегуляції, які знаходяться між собою в органічній єдності. Саморегуляція поведінки особистості, формування соціальних і особистісних норм молодих людей є відображенням можливостей і протиріч студентської молоді. Дослідник, концептуалізуючи проблему самоорганізації молоді в соціально-психологічній парадигмі, констатував, що характер суспільних процесів зумовлює коливання соціальної психіки молодої людини (Гоян, 2021). Як продемонстровано в низці емпіричних досліджень, юнацький вік є найбільш чутливим віковим періодом розвитку здатності індивіда до самоорганізації (Blynova et al., 2022a; 2022b). Самоорганізація в умовах соціальної невизначеності може бути наділена розмаїттям чинників. Важливо з'ясувати закономірності зв'язку і згрупувати найбільш суттєві таксономії, щоб спробувати розв'язати окреслену наукову проблему і збагнути домінуючі об'єднання параметрів в умовах соціальної невизначеності.

Теоретико-методологічне вивчення проблеми самоорганізації молоді переконливо

goal (Nosov et al., 2020a; 2020b; Zinchenko et al., 2023), which can be traced in the self-efficacy of individual activity and the effectiveness of collective work (Gumennykova et al., 2021; Halian et al., 2023a; 2023b; Regatto-Bonifaz et al., 2023), in the motivation and planning of one's activity in the context of responsibility for the future result, in the critical assessment of the results of activity (Radul et al., 2022; Stalmach et al., 2023; Tsymbal et al., 2017; 2019).

Researcher I. Hoian (2019) focused on the axiological aspects of the moral and legal decision-making by young people. It was established that the processes of enhancing the meaningfulness of life impact the peculiarities of self-organization of young people. Psychological maturity, personal, and professional development of youth are realized through the formation of adequate self-esteem, an objective level of aspirations; through the combination of external and internal motivation in educational and professional activities, and through the development of professional self-awareness (Hoian, 2021). The issue of social uncertainty is not new in psychological science. The question of uncertainty was raised in the context of the paradigm of social constructivism (Shotter & Gergen, 1994). The focus of this paradigm lies in the construction of social reality, social values, and individual interests. Actually, individuals construct the world depending on how they perceive it and act within it, according to the authors (Shotter & Gergen, 1994: 12). The COVID-19 pandemic, which engulfed our planet, provoked one of the greatest social uncertainties. Researcher R. Srivastava (2023) identified trends in tolerance for frustration and uncertainty during the second wave of the pandemic. The researcher studied the gender aspect of this problem and established a statistical difference in tolerance to uncertainty and stress. In another study, A. Gillman et al. (2023) found that tolerance to uncertainty can have a mitigating effect regarding pandemic-related health information.

Researchers M.-F. de Lafontaine et al. (2023) identified a series of links within the five-factor model of distress tolerance, anxiety, and respondents' sensitivity to anxiety. It was found that tolerance to negative emotions

демонструє, що багато дослідників послуго-увалися вихідними положеннями особистісно-діяльнісного підходу, позиціонували само-організацію як єдність процесу діяльності та здібностей особистості (Lohani et al., 2023; Porovuch et al., 2022a; 2022b). Є дослідження, які пов'язували самоорганізацію з умінням самостійно організуватися для досягнення поставленої мети (Nosov et al., 2020a; 2020b; Zinchenko et al., 2023), яку можна відстежити в самоефективності індивідуальної діяльності та ефективності спільної роботи (Gumennykova et al., 2021; Halian et al., 2023a; 2023b; Regatto-Bonifaz et al., 2023), у мотивації та плануванні своєї діяльності в контексті відповідальності за майбутній результат, у критичній оцінці отриманих результатів діяльності (Radul et al., 2022; Stalmach et al., 2023; Tsymbal et al., 2017; 2019).

Дослідник I. Hoian (2019) приділив увагу аксіологічним аспектам ухвалення молоддю морально-правових рішень. Установлено, що процеси підвищення осмислення життя впливають на особливості самоорганізації молоді. Психологічна зрілість, особистісне і професійне становлення молоді реалізується через формування адекватної самооцінки, об'єктивного рівня домагань; через поєднання зовнішньої і внутрішньої мотивації в навчально-професійній діяльності, через становлення професійної самосвідомості (Гояна, 2021). Проблема соціальної невизначеності не є новою у психологічній науці. Питання невизначеності піднімали в контексті парадигми соціального конструктивізму (Shotter, Gergen, 1994). У центрі уваги цієї парадигми лежить конструювання соціальної реальності, соціальних цінностей та інтересів індивіда. Власне, людина конструює світ у залежності від того, як його сприймає і як у ньому діє, на думку авторів (Shotter, Gergen, 1994: 12). Пандемія COVID-19, яка огорнула нашу планету, спровокувала одну з найбільших соціальних невизначеностей. Дослідник R. Srivastava (2023) з'ясував тенденції толерантності до розчарування та невизначеності під час другої хвилі пандемії. Дослідник вивчав гендерний аспект цієї проблеми і встановив статистичну відмінність щодо толерантності до невизначеності та стресу. В іншому дослідженні A. Gillman et al. (2023) з'ясовано, що

and uncertainty are related to anxiety regardless of other factors. H. Broos et al. (2023) found that emotional intolerance has a significant impact on anticipated anxiety and preparatory behavior in situations of high uncertainty. This indicates that the emotional component in social uncertainty has a huge resource and is understudied.

An interesting conclusion was reached by researcher X. Wang (2023), who argued that uncertainty in meta-management can lead to network processes that contradict the initial intentions. A. Lim and S. Javadpour (2021) focused on the connection of students' uncertainty with the problem of procrastination. They found that situations of social uncertainty can positively affect procrastination, increasing its level. We come to the conclusion that situations of social uncertainty can be accompanied by coping strategies and defense mechanisms of constructive and destructive action. In a series of recent studies (Boushehri et al., 2024; Loureiro et al., 2024; Person & Frazier, 2024; Richardson et al., 2022; Worst et al., 2024), the correlation between anxiety, coping strategies, and student perfectionism was explored. The theoretical analysis of empirical research, concepts, and familiarization with psychodiagnostic tools led to the conclusion that the outlined issues of student youth self-organization in conditions of social uncertainty remain relevant and have questions that need to be resolved in the context of modern conditions.

The types of self-organization of student youth are considered the constructive and destructive taxonomies that were formed as a result of clustering of relevant parameters of self-organization, self-regulation, and readiness for changes of the research participants under conditions of social uncertainty.

Hypothesis. The identified taxonomies will allow establishing constructive and destructive types of self-organization of respondents depending on the dominant characteristic.

The aim. The theoretical-empirical study of the psychological characteristics and types of self-organization of student youth in conditions of social uncertainty.

Methods

Methodology of the research on the self-organization of student youth under

толерантність до невизначеності може мати пом'якшуючий вплив щодо медичної інформації, пов'язаної з пандемією.

Дослідники M.-F. de Lafontaine et al. (2023) встановили низку зв'язків п'ятифакторної моделі толерантності до дистресу, тривожності та чутливості до тривоги респондентів. З'ясовано, що толерантність до негативних емоцій і невизначеність пов'язані з тривогою незалежно від інших факторів. H. Broos et al. (2023) з'ясували, що емоційна нетерпимість володіє значущим впливом на очікуване занепокоєння та підготовчу поведінку в ситуаціях високої невизначеності. Це свідчить, що емоційна складова в соціальній невизначеності має величезний ресурс і є недостатньо вивченою.

Цікавого висновку дійшов дослідник X. Wang (2023), обґрунтувавши, що невизначеність у мета-управлінні може призвести до мережевих процесів, які суперечать початковим намірам. На зв'язку невизначеності студентів із проблемою прокрастинації акцентували увагу A. Lim, S. Javadpour (2021). Вони з'ясували, що ситуації соціальної невизначеності здатні позитивно впливати на прокрастинацію, підвищуючи її рівень. Доходимо до розуміння, що ситуації соціальної невизначеності можуть супроводжуватися копінг-стратегіями і захисними механізмами конструктивної та деструктивної дії. У низці сучасних досліджень (Boushehri et al., 2024; Loureiro et al., 2024; Person, Frazier, 2024; Richardson et al., 2022; Worst et al., 2024) з'ясовано зв'язок між тривогою, стратегіями подолання та перфекціонізмом студентів. Теоретичне аналізування емпіричних досліджень, концепцій і ознайомлення з психодіагностичним інструментарієм дало підстави констатувати, що окреслена проблематика самоорганізованості студентської молоді в умовах соціальної невизначеності не втрачає своєї актуальності, має питання, що потребують розв'язання в контексті сьогодення.

Під типами самоорганізованості студентської молоді розуміємо конструктивні й деструктивні таксономії, що утворилися в результаті кластеризації релевантних параметрів самоорганізації, саморегуляції та готовності до змін досліджуваних в умовах соціальної невизначеності.

conditions of social uncertainty was based on the concept of youth self-organization during periods of social transformations by I. Hoian (2021); the foundational principles of social constructivism by J. Shotter and K. Gergen (1994); the concept of self-awareness of the individual (Rochat, 2003); the main theses of the concept of self-regulation of behavior by V. Morosanova (1991), and the concepts of psychological readiness for change by O. Mitroshkina (2018). The results of contemporary works on the creation of typologies (Popovych et al., 2020; Sung et al., 2022) were also considered. The outlined boundaries of the research methodology allowed the organization of the issue research.

Participants. The sample consisted of students from three levels of higher education, studying at Ukrainian universities: Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, (Ivano-Frankivsk, Ukraine), Kherson State University (relocated to Ivano-Frankivsk, Ukraine), Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Kyiv, Ukraine). The research involved $n = 362$ persons aged 18 to 32 years ($M=22.86$; $SD=\pm 2.84$). The gender distribution was as follows: male ($n=85$; 23.48%) and female ($n=277$; 76.52%). An important criterion for constructing the sample was the selection of individuals who, during the martial law, found themselves in a difficult social situation, and their living and learning conditions underwent significant spatial-temporal and content changes, typically including internal and external migrants, individuals who lost their homes, suffered irreparable material and moral damages, or lost family members and friends. Persons in severe moral-psychological states, diagnosed with post-traumatic stress disorder (PTSD), were not included in the sample.

Procedures and Instruments. Three valid and reliable psychodiagnostic methods were used, which were tested by psychologist researchers on Ukrainian samples (Hoian, 2021). The main measurements of the parameters of readiness for change are determined by "Readiness to Change Questionnaire" (RCQ) (Rollnick et al., 1992). The authors recommend applying the methodology in situations of stress, innovation, and uncertainty, as no one is completely successful in coping with change. Resisting changes helps people protect

Гіпотези. З'ясовані таксономії дозволять встановити конструктивні і деструктивні типи самоорганізованості респондентів в залежності від домінуючої ознаки.

Мета. Теоретико-емпіричне дослідження психологічних особливостей і типів самоорганізованості студентської молоді в умовах соціальної невизначеності.

Методи

Методологію дослідження самоорганізованості студентської молоді в умовах соціальної невизначеності склала концепція самоорганізації молоді в період суспільних трансформацій І. Гояна (2021); вихідні положення соціального конструктивізму J. Shotter, K. Gergen (1994); концепція самосвідомості особистості (Rochat, 2003); основні тези концепції саморегуляції поведінки V. Morosanova (1991), концепти психологічної готовності до змін O. Mitroshkina (2018). Взято до уваги результати сучасних праць зі створення типологій (Popovych et al., 2020; Sung et al., 2022). Окреслені контури методології дослідження дозволили організувати вивчення поставленої наукової проблеми.

Учасники. Вибіркову сукупність склали здобувачі трьох рівнів вищої освіти, що навчалися в університетах України: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, Україна), Херсонський державний університет (релокований до Івано-Франківська, Україна), Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (Київ, Україна). У дослідженні взяло участь $n = 362$ особи, віком від 18 до 32 років ($M=22.86$; $SD=\pm 2.84$). За статеву ознакою отримано такий розподіл: чоловічої статі ($n=85$; 23.48%) і жіночої статі ($n = 277$; 76.52%). Важливим критерієм конструювання вибіркової сукупності був відбір досліджуваних, які під час воєнного стану опинилися у складній соціальній ситуації, а їхнє проживання і навчання зазнало суттєвих просторово-часових та змістових змін, зазвичай це внутрішні й зовнішні мігранти, особи, що втратили житло, понесли непоправні матеріальні й моральні збитки, втратили рідних та близьких. До вибіркової сукупності не

themselves in stressful situations, that is, those who are most vulnerable to them. The method combines thirty-five statements and contains seven scales: Passion (Ps); Resourcefulness (Rf); Optimism (Op); Adventurousness (Ar); Adaptability (Ab); Confidence (Cd); Tolerance for Ambiguity (TA). A six-point scale with direct and reverse scoring was used, where "1" means no, and "6" means yes. The α -Cronbach parameter, based on the empirical data of "RCQ" (Rollnick et al., 1992), was recorded at a medium level of $\alpha = .853$. The main dimensions of self-organization parameters were determined by "Self-Organization of Activity Test-Questionnaire" (SOATQ) (Mandrikova, 2010). The main purpose of this test is the diagnosis of the formation of skills in tactical planning and strategic goal setting. The methodology combined twenty-five statements and has six scales: plannedness (Pl); purposefulness (P); persistence (Pr); fixation (F); self-organization (SO), and present orientation (PO). The α -Cronbach parameter, based on empirical data of "SOATQ" (Mandrikova, 2010), was recorded at a satisfactory level of $\alpha = .722$. The main parameters of self-regulation were determined by "Style of Behavior Self-Regulation" (SBSR) (Morosanova, 1991). The questionnaire has a scale of the general level of self-regulation (GS), which reflects the level of formation of the personal system of self-regulation of the individual. The method contains six scales, which are separated according to basic regulatory processes: planning (PL), modeling (MD), programming (PR), and results evaluation (RE). The final two scales characterize regulatory-personal properties: flexibility (FL) and independence (IN). The α -Cronbach parameter, based on empirical data of "SBSR" (Morosanova, 1991), was at a medium level of $\alpha = .787$.

Variables. In the research, seven parameters of personal readiness for change were identified: Passion (Ps); Resourcefulness (Rf); Optimism (Op); Adventurousness (Ar); Adaptability (Ab); Confidence (Cd); Tolerance for Ambiguity (TA). Self-organization of the subjects was determined by six parameters: plannedness (Pl); purposefulness (P); persistence (Pr); fixation (F); self-organization (SO), and present orientation (PO). To find out the parameters and properties

долучалися особи у важкому морально-психологічному стані, з діагнозом посттравматичного стресового розладу (ПТСР).

Процедура та інструменти. Застосовано три валідних і надійних психодіагностичні методики, які пройшли апробацію дослідниками-психологами на українських вибірках (Гоян, 2021). Основні виміри параметрів готовності до змін визначено "Опитувальником особистісної готовності до змін" (ООГЗ) (Rollnick et al., 1992). Авторами рекомендовано застосовувати методику в ситуаціях стресу, інновацій, невизначеності, оскільки нікому не вдається повністю успішно впоратися зі змінами. Протистояння змінам допомагає людям захиститися у стресових ситуаціях, тобто в тих, які є найбільш вразливими для них. Методика об'єднала тридцять п'ять тверджень і містить сім шкал: пристрасність (Пр) (Passion Ps); винахідливість (Вн) (Resourcefulness Rf); оптимізм (Оп) (Optimism Op); авантюризм (Ав) (adventurousness Ar); адаптивність (Ад) (Adaptability Ab); впевненість (Вп) (Confidence Cd); толерантність до двозначності (ТД) (Tolerance for Ambiguity TA). Використано шестибальну шкалу з прямим і зворотним обліком балів, де "1" – ні, "6" – так. Параметр α -Cronbach за емпіричними даними "ООГЗ" (Rollnick et al., 1992) зафіксовано на середньому рівні $\alpha = .853$. Основні виміри параметрів самоорганізації з'ясовано "Тестом-опитувальником самоорганізації діяльності" (ТОСД) (Мандрикова, 2010). Основне призначення цієї методики полягає в діагностиці сформованості навичок тактичного планування і стратегічного цілепокладання. Методика об'єднала двадцять п'ять тверджень і має шість шкал: планомірність (П); цілеспрямованість (Ц); наполегливість (Н); фіксація (Ф); самоорганізація (СО) й орієнтація на теперішнє (ОТ). Параметр α -Cronbach за емпіричними даними "ТОСД" (Мандрикова, 2010) зафіксовано на задовільному рівні $\alpha = .722$. Основні параметри саморегуляції визначено опитувальником "Стиль саморегуляції поведінки" (ССП) (Morosanova, 1991). Цей інструмент ефективно визначає різні аспекти індивідуальної саморегуляції. Опитувальник має шкалу загального рівня саморегуляції (ЗС),

of self-regulation of behavior, seven scales were used: general level of self-regulation (GS), planning (PL), modeling (MD), programming (PR), and results evaluation (RE), flexibility (FL) and independence (IN).

Organization of Research. The survey was organized according to the ascertainment strategy during the first semester of the 2023–2024 academic year. The collection of empirical data took place during classroom work, using standard questionnaire forms in Google forms. Participants were informed in advance, and the requirements of confidentiality and voluntary participation were met. The research concerned the initiative themes of the researchers' departments. The ethical committees of the universities approved the issues and main stages.

Statistical Analysis. The obtained array of empirical data was initially processed manually (paper forms), and those obtained through the Google Forms application were processed using "MS Excel". The main statistical operations were performed using the "SPSS" software, v. 17. In the research, correlation was determined using the Pearson coefficient (R). The correctness of the data distribution was confirmed by the Kolmogorov-Smirnov consistency criterion (λ). Types of student youth self-organization were determined by cluster analysis (k -means method).

Results

The main descriptive characteristics were determined for all applied psychodiagnostic tools. The empirical array is presented through the mean distribution (M) and the standard deviation (SD). Tabl. 1 presents the studied parameters according to "Readiness to Change Questionnaire" (RCQ) (Rollnick et al., 1992).

The descriptive frequency characteristics of the constructed sample qualitatively represented the general sample of student youth ($n = 362$). Comparison with the results obtained by researchers on similar samples, in particular by I. Hoian (2021) and O. Mitroshkina (2018), using the Student's t -test, did not demonstrate statistically significant differences. We can identify positive trends according to the parameters: "resourcefulness" ($M = 25.61$; $SD = \pm 6.61$) and "adventurousness" ($M = 25.12$; $SD = \pm 6.19$).

яка відображає рівень сформованості індивідуальної системи саморегуляції індивіда. Методика містить шість шкал, які виокремлено у відповідності до базових регуляторних процесів: планування (ПЛ), моделювання (МД), програмування (ПР) й оцінка результатів (ОР). Заключними є дві шкали, які характеризують регуляторно-особистісні властивості: гнучкість (ГН) та самостійність (СМ). Параметр α -Cronbach за емпіричними даними "ССП" (Morosanova, 1991) знаходився на середньому рівні $\alpha = .787$.

Змінні. У дослідженні визначено сім параметрів особистісної готовності до змін: пристрасність (Пр); винахідливість (Вн); оптимізм (Оп); авантюризм (Ав); адаптивність (Ад); впевненість (Вп); толерантність до двозначності (ТД). Самоорганізацію досліджуваних визначено шістьма параметрами: планованість (П); цілеспрямованість (Ц); наполегливість (Н); фіксація (Ф); самоорганізація (СО) й орієнтація на теперішнє (ОТ). Для з'ясування параметрів і властивостей саморегуляції поведінки використано сім шкал: загальний рівень саморегуляції (ЗС), планування (ПЛ), моделювання (МД), програмування (ПР), оцінки результатів (ОР); гнучкість (ГН) та самостійність (СМ).

Організація дослідження. Опитування організовано за констатувальною стратегією впродовж першого семестру 2023–2024 навчального року. Збір емпіричних даних відбувався під час аудиторної роботи, з використанням стандартних бланків опитувальників у Google forms. Завчасно попереджено учасників, витримано вимоги конфіденційності й добровільної участі. Дослідження стосувалося ініціативних тем кафедр дослідників. Етичними комітетами університетів погоджено проблематику й основні етапи.

Статистичне аналізування. Отриманий масив емпіричних даних спочатку оброблено вручну (паперові бланки), отримані через застосунок Google forms були оброблені за допомогою "MS Excel". Основні статистичні операції виконано комп'ютерною програмою "SPSS", версія 17. У дослідженні визначено кореляцію за допомогою коефіцієнта Пірсона (R). Нормальний розподіл даних підтверджено

These trends may indicate some actualization of the characteristics of youth in today's critical conditions. In Tabl. 2, the researched parameters according to "Self-Organization of Activity Test-Questionnaire" (SOATQ) (Mandrikova, 2010) are presented.

A comparison of six parameters was made according to the average values proposed by the author of "SOATQ" (Mandrikova, 2010). Since the mean values in the method are determined separately for men and women, we have made comparisons with both data sets. We have to state that there are no differences. No differences with the data from another research of I. Hoian (2021) were stated either. In Tabl. 3, the researched parameters according to the "Style of Behavior Self-Regulation" (SBSR) (Morosanova, 1991) are presented.

Although the obtained results showed high values for the parameters: "general level of self-regulation" ($M = 28.34$; $SD = \pm 4.35$); "flexibility" ($M = 5.34$; $SD = \pm 1.91$) and "independence"

критерієм узгодженості (λ) Колмогорова-Смирнова. Типи самоорганізованості студентської молоді визначено кластерним аналізом (методом k -середніх).

Результати

Визначено основні описові характеристики за всіма застосованими психодіагностичними інструментами. Емпіричний масив подано через середнє розподілу (M) і середнє квадратичне відхилення (SD). У табл. 1 подано досліджувані параметри за "Опитувальником особистісної готовності до змін" (ООГЗ) (Rollnick et al., 1992).

Отримані описові частотні характеристики сконструйованої вибіркової сукупності якісно представили генеральну вибірку студентської молоді ($n = 362$). Порівняння з результатами, що отримали дослідники на схожих вибірках, зокрема І. Гоян (2021) і О. Мітрошкіна (2018) з використанням t -критерію Ст'юдента, статистично достовірних відмінностей не

Table 1. Descriptive frequency characteristics according to "RCQ" (Rollnick et al., 1992) ($n = 362$)

Таблиця 1. Описові частотні характеристики за "ООГЗ" (Rollnick et al., 1992) ($n = 362$)

Parameters Параметри	Mean of distribution (M) Середнє розподілу (M)	Standard deviation (SD) Середнє квадратичне відхилення (SD)
Passion (Ps) Пристрасність (Пр)	27.28	± 6.55
Resourcefulness (Rf) Винахідливість (Вн)	25.61	± 6.61
Optimism (Op) Оптимізм (Оп)	24.02	± 6.29
Adventurousness (Ar) Авантюризм (Ав)	25.12	± 6.19
Adaptability (Ad) Адаптивність (Ад)	25.08	± 6.18
Confidence (Cd) Впевненість (Вп)	25.05	± 6.17
Tolerance for Ambiguity (TA) Толерантність до двозначності (ТД)	26.12	± 6.20

Table 2. Descriptive frequency characteristics according to "SOATQ" (Mandrikova, 2010) ($n = 362$)

Таблиця 2. Описові частотні характеристики за "ТОСД" (Мандрикова, 2010) ($n = 362$)

Parameters Параметри	Mean of distribution (M) Середнє розподілу (M)	Standard deviation (SD) Середнє квадратичне відхилення (SD)
Plannedness (Pl) Планомірність (П)	18.92	± 4.45
Purposefulness (P) Цілеспрямованість (Ц)	36.12	± 6.23
Persistence (Pr) Наполегливість (Н)	21.44	± 4.98
Fixation (F) Фіксація (Ф)	20.15	± 4.77
Self-organization (SO) Самоорганізація (СО)	10.14	± 2.06
Present orientation (PO) Орієнтація на теперішнє (ОТ)	8.34	± 1.17

($M = 4.86$; $SD = \pm 1.77$) – there were no statistically significant differences compared with the data in I. Hoian’s (2021) work. It should be noted that the researched sample of student youth is characterized by high self-regulation ability, readiness for organized activity, although there are impulsive manifestations, management of local situational circumstances, blind faith in the opinion of significant others, without critical analysis of the situation. These manifestations are not of a systemic nature and have a minimal impact. Further, bivariate correlations between parameters of self-organization and behavior self-regulation with measures of personal readiness for change were explored. Pearson’s correlation analysis (R) was used, as the Kolmogorov-Smirnov consistency criterion (λ) confirmed the correctness of the empirical array distribution. In Tabl. 4, the correlation matrix of bivariate correlations of the researched parameters is presented.

Twenty-five statistically significant correlations ($p < .050$; $p < .010$; $p < .001$) between measurements of personal readiness for change and the parameters of self-organization and self-regulation were obtained. All parameters of personal readiness for change have statistically significant correlations. The most dependent are: “resourcefulness” – six; “adaptability” – six; “tolerance for ambiguity” – five correlations. The strongest direct correlations were recorded in the pairs “adventurousness” and “purposefulness” ($R = .231$; $p < .001$) and “adaptability” and “plannedness” ($R = .223$;

засвідчило. Хіба що можемо вказати позитивні тенденції за параметрами: “винахідливість” ($M = 25.61$; $SD = \pm 6.61$) і “авантюризм” ($M = 25.12$; $SD = \pm 6.19$). Тенденції можуть свідчити про деяку актуалізацію властивостей осіб юнацького віку в критичних умовах сьогодення. У табл. 2 подано досліджувані параметри за “Тестом-опитувальником самоорганізації діяльності” (ТОСД) (Мандрикова, 2010).

Здійснено порівняння шести параметрів за середніми значеннями, які запропоновані авторкою методики “ТОСД” (Мандрикова, 2010). Оскільки середні значення в методиці визначені окремо для чоловіків і жінок, то нами здійснено порівняння з обидвома даними. Змушені констатувати, що відмінностей немає. Також не зафіксовано відмінностей із даними іншого дослідження І. Гояна (2021). У табл. 3 подано досліджувані параметри за опитувальником “Стиль саморегуляції поведінки” (ССП) (Morosanova, 1991).

Хоч отримані результати продемонстрували високі значення за параметрами: “загальний рівень саморегуляції” ($M = 28.34$; $SD = \pm 4.35$); “гнучкість” ($M = 5.34$; $SD = \pm 1.91$) і “самостійність” ($M = 4.86$; $SD = \pm 1.77$) – статистично достовірних відмінностей із даними у праці І. Гояна (2021) не зафіксовано. Зазначимо, що досліджувану вибірку студентської молоді характеризує висока саморегуляційна здатність, готовність до організованої діяльності, хоча мають місце імпульсивні прояви, керування локальними ситуативними

Table 3. Descriptive frequency characteristics according to “SBSR” (Morosanova, 1991) ($n = 362$)

Таблиця 3. Описові частотні характеристики за “ССП” (Morosanova, 1991) ($n = 362$)

Parameters Параметри	Mean of distribution (M) Середнє розподілу (M)	Standard deviation (SD) Середнє квадратичне відхилення (SD)
General level of self-regulation (GS) Загальний рівень саморегуляції (ЗС)	28.34	± 4.35
Planning (PL) Планування (ПЛ)	5.45	± 2.01
Modeling (MD) Моделювання (МД)	6.29	± 2.58
Programming (PR) Програмування (ПР)	5.01	± 1.82
Results evaluation (RE) Оцінка результатів (ОР)	6.76	± 2.09
Flexibility (FL) Гнучкість (ГН)	5.34	± 1.91
Independence (IN) Самостійність (СМ)	4.86	± 1.77

Table 4. Correlation matrix of self-organization and self-regulation parameters with measurements of personal readiness for change (n = 362)

Таблиця 4. Кореляційна матриця параметрів самоорганізації та саморегуляції з вимірами особистісної готовності до змін (n = 362)

Scales Шкали	Statistical parameter Статистичний параметр	Measurements of personal readiness for change Виміри особистісної готовності до змін						
		Ps Пр	Rf Вн	Op Оп	Ar Ав	Ad Ад	Cd Вп	TA ТД
Pl П	R	-.121	.178**	.110	-.091	.223**	.091	.152*
	p	.142	.039	.141	.289	<.001	.199	.023
P Ц	R	.101	.123	.148*	.231**	.121	.123	-.108
	p	.146	.129	.028	<.001	.142	.129	.121
Pr Н	R	.131*	.177**	.161*	.067	.178*	.161*	.178**
	p	.036	.040	.022	.562	.039	.022	.039
F Ф	R	.043	.055	.085	-.051	.051	.085	.087
	p	.624	.489	.321	.491	.491	.321	.150
SO СО	R	.051	.158*	-.067	.059	.158*	.161*	.158*
	p	.546	.023	.771	.497	.023	.022	.023
PO ОТ	R	.112	.087	.091	.101	.087	.048	.122
	p	.126	.150	.199	.121	.150	.543	.140
GS ЗС	R	.048	.101	.101	-.108	.161*	.101	.061
	p	.543	.121	.121	.121	.022	.121	.482
PL ПЛ	R	-.091	.157*	.122	-.052	.101	.122	.131*
	p	.289	.026	.140	.519	.121	.140	.036
MD МД	R	-.122	.161*	.061	-.091	.161*	.061	.112
	p	.140	.022	.482	.289	.022	.482	.126
PR ПР	R	-.113	.181**	-.089	-.091	.131*	-.089	.158*
	p	.136	.037	.201	.289	.036	.201	.023
RE ОР	R	.092	.101	.091	-.101	.101	.048	-.044
	p	.276	.121	.289	.121	.121	.543	.621
FL ГН	R	-.051	.061	.055	.157*	.061	.055	.092
	p	.489	.482	.489	.026	.482	.489	.276
IN СМ	R	-.029	.088	.101	.051	.101	.157*	.061
	p	.240	.313	.121	.546	.121	.026	.482

Note: Pl – plannedness; P – purposefulness; Pr – persistence; F – fixation; SO – self-organization; PO – present orientation; GS – general level of self-regulation; PL – planning; MD – modeling; PR – programming; RE – results evaluation; FL – flexibility; IN – independence; R – Pearson’s correlation coefficient; p – nominal value; Ps – passion; Rf – resourcefulness; Op – optimism; Ar – adventurousness; Ad – adaptability; Cd – confidence; TA – Tolerance for Ambiguity; * – correlation at the level of $p \leq .050$; ** – correlation at the level of $p \leq .010$ i $p < .001$.

Примітка: П – планомірність; Ц – цілеспрямованість; Н – наполегливість; Ф – фіксація; СО – самоорганізація; ОТ – орієнтація на теперішнє; ЗС – загальний рівень саморегуляції; ПЛ – планування; МД – моделювання; ПР – програмування; ОР – оцінка результатів; ГН – гнучкість; СМ – самостійність; R – коефіцієнт Пірсона; p – номінальне значення; Пр – пристрастність; Вн – винахідливість; Оп – оптимізм; Ав – авантюризм; Ад – адаптивність; Вп – впевненість; ТД – толерантність до двозначності; * – кореляція на рівні $p \leq .050$; ** – кореляція на рівні $p \leq .010$ i $p < .001$.

$p < .001$). No indirect correlations were found in the researched parameters. If all measurements of personal readiness for change possess statistically significant correlations, then among the parameters of self-organization, there are no connections “fixation” and “present orientation”. Among the parameters of self-regulation, there are no correlations in “results evaluation”. The

обставинами, сліпою вірою в думку значущих інших, без критичного аналізування ситуації. Окреслені прояви не носять системного характеру і мають мінімальний вплив.

Далі з’ясовано двосторонні кореляційні зв’язки параметрів самоорганізації та саморегуляції поведінки з вимірами особистісної готовності до змін. Використано кореляційний аналіз

Table 5. Empirical parameters of clustering of self-organization types among student youth (n = 362)
Таблиця 5. Емпіричні параметри кластеризації типів самоорганізованості студентської молоді (n = 362)

Parameters Параметри	Cluster 1 Кластер 1 (n = 47)		Cluster 2 Кластер 2 (n = 143)		Cluster 3 Кластер 3 (n = 97)		Cluster 4 Кластер 4 (n = 75)	
	x	y	x	y	x	y	x	y
SO СО	7.00	<i>10.00</i>	12.00	<i>16.00</i>	13.00	<i>09.00</i>	14.00	<i>10.00</i>
Pl П	15.00	<i>18.00</i>	20.00	<i>24.00</i>	21.00	<i>17.00</i>	22.00	<i>18.00</i>
P Ц	41.00	<i>48.00</i>	34.00	<i>38.00</i>	37.00	<i>42.00</i>	31.00	<i>35.00</i>
Pr Н	28.00	<i>33.00</i>	25.00	<i>28.00</i>	31.00	<i>37.00</i>	20.00	<i>27.00</i>
Ps Пр	30.00	<i>35.00</i>	27.00	<i>30.00</i>	33.00	<i>39.00</i>	24.00	<i>26.00</i>
Rf Вн	34.00	<i>36.00</i>	33.00	<i>38.00</i>	24.00	<i>31.00</i>	21.00	<i>25.00</i>
Op Оп	33.00	<i>35.00</i>	32.00	<i>37.00</i>	26.00	<i>30.00</i>	20.00	<i>26.00</i>
Ar Ав	31.00	<i>38.00</i>	24.00	<i>28.00</i>	27.00	<i>32.00</i>	21.00	<i>25.00</i>
Ad Ад	21.00	<i>25.00</i>	26.00	<i>28.00</i>	34.00	<i>29.00</i>	29.00	<i>36.00</i>
Cd Вр	30.00	<i>38.00</i>	25.00	<i>28.00</i>	27.00	<i>32.00</i>	23.00	<i>26.00</i>
TA ТД	22.00	<i>26.00</i>	27.00	<i>29.00</i>	35.00	<i>30.00</i>	30.00	<i>38.00</i>
GS ЗС	22.00	<i>25.00</i>	27.00	<i>29.00</i>	35.00	<i>30.00</i>	29.00	<i>37.00</i>
PL ПЛ	3.00	<i>5.00</i>	5.00	<i>9.00</i>	6.00	<i>5.00</i>	7.00	<i>12.00</i>
MD МД	4.00	<i>6.00</i>	6.00	<i>8.00</i>	7.00	<i>4.00</i>	8.00	<i>13.00</i>
PR ПР	3.00	<i>6.00</i>	4.00	<i>8.00</i>	6.00	<i>5.00</i>	7.00	<i>12.00</i>
FL ГН	11.00	<i>18.00</i>	4.00	<i>8.00</i>	7.00	<i>12.00</i>	1.00	<i>5.00</i>
IN СМ	4.00	<i>6.00</i>	6.00	<i>8.00</i>	7.00	<i>3.00</i>	8.00	<i>10.00</i>

Note: x – the beginning of the cluster (marked in **bold**); y – the end of the cluster (marked in *italic*); SO – self-organization; Pl – plannedness; P – purposefulness; Pr – persistence; Ps – passion; Rf – resourcefulness; Op – optimism; Ar – adventurousness; Ad – adaptability; Cd – confidence; TA – Tolerance for Ambiguity; GS – general level of self-regulation; PL – planning; MD – modeling; PR – programming; FL – flexibility; IN – independence.

Примітка: x – початок кластера (відзначено **жирним** шрифтом); y – кінець кластера (відзначено *курсивним* шрифтом); СО – самоорганізація; П – планомірність; Ц – цілеспрямованість; Н – наполегливість; Пр – пристрасність; Вн – винахідливість; Оп – оптимізм; Ав – авантюризм; Ад – адаптивність; Вр – впевненість; ТД – толерантність до двозначності; ЗС – загальний рівень саморегуляції; ПЛ – планування; МД – моделювання; ПР – програмування; ГН – гнучкість; СМ – самостійність.

correlation matrix demonstrated the regular interdependencies of the studied parameters and allowed identifying the most loaded scales, which will be applied in the next stage of the research – clustering.

Using clustering (the *k*-means method), the optimal number of clusters was determined

за К. Пірсоном (*R*), оскільки критерієм узгодженості (λ) Колмогорова-Смирнова підтверджено нормальний розподіл емпіричного масиву. У табл. 4 подано кореляційну матрицю двосторонніх зв'язків досліджуваних параметрів.

Отримано двадцять п'ять статистично достовірних зв'язків ($p < .050$; $p < .010$; $p < .001$)

to be four ($k = 4$). During the clustering process, all parameters that had statistically significant correlations at one of the levels $p < .050$; $p < .010$; $p < .001$ were used. There were seventeen ($n = 17$) such parameters. The parameter “self-organization” ($M = 10.14$; $SD = \pm 2.06$) was considered as the main characteristic. This is justified by the fact that aim of the research is to determine the types of self-organization among the subjects. It was empirically determined that the smallest cluster could be $n \geq 33$. Using “SPSS” version 17, the statistical parameters that validated the clustering were identified: $KMO = .798$ (Kaiser-Meyer-Olkin criterion); $p < .001$ (Bartlett’s coefficient). Tabl. 5 presents the empirical parameters of clustering – the beginnings and ends of the clusters.

We conclude that the distribution of empirical features and the sequence of the presented empirical data have determined the priority in combining the most connected dispersive populations, i.e. clusters. Usually, the first or largest cluster is determined by the first characteristic. The proposed beginnings and ends of clusters outline the statistical boundaries of the types of self-organization of student youth in conditions of social uncertainty. Characterizing the clusters that became the embodiment of types, the focus was made on dominant parameters.

Cluster 1 traditionally combined the fewest subjects ($n = 47$; 12.98%). The dominant parameters of the first cluster are high levels of purposefulness ($x = 41.00$; $y = 48.00$); adventurousness ($x = 31.00$; $y = 38.00$); confidence ($x = 30.00$; $y = 38.00$) and flexibility ($x = 11.00$; $y = 18.00$). The type of self-organization of student youth, based on the combination of these dominant parameters, was named “Adventurous Self-Organization” (AS).

Cluster 2 united the largest number of respondents and, is therefore considered the largest in size ($n = 143$; 39.50%). The dominant parameters of the second cluster are high levels of self-organization ($x = 12.00$; $y = 16.00$); plannedness ($x = 20.00$; $y = 24.00$); resourcefulness ($x = 33.00$; $y = 38.00$) and optimism ($x = 32.00$; $y = 37.00$). Due to the optimism characteristic of youth and the dominant level of this parameter, this type of self-organization of student youth was named “Optimistic Self-Organization” (OS).

вимірів особистісної готовності до змін із параметрами самоорганізації та саморегуляції. Усі параметри особистісної готовності до змін наділені статистично достовірними зв’язками. Найбільш залежними є: “винахідливість” – шість; “адаптивність” – шість; “толерантність до двозначності” – п’ять зв’язків. Найміцніші прямі зв’язки зафіксовано в парах “авантюризм” і “цілеспрямованість” ($R = 231$; $p < .001$) та “адаптивність” і “планомірність” ($R = 223$; $p < .001$). Не зафіксовано жодного непрямого зв’язку в досліджуваних параметрах. Якщо всі виміри особистісної готовності до змін володіють статистично достовірними зв’язками, то серед параметрів самоорганізації немає жодного зв’язку “фіксація” й “орієнтація на теперішнє”. Серед параметрів саморегуляції відсутні зв’язки в “оцінці результатів”. Кореляційна матриця продемонструвала закономірні взаємозалежності досліджуваних параметрів і дозволила виокремити найбільш навантажені шкали, які будуть застосовані на наступному етапі дослідження – кластеризації.

За допомогою кластеризації (методом k -середніх) визначено оптимальну кількість кластерів – чотири ($k = 4$). Під час кластеризації застосовано всі параметри, які мали статистично достовірні зв’язки на одному з рівнів $p < .050$; $p < .010$; $p < .001$. Таких параметрів нараховано сімнадцять ($n = 17$). Параметр “самоорганізація” ($M = 10.14$; $SD = \pm 2.06$) взято за основну ознаку. Аргументовано це тим, що метою дослідження є з’ясування типів самоорганізованості досліджуваних. Емпірично визначено, що найменшим за розміром може бути кластер $n \geq 33$. За допомогою “SPSS” версії 17 з’ясовано статистичні параметри, що забезпечили правомірність кластеризації: $KMO = .798$ (критерій Кайзера-Майєра-Олкина); $p < .001$ (коефіцієнт Бартлетта). У табл. 5 подано емпіричні параметри кластеризації – початки й кінці кластерів.

Констатуємо, що розподіл емпіричних ознак і послідовність поданих емпіричних даних зумовили пріоритетність у об’єднанні найбільш зв’язаних дисперсійних сукупностей, тобто кластерів. Зазвичай за першою ознакою визначають перший або найбільший кластер. Запропоновані початки й кінці

Cluster 3 has a significant number of students ($n = 97$; 26.80%) and ranks second in size after "OS". The dominant parameters of the third cluster are high levels of persistence ($x = 31.00$; $y = 37.00$) and passion ($x = 33.00$; $y = 39.00$). Expressiveness, which is characteristic of youth, as well as the dynamics and variability of the emotional-volitional sphere, prompted the choice of name of this type of self-organization of student youth – "Passionate Self-Organization" (PS).

Cluster 4 has a small number of respondents ($n = 75$; 20.72%) and is somewhat similar to the previous "PS", but with a significant number of dominant parameters. The dominant parameters of the fourth cluster are high levels of adaptability ($x = 29.00$; $y = 36.00$); tolerance for ambiguity ($x = 30.00$; $y = 38.00$); general level of self-regulation ($x = 29.00$; $y = 37.00$); planning ($x = 7.00$; $y = 12.00$); modeling ($x = 8.00$; $y = 13.00$); programming ($x = 7.00$; $y = 12.00$); and independence ($x = 8.00$; $y = 10.00$). This type of self-organization of student youth has been named "Tolerant Self-Organization" (TS). This type is the most dependent among all listed.

Discussion

At first glance, the self-organization of student youth is a scientific problem that should not contain any unsolved scientific problems. The self-organization of the most active part of society, namely students who are pursuing higher education, mastering a profession, conquering the podiums of the most prestigious sports forums, and actively participating in the political, public, and cultural life of their country, is a clear demonstration of self-organization in life activities, in everyday life. At the same time, the outlined processes and the elucidation of statistical results under conditions of social uncertainty are of scientific interest. The sample constructed under the conditions of martial law, perfectly matches the social uncertainty, especially since it includes respondents who have gone through specific trials. Meanwhile, retrospective analysis of the problem of self-organization and self-regulation has shown a series of contemporary studies in this context (Astle et al., 2024; García et al., 2024; Elizondo et al., 2024; Lussier et al., 2023). This indicates that scientific interest in the outlined problems is not decreasing.

кластерів окреслюють статистичні межі утворених типів самоорганізованості студентської молоді в умовах соціальної невизначеності. Характеризуючи кластери, які стали уособленням типів, зроблено акцент на домінуючі параметри.

Кластер 1 традиційно об'єднав найменше досліджуваних ($n = 47$; 12.98%). Домінуючими параметрами першого кластеру є високі рівні цілеспрямованості ($x = 41.00$; $y = 48.00$); авантюристичності ($x = 31.00$; $y = 38.00$); впевненості ($x = 30.00$; $y = 38.00$) і гнучкості ($x = 11.00$; $y = 18.00$). Тип самоорганізованості студентської молоді за поєднанням означених домінуючих параметрів отримав назву "Авантюрна самоорганізованість" (AC).

Кластер 2 об'єднав найбільшу кількість респондентів і відповідно вважається найбільшим за розміром ($n = 143$; 39.50%). Домінуючими параметрами другого кластеру є високі рівні самоорганізації ($x = 12.00$; $y = 16.00$); планованості ($x = 20.00$; $y = 24.00$); винахідливості ($x = 33.00$; $y = 38.00$) та оптимізму ($x = 32.00$; $y = 37.00$). Через властивий юнацькому віку оптимізм і домінуючий рівень цього параметра ухвалено рішення найменувати цей тип самоорганізованості студентської молоді "Оптимістична самоорганізованість" (OC).

Кластер 3 має достатньо значущу кількість здобувачів ($n = 97$; 26.80%) і посідає друге місце за розміром після "OC". Домінуючими параметрами третього кластеру є високі рівні наполегливості ($x = 31.00$; $y = 37.00$) і пристрасності ($x = 33.00$; $y = 39.00$). Експресивність, яка притаманна особам юнацького віку, динаміка й мінливість емоційно-вольової сфери спонукали обрати назву цього типу самоорганізованості студентської молоді – "Пристрасна самоорганізованість" (PC).

Кластер 4 налічує невелику кількість респондентів ($n = 75$; 20.72%) і є дещо схожим на попередній "PC", але зі значною кількістю домінуючих параметрів. Домінуючими параметрами четвертого кластеру є високі рівні адаптивності ($x = 29.00$; $y = 36.00$); толерантності до двозначності ($x = 30.00$; $y = 38.00$); загального рівня саморегуляції ($x = 29.00$; $y = 37.00$); планування ($x = 7.00$; $y = 12.00$); моделювання ($x = 8.00$; $y = 13.00$); програмування

The empirical results obtained (see Tabl. 1, Tabl. 2 and Tabl. 3) demonstrated that the parameters of descriptive frequency characteristics of the sample under conditions of social uncertainty do not have statistically significant differences from other dimensions. A recorded preference takes place only at the level of trends. We must admit that the COVID-19 pandemic, which inflicted irreparable physical and moral damage on humanity, initiated social mechanisms of self-organization and self-mobilization (Srivastava, 2023), which also reflected on the empirical data obtained and data with which the comparison was made. It should be noted that these trends were of scientific value at the next stage of the research – the clustering stage. The scientific value was in the fact that, as experience shows, sometimes trends can provide interesting cluster combinations, which have latent content and usually remain unrecorded at the diagnostic stage. The constructed correlation matrix (see Tabl. 4) demonstrated the variety of expected regularities between the studied parameters. They are considered expected because the selected psychological tools and applied scales predictably did not confirm the reverse statistical correlations. It is concerning that under conditions of social uncertainty, “adventurousness”, although in some adaptations of the questionnaire this scale is called “courage” (Mitroshkina, 2018), has the strongest direct correlation with “purposefulness” ($R = 231$; $p < .001$). We explain this by the fact that a high level of purposefulness and constructive ambition, characteristic of leaders of student organizations, undoubtedly borders on adventurousness, with youthful maximalism. Sometimes this brings record results and feats, as well as it can have adverse consequences and deep disappointments. The parameters of “resourcefulness” and “adaptability” are the most dependent in the context of the self-organization of the subjects. Obviously, under conditions of social uncertainty, the work of adaptive resources is activated through the assimilation of social processes. It is noted that the parameter “passion” has only one correlation with “persistence” ($R = 131$; $p = .036$). This gives reason to consider passion the least controllable and, accordingly, a dangerous characteristic in the self-organization of student

($x = 7.00$; $y = 12.00$) й самостійності ($x = 8.00$; $y = 10.00$). Цей тип самоорганізованості студентської молоді отримав назву “Толеруюча самоорганізованість” (ТС). Цей тип є найбільш залежним з усіх перелічених.

Дискусія

Самоорганізованість студентської молоді, на перший погляд, є науковою проблемою, яка не мала би містити якихось невіршених наукових завдань. Самоорганізованість найактивнішої частини соціуму, тобто представників студентства, які здобувають вищу освіту, опановують фах, завойовують подіуми найавторитетніших спортивних форумів, беруть активну участь у політичному, громадському й культурному житті своєї країни, є наочною демонстрацією самоорганізованості в життєдіяльності, в повсякденності. Водночас науковий інтерес становлять окреслені процеси і з’ясування статистичних результатів в умовах соціальної невизначеності. Вибіркова сукупність, яка сконструйована в умовах воєнного стану, абсолютно відповідає соціальній невизначеності, тим паче, що відібрано респондентів, які пройшли через конкретні випробування. Водночас ретроспективне аналізування проблеми самоорганізованості й саморегуляції продемонструвало низку сучасних досліджень у цьому контексті (Astle et al., 2024; García et al., 2024; Elizondo et al., 2024; Lussier et al., 2023). Це свідчить, що науковий інтерес до окреслених проблем не спадає.

Отримані емпіричні результати (див. табл. 1, табл. 2 і табл. 3) продемонстрували, що параметри описових частотних характеристик вибіркової сукупності в умовах соціальної невизначеності не мають статистично достовірних відмінностей з іншими вимірами. Зафіксована перевага має місце хіба що на рівні тенденцій. Мусимо визнати, що пандемія COVID-19, яка завдала непоправних фізичних і моральних збитків людству, запустила суспільні механізми самоорганізації та самообілізації (Srivastava, 2023), що також позначилося на отриманих емпіричних даних і даних, із якими проведено порівняння. Зазначимо, що ці тенденції становили наукову цінність на наступному етапі дослідження – етапі

youth. If we talk about the absence of statistically significant correlations in the correlation matrix (see Tabl. 4), then such a list consists of two self-organization parameters: “fixation” and “orientation to the present”, and one self-regulation parameter – “results evaluation”. We explain that in young people under conditions of social uncertainty, a fixating position is not dominant, since high indicators of “adaptability” ($M = 25.08$; $SD = \pm 6.18$) exclude such a possibility (see Tabl. 1). The parameter “present orientation” has no correlations because, under conditions of social uncertainty, the subjects, being in prolonged distress, focus on the past or future (Mascia et al., 2023; Zimbardo & Boyd, 1999). Obviously, an individual focusing on the past or future is unable to concentrate on evaluating current results. The evaluation of results is undoubtedly important, but under the outlined conditions, it takes a back seat.

The proposed types of student youth self-organization, obtained by the clustering method (see Tabl. 5), are: “Adventurous self-organization” (AS) (Cluster 1, $n = 47$; 12.98%); “Optimistic Self-Organization” (OS) (Cluster 2, $n = 143$; 39.50%); “Passionate Self-Organization” (PS) (Cluster 3, $n = 97$; 26.80%) and “Tolerant Self-Organization” (TS) (Cluster 4, $n = 75$; 20.72%) – these represent the most relevant taxonomies of the research. “Adventurous self-organization” and “Passionate Self-Organization” are conditionally classified as destructive types, while “Optimistic Self-Organization” and “Tolerant Self-Organization” are considered constructive types of student youth self-organization. This distribution provides a basis to assert that the research hypothesis has been proven. Certainly, the division is relative, and each type contains a series of dual characteristics, that allow us to ascertain both constructive and destructive intentions in self-organization and self-regulation among student youth. It is worth emphasizing that the dynamic changes in personal and professional development and the formation of young people also add a number of uncertainties that require further research. At the same time, the unification of the sample into four clusters is legitimate and possess scientific novelty and practical value.

кластеризації. Наукова цінність полягала в тому, що, як показує досвід, іноді тенденції можуть забезпечити цікаві об’єднання кластерів, які мають латентний зміст і зазвичай залишаються не зафіксованими на стадії діагностики. Побудована кореляційна матриця (див. табл. 4) продемонструвала розмаїття очікуваних закономірностей між досліджуваними параметрами. Очікуваними називаємо їх тому, що підібраний психологічний інструментарій і застосовані шкали очікувано не підтвердили зворотних статистичних зв’язків. Насторожує те, що в умовах соціальної невизначеності “авантюризм”, хоча в деяких адаптаціях опитувальника цю шкалу називають “сміливість” (Mitroshkina, 2018), має з “цілеспрямованістю” найміцнішу пряму закономірність ($R = 231$; $p < .001$). Пояснюємо це тим, що високий рівень цілеспрямованості, конструктивної амбіційності, що притаманний лідерам студентських організацій, безумовно межує з авантюристю, з юнацьким максималізмом. Іноді це приносить рекордні результати й подвиги, а також може мати зворотні наслідки і глибокі розчарування. Параметри “винахідливості” й “адаптованості” є найбільш залежними в контексті самоорганізованості досліджуваних. Очевидно, в умовах соціальної невизначеності активується робота адаптивних ресурсів через асиміляцію соціальних процесів. Зауважимо, що параметр “пристрасність” має тільки один зв’язок із “наполегливістю” ($R = 131$; $p = .036$). Це дає підстави вважати пристрасність найменш керованою і, відповідно, небезпечною ознакою в самоорганізованості студентської молоді. Якщо вести мову про відсутність статистично достовірних зв’язків у кореляційній матриці (див. табл. 4), то такий перелік складають два параметри самоорганізації: “фіксація” й “орієнтація на теперішнє” та один параметр саморегуляції – “оцінка результатів”. Пояснюємо, що в молодих людей в умовах соціальної невизначеності фіксуюча позиція не є домінуючою, оскільки високі показники “адаптованості” ($M = 25.08$; $SD = \pm 6.18$) виключають таку можливість (див. табл. 1). Параметр “орієнтація на теперішнє” не має зв’язків, оскільки в умовах соціальної невизначеності досліджувані, перебуваючи у тривалому

Conclusions

It was researched and substantiated that the types of self-organization among student youth are constructive and destructive taxonomies formed as a result of clustering relevant parameters of self-organization, self-regulation, and readiness for change under conditions of social uncertainty. Twenty-five statistically significant correlations ($p < .050$; $p < .010$; $p < .001$) were identified, demonstrating the regular dependencies of the researched parameters. It is noted that “adventurousness”, which has the strongest direct correlation with “purposefulness” ($R = .231$; $p < .001$), poses certain risks. This is explained by the fact that a high level of purposefulness, constructive ambition typical for student organization leaders, definitely borders on adventurousness, youthful maximalism, and can bring record results and feats, as well as have adverse consequences and be accompanied by deep disappointments. Cluster analysis using the k -means method identified four types of student youth self-organization under conditions of social uncertainty: “Adventurous Self-Organization” (AS) (Cluster 1, $n = 47$; 12.98%); “Optimistic Self-Organization” (OS) (Cluster 2, $n = 143$; 39.50%); “Passionate Self-Organization” (PS) (Cluster 3, $n = 97$; 26.80%) and “Tolerant Self-Organization” (TS) (Cluster 4, $n = 75$; 20.72%). It was substantiated that “AS” and “PS” are destructive, while “OS” and “TS” are constructive types of self-organization. The outlined types represent a successful attempt to group the empirical data array for the purpose of elucidating new knowledge. It is recommended to implement the obtained results in the structural units of higher education institutions that work with student youth.

References

- Astle, M. C., Dubravac, M., & Schmeichel, B. J. (2024). Self-control and self-enhancement: Evidence that trait self-control relates to overclaiming. *Personality and Individual Differences*, 218, 112494. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2023.112494>
- Blynova, O., Derevianko, S., Ivanova, O., Popovych, I., & Estay, Sepulveda J. G. (2022a). Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*, 29, 88–106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>

дистресі, фокусуються на минулому або майбутньому (Mascia et al., 2023; Zimbardo, Boyd, 1999). Очевидно, індивід, фокусуючи увагу на минулому чи майбутньому, не здатен зосередитися на оцінці поточних результатів. Оцінка результатів, безумовно, важлива, але за окреслених умов відходить на другий план.

Запропоновані типи самоорганізованості студентської молоді, отримані методом кластеризації (див. табл. 5): “Авантюрна самоорганізованість” (АС) (кластер 1, $n = 47$; 12.98%); “Оптимістична самоорганізованість” (ОС) (кластер 2, $n = 143$; 39.50%); “Пристрасна самоорганізованість” (ПС) (кластер 3, $n = 97$; 26.80%) і “Толеруюча самоорганізованість” (ТС) (кластер 4, $n = 75$; 20.72%) – є відтворенням найактуальніших таксономій дослідження. Умовно віднесено “Авантюрну самоорганізованість” і “Пристрасну самоорганізованість” до деструктивного типу, а “Оптимістичну самоорганізованість” і “Толеруючу самоорганізованість” – до конструктивного типу самоорганізованості студентської молоді. Такий розподіл дає підстави констатувати, що гіпотезу дослідження доказано. Безумовно, розподіл є умовним і кожен тип містить низку дуальних ознак, за якими можна констатувати конструктивні та деструктивні інтенції самоорганізації і саморегуляції студентської молоді. Варто підкреслити, що динамічні зміни, які відбуваються в особистісному і професійному розвитку та становленні осіб юнацькою віку, також додають низку умов невизначеності, які потребують дослідження. У той же час, об’єднання вибіркової сукупності за чотирма кластерами вважаємо правомірним і таким, що має наукову новизну й практичну цінність.

Висновки

Досліджено та обґрунтовано, що типи самоорганізованості студентської молоді є конструктивними і деструктивними таксономіями, що утворилися в результаті кластеризації релевантних параметрів самоорганізації, саморегуляції й готовності до змін досліджуваних в умовах соціальної невизначеності. З’ясовано двадцять п’ять статистично достовірних зв’язків ($p < .050$; $p < .010$; $p < .001$), які продемонстрували закономірні залежності

- Blynova, O., Popovych, I., Hulias, I., Radul, S., Borozentseva, T., Strilets-Babenko, O., & Minenko, O. (2022b). Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(11), 2723–2732. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.11346>
- Boushehri, K. Y., Jeyaseelan, L., & Sultan, A. M. (2024). Stress and Coping Strategies among Medical Students in Dubai, United Arab Emirates, in 2020: A Cross-Sectional Study. *New Emirates Medical Journal*, 5. <https://dx.doi.org/10.2174/0102506882271181231121105845>
- de Lafontaine, M.-F., Turcotte, S., Denis I., & Foldes-Busque, G. (2023). Investigating the relationship between the five-factor model of distress tolerance, anxiety and anxiety sensitivity. *Anxiety, Stress, & Coping*, 36(3), 353–365. <https://doi.org/10.1080/10615806.2022.2077929>
- García, A. J., Fong, C. J., & Regalado, Y. M. (2023). Motivational, Identity-Based, and Self-Regulatory Factors Associated with Academic Achievement of US Collegiate Student-Athletes: A Meta-Analytic Investigation. *Educational Psychology Review*, 35(14). <https://doi.org/10.1007/s10648-023-09730-8>
- Gumennykova, T., Sagan, O., Yakovleva, S., Kotliar, L., & Shchogoleva, T. (2021). The role position of teachers in the professionalization of the educational process in a smart environment. *Journal of Information Technology Management*, 13, 101–122. <https://doi.org/10.22059/jitm.2021.82612>
- Elizondo, K., Valenzuela, R., Pestana, J. V., & Codina, N. (2024). Self-regulation and procrastination in college students: A tale of motivation, strategy, and perseverance. *Psychology in the Schools*, 61, 887–902. <https://doi.org/10.1002/pits.23088>
- Halian, I., Popovych, I., Hulias, I., Serbin, Iy., Vyshnevskaya, O., Kovalchuk, Z., & Pyslar, A. (2023a). Correlation between personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(5), 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian, I., Popovych, I., Vovk, V., Kariyev, A., Poleshchuk, L., & Halian, O. (2023b). Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(7), 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Broos, H. C., Stamatis, C. A., Goodman, Z., Llabre, M. M., Zvolensky, M., & Timpano Kiara, R. (2023). Situational uncertainty interacts with anxiety sensitivity and distress intolerance to predict anticipated worry and preparation for a hurricane. *Anxiety, Stress, & Coping*, 36(2), 241–258. <https://doi.org/10.1080/10615806.2022.2045013>
- Gillman, A. S., Scharnetzki, L., Boyd, P., Ferrer, R. A., Klein, W. M. P., & Han, P. K. J. (2023). Perceptions

досліджуваних параметрів. Застережено, що “авантюризм”, яка володіє найміцнішим прямим зв'язком з “цілеспрямованістю” ($R = 231$; $p < .001$), складає певну небезпеку. Пояснено це тим, що високий рівень цілеспрямованості, конструктивної амбіційності, що притаманний лідерам студентських організацій, безумовно межує з авантюризмом, з юнацьким максималізмом і може приносити рекордні результати й подвиги, а також мати зворотні наслідки та супроводжуватися глибокими розчаруваннями. Кластерним аналізом методом k -середніх встановлено чотири типи самоорганізованості студентської молоді в умовах соціальної невизначеності: “Авантюрна самоорганізованість” (АС) (кластер 1, $n = 47$; 12.98%); “Оптимістична самоорганізованість” (ОС) (кластер 2, $n = 143$; 39.50%); “Пристрасна самоорганізованість” (ПС) (кластер 3, $n = 97$; 26.80%) і “Толеруюча самоорганізованість” (ТС) (кластер 4, $n = 75$; 20.72%). Обґрунтовано, що “АС” і “ПС” є деструктивними, а “ОС” і “ТС” – конструктивними типами самоорганізованості. Окреслені типи є вдалою спробою групування емпіричного масиву даних з метою з'ясування нових знань. Рекомендовано отримані результати впровадити у структурні підрозділи закладів вищої освіти, які працюють зі студентською молоддю.

Список використаних джерел

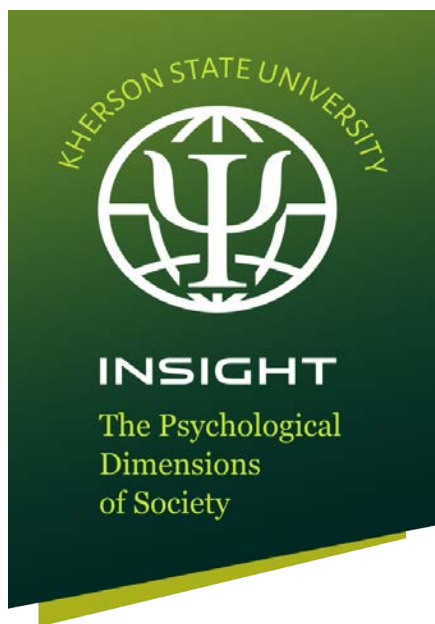
- Astle M. C., Dubravac M., Schmeichel B. J. Self-control and self-enhancement: Evidence that trait self-control relates to overclaiming. *Personality and Individual Differences*. 2024. Vol. 218. P. 112494. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2023.112494>
- Blynova O., Derevianko S., Ivanova O., Popovych I., Estay Sepulveda J. G. Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*. 2022a. Vol. 29. P. 88–106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Blynova O., Popovych I., Hulias I., Radul S., Borozentseva T., Strilets-Babenko O., Minenko O. Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022b. Vol. 22(11). P. 2723–2732. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.11346>
- Boushehri K. Y., Jeyaseelan L., Sultan A. M. Stress and Coping Strategies among Medical Students in Dubai, United Arab Emirates, in 2020: A Cross-Sectional

- and tolerance of uncertainty: relationship to trust in COVID-19 health information and vaccine hesitancy. *Journal Behavioral Medicine*, 46(1–2), 40–53. <https://doi.org/10.1007/s10865-022-00302-9>
- Hoian, I. M. (2021). Sotsial'no-psykhologichni osnovy samoorganizatsii molodi v umovakh suspil'nykh zmin [Social-psychological Foundations of Youth Self-Organization in the Conditions of Social Changes]. Kyiv: PVTB "LAT&K". URL: <https://elar.khmnu.edu.ua/handle/123456789/15254>
- Hoian, I. M. (2019). Axiological aspects of youth moral and legal decision-making. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, 16, 66–77. <https://doi.org/10.15802/ampr.v0i16.187572>
- Lim, A. J., & Javadpour, S. (2021). Into the Unknown: Uncertainty and Procrastination in Students from a Life History Perspective. *Frontiers in Psychology*, 12, 717380. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.717380>
- Lohani, M., Pfund, G. N., Bono, T. J., & Hill, P. L. (2023). Starting school with purpose: Self-regulatory strategies of first-semester university students. *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 15(2), 723–739. <https://doi.org/10.1111/aphw.12407>
- Loureiro, F., Peças, D., Neves, A. C., & Antunes, A. V. (2024). Coping strategies and social support in nursing students during clinical practice: A scoping review. *Nursing Open*, 11, e2112. <https://doi.org/10.1002/nop.2.2112>
- Lussier, C. M., Ditta, A. S., & Speer, A. C. (2023). The potential power of “studygram”: Concrete visual representations may increase student motivation, engagement, and enjoyment of routine course assignments. *Psychology in the Schools*, 60, 4841–4856. <https://doi.org/10.1002/pits.22936>
- Mandrikova, E. Y. (2010). Razrabotka oprosnika samoorganizatsii deyatel'nosti (OSD) [Development of the Activity Self-Organization Questionnaire (ASOQ)]. *Psychological Diagnostics*, 2, 87–111. URL: <https://publications.hse.ru/pubs/share/folder/i41i2cox7a/73401318.pdf>
- Mascia, M. L., Agus, M., Cabras, C., Bellini, D., Renati, R., & Penna, M. P. (2023). Present and Future Undergraduate Students' Well-Being: Role of Time Perspective, Self-Efficacy, Self-Regulation and Intention to Drop-Out. *Education Sciences*, 13(2), 202. <https://doi.org/10.3390/educsci13020202>
- Mitroshkina, O. (2018). Specificity of psychological readiness for changes and personal competence in the employees of the state criminal-executive service of Ukraine. *Psychological Journal*, 4(9), 53–67. <https://doi.org/10.31108/1.2018.9.19.4>
- Morosanova, V. I. (1991). Style features of personality self-regulation. *Questions of psychology*, 1, 121–127. URL: <http://www.voppsy.ru/issues/1991/911/911121.htm>
- Study. *New Emirates Medical Journal*. 2024. Vol. 5. <https://dx.doi.org/10.2174/0102506882271181231121105845>
- de Lafontaine M.-F., Turcotte S., Denis I., Foldes-Busque G. Investigating the relationship between the five-factor model of distress tolerance, anxiety and anxiety sensitivity. *Anxiety, Stress, & Coping*. 2023. Vol. 36(3). P. 353–365. <https://doi.org/10.1080/10615806.2022.2077929>
- García A. J., Fong C. J., Regalado Y. M. Motivational, Identity-Based, and Self-Regulatory Factors Associated with Academic Achievement of US Collegiate Student-Athletes: A Meta-Analytic Investigation. *Educational Psychology Review*. 2023. Vol. 35(14). <https://doi.org/10.1007/s10648-023-09730-8>
- Gumennykova T., Sagan O., Yakovleva S., Kotliar L., Shchogoleva T. The role position of teachers in the professionalization of the educational process in a smart environment. *Journal of Information Technology Management*. 2021. Vol. 13. P. 101–122. <https://doi.org/10.22059/jitm.2021.82612>
- Elizondo K., Valenzuela R., Pestana J. V., Codina N. Self-regulation and procrastination in college students: A tale of motivation, strategy, and perseverance. *Psychology in the Schools*. 2024. Vol. 61. P. 887–902. <https://doi.org/10.1002/pits.23088>
- Halian I., Popovych I., Hulias I., Serbin Iy., Vyshnevskaya O., Kovalchuk Z., Pyslar A. Correlation between personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023a. Vol. 23(5). P. 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian I., Popovych I., Vovk V., Kariyev A., Poleshchuk L., Halian O. Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023b. Vol. 23(7). P. 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Broos H. C., Stamatis C. A., Goodman Z., Llabre M. M., Zvolensky M., Timpano Kiara R. Situational uncertainty interacts with anxiety sensitivity and distress intolerance to predict anticipated worry and preparation for a hurricane. *Anxiety, Stress, & Coping*. 2023. Vol. 36(2). P. 241–258. <https://doi.org/10.1080/10615806.2022.2045013>
- Gillman A. S., Scharnetzki L., Boyd P., Ferrer R. A., Klein W. M. P., Han P. K. J. Perceptions and tolerance of uncertainty: relationship to trust in COVID-19 health information and vaccine hesitancy. *Journal Behavioral Medicine*. 2023. Vol. 46(1–2). P. 40–53. <https://doi.org/10.1007/s10865-022-00302-9>
- Гоян І. М. Соціально-психологічні основи самоорганізації молоді в умовах суспільних змін. Київ: ПВТП “LAT&K”, 2021. 320 с. URL: <https://elar.khmnu.edu.ua/handle/123456789/15254>
- Hoian I. M. Axiological aspects of youth moral and legal

- Nosov, P., Palamarchuk, I., Zinchenko, S., Popovych, I., Nahrybelnyi, Y., & Nosova, H. (2020a). Development of means for experimental identification of navigator attention in ergatic systems of maritime transport. *Bulletin of university of Karaganda – Physics*, 97(1), 58–69. <https://doi.org/10.31489/2020Ph1/58-69>
- Nosov, P. S., Popovych, I. S., Cherniavskiy, V. V., Zinchenko, S. M., Prokopchuk, Y. A., & Makarchuk, D. V. (2020b). Automated identification of an operator anticipation on marine transport. *Radio Electronics, Computer Science, Control*, 3(54), 158–172. <https://doi.org/10.15588/1607-3274-2020-3-15>
- Person, A. I., & Frazier, P. A. (2024). Coping strategy-situation fit vs. present control: relations with perceived stress in U.S. college students. *Anxiety, Stress, & Coping*, 37(2), 219–232. <https://doi.org/10.1080/10615806.2023.2217099>
- Popovych, I., Halian, I., Lialiuk, G., Chopyk, R., Karpenko, Ye., & Melnyk, Yu. (2022a). Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(7), 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Popovych, I., Kurova, A., Koval, I., Kazibekova, V., Maksymov, M., & Huzar, V. (2022b). Interdependence of emotionality, anxiety, aggressiveness and subjective control in handball referees before the beginning of a game: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(3), 680–689. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.03085>
- Popovych, I., Zavatskyi, V., Tsiuniak, O., Nosov, P., Zinchenko, S., Mateichuk, V., Zavatskyi, Yu., & Blynova, O. (2020). Research on the Types of Pre-game Expectations in the Athletes of Sports Games. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(1), 43–52. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.01006>
- Radul, V., Stryzhakov, A., Hornar, I., Radul, O., & Tkachenko, O. (2022). Research of future masters of pedagogy's socio-professional activity. *Amazonia Investiga*, 11(56), 18–27. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.2>
- Regatto-Bonifaz, J. del P., Viteri-Miranda, V. M., & Moreta-Herrera, R. (2023). Autorregulación del aprendizaje como predictor de la autoeficacia académica en universitarios del Ecuador. *Ciencias Psicológicas*, 17(2), e-3254. <https://doi.org/10.22235/cp.v17i2.3254>
- Richardson, M. V., Miller, H., Papa, E., & Santurri, L. (2022). Perfectionism, Stress, and the Entry-Level Doctor of Physical Therapy Student: A Cross-Sectional, Observational Study. *Journal of Physical Therapy Education*, 36(1), 9–16. <https://doi.org/10.1097/JTE.0000000000000213>
- Rochat, P. (2003). Five levels of self-awareness as they unfold early in life. *Consciousness and Cognition*, decision-making. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*. 2019. Vol. 16. P. 66–77. <https://doi.org/10.15802/ampr.v0i16.187572>
- Lim A. J., Javadpour S. Into the Unknown: Uncertainty and Procrastination in Students From a Life History Perspective. *Frontiers in Psychology*. 2021. Vol. 12. P. 717380. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.717380>
- Lohani M., Pfund G. N., Bono T. J., Hill P. L. Starting school with purpose: Self-regulatory strategies of first-semester university students. *Applied Psychology: Health and Well-Being*. 2023. Vol. 15(2). P. 723–739. <https://doi.org/10.1111/aphw.12407>
- Loureiro F., Peças D., Neves A. C., Antunes A. V. Coping strategies and social support in nursing students during clinical practice: A scoping review. *Nursing Open*. 2024. Vol. 11. e2112. <https://doi.org/10.1002/nop2.2112>
- Lussier C. M., Ditta A. S., Speer A. C. The potential power of “studygram”: Concrete visual representations may increase student motivation, engagement, and enjoyment of routine course assignments. *Psychology in the Schools*. 2023. Vol. 60. P. 4841–4856. <https://doi.org/10.1002/pits.22936>
- Мандрикова Е. Ю. Разработка опросника самоорганизации деятельности (ОСД). *Психологическая диагностика*. 2010. № 2. С. 87–111. URL: <https://publications.hse.ru/pubs/share/folder/i41i2cox7a/73401318.pdf>
- Mascia M. L., Agus M., Cabras C., Bellini D., Renati R., Penna M. P. Present and Future Undergraduate Students' Well-Being: Role of Time Perspective, Self-Efficacy, Self-Regulation and Intention to Drop-Out. *Education Sciences*. 2023. Vol. 13(2). P. 202. <https://doi.org/10.3390/educsci13020202>
- Mitroshkina, O. (2018). Specificity of psychological readiness for changes and personal competence in the employees of the state criminal-executive service of Ukraine. *Psychological Journal*, 4(9), 53–67. <https://doi.org/10.31108/1.2018.9.19.4>
- Morosanova V. I. (1991). Style features of personality self-regulation. *Questions of psychology*, 1, 121–127. URL: <http://www.voppsy.ru/issues/1991/911/911121.htm>
- Nosov P., Palamarchuk I., Zinchenko S., Popovych I., Nahrybelnyi Y., Nosova H. Development of means for experimental identification of navigator attention in ergatic systems of maritime transport. *Bulletin of university of Karaganda – Physics*. 2020a. Vol. 97(1). P. 58–69. <https://doi.org/10.31489/2020Ph1/58-69>
- Nosov P. S., Popovych I. S., Cherniavskiy V. V., Zinchenko S. M., Prokopchuk Y. A., Makarchuk D. V. Automated identification of an operator anticipation on marine transport. *Radio Electronics, Computer Science, Control*. 2020b. Vol. 3(54). P. 158–172.

- 12(4), 717–731. [https://doi.org/10.1016/s1053-8100\(03\)00081-3](https://doi.org/10.1016/s1053-8100(03)00081-3)
- Rollnick, S., Heather, N., Gold, R., & Hall, W. (1992). Readiness to Change Questionnaire [Database record]. APA PsycTests. <https://doi.org/10.1037/t00434-000>
- Shotter, J., & Gergen, K. J. (1994). Social Construction: Knowledge, Self, Others, and Continuing the Conversation. *Annals of the International Communication Association*, 17(1), 3–33. <https://doi.org/10.1080/23808985.1994.11678873>
- Srivastava, R. (2023). Gender differences in frustration and ambiguity tolerance during Covid-19 pandemic in India. *Current Psychology*. <https://doi.org/10.1007/s12144-023-05507-y>
- Stalmach, A., D'Elia, P., Di Sano, S., & Casale, G. (2023). Digital Learning and Self-Regulation in Students with Special Educational Needs: A Systematic Review of Current Research and Future Directions. *Education Sciences*, 13(10), 1051. <https://doi.org/10.3390/educsci13101051>
- Sung, P., Malhotra, R., Cheng, G. H.-L., & Wei-Ming Chan, A. (2022). Transitions in Social Network Types over Time among Older Adults. *Gerontology*, 68(7), 817–828. <https://doi.org/10.1159/000521213>
- Tsymbal, S. V. (2019). Enhancing students' confidence and motivation in learning English with the use of online game training sessions. *Information Technologies and Learning Tools*, 71(3), 227–235. <https://doi.org/10.33407/itlt.v71i3.2460>
- Tsymbal, S. V. (2017). Overcoming language anxiety among the English language learners: psycho-pedagogical aspect. *Science and Education*, 7, 102–106. <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2017-7-doc/2017-7-st16>
- Wang, X. L. (2023). Meta-governance, uncertainty and self-organization in corporatist social service sectors: The case of Hong Kong. *International Review of Administrative Sciences*, 89(4), 1186–1202. <https://doi.org/10.1177/00208523221147617>
- Worst, H. P. T., Adams, K., & Thompson, A. (2024). Relationship Between Anxiety, Coping Strategies, and Perfectionism in Entry-level Doctor of Physical Therapy Students. *Journal of Physical Therapy Education*, 38(1), 25–32. <https://doi.org/10.1097/JTE.0000000000000317>
- Zimbardo, P. G., & Boyd, J. N. (1999). Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(6), 1271–1288. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.77.6.1271>
- Zinchenko, S., Tovstokoryi, O., Nosov, P., Popovych, I., & Kyrychenko, K. (2023). Pivot Point position determination and its use for maneuvering a vessel. *Ships and Offshore Structures*, 18(3), 358–364. <https://doi.org/10.1080/17445302.2022.2052480>
- <https://doi.org/10.15588/1607-3274-2020-3-15>
- Person A. I., Frazier P. A. Coping strategy-situation fit vs. present control: relations with perceived stress in U.S. college students. *Anxiety, Stress, & Coping*. 2024. Vol. 37(2). P. 219–232. <https://doi.org/10.1080/10615806.2023.2217099>
- Popovych I., Halian I., Lialiuk G., Chopyk R., Karpenko Ye., Melnyk Yu. Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022a. Vol. 22(7). P. 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Popovych I., Kurova A., Koval I., Kazibekova V., Maksymov M., Huzar V. Interdependence of emotionality, anxiety, aggressiveness and subjective control in handball referees before the beginning of a game: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022b. Vol. 22(3). P. 680–689. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.03085>
- Popovych I., Zavatskyi V., Tsiuniak O., Nosov P., Zinchenko S., Mateichuk V., Zavatskyi Yu., Blynova O. Research on the Types of Pre-game Expectations in the Athletes of Sports Games. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020. Vol. 20(1). P. 43–52. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.01006>
- Radul V., Stryzhakov A., Hornar I., Radul O., Tkachenko O. Research of future masters of pedagogy's socio-professional activity. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11(56). P. 18–27. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.2>
- Regatto-Bonifaz J. del P., Viteri-Miranda V. M., Moreta-Herrera R. Autorregulación del aprendizaje como predictor de la autoeficacia académica en universitarios del Ecuador. *Ciencias Psicológicas*. 2023. Vol. 17(2), e–3254. <https://doi.org/10.22235/cp.v17i2.3254>
- Richardson M. V., Miller H., Papa E., Santurri L. Perfectionism, Stress, and the Entry-Level Doctor of Physical Therapy Student: A Cross-Sectional, Observational Study. *Journal of Physical Therapy Education*. 2022. Vol. 36(1). P. 9–16. <https://doi.org/10.1097/JTE.0000000000000213>
- Rochat P. Five levels of self-awareness as they unfold early in life. *Consciousness and Cognition*. 2003. Vol. 12(4). P. 717–731. [https://doi.org/10.1016/s1053-8100\(03\)00081-3](https://doi.org/10.1016/s1053-8100(03)00081-3)
- Rollnick S., Heather N., Gold R., Hall W. Readiness to Change Questionnaire [Database record]. APA PsycTests. 1992. <https://doi.org/10.1037/t00434-000>
- Shotter J., Gergen K. J. Social Construction: Knowledge, Self, Others, and Continuing the Conversation. *Annals of the International Communication Association*. 1994. Vol. 17(1). P. 3–33. <https://doi.org/10.1080/23808985.1994.11678873>
- Srivastava, R. (2023). Gender differences in frustration and ambiguity tolerance during Covid-19 pandemic

- in India. *Current Psychology*. <https://doi.org/10.1007/s12144-023-05507-y>
- Stalmach A., D'Elia P., Di Sano S., Casale G. Digital Learning and Self-Regulation in Students with Special Educational Needs: A Systematic Review of Current Research and Future Directions. *Education Sciences*. 2023. Vol. 13(10). P.1051. <https://doi.org/10.3390/educsci13101051>
- Sung P., Malhotra R., Cheng G. H.-L., Wei-Ming Chan A. Transitions in Social Network Types over Time among Older Adults. *Gerontology*. 2022. Vol. 68(7). P. 817–828. <https://doi.org/10.1159/000521213>
- Tsymbal S. V. Enhancing students' confidence and motivation in learning English with the use of online game training sessions. *Information Technologies and Learning Tools*. 2019. Vol. 71(3). P. 227–235. <https://doi.org/10.33407/itlt.v71i3.2460>
- Tsymbal S. V. Overcoming language anxiety among the English language learners: psycho-pedagogical aspect. *Science and Education*. 2017. Vol. 7. P. 102–106. <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2017-7-doc/2017-7-st16>
- Wang X. L. Meta-governance, uncertainty and self-organization in corporatist social service sectors: The case of Hong Kong. *International Review of Administrative Sciences*. 2023. Vol. 89(4). P. 1186–1202. <https://doi.org/10.1177/00208523221147617>
- Worst H. P. T., Adams K., Thompson A. Relationship Between Anxiety, Coping Strategies, and Perfectionism in Entry-level Doctor of Physical Therapy Students. *Journal of Physical Therapy Education*. 2024. Vol. 38(1). P. 25–32. <https://doi.org/10.1097/JTE.0000000000000317>
- Zimbardo P. G., Boyd J. N. Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1999. Vol. 77(6). P. 1271–1288. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.77.6.1271>
- Zinchenko S., Tovstokoryi O., Nosov P., Popovych I., Kyrychenko K. Pivot Point position determination and its use for manoeuvring a vessel. *Ships and Offshore Structures*. 2023. Vol. 18(3). P. 358–364. <https://doi.org/10.1080/17445302.2022.2052480>

Юридична психологія

Legal psychology

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-15>

How to Cite (Style APA):

Shvets, D., Yevdokimova, O., & Korniienko, M. (2024). Self-Regulation and a Regulatory Focus of Combatant Police Officers. *Insight: the psychological dimensions of society*, 11, 283–299. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-15>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Швець Д., Євдокімова О., Корнієнко М. Самоуправління і фокус регуляції поліцейських-комбатантів. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2024. № 11. С. 283–299. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-15>

UDC 159.947.3/5:351.74-057-36

Self-Regulation and a Regulatory Focus of Combatant Police Officers

Самоуправління і фокус регуляції поліцейських-комбатантів

Received: May 21, 2023

Accepted: April 26, 2024

Dmytro Shvets

Doctor of Law, Associate Professor, Rector,
Odesa State University of Internal Affairs,
Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-1999-9956>

Olena Yevdokimova*

Doctor of Psychology, Professor, Head,
Department of Sociology and Psychology,
Kharkiv National University of Internal
Affairs, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-4211-7277>

Maksym Korniienko

Doctor of Law, Associate Professor,
Vice Rector,
Odesa State University of Internal Affairs,
Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-6420-6169>

Дмитро Швець

доктор юридичних наук, доцент, ректор,
Одеський державний університет
внутрішніх справ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-1999-9956>

Олена Євдокімова*

доктор психологічних наук, професор,
завідувач,

кафедра соціології та психології,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4211-7277>

Максим Корнієнко

доктор юридичних наук, доцент,
проректор,

Одеський державний університет
внутрішніх справ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-6420-6169>

Abstract

The article presents the results of a research of the particularities of the components of self-regulation and a regulatory focus of combatants – police officers who are directly involved in hostilities with the aggressor. **The purpose** of the present research is to determine the specifics of self-regulation

Анотація

У статті наведено результати дослідження особливостей складових самоуправління та фокуса регуляції комбатантів – працівників поліцейських підрозділів, які беруть безпосередню участь у бойових діях з агресором. **Метою** дослідження є з'ясування специфіки саморегуляції та особливостей фокуса

* Corresponding author: Elena25eva@gmail.com

* Автор-кореспондент: Elena25eva@gmail.com

and the peculiarities of a regulatory focus in combatant police officers having relevant experience compared to civil defense specialists. **Methods.** Inventory for researching self-regulation (J. Kuhl, A. Fuhrman, 1998), questionnaire for diagnosing a regulatory focus (Higgins et al., 2001). The empirical basis involved 182 respondents, divided into two groups: 92 persons – combatants of the special purpose regiment and 90 persons – police officers serving in civilian conditions. **Results.** Theoretical study showed that self-regulation and a regulatory focus are directly related to manifestations of individual activity in various spheres of life, including professional policing. It was empirically established that combatants demonstrate more evident self-motivation, self-relaxation, affective self-control, concentration, integration of contradictions, action focus in anticipation of success, prevention focus, and significantly lower rates of self-determination and promotion focus. **Discussion and conclusions.** It was substantiated that combatant police officers and police officers not involved in active hostilities have a peculiar to each group combination of components of self-regulation and a regulatory focus. The constellation of features characteristic of the first group serves as a psychological basis for managing activities and behavior under extreme conditions and external pressure, which trigger tension, contradictory experiences, and a regulatory attitude to prevent losses and failure of actions. The regulation structure in the second group ensures the implementation of the current activity, its planned performance, dealing with problems, and overcoming difficulties that result in the effectiveness of actions and achievement of success, which determine positive emotional self-esteem and motivate the subjects to future work and risk-taking.

Keywords: police officers, combatants, self-regulation, self-control, risk-taking.

Introduction

The war unleashed by the Russian regime against Ukraine not only claimed thousands of lives and became an economic, environmental, and cultural shock for the vast majority of countries in Europe and the world, it brought sweeping changes in the functioning of all state institutions of Ukraine. The above particularly affected agencies of Ukraine's security and defense sector whose personnel mainly became combatants – direct participants in hostilities. Thus, for instance, the National Police units, which used to perform exclusively civil defense functions, in wartime

регуляції в поліцейських-комбатантів, які мають бойовий досвід у порівнянні з фахівцями цивільного профілю. **Методи.** Методика дослідження самоуправління (J. Kuhl, A. Fuhrman, 1998), методика діагностики фокуса регуляції (Higgins et al., 2001). Емпіричну базу дослідження склали 182 респонденти, поділені на дві групи: 92 особи – комбатанти полку особливого призначення та 90 чоловіків – працівники поліції, які несуть службу у цивільних умовах. **Результати.** Теоретичне вивчення показало, що самоуправління та фокус регуляції безпосередньо пов'язані з проявами активності особистості в різних сферах життєдіяльності, зокрема у професійній діяльності поліції. Емпірично з'ясовано, що комбатанти демонструють вірогідно більшу вираженість самомотивації, саморелаксації, афективного самоконтролю, здатності до концентрації, інтеграції суперечностей, орієнтації на дію в очікуванні успіху, фокуса профілактики й вірогідно нижчі показники самовизначення та фокуса просування. **Дискусія і висновки.** Обґрунтовано, що в поліцейських-комбатантів та працівників поліції, які не беруть участь в активних бойових діях, спостерігається своєрідне для кожної групи поєднання складників самоуправління та фокуса регуляції. Констеляція ознак, характерних для першої групи, виступає психологічним підґрунтям управління діяльністю та поведінкою в екстремальних умовах, у ситуаціях зовнішнього тиску, які виступають джерелом напруги та суперечливих переживань, а також регулятивною налаштованістю на попередження втрат і неуспіху дій. Структура регуляції у другій групі забезпечує виконання поточної діяльності, її планомірне здійснення, розв'язання проблем і подолання труднощів, що забезпечує результативність дій і досягнення успіху, які зумовлюють позитивну емоційну самооцінку та мотивують цих досліджуваних на подальшу роботу й прийняття ризику.

Ключові слова: працівники поліції, учасники бойових дій, саморегуляція, самоконтроль, прийняття ризику.

Вступ

Війна, розв'язана російським режимом проти України, не тільки забрала тисячі життів, не тільки стала економічним, екологічним, культурним шоком для переважної більшості країн Європи і світу, вона внесла суттєві зміни у функціонування всіх державних інституцій України. Особливо це торкнулося органів і установ сектору безпеки й оборони України, значна частина персоналу яких стали

Self-Regulation and a Regulatory Focus of Combatant Police Officers

deal with de-mining and explosive works, fight against enemy sabotage and reconnaissance groups, and are involved in combat clashes with the enemy. The activity of combatant police officers implies specific professional and psychological requirements. Police officers must be ready for rapid decision-making under extreme conditions, be able to constantly monitor their mental health, adequately assess a situation, and also be able to sacrifice their lives in case of emergency. All this requires considerable mental efforts and a high level of self-regulation. At the same time, the issue of psychological self-regulation remains extremely relevant both to activity and personal states (Baumann & Kuhl, 2005), including under specific situations, e.g., martial law. On top of that, against the background of general polyphony in determining the structure and factors of self-regulation – when the terms “self-regulation”, “self-control”, and “willpower” are often used interchangeably – there is an increasing need to generalize and integrate them (Baumeister et al., 2007), consider self-regulation as a general ability (Carver et al, 1992), and analyze intellectual and personal potential behind it. Self-control refers to the capacity for altering one’s responses, especially to bring them into line with standards such as ideals, values, morals, and social expectations, and to support the pursuit of long-term goals (Baumeister et al., 2007: 351).

Self-regulation is interpreted as an internal purposeful activity of an individual, which is realized through the systemic participation of various phenomena and levels of the psyche. Researchers believe self-regulation includes the processes of initiation and enactment by the subject of goals, as well as goal management. The subject of self-regulation psychology is integral mental processes and phenomena that ensure the self-organization of various types of human mental activity and the integrity of individuality and personality.

Excessive emotional and physical stress amidst warfare actively affects the quality of combatants’ performance and overall psychological functioning (Shevchenko et al., 2020: 74). This especially applies to those activities whose representatives face a wide range of critical incidents, particularly

комбатантами, тобто безпосередніми учасниками бойових дій. Так, скажімо, підрозділи Національної поліції, які до війни виконували виключно цивільні функції, в умовах війни займаються розмінуванням та вибухонебезпечними роботами, здійснюють боротьбу з ворожими диверсійно-розвідувальними групами, беруть безпосередню участь у бойових зіткненнях із ворогом. Діяльність поліцейських-комбатантів висуває до них специфічні професійні та психологічні вимоги. Поліцейські мають бути готовими до швидкого прийняття рішень в екстремальних умовах, уміти постійно контролювати свій психічний стан, адекватно оцінювати ситуацію, а також бути здатними віддати своє життя в разі крайньої необхідності. Усе це потребує значних психічних зусиль і високого рівня саморегуляції. При чому проблема психологічної саморегуляції залишається вкрай актуальною як стосовно діяльності, так і стану особистості (Baumann, Kuhl, 2005), у тому числі у специфічних ситуаціях, зокрема в умовах воєнного стану. При цьому на тлі загальної поліфонії у визначенні структури та факторів саморегуляції, коли терміни “саморегуляція”, “самоконтроль”, “воля” нерідко використовують як синоніми, все більш явно звучить акцент на завданнях їх узагальнення та інтеграції (Baumeister et al., 2007), розгляду саморегуляції як загальної здібності (Carver et al, 1992), а також аналізу інтелектуально-особистісного й особистісного потенціалу, що стоїть за нею. Самоконтроль означає здатність мати альтернативи власним відповідям, особливо для того, щоби привести їх у відповідність до стандартів, таких як ідеали, цінності, мораль і соціальні очікування, а також підтримувати прагнення до довгострокових цілей (Baumeister et al., 2007: 351).

Саморегуляція тлумачиться як внутрішня цілеспрямована активність людини, яка реалізується за рахунок системної участі різних явищ і рівнів психіки. Дослідники відносять до саморегуляції процеси ініціації й висунення суб’єктом цілей активності, а також управління досягненням цих цілей. Предметом психології саморегуляції є інтегральні психічні процеси і явища, які забезпечують самоорганізацію

policing (Deckha, 2020; Mabry, 2017). Mental self-regulation is carried out in a combination of its energetic, dynamic, and social-meaningful aspects. An individual does not automatically switch from one activity to another but consciously, given a social situation, the importance of the operations performed, and the possible outcome of their actions. One has a choice, and this is about free will. A conscious individual is responsible for the consequences of the choices and actions.

In our opinion, amidst studies on personal self-regulation, two scientific approaches are the most productive in practice. The first approach is the self-government (self-regulation) model by J. Kuhl (2004), which is an integral part of his personality systems interactions (PSI) theory (Leventhal et al., 2003). According to the author, the development of personality systems interactions theory was aimed at “functional analysis of the architecture of the individual, which is behind personal motivation and self-regulation” (Kuhl, et al., 2004: 412). The model’s integral concept is self-government which is understood as a source of volitional behavior, but volition in the concept of J. Kuhl (2004) is broader than just “internal dictatorship” (the ability to force oneself to do something). The concept of volition also includes the ability to negotiate with oneself, hear oneself, and distinguish and follow what is important and useful to a person. J. Kuhl (2004) outlines a series of hierarchical regulatory systems (seven levels belonging to three main categories – elementary sensation and behavior, emotions and coping, complex cognition), the functioning of which is manifested in personality and motivation. The most popular part of the model is devoted to action/state orientation in planning, implementation, and attitude to failures (Kuhl, et al., 2021). The scientist regards self-government processes as the highest level of complex cognitive processes (the lower level includes information processing). Depending on the focus of such processes, it is proposed to distinguish between self-regulation, which combines self-development, integration processes of what is happening with and within a person, which leads to the formation and development of so-called “cognitive-emotional maps”, and self-control (goal achievement, processes aimed at keeping

різних видів психічної активності людини, цілісність її індивідуальності та особистості.

Надмірні емоційні та фізичні навантаження в умовах бойових дій активно впливають на якість виконання службових завдань комбатантами та їхнє загальне психологічне функціонування (Shevchenko et al., 2020:74). Особливо це стосується тих видів діяльності, представники яких стикаються з широким діапазоном критичних інцидентів, зокрема в поліціюванні (Deckha, 2020; Mabry, 2017). Психічна саморегуляція здійснюється в поєднанні її енергетичних, динамічних і соціально-змістових аспектів. Людина не автоматично переключається з однієї діяльності на іншу, а свідомо, з урахуванням соціальної ситуації, важливості виконуваних операцій, можливих результатів своїх вчинків. Вона має можливість вибору, і в цьому полягає її свобода волі. Як свідомий індивід особистість несе відповідальність за наслідки здійснених виборів і скоєних дій.

У царині дослідження саморегуляції особистості найбільш практично продуктивними, на нашу думку, є два наукових підходи. Перший підхід – це модель самоуправління (саморегуляції) Ю. Куля (2004), яка є невід’ємною складовою його теорії взаємодії особистісних систем (ТВОС) (Leventhal et al., 2003). Метою розробки теорії взаємодії особистісних систем, за словами автора, став “функціональний аналіз архітектури особистості, що стоїть за мотивацією і саморегуляцією людини” (Kuhl, et al., 2004: 412). Інтегральним поняттям моделі виступає самоврядування, яке розуміють як джерело вольової поведінки, проте поняття волі в концепції Ю. Куля (2004) є більш широким, ніж просто “внутрішня диктатура” (здатність змусити себе щось робити). У поняття волі включають і здатність домовитися із собою, почути себе, виділити і слідувати тому, що важливо та корисно людині. Ю. Куль (2004) виокремлює серію ієрархічних регуляторних систем (сім рівнів, що належать до трьох основних категорій, – відчуттів і поведінки, емоцій і подолання, складних когнітивних процесів), функціонування яких проявляється в особистості та мотивації. Найбільшу популярність здобула та частина моделі, що присвячена орієнтації на дію/стан при плануванні,

the achievement of complex and difficult goals and suppression of irrelevant goals). The second approach to determining the specifics of individual self-regulation is the regulatory focus theory (RFT) by E. Higgins (1997). The theory not only gives a fresh approach to motivation driven by goal pursuit but also substantiates the connection between representations of goals and achievement strategies with basic cognitive mechanisms (sensitivity to certain parameters of a situation, attention, memory) (Molden, 2012). The analysis of fundamentals covered within other areas of human activity (Halian et al., 2023a; 2023b; Prokhorenko et al., 2023) and retrospectively studied features of self-regulatory characteristics of police officers who participated in hostilities from the perspective of the above theoretical and methodological approaches defined the purpose of the present work.

Hypothesis. Such components of self-regulation as self-government and a regulatory focus acquire specifics following conditions of police officers' official tasks. We assume that combatant police officers are characterized by such manifestations of the studied phenomena that ensure job task execution in field conditions with a high level of extreme and external pressure, while police officers who did not take a direct part in hostilities have a unique combination of those self-regulation components that ensure the consistency of the activities performed, overcoming obstacles, effectiveness of actions, and positive professional motivation.

The purpose of the research is to determine the specifics of self-regulation and the peculiarities of a regulatory focus in combatant police officers having relevant experience compared to civil defense specialists.

Methods

Methodology. The theoretical and methodological basis of the present work consists of the Regulatory Focus Theory by E. Higgins (1997). It says that two different motivational systems of self-regulation control purposeful behavior: a promotion focus and a prevention focus, which provide qualitatively different means of attaining the desired states (Higgins, 1997). According to the theory, the promotion sys-

реалізації та ставлення до невдач (Kuhl, et al., 2021). Процеси самоуправління тлумачаться вченим як найвищий рівень складних когнітивних процесів (нижчий рівень включає процеси переробки інформації). Залежно від того, на що спрямований фокус цих процесів, запропоновано розрізнати саморегуляцію, що поєднує саморозвиток, процеси інтеграції того, що відбувається з людиною та в людині, які призводять до формування й розвитку так званих "когнітивно-афективних карт", та самоконтроль (досягнення мети, процеси, спрямовані на підтримку досягнення складних і важких цілей та придушення нерелевантних цілей). Другий підхід до з'ясування специфіки саморегуляції особистості – це теорія фокуса регуляції Е. Хіггинса (1997). У межах цієї теорії було не лише запропоновано новий погляд на мотивацію, пов'язану з досягненням, а й обґрунтовано зв'язок репрезентації цілей та стратегій їх досягнення з базовими когнітивними механізмами (чутливістю до певних параметрів ситуації, увагою, запам'ятовуванням) (Molden, 2012). Дослідження низки вихідних положень, що розкриті в інших сферах діяльності людини (Halian et al., 2023a; 2023b; Prokhorenko et al., 2023) і ретроспективно досліджених особливостей саморегуляційних характеристик поліцейських, які брали участь у бойових діях у ракурсі вищезазначених теоретико-методологічних підходів, визначило мету нашої роботи.

Гіпотеза. Такі складові саморегуляції, як самоуправління та фокус регуляції, набувають специфіки відповідно до умов виконання поліцейськими службових завдань. Припускаємо, що для поліцейських-комбатантів характерними є такі прояви досліджуваних феноменів, які забезпечують виконання професійної діяльності в бойових умовах із високим рівнем екстремальності та зовнішнього тиску, тоді як працівникам поліції, котрі не брали безпосередньої участі в бойових діях, притаманною є більш істотна вираженість тих складників саморегуляції, що забезпечують планомірність виконуваної діяльності, подолання перешкод, результативність дій та позитивно забарвлену професійну мотивацію.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні

tem is associated with experiencing satisfaction with positive consequences and dissatisfaction with their absence, and the prevention system is associated with experiencing satisfaction with the absence of negative consequences (losses) and dissatisfaction with their presence. Based on the fact that people are mainly motivated either to achieve satisfaction or, conversely, avoid dissatisfaction, E. Higgins (1997) suggests that these goals can be represented in different ways depending on which self-regulation system is activated. Strategic differences in attaining desired states within the two motivational systems, following the theory's author, can be considered in terms of the Signal Detection Theory. Thus, a prevention focus is understood as the activation of the reduction of false alarm and loss sensitivity, and a promotion focus – as the activation of hit gain and acquisition sensitivity (Higgins et al., 2001). A regulatory focus can be either triggered situationally, for example, with the help of instructions (Higgins, 1997), or be an established individual strategy (so-called chronic regulatory focus) associated with a subjective background of achieving professional gains.

Participants. The research involved 182 respondents. Group I consisted of 92 men – combatants of the special purpose regiment, direct participants in active hostilities, while Group II consisted of 90 men – police officers who are not involved in hostilities (investigators, police experts, district officers, etc.).

Variables. Independent variables are the conditions of professional activity of police officers and their participation or non-participation in hostilities. Dependent variables are such components of self-regulation as self-government and a self-regulatory focus.

Procedures and Instruments. Following the article's purpose, the subjects were offered psychodiagnostic methods that had passed the standardization procedure. The peculiarities of self-government and its components were established using the inventory by J. Kuhl, A. Fuhrman (1998) aimed at diagnosing the content of the structural elements of self-government, as follows: self-regulation, which is manifested

специфіки саморегуляції та особливостей фокуса регуляції у поліцейських-комбатантів, які мають бойовий досвід у порівнянні з фахівцями цивільного профілю.

Методи

Методологія. Теоретико-методологічним підґрунтям нашої роботи стала теорія фокуса регуляції, запропонована Е. Higgins (1997). Відповідно до цієї теорії, цілеспрямовану поведінку регулюють дві різні мотиваційні системи саморегуляції – фокус просування (promotion) та фокус профілактики, які передбачають якісно різні засоби досягнення бажаних станів. (Higgins, 1997). Система просування в цій теорії пов'язана з переживанням задоволення від наявності позитивних наслідків і невдоволення від їх відсутності, а система профілактики пов'язана з переживанням задоволення від відсутності негативних наслідків (втрат) та невдоволення від їх наявності. Грунтуючись на тому, що люди в основному мотивовані або на досягнення задоволення, або, навпаки, на уникання невдоволення, Е. Higgins (1997) припускає, що ці цілі можуть бути репрезентовані по-різному в залежності від того, яка система саморегуляції активована в людини. Стратегічні відмінності в досягненні бажаних станів усередині двох мотиваційних систем, згідно з автором теорії, можуть бути розглянуті в термінах теорії виявлення сигналу. Тоді фокус профілактики розумітимуть як встановлення зменшення помилкової тривоги і чутливість до втрат, а фокус просування – як встановлення збільшення попадань і чутливість до придбань (Higgins et al., 2001). Фокус регуляції може бути як викликаний ситуативно, наприклад, за допомогою інструкцій (Higgins, 1997), так і бути усталеною індивідуальною стратегією (так званий домінуючий фокус, пов'язаною із суб'єктивною історією досягнення успіху діяльності.

Учасники. У дослідженні взяли участь 182 респонденти. Перша група – 92 чоловіки – комбатанти полку особливого призначення, безпосередні учасники активних бойових дій, друга група – 90 чоловіків – працівники поліції, які не брали участі у воєнних подіях (слідчі, експерти поліції, дільничні офіцери тощо).

through self-determination, self-motivation and self-relaxation; self-control, which combines cognitive and affective components; volition development, which responds in initiative, volitional activity and concentration; sensitivity to oneself, which comprises action orientation after failures, congruence to one's feelings, integration of contradictions; general life stress, which is reflected through overcoming failures and action orientation in anticipation of success (Kuhl, Fuhrman, 1998). The core component of the self-regulatory focus theory by J. Kuhl (2004) is stipulated by self-government, which unites the highest level of complex cognitive processes shaping homogeneous components whose functioning peculiarities determine the specifics of the subject's self-regulation (Kuhl et al., 2021). The research of combatants' self-regulatory focus was conducted using a questionnaire by E. Higgins et al. (2001) based on a self-regulatory focus model, which is a two-component system consisting of a promotion focus and a prevention focus that prioritize success orientation or loss avoidance, and, accordingly, the functioning peculiarity of goal-oriented regulatory processes.

Statistical analysis. Quantitative data processing was carried out with IBM SPSS Statistics 20. The Student's t-test was used to compare averages of the independent groups.

Results

In order to research the peculiarities of the manifestations of the components of self-government and a regulatory focus in combatants, compared to police officers who do not have combat experience, central trends were identified, and comparative analysis of the obtained results in the studied groups was carried out (Tabl. 1 and 2, respectively).

Tabl. 1 shows that according to the component of self-government "Self-regulation", the groups have significant differences in all its elements. In terms of self-motivation and self-relaxation, the first group exceeds the second group ($t = 2.48$; $p \leq .01$ and $t = 2.12$; $p \leq .05$), which has higher self-determination ($t = 2.48$; $p \leq .01$). Following

Змінні. Незалежні змінні в роботі – умови професійної діяльності поліцейських, їх участь або неучасть у бойових діях. Залежними змінними виступають такі складові саморегуляції, як самоуправління та фокус саморегуляції.

Процедура та інструменти. Відповідно до мети роботи, досліджуваним були запропоновані психодіагностичні методики, які пройшли процедуру стандартизації. Особливості процесу самоуправління та його складників визначали з використанням опитувальника J. Kuhl, A. Fuhrman (1998), спрямованого на діагностику змісту структурних елементів самоуправління, а саме: саморегуляції, зміст якої розкривається через самовизначення, самомотивацію та саморелаксацію; самоконтролю, який поєднує когнітивну й афективну складові; розвитку волі, який респондується в ініціативності, вольовій активності та здатності до концентрації; чутливості до себе, що складається з орієнтації на дії після невдач, конгруентності до власних почуттів, інтеграції суперечностей; а також, відчуття загального життєвого стресу, яке віддзеркалюється через подолання невдач та орієнтацію на дію в очікуванні успіху (Kuhl, Fuhrman, 1998). Стрижневим складником моделі саморегуляції J. Kuhl (2004) визначає самоуправління, в якому інтегровано вищий рівень когнітивних процесів високого рівня складності, котрі формують змістовно однорідні компоненти, особливості функціонування яких визначає специфіку саморегуляції суб'єкта (Kuhl et al., 2021). Дослідження фокуса саморегуляції комбатантів було реалізовано із застосуванням опитувальника, створеного E. Higgins зі співавторами (2001) на ґрунті моделі саморегуляції, котра є двокомпонентною системою, що складається з фокусів просування та профілактики, які визначають пріоритетність спрямованості на успіх чи уникання втрат, і, відповідно, своєрідність функціонування регулятивних процесів, орієнтованих на досягнення мети.

Статистичне аналізування. Кількісна обробка даних здійснена із застосуванням статистичного пакету IBM SPSS Statistics 20. Для порівняння усереднених показників було використано t-критерій Стьюдента для незалежних вибірок.

Table 1. Central trends and comparative analysis of self-government indicators in the researched groups
Таблиця 1. Центральні тенденції та порівняльне аналізування показників самоуправління в досліджуваних групах

Component of self-government Складник самоуправління	Scale Шкала	Group I Перша група (n = 92)		Group II Друга група (n = 90)		t	p
		M	SD	M	SD		
Self-regulation Саморегуляція	Self-determination Саморелаксація	11.64	.48	13.47	.56	2.48	.01
	Self-motivation Саморелаксація	14.58	.51	13.01	.39	2.48	.01
	Self-relaxation Саморелаксація	14.3	.58	12.42	.67	2.12	.05
Self-control Самоконтроль	Cognitive self-control Когнітивний самоконтроль	11.71	.82	13.96	.69	2.1	.05
	Affective self-control Афективний самоконтроль	13.69	.79	11.17	.84	2.19	.05
Volition development Розвиток волі	Initiative Ініціативність	12.28	1.22	12.36	.91	.96	-
	Volitional activity Вольова активність	13.19	.91	13.63	1.15	.28	-
	Concentration Здатність до концентрації	13.38	.52	11.42	.6	2.47	.01
Self-sensitivity Чутливість до себе	Action orientation after failures Орієнтація на дію після невдач	11.95	1.16	12.12	.99	.11	-
	Congruence with one's feelings Конгруентність власним почуттям	12.86	1.04	11.97	1.18	.57	-
	Integration of contradictions Інтеграція суперечностей	13.48	.93	11.04	.72	2.07	.05
Experiencing general life stress Переживання загального життєвого стресу	Coping with failures Подолання невдач	11.95	.81	12.14	.9	.16	-
	Action orientation in anticipation of success Орієнтація на дію в очікуванні успіху	14.02	.58	12.06	.44	2.69	.01

the component of self-government “Self-control”, the groups have significant differences in both its components: affective self-control prevails in the first group ($t = 2.19$; $p \leq .05$), cognitive – in the second ($t = 2.10$; $p \leq .05$).

As for the component of self-government “Volition development”, a lack of significant differences between the groups in terms of initiative and volitional activity ($t = .96$ and $t =$

Результати

З метою вивчення особливостей проявів складових самоуправління та фокуса регуляції у комбатантів, на відміну від працівників поліції, які не мають бойового досвіду, було визначено центральні тенденції та проведено порівняльне аналізування одержаних показників у досліджуваних групах (табл. 1 та 2, відповідно).

У табл. 1 продемонстровано, що за складником самоуправління “Саморегуляція” вірогідні відмінності між групами встановлені за всіма

.28) demonstrates that the subjects of both groups are inherent in vigor, the ability to initiate activities and continue their implementation, and to actively transform intention into action, the purpose of which is necessarily defined by a person. Concentration ability was more characteristic of the first group ($t = 2.47$; $p \leq .01$), whose representatives successfully focus on the performance of activities and are more able to eliminate from the focus of attention a variety of stimuli that become obstacles to attaining the planned outcome of actions and achieving the goal.

In the self-government's component "Self-sensitivity", only the ability to integrate contradictions reveals significant differences between the groups ($t = 2.07$; $p \leq .05$), while in its other components, namely: action orientation after failures and congruence to one's feelings – differences are not significant ($t = .11$ and $t = .57$).

General life stress as a component of self-government does not involve the analysis of manifestations of external stress and is evident through such components as action orientation in anticipation of success, which is more vivid in the first group ($t = 2.69$; $p \leq .01$), and orientation towards overcoming failures, whose indicators do not have significant differences between the researched groups ($t = .16$).

Action orientation in case of success and failure is represented through the choice of a strategy for achieving the goal driven by either activity or vigilance. An active strategy that forms a regulatory focus of promotion, relies on determining the likelihood of a positive outcome of actions and the grounds for avoiding negative consequences; a vigilant strategy shapes a regulatory prevention focus on obtaining evidence of avoiding a negative result and preventing its occurrence in the context of an existing situation or the future (Higgins & Pinelli, 2000).

Tabl. 2 shows that in terms of promotion focus, the second group exceeds the first group ($t = 2.36$; $p \leq .01$), while in terms of prevention focus, significant indicators are established in the first group ($t = 2.12$; $p \leq .05$).

його компонентами. За показниками самомотивації та саморелаксації перша група перевищує другу ($t = 2.48$; $p \leq .01$ та $t = 2.12$; $p \leq .05$), у якій зафіксовано вірогідно більші показники самовизначення ($t = 2.48$; $p \leq .01$). За складником самоуправління "Самоконтроль" вірогідні відмінності між групами були визначені за обома його компонентами: афективний самоконтроль переважає в першій групі ($t = 2.19$; $p \leq .05$), когнітивний – у другій ($t = 2.10$; $p \leq .05$).

Щодо складника самоуправління "Розвиток волі", відсутність значущих відмінностей між групами у показниках ініціативності та вольової активності ($t = .96$ та $t = .28$) свідчить про те, що досліджуваним як першої, так і другої групи, притаманними є енергійність, здатність ініціювати діяльність та продовжувати її виконання, активно трансформувати намір у дію, мета якої неодмінно є прийнятою особистістю. Здатність до концентрації виявилася більш властивою першій групі ($t = 2.47$; $p \leq .01$), представники якої з успіхом концентруються на процесі виконання діяльності, є більш здатними усунути з фокуса уваги різноманітні подразники, що стають перешкодами для отримання запланованого результату дій і досягнення мети.

У компоненті самоуправління "Чутливість до себе" лише здатність до інтеграції суперечностей виявляє вірогідні відмінності між першою та другою групами ($t = 2.07$; $p \leq .05$), тоді як за іншими її компонентами, а саме: орієнтацією на дії після невдач та конгруентністю до власних почуттів – відмінності рівня значущості не досягають ($t = .11$ та $t = .57$).

Відчуття загального життєвого стресу як складник самоуправління не передбачає аналізу проявів зовнішнього стресу й розкривається через такі компоненти, як орієнтація на дію в очікуванні успіху, котра демонструє більшу вираженість у першій групі ($t = 2.69$; $p \leq .01$), та орієнтація на подолання невдач, показники якої не виявляють суттєвих відмінностей між досліджуваними групами ($t = .16$).

Орієнтація на дію в разі успіху та невдачі репрезентується через вибір стратегії досягнення мети, обумовленої активністю чи пильністю. Активна стратегія, що формує регуляторний фокус просування, ґрунтується на визначенні вірогідності позитивного результату дій і підстав уникання негативних наслідків, стратегія пильності, яка формує регуляторний фокус профілактики на отриманні доказів

Table 2. Central tendencies and comparative analysis of the indicators of a regulatory focus in the researched groups

Таблиця 2. Центральні тенденції та порівняльне аналізування показників фокуса регуляції в досліджуваних групах

Scale Шкала	Group I: Перша група (n = 92)		Group II: Друга група (n = 90)		t	p
	M	SD	M	SD		
Promotion focus Фокус просування	21.34	.68	24.12	.96	2.36	.01
Prevention focus Фокус профілактики	18.68	1.13	15.85	.71	2.12	.05

Discussion

The job of employees of the National Police of Ukraine demands high levels of professional skills and competence. This is due to the constant probability of life- and health-threatening situations during the performance of official duties (Bondarenko et al., 2020). In the context of hostilities, the problems of physical readiness and psychological resistance to stress factors gain newfound relevance (Popovych et al., 2022; Prontenko et al., 2023); the emotional stability of police officers, their motivation for effective professional activity, and the ability to make decisions in new difficult conditions, etc. are becoming increasingly important (Shvets et al., 2020). The research has found that combatants are more inclined to identify those incentives that facilitate the performance of official activities, have a more developed ability to maintain a good mood, regulate their emotions in the process of achieving significant goals, and, if insufficient motivation, keep the desired level of activity necessary to perform current activities, subjectively reasoning the appropriateness of actions. Non-combatant police officers show greater autonomy, a professional goal's correlation with the personal position, and readiness to achieve goals significant for a particular context.

A more pronounced propensity for affective control inherent in the first group (see Tabl. 2) determines the police officers' orientation towards achieving a goal under extreme conditions, which is combined with the ability to overcome anxiety about a possible negative result and emotional readiness to perform tasks despite risk. Cognitive control, more evident in the second group, involves a developed ability to plan, plannedness

уникання негативного результату й превенції його виникнення в контексті наявної ситуації або в перспективі (Higgins, Pinelli, 2020).

Дискусія

Діяльність працівників Національної поліції України висуває високі вимоги до формування їхніх професійних навичок та компетенції персоналу. Це зумовлено постійною можливістю виникнення небезпечних для життя та здоров'я ситуацій під час виконання службових обов'язків (Bondarenko et al., 2020). В умовах ведення бойових дій актуалізуються проблеми фізичної готовності та психологічної стійкості до стресових факторів (Popovych et al., 2022; Prontenko et al., 2023); все більшого значення набуває емоційна стійкість працівників поліції, їх мотивація до ефективної професійної діяльності, здатність приймати рішення в нових складних умовах тощо (Shvets et al., 2020). Проведене дослідження показало, що комбатанти відрізняються більшою спроможністю виокремлювати ті стимули, котрі фасилітують виконання службової діяльності, більш розвинутою здатністю підтримувати позитивний настрій, регулювати власні емоції в процесі досягнення значущих цілей, і, за умови недостатньої мотивації, зберігати потрібний рівень активності, необхідної для виконання поточної діяльності, суб'єктивно вмотивовуючи для себе доцільність цих дій. Поліцейські-некомбатанти виявляють більшу автономність, більшу відповідність мети діяльності особистісній позиції та налаштованість на досягнення значущих у заданому контексті цілей.

Виявлена більш істотна здатність до афективного контролю, притаманна першій групі (див. табл. 2), зумовлює спрямованість поліцейських на досягнення мети в екстремальних

Self-Regulation and a Regulatory Focus of Combatant Police Officers

of a system of goals, specification of the stages of their achievement, identification of potential problems, and creation of algorithms for their solution.

Finding out the motivation of police officers and the conditions for their optimal involvement in performing official tasks, M. Molines et al. (2020) proposed to consider self-regulation prospects through a detailed study of a regulatory focus, which, in their opinion, is the leading component in generating the necessary level of motivation and involvement of specialists, whose professional activity is reflected in the motto: "To Protect and to Serve". It was analyzed how a regulatory focus (promotion or prevention) affects the ability to sacrifice oneself as a central component of a holistic motivation system in policing and the degree of specialists' dedication. A sample comprising more than one and a half thousand police officers showed the results which confirmed that both a promotion focus and a prevention focus have a positive effect on the readiness for self-sacrifice and motivation for public service, which emphasizes the crucial role of self-regulation in general and a regulatory focus in particular to stimulate the motivation of police officers.

According to E. Higgins (1997), a regulatory focus is associated with creative problem solving: the induction of a promotion focus contributes to finding a more rapid solution for a creative problem and formulating new solutions. The system of a regulatory focus consists of basic mechanisms that encourage a specific setting for information processing, and affective experiences provide additional information on the effectiveness/ineffectiveness of the chosen style of information processing to achieve the goal (Higgins, 1997). The findings of the present study allow us to state that both groups constructively assess the situation of failure, maintain an orientation towards continuing activities, given the experience of erroneous actions, as well as show independence from external pressure, subjectively differentiate significant life and professional meanings from imposed others' views, assessments, behavior strategies, coordinating actions with their principles and values. At the same time, it should be noted

умовах, що поєднується зі спроможністю долати тривогу щодо можливого негативного результату та емоційною готовністю виконувати завдання, незважаючи на ризик. Когнітивний контроль, більш виражений у другій групі, передбачає розвинуту здатність до планування, планомірність у побудуванні системи цілей, конкретизацію етапів їх досягнення, виявлення можливих проблем та вироблення алгоритмів їх розв'язання.

Дослідники M. Molines et al. (2020), з'ясовуючи мотивацію працівників поліції та умови їх оптимальної залученості до процесу виконання службових завдань, запропонували розглядати перспективи саморегуляції через детальне вивчення фокуса регуляції, котрий, на думку цих науковців, виступає провідним компонентом у генерації необхідного рівня мотивації й залучення фахівців, сутність професійної діяльності яких відображається в тезі: "Служити та захищати". Було досліджено, яким чином фокус регуляції (просування чи профілактики) впливає на здатність до самопожертви як центральної складової цілісної системи мотивації в діяльності поліціювання та міру залученості фахівців до цієї діяльності. На вибірці, що складалася більш, ніж із півтори тисячі поліціантів, було отримано результати, котрі підтвердили, що як фокус просування, так і фокус профілактики здійснюють позитивний вплив на здатність до самопожертви й мотивацію суспільного служіння, що підкреслює значущу роль саморегуляції в цілому та фокуса регуляції зокрема для стимулювання мотивації поліцейських.

Фокус регуляції, на думку E. Higgins (1997), пов'язаний із розв'язанням творчих завдань: індукція фокуса просування сприяє більш швидкому знаходженню рішення у творчому завданні та генерації нових варіантів рішень. Система регуляторного фокуса складається з базових механізмів, що спонукають до специфічного налаштування на обробку інформації, афективні переживання при цьому дають додаткову інформацію щодо ефективності/ неефективності обраного стилю обробки інформації для досягнення поставленої мети (Higgins, 1997). Отримані в нашому дослідженні результати дозволяють констатувати, що обидві групи конструктивно оцінюють ситуацію неспіху, зберігають орієнтацію на продовження діяльності із врахуванням досвіду помилкових дій, а також виявляють

that the ability to integrate conflicting feelings and thoughts and internalize contradictory experiences as an integral feature of reality through the prism of one's values is an essential characteristic of combatants.

The obtained results (Tabl. 1 and 2) also suggest that combatants in stressful situations requiring confronting significant external pressures show a heightened action orientation expecting success. At the same time, just as police officers who do not take a direct part in hostilities while performing an official duty, they are ready to overcome failures, constructively solve problems via analysis of the causes and content of erroneous actions, and consider the relevant experience when performing further tasks.

Considering the essence of differences in a regulatory focus, it can be noted that combatant police officers have a more developed system of preventing erroneous action, more pronounced vigilance, and a tendency to assess the consequences of activities with emotions. Police officers who do not directly participate in hostilities when performing their official duty demonstrate a higher sensitivity to success and positive outcomes of the actions performed, a more apparent tendency to experience dissatisfaction in their absence. This activates the willingness to make efforts, perseverance and motivation towards achieving success, and effective solutions and does not exclude risk-taking.

It is worth mentioning that the indicators of both the components of self-government and a regulatory focus obtained in the researched groups correspond to high and above-average levels. The research findings actualize the effectiveness of a promotion focus and a prevention focus in professional activities, namely, policing. Scientific studies of modern researchers prove that both a promotion focus and a prevention focus are unique factors in police officers' adapting to uncertainty amidst reform and organizational changes. The above scientific facts emphasize the special role of a regulatory focus in the awareness and adoption of innovative changes upon restructuring the traditional principles of organization of police activities (Tseng, Kang, 2008). In a study on the impact of a regulatory focus on the formation of a response to crime, B. O'Brien and D. Oyserman (2010) suggest that individuals with a promotion focus and a perception focus will assume different

незалежність від зовнішнього тиску, диференціюють суб'єктивно значущі життєві та професійні сенси від нав'язаних іншими поглядів, оцінок, стратегій поведінки, узгоджуючи дії з власними принципами та цінностями. Водночас слід зазначити, що здатність інтегрувати суперечливі за змістом відчуття та думки, інтеріоризувати суперечливий досвід як невід'ємну ознаку реальності через призму власних цінностей виступає суттєвою характеристикою комбатантів.

Отримані результати (див. табл. 1 і 2) також дозволяють стверджувати, що комбатанти в стресових ситуаціях, котрі вимагають протистояння значному зовнішньому пресингу, виявляють посилену орієнтацію на дію, очікуючи успіху. При цьому так само як і поліцейські, котрі, виконуючи службовий обов'язок, не беруть безпосередньої участі в бойових діях, вони готові долати невдачі, конструктивно розв'язувати проблеми на ґрунті аналізу причин і змісту помилкових дій та брати до уваги цей досвід при виконанні подальших завдань.

Зважаючи на сутність отриманих відмінностей фокуса регуляції, можна зазначити, що поліцейські-комбатанти характеризуються більш розвинутою системою профілактики помилкових дій, більш вираженими пильністю та схильністю до емоційної оцінки наслідків діяльності. Поліцейські, котрі, виконуючи службовий обов'язок, не беруть безпосередньої участі в бойових діях, виявляють вищу чутливість до успіху й позитивних наслідків виконуваних дій, більшу схильність до переживання незадоволеності в разі їх відсутності, що активізує готовність докладати зусилля, наполегливість і мотивацію діяльності, спрямованої на успішне досягнення мети, ефективне вирішення завдань і не виключає прийняття ризику.

Маємо також зазначити, що показники як складових самоуправління, так і фокуса регуляції, одержані в обох групах, відповідають високому рівню та його межі із середнім. Отримані в дослідженні результати актуалізують питання щодо ефективності фокуса просування та фокуса профілактики у професійній діяльності, зокрема в діяльності поліціювання. Наукові напрацювання сучасних дослідників свідчать про те, що як фокус просування, так і фокус профілактики є індивідуально своєрідними чинниками адаптації працівників поліції до невизначеності в умовах реформування та організаційних змін. Ці

Self-Regulation and a Regulatory Focus of Combatant Police Officers

roles in perception and response to crime. According to these authors, the former will take up the “sword of accusation”, while the latter will take up the “shield of defense”, which indicates the connection between a promotion focus and the confidence in the need to find and punish the offender, while a prevention focus is related to the desire to prevent the crime and protect the victim.

Therefore, in addition to exclusively professional training, the accumulation of specific knowledge, and the cultivation of abilities and skills, psychological monitoring of the development of professionally important qualities becomes essential. The latter should include the ability to maintain the optimal functioning of all levels of self-government and the balance of a self-regulatory focus.

In the present research, attention is paid to the psychological phenomena that are currently insufficiently examined in modern legal psychology. We consider it necessary to point out that the paper has some limitations. First, it is desirable to expand the sample. Secondly, the research groups are heterogeneous in age, professional experience, and combat experience of the respondents. It is advisable to formulate criteria that will allow differentiation of the group of combatants for a more detailed analysis of the functioning of the subjects' self-government and regulatory focus. Thus, overcoming the above limitations determines the prospects for further research on the problem under consideration.

Conclusions

It has been established that self-regulation and a regulation focus have crucial regulatory impact on the manifestations of individual activity in various spheres of life, including professional policing, especially in conditions of warfare. The conducted empirical research revealed significant differences in the functioning of the components of self-regulation and a regulatory focus of police combatants of the special purpose regiment who are directly involved in active hostilities and police officers performing their official duties outside the territory of hostilities, as follows:

– it has been determined that combatants have a more express ability to identify the existing opportunities for intensifying actions, the ability to regulate emotional states during actions aimed at achieving a crucial goal. They also demonstrate the ability to keep a positive emotional attitude,

наукові факти підкреслюють особливу роль фокуса регуляції в усвідомленні та прийнятті інноваційних змін у процесі перебудови традиційних принципів діяльності поліцейської організації (Tseng, Kang, 2008). У дослідженні, присвяченому виявленню впливу фокуса регуляції на формування реакції на злочин, В. O'Brien та D. Oyserman (2010) вказують на вірогідність того, що особи з фокусом просування та фокусом профілактики у сприйнятті та відповіді на злочин приймуть на себе різні ролі. За висловом цих авторок, перші візьмуть до рук “меч звинувачення”, другі – “щит оборони”, що свідчить про зв'язок фокуса просування із впевненістю в необхідності знайти та покарати злочинця, тоді як фокус профілактики є пов'язаним із прагненням попередити злочин та захистити жертву.

Отже, окрім суто професійної підготовки, накопичення професійних знань, формування вмінь і навичок, набуває актуальності психологічний моніторинг рівня розвитку професійно важливих якостей, до яких слід віднести спроможність підтримувати оптимальне функціонування всіх ланок самоуправління та баланс фокуса саморегуляції.

У проведеному нами дослідженні увага була зосереджена на вивченні психологічних феноменів, котрі наразі залишаються недостатньо висвітленими в сучасній юридичній психології. Вважаємо за необхідне зауважити, що презентованому дослідженню притаманні певні обмеження. По-перше, бажано збільшити обсяг вибірки. По-друге, досліджувані групи є неоднорідними за віком, професійним стажем і бойовим досвідом респондентів. Доцільно сформулювати критерії, котрі дозволять диференціювати групу комбатантів із метою більш детального аналізу особливостей функціонування самоуправління та фокуса регуляції в цих досліджуваних. Таким чином, подолання зазначених обмежень визначає перспективи подальших дослідницьких розвідок у контексті окресленої в цій статті проблеми.

Висновки

Установлено, що самоуправління та фокус регуляції здійснюють значущий регулятивний вплив на вияви активності особистості в різних сферах життєдіяльності, у тому числі в професійній діяльності поліції, зокрема в умовах війни. Проведене емпіричне дослідження виявило суттєві відмінності у функціонуванні

and maintain the necessary degree of activity, which ensures the successful completion of tasks, thereby overcoming insufficient motivation and formulating subjectively significant motives for relevant actions;

- it has been established that the subjects show a more expressive focus on the goal, the ability to perform tasks under conditions of the risk, neutralize the impact of obstacles inhibiting efforts to attain the desired result, and cope with anxiety about the likelihood of negative consequences;

- it has been found that combatants regard conflicting experience following their values – it is integral to real life and is realized through a more developed ability to integrate rueful feelings and conflicting ideas;

- it has been discovered that the combatants have an expressive action orientation in anticipation of success. Representatives of the relevant group are distinguished by greater vigilance and emotional assessment of performance outcome, as well as a more advanced system for preventing erroneous actions;

- it has been determined that police officers who do not directly participate in hostilities while performing their official duty have greater autonomy, better planning ability, ordered processes for designing goals important from an appropriate perspective consistent with the personal position, determination of ways to achieve them, obstacle monitoring and solutions to overcome them;

- it has been established that non-combatant police officers have a more pronounced orientation towards positive performance, which increases perseverance and intensifies motivation for success, willingness to take risks, readiness to implement plans, and effective task completion.

Thus, it has been empirically proven that both combatant police officers and police officers not involved in active hostilities have a peculiar to each group combination of components of self-regulation and a regulatory focus. The constellation of features characteristic of the first group serves as a psychological basis for managing activities and behavior under extreme conditions and external pressure, which trigger tension, contradictory experiences, as well as a regulatory attitude to prevent losses and failure of actions. The regulation structure in the second group ensures the implementation of the current activity, its planned performance, dealing with

складників самоуправління та фокуса регуляції в поліцейських-комбатантів полку особливого призначення, які беруть безпосередню участь в активних бойових діях, та працівників поліції, котрі виконують службовий обов'язок поза територією бойових дій, а саме:

- визначено, що для комбатантів більш характерною є здатність ідентифікувати наявні можливості інтенсифікації здійснюваної діяльності, спроможність регулювати емоційні стани під час дій, спрямованих на реалізацію значущої мети, й зберігати позитивну емоційну налаштованість, підтримувати потрібну міру активності, яка забезпечує успішне виконання завдань, що дозволяє долати недостатню мотивацію й формувати суб'єктивно значущі мотиви необхідних дій;

- встановлено, що ці досліджувані виявляють більшу зорієнтованість на мету, здатність до виконання завдань в умовах ризику, до нейтралізації впливу перешкод, що гальмують зусилля, спрямовані на досягнення бажаного результату, до подолання почуття тривоги стосовно вірогідності негативних наслідків;

- виявлено, що суперечливий досвід оцінюється комбатантами відповідно до власних цінностей і виступає невід'ємним від реального життя, що забезпечується більш розвинутою здатністю до інтеграції переживань та ідей суперечливого змісту;

- з'ясовано, що комбатантам притаманною є більш істотна орієнтація на дію в очікуванні успіху. Представники цієї групи відрізняються більшою пильністю та емоційною забарвленістю оцінки результатів дій, а також більш досконалою системою запобігання помилковим діям;

- визначено, що поліцейські, котрі, виконуючи службовий обов'язок, не беруть безпосередньої участі в бойових діях, відрізняються більшою автономністю, більш досконалою здатністю до планування, впорядкованістю процесів конструювання важливих у відповідному ракурсі цілей, узгоджених із особистісною позицією, визначення шляхів їх реалізації, моніторингом перешкод та пошуком можливостей їх подолання;

- встановлено, що в поліцейських-некомбатантів більш виражена орієнтація на позитивні результати діяльності, яка підвищує наполегливість і посилює мотивацію успіху, готовність до прийняття ризику, налаштованість на втілення планів, результативне виконання завдань.

problems, and overcoming difficulties that result in the effectiveness of actions and achievement of success, which determine positive emotional self-esteem and motivate the subjects for future work and risk-taking.

The promotion of further relevant research will not only enrich the theoretical understanding of the problem under consideration but also allow using obtained empirical data in applied police psychology, including under war conditions.

References

- Baumann, N., & Kuhl, J. (2005) How to Resist Temptation: The Effects of External Control Versus Autonomy Support on Self-Regulatory Dynamics. *Journal of Personality*, 73(2), 443–470. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2005.00315.x>
- Baumeister, R. F., Vohs, K. D., & Tice, D. M. (2007). The strength model of self-control. *Current Directions in Psychological Science*, 16(6), 351–355. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2007.00534.x>
- Bondarenko, V. Okhrimenko, I., Yevdokimova, O., Sydoruk, N., Dzhezhyk, O., Boichuk, I., ... Bloshchynskyi, I. (2020). Professional skills and competencies of the future police officers. *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 9(5), 35–43. URL: <http://www.ijaep.com/index.php/IJAE/article/view/975>
- Carver, C. S., & Scheier, M. F. (1998). *On the self-regulation of behavior*. Cambridge University Press <https://doi.org/10.1017/CBO9781139174794>
- Crowe, E., & Higgins, E. T. (1997). Regulatory focus and strategic inclinations: Promotion and prevention in decision-making. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 69(2), 117–132. <https://doi.org/10.1006/obhd.1996.2675>
- Deckha, N. (2020). The fourth Industrial Revolution, human skills, and online learning: Notes from the higher educational experiences of police officers. *International Journal on Innovations in Online Education*, 4(4). <https://onlineinnovationsjournal.com/streams/editor-s-choice-articles/13940d146e995fa8.html>
- Shvets, D. Yevdokimova, O., Okhrimenko, I., Ponomarenko, Y., Aleksandrov, Y., Okhrimenko, S., & Pronenko, K. (2020). The New Police Training System: Psychological Aspects. *Postmodern Openings*, 11(SI 1), 200–217. <https://doi.org/10.18662/po/11.1sup1/130>
- Higgins, E. T., Friedman, R. S., Harlow, R. E., Idson, L. C., Ayduk, O. N., & Taylor, A. (2001). Achievement orientations from subjective histories of success: Promotion pride versus prevention pride. *European Journal of Social Psychology*, 31(1), 3–23. <https://doi.org/10.1002/ejsp.27>
- Higgins, E. T., & Tykocinski, O. (1992). Self-discrepancies and biographical memory:

Отже, емпірично доведено, що в поліцейських-комбатантів і працівників поліції, які не беруть участі в активних бойових діях, спостерігається своєрідне для кожної групи поєднання складників самоуправління та фокуса регуляції. Констеляція ознак, характерних для першої групи, виступає психологічним підґрунтям управління діяльністю й поведінкою в екстремальних умовах, в ситуаціях зовнішнього тиску, які виступають джерелом напруги та суперечливих переживань, а також регулятивною налаштованістю на попередження втрат і неуспіху дій. Структура регуляції у другій групі уможливорює виконання поточної діяльності, її планомірне здійснення, розв'язання проблем і подолання труднощів, що забезпечує результативність дій і досягнення успіху, які зумовлюють позитивну емоційну самооцінку та мотивують цих досліджуваних на подальшу роботу й прийняття ризику.

Розгортання подальших досліджень в обраному напрямку не тільки збагатить теоретичне розуміння розроблюваної проблеми, але й надасть можливість використання отриманих емпіричних даних у прикладній психології поліціювання, у тому числі в умовах війни.

Список використаних джерел

- Baumann N., Kuhl J. How to Resist Temptation: The Effects of External Control Versus Autonomy Support on Self-Regulatory Dynamics. *Journal of Personality*. 2005. Vol. 73(2). P. 443–470. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2005.00315.x>
- Baumeister R. F., Vohs K. D., Tice D. M. The strength model of self-control. *Current Directions in Psychological Science*. 2007. Vol. 16(6). P. 351–355. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2007.00534.x>
- Bondarenko V., Okhrimenko, I., Yevdokimova, O., Sydoruk, N., Dzhezhyk, O., Boichuk, I., Kalashnik, N., Kozlovets, M., Slyusar, V., Pavlenko, V., Biruk, N., Verbovskyi, I., Bloshchynskyi, I. Professional skills and competencies of the future police officers. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 2020. Vol. 9(5). P. 35–43. URL: <http://www.ijaep.com/index.php/IJAE/article/view/975>
- Carver C. S., Scheier M. F. *On the self-regulation of behavior*. Cambridge University Press. 1998. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139174794>
- Crowe E., Higgins E. T. Regulatory focus and strategic inclinations: Promotion and prevention in decision-making. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*. 1997. Vol. 69(2). P. 117–132. <https://doi.org/10.1006/obhd.1996.2675>
- Deckha N. The fourth Industrial Revolution, human skills, and online learning: Notes from the higher educational experiences of police officers. *International Journal on Innovations in Online Education*. 2020. Vol. 4, №4. URL: <https://>

- Personality and cognition at the level of psychological situation. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18(5), 527–535. <https://doi.org/10.1177/0146167292185002>
- Higgins, E. T. (1997). Beyond pleasure and pain. *American Psychologist*, 52(12), 1280–1300. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.52.12.1280>
- Higgins, E. T. (2000). Making a good decision: Value from fit. *American Psychologist*, 55, 1217–1230. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1>
- Higgins, E. T., & Pinelli, F. (2000). Regulatory focus and fit effects in organizations. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 7, 25–48. <https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-012119-045404>
- Higgins, E. T. (1998). Promotion and prevention: Regulatory focus as a motivational principle. In M. P. Zanna, (Ed.), *Advances in experimental social psychology*, 30, 1–46. New York: Academic Press.
- Halian, I., Popovych, I., Huias, I., Serbin, Iy., Vyshnevsk, O., Kovalchuk, Z., & Pyslar, A. (2023a). Correlation between personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(5), 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian, I., Popovych, I., Vovk, V., Kariyev, A., Poleshchuk, L., & Halian, O. (2023b). Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(7), 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Kuhl, J., & Beckmann, J. (1994). Action and state orientation: Psychometric properties of the action control scales (ACS-90). In J. Kuhl (Ed.), *Volition and personality: Action versus state orientation*. (pp. 47–59). Göttingen, Germany: Hogrefe.
- Kuhl, J., & Fuhrman, A. (1998). Decomposing self-regulation and self-control: The Volitional Components Inventory. In J. Heckhausen & C. Dweck (Eds.), *Motivation and self-regulation across the life span* (pp.15–49). New York, NY: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511527869.003>
- Kuhl, J., & Koole, S. L. (2004). Workings of the will: A functional approach. In J. Greenberg, S. L. Koole & T. Pyszczynski (Eds.), *Handbook of experimental existential psychology*. (pp. 411–430). New York, NY: Guilford Press.
- Kuhl, J., Quirin, M., & Koole, S. L. (2021). The functional architecture of human motivation: Personality systems interactions theory. *Advances in motivation science*, 8, 1–62. <https://doi.org/10.1016/bs.adms.2020.06.001>
- Leventhal, H., Brissette, I., & Leventhal, E. A. (2003). The common-sense model of self-regulation of health and illness. In L. D. Cameron & H. Leventhal (Eds.), *The self-regulation of health and illness behavior*. (pp. 42–65). Routledge. <https://psycnet.apa.org/record/2003-88028-003>
- onlineinnovationsjournal.com/streams/editor-s-choice-articles/13940d146e995fa8.html
- Shvets D., Yevdokimova O., Okhrimenko I., Ponomarenko Y., Aleksandrov Y., Okhrimenko S., Prontenko K. The New Police Training System: Psychological Aspects. *Postmodern Openings*. 2020. Vol. 11(SI 1). P. 200–217. <https://doi.org/10.18662/po/11.1sup1/130>
- Higgins E. T., Friedman R. S., Harlow R. E., Idson L. C., Ayduk O. N., Taylor A. Achievement orientations from subjective histories of success: Promotion pride versus prevention pride. *European Journal of Social Psychology*. 2001. Vol. 31(1). P. 3–23. <https://doi.org/10.1002/ejsp.27>
- Higgins E. T., Tykocinski O. Self-discrepancies and biographical memory: Personality and cognition at the level of psychological situation. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 1992. Vol. 18(5). P. 527–535. <https://doi.org/10.1177/0146167292185002>
- Higgins E. T. Beyond pleasure and pain. *American Psychologist*. 1997. Vol. 52(12). P. 1280–1300. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.52.12.1280>
- Higgins E. T. Making a good decision: Value from fit. *American Psychologist*. 2000. Vol. 55. P. 1217–1230. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1>
- Higgins E. T., Pinelli F. Regulatory focus and fit effects in organizations. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*. 2000. Vol.7. P. 25–48. <https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-012119-045404>
- Higgins E. T. Promotion and prevention: Regulatory focus as a motivational principle. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 30, pp. 1–46). New York: Academic Press. 1998.
- Halian I., Popovych I., Huias I., Serbin Iy., Vyshnevsk, O., Kovalchuk Z., Pyslar A. Correlation between personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023a. Vol. 23(5). P. 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian I., Popovych I., Vovk V., Kariyev A., Poleshchuk L., Halian O. Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023b. Vol. 23(7). P. 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Kuhl J., Beckmann J. (1994). Action and state orientation: Psychometric properties of the action control scales (ACS-90). *Volition and personality: Action versus state orientation*. Eds. J. Kuhl, Göttingen, Germany: Hogrefe, P. 47–59.
- Kuhl J., Fuhrman A. Decomposing self-regulation and self-control: The Volitional Components Inventory. *Motivation and self-regulation across the life span* / Eds. J. Heckhausen, C. Dweck. N.Y., NY, US: Cambridge University Press. 1998. P. 15–49. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511527869.003>
- Kuhl J., Koole S. L. Workings of the will: A functional approach. *Handbook of experimental existential psychology* / Eds. J. Greenberg, S.L. Koole, T. Pyszczynski. N.Y.: Guilford Press, 2004. P. 411–430.
- Kuhl J., Quirin M., Koole S. L. The functional architecture of human motivation: Personality systems

Self-Regulation and a Regulatory Focus of Combatant Police Officers

- Mabry, K. (2017). Why today's police officer should be required to be college-educated. *Campus Security Report*, 14(3), 6–7. <https://doi.org/10.1002/casr.30282>
- Molden, D. (2012). Motivated strategies for judgment: How preferences for particular judgment processes can affect judgment outcomes. *Social and Personality Psychology Compass*, 6/2, 156–169. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2011.00424.x>
- Molines, M., Mifsud, M., & Perrier, A. (2020). Motivated for Serving: the Impact of Self-Regulatory Focus on Self-Sacrifice and Engagement. *Academy of Management Proceedings*, 1. <https://doi.org/10.5465/AMBPP.2020.12157abstract>
- O'Brien, B., & Oyserman, D. (2010). The shield of defense or the sword of prosecution? How self-regulatory focus relates to responses to crime. *Journal of Applied Social Psychology*, 40(8), 1849–1867. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2010.00642.x>
- Popovych, I., Halian, I., Lialiuk, G., Chopyk, R., Karpenko, Ye., & Melnyk, Yu. (2022). Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(7), 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Prokhorenko, L., Popovych, I., Sokolova, H., Chumaieva, Yu., Kosenko, Yu., Razumovska, T., & Zasenkov, V. (2023). Gender differentiation of self-regulating mental states of athletes with disabilities: comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(2), 349–359. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.02042>
- Prontenko, K. V., Okhrimenko, I. M., Yevdokimova, O. O., Mannapova, K. R., Filonenko, V. M., Tverdokhvalova, I. L., & Bondarenko, L. O. (2023). Peculiarities of Formation of Cadets' Psychological Resilience and Physical Readiness for Combat Stress. *Wiadomości lekarskie*, 76(6), 1450–1456. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/37463381/>
- Shevchenko, R., Hrys, A., Pavliuk, M., Stynska, V., Babiak, O., Zavatskyi, V., & Popovych, I. (2020). A Research of Post-Traumatic Stress and Adaptation Disorders of Servicemen after Being in a Combat Situation at the Hospitalization Stage. *Revista Inclusiones*, 7(4), 74–87. <https://revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1539>
- Tseng, H. C., & Kang, L. M. (2008). How does regulatory focus affect uncertainty towards organizational change? *Leadership & Organization Development Journal*, 29(8), 713–731. <https://doi.org/10.1108/01437730810916659>
- interactions theory. *Advances in motivation science*. 2021. Vol. 8. P. 1–62. <https://doi.org/10.1016/bs.adms.2020.06.001>
- Leventhal H., Brissette I., Leventhal E. A. The common-sense model of self-regulation of health and illness. In L. D. Cameron & H. Leventhal (Eds.). *The self-regulation of health and illness behaviour* (pp. 42–65). Routledge. 2003. <https://psycnet.apa.org/record/2003-88028-003>
- Mabry K. Why today's police officer should be required to be college-educated. *Campus Security Report*. 2017. Vol. 14(3). P. 6–7. <https://doi.org/10.1002/casr.30282>
- Molden D. Motivated strategies for judgment: How preferences for particular judgment processes can affect judgment outcomes. *Social and Personality Psychology Compass*. 2012. Vol. 6/2. P. 156–169, <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2011.00424.x>
- Molines M., Mifsud M., Perrier A. Motivated for Serving: the Impact of Self Regulatory Focus on Self-Sacrifice and Engagement. *Academy of Management Proceedings*. 2020. Vol. 1. <https://doi.org/10.5465/AMBPP.2020.12157abstract>
- O'Brien B., Oyserman D. The shield of defense or the sword of prosecution? How self-regulatory focus relates to responses to crime. *Journal of Applied Social Psychology*. 2010. Vol. 40(8). P. 1849–1867. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2010.00642.x>
- Popovych I., Halian I., Lialiuk G., Chopyk R., Karpenko Ye., Melnyk Yu. Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022. Vol. 22(7). P. 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Prokhorenko L., Popovych I., Sokolova H., Chumaieva Yu., Kosenko Yu., Razumovska T., Zasenkov V. Gender differentiation of self-regulating mental states of athletes with disabilities: comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023. Vol. 23(2). P. 349–359. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.02042>
- Prontenko K. V., Okhrimenko I. M., Yevdokimova O. O., Mannapova K. R., Filonenko V. M., Tverdokhvalova I. L., Bondarenko L. O. Peculiarities of Formation of Cadets' Psychological Resilience and Physical Readiness for Combat Stress. *Wiadomości lekarskie*. 2023; Vol. 76(6). P. 1450–1456. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/37463381/>
- Shevchenko R., Hrys A., Pavliuk M., Stynska V., Babiak O., Zavatskyi V., Popovych I. A Research of Post-Traumatic Stress and Adaptation Disorders of Servicemen after Being in a Combat Situation at the Hospitalization Stage. *Revista Inclusiones*. 2020. Vol. 7(4). P. 74–87. <https://revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1539>
- Tseng H. C., Kang L. M. How does regulatory focus affect uncertainty towards organizational change? *Leadership & Organization Development Journal*. 2008. Vol. 29(8). P. 713–731. <https://doi.org/10.1108/01437730810916659>

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-16>

How to Cite (Style APA):

Zarichanskyi, O. (2024). Social and Individual-Psychological Factors of an Individual's Propensity for Corrupt Behavior. *Insight: the psychological dimensions of society*, 11, 300–320. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-16>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Зарічанський О. Соціальні та індивідуально-психологічні чинники схильності особистості до корупційної поведінки. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2024. № 11. С. 300–320. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-16>

UDC 323.3-057.34:347.56:159.9.072

Social and Individual-Psychological Factors of an Individual's Propensity for Corrupt Behavior

Соціальні та індивідуально-психологічні чинники схильності особистості до корупційної поведінки

Received: December 29, 2023

Accepted: April 26, 2024

Oleh Zarichanskyi*

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate
Professor, Senior Researcher,
Department of problems of informational
and psychological
confrontation of the research center,
Military Institute of Taras Shevchenko
National University of Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-6934-9521>

Олег Зарічанський*

кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
відділ проблем інформаційно-
психологічного протидіяння науково-
дослідного центру,
Військовий інститут
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-6934-9521>

Abstract

The article presents the results of a study of social and psychological elements associated with corrupt behavior. **The aim** of the study is to analyze the social and individual-psychological factors associated with corrupt actions and to investigate the relationship between the Dark Triad traits and an individual's propensity for corrupt behavior. **Methods:** The Short Dark Triad questionnaire by D. Paulhus and K. Williams (2002), A. Furnham "Money Attitude and Behaviour Scale" (modified version by M. Simkiv (2012) "Money Perceptions and Behavior Scale"). **Results.** Power, the characteristics

Анотація

У статті наведено результати дослідження соціальних та психологічних чинників, які пов'язані з корупційною поведінкою. **Метою** дослідження є аналізування соціальних та індивідуально-психологічних чинників, пов'язаних із корупційними діями, й дослідження зв'язку між рисами темної тріади та схильністю індивіда до корупційної поведінки. **Методи.** Короткий опитувальник темної тріади D. Paulhus, K. Williams (2002) та методика А. Фернема "Шкала грошових переконань та поведінки" (модифікований варіант М. Сімків (2012) "Шкала грошових уявлень та поведінки").

* Corresponding Author: olegzarvin69@gmail.com

* Автор-кореспондент: olegzarvin69@gmail.com

of a corrupt person (egocentrism, lack of guilt), moral traits (manipulativeness, tendency to use others to further one's own goals), self-esteem traits (negative self-esteem or guilt), and a variety of individual personality traits (such as Machiavellianism, narcissism, and psychopathy) are all proven to be causes of corrupt behavior. Empirical research has demonstrated a relationship between the Dark Triad qualities and various money attitudes, which in turn enables the prediction of corrupt conduct proclivity. The Dark Triad characteristics have been shown to be predictive of financial manipulation and anxiety. **Discussion and conclusions:** It is clarified that maladaptive moral dysfunction, a lack of empathy, the pursuit of profit, an urge for control and power, a low degree of fear of punishment, and the impacts of group influence are the social, psychological, and individual components of corrupt behavior. These variables, together with cultural, social, and economic variables, influence how likely it is for someone to engage in corrupt activity. A tendency toward corrupt behavior is also linked to aspects of money behavior and the Dark Triad qualities. Research indicates that persons with a strong Machiavellian streak are more likely to employ financial tactics and behaviors that include manipulating or taking advantage of others. Narcissists frequently use enrichment to increase their sense of self-worth. Psychopaths' lack of empathy and capacity for taking advantage of others makes them more likely to make hazardous financial judgments and to manipulate money.

Keywords: corrupt behavior, the Dark Triad, Machiavellianism, narcissism, psychopathy, money attitudes.

Introduction

According to the latest available data from Transparency International (2022), an international anti-corruption organization and researches of the level of corruption, every fourth person in the world admits to having given a bribe to a public official at least once in their life. Ukraine is ranked among the forty countries with the highest corruption risks. This hinders its economic and social development.

Large amounts of money are being directed to Ukraine to implement various institutional measures to reduce corruption, but the results of these efforts are less than expected. Reducing corruption is an urgent task for many countries, especially considering its negative impact on economic growth, trust in government, quality of public service, environmental impact, investment and trade, as well as on the progression of inequality.

Результат. Обґрунтовано, що корупційну поведінку зумовлює фактор влади (сили), особистісні риси корумпованої особистості (егоцентризм, відсутність почуття провини), моральні риси (маніпулятивність, схильність використовувати інших для досягнення власних цілей) та характеристики самооцінки (негативної самооцінки чи відчуття провини), а також низка індивідуальних рис особистості, таких як макіавелізм, нарцисизм, психопатія. Емпірично встановлено кореляційний зв'язок між рисами "темної тріади" та типами грошових настановлень, що в свою чергу дозволяє прогнозувати схильність до корупційної поведінки. Встановлено, що риси темної тріади є предикторами фінансової тривоги та фінансових маніпуляцій.

Дискусія і висновки. Пояснено, що соціальні та психологічні чинники корупційної поведінки, це – дезадаптований моральний розлад, низький рівень емпатії, пошук вигоди, потреба в контролі та владі, низький рівень страху перед покаранням, ефекти групового впливу. Ці чинники взаємодіють із культурними, соціальними та економічними чинниками, визначаючи, наскільки індивід може бути схильним до корупційної поведінки. Аспекти грошової поведінки та риси темної тріади також пов'язані зі схильністю до корупційної поведінки. З'ясовано, що особи з вираженим макіавеллізмом більш схильні до фінансових стратегій та дій через маніпуляції або використання інших. Нарциси схильні підвищувати власну самооцінку через збагачення. Психопати більш схильні до ризикованих фінансових рішень і фінансової маніпуляції через брак емпатії та здатність використовувати інших.

Ключові слова: корупційна поведінка, темна тріада, макіавеллізм, нарцисизм, психопатія, грошові настановлення.

Вступ

Згідно з останніми доступними даними міжнародної організації боротьби з корупцією та дослідження рівня корупції Transparency International (2022), кожна четверта людина у світі визнає, що хоч раз у житті давала хабар представникам органів державної влади. Україна в рейтингу сприйняття корупції перебуває серед сорока держав з найвищими корупційними ризиками. Це гальмує її економічний та соціальний розвиток.

Великі кошти спрямовуються в Україну для реалізації різних інституційних заходів зі скорочення корупції, але результати цих зусиль є меншими, ніж очікувалося. Скорочення

Corruption undermines trust, weakens democracy, hinders the country's economic development, and further exacerbates poverty and social stratification of the population. At the same time, stereotypes of tolerance towards corruption are becoming stronger in society. It has been found that certain segments of the population choose corrupt ways to solve everyday problems. For a person who knows that a bribe is given in a particular situation it is psychologically very difficult to overcome conformist inclinations and act differently. At the rational level, a person may well understand that giving a bribe is humiliating, immoral, and even illegal, but at the level of psychological factors that determine their behavior, they succumb to "tradition". The prevalence of corruption and the tolerance towards it within the population, especially in specific spheres of public life, acts on an individual as a cultural norm (Zarichanskyi, 2022). The more a person perceives their colleagues as corrupt, the more likely they are to commit a corrupt action in the future (Dong et al., 2012). If a person feels that they are in a corrupt environment, they are more likely to be unaware of the consequences of their exposure and increasingly uncertain about their own beliefs about what constitutes dishonesty. Thus, social distrust arises, perceptions of social norms are distorted, and an environment favorable to illegal and/or dishonest actions is created (Gino et al., 2009).

In the research of the impact of situational variables on corrupt behavior in organizations, researcher T. Rabl (2011) emphasized the importance of considering the interdependence of various factors to understand corrupt behavior. Such behavior is the result of a complex interaction between psychological constructs of emotions, cognitions, or volition, which influence the decision-making process of individuals.

Researchers X. Tan et al. (2016) demonstrated that the justification of the system in which a person lives is associated with a tolerant perception of corruption. It was shown that trust in institutions mediates this connection. System justification was defined as the motivation to consciously or unconsciously maintain social stability, even when someone's interests are restricted. In a similar study, X. Tan et al. (2016)

корупції є нагальним завданням для багатьох країн, особливо з урахуванням її негативного впливу на економічне зростання, довіру до уряду, якість надання державних послуг, вплив на навколишнє середовище, інвестиції та торгівлю, а також на прогресування нерівності.

Корупція підриває довіру, послаблює демократію, перешкоджає економічному розвитку країни, ще більше посилює бідність і соціальне розшарування населення. Водночас у суспільстві ще міцніють стереотипи толерантності стосовно корупції. З'ясовано, що певні верстви населення обирають корупційні шляхи вирішення повсякденних проблем. Людині, яка знає що в конкретній ситуації дають хабар, дуже важко психологічно перебороти в собі конформістську схильність і вчинити не так, як це робить решта. На раціональному рівні людина може добре розуміти, що давати хабар – це принизливо, аморально і навіть протиправно, але на рівні психологічних чинників, що зумовлюють її поведінку, піддається "традиції". Розповсюдженість корупції й толерантність до неї населення, особливо в окремих сферах суспільного життя, діє на окрему особистість як культурна норма (Зарічанський, 2022). Чим більше людина сприймає своїх колег як корумпованих, тим більша ймовірність того, що вона вчинить корупційну дію в майбутньому (Dong et al., 2012). Якщо людина відчуває, що знаходиться у корумпованому середовищі, вона з більшою ймовірністю не усвідомлює наслідків свого викриття та все частіше невпевнена у власних переконаннях щодо того, що таке нечесність. Таким чином, виникає соціальна недовіра, спотворюються сприйняття соціальних норм і створюється сприятливе середовище для здійснення незаконних та/або нечесних дій (Gino et al., 2009).

У дослідженні впливу ситуативних змінних на корупційну поведінку в організаціях дослідник T. Rabl (2011) підкреслив важливість урахування взаємозалежності різних чинників для розуміння корупційної поведінки. Така поведінка є результатом складного взаємозв'язку між психологічними конструктами емоцій, когніцій або волі, що впливають на процес прийняття рішень окремими особами.

Дослідники X. Tan et al. (2016) доказали, що виправдання системи, в якій живе людина,

noted that authoritarianism, characterized by perceiving the world as a dangerous and threatening place, tends to legitimize traditional norms and authority, also being linked to a greater propensity for corruption. Undoubtedly, people's worldview determines their emotions, thoughts, and actions. In the study by V. Bai et al. (2016), it was demonstrated that belief in a just world contributes to the reduction of corruption, which in turn leads to a decrease in intentions to engage in corrupt actions. Thus, if the environment is perceived as highly corrupt, the inclination towards such behavior will rapidly increase. Similarly, when giving bribes, people exhibit another aspect of their behavior closely linked to their perception of the norms and rules by which they live (Guerrero et al., 2008). If there is a low level of respect for the law, the benefits of corrupt behavior will be greater. Awareness that others behave dishonestly contributes to the further spread of such behavior.

Social factors of corrupt behavior lie in certain traditions and values that may contribute to the emergence of corruption or create a favorable ground for corrupt practices. Among these factors are personal connections and clan mentality, mutual benefit of corrupt practices, societal tolerance for legal violations, perception of corruption as a norm, and distrust in the justice system. Among the psychological factors of corrupt behavior, M. Kikalishvili (2023) identifies distribution of responsibilities, guilt, fear of punishment, disappointment, the desire for success, as well as attitudes and values. From the psychologists' perspective, corrupt behavior as a phenomenon may result from the combined influence of factors that, in a certain quantity and strength, create a critical mindset. There is empirical evidence that the "moral scale of values" in society is distorted, simultaneously distorting the sense of justice. Psychologist D. Myers (1994), in his research, emphasizes that "decent" people may become corrupt due to excessive social pressure. People always want to be wealthy and try to obtain money and other valuables in various ways. Therefore, family members often exert pressure on individuals working in government structures or related to them, aiming to acquire money, valuables, privileges by any means.

пов'язане з толерантним сприйняттям корупції. Показано, що довіра до інституцій опосередковує цей зв'язок. Виправдання системи було визначено як мотивація свідомо чи несвідомо підтримувати соціальну стабільність, навіть коли чийсь інтереси обмежуються. У схожому дослідженні вчені X. Tan et al. (2016) зазначили, що авторитаризм, який характеризується сприйняттям світу як небезпечного і загрозового місця, прагне легітимізувати традиційні норми і владу, також пов'язаний із більшою схильністю до корупції. Без сумніву, бачення світу людьми визначає їхні емоції, думки і дії. У дослідженні В. Bai et al. (2016) продемонстровано, що віра у справедливий світ сприяє зменшенню корупції, що у свою чергу призводить до зменшення намірів вчиняти корупційні дії. Таким чином, якщо середовище сприймають як високо корумповане, то схильність до такої ж поведінки буде стрімко зростати. Так само, даючи хабар, люди виявляють інший бік власної поведінки, який тісно пов'язаний із їхнім сприйняттям норм та правил, за якими вони живуть (Guerrero et al., 2008). Якщо існує низький рівень поваги до закону, то вигоди від корупційної поведінки будуть більшими. Усвідомлення того, що оточуючі поводяться нечесно, сприяє подальшому поширенню такої поведінки.

Соціальні чинники корупційної поведінки лежать у деяких традиціях і цінностях, що можуть сприяти виникненню корупції або створювати сприятливий ґрунт для корупційних практик. До таких чинників належать: особистісні зв'язки і клановість; взаємна вигідність корупційних практик; наявна в суспільстві толерантність до порушень закону; сприйняття корупції як норми, а також недовіра до системи правосуддя. Серед психологічних чинників корупційної поведінки М. Кікалішвілі (2023) виокремлює такі, як розподіл обов'язків, провина, страх покарання, розчарування й бажання домогтися успіху, а також настанови та цінності. З точки зору психологів, корупційна поведінка як явище може бути лише за спільної дії чинників, які в певній кількості та силі створюють критичну налаштованість. Є емпіричні підтвердження того, що "моральна шкала цінностей"

Such forms of daily pressure can disrupt mental balance, and this can provoke corrupt behavior.

Studying corrupt behavior, K. Pillay (2013) identified motives that drive individuals towards criminal conduct and highlighted characteristics associated with corruption, such as the desire for thrills, low social responsibility, the need for instant gratification, risky behavior, and a strong inclination to violate norms. Cognitive psychology researchers (Dupuy et al., 2018) assert the influence of social status (power) on corrupt behavior, as well as characteristics such as personal gain and self-control, aversion to losses, acceptance of risk, rationalization, and guilt.

In the psychoanalytic approach, corrupt motives of behavior in certain individuals are often stimulated by unconscious inclinations, such as phobias, manias (money mania, kleptomania), fears, a gambling addiction, a desire for emotional release, an attempt to boost self-esteem, and a need for a sense of security. Money (appropriation, embezzlement, hiding in offshore banks) plays a psychorelaxing role for corrupt individuals. The specifics of economic attitudes in certain types of people (such as “spender”, “trader”, “miser”, “moneybag” – in the financial typology of N. Forman (1987) drive them towards corrupt financial abuses. Supporters of the trait theory explain the tendency towards corruption as a manifestation of innate or acquired individual psychological predispositions towards criminal behavior, character traits of corrupt individuals, or their accomplices. In the research by O. Lozinsky (2017), it is noted that individual-psychological factors contributing to citizens’ tolerance towards corruption include psychological immaturity, low self-esteem, motivational conflicts, and ambivalence towards corruption, incompetence, manipulative influence on emotional and motivational-volitional spheres. Individual-psychological factors of corruption initiators encompass destructive socialization, lack of moral self-control (moral-ethical responsibility), greed, lust for power and money, Machiavellianism, defence mechanisms of the psyche such as regression, rationalization, repression, etc.

Regarding personal characteristics, according to Transparency International (2022), the typical

у суспільстві спотворюється, водночас “спотворюється” і почуття справедливості. Психолог D. Myers (1994) у власному дослідженні наголошує, що “порядні” люди можуть стати корумпованими через надмірний соціальний тиск. Люди завжди хочуть бути багатими і намагаються отримати гроші та інші цінності різними способами. Тому досить часто члени сім’ї починають тиснути на особу, яка працює у владних структурах, або має до них відношення, з метою отримати гроші, цінності, привілеї будь-якими способами. Такі види щоденного тиску можуть порушити психічну рівновагу, і це може спровокувати корупційну поведінку.

Досліджуючи корупційну поведінку, K. Pillay (2013) виокремила мотиви, які штовхають людей до злочинної поведінки, та відзначила характеристики, що пов’язані з корупцією, такі як прагнення гострих відчуттів, низька соціальна відповідальність, потреба в миттєвій винагороді, ризикована поведінка й сильна потреба в порушенні норм. Дослідники когнітивної психології (Dupuy et al., 2018) стверджують про вплив соціального статусу (влади) на корупційну поведінку, а також таких характеристик, як особиста вигода і самоконтроль, неприйняття втрат і прийняття ризику, раціоналізація, почуття провини.

У психоаналітичному підході корупційні мотиви поведінки окремих типів людей розглядаються як такі, що стимулюються не завжди усвідомленими схильностями, такими як фобії, манії (грошоманія, клептоманія), страхи, ігровий азарт, прагнення отримати емоційну розрядку, підвищити власну самооцінку, відчувати захищеність. Гроші (їх привласнення, розкрадання, переховування в офшорних банках) для корумпованих осіб відіграють психорелаксаційну роль. Специфіка економічних настановлень окремих типів людей (“марнотрат”, “торгаш”, “скнара”, “грошовий мішок” – у грошовій типології N. Forman (1987) штовхає їх до корупційних фінансових зловживань. Прихильники теорії рис пояснюють схильність до корупції проявом вроджених чи набутих індивідуально-психологічних схильностей особистості до злочинної поведінки, проявів характеру осіб-корупціонерів

individual exhibiting corrupt behavior is a man with high financial income and higher education. One of his characteristic traits is a tendency towards individualism, that is, the preference of personal interests over collective ones. Such an individual does not believe in a fair world and strives for meritocracy, where power and money are distributed based on effort and abilities. They do not feel guilty and are inclined to justify their own corrupt behavior (Tan et al., 2017). These are just a few of the characteristics associated with a person with corrupt tendencies. Analyzing scientific sources, one can identify such psychological factors of corrupt behavior as the power factor, personal traits of a corrupt individual, moral qualities, and finally, self-assessment characteristics.

We also draw attention to the research by B. Connelly and D. Ones (2008), which highlights specific personality traits that have repeatedly indicated that corrupt behavior is most commonly associated with individuals with high levels of extraversion and neuroticism. In a psychological context, this combination signifies a general tendency to intensely experience negative emotions such as anger, disappointment, jealousy, etc. Simultaneously, it reflects internal vulnerability and a sense of inadequacy, leading to a higher likelihood of corrupt behavior. Internal insecurity or inadequacy is often compensated by a desire for power and success. As the need for power in such individuals is extremely high and crucial for maintaining self-esteem, they are more willing to overcome moral boundaries and exhibit corrupt behavior. The research by Y. Liang et al. (2016) has shown that a person's low self-esteem leads to a higher level of materialism, which, in turn, increases corrupt tendencies.

There are also some specific characteristics of individuals with corrupt behavior, the most significant of which are described by the term "Dark Triad" (Zhao et al., 2016). This term encompasses three antisocial traits closely related to exceeding social norms. Specifically, these traits include Machiavellianism, narcissism, and psychopathy. Machiavellianism is manifested in the manipulateness and cunning of an individual. Narcissism indicates egocentrism or a desire for superiority. Psychopathy is

чи їхніх пособників. У дослідженнях О. Лозинського (2017) зазначено, що індивідуально-психологічними чинниками толерантності громадян до корупції є психологічна незрілість, занижена самооцінка, мотиваційні конфлікти й амбівалентність ставлення до корупції, некомпетентність, маніпулятивний вплив на емоційну та мотиваційно-вольову сферу. Індивідуально-психологічними чинниками ініціаторів корупційних дій є деструктивна соціалізація, несформованість морального самоконтролю (морально-етичної відповідальності), жадібність, владо- та грошоманія, макіавеллізм, захисні механізми психіки, такі як регресія, раціоналізація, витіснення тощо.

Щодо особистісних характеристик, то за версією Transparency International (2022) типова особа, для якої характерна корупційна поведінка, – це чоловік із високими фінансовими доходами та вищою освітою. Однією з його характерних рис є тенденція до індивідуалізму, тобто переваги особистих інтересів над колективними. Така особа не вірить у справедливий світ і прагне меритократії, за якої влада та гроші розподіляються на основі зусиль та здібностей. Вона не почувається винною і схильна виправдовувати власну корупційну поведінку (Tan et al., 2017). Це лише короткий набір характеристик, які притаманні особі з корумпованими нахилами. Аналізуючи наукові джерела, можна виділити такі психологічні чинники корумпованої поведінки, як фактор влади, особистісні риси корумпованої особистості, моральні риси та, нарешті, характеристики самооцінки.

Звертаємо увагу й на дослідження В. Connelly та D. Ones (2008) конкретних характеристик особистості, які неодноразово вказували, що корупційна поведінка найчастіше притаманна людям із високим рівнем екстраверсії та нейротизму. У психологічному контексті це поєднання означає загальну тенденцію інтенсивно відчувати, зокрема, негативні емоції, такі як гнів, розчарування, ревності тощо, водночас це означає внутрішню незахищеність та неповноцінність особистості, внаслідок чого частіше проявляється корупційна поведінка. Внутрішня невпевненість чи неповноцінність часто компенсується прагненням

characterized by high impulsivity, callousness, and coldness. Similar personality traits have been identified in other studies as well.

Individuals with a high level of manifestation of the Dark Triad traits, according to D. Linton and J. Power (2013), use cunning means to achieve personal goals, showing little concern for the interests of others. D. Jones and A. Figueredo (2013), as well as E. O'Boyle et al. (2012), demonstrate that general traits of the Dark Triad, such as manipulation, callousness, and egoism, positively predict intentional toxic behavior.

In the studies by V. Egan et al. (2015), N. Azizli et al. (2016), and K. Roeser et al. (2016), the Dark Triad traits of personality (namely, Machiavellianism, narcissism, and psychopathy) are associated with unethical and corrupt behavior. These research findings indicate that Machiavellians often manipulate others for personal gain, neglecting the well-being of others, while narcissists can be relentless and toxic in positions of power. People with psychopathy, according to M. Sobhani and A. Bechara (2011), have many behavioral characteristics that are observed in patients with damage to the ventromedial prefrontal cortex and amygdala. This conclusion serves as neuroscientific evidence explaining why psychopaths engage in corrupt and amoral behavior. Therefore, considering the generally antisocial and socially undesirable nature of the Dark Triad traits, it is hypothesized that Machiavellianism, narcissism, and psychopathy predict a propensity for corrupt behavior.

The Dark Triad traits are characterized by social aversion, manipulative behavior, and other manifestations of unethical behavior, and are associated with anxiety (Fang et al., 2021). While according to these studies, Machiavellianism, narcissism, and psychopathy are related to anxiety in different ways, it can be argued that financial anxiety or concerns about one's financial situation are another dimension that may be associated with the Dark Triad. A desperate desire for money may drive individuals to have corrupt intentions if the opportunity arises, and among them there are many individuals with a dark side of personality. Thus, the Dark Triad traits are positively correlated with financial anxiety.

до влади та успіху. Оскільки потреба у владі такої особи надзвичайно велика, а також важлива для підтримки самооцінки, людина з більшою готовністю долає межі моралі та виявляє корумповану поведінку. Дослідження Y. Liang et al. (2016) показало, що низька самооцінка людини веде до вищого рівня матеріалізму, що своєю чергою збільшує корупційні тенденції.

Існують і деякі специфічні характеристики осіб із корупційною поведінкою, найважливіші з яких описують терміном "темна тріада" (Zhao et al., 2016). Ця назва охоплює три анти-соціальні симптоми, які тісно зв'язані з перевищенням соціальних норм. Зокрема, це такі риси, як макіавеллізм, нарцисизм та психопатія. Макіавеллізм проявляється в маніпулятивності та хитрощах особистості. Нарцисизм вказує на егоцентризм чи прагнення переваги. Психопатія вирізняється високою імпульсивністю, черствістю та холодністю. Подібні риси особистості з'ясовано і в інших дослідженнях.

Люди з високим рівнем прояву рис темної тріади, як вважають D. Linton та J. Power (2013), використовують хитрі засоби для досягнення особистих цілей, мало переймаючись інтересами інших. D. Jones та A. Figueredo (2013), а також E. O'Boyle et al. (2012) показують, що загальні риси темної тріади, такі як маніпуляція, черствість та егоїзм, позитивно прогнозують навмисну токсичну поведінку.

У дослідженнях V. Egan et al. (2015), N. Azizli et al. (2016), K. Roeser et al. (2016) риси темної тріади особистості (тобто макіавеллізм, нарцисизм і психопатія) пов'язані з неетичною та корупційною поведінкою. Ці дослідження показують, що макіавеллісти часто маніпулюють іншими заради особистої вигоди, нехтуючи благополуччям інших, а нарциси неблаганні і токсичні, коли мають владу. А люди з психопатією, за даними M. Sobhani та A. Bechara (2011), мають багато поведінкових характеристик, які спостерігають у пацієнтів з ураженням вентромедіальної префронтальної кори та мигдалеподібного тіла. Цей висновок став нейронауковим доказом того, чому психопати вдаються до корумпованої та аморальної поведінки. Тому, враховуючи загалом антисоціальний і соціально небажаний характер рис темної тріади, ми зробили

Individuals with specific financial mindsets, such as high financial involvement agility, may have a greater propensity for corrupt behavior, such as bribery or using their official position for personal enrichment. Research in psychology and sociology indicates certain connections between an obsession with money, a desire for power, inappropriate money-related behavior, and corrupt intentions (Shapiro et al., 2012).

Individuals with money obsession may demonstrate an intensified interest in material possessions, a high social status, and a desire for enrichment. Those who aspire to power may have a wish to control others and enjoy privileges associated with acquiring authority. Inappropriate money-related behavior can include various aspects such as spending, excessive risk, or inability to manage finances. Money obsession and the desire for power may contribute to corrupt intentions, especially in cases where an individual has low moral sensitivity and lacks ethical constraints. However, it is important to note that these are general tendencies, and not every person with money obsession or the desire for power will automatically exhibit corrupt tendencies. Individual differences, socio-cultural context, and other factors can also influence these connections. Financial anxiety can act as a gateway through which the Dark Triad traits influence corrupt behavior.

Machiavellians have a low level of emotional intelligence (Tsimokou et al., 2021), and individuals with low emotional intelligence are unable to express emotions, and therefore, are unable to effectively manage stressful situations (Schutte et al., 2001). This suggests that Machiavellians may be prone to anxiety. Narcissists have a sense of grandiosity and seek attention. Thus, they experience a gap between their undesirable "Self" and their actual "Self" (Hajhoseiny et al., 2019). Therefore, narcissists struggle with self-esteem issues, which, as has been shown, are linked to anxiety (Bajaj et al., 2016). Psychopaths lack remorse and guilt. However, studies have shown that psychopaths experience anxiety due to their antisocial behavior and the risks associated with it. (Sandvik et al., 2015). Anxiety can lead to the mobilization of various psychological and physiological

припущення, що макіавеллізм, нарцисизм і психопатія передбачають схильність до корупційної поведінки.

Особи з рисами темної тріади характеризуються соціальною неприязню, маніпулятивною поведінкою й іншими проявами недоброчесної поведінки та пов'язані з тривогою (Fang et al., 2021). Хоча за цими дослідженнями макіавеллізм, нарцисизм та психопатія перебувають у різних відношеннях із тривогою, можна стверджувати, що тривога про гроші чи фінансове становище – це інший вимір, який може бути пов'язаний із "темною тріадою". Відчайдушна жага грошей може підштовхнути людей мати корупційний намір, якщо до того буде нагода, і серед них багато людей із темною стороною особистості. Таким чином, риси "темної тріади" позитивно пов'язані з фінансовою тривогою.

Фінансову тривогу можна визначити як психологічне занепокоєння й нездорове. Люди з певними грошовими уявленнями, наприклад, з великою спритністю в сфері причетності до фінансів, можуть мати більше схильності до корумпованої поведінки, такої як хабарництво або використання службового становища для особистого збагачення. Дослідження в галузі психології та соціології вказують на певні зв'язки між одержимістю грошима, прагненням влади, неадекватною поведінкою з грошима й корупційними намірами (Shapiro et al., 2012).

Особи з високим рівнем одержимості грошима можуть демонструвати посилений інтерес до матеріальних цінностей, високого соціального статусу та прагнення до збагачення. Люди, які прагнуть до влади, можуть мати бажання контролювати інших та отримувати привілеї, що супроводжуються здобуттям влади. Неадекватна поведінка з грошима може включати в себе різні аспекти, такі як витрати, зайвий ризик або нездатність до управління фінансами. Одержимість грошима і прагнення влади можуть сприяти корупційним намірам, особливо в тих випадках, коли індивід має низьку моральну чутливість та відсутність етичних обмежень. Проте важливо зауважити, що це загальні тенденції, і не кожна особа, яка має одержимість грошима або прагнення

resources to escape or avoid danger (Rachman, 2004). Thus, individuals seeking to alleviate their emotional distress may adopt ideas and behaviors that include corrupt intentions and actions.

Hypothesis. Based on the review of previous research, we hypothesize that the Dark Triad traits positively predict corrupt intentions.

The aim. To analyze social and individual-psychological factors associated with corrupt actions, and to investigate the relationship between the Dark Triad traits and the propensity for corrupt behavior.

Methods

Participants. The sample consisted of 124 media workers aged from 19 to 42 ($M = 24.9$; $SD = .26$), with a gender distribution of 68.00% women and 32.00% men. Journalists, bloggers, and other media representatives shape public opinion on the most important events in societal life. Therefore, studying their propensity for corrupt behavior represents a distinct scientific interest.

Variables. The formation of the variable system considered the following: the independent subjective variable – the Dark Triad traits (Machiavellianism, narcissism, and psychopathy), the dependent variables – components of the Money Attitude and Behavior Scale (“Money Obsession”, “Power”, “Thrift”, “Inappropriate Money Behavior”), which reflect different attitudes towards money, including those associated with corrupt actions.

Organization of Research. The survey was conducted using the Google Forms service. The inventory consisted of questionnaires that included the Short Dark Triad scale and Money Attitude and Behavior Scale, along with demographic information, including gender and age. Participant anonymity was ensured to reduce social desirability bias.

Procedures and Instruments. We used an adapted version of the “Short Dark Triad” questionnaire by D. Paulhus and K. Williams (2002) which assesses three traits: Machiavellianism, narcissism, and psychopathy. Additionally, the methodology of A. Furnham “Money Attitude and Behavior Scale” (modified version of M. Simkiv “Money Attitude and Behavior Scale”

влади, автоматично виявлятиме корупційні тенденції. Індивідуальні відмінності, соціокультурний контекст та інші чинники також можуть впливати на ці зв'язки. Фінансова тривога може діяти як шлюз, через який риси темної тріади впливають на корупційну поведінку.

Макіавеллісти мають низький рівень емоційного інтелекту (Tsirimokou et al., 2021), а особи з низьким емоційним інтелектом нездатні виражати емоції, а отже, нездатні ефективно управляти стресовими ситуаціями (Schutte, et al., 2001). Це свідчить про те, що макіавеллісти можуть бути схильні до тривоги. Нарциси мають почуття грандіозності та шукають уваги. Отже, вони відчують розрив між своїм небажаним “Я” і фактичним “Я” (Найхосейну et al., 2019). Тому нарциси страждають від проблем із самооцінкою, а це, як було показано, пов'язано з тривогою (Вајај et al., 2016). У психопатів відсутні докори сумління та почуття провини. Проте дослідження показали, що психопати переживають занепокоєння через їхню антисоціальну поведінку та ризики, які з цим пов'язані (Sandvik et al., 2015). Тривога може призвести до мобілізації різних видів психологічних і фізіологічних ресурсів, щоб втекти або уникнути небезпеки (Rachman, 2004). Таким чином, особи що прагнуть послабити свої емоційні страждання, можуть приймати ідеї та поведінку, які включають корупційні наміри й дії.

Гіпотеза. На основі огляду попередніх досліджень ми висунули гіпотезу: риси темної тріади позитивно передбачають корупційні наміри.

Мета. Проаналізувати соціальні та індивідуально-психологічні чинники, що пов'язані з корупційними діями, й дослідити зв'язок між рисами темної тріади та схильністю до корупційної поведінки.

Методи

Учасники. Вибірку склали працівники засобів масової інформації в кількості 124 особи віком від 19 до 42 років (вік $M = 24.9$; $SD = .26$), розподіл за статтю – 68.00% жінки та 32.00% чоловіків. Журналісти, блогери та інші представники мас-медіа формують громадянську думку щодо найбільш важливих подій

(Simkiv, 2012) was employed. This scale allows the exploration of four types of money attitudes and behaviors: money obsession, power, thrift, and inappropriate money behavior.

Statistical Analysis. Quantitative data processing was conducted using the statistical package IBM SPSS Statistics 20, correlation and multiple regression analysis.

Results

The results of the analysis using the Short Dark Triad Scale and the Money Attitude and Behavior Scale are presented in Tabl. 1.

Considering the mean values according to the indicators of the "Money Attitude and Behavior Scale" method, it can be stated that the indicators of money obsession and power are more pronounced. This is an indicator of anxiety and worry about one's financial situation, suggesting that money is seen as the only reliable resource and the solution to all problems. It serves as a means to influence others and achieve personal goals through such behavior. Among the Dark Triad indicators, Machiavellianism has the highest values, as it was previously determined, Machiavellians often manipulate others for personal gain, neglecting the well-being of others.

To determine the relationship between the characteristics of the Dark Triad

суспільного життя. Тому вивчення їхньої схильності до корупційної поведінки становить собою окремий науковий інтерес.

Змінні. У формуванні системи змінних були враховані: незалежна суб'єктивна змінна – риси темної тріади (макіавеллізм, нарцисизм та психопатія), залежні змінні – складові шкали грошових уявлень та поведінки ("Грошова одержимість", "Влада", "Економність", "Неадекватна поведінка з грошима"), які відображають різне ставлення людини до грошей, у тому числі, пов'язане з корупційними діями.

Організація дослідження. Опитування було проведено за допомогою сервісу Google Forms. Розроблена анкета складалася з опитувальників, що включали шкалу короткої темної тріади і шкали грошових уявлень та поведінки, а також демографічну інформацію, включаючи стать та вік. Анонімність учасників була забезпечена задля зменшення соціальної бажаності.

Процедура та інструменти. Використано адаптований варіант опитувальника "Short Dark Triad" D. Paulhus and K. Williams (2002), який оцінює три властивості: макіавеллізм, нарцисизм та психопатію; методику А. Фернема "Шкала грошових переконань та поведінки" (MBBS) (модифікований варіант М. Сімків "Шкала грошових уявлень та поведінки")

Table 1. Means and Standard Deviations of the Dark Triad Indicators and Money Attitude and Behavior Scale

Таблиця 1. Середні й стандартні відхилення показників "темної тріади" та шкала грошових переконань і поведінки

Scales Шкали	Indicators Показники	
	M	SD
Machiavellianism Макіавеллізм	3.41	.64
Narcissism Нарцисизм	3.07	.46
Psychopathy Психопатія	2.78	.50
Money Obsession Грошова одержимість	2.93	.64
Power Влада	3.05	.53
Thrift Економність	2.16	.58
Inappropriate Money Behavior Неадекватна поведінка з грошима	2.86	.75

Note: M – Arithmetic Mean; SD – Standard Deviation.

Примітка: M – середнє арифметичне; SD – середнє квадратичне відхилення.

and the indicators of the Money Attitude and Behavior Scale, Spearman's correlation analysis (r_s) was conducted (Tabl. 2).

It was established that not all Dark Triad traits are interrelated (there are no significant correlations between narcissism and psychopathy). This somewhat contradicts the idea of a triad, but correlation coefficients vary in many studies (Furnham et al., 2013). Based on the correlation analysis table, Machiavellianism scores correlate with indicators on the "Power" scale at $p < .01$ level and "Money Obsession" ($p < .05$). For representatives of the "Dark Triad" with psychopathy traits, there is a significant correlation with the "Power" and "Inappropriate Money Behavior" scales ($p < .05$).

To establish correlations between the "Dark Triad" indicators and the Money Attitude and Behavior Scale, a stepwise regression analysis was conducted. The Dark Triad traits were considered as independent variables, and the indicators of the money attitude and behavior scale were considered as dependent variables. Four regression models were obtained, three of which were significant at $p < .05$. The obtained models explain a very small percentage of the variance, ranging from 1 to 12%. Tolerance ($> .8$) and variance inflation factor (< 1.0) are within an acceptable range, and the data are presented in Tabl. 3.

(ШГУП) (Сімків, 2012), яка дає можливість дослідити чотири типи грошових переконань та поведінки: грошова одержимість, влада, економність, неадекватна поведінка з грошима.

Статистичне аналізування. Кількісна обробка даних здійснена із застосуванням статистичного пакету IBM SPSS Statistics 20, кореляційного та множинного регресійного аналізу.

Результати

Результати аналізу за короткою шкалою "темної тріади" та шкали грошових уявлень та поведінки наведено в табл. 1.

Розглядаючи середні значення за показниками методики "Шкала грошових переконань та поведінки", можна констатувати, що показники грошової одержимості та влади більш виражені. Це показник тривоги та хвилювання про своє фінансове становище, що гроші – це єдине, на що можна розраховувати, і вони можуть вирішити всі проблеми. Це засіб, за допомогою якого можна впливати на інших людей та досягати такою поведінкою власних цілей. Серед показників "темної тріади" найбільші значення має макіавеллізм, як раніше було визначено, макіавеллісти часто маніпулюють іншими заради особистої вигоди, нехтуючи благополуччям інших.

Table 2. Results of correlation analysis between the indicators of the Money Attitude and Behavior Scale and the Dark Triad scale

Таблиця 2. Результати кореляційного аналізу для показників шкали грошових переконань та поведінки, і шкали, що становлять "темну тріаду"

Scales Шкали	1	2	3	4	5	6	7
Machiavellianism (1) Макіавеллізм (1)	1						
Narcissism (2) Нарцисизм (2)	.272**	1					
Psychopathy (3) Психопатія (3)	.461**	.112	1				
Money Obsession (4) Грошова одержимість (4)	.203*	.234**	.162	1			
Power (5) Влада (5)	.646**	.201*	.199*	.212*	1		
Thrift (6) Економність (6)	-.089	-.313**	-.78	.058	-.083	1	
Inappropriate Money Behavior (7) Неадекватна поведінка з грошима (7)	-.178	.269**	.232*	.494**	-.386**	.103	1

Note. * $p < .05$; ** $p < .01$.

Примітки. * $p < .05$; ** $p < .01$.

Table 3. Results of Multiple Regression Analysis for indicators of the Money Attitude and Behavior Scale and Components of the Dark Triad

Таблиця 3. Результати множинного регресійного аналізу для показників шкали грошових переконань та поведінки та складових “темної тріади”

Scales Шкали	Money Obsession Грошова одержимість			Power Влада		
	β	t	P	β	t	p
Machiavellianism Макиавеллізм	.181	2.031	.04	.278	3.264	.001
Narcissism Нарцисизм	.208	2.385	.04	.249	2.495	.04
Psychopathy Психопатія	-.139	-1.561	.121	-.266	-3.115	.002
R ²	.03			0.12		
F	4.126; p= .44			9.182; p= .001		
	Thrift Економність			Inappropriate Money Behavior Неадекватна поведінка з грошима		
Scales Шкали	β	t	P	β	t	P
Machiavellianism Макиавеллізм	-.056	-.621	.563	-.421	-.474	.537
Narcissism Нарцисизм	.004	.047	.963	-.490	-.529	.598
Psychopathy Психопатія	-.089	-.991	.324	.202	2.276	.020
R ²	.009			.04		
F	.981; p=.324			5.182; p=.025		

Note: β – Standardized regression coefficient; t – Student’s t-test; p – Significance level; R² – Coefficient of multiple determination; F – Fisher’s test.

Примітки. β – стандартизований регресійний коефіцієнт; t – критерій Стьюдента, p – рівень значущі, R² – коефіцієнт множинної детермінації, F – критерій Фішера.

According to the results of the multiple regression analysis, the most frequent predictor of the components of monetary attitude and monetary behavior is narcissism. At the same time, higher narcissism leads to an increase in money obsession and the use of power/force to manipulate others.

The indicator “Power” and “Inappropriate Money Behavior” has psychopathy as a predictor. The characteristics of psychopathy – impulsivity, irresponsibility and recklessness exacerbate inadequate behavior, which is reflected in an individual’s attitude to money as a means of gaining control over others. Money also provides them with a sense of personal superiority and significance. Simultaneously, the propensity of psychopaths for uncontrolled spending or making purchases solely because they are fashionable or prestigious provokes an irresponsible attitude towards others. Narcissism and Machiavellianism

Для визначення зв’язків між характеристиками “темної тріади” та показниками шкали грошових переконань та поведінки було проведено кореляційний аналіз Спірмена (r_s) (табл. 2).

Встановлено, що не всі властивості, що становлять “темну тріаду”, пов’язані між собою (відсутні значні зв’язки між нарцисизмом та психопатією). Це певною мірою суперечить ідеї тріади, проте коефіцієнти кореляції варіюють у багатьох дослідженнях (Furnham et al., 2013). Констатуємо, за таблицею кореляційного аналізу показники макиавеллізму корелюють із показниками за шкалою “Влада (сила)” на рівні $p < .01$ та “Грошова одержимість” ($p < .05$). У представників “темної тріади” з рисами психопатії є виражений зв’язок зі шкалами “Влада” та “Неадекватна поведінка з грошима” ($p < .05$).

Для встановлення відношень між показниками “темної тріади” і шкали грошових переконань та поведінки було проведено

are predictors of “Money obsession” and “Power”. Traits of narcissism and Machiavellianism reinforce the egocentrism and manipulateness of an individual for the achievement of personal goals using cunning means (including corruption schemes) and without considering the interests of others.

Discussion

There is a lack of research on the psychological mechanisms linking the “Dark Triad” traits to financial anxiety and the propensity for corrupt behavior. Therefore, in our opinion, among the factors capable of predicting corrupt intentions, the following can be identified: the factor of power, personality traits of a corrupt individual (egocentrism, lack of guilt, etc.), moral traits (manipulateness, propensity to use others to achieve personal goals), and characteristics of self-esteem (negative self-esteem or a sense of guilt).

It should be noted that there are statistically significant correlations of Machiavellianism with the indicators of the “Power” scale at the level of $p < .01$ and “Money Obsession” ($p < .05$) (see Table 2). This can be explained by the fact that for Machiavellians, money is a means to influence others and thereby achieve their own goals. Machiavellians may use money as a tool of influence to control others, intimidate, and/or “buy” favor. This aligns with the findings of N. Schutte et al. (2001) regarding the inability of Machiavellians to effectively cope with stressful situations. This coincides with the findings of N. Schutte et al. (2001) regarding the inability of Machiavellians to effectively cope with stressful situations. Therefore, in our opinion, in order to reduce the pressure of a stressful situation, they tend to use money to calm anxious manifestations.

The narcissism indicator is significantly related to all indicators of the “Money Attitude and Behavior” scale with the “Money Obsession”, “Thrift”, and “Inappropriate Money Behavior” scales at the level of $p < .01$, and with the “Power” scale at the level of $p < .05$ (see Tabl. 2). Apparently, this suggests that narcissists use money to enhance their self-esteem by accumulating material wealth, luxury items, and status symbols. Money gives narcissists a sense of superiority

регресійний аналіз, покроковий (stepwise) метод. Як незалежні змінні розглядалися властивості, що становлять “темну тріаду”, а як залежні – показники шкали грошових переконань та поведінки. Було отримано чотири моделі регресії, три з яких були значущі при $p < .05$. Отримані моделі визначають дуже невеликий відсоток дисперсії від 1 до 12%. Толерантність ($> .8$) та фактор інфляції дисперсії (< 1.0) знаходяться в допустимому діапазоні, дані представлено у табл. 3.

За результатами множинного регресійного аналізу найчастішим предиктором складових грошових переконань та грошової поведінки є нарцисизм. При цьому більш високий нарцисизм призводить до підвищення грошової одержимості та застосування влади/сили задля маніпуляції іншими.

Показник “Влада” та “Неадекватна поведінка з грошима” має за предиктора психопатію. Характеристики психопатії – імпульсивність, безвідповідальність та безрозсудність – посилюють неадекватну поведінку, що відображається у ставленні людини до грошей як до засобу отримання контролю над іншими людьми. Гроші також забезпечують їм відчуття власної переваги та значущості. Водночас схильність психопатів до неконтрольованих витрат або покупок лише тому, що вони є модними чи статусними, проковує безвідповідальне ставлення до оточуючих. Нарцисизм і макіавеллізм є предикторами “одержимості грошима” та “владою”. Риси нарцисизму та макіавеллізму посилюють егоцентризм та маніпулятивність особистості для досягнення особистих цілей з використанням хитрих засобів (у тому числі корупційних схем) та без урахування інтересів інших.

Дискусія

Досліджень психологічних механізмів, що пов’язують риси “темної тріади” з фінансовою тривогою та схильністю до корупційної поведінки, обмаль. Тож на нашу думку, серед чинників, що здатні передбачити корупційні наміри, можна виокремити фактор влади (сили), особистісні риси корумпованої особистості (егоцентризм, відсутність почуття провини та ін.), моральні риси (маніпулятивність, схильність використовувати інших для досягнення власних цілей) та характеристики самооцінки (негативної самооцінки чи відчуття провини).

over those who have less. It is interesting that the indicator "Thrifty" has an inverse correlation ($p < .01$) with the narcissism traits; in our opinion, this indicates that money and material wealth reinforce their self-image. Therefore, it can be assumed that money for narcissists is a tool to appease the internal conflict between their real self and idealized self-conceptions, as noted by S. Hajhoseiny et al. (2019). It can be assumed that individuals with psychopathic traits may be more inclined towards impulsive, risky financial spending or even use others in financial manipulations, which confirms their propensity for antisocial behavior. In summary, power leads to self-assurance, resulting in enhanced self-esteem and a sense of inviolability. People may start ignoring objectively existing risks and moral principles, which allows them to commit a corrupt action with less resistance. Thus, power itself can significantly encourage corrupt behavior.

The absence of correlations between the indicators of the "Dark Triad" and "Thrifty" (see Tabl. 3) is likely related to the fact that this type of financial behavior is based on self-control, the ability to rely on oneself, a sense of duty to oneself and others. A person with characteristics of the "Dark Triad" is more likely to orient towards their own desires rather than to consider the opinions of others. Economical behavior would be atypical for an individual with high narcissism, focused on oneself and one's interests, as well as for a person with high Machiavellianism, who uses others to achieve their goals. Similarly, psychopathic traits such as impulsivity and irresponsibility do not contribute to economical behavior. It should be noted that within specific personality characteristics, studies by B. Connelly and D. Ones (2008) have repeatedly shown that corrupt behavior is most commonly found in individuals with higher levels of extraversion and neuroticism. In psychological terms, this indicates a general tendency to intensely experience negative emotions (such as anger, disappointment, jealousy, etc.), internal vulnerability, and a sense of personal inferiority, leading to more frequent manifestations of corrupt behavior. Inner insecurity or inferiority, as argued by E. Fromm (1976), is often compensated by a desire for power and success. Since the need

Зазначимо, що мають місце статистично достовірні кореляції макіавеллізму з показниками за шкалою "Влада (сила)" на рівні $p < .01$ та "Грошова одержимість" ($p < .05$) (див. табл. 2). Пояснюємо це тим, що для макіавеллістів гроші – це засіб, за допомогою якого можна впливати на інших людей та досягати таким чином власних цілей. Макіавеллісти можуть використовувати гроші як інструмент впливу, щоб керувати іншими, залякувати та/або "купувати" прихильність. Це збігається з висновками N. Schutte et al. (2001) про нездатність макіавеллістів ефективно впоратися зі стресовими ситуаціями, тому, на нашу думку, для того щоб знизити тиск стресової ситуації, вони схильні використовувати гроші задля угамування тривожних проявів.

Показник нарцисизму значущо пов'язаний зі всіма показниками шкали грошових переконань та поведінки зі шкалами "Грошова одержимість", "Економність" та "Неадекватна грошова поведінка" на рівні $p < .01$, а зі шкалою "Влада" – на рівні $p < .05$ (див. табл. 2). Вочевидь, це говорить про те, що нарциси використовують гроші задля підвищення власної самооцінки, накопичуючи матеріальні блага, предмети розкоші та ознаки статусності. Гроші дають нарцисам відчуття переваги над тими, в кого їх менше. Цікаво, що показник "Економність" має зворотну кореляцію ($p < .01$) з рисами нарцисизму, на нашу думку, це свідчить про те, що гроші та матеріальні накопичення підсилюють їхнє власне враження про себе. Тож можна припустити, що гроші для нарцисів є тим інструментом, що вгамовує відчуття внутрішнього конфлікту між реальним "Я" та ідеалістичними уявленнями про себе, на яке звертали увагу S. Hajhoseiny et al. (2019). Можна припустити, що особи з рисами психопатії можуть бути більш схильні до імпульсивних, ризикованих фінансових витрат або навіть використовувати інших у фінансових маніпуляціях, що є підтвердженням їхньої спрямованості до антисоціальної поведінки. Узагальнюємо, що влада веде до самовпевненості, що призводить до посилення самооцінки та відчуття недоторканності. Людина починає ігнорувати об'єктивно існуючі ризики та моральні принципи, які дозволяють їй здійснити корупційний вчинок із меншим опором. Таким чином, сама влада може значною мірою заохочувати корупційну поведінку.

Відсутність зв'язків між показниками "темної тріади" та "економністю" (див. табл. 3),

for power is extremely high (stemming from neuroticism) and crucial for maintaining self-esteem, individuals are more willing to overstep moral boundaries and exhibit corrupt behavior.

All these factors come together in specific characteristics described by the term “Dark Triad”, which, as mentioned earlier, includes three antisocial symptoms closely related to exceeding social norms. As other studies (Vranka et al., 2018) indicate, individuals prone to bribery are characterized by a desire to manipulate others, deceive them for personal gain, and perceive a sense of superiority over others. If a person lacks internal moral restraint, they may more easily violate laws and ethical norms. If corruption is perceived in the environment as acceptable or even normal, it can encourage an individual to adhere to such a collective “standard”. The aforementioned factors may interact with cultural, social, and economic components, determining to what extent a specific person may be inclined to corrupt behavior. Counteracting corruption includes raising ethical standards, strengthening the justice system, and increasing accountability for corrupt actions.

Each trait of the Dark Triad may have a unique set of features, but all three traits also have something in common. As D. Jones demonstrated (2013) in his research, all three traits are associated with a desire to gain profit at the expense of others. Thus, the Dark Triad can provoke or amplify manifestations of corrupt behavior. For example, H. Goldberg et al. (1978), studying monetary behavior, indicate that individuals for whom money symbolizes power believe that they can buy people’s favor and control them. These individuals can be categorized into three types: “manipulators” (manipulating people allows them to feel less helpless and frustrated, not to worry about deceiving people), “empire builders” (who deny their dependence on others and seek to make others dependent on them), and “godfathers” (use money for bribes and control, ensuring their own satisfaction). This typology, in our opinion, aligns with the characteristics of the Dark Triad. Machiavellianism is defined by a strategic and cunning approach to achieving goals, even if it involves using manipulation and deceptive methods. Narcissism is characterized by

ймовірно, пов’язана з тим, що цей вид грошової поведінки ґрунтується на самоконтролі, вмінні розраховувати на себе, почутті обов’язку перед собою та іншими. Людина, яка має характеристики “темної тріади”, швидше орієнтуватиметься на власні бажання, ніж буде враховувати думки інших. Економна поведінка буде нехарактерною для людини з високим нарцисизмом, зверненої на себе та власні інтереси, так само як і для людини з високим макіавелізмом, яка використовує інших для досягнення своїх цілей. Так само і риси психопатії, такі як імпульсивність та безвідповідальність, не сприяють економній поведінці. Зазначимо, що в межах конкретних характеристик особистості були проведені дослідження В. Connelly та D. Ones (2008), які неодноразово показували, що корупційна поведінка найчастіше зустрічається в людей із вищим ступенем екстраверсії та нейротизму. У психологічному контексті це означає загальну тенденцію інтенсивно відчувати негативні емоції (наприклад, гнів, розчарування, ревності тощо), внутрішню незахищеність та неповноцінність особистості, внаслідок чого корупційна поведінка також проявляється з більшою частотою. Внутрішня невпевненість чи неповноцінність, як доводив Е. Фромм (1976), часто компенсується прагненням до влади та успіху. Оскільки потреба у владі надзвичайно велика (це впливає з нейротизму), а також важлива для підтримки самооцінки, людина з більшою готовністю долає межі моралі та виявляє корумповану поведінку.

Усі ці фактори поєднуються у специфічних характеристиках, що описані терміном “темна тріада”, що, як було вже зазначено, включає в себе три антисоціальні симптоми, тісно пов’язані з перевищенням соціальних норм. Як показують інші дослідження (Vranka et al., 2018), люди, які схильні брати хабарі, характеризуються прагненням маніпулювати іншими, вводити в оману їх заради особистої вигоди та усвідомлювати почуття переваги над іншими. Якщо в людини відсутня внутрішня моральна стриманість, вона може легше порушувати закони та етичні норми. Якщо в середовищі сприймають, що корупція є допустимою або навіть нормальною, це може підштовхнути особу приєднатися до такого колективного “стандарту”. Вищезазначені чинники можуть взаємодіяти з культурними, соціальними та економічними складовими,

egocentrism, a need for recognition, and inflated self-esteem. Psychopathy includes high impulsivity, indifference, a lack of empathy, and the potential display of antisocial behavioral traits.

Thus, aspects of financial behavior and traits of the Dark Triad are associated, to some extent, with a propensity for corrupt behavior. Specifically, individuals with pronounced Machiavellianism are more inclined towards financial strategies and actions that allow them to achieve their material goals, even if it involves manipulation or using others. Narcissists have ambitious aspirations for material well-being and spend money on items that enhance their self-image. Psychopaths are more prone to risky financial decisions, impulsive spending, or even financial manipulation, also due to a lack of empathy and the ability to exploit others. It is important to consider that these characteristics may manifest themselves to varying degrees in specific individuals, and not everyone will exhibit such behavior. Additionally, other factors, such as environment and upbringing, as convincingly demonstrated in a series of studies (Popovych et al., 2022a; 2022b), also influence personality formation and behavior.

Conclusions

The social, psychological, and personality factors influencing corrupt behavior create a complex mosaic. Our research has allowed us to outline a range of factors associated with corrupt behavior. Maladaptive moral disorder, where individuals with lower levels of moral norms and a lack of internal constraints may be more prone to corrupt actions. Individuals with a strong need for control over others may be inclined to exploit their position for personal gain and additional control.

Empirical research has enabled analysis of the psychological mechanism underlying the correlation between Dark Triad traits and types of money attitudes associated with financial anxiety and susceptibility to corrupt behavior.

Correlational analysis revealed that for Machiavellians, money serves as a tool for manipulation, control, and influence over others, enabling them to achieve their own goals.

визначаючи, наскільки конкретна особа може бути схильною до корупційної поведінки. Шляхи протидії корупції включають у себе підвищення етичного стандарту, зміцнення системи правосуддя та збільшення відповідальності за корупційні дії.

Кожна риса темної тріади може мати унікальний набір особливостей, але всі три риси також мають дещо спільне. Як доводить D. Jones (2013) у власних дослідженнях, всі три риси пов'язані з бажанням отримати прибуток за рахунок інших. Тим самим темна тріада може провокувати або підсилювати прояви корупційної поведінки. Так, Н. Goldberg et al. (1978), досліджуючи грошову поведінку, вказують, що особи, для яких гроші є символом влади, переконані, що за них можна купити прихильність людей та контролювати їх. Цих осіб можна поділити на три типи: "маніпулятори" (маніпулювання людьми дає їм змогу відчутися менш безпорадними та фрустрованими, не переймаються тим, що обдурюють людей), "будівники імперій" (які заперечують власну залежність від оточуючих, прагнуть до того, щоб зробити їх залежними від себе), "хрещені батьки" (використовують гроші для хабарів та контролю, забезпечуючи собі отримання задоволення). Ця типологія, на нашу думку, збігається з характеристиками "темної тріади". Макіавеллізм визначається стратегічним та хитрим підходом до досягнення цілей, навіть якщо це включає в себе використання маніпуляцій та обхідних методів. Нарцисизм характеризується егоцентризмом, потребою у визнанні та завищеною самооцінкою. Психопатія включає в себе високу імпульсивність, байдужість, брак емпатії та можливість виявлення асоціальних поведінкових ознак.

Таким чином, аспекти грошової поведінки та риси темної тріади можуть бути пов'язані в певних аспектах зі схильністю до корупційної поведінки, а саме: особи з вираженим макіавеллізмом більш схильні до фінансових стратегій та дій, що дозволяють досягти своїх матеріальних цілей, навіть якщо це вимагає маніпуляцій чи використання інших. Нарциси мають великі амбіції у сфері матеріального благополуччя та витрачають гроші на предмети, які підсилюють їхнє власне враження про себе. Психопати більш схильні до ризикованих фінансових рішень, імпульсивних витрат або навіть фінансової маніпуляції, також через брак емпатії та здатність використовувати

Narcissists tend to use money as a means to boost their self-esteem through accumulation, which gives a sense of power and status. Individuals with psychopathic traits show a propensity for antisocial behavior, which may manifest itself in financial games and the exploitation of others in financial manipulations.

The conducted analysis has established the correlation between the traits of Machiavellianism, narcissism, psychopathy, and financial behavior. Specifically, narcissism and Machiavellianism predict a tendency towards financial enrichment and the use of power. These traits obviously reinforce egocentrism and manipulative behavior, allowing individuals to disregard moral principles and engage in corrupt schemes. The presence of pronounced psychopathic traits predicts a propensity for risky financial decisions or financial manipulations utilizing power. It is noteworthy that the research focuses on a propensity for corrupt behavior. This underscores the fact that sociocultural, economic, and situational variables can interact with psychological variables, creating conditions under which any individual may choose a different behavioral direction.

The conducted research reveals only a small part of the broad spectrum of psychological mechanisms influencing the propensity for corrupt behavior. It appears promising to identify the psychological processes underlying different types of corrupt behavior and developing a psychodiagnostic complex to determine the processes that motivate individuals to engage in corrupt actions.

References

- Azizli, N., Atkinson, B. E., Baughman, H. M., Chin, K., Vernon, P. A., Harris, E., et al. (2016). Lies and crimes: Dark Triad, misconduct, and high-stakes deception. *Personality and Individual Differences*, 89, 34–39. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2015.09.034>
- Bai, B., Liu, X., & Kou, Y. (2016). Belief in a just world lowers bribery intention. *Asian Journal of Social Psychology*, 19(1), 66–75. <https://doi.org/10.1111/ajsp.12108>
- Bajaj, B., Robins, R. W., & Pande, N. (2016). Mediating role of self-esteem on the relationship between mindfulness, anxiety, and depression. *Personality and Individual Differences*, 96, 127–131. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.02.085>

інших. Важливо враховувати, що ці особливості можуть виявлятися в різній мірі у конкретних людей, і не всі вони будуть демонструвати таку поведінку. Також слід зауважити, що інші чинники, такі як середовище та виховання, як переконливо показано у низці праць (Porovuch et al., 2022a; 2022b), теж впливають на формування особистості та поведінку.

Висновки

Соціальні, психологічні та особистісні чинники, що впливають на корупційну поведінку, створюють складну мозаїку. Наше дослідження дозволило окреслити низку чинників, які пов'язані з корупційною поведінкою. Дезадаптований моральний розлад, при якому особи зі зниженим рівнем моральних норм і відсутністю внутрішніх обмежень можуть бути більш схильними до корупційних дій. Особи, які мають велику потребу в контролі над оточуючими, можуть бути схильні використовувати своє становище задля особистої вигоди та здобуття додаткового контролю.

Емпіричне дослідження дозволило проаналізувати психологічний механізм, який лежить в основі зв'язку між рисами темної тріади та типами грошових настановлень, що пов'язані з фінансовою тривогою та схильністю до корупційної поведінки.

Кореляційним аналізом з'ясовано, що для макіавеллістів гроші – це інструмент маніпулювання, керування та впливу на інших, який дозволяє досягати власної мети. Нарциси схильні використовувати гроші як засіб для підвищення власної самооцінки, через накопичення, що дає відчуття влади та статусності. В осіб з рисами психопатії присутня схильність до антисоціальної поведінки, що може проявлятися у фінансових іграх та використанні інших у фінансових маніпуляціях.

Проведене аналізування дозволило встановити відношення між рисами макіавеллізму, нарцисизму і психопатії та грошової поведінки. Так, нарцисизм і макіавеллізм дозволяють прогнозувати схильність до грошового збагачення та використання влади. Ці риси, вочевидь, посилюють егоцентризм і маніпулятивну поведінку, що дозволяє нехтувати моральними настановами та використовувати корупційні схеми. Наявність виражених рис психопатії дозволяє прогнозувати схильність до ризикованих фінансових рішень або фінансових маніпуляцій із використанням

- Connelly, B., & Ones, D. (2008). The personality of corruption: a national level analysis. *Cross-Cultural Research*, 42(4), 353–385. <https://doi.org/10.1177/1069397108321904>
- Dong, B., Dulleck, U., & Torgler, B. (2012). Conditional corruption. *Journal of Economic Psychology*, 33(3), 609–627. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2011.12.001>
- Dupuy, K. & Neset, S. Bergen. (2018). The cognitive psychology of corruption. U4 Anti-Corruption Resource Centre, Chr. Michelsen Institute, 2. URL: <https://www.u4.no/publications/the-cognitive-psychology-of-corruption#the-existing-evidence-base-on-the-cognitive-psychology-of-corruption>
- Egan, V., Hughes, N., & Palmer, E. J. (2015). Moral disengagement, the dark triad, and unethical consumer attitudes. *Personality and Individual Differences*, 76, 123–128. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.paid.2014.11.054>
- Fang, Y., Niu, Y., & Dong, Y. (2021). Exploring the relationship between narcissism and depression: The mediating roles of perceived social support and life satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 173(May 2020), 110604. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110604>
- Forman, N. (1987) *Mind Over Money: how to banish your financial headaches and achieve money sanity*. Toronto: Doubleday.
- Furnham, A., Richards, S., & Paulhus, D. (2013). The Dark Triad: A 10-year review. *Social and Personality Psychology Compass*, 7(3), 199–215. <https://doi.org/10.1111/spc3.12018>
- Gino, F., Ayal, S., & Ariely, D. (2009). Contagion and differentiation in unethical behavior: The effect of one bad apple on the barrel. *Psychological Science*, 20(3), 393–398. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2009.02306.x>
- Goldberg, H., & Lewis, R. (1978). *Money Madness. The Psychology of Saving, Spending, Loving and Hunting Money*. London: Springwood.
- Gómez-Leal, R., Megías-Robles, A., Gutiérrez-Cobo, M. J., Cabello, R., Fernández-Abascal, E. G., & Fernández-Berrocal, P. (2019). Relationship between the Dark Triad and depressive symptoms. *Brain, Cognition and Mental Health*, 7(e8120), e8120. <https://doi.org/10.7717/peerj.8120>
- Guerrero, M., & Rodríguez-Oreggia, E. (2008). On the individual decisions to commit corruption: A methodological complement. *Journal of Economic Behavior and Organization*, 65, 357–372. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2005.09.006>
- Hajhoseiny, S., Fathi, Z., & Shafiei, H. (2019). Are those with darker personality traits more willing to corrupt when they feel anxious? *Iranian Journal of Management Studies*, 12(3), 451. <https://doi.org/10.22059/ijms.2019.266704.673335>
- влади. Зауважимо, що в дослідженні йдеться про схильність до корупційної поведінки. Це підкреслює той факт, що соціокультурні, економічні та ситуативні змінні можуть взаємодіяти з психологічними змінними, створюючи умови, за яких будь-яка особа може обирати інший вектор поведінки.
- Проведене дослідження розкриває лише невелику частину широкого спектру психологічних механізмів, що впливають на схильність до корупційної поведінки. Перспективним видається виявлення психологічних процесів, що лежать в основі різних видів корупційної поведінки та розробка психодіагностичного комплексу щодо визначення процесів, які спонукають осіб до участі в корупційних діях.

Список використаних джерел

- Azizli N., Atkinson B. E., Baughman H. M., Chin K., Vernon P. A., Harris E., et al. Lies and crimes: Dark Triad, misconduct, and high-stakes deception. *Personality and Individual Differences*. 2016. Vol. 89. P. 34–39. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2015.09.034>
- Bai B., Liu X., Kou Y. Belief in a just world lowers bribery intention. *Asian Journal of Social Psychology*. 2016. Vol. 19(1), P. 66–75. <https://doi.org/10.1111/ajsp.12108>
- Bajaj B., Robins R. W., Pande N. Mediating role of self-esteem on the relationship between mindfulness, anxiety, and depression. *Personality and Individual Differences*. 2016. Vol. 96. P. 127–131. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.02.085>
- Connelly B., Ones D. The personality of corruption: a national level analysis. *Cross-Cultural Research*. 2008. Vol. 42(4). P. 353–385. <https://doi.org/10.1177/1069397108321904>
- Dong B., Dulleck U., Torgler B. Conditional corruption. *Journal of Economic Psychology*. 2012. Vol. 33(3). P. 609–627. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2011.12.001>
- Dupuy K., Neset S. Bergen. The cognitive psychology of corruption. U4 Anti-Corruption Resource Centre, Chr. Michelsen Institute (U4 Issue 2018:2). URL: <https://www.u4.no/publications/the-cognitive-psychology-of-corruption#the-existing-evidence-base-on-the-cognitive-psychology-of-corruption>
- Egan V., Hughes N., Palmer E. J. Moral disengagement, the dark triad, and unethical consumer attitudes. *Personality and Individual Differences*. 2015. Vol. 76. P. 123–128. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.paid.2014.11.054>
- Fang Y., Niu Y., Dong Y. Exploring the relationship between narcissism and depression: The mediating roles of perceived social support and life satisfaction. *Personality and Individual Differences*. 2021. Vol. 173. P. 110604. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110604>
- Forman N. *Mind Over Money: Mind over money: how to banish your financial headaches and achieve money sanity*. Toronto: Doubleday, 1987. 248 p.

- Jones, D. N. (2013). What's mine is mine and what's yours is mine: the Dark Triad and gambling with your neighbor's money. *Journal of Research in Personality*, 47, 563–571. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.jrp.2013.04.005>
- Jones, D. N., & Figueredo A. J. (2013). The core of darkness: uncovering the heart of the Dark Triad. *European Journal of Personality*, 27, 521–531. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/per.1893>
- Jones, D.N., & Paulhus, D. L. (2014). Introducing the Short Dark Triad (SD3): A Brief Measure of Dark Personality Traits. *Assessment*, 21(1), 28–41. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/1073191113514105>
- Kikalishvili, M. V. (2023). Social and psychological factors of corruption. *Analytical and Comparative Jurisprudence / Criminal law and criminology; penal enforcement law*, 4. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.54>
- Liang, Y., Liu, L., Tan, X., Huang, Z., Dang, J., & Zheng, W. (2016). The effect of self-esteem on corrupt intention: The mediating role of materialism. *Frontiers in Psychology*, 7, 1–11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01063>
- Linton, D. K., & Power, J. L. (2013). The personality traits of workplace bullies are often shared by their victims: is there a dark side to victims? *Personality and Individual Differences*, 54, 738–743. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.paid.2012.11.026>
- Lozynskyi, O. M. (2017). *Психологія політичної корупції [Psychology of political corruption. Monograph.]*. Lviv: Vydavnytstvo "SPOLOM" [The second edition, supplemented. Lviv: "SPOLOM" Publishing House]. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/ad75e19e-b8cc-42d9-85f7-a9ce21c75543/content>
- Myers, D. G. (1994). "How nice people get corrupted?" In Explorations of Social Psychology, McGraw-Hill, Inc., USA. URL: <https://slideplayer.com/slide/9633618/>
- O'Boyle, E. H., Forsyth, D. R., Banks, G. C., & McDaniel, M. A. (2012). A meta-analysis of the Dark Triad and work behavior: a social exchange perspective. *Journal Applied Psychology*, 97, 557–579. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0025679>
- Pacheco-Unguetti, A. P., Acosta, A., Callejas, A., & Lupianez, J. (2010). Attention and anxiety: Different attentional functioning under state and trait anxiety. *Psychological Science*, 21(2), 298–304. <https://doi.org/10.1177/0956797609359624>
- Pillay, K. (2013). The psychology of corruption. URL: <https://www.corruptionwatch.org.za/the-psychology-of-corruption/>
- Popovych, I., Borysiuk, A., Semenov, O., Semenova, N., Serbin, I., & Reznikova, O. (2022a). Comparative analysis of the mental state of athletes for risk-taking in team sports. *Journal of Physical Education and Sport*, 12(1), 1–6. <https://doi.org/10.2478/2788-6018.2022.01.001>
- Furnham A., Richards S., Paulhus D. The Dark Triad: A 10 year review. *Social and Personality Psychology Compass*. 2013. Vol. 7(3). P. 199–215. <https://doi.org/10.1111/spc3.12018>
- Fromm E. To Have or to Be? Harper & Row, 1976. 215 p. URL: https://hromadolib.files.wordpress.com/2015/12/fromm_2010_have.pdf
- Gino F., Ayal S., Ariely D. Contagion and differentiation in unethical behavior: The effect of one bad apple on the barrel. *Psychological Science*. 2009. Vol. 20(3). P. 393–398. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2009.02306.x>
- Goldberg H., Lewis R. Money Madness: The Psychology of Saving, Spending, Loving and Hunting Money. London: Springwood, 1978. 229 p.
- Gómez-Leal R., Megías-Robles A., Gutiérrez-Cobo M. J., Cabello R., Fernández-Abascal E. G., Fernández-Berrocal P. Relationship between the Dark Triad and depressive symptoms. *Brain, Cognition and Mental Health*. 2019. Vol. 7. P. e8120. <http://dx.doi.org/10.7717/peerj.8120>
- Guerrero M., Rodríguez-Oreggia E. On the individual decisions to commit corruption: A methodological complement. *Journal of Economic Behavior and Organization*. 2008. Vol. 65. P. 357–372. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2005.09.006>
- Hajhoseiny S., Fathi Z., Shafiei H. Are those with darker personality traits more willing to corrupt when they feel anxious? *Iranian Journal of Management Studies*. 2019. Vol. 12(3). P. 451. <https://doi.org/10.22059/ijms.2019.266704.673335>
- Jones D. N. What's mine is mine and what's yours is mine: the Dark Triad and gambling with your neighbor's money. *Journal of Research in Personality*. 2013. Vol. 47. P. 563–571. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.jrp.2013.04.005>
- Jones D. N., Figueredo A. J. The core of darkness: uncovering the heart of the Dark Triad. *European Journal of Personality*. 2013. Vol. 27. P. 521–531. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/per.1893>
- Jones D.N., Paulhus D.L. Introducing the Short Dark Triad (SD3): A Brief Measure of Dark Personality Traits. *Assessment*. 2014. Vol. 21(1). P. 28–41. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/1073191113514105>
- Кікалішвілі М. В. Соціально-психологічні фактори корупції. *Електронне наукове видання "Аналітично-порівняльне правознавство"*. 2023. № 4. С. 324–329. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.54>
- Liang Y., Liu L., Tan X., Huang Z., Dang J., Zheng W. The effect of self-esteem on corrupt intention: The mediating role of materialism. *Frontiers in Psychology*. 2016. Vol. 7. P. 1–11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01063>
- Linton D. K., Power J. L. The personality traits of workplace bullies are often shared by their victims: is there a dark side to victims? *Personality and Individual Differences*. 2013. Vol. 54. P. 738–743. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.paid.2012.11.026>
- Лозинський О. М. Психологія політичної корупції. Львів: В-во "СПОЛОМ", 2017. 368 с. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/ad75e19e-b8cc-42d9-85f7-a9ce21c75543/content>

- Education and Sport*, 22(4), 848–857. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.04107>
- Popovych, I., Halian, I., Lialiuk, G., Chopyk, R., Karpenko, Ye., & Melnyk, Yu. (2022b). Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(7), 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Rabl, T. (2011). The impact of situational influences on corruption in organizations. *Journal of Business Ethics*, 100(1), 85–10. <https://doi.org/10.1007/s10551-011-0768-2>
- Rabl, T., & Kuhlmann, T. M. (2009). Why or why not? Rationalizing corruption in organizations". *Cross Cultural Management: An International Journal*, 16(3). P. 268–286. <https://doi.org/10.1108/13527600910977355>
- Rachman, S. (2004). Fear of contamination. *Behaviour Research and Therapy*, 42(11), 1227–1255. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2003.10.009>
- Roeser, K., McGregor, V. E., Stegmaier, S., Mathew, J., Kübler A., & Meule A. (2016). The Dark Triad of personality and unethical behavior at different times of day. *Personality and Individual Differences*, 88, 73–77. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2015.09.002>
- Sandvik, A. M., Hansen, A. L., Hystad, S. W., Johnsen, B. H., & Bartone, P. T. (2015). Psychopathy, anxiety, and resiliency – psychological hardness as a mediator of the psychopathy-anxiety relationship in a prison setting. *Personality and Individual Differences*, 72, 30–34. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.08.009>
- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Bobik, C., Coston, T. D., Greeson, C., Jedlicka, C., Rhodes, E., & Wendorf, G. (2001). Emotional intelligence and interpersonal relations. *The Journal of Social Psychology*, 141(4), 523–536. <https://doi.org/10.1080/00224540109600569>
- Shapiro, G. K., & Burchell, B. J. (2012). Measuring financial anxiety. *Journal of Neuroscience, Psychology, and Economics*, 5(2), 92–103. <https://doi.org/10.1037/a0027647>
- Shengbo, L., Fiaz, M., Mughal, Y. H., Wisetsri, W., Ullah, I., Ren, D., Kiran, A., & Kumar Kesari, K. (2022). Impact of dark triad on anxiety disorder: Parallel mediation analysis during pandemic. *Frontiers in Psychology*, 13, 1–12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.914328>
- Simkiv, M. V. (2012). Modyfikovanyi variant metodyky A. Fernema "Shkala hroshovykh uiavlen ta pove-dinky" [Modified version of A. Furnham's "Money Beliefs and Behavior Scale"]. *Osvita rehionu [Education of the region]*, 2, 295–301. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/829>
- Sobhani, M., & Bechara, A. (2011). A somatic marker perspective of immoral and corrupt behavior. Myers D. G. "How nice people get corrupted?" In *Explorations of Social Psychology*, McGraw-Hill, Inc., USA, 1994. URL: <https://slideplayer.com/slide/9633618/>
- O'Boyle E. H., Forsyth D. R., Banks G. C., McDaniel M. A. A meta-analysis of the Dark Triad and work behavior: a social exchange perspective. *Journal Applied Psychology*. 2012. Vol. 97. P. 557–579. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0025679>
- Pacheco-Unguetti A. P., Acosta A., Callejas A., Lupianez J. Attention and anxiety: Different attentional functioning under state and trait anxiety. *Psychological Science*. 2010. Vol. 21(2). P. 298–304. <https://doi.org/10.1177/0956797609359624>
- Paulhus D. L., Williams K. M. The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of research in personality*. 2002. Vol. 36 (6). P. 556–563. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00505-6](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00505-6)
- Pillay K. The psychology of corruption. URL: <https://www.corruptionwatch.org.za/the-psychology-of-corruption/>
- Popovych I., Borysiuk A., Semenov O., Semenova N., Serbin I., Reznikova O. Comparative analysis of the mental state of athletes for risk-taking in team sports. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022a. Vol. 22(4). P. 848–857. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.04107>
- Popovych I., Halian I., Lialiuk G., Chopyk R., Karpenko Ye., Melnyk Yu. Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022b. Vol. 22(7). P. 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Rabl T. The impact of situational influences on corruption in organizations. *Journal of Business Ethics*, 2011. Vol. 100(1). P. 85–101. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s10551-011-0768-2>
- Rabl T., Kuhlmann T. M. "Why or why not? Rationalizing corruption in organizations". *Cross Cultural Management: An International Journal*. 2009. Vol. 16(3). P. 268–286. <https://doi.org/10.1108/13527600910977355>
- Rachman S. Fear of contamination. *Behaviour Research and Therapy*, 2004. Vol. 42(11). P. 1227–1255. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2003.10.009>
- Roeser K., McGregor V. E., Stegmaier S., Mathew J., Kübler A., Meule A. The Dark Triad of personality and unethical behavior at different times of day. *Personality and Individual Differences*. 2016. Vol. 88. P. 73–77. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2015.09.002>
- Sandvik A. M., Hansen A. L., Hystad S. W., Johnsen B. H., Bartone P. T. Psychopathy, anxiety, and resiliency – psychological hardness as a mediator of the psychopathy-anxiety relationship in a prison setting. *Personality and Individual Differences*. 2015. Vol. 72. P. 30–34. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.08.009>
- Schutte N. S., Malouff J. M., Bobik C., Costo T. D., Greeson C., Jedlicka C., Rhodes E., Wendorf G. Emotional intelligence and interpersonal relations. *The Journal of Social Psychology*. 2001. Vol. 141(4). P. 523–536. <https://doi.org/10.1080/00224540109600569>
- Shapiro G. K., Burchell B. J. Measuring financial anxiety. *Journal of Neuroscience, Psychology,*

- Social Neuroscience*, 6, 640–652. <https://doi.org/10.1080%2F17470919.2011.605592>
- Tan, X., Liu, L., Huang, Z., & Zheng, W. (2017). Working for the Hierarchical System: The Role of Meritocratic Ideology in the Endorsement of Corruption. *Political Psychology*, 38(3), 469–479. <https://doi.org/10.1111/pops.12341>
- Tan, X., Liu, L., Huang, Z., Zheng, W., & Liang, Y. (2016). The Effects of General System Justification on Corruption Perception and Intent. *Frontiers in Psychology*, 7, 1–11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01107>
- Tan, X., Liu, L., Zheng, W., & Huang, Z. (2016). Effects of social dominance orientation and right-wing authoritarianism on corrupt intention: The role of moral outrage. *International Journal of Psychology*, 51(3), 213–219. <https://doi.org/10.1002/ijop.12148>
- Tsirimokou, C., Richardson, C., & Palaskas, T. (2021). Emotional intelligence and Machiavellianism: A meta-analysis. *Hellenic Journal of Psychology*, 18(3), 311–328. <https://doi.org/10.26262/hjp.v18i3.8155>
- Vranka, M., & Bahník, S. (2018). Predictors of bribe-taking: the role of bri-be size and personality. *Frontiers in Psychology*, 9(10), 1511. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01511>
- Zarichanskyi, O. A. (2022). Psyholohichni taktyky vypravdannya koruptsii [*Psychological tactics of justification of corruption*]. *Naukovyi visnyk Sivershchyny. Seriya: Osvita. Sotsialni ta povedinkovi nauky [Scientific Herald of Sivershchyna. Series: Education. Social and Behavioural Sciences]*, 2(9): 114–129. <http://seducation.academysps.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/Zarichanskyi-O.A..pdf>
- Zhao, H., Zhang, H., & Xu, Y. (2016). Does the dark triad of personality predict corrupt intention? The mediating role of belief in good luck. *Frontiers in Psychology*, 7(APR), 1–16. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00608>
- and Economics. 2012. Vol. 5(2). P. 92–103. <https://doi.org/10.1037/a0027647>
- Shengbo L., Fiaz M., Mughal Y. H., Wisetsri W., Ullah, I., Ren D., Kiran A., Kumar Kesari K. Impact of dark triad on anxiety disorder: Parallel mediation analysis during pandemic. *Frontiers in Psychology*. 2022. Vol. 13. P. 1–12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.914328>
- Сімків М. В. Модифікований варіант методики А. Фернема “Шкала грошових уявлень та поведінки”. *Освіта регіону*. 2012. №2. С. 295–301. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/829>
- Sobhani M., Bechara A. A somatic marker perspective of immoral and corrupt behavior. *Social Neuroscience*. 2011. Vol. 6. P. 640–652. <https://doi.org/10.1080%2F17470919.2011.605592>
- Tan X., Liu L., Huang Z., Zheng W. Working for the Hierarchical System: The Role of Meritocratic Ideology in the Endorsement of Corruption. *Political Psychology*. 2017. Vol. 38(3). P. 469–479. <http://dx.doi.org/10.1111/pops.12341>
- Tan X., Liu L., Huang Z., Zheng W., Liang Y. The Effects of General System Justification on Corruption Perception and Intent. *Frontiers in Psychology*. 2016. Vol. 7. P. 1–11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01107>
- Tan X., Liu L., Zheng W., Huang Z. Effects of social dominance orientation and right-wing authoritarianism on corrupt intention: The role of moral outrage. *International Journal of Psychology*. 2016. Vol. 51(3). P. 213–219. <https://doi.org/10.1002/ijop.12148>
- Tsirimokou C., Richardson C., Palaskas T. Emotional intelligence and Machiavellianism: A meta-analysis. *Hellenic Journal of Psychology*. 2021. Vol. 18(3). P. 311–328. <https://doi.org/10.26262/hjp.v18i3.8155>
- Transparency International. Corruption Perceptions Index, CPI. 2022. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>
- Vranka M., Bahník S. Predictors of bribe-taking: the role of bri-be size and personality. *Frontiers in Psychology*. 2018. Vol. 9(10). P. 1511. <http://dx.doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01511>
- Зарічанський О. А. Психологічні тактики виправдання корупції. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки* 2022. № 2(9). С. 114–129. URL: <http://seducation.academysps.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/Zarichanskyi-O.A..pdf>
- Zhao H., Zhang H., Xu Y. Does the dark triad of personality predict corrupt intention? The mediating role of belief in good luck. *Frontiers in Psychology*. 2016. Vol. 7(APR). P. 1–16. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00608>

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-17>

How to Cite (Style APA):

Pomytkina, L., Pomytkin, E., & Yakovytska, L. (2024). Impact of Professionally Important Qualities of Patrol Police Officers on Decision-making Strategies. *Insight: the psychological dimensions of society*, 11, 321–341. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-17>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Помиткіна Л., Помиткін Е., Яковицька Л. Вплив професійно важливих якостей працівників патрульної поліції на стратегії прийняття рішень. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2024. № 11. С. 321–341. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-17>

UDC 159.942.5.947.3:351.74-051

Impact of Professionally Important Qualities of Patrol Police Officers on Decision-making Strategies

Вплив професійно важливих якостей працівників патрульної поліції на стратегії прийняття рішень

Received: January 31, 2024

Accepted: April 26, 2024

Liubov Pomytkina*

Doctor of Psychology, Full Professor,
Professor,
Department of Aviation Psychology,
National Aviation University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-2148-9728>

Eduard Pomytkin

Doctor of Psychology, Full Professor, Leading
Researcher,
Department of Psychology of Labor,
Ivan Zyazyun Institute of Pedagogical
and Adult Education of the National Academy
of Educational Sciences of Ukraine, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-8416-7067>

Lada Yakovytska

Doctor of Psychology, Full Professor, Head,
Department of Aviation Psychology,
National Aviation University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-6858-7704>

Любов Помиткіна*

доктор психологічних наук, професор,
професор,
кафедра авіаційної психології,
Національний авіаційний університет,
Україна
<https://orcid.org/0000-0002-2148-9728>

Едуард Помиткін

доктор психологічних наук, професор,
провідний науковий співробітник,
відділ психології праці,
Інститут педагогічної освіти і освіти
дорослих імені Івана Зязюна НАПН
України, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-8416-7067>

Лада Яковицька

доктор психологічних наук, професор,
завідувач,
кафедра авіаційної психології,
Національний авіаційний університет,
Україна
<https://orcid.org/0000-0002-6858-7704>

* Corresponding author: Lyubvit@ukr.net

* Автор-кореспондент: Lyubvit@ukr.net

Abstract

The article presents the results of a theoretical-empirical research of the impact of professionally important qualities of employees on decision-making strategies in the activity of the patrol police; at the theoretical level, the achievements of modern scientists and practitioners regarding the specifics of decision-making in extreme conditions of activity have been analyzed; the data on the specifics of patrol police activity in the conditions of military operations were clarified. **The aim** of the study is to highlight the research findings on the impact of professionally important qualities of patrol police officers on their decision-making strategies in the professional activity. **Research methods:** "Assessment of operational visual memory" (Münsterberg, 2011), "Diagnosis of attention selectivity" (Münsterberg, 2011); "Research on the level of impulsivity" by V. Losenkov (Lemak & Petryshche, 2012); "Diagnosis of communicative social competence" (Fetiskin et al., 2002); "Melbourne Decision-Making Questionnaire" (Mann et al., 1997). **The results.** It was found that the constructive decision-making strategy "vigilance" is determined by such dominant characteristics as emotional stability, independence, rationality, attention selectivity and purposefulness. Thus, for patrol officers, who are characterized by high emotional stability, independence, rationality, purposefulness, as well as a high level of attention selectivity, "vigilance" will be a characteristic strategy, that is, a rational strategy. Regarding non-constructive decision-making strategies, which, unfortunately, take place among patrol police officers, the results are as follows: the "avoidance" strategy is determined by sensuality, emotionality, which hinders the ability to solve problems and make decisions independently; the choice of the "procrastination" strategy is influenced by the impulsivity indicator; the "hypervigilance" strategy is influenced by such characteristics as inattention and impulsiveness of thinking. **Discussion and conclusions.** It was substantiated that the choice of decision-making strategies in the work of the patrol police is influenced by the level of development of employees' professionally important qualities; the obtained data must be taken into account during the formation of patrol police teams, as well as in the training and retraining of employees. This approach will ensure a conscious choice of constructive strategies and increase the effectiveness of activities.

Keywords: extreme conditions of activity, patrol police, professionally important qualities, decision-making strategies, emotional stability, vigilance.

Introduction

In today's unstable conditions in our country, the profession of a patrol police officer is becoming increasingly significant, as its importance

Анотація

У статті представлено результати теоретико-емпіричного дослідження впливу професійно важливих якостей працівників на стратегії прийняття рішень у діяльності патрульної поліції; на теоретичному рівні проаналізовано досягнення сучасних учених і практиків стосовно специфіки прийняття рішень в екстремальних умовах діяльності; уточнено дані щодо особливостей діяльності патрульної поліції в умовах військових дій. **Метою** публікації є висвітлення результатів дослідження впливу професійно важливих якостей працівників на стратегії прийняття рішень у професійній діяльності патрульної поліції. **Методи** дослідження: "Оцінка оперативної зорової пам'яті" (Münsterberg, 2011), "Діагностика вибірковості уваги" (Münsterberg, 2011); "Дослідження рівня імпульсивності" В. Лосенкова (Лемак, Петрище, 2012); "Діагностика комунікативної соціальної компетентності" (Фетіскін та ін., 2002); "Мельбурнський опитувальник прийняття рішень" (Mann et al., 1997). **Результати.** З'ясовано, що конструктивна стратегія прийняття рішень "пильність" детермінована такими домінуючими характеристиками, як емоційна стійкість, самостійність, раціональність, вибірковість уваги та цілеспрямованість. Отже, для патрульних, яким властива висока емоційна стійкість, самостійність, раціональність, цілеспрямованість, а також високий рівень вибірковості уваги, характерною стратегією буде "пильність", тобто раціональна стратегія. Щодо неконструктивних стратегій прийняття рішень, які, на жаль, мають місце серед працівників патрульної поліції, результати наступні: стратегія "уникнення" детермінована чуттєвістю, емоційністю, що перешкоджає здатності вирішувати проблему та приймати рішення самостійно; на вибір стратегії "прокрастинація" впливає показник імпульсивності; на стратегію "гіперпильність" впливають такі характеристики, як неуважність та імпульсивність мислення. **Дискусія і висновки.** Обґрунтовано, що на вибір стратегій прийняття рішень у роботі патрульної поліції впливає рівень розвитку професійно важливих якостей працівників; отримані дані необхідно враховувати під час формування команд патрульної поліції, а також у підготовці та перепідготовці працівників, що в цілому забезпечить свідомий вибір конструктивних стратегій та підвищить ефективність діяльності.

Ключові слова: екстремальні умови діяльності, патрульна поліція, професійно важливі якості, стратегії прийняття рішень, емоційна стійкість, пильність.

grows year by year, which is due, firstly, to solving the tasks of state policy, and secondly, to the national security of the country. The activity of patrol police specialists belongs to extremely difficult and risky professions and needs specific requirements for employees.

In our previous publications, the peculiarities of patrol police activity during the coronavirus pandemic were considered (Pomytkina, 2021). However, the professional activity of these people does not lose its relevance even today, on the contrary, the special situation in our country has exacerbated the problem of studying the specifics of this team. One of the peculiarities of their activity is that patrolling is carried out by a group of 5–8 people, who must be a cohesive and coherent team, prepared both professionally and personally, with a high level of communicative consistency. The professional activity of patrol officers is complicated by numerous psychological overloads caused by the increased level of responsibility, the high degree of risk, the potential possibility of external dangerous situations, as well as the unforeseen actions of law violators.

Today, the professional activity of the patrol police involves maintaining order and preventing any illegal actions, in particular conducting joint patrols together with the armed forces; patrolling and controlling the population during the curfew; visual and acoustic detection of the flight of unmanned objects, enemy missiles, etc.; in notifying the people about the beginning and end of the air raid siren in localities where there are no centralized loudspeakers and signaling devices; responding to citizen appeals (calls) via the “special line 102”; in patrolling the territories regarding possible sabotage actions, etc.

The extremity and danger of such actions affect the success of the professional activity of patrol police specialists, the most important aspect of which is decision-making (DM) and the construction of an action algorithm, that requires immediate implementation with the determination of specific steps and behavior. These actions determine someone’s destinies, perhaps lives. In conditions of a high level of responsibility, the requirements for decision-making time increase and the price of an error grows. That is why patrol police officers need both

Вступ

У сучасних нестабільних умовах у нашій країні професія патрульного поліцейського набуває все більшої значущості, оскільки з кожним роком зростає її важливість, що зумовлено, по-перше, розв’язанням завдань державної політики, по-друге, національною безпекою країни. Діяльність спеціалістів патрульної поліції належить до професій надзвичайно складних і ризикованих та потребує специфічних вимог до працівників.

У попередніх наших публікаціях було розглянуто особливості діяльності патрульної поліції під час коронавірусної пандемії (Помиткіна, 2021). Однак професійна діяльність цих людей не втрачає своєї актуальності й на сьогодні, навпаки, особливий стан у нашій країні загострив проблему вивчення специфіки цієї команди. Однією з особливостей їхньої діяльності є те, що патрулювання здійснюється групою з 5–8 осіб, які мають бути згуртованою й злагодженою командою, підготовленою як професійно, так і особистісно, з високим рівнем комунікативної узгодженості. Професійну діяльність патрульних ускладнюють численні психологічні перевантаження, що зумовлено підвищеним рівнем відповідальності, високим ступенем ризику, потенційною можливістю зовнішніх небезпечних ситуацій, а також непередбаченими діями осіб-правопорушників.

На сьогодні професійна діяльність патрульної поліції полягає в підтриманні порядку та запобіганні будь-яким протиправним діям, зокрема у здійсненні спільного патрулювання разом зі збройними силами; у патрулюванні та контролі населення під час комендантської години; у візуальному й акустичному виявленні прольоту безпілотних об’єктів, ворожих ракет тощо; в оповіщенні населення про початок та кінець повітряної тривоги в населених пунктах, де відсутні централізовані гучномовці та сигналізатори; в реагуванні на звернення (виклики) громадян за “спеціальною лінією 102”; в патрулюванні територій щодо можливих диверсійних дій тощо.

Екстремальність і небезпечність таких дій впливають на успішність виконання професійної діяльності спеціалістів патрульної поліції, найважливішим аспектом якої є прийняття

psychological training and constant psychological support, and the level of professionally important qualities (PIQ) must be at a sufficiently high level of development to ensure the functionality and safety of professional activities.

Decision-making in science is considered a complex and hierarchical (choosing a goal, comparison of alternatives, decision making, choice of action) mental activity of the human psyche, which reduces the uncertainty of a problematic situation. The problem of DM is studied in various fields of science and practice, it is connected with situational complications and extreme conditions of activity. Any choice always involves several possibilities, several alternatives that are limited by norms, social expectations, self-regulatory mechanisms, external and internal conditions, etc. Making a decision means to choose a goal and a method of action, which is one of the most problematic functions of the patrol police (Pomytkina et al., 2020).

The analysis of recent publications has shown that individual behavior in difficult and extreme conditions is the subject of a wide range of research given the individual nature of a person. Thus, the diagnosis, formation and development of psychological readiness for the professional activity of military personnel in crisis situations was investigated by V. Osyodlo (2015). In particular, its main indicator – psychological stability – was defined as the ability of a serviceman to effectively perform functional duties for the required time (operational or long-term stability) in given conditions, while maintaining mental health and combat capability. However, the author's research does not sufficiently reveal the relationship between the main PIQ and the psychological resilience that they can determine.

The research of S. van den Heuvel et al. (2017) provided a theoretical understanding of the uncertainty-coping strategies that police officers use during team-based DM regarding the critical incidents response in real conditions of high risk. The results of their research showed that when assessing dynamic situations, police teams cope with uncertainty by relying on strategies of reducing the search for additional information and are based on their own reflection

рішення (ПР) та побудова алгоритму дій, що потребує негайного виконання з визначенням конкретних кроків та поведінки. За цими діями стоять чийсь долі, можливо, життя. В умовах високого рівня відповідальності підвищуються вимоги до часу прийняття рішення і зростає ціна помилки. Тому працівникам патрульної поліції необхідна як психологічна підготовка, так і постійна психологічна підтримка, а рівень професійно важливих якостей (ПВЯ) має бути на достатньо високому рівні розвитку, що забезпечить функціональність та безпеку професійної діяльності.

Прийняття рішень у науці розглядають як складну й ієрархічну (вибір мети, порівняння альтернатив, прийняття рішення, обрання способу дії) мисленеву діяльність психіки людини, в результаті якої знижується невизначеність проблемної ситуації. Проблему ПР вивчають у різних галузях науки й практики, вона пов'язана з ситуаційними ускладненнями та екстремальними умовами діяльності. Будь-який вибір – це завжди кілька можливостей, кілька альтернатив, які обмежені нормативністю, соціальними очікуваннями, саморегулятивними механізмами, зовнішніми і внутрішніми умовами тощо. Прийняти рішення означає обрати мету та спосіб дії, що є однією з найпроблемніших функцій у діяльності патрульної поліції (Pomytkina et al., 2020).

Аналізування останніх публікацій показало, що діяльність особистості в складних та екстремальних умовах є предметом широкого спектру досліджень, зважаючи на індивідуальну природу людини. Так, діагностику, формування та розвиток психологічної готовності до професійної діяльності військовослужбовців у кризових ситуаціях досліджував В. Осьодло (2015). Зокрема, основний її показник – психологічну стійкість – визначав як здатність військовослужбовця ефективно виконувати функціональні обов'язки впродовж необхідного часу (оперативна або тривала стійкість) у заданих умовах, зберігаючи психічне здоров'я і боездатність. Однак у дослідженнях автора недостатньо розкрито взаємозв'язки між основними ПВЯ та психологічною стійкістю, яку вони можуть детермінувати.

in action and on the basis of previous experience. We can partially agree with the authors, as we believe that relying on one strategy for decision-making may not lead to the desired results.

While studying the emotional states of police officers (Fridman et al., 2019), it was found that law enforcement officers typically make decisions under stressful circumstances, so the costs associated with errors are high and sometimes fatal, and all DM occur with balancing energy needs; it is the capabilities of the autonomic nervous system that play a key role in the regulation of short-term energy expenditure associated exclusively with DM by police, which affects behavior during stress in difficult circumstances. The obtained result is important for our research, because we consider emotionality and the energy costs associated with it to be integral characteristics of the DM process.

A number of studies have been conducted on fire teams based on a naturalistic decision-making paradigm regarding the role of intuition in difficult conditions (Okoli et al., 2022). In man-made conditions of fires, it was determined that intuition provides a competent ability to focus attention and filter the most important information (forty-two critical signals), effectively differentiate them, and, by combining, make adequate decisions. We are also aware of the importance of intuitive decisions and the role of attention in extreme conditions of activity.

While studying police officers' performance during dynamic and stressful encounters, it was determined (Murray et al., 2024) that they rely on experience, intuition, and extreme attention. Scientists emphasize that tactical decision-making is influenced by the officer's ability to recognize critical visual information and assess the threat. Therefore, the activities of police officers during times of high stress and high threat can be ensured by a high level of development and other PIQ.

Researchers I. Arshava and A. Baratynska (2022) determined the priority of new values in the professional activity of civil servants and emphasized that insufficient development of such PIQ as working memory, attention selectivity and communicative social competence leads to premature professional burnout. This information was taken into account in our study and allowed us to outline the key PIQ for obtaining quality results.

У дослідженні С. van den Heuvel et al. (2017) подано теоретичне розуміння стратегій подолання невизначеності, які поліцейські використовують під час командного ПР щодо критичних інцидентів у реальних умовах високого ризику. Результати їхніх досліджень показали, що при оцінці динамічних ситуацій команди поліцейських справляються з невизначеністю, покладаючись на стратегії скорочення пошуку додаткової інформації та базуючись на власній рефлексії в дії та на основі попереднього досвіду. Можемо погодитися з авторами частково, оскільки вважаємо, що покладання на одну стратегію для прийняття рішень може не призвести до бажаних результатів.

Вивчаючи емоційні стани працівників поліції (Fridman et al., 2019), з'ясовано, що працівники правоохоронних органів зазвичай приймають рішення в стресових обставинах, тому витрати, пов'язані з помилками, високі та іноді фатальні, а всі ПР відбуваються з балансуванням енергетичних потреб; саме можливості вегетативної нервової системи відіграють ключову роль у регулюванні короткочасної енергії витрати, пов'язаної виключно з ПР поліцією, що впливає на поведінку під час стресу в складних обставинах. Отриманий результат є важливим для нашого дослідження, оскільки вважаємо емоційність та енергетичні витрати, пов'язані з нею, невід'ємними характеристиками процесу ПР.

Проведено низку досліджень на пожежних командах на основі натуралістичної парадигми прийняття рішень щодо місця інтуїції в складних умовах (Okoli et al., 2022). У техногенних умовах пожеж було визначено, що інтуїція надає компетентну здатність фокусувати увагу й фільтрувати найважливішу інформацію (сорок два критичні сигнали), ефективно їх розрізняти й, комбінуючи, приймати адекватні рішення. Ми також віддаємо належне інтуїтивним рішенням та ролі уваги в екстремальних умовах діяльності.

Вивчаючи діяльність офіцерів поліції під час динамічних та стресових зіткнень, визначено (Murray et al., 2024), що вони спираються на досвід, інтуїцію та надзвичайну увагу. Вчені підкреслюють, що на прийняття тактичних рішень впливає здатність офіцера

These findings also correlate with the previously published monograph of O. Khairulin (2015), where a paradigm of the necessity for preventing professional burnout of military personnel is developed at a deep level. The author considered the development of PIQ such as: attentiveness, selective memorization, predictive thinking, and the level of decision-making skills as a basis of preventing this professional destruction.

An interesting was the attempt by the researcher V. Kalnysh (2023) to investigate and verify information on the mechanisms of influence of the main factors of extreme environmental conditions on the physical body and human psyche, as well as to develop alternative advice that could compensate for the threat to health. The author is convinced that the importance of the action of such mechanisms is determined by the fact that, in the process of labor activity, people can temporarily find themselves in conditions that do not correspond to the usual circumstances of their body's existence. However, the presence of mechanisms for the formation of a psychophysiological "carapace" due to the formation of the PIQ helps a person both to survive and to successfully carry out certain work, exposing one's body to an increased risk of rapid destruction. These data confirmed our hypothesis about the need to determine the most influential PIQ for the formation of professional efficiency during decision-making.

During the COVID-19 pandemic, researchers (Pomytkina, Ichanska, 2021) studied the specifics of the coping behavior of doctors in extreme conditions, which was a prerequisite for the efficiency/inefficiency of the professional activity of medical workers, their physical and mental health. It was determined that the professional activity of doctors was related to the extreme conditions of the epidemic and required the maximum strain of physiological and mental functions, which were ensured by a high level of development of PIQ and effective skills in making adequate decisions. The obtained data expanded the understanding of the peculiarities of the individual's activity in extreme conditions.

Studying extreme conditions of activity, researchers (Stelmaschuk et al., 2023) identified personal characteristics and character

розпізнавати критичну візуальну інформацію та оцінювати загрозу. Отже, діяльність поліцейських під час сильного стресу й високої загрози може бути забезпечена високим рівнем розвитку та інших ПВЯ.

Дослідниці І. Аршава та А. Баратинська (2022) визначили пріоритет нових цінностей у професійній діяльності держслужбовців та підкреслили, що недостатня розвиненість таких ПВЯ, як оперативна пам'ять, вибірковість уваги та комунікативна соціальна компетентність, призводить до передчасного професійного вигорання. Вказана інформація була врахована в нашому дослідженні й дозволила окреслити ключові ПВЯ для отримання якісних результатів. Ці свідчення також корелюють із раніше опублікованою монографією О. Хайруліна (2015), де на глибинному рівні розроблено парадигму необхідності профілактики професійного вигорання військовослужбовців. Основою запобігання цій професійній деструкції автор вважав розвиток ПВЯ, таких як: уважність, вибірковість запам'ятовування, прогностичність мислення, рівень умінь у прийнятті рішень.

Цікавою була спроба дослідника В. Кальниш (2023) дослідити й перевірити інформацію щодо механізмів впливу на фізичний організм та психіку людини основних чинників екстремальних умов оточення, а також розробити альтернативні поради, які зможуть компенсувати загрозу для здоров'я. Автор переконаний, що важливість дії таких механізмів визначається тим, що людина в процесі своєї трудової діяльності може тимчасово потрапляти в такі умови, які не відповідають звичайним обставинам існування її організму. Проте наявність механізмів формування психофізіологічного "панциру" за рахунок сформованості ПВЯ допомагає людині як вижити, так і успішно проводити певну роботу, піддаючи свій організм підвищеному ризику швидкого руйнації. Ці дані підтвердили нашу гіпотезу про необхідність визначення найбільш впливових ПВЯ для формування професійної ефективності під час прийняття рішень.

Під час пандемії COVID-19 дослідниці (Помиткіна, Ічанська, 2021) вивчили специфіку копінг-поведінки лікарів в екстремальних

accentuations of professionals, which, in their opinion, are key in the process of choosing certain coping strategies. This allowed scientists to develop a forecast of behavior in difficult situations, provided the opportunity to build an effective correctional program that contributed to the development of necessary qualities, improvement of adaptation potential and preservation of work capacity in difficult conditions. We support the authors' conclusion about the need to implement psychological support for persons whose professional activity is associated with increased risks, which correlates with our data (Pomytkina, 2018).

Modern data have been published on the peculiarities of motivation and will in the regulation of DM by an individual (Sannikov, Sribna, 2021), factors of DM in the activity of Belgian police officers (Feys et al., 2022), prerequisites for professional burnout of police officers due to constant stress and post-traumatic disorders (Soltes et al., 2021), a comparison of the characteristics of the DM of police and military commanders (Mattingsdal et al., 2023), the necessity of considering individual and psychological characteristics of employees in the activity of law enforcement agencies (criminal police, patrol police, investigative bodies) (Okhrimenko et al., 2022). The analysis of modern publications shows that interdisciplinary research has always explored the problems of DM in special conditions of activity. Continuing to study the above-mentioned issues, we consider it necessary to prove the importance of the level of development of PIQ of employees in extreme conditions of activity (such as working memory, flexibility and logic of thinking, selectivity and concentration of attention, responsibility, social communication, etc.), and their influence on the effectiveness of DM, which requires additional research.

Hypothesis. The level of development of professionally important qualities affects the decision-making of patrol police officers in extreme conditions of activity.

The aim is to highlight the results of a study of the impact of professionally important qualities on decision-making strategies in the activity of patrol police officers.

умовах, що виступала передумовою ефективності/неефективності професійної діяльності медичних працівників, їхнього фізичного та психічного здоров'я. Визначено, що професійна діяльність лікарів була пов'язана з екстремальними умовами епідемії й вимагала максимального напруження фізіологічних та психічних функцій, які забезпечувалися високим рівнем розвитку ПВЯ та ефективними вміннями в прийнятті адекватних рішень. Отримані дані розширили розуміння особливостей діяльності особистості в екстремальних умовах.

Вивчаючи екстремальні умови діяльності, дослідники (Стельмащук та ін., 2023) визначили особистісні характеристики та акцентуації характеру фахівців, які, на їхній погляд, є ключовими в процесі вибору тих чи інших копінг-стратегій. Це дозволило науковцям розробити прогноз поведінки в складних ситуаціях, дало можливість побудови ефективної корекційної програми, яка сприяла розвитку необхідних якостей, покращенню адаптаційного потенціалу та збереженню працездатності в складних умовах. Підтримуємо висновок авторів про необхідність впровадження психологічного супроводу для осіб, професійна діяльність яких пов'язана з підвищеними ризиками, що корелює з нашими даними (Помиткіна, 2018).

Також були опубліковані сучасні дані щодо особливостей мотивації та волі в регуляції ПР особистістю (Санніков, Срібна, 2021), чинників ПР у діяльності бельгійських поліцейських (Feys et al., 2022), передумов професійного вигорання поліцейських за рахунок постійних стресів та посттравматичних розладів (Soltes et al., 2021), порівняння особливостей ПР поліцейських та військових командирів (Mattingsdal et al., 2023), необхідності врахування в діяльності правоохоронних органів (кримінальної поліції, патрульної поліції, слідчих органів) індивідуально-психологічних особливостей працівників (Okhrimenko et al., 2022). Аналізування сучасних публікацій свідчить, що в міждисциплінарних дослідженнях в усі часи з різних сторін вчені й дослідники вивчали проблеми ПР в особливих умовах діяльності. Продовжуючи вивчати зазначену

Methods

Methodology. The methodological basis of the research was: 1) the statement (Ball, 2016; Khairulin, 2015) that a person is the main subject of activity both in individual and in team work, who under any special or extreme conditions chooses a goal and sets tasks that correspond to one's interests, psychophysiological capabilities, determines the criteria that the person is able to adhere to, strives for a result to satisfy personal and professional needs; 2) defining the professional activities of patrol police as activity in extreme conditions (Kokun et al., 2011; Osyodlo, 2015; Virna et al., 2021), which require the mobilization of normal "buffer" and sometimes "emergency" reserves of the body; 3) the theory of the key role of will and motivation in decision-making (Sannikov, Sribna, 2021) and the conflict theory of L. Mann et al. (1997), which outlines three conditions that determine a person's resistance to certain coping in a stressful decision-making situation: awareness of the serious risks associated with preferred alternatives; hope to find a better alternative; conviction that a person always has enough time at their disposal for searching and weighing alternatives; 4) the statement (Münsterberg, 2011; Wijssen, 2019) that one of the indicators of success in the profession of employees whose work is associated with significant neuropsychological stress is a high level of attention selectivity.

Participants. 86 male respondents – representatives of the patrol police of Kyiv region – took part in the empirical research. The age of the subjects ranged from 30 to 45 years. The majority of the researched persons had secondary general and vocational education (67.0%), while 33.0% had higher education.

Procedures and instruments. The technique "Assessment of operational visual memory" was used to determine the duration of retention and use of information that is necessary for making the correct decision in the process of performing the task (Münsterberg, 2011); "Diagnosis of attention selectivity" (Münsterberg, 2011) – to determine selectivity, stability and concentration of attention; "Research on the level of impulsivity" by V. Losenkov (Lemak & Petryshche, 2012) – for diagnosing the level of impulsivity of an individual's behavior

проблематику, вважаємо за необхідне довести важливість рівня розвитку ПВЯ працівників в екстремальних умовах діяльності (таких як оперативна пам'ять, гнучкість та логічність мислення, вибірковість та концентрація уваги, відповідальність, соціальна комунікація тощо), та їх вплив на ефективність ПР, що потребує додаткових досліджень.

Гіпотеза. На прийняття рішень працівників патрульної поліції в екстремальних умовах діяльності впливає рівень розвитку професійно важливих якостей.

Метою є висвітлення результатів дослідження впливу професійно важливих якостей на стратегії прийняття рішень у діяльності працівників патрульної поліції.

Методи

Методологія. Методологічну основу дослідження склали: 1) положення (Балл, 2016; Хайрулін, 2015) про те, що особистість є основним суб'єктом діяльності як в індивідуальній, так і в командній роботі, у будь-яких особливих чи екстремальних умовах обирає мету та ставить перед собою завдання, що відповідають її інтересам, психофізіологічним можливостям, визначає критерії, яких вона здатна дотримуватися, прагне результату задля задоволення власних та професійних потреб; 2) визначення професійної діяльності патрульної поліції як діяльності в екстремальних умовах (Кокун та ін., 2011; Осьодло, 2015; Virna et al., 2021), які потребують мобілізації звичайних "буферних", а іноді "аварійних" резервів організму; 3) теорія щодо ключової ролі волі й мотивації у прийнятті рішень (Санніков, Срібна, 2021) та теорія конфлікту L. Mann et al. (1997), яка окреслює три умови, що визначають опір людини на певний копінг у стресовій ситуації під час прийняття рішень: поінформованість про серйозні ризики, пов'язані з бажаними альтернативами; надія знайти кращу альтернативу; переконання в тому, що особистість завжди має в своєму розпорядженні достатню кількість часу для пошуку і зважування альтернатив; 4) положення (Münsterberg, 2011; Wijssen, 2019) про те, що одним із показників успішності в професії працівників, чия праця пов'язана зі значними нервово-психічними

as a sign of insufficient self-control in activities, uncertainty of life goals, instability of orientation and interests; “Diagnostics of Communicative Social Competence” (Fetiskin et al., 2002) – for the research of individual personal factors in people with secondary and higher education, such as: sociability, logical thinking, emotional stability, safety, sensitivity, independence, self-control, tendency to antisocial behavior. The ability to communicate, that is, to establish and maintain the necessary contacts, consists of several components not only related to the ability to communicate directly, but also to make decisions, work in a team, etc.; “Melbourne Decision-Making Questionnaire” (Mann et al., 1997). The starting points are the concepts of the conflict theory of L. Mann et al. (1997). The person making a decision is a subject and is in a state of psychological stress. In such a stressful situation, the choice is accompanied by a struggle of motives and emotions. Vigilance is defined as the main quality of a decision-maker associated with cognitive processes, a natural need for cognition, and tolerance for uncertainty. The proposed model combined five main patterns of coping with stress associated with making difficult decisions: 1) ignoring information about possible losses and continuing with the chosen alternative; 2) uncritical accepting of a course of action that is either the most pronounced or externally imposed; 3) avoidance – using procrastination; 4) hypervigilance – impulsive DM, which promises salvation from the situation, and in extreme conditions – confusion in the choice between alternatives; 5) vigilance – assessment of goals and verification of the probability of decision tasks, final analysis of alternatives. According to the presented model, vigilance is chosen as the unambiguous constructive coping, in accordance with it the subject chooses rational decisions.

Variables. During the English-language approbation of the model, four latent variables or factors were identified: vigilance, avoidance, procrastination, and hypervigilance.

Organization of research. The collection of empirical data was carried out during 2023 using the above-mentioned psychological tools (forms of standardized methods were used).

Statistical analysis. For mathematical and statistical data processing, the software package for advanced analysis “SPSS” v. 23.0 was

навантаженнями, є високий рівень вибіркової уваги.

Учасники. В емпіричному дослідженні взяли участь 86 респондентів – представники патрульної поліції Київської області, чоловічої статі. Вік досліджуваних коливався від 30 до 45 років. Основна частка досліджуваних осіб мають середню загальну та середню спеціальну освіту (67.0%), 33.0% – вищу освіту.

Процедура та інструменти. Методику “Оцінка оперативної зорової пам’яті” було використано для визначення тривалості збереження і використання в процесі виконання завдання інформації, яка необхідна для ухвалення правильного рішення (Münsterberg, 2011); “Діагностику вибіркової уваги” (Münsterberg, 2011) – для визначення вибіркової, стійкості та концентрації уваги; “Дослідження рівня імпульсивності” В. Лосенкова (Лемак, Петрище, 2012) – для діагностики рівня імпульсивності поведінки особистості як ознаки недостатнього самоконтролю в діяльності, невизначеності життєвих цілей, нестійкості орієнтації та інтересів; “Діагностику комунікативної соціальної компетентності” (Фетіскін та ін., 2002) – для вивчення окремих особистісних факторів у осіб із середньою і вищою освітою, таких як: товарищівість, логічне мислення, емоційна стійкість, безпечність, чутливість, незалежність, самоконтроль, схильність до асоціальної поведінки. Уміння комунікувати, тобто встановлювати і підтримувати необхідні контакти, складатися з декількох компонентів, пов’язаних не тільки з умінням безпосередньо спілкуватися, а й приймати рішення, працювати в команді тощо; “Мельбурнський опитувальник прийняття рішень” (Mann et al., 1997). Вихідними положеннями є концепти теорії конфлікту L. Mann et al. (1997). Особа, що ухвалює рішення є суб’єктом і перебуває у стані психологічного стресу. У такій стресовій ситуації вибір супроводжується боротьбою мотивів і емоцій. Пильність визначають основною якістю особистості, яка приймає рішення, пов’язана з когнітивними процесами, природною потребою в пізнанні й толерантністю до невизначеності. Запропонована модель об’єднала п’ять основних патернів копіюгу зі стресом,

used, namely methods of mathematical processing: Kolmogorov-Smirnov criterion (to determine the type of data distribution), Pearson and Spearman criterion (to identify direct and inverse correlations between main data), multiple regression analysis (to determine the impact of PIQ on DM strategy in patrol police activity). The analysis of the obtained data showed that according to the indicators of the method "Diagnostics of attention selectivity" (Münsterberg, 2011) an abnormal distribution was found (i.e., the given numbers $< .05$, which indicates a significant deviation from the normal distribution). According to other indicators, no significant deviation from the normal distribution was found, that is, the data had a normal distribution.

Results

An empirical research of DM strategies proved that 60.00% of respondents most often choose the constructive decision-making strategy "vigilance" (Fig. 1). This is the main stylistic characteristic of a person as a decision-maker, related to complex cognitive activity, a natural desire for knowledge and tolerance for uncertainty. For these police officers, analyzing and clarifying the goal, planned tasks for the decision-making, and reviewing attractive alternatives before making a choice are typical. However, the obtained data showed that 22.00% of respondents have such a DM strategy as "avoidance", which is characterized by not making a decision independently, shifting responsibility for solving the problem to others, and rationalizing questionable alternatives. Also, 10.00% of the respondents are prone to the "procrastination" DM strategy, which is dangerous because in the professional activity of patrol police the DM most often occurs in conditions of time deficit, and using such a behavioral strategy can lead to the impossibility of timely thinking and solving the problem, subsequently leading to a hasty conclusion, and even to cases with various complications. The least respondents use such a DM strategy as "hypervigilance" (8.00%), which is characterized by unjustified sticking between various alternatives and impulsive DM, which promises

пов'язаним із прийняттям складних рішень: 1) ігнорування інформації про можливі втрати і продовження обраної альтернативи; 2) некритичне прийняття курсу дій, який є або найбільш вираженим, або нав'язаним ззовні; 3) уникнення – з використанням прокрастинації; 4) гіперпильність – імпульсивне ПР, що обіцяє порятунок від ситуації, а в екстремальних умовах – метушню у виборі між альтернативами; 5) пильність – оцінка цілей і перевірка вірогідності завдань рішення, остаточний аналіз альтернатив. Відповідно до представленої моделі, пильність обрано однозначним конструктивним копінгом, за якого суб'єкт обирає раціональні рішення.

Змінні. Підчасангломовної апробації моделі були виділені чотири латентні змінні, або фактори: пильність (vigilance), уникнення (back-passing), прокрастинація (procrastination), гіперпильність (hypervigilance).

Організація дослідження. Збір емпіричних даних здійснено впродовж 2023 року шляхом використання вищевказаного психологічного інструментарію (застосовано бланки стандартизованих методик).

Статистичне аналізування. Для математично-статистичної обробки даних було застосовано пакет програмного забезпечення для розширеного аналізу "SPSS" v. 23.0, а саме методи математичної обробки: критерій Колмогорова-Смірнова (для з'ясування типу розподілу даних), критерії Пірсона та Спірмена (з метою виявлення прямих і зворотних кореляційних зв'язків між основними даними), множинний регресійний аналіз (для визначення впливу ПВЯ на стратегії ПР у діяльності патрульної поліції). Аналізування отриманих даних показало, що за показниками методики "Діагностика вибіркової уваги" (Münsterberg, 2011) було виявлено ненормальний розподіл (тобто дані числа $< .05$, що вказує на значущу відмінність від нормального розподілу). За іншими показниками істотної відмінності від нормального розподілу знайдено не було, тобто дані мали нормальний розподіл.

Результати

Емпіричне дослідження стратегій ПР засвідчило, що конструктивну стратегію прийняття

getting rid of the situation. In extreme conditions, it can lead to panic when choosing between alternatives.

So, as evidenced by the data, patrol police officers are prone to these three non-constructive strategies: “avoidance”, “procrastination” and “hypervigilance”, which prevent them from choosing rational, optimal solutions, and, in our opinion, require correction and psychological work with employees. In Fig. I, the distribution of indicators of communicative social competence in the patrol police is presented.

The general group indicators according to the “Diagnostics of Communicative Social Competence” method showed that the majority of people are characterized by openness and ease in communication (these are sociable people

рішення “пильність” найчастіше обирають 60.00% респондентів (рис. I). Це основна стильова характеристика людини як особистості, що приймає рішення, яка пов’язана зі складною когнітивною діяльністю, природним бажанням пізнання й толерантністю до невизначеності. Для цих поліцейських характерним є аналізування та уточнення мети, намічених завдань щодо рішення, перегляд привабливих альтернатив перед вибором. Однак отримані дані показали, що 22.00% респондентів властива така стратегія ПР, як “уникнення”, яка характеризується не самостійним прийняттям рішення, перекладанням відповідальності за рішення проблеми на інших і раціоналізацією сумнівних альтернатив. Також стратегія “прокрастинація” – 10.00% респондентів, яка

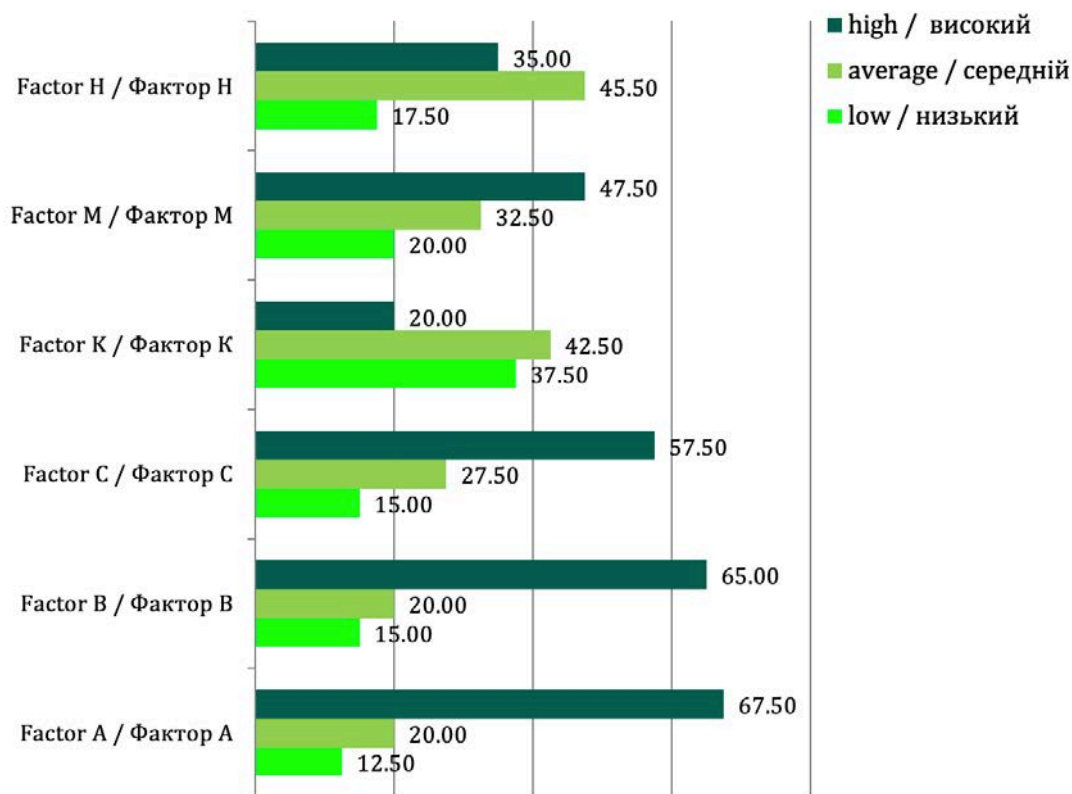

Fig. I. Distribution of indicators of communicative social competence of the patrol police (n=86)
Рис. I. Розподіл показників комунікативної соціальної компетентності в патрульній поліції (n=86)

Note: factor A – openness; factor B – logical thinking; factor C – emotional stability; factor K – creativity, sensuality; factor M – decision-making; factor H – rationality/impulsivity.

Примітка: фактор А – відкритість; фактор В – логічне мислення; фактор С – емоційна стійкість; фактор К – креативність, чуттєвість; фактор М – прийняття рішень; фактор Н – раціональність/імпульсивність.

who are quite balanced, predictable in their relationships with partners and compatible with very different people), logical thinking (the ability to think accurately and consistently, avoiding contradictions in one's own reasoning and the ability to expose logical errors), gumption (the ability to quickly react to the proposed circumstances, the ability to make adequate decisions based on the acquired experience and acquired knowledge); emotional stability, maturity and balance (effectiveness of activity under stressful and difficult conditions, the ability to avoid panic attacks, control the situation); giving preference to one's own decisions, independence in solving problem situations, self-reliance, realism and rationality with a predominance of an artistic type of thinking.

According to the results of other selected methods, it was found that the majority of respondents have a high level of development of operational visual memory (the ability to selectively preserve and reproduce visual images that are needed for a certain period of time); a high level of attention selectivity (the ability to focus on the object of one's own activity and resist the influence of external and internal distracting factors); a low level of impulsivity (these are goal-oriented individuals who have clear value orientations and also demonstrate persistence in achieving their goals).

The individual results of the respondents using all the methods mentioned above were summarized in convenient forms for further processing using statistical methods (Tabl. 1, 2, 3).

As a result of the correlation analysis, significant correlations were recorded for indicators of operational visual memory, level of impulsivity, attention selectivity, scales of diagnostic methods of communicative social competence (factor B, factor C, factor K, factor M, factor H) with the scales "vigilance", "avoidance", "hypervigilance".

The identified correlations proved that the better the ability of patrol police officers to selectively preserve and reproduce visual images, the better developed is their logical thinking, as well as the ability to focus on the object of their own activity for a long time, while resisting the influence of external and internal distractions factors; they are characterized by the effectiveness

небезпечна тим, що в професійній діяльності патрульної поліції ПР найчастіше відбувається в умовах дефіциту часу й використання подібної стратегії поведінки може призводити до неможливості вчасного обдумування та вирішення проблеми, згодом – до поспішного висновку, і навіть до випадків із різними ускладненнями. Найменше респонденти використовують таку стратегію ПР, як "гіперпильність" (8.00%), що характеризується невинуватим застряганням між різними альтернативами та імпульсивним ПР, яке обіцяє позбавлення від ситуації. В екстремальних умовах може призвести до паніки під час вибору між альтернативами.

Отже, як свідчать дані, представникам патрульної поліції притаманні зазначені три неконструктивні стратегії: "уникнення", "прокрастинація" та "гіперпильність", які заважають обирати раціональні, оптимальні рішення, й, на нашу думку, потребують корегування та психологічної роботи з працівниками.

На рис. 1 подано розподіл показників комунікативної соціальної компетентності в патрульної поліції.

Загальні групові показники за методикою "Діагностики комунікативної соціальної компетентності" засвідчили, що більшості осіб властива відкритість та легкість у спілкуванні (це товариські особи, які досить урівноважені, передбачувані у своїх стосунках із партнерами й сумісні з дуже різними людьми), логічне мислення (здатність мислити точно й послідовно, не допускаючи протиріч у власних міркуваннях та вміння викривати логічні помилки), кмітливність (вміння швидко реагувати на запропоновані обставини, вміння приймати адекватні рішення, базуючись на набутому досвіді та отриманих знаннях); емоційна стійкість, зрілість та врівноваженість (ефективність діяльності у стресогенних та складних умовах, вміння не піддаватись панічним атакам, контролювати ситуацію); надання переваги власним рішенням, незалежність у вирішенні проблемних ситуацій, покладання на себе, реалістичність та раціональність із переважанням художнього типу мислення.

За результатами інших обраних методик було досліджено, що більшість респондентів

Table 1. Statistically significant correlations between the variables “visual memory”, “impulsivity” and decision-making strategies

Таблиця 1. Статистично достовірні кореляції між змінними “зорова пам’ять”, “імпульсивність” та стратегіями прийняття рішень

Indicators Показники	Statistical parameter Статистичний параметр	“Vigilance” “Пильність”	“Avoidance” “Уникнення”	“Hypervigilance” “Гіперпильність”	“Procrastination” “Прокрастинація”
Visual memory Зорова пам’ять	r_s	.437**	-.363*	-.371*	-
	p	.005	.021	.018	-
Impulsivity Імпульсивність	r_s	-.753**	.534**	.559**	.347*
	p	.000	.000	.000	.028

Note: * – correlation is significant at the .05 level; ** – correlation is significant at the .01 level.

Примітка: * – кореляція значуща на рівні .05; ** – кореляція значуща на рівні .01.

Table 2. Statistically significant correlations between indicators of communicative social competence and decision-making strategies

Таблиця 2. Статистично достовірні кореляції між показниками комунікативної соціальної компетентності та стратегіями прийняття рішень

Indicators Показники	Statistical parameter Статистичний параметр	“Vigilance” “Пильність”	“Avoidance” “Уникнення”	“Hypervigilance” “Гіперпильність”
Factor B Фактор В	r_s	.748**	-.538**	-.649**
	p	.000	.000	.000
Factor C Фактор С	r_s	.754**	-.557**	-.573**
	p	.000	.000	.000
Factor K Фактор К	r_s	-.740**	.714**	.359*
	p	.000	.000	.023
Factor M Фактор М	r_s	.662**	.714**	.359*
	p	.000	.000	.023
Factor H Фактор Н	r_s	.748**	-.521**	-.562**
	p	.000	.001	.000

Note: * – correlation is significant at the .05 level; ** – correlation is significant at the .01 level.

Примітка: * – кореляція значуща на рівні .05; ** – кореляція значуща на рівні .01.

Table 3. Statistically significant correlations between the variables “selectivity of attention” and decision-making strategies

Таблиця 3. Статистично достовірні кореляції між змінними “вибірковість уваги” та стратегіями прийняття рішень

Indicator Показник	Statistical parameter Статистичний параметр	“Vigilance” “Пильність”	“Avoidance” “Уникнення”	“Hypervigilance” “Гіперпильність”
Attention selectivity Вибірковість уваги	r_s	.638**	-.426**	-.368*
	p	.000	.006	.020

Note: * – correlation is significant at the .05 level; ** – correlation is significant at the .01 level.

Примітка: * – кореляція значуща на рівні .05; ** – кореляція значуща на рівні .01.

of activity in stressful and difficult conditions, the ability to maintain a state of equilibrium, and keep control over the situation.

Therefore, if a patrol officer is independent in solving problem situations, self-oriented and has

мають високий рівень розвитку оперативної зорової пам’яті (здатність до виборчого збереження і відтворення зорових образів, які потрібні на певний період часу); високий рівень вибірковості уваги (здатність зосереджуватися

a high capacity for self-control, self-organization and is purposeful and persistent in achieving the set goal, then they will be characterized by such a DM strategy as “vigilance”, which is associated with cognitive complexity, need for knowledge and tolerance for uncertainty. This strategy is characterized by clarifying goals and objectives, considering alternatives and evaluating each before making a choice.

The found correlations also showed that the choice of destructive DM strategies, namely: shifting the responsibility for solving the problem and DM to others, hesitation between alternatives, uncertainty in one’s own actions (impulsive DM) will be if patrol officers exhibit such characteristics as sensitivity, attraction to people and their thoughts, artistic thinking (i. e. an imaginative perception of the world) and emotionality.

The obtained direct and inverse correlations made it possible to carry out a regression analysis, based on which conclusions were drawn about which PIQ influence the choice of one or another DM strategy in the activity of the patrol police (Tabl. 4).

According to the results of the regression analysis, eight regression models were clarified and built, revealing the following: for the dependent variable “vigilance”, the dominant characteristics are emotional stability, independence, rationality, attention selectivity and purposefulness. This shows that for patrol officers who are characterized by emotional stability (effectiveness of activity under stressful and difficult conditions, the ability to maintain a state of equilibrium), independence, rationality (quick response to changes, high efficiency in conditions of time deficit, objectivity and logic in performing activities and abstraction from emotions), purposefulness (perseverance, with the ability to self-control), as well as a high level of attention selectivity (the ability to focus for a long time and resist the influence of external and internal factors), the typical strategy of DM is “vigilance”, that is, a rational strategy.

Further a regression analysis was performed on non-constructive DM strategies. The results showed that the DM strategy of “avoidance” is influenced by such characteristics as sensitivity (artistic and synthetic thinking, imaginative perception of the world, emotionality; such

на об’єкті власної активності та протистояти впливу зовнішніх і внутрішніх відволікаючих чинників); низький рівень імпульсивності (це цілеспрямовані особи, які мають виразні ціннісні орієнтації, а також демонструють наполегливість у досягненні поставленої мети).

Індивідуальні результати респондентів за усіма зазначеними вище методиками були зведені в зручні форми для подальшої обробки за методами математичної статистики (табл. 1, 2, 3).

У результаті кореляційного аналізу значущі кореляції зафіксовано за показниками оперативної зорової пам’яті, рівня імпульсивності, вибіркості уваги, шкал методики діагностики комунікативної соціальної компетентності (фактор В, фактор С, фактор К, фактор М, фактор Н) зі шкалами “пильність”, “уникнення”, “гіперпильність”.

З’ясовані кореляції засвідчили, що чим краще у працівників патрульної поліції розвинена здатність до виборчого збереження і відтворення зорових образів, тим краще розвинене логічне мислення, а також здатність довгий час зосереджуватися на об’єкті власної активності, при цьому протистояти впливу зовнішніх і внутрішніх відволікаючих факторів; їм властива ефективність діяльності у стресогенних та складних умовах, уміння зберігати стан рівноваги, зберігати контроль над ситуацією.

Отже, якщо патрульний незалежний у вирішенні проблемних ситуацій, орієнтований на себе та має високу здатність до самоконтролю, самоорганізації і є цілеспрямованим і наполегливим у досягненні поставленої мети, то йому буде властива така стратегія ПР, як “пильність”, яка пов’язана з когнітивною складністю, потребою в пізнанні й толерантністю до невизначеності, характеризується уточненням цілей і завдань, розглядом альтернатив і оцінкою кожної перед тим, як зробити вибір.

Також знайдені кореляції показали, що вибір деструктивних стратегій ПР, а саме: перекидання відповідальності за вирішення проблеми та ПР на інших, вагання між альтернативами, невпевненість у власних діях (імпульсивне ПР) – буде в тому випадку, якщо патрульним будуть властиві такі характеристики, як чутливість, тяжіння до людей, до їхніх

Table 4. Regression models of the impact of professionally important qualities of employees on decision-making strategies

Таблиця 4. Регресійні моделі впливу професійно важливих якостей працівників на стратегії прийняття рішень

Model Модель	R	R-squared R-квадрат	Adjusted R-square Скорегований R-квадрат	Standard deviation Стандартна похибка	F	Significance Достовірність	Beta Бета
1	.754 ^a	.569	.557	1.810	50.065	.000 ^b	.754
a. Predictors: (constant) Emotional stability (factor C) b. Dependent variable: DM Strategy "Vigilance" a. Предиктори: (константа) Емоційна стійкість (фактор C) b. Залежна змінна: Стратегія_ПР "Пильність"							
2	.801 ^a	.642	.623	1.670	33.217	.000 ^b	-.404
a. Predictors: (constant) Creativity (factor K) b. Dependent variable: DM Strategy "Vigilance" a. Предиктори: (константа) Креативність (фактор K) b. Залежна змінна: Стратегія ПР "Пильність"							
3	.826 ^a	.683	.656	1.594	25.843	.000 ^b	-.397
a. Predictors: (constant) Impulsivity b. Dependent variable: DM Strategy "Vigilance" a. Предиктори: (константа) Імпульсивність b. Залежна змінна: Стратегія ПР "Пильність"							
4	.825 ^a	.680	.663	1.578	39.375	.000 ^b	.472
a. Predictors: (constant) Attention selectivity b. Dependent variable: DM Strategy "Vigilance" a. Предиктори: (константа) Вибірковість уваги b. Залежна змінна: Стратегія ПР "Пильність"							
5	.714 ^a	.509	.497	2.484	39.462	.000 ^b	.714
a. Predictors: (constant) Creativity (factor K) b. Dependent variable: DM Strategy "Vigilance" a. Предиктори: (константа) Креативність (фактор K) b. Залежна змінна: Стратегія ПР "Уникнення"							
6	.747 ^a	.569	.547	2.158	50.065	.028 ^b	.747
a. Predictors: (constant) Impulsivity b. Dependent variable: DM Strategy "Procrastination" a. Предиктори: (константа) Імпульсивність b. Залежна змінна: Стратегія ПР "Прокрастинація"							
7	.649 ^a	.421	.406	2.603	27.679	.000 ^b	-.649
a. Predictors: (constant) Logical thinking (factor B) b. Dependent variable: DM Strategy "Hypervigilance" a. Предиктори: (константа) Логічне мислення (фактор B) b. Залежна змінна: Стратегія ПР "Гіперпильність"							
8	.579 ^a	.453	.421	1.610	39.375	.000 ^b	-.539
a. Predictors: (constant) Impulsivity (factor H) b. Dependent variable: DM Strategy "Hypervigilance" a. Предиктори: (константа) Імпульсивність (фактор H) b. Залежна змінна: Стратегія ПР "Гіперпильність"							

individuals wait for others, are unable to solve problems and make decisions independently); the choice of the DM strategy "procrastination" is influenced by the indicator of impulsivity (insufficient self-control in communication and activity, inability to restrain one's emotions, and instead of quickly reacting to

думок, художній тип мислення (тобто образне сприйняття світу) та емоційність.

Отримані прямі й зворотні кореляції дозволили провести регресійний аналіз, на основі якого зроблено висновки про те, які саме ПВЯ впливають на вибір тієї чи іншої стратегії ПР у діяльності патрульної поліції (табл. 4).

the conditions that have arisen – indignation and looking for someone to blame); the DM strategy “hypervigilance” is influenced by characteristics such as inattentiveness (the opposite quality to logical thinking, and, therefore, the inability to think accurately and consistently, avoiding contradictions in one’s own reasoning, as well as to quickly react to emerging circumstances), impulsive decision-making (Factor H – impulsivity and disorganization). Thus, the conducted empirical research confirmed our hypothesis about the impact of employees’ PIQ on the choice of DM strategies in the activity of the patrol police under extreme conditions.

Discussion

The conducted research does not claim to be exhaustive in the investigated problem, and the authors pay tribute to possible differences in the data obtained by other practitioners. In the context of the DM psychology paradigm, the obtained data extend the results of our previous research (Pomytkina et al., 2020) regarding the influence of an individual’s conscience on the DM process, and also correlate with the data obtained by foreign practitioners (Soltes et al., 2021) regarding the influence of vulnerability and other personality traits on DM, leading to premature professional burnout of police officers and rangers (Ledford et al., 2021; Anagnostou et al., 2022). The significant correlations between achievement motivation and decisiveness, vigor, attentiveness, and initiative in social contacts presented by researchers (Sannikov, Sribna, 2021) proved their importance in the regulation of DM by the individual, which was also confirmed by our correlations between indicators of communicative social competence and DM strategies.

The question of the influence on the choice of DM strategy of such characteristics as sensitivity (factor K), emotionality (factor C), etc., remains debatable, which leads to the choice of the “avoidance” strategy, the transfer of responsibility for DM to others, or to wrong decisions. On the one hand, it is clear that a sensitive, “soft” position of a police officer is unacceptable for such work; on the other hand, social evidence shows that the patrol police are characterized by callousness, rudeness and even cruelty. Therefore, in our opinion, since social

За результатами регресійного аналізу з’ясовано та побудовано вісім регресійних моделей, які засвідчили наступне: для залежної змінної “пильність” домінуючими характеристиками є емоційна стійкість, самостійність, раціональність, вибірковість уваги та цілеспрямованість. Це свідчить, що для патрульних, яким властива емоційна стійкість (ефективність діяльності у стресогенних та складних умовах, вміння зберігати стан рівноваги), самостійність, раціональність (швидке реагування на зміни, висока ефективність в умовах дефіциту часу, об’єктивність та логічність у виконанні діяльності та абстрагування від емоцій), цілеспрямованість (наполегливість, зі здатністю до самоконтролю), а також високий рівень вибірковості уваги (здатність довго зосереджуватися та протистояти впливу зовнішніх і внутрішніх факторів), характерною стратегією ПР буде “пильність”, тобто раціональна стратегія.

Далі здійснено регресійний аналіз щодо неконструктивних стратегій ПР. Результати засвідчили, що на стратегію ПР “уникнення” впливає така характеристика, як чуттєвість (художнє та синтетичне мислення, образне сприйняття світу, емоційність; такі особи чекають інших, не здатні вирішувати проблему та приймати рішення самостійно); на вибір стратегії ПР “прокрастинація” впливає показник імпульсивності (недостатній самоконтроль у спілкуванні та діяльності, неможливість стримувати власні емоції, і замість того, щоб швидко реагувати на умови, що виникли, – обурення та пошук винних); на стратегію ПР “гіперпильність” впливають такі характеристики, як неухважність (протилежна якість логічному мисленню, а, отже, не здатність мислити точно і послідовно, не допускаючи протиріч у власних міркуваннях, а також швидко реагувати на обставини, що виникли), імпульсивне прийняття рішення (фактор H – імпульсивність та неорганізованість). Отже, проведене емпіричне дослідження підтвердило нашу гіпотезу про вплив ПВЯ працівників на вибір стратегій ПР у діяльності патрульної поліції в екстремальних умовах.

Дискусія

Проведене дослідження не претендує на вичерпність досліджуваної проблеми, а автори віддають належне можливим відмінностям в отриманих даних інших практиків. У контексті парадигми психології ПР отримані дані розширюють результати наших

communicative competence is one of the main PIQ in their activities, sensitivity and emotionality should be inherent in them, but should not exceed the average level of expression. In order to ensure constructive behavior during stressful conflicts and enhance the national status as a state institution, patrol police officers must make “fair” decisions and gain the respect of the social environment. Our position is consistent with the findings of researchers (Fridman et al., 2019) regarding the need to display constructive emotions during DM by police officers.

We acknowledge the importance of professional formation of patrol police teams. However, with regard to the perspective of personality psychology, each police officers are different people in terms of psychophysiology, individual psychological differences, and typological characteristics. And therefore, the composition of such groups should be based on the diagnosed main PIQ of each individual for effective teamwork. Considering the “complexity of police decisions” (Feys et al., 2022) described by researchers from Belgium, the identified DM factors (characteristics of the police officer as a personality, the nature of interaction with colleagues, the degree of impulsivity and aggressiveness) also indicate the multifaceted psychological nature of the personality and the necessity to take these into account when staffing patrol police groups.

We anticipate some possible differences in the results obtained by other researchers who had enough respondents to compare the characteristics of DM by commanders of police teams and military personnel (Mattingsdal et al., 2023). Therefore, the manifestation of the influences we studied remains a subject for discussion in larger samples. However, under the conditions of special actions caused by Russian aggression, it was unrealistic to expect active participation from respondents. In addition, the analysis of scientific publications shows that the problem of DM under extreme conditions is not exhausted, and the obtained results can be used in the training of patrol police and increasing their resilience.

Conclusions

The conducted theoretical-empirical research confirmed our assumption that the choice

попередніх досліджень (Pomytkina et al., 2020) щодо впливу совісті особистості на процес ПР, а також корелюють із отриманими даними зарубіжних практиків (Soltes et al., 2021) щодо впливу вразливості та інших особистісних рис на ПР, що призводить до передчасного професійного вигорання поліцейських та рейнджерів (Ledford et al., 2021; Anagnostou et al., 2022). Презентовані дослідниками (Санніков, Срібна, 2021) значущі зв'язки мотивації досягнень з рішучістю, енергійністю, уважністю та ініціативою в соціальних контактах довели їх важливість у регуляції ПР особистістю, що також підтверджено нашими кореляціями між показниками комунікативної соціальної компетентності та стратегіями ПР.

Дискусійним залишається питання впливу на вибір стратегії ПР таких характеристик, як чуттєвість (фактор К), емоційність (фактор С) тощо, що призводить до вибору стратегії “уникнення”, перекладання відповідальності за ПР на інших або до помилкових рішень. З одного боку, зрозуміло, що чуттєва, “м'яка” позиція поліцейського є неприйнятною для такої роботи; з іншого – свідчення соціуму показують, що патрульній поліції притаманні черствість, грубість і навіть жорстокість. Тому, на нашу думку, оскільки соціальна комунікативна компетентність є однією з основних ПВЯ у їхній діяльності, чуттєвість та емоційність мають бути притаманними їм, однак не перевищувати середній рівень вираженості. Щоб забезпечувати конструктивну поведінку під час стресових конфліктів та підвищувати національний статус як державної інституції, працівники патрульної поліції мають приймати “справедливі” рішення й здобувати повагу соціального оточення. Наша позиція узгоджується з даними дослідників (Fridman et al., 2019) щодо необхідності прояву конструктивних емоцій під час ПР поліцейськими.

Ми віддаємо належне важливості професійного формування команд патрульної поліції, однак, дивлячись із позиції психології особистості, всі поліцейські – це різні люди за психофізіологією, індивідуально-психологічними відмінностями, типологічними характеристиками. І тому комплектування таких груп має базуватися на діагностованих основних ПВЯ кожного задля спільної командної роботи. Зважаючи на “складність рішень поліції” (Feys et al., 2022), яку описали дослідники з Бельгії, визначені ними чинники ПР (характеристики

of DM strategies in the work of the patrol police is influenced by the level of development of employees' PIQ. It was established that the constructive DM strategy "vigilance" is determined by such dominant characteristics as emotional stability, independence, rationality, attention selectivity and purposefulness.

Thus, for patrolmen who are characterized by high emotional stability, independence, rationality, purposefulness, as well as a high level of attention selectivity, "vigilance" is a characteristic DM strategy, that is, a rational strategy. Regarding non-constructive DM strategies, which, unfortunately, take place among patrol police officers, the results are as follows: the "avoidance" strategy is correlated with sensitivity, emotionality, leading to the inability to solve the problem and make decisions independently; the choice of the "procrastination" strategy is influenced by the indicator of impulsivity (insufficient self-control in communication and activity); and the "hypervigilance" strategy is influenced by such characteristics as inattentiveness and impulsivity. The obtained data can be taken into account while forming patrol police teams, as well as in the training and retraining of employees, which in general will ensure a conscious choice of constructive strategies and eliminate the choice of non-constructive ones.

References

- Anagnostou, M., Gunn, V., Nibbs, O., Muntaner, C., & Doberstein, B. (2022). An international scoping review of rangers' precarious employment conditions. *Environment Systems and Decisions*, 42, 479–503. <https://doi.org/10.1007/s10669-022-09845-3>
- Arshava, I. F., & Baratynska, A. V. (2022). Novyi pidkhid do doslidzhennia vyhorannia derzhsluzhbovt-siv (na prykladi pratsivnykiv pravookhoronnykh orhaniv) [A new approach to the study of burnout of civil servants (on the example of law enforcement officers)]. *Dniprovskiyi naukovyi chasopys publichnoho upravlinnia, psykholohii, prava – Dni-pro scientific journal of public administration, psychology, law*, 3. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.3.13>
- Ball, H. O. (2016). Analiz povedinky u skladnykh sotsialnykh sytuatsiakh yak sfera zastosuvannia teoryetnykh polozhen filosofii [Analysis of behavior in complex social situations as a field of application of theoretical provisions of philosophy]. *Pedahohika*

поліцейського як особистості, характер взаємодії з колегами, міра імпульсивності та агресивності) також вказують на багатогранну психологічну природу особистості й необхідність врахування їх під час комплектування груп патрульної поліції.

Передбачаємо деякі можливі відмінності в отриманих результатах інших дослідників, які мали достатньо респондентів для порівняння особливостей ПР командирами поліцейських команд та військових (Mattingsdal et al., 2023). Тому дискусійними залишаються питання прояву досліджених нами впливів на більш великих вибірках. Однак в умовах особливих дій, спричинених російською агресією, розраховувати на активну участь респондентів не довелося. До того ж аналізування наукових публікацій свідчить, що проблема ПР в екстремальних умовах не вичерпана, а отримані результати можуть бути використані в підготовці патрульної поліції та підвищенні їхньої резильєнтності.

Висновки

Проведене теоретико-емпіричне дослідження підтвердило наше припущення про те, що на вибір стратегій ПР у роботі патрульної поліції впливає рівень розвитку ПВЯ працівників. Було встановлено, що конструктивна стратегія ПР "пильність" детермінована такими доміантними характеристиками, як емоційна стійкість, самостійність, раціональність, вибірковість уваги та цілеспрямованість.

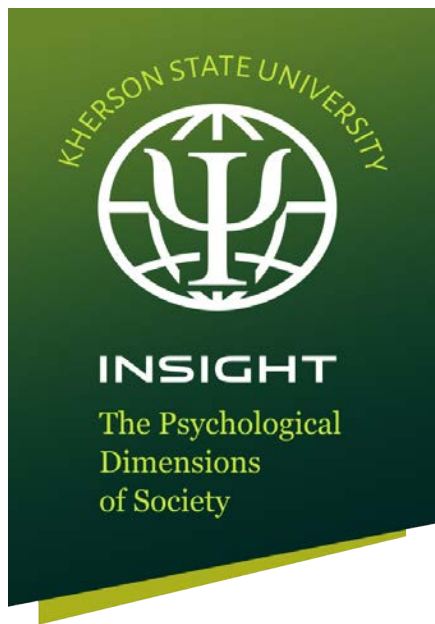
Отже, для патрульних, яким властива висока емоційна стійкість, самостійність, раціональність, цілеспрямованість, а також високий рівень вибірковості уваги, характерною стратегією ПР буде "пильність", тобто раціональна стратегія. Щодо неконструктивних стратегій ПР, які, на жаль, мають місце серед працівників патрульної поліції, результати такі: стратегія "уникнення" кореляційно зв'язана з чуттєвістю, емоційністю, що призводить до нездатності вирішувати проблему та приймати рішення самостійно; на вибір стратегії "прокрастинація" впливає показник імпульсивності (недостатній самоконтроль у спілкуванні та діяльності); на стратегію "гіперпильність" впливають такі характеристики, як неухважність та імпульсивність. Отримані дані можуть бути враховані під час формування команд патрульної поліції, а також у підготовці та перепідготовці працівників, що в цілому забезпечить свідомий вибір конструктивних стратегій та нівелює вибір неконструктивних.

i psykhologii – *Pedagogy and psychology*, 3, 9–15.
https://ec.lib.vntu.edu.ua/DocDescription?doc_id=291912

- Feys Y., van Thienen B., van den Bulck S., van Poucke K., Torrelee R., van Damme A., & Verhage A. (2022). The complexity of police decisions: A collaborative study on police decision-making in Belgium. *Policing (Oxford)*, 16(3), 405–426. <https://doi.org/10.1093/police/paac030>
- Fetiskin, N. P., Kozlov, V. V., & Manuilov, H. M. (2002). Sotsialno-psykhologichna diahnostyka rozvytku osobystosti i malykh hrup [Social and psychological diagnosis of personality development and small groups] Vyd-vo Instytutu Psykhoterapii – Publishing House of the Institute of Psychotherapy. URL: <http://weblib.pp.ua/321-diagnostika-kommunikativnoy-sotsialnoy-22439.html>
- Fridman, J., Barrett, L. F., Wormwood, J. B., & Quigley, K.S. (2019). Applying the Theory of Constructed Emotion to Police Decision Making. *Frontiers Psychology*, 10, 1946. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01946>
- Khairulin, O. M. (2015). Psykhologiiia profesiinoho vyhorannia viiskovosluzhbovtiv [Psychology of professional burnout of military personnel]. A.V. Furman (Eds.). *Ternopil: TNEU*. https://library.wunu.edu.ua/libsearch/DocDescription?doc_id=317915
- Kalnysh, V.V. (2017). Profesiina diialnist v ekstremalnykh umovakh seredovyshcha: vyznachennia, klasyfikatsiia [Professional activity in extreme environmental conditions: definition, classification]. *Ukrainskyi zhurnal z problem medytsyny pratsi – Ukrainian journal of occupational health*, 3(52). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ujpmmp_2017_3_4
- Kokun, O.M., Pishko, I.O., Lozinska, N.S., & Kopanytsia, O.V. (2011). Diahnostuvannia psykhologichnoi hotovnosti viiskovosluzhbovtiv viiskovoi sluzhby za kontraktom do diialnosti u skladi myrotvorchykh pidrozdiliv [Diagnosis of psychological readiness of military servicemen under contract to work as part of peacekeeping units]. K.: NDTs HP ZSU – Kyiv: NDC SE AFU. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32309843.pdf>
- Ledford, L. S., Osborne, D. L., Edwards, B. D., & Stickle, B. (2021). Not just a walk in the woods? Exploring the impact of individual characteristics and changing job roles on stress among conservation officers. *Police Practice and Research. An International Journal*, 22(1). <https://doi.org/10.1080/15614263.2020.1821682>
- Lemak, M. V., & Petryshche, V. I. (2012). Psykhologu dlia roboty. Diahnostychni metodyky [Psychologist for work. Diagnostic techniques]. Uzhhorod: Vydavnytstvo Oleksandry Harkushi – Oleksandra
- Список використаних джерел**
- Anagnostou M., Gunn V., Nibbs O., Muntaner C., Doberstein B. An international scoping review of rangers' precarious employment conditions. *Environment Systems and Decisions*. 2022. Vol. 42. P. 479–503. <https://doi.org/10.1007/s10669-022-09845-3>
- Аршава І. Ф., Баратинська А. В. Новий підхід до дослідження вигорання держслужбовців (на прикладі працівників правоохоронних органів). *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. № 3. С. 78–82. <https://doi.org/10.51547/ppr.dp.ua/2022.3.13>
- Балл Г. О. Аналіз поведінки у складних соціальних ситуаціях як сфера застосування теоретичних положень філософії. *Педагогіка і психологія*. 2016. № 3. С. 9–15. URL: https://ec.lib.vntu.edu.ua/DocDescription?doc_id=291912
- Feys Y., van Thienen B., van den Bulck S., van Poucke K., Torrelee R., van Damme A., Verhage A. The complexity of police decisions: A collaborative study on police decision-making in Belgium. *Policing (Oxford)*. 2022. Vol. 16(3). P. 405–426. <https://doi.org/10.1093/police/paac030>
- Фетіскін Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Соціально-психологічна діагностика розвитку особистості і малих груп. Вид-во Інституту Психотерапії. 2002. 490 с. URL: <http://weblib.pp.ua/321-diagnostika-kommunikativnoy-sotsialnoy-22439.html>
- Fridman J., Barrett L. F., Wormwood J. B. and Quigley K. S. Applying the Theory of Constructed Emotion to Police Decision Making. *Frontiers Psychology*. 2019. Vol. 10. P. 1946. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01946>
- Хайрулін О. М. Психологія професійного вигорання військовослужбовців. Тернопіль: ТНЕУ. 2015. 220 с. URL: https://library.wunu.edu.ua/libsearch/DocDescription?doc_id=317915
- Кальниш В. В. Професійна діяльність в екстремальних умовах середовища: визначення, класифікація. *Український журнал з проблем медицини праці*. 2017. № 3(52). http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ujpmmp_2017_3_4
- Кокун О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Копаниця О. В. Діагностування психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів. Київ: НДЦ ГП ЗСУю 2011. 153 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32309843.pdf>
- Ledford L. S., Osborne D. L., Edwards B. D., Stickle B. Not just a walk in the woods? Exploring the impact of individual characteristics and changing job roles on stress among conservation officers. *Police Practice and Research. An International Journal*. 2021. Vol. 22(1). <https://doi.org/10.1080/15614263.2020.1821682>

- Harkusha Publishing House*. URL: https://vk.com/doc30443101_189219099
- Mann, L., Burnett, P., Radford, M., & Ford, S. (1997). The Melbourne decision making questionnaire: an instrument for measuring patterns for coping with decisional conflict. *Journal Behavioral Decision Making*, 10(1), 1–19. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0771\(199703\)10:1<1::AID-BD-M242>3.0.CO;2-X](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0771(199703)10:1<1::AID-BD-M242>3.0.CO;2-X)
- Mattingsdal, J., Espevik, R., Johnsen, B. H., & Hystad, S. (2023). Exploring why police and military commanders do what they do: An empirical analysis of decision-making in hybrid warfare. *Armed Forces and Society*. <https://doi.org/10.1177/0095327X231160711>
- Münsterberg, H. (1913; 2011). Psychology and Industrial Efficiency. *Atlanta: Serenity Publishers*. <https://psychclassics.yorku.ca/Munster/Industrial/index.htm>
- Murray, N. P., Lewinski W., Heidner, G. S., Lawton, J., & Horn, R. (2024). Gaze Control and Tactical Decision-Making Under Stress in Active-Duty Police Officers During a Live Use-of-Force Response. *Journal of Motor Behavior*, 56(1). <https://doi.org/10.1080/00222895.2023.2229946>
- Okhrimenko, I., Ostapovich, V., Barko, V. V., Barko, V. I., Smirnova, O., Hruzynska, I., & Marchenko, O. (2022). Individual and Psychological Characteristics of Law Enforcement Officers as a Basis for Effective Psychological Selection of Personnel for Modern Police Organizations. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 13(4), 141–162. <https://doi.org/10.18662/brain/13.4/380>
- Okoli, J. O., Watt, J., & Weller, G. (2022). A naturalistic decision-making approach to managing non-routine fire incidents: evidence from expert firefighters. *Journal of Risk Research*, 25(2). <https://doi.org/10.1080/13669877.2021.1936609>
- Osyodlo, V. (2015). Diahnostyka, formuvannia i rozvytok psykhologichnoi hotovnosti do profesiinoi diialnosti: metodychni aspekty [Diagnosis, formation and development of psychological readiness for professional activity: methodical aspects]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Viiskovo-spetsialni nauky – Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. Military special sciences*, 1(32), 30–32. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_vsn_2015_1_9
- Pomytkina, L., Gudmanian, A., Kovtun, O., & Yahodzinskyi, S. (2020). Personal choice: strategic life decision-making and conscience. *E3S Web of Conferences*, 164, 10021. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202016410021>
- Pomytkina, L. V. & Ichanska O. M. (2021). Features of coping-behavior of medical workers during the COVID-19 pandemic. *Insight: the psychological*
- Лемак М. В., Петрище В. Ю. Психологу для роботи. Діагностичні методика. Ужгород: Вид-во Олександрії Гаркуші, 2012. 615 с. URL: https://vk.com/doc30443101_189219099
- Mann L., Burnett P., Radford M., Ford S. The Melbourne decision making questionnaire: an instrument for measuring patterns for coping with decisional conflict. *Journal Behavioral Decision Making*. 1997. Vol. 10(1). P. 1–19. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0771\(199703\)10:1<1::AID-BD-M242>3.0.CO;2-X](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0771(199703)10:1<1::AID-BD-M242>3.0.CO;2-X)
- Mattingsdal J., Espevik R., Johnsen B. H., Hystad S. Exploring why police and military commanders do what they do: An empirical analysis of decision-making in hybrid warfare. *Armed Forces and Society*. 2023. <https://doi.org/10.1177/0095327X231160711>
- Münsterberg H. Psychology and Industrial Efficiency. *Atlanta: Serenity Publishers*. 1913; 2011. <https://psychclassics.yorku.ca/Munster/Industrial/index.htm>
- Murray N. P., Lewinski W., Heidner G. S., Lawton J., Horn R. Gaze Control and Tactical Decision-Making Under Stress in Active-Duty Police Officers During a Live Use-of-Force Response. *Journal of Motor Behavior*. 2024. Vol. 56(1). <https://doi.org/10.1080/00222895.2023.2229946>
- Okhrimenko I., Ostapovich V., Barko V. V., Barko V. I., Smirnova O., Hruzynska I., Marchenko O. Individual and Psychological Characteristics of Law Enforcement Officers as a Basis for Effective Psychological Selection of Personnel for Modern Police Organizations. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2022. Vol. 13(4). P. 141–162. <https://doi.org/10.18662/brain/13.4/380>
- Okoli J. O., Watt J., Weller G. A naturalistic decision-making approach to managing non-routine fire incidents: evidence from expert firefighters. *Journal of Risk Research*. 2022. Vol. 25(2). <https://doi.org/10.1080/13669877.2021.1936609>
- Осьодло В. Діагностика, формування і розвиток психологічної готовності до професійної діяльності: методичні аспекти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2015. № 1(32). С. 30–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_vsn_2015_1_9
- Pomytkina L., Gudmanian A., Kovtun O., Yahodzinskyi S., Personal choice: strategic life decision-making and conscience. *E3S Web of Conferences*. 2020. Vol. 164. 10021. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202016410021>
- Помиткіна Л. В., Ічанська О. М. Особливості копінг-поведінки медичних працівників під час пандемії COVID-19. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2021. № 5. С. 148–161. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2021-5-10>

- dimensions of society*, 5, 148–161. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2021-5-10>
- Pomytkina, L.V. (2021). Osoblyvosti psykhologichnoi pidhotovky patrolnoi politzii do diialnosti v skladnykh sytuatsiakh koronavirusnoi pandemii [Peculiarities of psychological preparation of patrol police for activities in difficult situations of the coronavirus pandemic]. *Naukovi perspektyvy: zhurnal. Seriiia "Psykhologhiia" – Scientific perspectives: journal. Series "Psychology"*. № 4(10). 390-403. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-4\(10\)-390-403](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-4(10)-390-403)
- Pomytkina, L. V. (2018). Psykhologichnyi suprovid pidhotovky fakhivtsiv do diialnosti v osoblyvykh ta ekstremalnykh umovakh / Zhyttiediialnist ta zhyttietvorchist osobystosti v osoblyvykh umovakh [Psychological support for the training of specialists for activities in special and extreme conditions / Life activity and creativity of the individual in special conditions]. M. M. Koziara (Eds.). Lviv: SPOLOM. 116-152. URL: <https://books.ldubgd.edu.ua/index.php/m/catalog/download/25/10/61-1?inline=1>
- Sannikov, O. I., & Sribna, S. V. (2021). Motyvatsiia ta volia v rehuliatcii pryiniattia rishen osobystistiu [Motivation and will in the regulation of decision-making by the individual]. *Visnyk pisladyplomnoi osvity – Bulletin of postgraduate education*, 15(44). [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2021-15\(44\)-108-125](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2021-15(44)-108-125)
- Soltes, V., Kubas J., Velas, A., & Michalk, D. (2021). Occupational safety of municipal police officers: Assessing the vulnerability and riskiness of police officers' work. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(11), 5605. <https://doi.org/10.3390/ijerph18115605>
- Stelmashchuk, K., Moroz, O., Hrabovska, S., & Partyko, T. (2023). Personal Dispositions as a Determinant of Coping Strategy Selection in Difficult Circumstances. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 40–65. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-3>
- van den Heuvel C., Alison L., & Power, N. (2014). Coping with uncertainty: police strategies for resilient decision-making and action implementation. *Springer-Verlag. Cognition, Technology & Work*, 16, 25–45 <https://doi.org/10.1007/s10111-012-0241-8>
- Virna Z., Lazorko O., & Malimon L. (2021). The mode of Trust and Experience of Stress in Customs Officers in Ukraine. *Postmodern Openings*, 12(3), 404–425. <https://doi.org/10.18662/po/12.3/346>
- Wijisen, L. D. (2019). An Academic Genealogy of Psychometric Society Presidents. *Psychometrika*, 84(2), 562–588. <https://doi.org/10.1007/S11336-018-09651-4>
- Помиткіна Л. В. Особливості психологічної підготовки патрульної поліції до діяльності в складних ситуаціях коронавірусної пандемії. *Наукові перспективи. Серія "Психологія"*. 2021. № 4(10). С. 390–403. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-4\(10\)-390-403](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-4(10)-390-403)
- Помиткіна Л. В. Психологічний супровід підготовки фахівців до діяльності в особливих та екстремальних умовах. *Життєдіяльність та життєтворчість особистості в особливих умовах / упорядн.: О. А. Кривопишина, Н. О. Теренєва; за наук. ред. М. М. Козяра. Львів: СПОЛОМ, 2018. С.116–152. URL: <https://books.ldubgd.edu.ua/index.php/m/catalog/download/25/10/61-1?inline=1>*
- Санніков О. І., Срібна С. В. Мотивація та воля в регуляції прийняття рішень особистістю. *Вісник післядипломної освіти*. 2021. Вип. 15(44). [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2021-15\(44\)-108-125](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2021-15(44)-108-125)
- Soltes V., Kubas J., Velas A., Michalk D. Occupational safety of municipal police officers: Assessing the vulnerability and riskiness of police officers' work. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2021. Vol. 18(11). P. 5605. <https://doi.org/10.3390/ijerph18115605>
- Стельмашук Х., Мороз О., Грабовська С., Партико Т. Особистісні диспозиції як чинник вибору копінг-стратегії в складних ситуаціях. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 10. С. 40–65. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-3>
- van den Heuvel C., Alison L., Power N. Coping with uncertainty: police strategies for resilient decision-making and action implementation. *Springer-Verlag. Cognition, Technology & Work*. 2014. Vol. 16. P. 25–45 <https://doi.org/10.1007/s10111-012-0241-8>
- Virna Z., Lazorko O., Malimon L. The mode of Trust and Experience of Stress in Customs Officers in Ukraine. *Postmodern Openings*. 2021. Vol. 12(3). P. 404–425. <https://doi.org/10.18662/po/12.3/346>
- Wijisen L. D. An Academic Genealogy of Psychometric Society Presidents. *Psychometrika*. 2019. Vol. 84(2). P. 562–588. <https://doi.org/10.1007/S11336-018-09651-4>

Медична психологія

Medical psychology

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-18>

How to Cite (Style APA):

Halian, A. (2024). Personal Predictors of Future Medical Workers Adaptation to the Conditions of Professional Activity. *Insight: the psychological dimensions of society*, 11, 343–363. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-18>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Галян А. Особистісні предиктори адаптації майбутніх медичних працівників до умов професійної діяльності. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2024. № 11. С. 343–363. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-18>

UDC [331.102.24:364-787.522]:61-057.875

Personal Predictors of Future Medical Workers Adaptation to the Conditions of Professional Activity

Особистісні предиктори адаптації майбутніх медичних працівників до умов професійної діяльності

Received: October 31, 2023

Accepted: April 26, 2024

Andrii Halian*

Ph. D. in Psychology, Senior Lecturer,
Department of Theoretical
and Practical Psychology,
“Lviv Polytechnic” National University,
Lviv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-3588-0592>

Андрій Галян*

кандидат психологічних наук,
старший викладач,
кафедра теоретичної
та практичної психології,
Національний університет
“Львівська політехніка”, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-3588-0592>

Abstract

The purpose is to study the predictors that forecast the structure of the adaptation process of future medical workers to the conditions of professional activity. It is assumed that adaptation to the conditions of professional activity of future medical workers among others is provided by latent factors that are the result of the interaction of personality traits and qualities. **Methods:** testing by “Social-Psychological Adjustment Questionnaire” (Rogers & Dymond, 1954). Subjective resources for overcoming difficulties in various areas of mental activity were studied using “Ways of Coping Questionnaire” (Folkman, Lazarus, 1980). Internal psychological regulatory resources involved in

Анотація

Метою є дослідження предикторів, що прогнозують структуру процесу адаптації майбутніх медичних працівників до умов професійної діяльності. Зроблено припущення, що адаптацію до умов професійної діяльності майбутніх медичних працівників з-поміж інших забезпечують латентні фактори, які є наслідком взаємодії особистісних рис та якостей. **Методи:** тестування “Опитувальником соціально-психологічної адаптації” (Rogers, Dymond, 1954). Суб’єктивні ресурси подолання труднощів у різних сферах психічної діяльності вивчали за допомогою опитувальника “Способи поведінки подолання” (Folkman, Lazarus, 1980). Внутрішні

* Corresponding author: andriyhalian@gmail.com

* Автор-кореспондент: andriyhalian@gmail.com

the adaptation process were assessed using the Action Control Scale (Kuhl, 2001). The versions of the questionnaires validated on the Ukrainian sample were used. The total research sample was 84 future medical workers (college students) of the specializations "General Medicine", "Nursing". The sample is homogeneous, formed randomly. **Results.** Latent factors (predictors) that ensure the adaptation process of future medical workers were identified: "Support seeking" (F1), "Friendliness" (F2), "Conformity" (F3), "Anti-stress" (F4), "Rationalism" (F5), "Self-analysis of situations" (F6). The share of predictors involved in the formation of adaptation processes of future medical workers was determined. Four of the six factors were included in the multiple analysis regression model. Two predictors ("rationalism" $t = 1.299$; $p = .201$ and "self-analysis of the situation" $t = .356$; $p = .356$) were not included in the regression models due to the lack of statistical significance of their t-test. **Discussion and conclusions.** Future medical workers have been diagnosed with a medium level of adaptive capacity, which helps them adapt to the conditions of professional activity at the stage of primary professionalization. The factors that form the structure of the adaptive capacity of future medical workers were identified. Using the method of linear multiple regression, the share of each factor in ensuring the effectiveness of the adaptation process was determined. The share of "friendliness" (32.00%) in the explanation of "adaptation" is the highest. The share of "conformity" is slightly lower (20.00%). "Support seeking" accounts for only 11.56% of the variance explained. The smallest share in the regression model belongs to the predictor "antistress" – 3.72% of the explained variance. The prospect of further research on the problem highlighted in the article is the validation of the factor model, which requires a confirmatory analysis.

Keywords: adaptation, multiple equations, personal resources, self-regulation, coping strategies, predictors, personality traits.

Introduction

The formation of an individual as a personality, the formation of their social consciousness, is impossible without their socialization. During socialization, a person learns the rules of behavior in society, social norms, produces a model of their being in society. One of the key components of socialization is adaptation to the environment: social, educational, professional, etc.

Adaptation is an interdisciplinary, and therefore multidimensional concept that requires an analysis

психологічні регуляторні ресурси, залучені в адаптаційний процес, оцінювали за допомогою опитувальника "Контроль за дією" (Kuhl, 2001). Застосовано версії опитувальників, апробовані на українській вибірці. Загальну вибірку дослідження склали 84 майбутні медичні працівники (студенти коледжів) спеціальності "Лікувальна справа", "Сестринська справа". Вибірка гомогенна, сформована рандомно. **Результати.** Виокремлено латентні фактори (предиктори), що забезпечують адаптаційний процес майбутніх медичних працівників: "Прагнення підтримки" (F1), "Дружелюбність" (F2), "Конформізм" (F3), "Антистрес" (F4), "Раціоналізм" (F5), "Самоаналіз ситуацій" (F6). Визначено частку предикторів, що задіяні у формуванні адаптаційних процесів майбутніх медичних працівників. Чотири з шести факторів включені до регресійної моделі множинного аналізу. Два предиктори ("раціоналізм" $t = 1.299$; $p = .201$ та "самоаналіз ситуації" $t = .356$; $p = .356$) не увійшли до регресійних моделей через відсутність статистичної значущості їхнього t-критерію. **Дискусія і висновки.** У майбутніх медичних працівників діагностовано середній рівень адаптаційної здатності, що допомагає їм адаптуватися до умов професійної діяльності на етапі первинної професіоналізації. Виокремлено фактори, що формують структуру адаптаційної здатності майбутніх медичних працівників. Застосуванням методу лінійної множинної регресії визначено частку кожного з факторів у забезпеченні ефективності адаптаційного процесу. Частка "дружелюбності" (32.00%) у поясненні "адаптації" є найвищою. Дещо меншою є частка "конформізму" (20.00%). "Прагнення підтримки" припадає лише на 11.56% поясненої дисперсії. Найменша частка в регресійній моделі належить предиктору "антистрес" – 3.72% поясненої дисперсії. Перспективою подальшого дослідження висвітлено у статті проблеми є перевірка на дієвість факторної моделі, що потребує конфірматорного аналізу.

Ключові слова: пристосування, множинні рівняння, особистісні ресурси, саморегуляція, копінг-стратегії, предиктори, особистісні риси.

Вступ

Становлення людини як особистості, формування в неї суспільної свідомості неможливе без її соціалізації. Під час соціалізації людина засвоює правила поведінки в суспільстві, соціальні норми, виробляє модель свого перебування в соціумі. Одним із ключових компонентів соціалізації є адаптація до середовища: соціального, навчального, професійного тощо.

of interpretations in a biological, medical, socio-philosophical and psychological context. Research on adaptation in recent decades has been related to the study of the role of the nervous system as the main factor of balance, as a mechanism that organizes numerous specific biological responses into a clearly adaptive system. There is a thought about the role of functional asymmetry of the brain to explain psychological adaptation. Studies by I. Paponsek, G. Scholter (2002) stated the role of brain asymmetry in changing the mechanisms of stress development. The development of this direction in neurophysiology makes it possible to understand the ways of building individual adaptive capacity over hereditary one.

From a philosophical and sociological point of view, adaptation is an attribute of any living being, which manifests itself whenever significant changes occur in the system of their relationship with the environment. The term “social compliance” proposed by H. Hartmann (1958) denotes the ability of the social environment to regulate adaptation disorders.

In the context of the medical-psychological approach, J. Schkade, S. Schultz (1992) proposed the idea of normal human development as a condition for the emergence of competence in professional functioning. Different activities have their own social and cultural properties that develop a professional outlook and form the ability to adapt to various activities. This is reflected in the idiosyncratic configuration of the sensorimotor, cognitive and psychosocial systems that are actively involved in each professional action (Schkade & Schultz, 1992; Schultz & Schkade, 1992).

The COVID-19 pandemic has exacerbated existing problems in medicine, among others, the problem of the impact of mental and emotional stress on both patients and medical workers (Onwubu, et al., 2023). The need to improve adaptation and psychological resilience, mitigate psychological stress and prevent exhaustion among medical and social workers is emphasized by T. Lewinson et al. (2023), Ya. Lihua et al. (2023). A number of studies have stated that developing resilience and implementing positive coping strategies, mastering these strategies are imperative for future medical workers to

Адаптація є міждисциплінарним, а отже, багатоаспектним поняттям, що потребує аналізу інтерпретацій у біологічному, медичному, соціально-філософському та психологічному контексті. Дослідження адаптації останніх десятиліть пов’язані з вивченням ролі нервової системи як головного чинника збалансованості, як механізму, який організовує в чітку адаптивну систему численні конкретні біологічні відображення. Побуває думка про роль функціональної асиметрії мозку для пояснення психологічної адаптації. У дослідженнях I. Paponsek, G. Scholter (2002) констатовано роль асиметрії мозку в зміні механізмів розвитку стресу. Розроблення в нейрофізіології цього напрямку дає змогу зрозуміти шляхи надбудови індивідуальної пристосовницької здатності над спадковою.

З філософсько-соціологічного погляду адаптація є атрибутом будь-якої живої істоти, який проявляється щоразу, коли в системі її взаємин із середовищем виникають значні зміни. Запропонований Н. Hartmann (1958) термін “соціальна поступливість” позначає здатність соціального середовища врегулювати порушення адаптації.

У контексті медико-психологічного підходу J. Schkade, S. Schultz (1992) запропонували ідею нормального розвитку людини як умови появи компетентності щодо професійного функціонування. Різні діяльності мають свої соціальні та культурні властивості, що розвивають професійний кругозір та формують здатність адаптації до різних діяльностей. Це відображається в ідіосинкратичній конфігурації сенсомоторної, когнітивної та психосоціальної систем, які беруть активну участь у кожній професійній дії (Schkade, Schultz, 1992; Schultz, Schkade, 1992).

Пандемія COVID-19 загострила існуючі проблеми в медицині, з-поміж інших і проблему впливу психічних та емоційних навантажень як на пацієнтів, так і на медичних працівників (Onwubu, et al., 2023). На необхідності покращення адаптації та психологічної стійкості, пом’якшення психологічного стресу та запобігання виснаженню серед медичних соціальних працівників наголошують Т. Lewinson et al. (2023), Ya. Lihua et al. (2023). У низці досліджень констатовано, що формування стійкості

withstand unpredictable disasters (S. Shruti et al., 2023; B. Teh et al., 2023). The need to include palliative care in curricula at all levels of medical training is also emphasized (Younis, Hamdan-Mansour, 2024).

In psychology, the problem of adaptation was developed through stress research (Selye, 1936). Subsequently, these studies became multi-vector. Thus, within the framework of a personality-oriented approach, J. Averill (2004; 2005) considers adaptive trends within the theory of emotional creativity (Averill, 2004; 2005). G. Vaillant (1977) proposes an Ego-oriented approach to adaptive defense, and N. Haan (1977) explores the ability to organize one's own environment, defensive strategies, and Ego-values.

Within the cognitive approach, the works of C. Aldwin (2009), R. Lazarus (1993), R. Lazarus et al. (2018) are important. The cognitive-mediated theory of R. Lazarus (1993) is based on the idea of assessing the situation: primary assessment – establishing the significance of the event for the organism; secondary – assessing the organism's ability to cope with the consequences of the event. The interaction between conditions that trigger emotions and coping processes affects cognitive abilities that drive emotional responses. C. Aldwin (2009) examines the nature of psychosocial stress and the implications of different coping strategies for adaptation and health throughout a person's life. The author emphasizes the interaction between mind and body, as well as between people and the environment.

The theory of self-actualization of the individual touches upon the essence of adaptation/maladaptation as the consistency/inconsistency of the Self-concept with the ideal Self, real experience and Self-concept (Rogers & Dymond R., 1954). And within the resource approach, D. Navon (1984), D. Navon, D. Gopher (1979), O. Shtepa (2013), A. Halian (2016) emphasize the resourcefulness of the individual, which ensures their adaptation processes. Researchers D. Navon, D. Gopher (1979) emphasize the nature of self-reinforcement of resources when the human system uses the idea of utility to make decisions about the allocation of its limited resources. In our previous works, the role of personal, emotional

та впровадження позитивних стратегій подолання, оволодіння цими стратегіями є обов'язковими для того, щоб майбутні медичні працівники могли витримати непередбачувані катастрофи (S. Shruti et al., 2023; B. Teh et al., 2023). Наголошується і на необхідності включення паліативної допомоги в навчальні програми на всіх рівнях медичної підготовки (Younis, Hamdan-Mansour, 2024).

У психології проблема адаптації розвивалася завдяки дослідженням стресу (Selye, 1936). Надалі ці дослідження стали різновекторними. Так, у межах особистісно-орієнтованого підходу J. Averill (2004; 2005) розглядає адаптивні тенденції в рамках теорії емоційної креативності (Averill, 2004; 2005). G. Vaillant (1977) пропонує Его-орієнтований підхід щодо адаптивного захисту, а N. Haan (1977) досліджує здатність до організації власного середовища, захисні стратегії та его-цінності.

У межах когнітивного підходу важливими є праці С. Aldwin (2009), R. Lazarus (1993), R. Lazarus et al. (2018). В основі когнітивно-опосередкованої теорії R. Lazarus (1993) лежить ідея оцінки ситуації: первинна оцінка – встановлення значущості події для організму; вторинна – оцінка здатності організму впоратися з наслідками події. Взаємодія між умовами, що викликають емоції, і процесами подолання впливає на когнітивні здібності, які керують емоційними реакціями. С. Aldwin (2009) розглядає природу психосоціального стресу й наслідки різних стратегій подолання для адаптації та здоров'я упродовж усього життя людини. Авторка наголошує на взаємодії між розумом і тілом, а також між людьми та середовищем.

Теорія самоактуалізації особистості торкається сутності адаптації/деадаптації як відповідності/невідповідності Я-концепції ідеальному Я, реального досвіду і Я-концепції (Rogers & Dymond R., 1954). А в межах ресурсного підходу D. Navon (1984), D. Navon, D. Gopher (1979), О. Штепа (2013), А. Галян (2016) наголошують на ресурсності особистості, що забезпечує її адаптаційні процеси. Дослідники D. Navon, D. Gopher (1979) акцентують на природі самопідкріплення ресурсів, коли людська система використовує ідею корисності для прийняття рішення про розподіл своїх обмежених

and regulatory components as personal resources for adaptation of future medical workers to professional activity was investigated. It was stated that any adaptation consumes the structural, genetically determined resources of the organism, while reducing the human life reserves (Halian et al., 2020).

Today, the study of adaptive potential as an integrative factor contributing to the socialization of the individual (Blynova, et al., 2022a; 2022b), their mental health (Bircher, 2016; Baker & Berenbaum, 2007) and adaptation in a professional environment, which is reflected in the works of I. Halian, A. Halian (2018), N. Chaykina (2013), A. Żarczyńska-Dobiesz (2008). It is worth noting that, despite the interdisciplinary interest in the problem of adaptation, there is no generally accepted definition of the concept of adaptation. Also, its essential characteristics, stages of adaptation, as well as issues of structural and content features of adaptation are not fully explored. However, common to all theories is the consideration of mechanisms for overcoming life's difficulties based on the theory of personality.

In addition, a study by N. Ngoc, N. Tuan (2024) showed that almost half of nursing students experienced stress at different levels, which was caused by financial factors, education, clinical problems and uncertainty (Ngoc, Tuan, 2024). To this are added the difficulties with independent online training of students of medical professions (Xu, et al., 2024). Therefore, there is a growing need to research the adaptive potential of future health workers at the stage of primary professional training. At the same time, it is appropriate to study the predictors that forecast the possible structure of the adaptation process of the future specialist to the conditions of professional activity.

Hypothesis. It is assumed that adaptation of future medical workers to the conditions of professional activity among others is provided by latent factors that are the result of the interaction of personality traits and qualities.

The purpose is to study the predictors that forecast the structure of the adaptation process of future medical workers to the conditions of professional activity.

ресурсів. У наших попередніх працях досліджено роль особистісного, емотивного та регуляторного компонентів як особистісних ресурсів адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності. Констатовано, що будь-яка адаптація витрачає структурні, генетично детерміновані ресурси організму, знижуючи при цьому життєві запаси людини (Halian et al., 2020).

Сьогодні актуальним стало дослідження адаптаційного потенціалу як інтегративного чинника, що сприяє соціалізації індивіда (Blynova, et al., 2022a; 2022b), його психічному здоров'ю (Bircher, 2016; Baker, Berenbaum, 2007) та адаптації у професійному середовищі, що відображено у працях I. Галян, А. Галян (2018), Н. Чайкіна (2013), А. Żarczyńska-Dobiesz (2008). Варто зазначити, що, попри міждисциплінарний інтерес до проблеми адаптації, загальноприйнятого визначення поняття адаптації немає. Також не до кінця розкриті її сутнісні характеристики, стадії адаптації, а також питання структурно-змістових особливостей адаптації. Проте спільним для всіх теорій є розгляд механізмів подолання життєвих труднощів на основі теорії особистості.

Окрім цього, в дослідженні N. Ngoc, N. Tuan (2024) показано, що майже половина студентів медсестер відчували стрес на різних рівнях, причиною якого були фінансові фактори, освіта, клінічні проблеми та невпевненість (Ngoc, Tuan, 2024). До цього додаються і труднощі з самостійним онлайн навчанням студентів медичних професій (Xu, et al., 2024). Тому зростає необхідність вивчення адаптаційного потенціалу майбутніх медичних працівників саме на етапі первинної професійної підготовки. Водночас доречним є вивчення предикторів, що прогнозують можливу структуру процесу адаптації майбутнього фахівця до умов професійної діяльності.

Гіпотеза. Зроблено припущення, що адаптацію до умов професійної діяльності майбутніх медичних працівників з-поміж інших забезпечують латентні фактори, які є наслідком взаємодії особистісних рис та якостей.

Метою є дослідження предикторів, що прогнозують структуру процесу адаптації майбутніх медичних працівників до умов професійної діяльності.

Methods

Methodology. The research of adaptation is based on the ideas of personal and professional-psychological adaptation of the individual, which are reflected in the works of S. Rogers, R. Dymond (1954), on the understanding of the personal resourcefulness of the subject by O. Shtepa (2013), D. Leontiev (2014), A. Halian (2016), as well as on the idea of a systemic approach that considers psychological processes and phenomena in their interconnection and interdependence. These theoretical constructs are operationalized by a variety of diagnostic tools.

Participants. The total sample of the research consisted of 84 future medical workers (students of medical colleges). The sample is homogeneous, aged 16–19 years, formed by the random method. Before their education at the institution, the subjects lived in small towns, villages and regional centers of Ukraine.

Procedures and Instruments. “Social-Psychological Adjustment Questionnaire” (Rogers & Dymond, 1954) diagnoses the features of socio-psychological adaptation and related personality traits. Diagnosed characteristics include integral features of the individual such as: adaptability, self-acceptance, acceptance of others, emotional comfort, internality, desire to dominate, escapism. Subjective resources for overcoming difficulties in various areas of mental activity were studied using “Ways of Coping Questionnaire” (WCQ) (Folkman, Lazarus, 1980). The diagnosed characteristics include eight coping strategies used by the individual: confrontation, distancing, self-control, seeking social support, taking responsibility, escape-avoidance, problem-solving planning, positive reassessment. Internal psychological regulatory reserves involved in the adaptation process were assessed using the Action Control Scale (Kuhl, 1991). Diagnosed characteristics are forms of personal self-regulation: control over the action during its planning, control over the action during its implementation, control over the action in case of failure. The versions of the questionnaires validated on the Ukrainian sample were used.

Variables. To predict the effect of independent variables on the dependent, the method of linear multiple regression was used. The dependent variable is the integral indicator of the future

Методи

Методологія. Дослідження адаптації ґрунтується на ідеях особистісної та професійно-психологічної адаптації особистості, які відображені у працях С. Rogers, R. Dymond (1954), на розумінні особистісної ресурсності суб'єкта О. Штепа (2013), D. Leontiev (2014), А. Гальян (2016), а також на ідеї системного підходу, який розглядає психологічні процеси та явища у їх взаємозв'язку і взаємозумовленості. Згадані теоретичні конструкти операціоналізовані різноманітним діагностичним інструментарієм.

Учасники. Загальну вибірку дослідження склали 84 майбутні медичні працівники (студенти медичних коледжів). Вибірка гомогенна, віком 16–19 років, сформована рандомним методом. До навчання в закладі освіти досліджувані проживали у невеликих містечках, селах та обласних центрах України.

Процедура та інструменти. “Опитувальник соціально-психологічної адаптації” (Rogers, Dymond, 1954) діагностує особливості соціально-психологічної адаптації та пов'язані з нею риси особистості. Діагностованими ознаками є такі інтегральні характеристики особистості, як-от: адаптивність, самоприйняття, прийняття інших, емоційний комфорт, інтернальність, прагнення домінувати, ескапізм. Суб'єктивні ресурси подолання труднощів у різних сферах психічної діяльності вивчали за допомогою опитувальника “Способи поведінки подолання” (Folkman, Lazarus, 1988), засадничим для якого став опитувальник “Контрольний список способів копінгу” (Ways of Coping Checklist – WCC) (Folkman, Lazarus, 1980). Діагностованими ознаками є вісім копінг-стратегій, які застосовує особистість: конфронтація, дистанціювання, самоконтроль, пошук соціальної підтримки, прийняття відповідальності, втеча-уникнення, планування розв'язання проблеми, позитивна переоцінка. Внутрішні психологічні регуляторні резерви, залучені в адаптаційний процес, оцінювали за допомогою опитувальника “Контроль за дією” (Kuhl, 1991). Діагностованими ознаками є форми особистісної саморегуляції: контроль за дією під час її планування, контроль за дією під час її реалізації, контроль

medical workers' adaptation to the conditions of professional activity. Independent variables constituted latent factors identified as a result of exploratory factor analysis.

Statistical Analysis. The research was performed using a confirmatory strategy with prediction of the influence of independent variables on the dependent ones. Statistical analysis of the results was carried out using

за дією при невдачах. Застосовано версії опитувальників, апробовані на українській вибірці.

Змінні. Для прогнозування впливу незалежних змінних на залежну використано метод лінійної множинної регресії. Залежною змінною є інтегральний показник адаптації майбутніх медичних працівників до умов професійної діяльності. Незалежні змінні склали латентні фактори, виокремлені в результаті експлораторного факторного аналізу.

Table 1. Descriptive statistics of variance according to the criterion "personality adaptation potential" (n = 84)
Таблиця 1. Описові статистики дисперсії за критерієм "адаптаційний потенціал особистості" (n = 84)

Variables Змінні		Statistics Статистики								
		Min	Max	M	SE _{Me}	SD	A	SE _A	K	SE _K
Adaptation Адаптація	Self-acceptance Самоприйняття	56.16	100.00	74.11	1.590	10.787	.497	.350	-.464	.688
	Acceptance of others Прийняття інших	33.33	94.74	62.92	1.744	11.830	.464	.350	.684	.688
	Emotional comfort Емоційний комфорт	39.53	93.75	59.03	1.840	12.485	.920	.350	.604	.688
	Internality Інтернальність	40.94	82.64	60.25	1.523	10.332	.019	.350	-.677	.688
	Dominance Домінування	21.43	87.18	49.75	1.530	10.378	.406	.350	3.536	.688
	Escapism Ескапізм	8.00	24.00	16.06	.691	4.687	-.227	.350	-1.045	.688
Coping strategies Копінг-стратегії	Confrontation Конфронтація	27.78	83.33	56.04	2.092	14.191	-.127	.350	-.399	.688
	Distancing Дистанціювання	16.67	88.89	55.31	2.197	14.904	-.212	.350	.824	.688
	Self-control Самоконтроль	22.22	100.00	68.71	2.671	18.119	-.402	.350	-.180	.688
	Social support Соціальна підтримка	38.89	100.00	65.94	2.140	14.515	.203	.350	-.643	.688
	Acceptance of responsibility Прийняття відповідальності	.00	61.11	40.46	2.101	14.256	-.789	.350	.800	.688
	Escape-Avoidance Втеча-Уникнення	16.67	138.89	75.84	3.371	22.867	-.237	.350	.789	.688
	Problem-solving planning Планування вирішення проблем	14.00	100.00	61.53	3.054	20.714	-.389	.350	-.092	.688
	Positive reassessment Позитивна переоцінка	33.33	122.22	75.96	3.113	21.116	.131	.350	-.864	.688
Regulation Регуляція	Control "Planning" Контроль "Планування"	.00	11.00	5.93	.328	2.225	-.281	.350	.272	.688
	Control "Realization" Контроль "Реалізація"	.00	9.00	6.26	.355	2.407	-.661	.350	-.186	.688
	Control "Failure" Контроль "Невдача"	3.00	12.00	7.78	.348	2.365	-.255	.350	-.655	.688

Note: M – the mean; SE_{Me} – the standard error; SD – the standard deviation; A – the asymmetry; SE_A – the standard asymmetry error; K – the kurtosis; SE_K – the standard kurtosis error; min – the minimum; max – the maximum.

Примітка: M – середнє; SE_{Me} – помилка середнього значення; SD – середньоквадратичне відхилення; A – асиметрія; SE_A – помилка середнього значення асиметрії; K – ексцес; SE_K – помилка середнього значення ексцесу; min – мінімум; max – максимум.

the method of exploratory factor analysis and the method of linear multiple regression using the IBM SPSS statistical program, version 27.

Results

The empirical stage of the research is aimed at determining the share of personal formations in the general structure of the adaptive potential of the personality of future medical workers. Factor and regression analyses were used to implement this intention. Factor analysis was carried out with the involvement of the diagnostic results of personal resources that ensure the adaptation of future medical workers to professional activity. The results of the research were taken into account according to some of the methods that operationalized these resources: "Social-Psychological Adjustment Questionnaire" (Rogers & Dymond, 1954); "Ways of Coping Questionnaire" (Folkman, Lazarus, 1988); the Action Control Scale (Kuhl, 1991). The diagnosed characteristics are expressed through the scales of the mentioned diagnostic techniques. Descriptive statistics based on the results of the conducted methods are presented in Tabl. 1. Variables (scales) reflecting "adaptation" are presented in the table by integral indicators calculated according to the formulas presented in the methodology instructions, taking into account their positive and negative subscales (for example: self-acceptance / non-acceptance = self-acceptance (integral scale); acceptance of others / non-acceptance of others = acceptance of others (integral scale)).

The results of asymmetry and kurtosis presented in Table 1 indicate a tendency towards a normal distribution, which, together with a sufficient number of subjects, justifies the factor and regression analysis.

During the factorization procedure, six factors were identified that together account for 72.69% of the variance (Tabl. 2). All factors have approximately equal weight in the explained cumulative variance, except for the first two, which account for 33.24% of the explained variance.

The resulting factors are further used as independent variables in regression analysis. We consider this approach justified, since factor analysis has identified latent variables that may not always be realized, but have a significant impact on the adaptation process of the individual (Tabl. 3–5).

Статистичне аналізування. Дослідження виконано з використанням констатувальної стратегії з прогнозуванням впливу незалежних змінних на залежну. Статистичне аналізування результатів проведено за допомогою методу факторного експлораторного аналізу та методу лінійної множинної регресії із застосуванням статистичної програми IBM SPSS, версія 27.

Результати

Емпіричний етап дослідження спрямований на визначення частки особистісних утворень у загальній структурі адаптаційного потенціалу особистості майбутніх медичних працівників. Для реалізації цього наміру було використано факторний і регресійний аналіз. Факторний аналіз проведено із залученням результатів діагностики особистісних ресурсів, що забезпечують адаптацію майбутніх медичних працівників до професійної діяльності. До уваги брали результати дослідження за деякими з тих методик, які операціоналізували ці ресурси: "Опитувальник соціально-психологічної адаптації" (Rogers, Dymond, 1954); опитувальник "Способи поведінки подолання" (Folkman, Lazarus, 1988); опитувальник "Контроль за дією" (Kuhl, 1991). Діагностовані ознаки виражені через шкали згаданих діагностичних методик. Описові статистики за результатами проведених методик представлено в табл. 1. Змінні (шкали), що відображають "адаптацію", представлено в таблиці інтегральними показниками, розрахованими за поданими в інструкції до методики формулами з урахуванням їх позитивних і негативних субшкал (наприклад: прийняття себе / неприйняття себе = самоприйняття (інтегральна шкала); прийняття інших / неприйняття інших = прийняття інших (інтегральна шкала)).

Представлені в табл. 1 результати асиметрії та ексцесу засвідчують тенденцію розподілу значень до нормального, що разом із достатньою кількістю досліджуваних робить правомірним проведення факторного та регресійного аналізу.

Під час процедури факторизації виокремлено шість факторів, що сукупно пояснюють 72.69% дисперсії (табл. 2). Усі фактори мають

Table 2. Matrix of factor loads according to the criterion of “personality adaptation potential” of future medical workers
Таблиця 2. Матриця факторних навантажень за критерієм “адаптаційний потенціал особистості” майбутніх медичних працівників

Inverted Component Matrix ^a Обернена матриця компонента ^a						
Components Компоненти	Factors Фактори					
	F1	F2	F3	F4	F5	F6
Social support Соціальна підтримка	.812	.249	.019	.036	-.035	-.143
Problem-solving planning Планування вирішення проблеми	.807	-.122	.346	.084	-.055	.091
Positive reassessment Позитивна переоцінка	.802	.187	.043	.232	.013	.150
Self-control Самоконтроль	.741	-.010	-.045	.239	.318	-.131
Acceptance of others Прийняття інших	.099	.868	-.001	.054	-.164	-.063
Emotional comfort Емоційний комфорт	.078	.735	.470	.294	.082	-.117
Self-acceptance Самоприйняття	.201	.671	.547	-.126	-.005	-.030
Dominance Домінування	.018	.121	.888	-.074	-.066	-.048
Internality Інтернальність	.262	.482	.561	.278	.103	.040
Confrontation Конфронтація	.182	-.035	.153	.785	-.180	.013
Distancing Дистанціювання	.189	.286	-.202	.687	-.079	-.261
Realization Реалізація	.043	-.015	-.112	-.209	.681	.064
Planning Планування	.252	.016	.051	-.100	.671	.357
Acceptance of responsibility Прийняття відповідальності	.512	.268	-.179	-.103	-.640	.121
Failure Невдача	.152	.020	.035	.023	-.231	-.786
Escapism Ескапізм	.086	-.392	.012	-.224	.029	.570
Escape-Avoidance Втеча-Уникнення	.363	.229	-.138	.463	-.159	.506
Variance, % Дисперсія, %	18.753	14.492	11.054	10.147	9.387	8.856
Σ of variance, % Σ дисперсії, %	18.753	33.245	44.300	54.447	63.834	72.690
Value Значення	3.188	2.464	1.879	1.725	1.596	1.506

Note: factor extraction method: Principal Component Analysis; rotation method: varimax with Kaiser normalization; F1 – support seeking; F2 – friendliness; F3 – conformism; F4 – anti-stress; F5 – rationalism; F6 – self-analysis of situations.

Примітка: метод виділення факторів: метод головних компонент; метод обертання: варімакс з нормалізацією Кайзераа; F1 – Прагнення підтримки; F2 – Дружелюбність; F3 – Конформізм; F4 – Антистрес; F5 – Раціоналізм; F6 – Самоаналіз ситуацій.

Table 3. Summary data for regression analysis model

Таблиця 3. Узагальнені дані для моделі регресійного аналізу

Model Модель	R	R ²	Correction R ² Корекція R ²	SE	Statistics of changes Статистика змін				
					R ²	F	df (1)	df (2)	p (for F)
1	.568 ^a	.323	.307	7.39099	.323	20.957	1	83	.000
2	.717 ^b	.514	.491	6.33413	.191	16.908	1	82	.000
3	.794 ^c	.630	.603	5.59338	.116	13.143	1	81	.001
4	.817 ^d	.667	.634	5.37014	.037	4.564	1	80	.039

a. Predictors: (constant), friendliness

a. Предиктори: (константа), дружелюбність

b. Predictors: (constant), friendliness, conformism

b. Предиктори: (константа), дружелюбність, конформізм

c. Predictors: (constant), friendliness, conformism, support seeking

c. Предиктори: (константа), дружелюбність, конформізм, прагнення підтримки

d. Predictors: (constant), friendliness, conformism, support seeking, anti-stress

d. Предиктори: (константа), дружелюбність, конформізм, прагнення підтримки, антистрес

Note: 1, 2, 3, 4, are multiple regression models; R – the correlation coefficient of the predictor with the model; R² – the coefficient of determination; SE – standard error; F – Fisher's test; p – statistical significance; VIF – variance inflation factor; df (1, 2) – degrees of freedom.

Примітка: 1, 2, 3, 4, – моделі множинної регресії; R – коефіцієнт кореляції предиктора з моделлю; R² – коефіцієнт детермінації; SE – стандартна помилка; F – критерій Фішера; p – статистична значущість; VIF – показник колінеарності; df (1, 2) – ступені свободи.

Table 4. Indicators of differences in empirical distribution

Таблиця 4. Показники відмінностей емпіричного розподілу

		ANOVA ^a				
	Model Модель	Sum of squares Сума квадратів	df	Mean square Середній квадрат	F	P
1	Regression Регресія	1144.784	1	1144.784	20.957	.000 ^b
	Residual Залишок	2403.573	83	54.627		
	Total Всього	3548.358	84			
2	Regression Регресія	1823.148	2	911.574	22.721	.000 ^c
	Residual Залишок	1725.209	82	40.121		
	Total Всього	3548.358	84			
3	Regression Регресія	2234.351	3	744.784	23.806	.000 ^d
	Residual Залишок	1314.006	81	31.286		
	Total Всього	3548.358	84			
4	Regression Регресія	2365.983	4	591.496	20.511	.000 ^e
	Residual Залишок	1182.375	80	28.838		
	Total Всього	3548.358	84			

a. Dependent variable: adaptation

a. Залежна змінна: адаптація

b. Predictors: (constant), friendliness

b. Предиктори: (константа), дружелюбність

c. Predictors: (constant), friendliness, conformism

c. Предиктори: (константа), дружелюбність, конформізм

d. Predictors: (constant), friendliness, conformism, support seeking

d. Предиктори: (константа), дружелюбність, конформізм, прагнення підтримки

e. Predictors: (constant), friendliness, conformism, support seeking, anti-stress

e. Предиктори: (константа), дружелюбність, конформізм, прагнення підтримки, антистрес

Table 5. Beta coefficients of independent variables in the regression analysis model
Таблиця 5. Бета-коефіцієнти незалежних змінних у моделі регресійного аналізу

Model Модель		non- standardized Не стандар- тизовані		Standardized Стандар- тизовані	t	p	VIF	Correlations Кореляції		
		β	SE	β				Zero order Нульового порядку	Partial Частково	Component Компонент
1	(constant) (Константа)	59.605	1.090		54.697	.000				
	friendliness Дружелюбність	5.044	1.102	.568	4.578	.000	1.000	.568	.568	.568
2	(constant) (Константа)	59.605	.934		63.823	.000				
	friendliness Дружелюбність	5.044	.944	.568	5.342	.000	1.000	.568	.632	.568
	conformism (Константа)	3.883	.944	.437	4.112	.000	1.000	.437	.531	.437
3	(constant) (Константа)	59.605	.825		72.275	.000				
	friendliness Дружелюбність	5.044	.834	.568	6.049	.000	1.000	.568	.682	.568
	conformism Конформізм	3.883	.834	.437	4.656	.000	1.000	.437	.584	.437
	support seeking Прагнення підтримки	3.023	.834	.340	3.625	.001	1.000	.340	.488	.340
4	(constant) (Константа)	59.605	.792		75.280	.000				
	friendliness Дружелюбність	5.044	.801	.568	6.301	.000	1.000	.568	.701	.568
	conformism Конформізм	3.883	.801	.437	4.850	.000	1.000	.437	.604	.437
	support seeking Прагнення підтримки	3.023	.801	.340	3.776	.001	1.000	.340	.508	.340
	anti-stress Антистрес	1.710	.801	.193	2.136	.039	1.000	.193	.317	.193

Note: a – dependent variable: adaptation; constant – intercept; 1, 2, 3, 4, – multiple regression models (see Table 1); β – beta coefficient; SE – standard error; p – statistical significance; t – Student’s test; VIF – variance inflation factor.

Примітка: а – залежна змінна: адаптація; константа – інтерцепт; 1, 2, 3, 4, – моделі множинної регресії (див. прим. табл. 1); β – бета-коефіцієнт; SE – стандартна помилка; p – статистична значущість; t – критерій Стьюдента; VIF – показник колінеарності.

Discussion

Despite the variety of interpretations of adaptation, two aspects of its understanding can be clearly traced. In the first case, we are talking about adjustment as an active process, the ultimate goal of which is homeostatic equilibrium. In the second case, it is about actual adaptation as an active process, building a system of productive interaction of the individual with the environment, the absence of conflicts, which

приблизно однакову вагу в пояснюваній сукупній дисперсії, за винятком перших двох, частка яких становить 33.24% пояснюваної дисперсії.

Отримані фактори надалі ми використовуємо як незалежні змінні в регресійному аналізі. Такий підхід вважаємо виправданим, оскільки факторний аналіз виокремив латентні змінні, що не завжди можуть усвідомлюватися, проте мають вагомий вплив на адаптаційний процес особистості (табл. 3–5).

implies self-actualization and self-realization of the individual in a real social environment (Halian, 2016). In interpreting adaptation as an active process, self-change, the emergence of new personal qualities, and self-correction under the requirements of the environment are assumed. To further understand the concept of professional adaptation, N. Shoba, S. Mandy (2015) propose using a methodology aimed at revealing the social context of adaptation related to identity and well-being. In their opinion, this will enable the use of professional adaptation as a strategy for proactively responding to situational changes and expanding professional horizons. We focus on personal factors that, taking into account social conditions, form a new socio-psychological reality (active adaptation), which, ultimately, in the form of latent factors (predictors) determines adaptation processes.

During the factor analysis, six factors were identified that determine the structure of the adaptive capacity of future medical workers (see Tabl. 2). Collectively, they explain 72.69% of the variance. The first factor "Support Seeking" explains 18.75% of the variance. Formed by the scales of coping strategies ("social support" with a factor load $r_s = .812$; "problem-solving planning" $r_s = .807$; "positive reassessment" $r_s = .802$ and "self-control" $r_s = .741$), it confirms the dominant role of social support in the adaptation process. The second factor "Friendliness" explains 14.49% of the variance. "Acceptance of others" ($r_s = .868$), "emotional comfort" ($r_s = .735$) and "self-acceptance" ($r_s = .671$) emphasize the positive expectations of future medical workers about themselves and others. It also depends on self-acceptance. Some studies have shown that the inverse relationship between feelings of stress and physical and psychological quality of life grows with increasing levels of self-care in the medical profession (Ayala, et al., 2018). The "Conformism" factor (11.05% of the variance) is formed by low values of the "striving for dominance" subscale ($M_{emp} = 20.75$; $M_{norm} = 12-24$) with a factor load ($r_s = .888$) and high "subordination" ($M_{emp} = 10.24$; $M_{norm} = 6-12$). This attests to some of the uncertainty that is expressed in the pursuit of conformism. The fourth factor "Antistress" (10.14%) is formed by

Дискусія

Попри розмаїття тлумачень адаптації, досить чітко простежується два аспекти її розуміння. У першому випадку йдеться про пристосування (adjustment – пасивне пристосування), кінцевою метою якого є гомеостатична рівновага. У другому випадку – про власне адаптацію (adaptation – активне пристосування), побудову системи продуктивної взаємодії особистості з середовищем, відсутність конфліктів, що передбачає самоактуалізацію та самореалізацію особистості в реальному соціальному середовищі (Галян, 2016). У тлумаченні адаптації як активного пристосування передбачаються самозміни, поява нових особистісних якостей, самокорекція згідно з вимогами середовища. Для подальшого розуміння концепції професійної адаптації N. Shoba, S. Mandy (2015) пропонують використовувати методологію, спрямовану на розкриття соціального контексту адаптації, пов'язаної з ідентичністю та благополуччям. На їхню думку, це уможливить використання професійної адаптації як стратегії для проактивного реагування на ситуативні зміни та розширення професійного кругозору. Нами акцентовано на особистісних чинниках, які з огляду на соціальні умови формують нову соціально-психологічну реальність (активне пристосування), що, зрештою, у вигляді латентних факторів (предикторів) детермінує адаптаційні процеси.

Під час факторного аналізу було виявлено шість факторів, що визначають структуру адаптаційної здатності майбутніх медичних працівників (табл. 2). Сукупно вони пояснюють 72.69% дисперсії. Перший фактор "Прагнення підтримки" пояснює 18.75% дисперсії. Сформований шкалами копінг-стратегій ("соціальна підтримка" з факторним навантаженням $r_s = .812$; "планування розв'язання проблем" $r_s = .807$; "позитивна переоцінка" $r_s = .802$ та "самоконтроль" $r_s = .741$), він засвідчує домінуючу роль соціальної підтримки в адаптаційному процесі. Другий фактор "Дружелюбність" пояснює 14.49% дисперсії. "Прийняття інших" ($r_s = .868$), "емоційний комфорт" ($r_s = .735$) та "самоприйняття" ($r_s = .671$), акцентує на позитивних очікуваннях майбутніх

variables of coping strategies “confrontation” ($r_s = .785$) ($M_{emp} = 10.08$; $M_{ser} = 7-12$) and “distancing” ($r_s = .687$) ($M_{emp} = 9.95$; $M_{ser} = 7-12$). The empirical values of these variables testify to the subjects’ ability to resist difficulties and stressful effects, the possibility of reducing the subjective significance of problem situations and preventing intense emotional reactions to frustration. The fifth factor “Rationalism” (9.38%), is formed by the scales “implementation” ($r_s = .681$) and “planning” ($r_s = .671$) of Y. Kuhl’s test “Behavior Control”, indicates the rational distribution of internal resources during the planning and implementation of actions. The sixth factor “Self-analysis of situations” (8.85%), formed by the variables “control of failure” ($r_s = -.786$) ($M_{emp} = 7.58$ points), “escapism” ($r_s = -.570$) ($M_{emp} = 16.12$; $M_{ser} = 10-20$) and “escape-avoidance” ($r_s = .506$) ($M_{emp} = 13.65$; $M_{ser} = 7-12$), confirms the rejection of a failure situation as threatening, which they seek to solve without excessive emotional stress, ultimately facilitating their adaptation. This is confirmed by the relatively high rate of the “escape-avoidance” strategy. However, as further regression analysis showed, this is not a determining factor in the adaptation structure of future medical workers.

Summarizing the results of the factor analysis, it is worth noting that the researched future medical workers have a desire for emotional and social support at the stage of primary professionalization. Preferring a constructive relationship with the environment, they rely on their internal resources, trying to reach a suprapersonal level of understanding of the social situation. This is an adaptive strategy that contributes to the constructive resolution of possible difficulties.

The identified factors (predictors) are latent, and therefore not always conscious. However, this does not reduce their role in ensuring the process of adaptation to professional activity. The conducted regression analysis helped to determine the contribution of each of the predictors in the factor model of adaptation of future medical workers. In the process of analysis, the last two factors (“rationalism” and “self-analysis of the situation”) were rejected as statistically insignificant ($p > .05$)

медичних працівників щодо себе та інших. Це залежить також і від самоприйняття. У деяких дослідженнях показано, що зі збільшенням рівня самопіклування у здобувачів медичної професії зростає зворотний зв’язок між відчуттям стресу та фізичною і психологічною якістю життя (Ayala, et al., 2018). Фактор “Конформізм” (11.05% дисперсії) утворений низькими значеннями субшкали “прагнення до домінування” ($M_{emp} = 20.75$; $M_{norm} = 12-24$) з факторним навантаженням ($r_s = .888$) та високою “підпорядкованістю” ($M_{emp} = 10.24$; $M_{norm} = 6-12$). Це засвідчує деяку невпевненість, що виражається у прагненні до конформізму. Четвертий фактор “Антистрес” (10.14%) утворений змінними копінг-стратегій “конфронтація” ($r_s = .785$) ($M_{emp} = 10.08$; $M_{ser} = 7-12$) та “дистанціювання” ($r_s = .687$) ($M_{emp} = 9.95$; $M_{ser} = 7-12$). Емпіричні значення цих змінних засвідчують здатність досліджуваних протистояти труднощам та стресогенному впливу, можливість зниження суб’єктивної значущості проблемних ситуацій та запобігання інтенсивним емоційним реакціям на фрустрацію. П’ятий фактор “Раціоналізм” (9.38%), утворений шкалами “реалізація” ($r_s = .681$) та “планування” ($r_s = .671$) тесту Ю. Куля “Контроль за поведінкою”, засвідчує раціональний розподіл внутрішніх ресурсів під час планування та реалізації дій. Шостий фактор “Самоаналіз ситуацій” (8.85%), утворений змінними “контроль невдачі” ($r_s = -.786$) ($M_{emp} = 7.58$ бала), “ескапізм” ($r_s = .570$) ($M_{emp} = 16.12$; $M_{ser} = 10-20$) та “втеча-уникнення” ($r_s = .506$) ($M_{emp} = 13.65$; $M_{ser} = 7-12$), засвідчує несприйняття загрозовою ситуацію невдачі, яку вони прагнуть вирішити без надмірного емоційного напруження, що зрештою полегшує їхню адаптацію. Це підтверджено й відносно високим показником стратегії “втеча-уникнення”. Проте, як засвідчив подальший регресійний аналіз, це не є визначальним фактором у структурі адаптації майбутніх медичних працівників.

Узагальнюючи результати факторного аналізу, варто відзначити наявність у досліджуваних нами майбутніх медичних працівників прагнення емоційної та соціальної підтримки на етапі первинної професіоналізації. Віддаючи перевагу конструктивним взаєминам із

regarding the structure of the regression model. The lack of statistical significance for these two factors was determined during the application of the exploratory regression analysis using the “Enter” method. For further analysis, the “stepwise” method was used. As shown in Table 3, the correlation (R) between the observed values and those predicted by the model (i.e. those along which the regression line passes) for each stepwise analysis model is quite high ($R = .817$). The coefficient of determination ($R^2 = .634$) for the selected four predictors shows an acceptable level of variability explained by the model.

In the ANOVA table (see Tabl. 4) the equality results are presented: $R^2 = (\neq) 0$. The values obtained by us are not equal to “0”, as indicated by the level of statistical significance ($p < .01$), which corresponds to the condition of regression analysis. Table 5 presents beta coefficients (β) that show how much Y (dependent variable) changes when X (independent variable) changes by one unit. We are interested in standardized beta coefficients, since they are presented in z-standardized scores, which allows us to compare different predictors with each other. In a standardized z-scale, the mean equals “0” and the standard deviation equals “1”. As can be seen from the values presented in Table 5, the most sensitive “adaptation” (dependent variable) is to “friendliness”: per unit change in “friendliness”, the adaptation will change (increase) by .568 standard deviations ($\beta = .586$). All changes in our regression model have a direct dependence (depends on the sign of the β -coefficient). The least sensitive “adaptation” in our regression model is to the “anti-stress” factor ($\beta = .193$). All predictors of adaptation in the model are statistically significant at the level of $p < .01$.

The unique contribution of each predictor is represented in the correlation of the components, that is, the semi-particle correlation, because it shows the contribution of a particular predictor with the calculation of the explained variance of other predictors. Calculating the coefficient of determination based on the results of the semi-particle correlation of each predictor of our regression model, we can state the following. The “friendliness” component in explaining the variability of “adaptation” is 32.26%

довкіллям, вони покладаються на свої внутрішні ресурси, намагаються вийти на надособистісний рівень розуміння соціальної ситуації. Це адаптивна стратегія, що сприяє конструктивному вирішенню можливих труднощів.

Виокремлені фактори (предиктори) є латентними, а тому не завжди усвідомленими. Проте це не знижує їхньої ролі у забезпеченні процесу адаптації до професійної діяльності. Проведений регресійний аналіз допоміг визначити частку кожного з предикторів у факторній моделі адаптації майбутніх медичних працівників. У процесі аналізу були відкинута два останні фактори (“раціоналізм” та “самоаналіз ситуації”), які виявилися статистично незначущими ($p > .05$) щодо структури регресійної моделі. Відсутність статистичної значущості за згаданими двома факторами була визначена під час застосування оглядового регресійного аналізу за методом “Enter”. Для подальшого аналізу використано метод “покрокового введення”. Як видно з табл. 3, кореляція (R) між спостережуваними значеннями та передбаченими моделлю (тобто тими, по яких проходить лінія регресії) для кожної моделі покрокового аналізу є досить високою ($R = .817$). Коефіцієнт детермінації ($R^2 = .634$) при вибраних чотирьох предикторах показує прийнятний рівень поясненої моделлю мінливості.

У таблиці ANOVA (табл. 4) представлено результати про рівність: $R^2 = (\neq) 0$. Отримані нами значення не дорівнюють “0”, на що вказує рівень статистичної значущості ($p < .01$), що відповідає умові регресійного аналізу. У табл. 5 представлено бета-коєфіцієнти (β), які показують, наскільки змінюється Y (залежна змінна) при зміні X (незалежна змінна) на одну одиницю. Нас цікавлять стандартизовані бета-коєфіцієнти, оскільки вони подані у z-стандартизованих балах, що дозволяє порівнювати різні предиктори між собою. Відомо, що у стандартизованій z-шкалі середнє дорівнює “0”, а стандартне відхилення – “1”. Як видно із представлених у табл. 5 значень, найбільш чутливою “адаптація” (залежна змінна) є до “дружелюбності”: на одиницю зміни “дружелюбності” адаптація зміниться (зростатиме) на .568 стандартного відхилення ($\beta = .586$). Усі зміни в нашій регресійній моделі мають пряму

(.568²×100 = 32.26). Conformity helps future medical workers adapt in almost 20.00% of cases. The “support seeking” helps to adapt to the professional environment only in 11.56% of cases, and stress resistance – in 3.72%.

Since we consider the predictors formed by latent factors, we are talking about the presence of leading features that form them. If we analyze the substantive context of the factors, the dominance of communicativeness, emotional stability, non-conflict, etc. can be observed. A similar trend is found in studies of athletes’ self-efficacy. Researchers believe that the self-efficacy of young athletes is formed by the leading qualities, namely: a high level of development of “communicativeness”, “balance”, “openness” and low level of “neuroticism”, “depressiveness” and “emotional lability” (Halian et al., 2023a; Halian et al., 2023b). This aspect is particularly relevant in adolescence and early youth, the age range of our study subjects.

The proposed factor and regression models of future medical workers’ adaptation to the conditions of professional activity demand verification for effectiveness, which requires a confirmatory analysis. We are also aware that for a comprehensive understanding of the adaptation problem, it is necessary to significantly expand the range of predictors that determine its success. In this context, it is important to study the degree of life satisfaction in the structure of the adaptive capacity of future medical workers. T. Carli et al. (2022) note that in order to improve the quality of life, mainly in the first years of medical education, it is important to apply strategies for psychological support, development of resilience, etc.

It is known that chronic stress can cause professional burnout. The results of the research of M. Prendergast (2024) indicate the need to work on the development of self-reflection throughout the period of study in medical educational institutions, which, according to the respondents, will improve their understanding of burnout and the possibility of overcoming it (Gunsilius, et al., 2024).

Many studies focus on significant psychological burdens on physicians (Gunsilius, et al., 2024). Therefore, researchers believe that medical schools should introduce self-awareness training programs that will help reduce this burden in

залежність (залежить від знаку β-коефіцієнта). Найменш чутливою “адаптація” в нашій регресійній моделі є до фактора “антистрес” (β = .193). Усі предиктори адаптації в моделі статистично значущі на рівні $p < .01$).

Унікальність внеску кожного предиктора представлена в кореляції компонент, тобто напівчастковій кореляції, адже вона показує внесок конкретного предиктора з вирахуванням із нього поясненої дисперсії інших предикторів. Розрахувавши коефіцієнт детермінації за результатами напівчасткової кореляції кожного предиктора нашої регресійної моделі, можна констатувати таке. Частка “дружелюбності” у поясненні мінливості “адаптації” складає 32.26% (.568²×100 = 32.26). Конформність допомагає майбутнім медичним працівникам адаптуватися в майже 20.00% випадків. Прагнення підтримки лише в 11.56% випадків допомагає адаптуватися до професійного середовища, а стресостійкість – у 3.72%.

Оскільки ми розглядаємо предиктори, утворені латентними факторами, то йдеться про наявність провідних рис, які їх формують. Якщо проаналізувати змістовий контекст факторів, то простежується домінування комунікативності, емоційної врівноваженості, неконфліктності тощо. Подібну тенденцію знаходимо і в дослідженнях самоефективності спортсменів. Дослідники вважають, що самоефективність юних спортсменів формують провідні якості, а саме: високий рівень розвитку “комунікативності”, “урівноваженості”, “відкритості” і низький – “невротичності”, “депресивності” та “емоційної лабільності” (Halian et al., 2023a; Halian et al., 2023b). Цей аспект особливо актуалізується в підлітковому віці та ранній юності, віковому діапазоні наших досліджуваних.

Запропоновані факторна та регресійні моделі адаптації майбутніх медичних працівників до умов професійної діяльності вимагають перевірки на дієвість, що потребує конфірматорного аналізу. Ми свідомі й того, що для повноцінного розуміння проблеми адаптації потрібно значно розширювати коло предикторів, що визначають її успішність. У цьому контексті важливим є вивчення міри задоволеності життям у структурі адаптаційної здатності

the early stages of training (Prendergast, et al., 2024). Studies conducted by N. de C. P. Maddalena et al. (2023), Onwubu, et al. (2023) can assist in understanding the organization of such programs in working with medical students.

This is where we see the prospect of further research on the issue highlighted in the article.

Conclusions

The adaptive capacity of the future medical worker is a dynamic integrative personal formation that reflects the subject's resource capabilities for maintaining balance and activity during the formation and achievement of professional goals under changed environment.

Future medical workers have been diagnosed with a medium level of adaptive capacity, which helps them adapt to the conditions of professional activity at the stage of primary professionalization. The factors that form the structure of the adaptive capacity of future medical workers have been identified. Using the method of linear multiple regression, the contribution of each factor in ensuring the effectiveness of the adaptation process was determined. The part of "friendliness" (32.00%) in the explanation of "adaptation" is the highest. Slightly less is the part of "conformity" (20.00%). "Support seeking" accounts for only 11.56% of the variance explained. The smallest part in the regression model belongs to the predictor "antistress" – 3.72% of the explained variance.

The prospect of further research is to check the effectiveness of the described model by the method of confirmatory analysis.

References

- Aldwin, C.M. (2009). *Stress, Coping, and Development, Second Edition: An Integrative Perspective*. New York: Guilford Press. URL: <https://www.routledge.com/Stress-Coping-and-Development-Second-Edition-An-Integrative-Perspective/Aldwin/p/book/9781606235591>
- Averill, J.R. (2004). A tale of two snarks: Emotional intelligence and emotional creativity compared. *Psychological Inquiry*, 15, 228-233. URL: <https://people.umass.edu/jra/studiesofemotion/articles/creativity/TwoSnarks.pdf>
- Averill, J.R. (2005). Emotions as mediators and as products of creative activity. In J. Kaufman & J. Baer (Eds.), *Creativity across domains: Faces of the muse* (pp. 225-243). Mahwah, NJ.: Erlbaum. URL: <https://>

майбутніх медичних працівників. T. Carli et al. (2022) зазначають, що для покращення якості життя, головним чином на перших курсах закладів освіти медичного спрямування важливо застосовувати стратегії психологічної підтримки, розвитку стійкості тощо.

Відомо, що хронічний стрес може спричинити появу професійного вигорання. Результати дослідження М. Prendergast (2024) засвідчують необхідність роботи з розвитку саморефлексії упродовж усього періоду навчання в медичних закладах освіти, що, на думку досліджуваних, покращить їхнє розуміння вигорання та можливість його подолання (Gunsilius, et al., 2024).

У багатьох дослідженнях акцентується на значних психологічних навантаженнях на лікарів (Gunsilius, et al., 2024). Відтак, дослідники вважають, що медичні навчальні заклади повинні запроваджувати програми із тренування самоусвідомлення, що сприятиме зниженню такого навантаження на ранніх етапах навчання (Prendergast, et al., 2024). Дослідження проведені N. de C. P. Maddalena et al. (2023), Onwubu, et al. (2023) можуть допомогти у розумінні організації таких програм у роботі зі студентами-медиками.

Саме в цьому ми бачимо перспективу подальшого дослідження висвітленої у статті проблеми.

Висновки

Адаптаційна здатність майбутнього медичного працівника – це динамічне інтегративне особистісне утворення, що відображає ресурсні можливості суб'єкта до збереження рівноваги й активності під час формування та досягнення професійних цілей у змінених умовах середовища.

У майбутніх медичних працівників діагностовано середній рівень адаптаційної здатності, що допомагає їм адаптуватися до умов професійної діяльності на етапі первинної професіоналізації. Виокремлено фактори, що формують структуру адаптаційної здатності майбутніх медичних працівників. Методом лінійної множинної регресії визначено частку кожного з факторів у забезпеченні ефективності адаптаційного процесу.

- people.umass.edu/jra/studiesofemotion/articles/creativity/EnotionsasProducts.pdf
- Ayala, E. E., Winseman, J. S., Johnsen, R. D. & Mason, H. R. (2018). C. U.S. medical students who engage in self-care report less stress and higher quality of life. *BMC Medical Education*, 18(1), 189. <https://doi.org/10.1186/s12909-018-1296-x>
- Baker, J.P., & Berenbaum, H. (2007) Emotional approach and problem-focused coping: A comparison of potentially adaptive strategies. *Cognition and Emotion*, 21(1), 95-118. <https://doi.org/10.1080/02699930600562276>
- Bircher, J., & Hahn, E.G. (2016). Applying a complex adaptive system's understanding of health to primary care. *F1000Research*, 5, 1672. <https://doi.org/10.12688/f1000research.9042.2>
- Blynova, O., Derevianko, S., Ivanova, O., Popovych, I. & Estay Sepulveda, J. G. (2022a). Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*, 29, 88-106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Blynova, O., Popovych, I., Hulias, I., Radul, S., Borozentseva, T., Strilets-Babenko, O. & Minenko O. (2022b). Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(11), 2723-2732. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.11346>
- Carli, T. C., Ribeiro, A. P. & Oliveira, G. L. (2022). Perceived quality of life among Brazilian medical students: Initial findings from a follow-up study. *Psychology, Health and Medicine*, 27(7), 1544-1552. <https://doi.org/10.1080/13548506.2021.1898650>
- Chaikina, N. (2013). Vplyv "YA"-bazovoho i "YA"-sytatsiynoho na adaptyvnu stratehiyu osobystosti [Influence of basic and situational "I" on person's adaptive strategy]. *Psychology and personality*, 1(3), 45-58. URL: <https://psychpersonality.pnpu.edu.ua/article/view/148664/147906>
- Folkman, S., & Lazarus, R.S. (1980). An analysis of coping in a middle-aged community sample. *Journal of Health and Social Behavior*, 21(3), 219-239. <https://doi.org/10.2307/2136617>
- Gunsilius, C. Z., Price, M. M., Rogers, S. L., Flynn, E. & Jha, A. P. (2024). Paying attention to attention: a program evaluation of faculty-delivered mindfulness-based attention training to optimize wellness and professionalism in medical students. *BMC Medical Education*, 24(182). <https://doi.org/10.1186/s12909-024-05119-5>
- Haan, N. (1977). Coping and defending: Processes of self-environment organization. New York: Academic Press. URL: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781483263274_A23867851/preview-9781483263274_A23867851.pdf
- Частка "дружелюбності" (32.00%) у поясненні "адаптації" є найвищою. Дещо меншою є частка "конформізму" (20.00%). "Прагнення підтримки" припадає лише на 11.56% поясненої дисперсії. Найменша частка в регресійній моделі належить предиктору "антистрес" – 3.72% поясненої дисперсії.
- Перспективою подальшого дослідження є перевірка дієвості описаної моделі методом конфірматорного аналізу.

Список використаних джерел

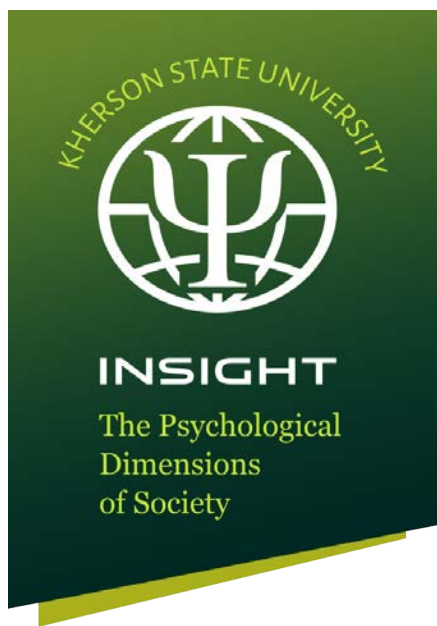
- Aldwin C. M. Stress, Coping, and Development, Second Edition: An Integrative Perspective. New York: Guilford Press. 2009. 432 p. URL: <https://www.routledge.com/Stress-Coping-and-Development-Second-Edition-An-Integrative-Perspective/Aldwin/p/book/978160623559>
- Averill J. R. A tale of two snarks: Emotional intelligence and emotional creativity compared. *Psychological Inquiry*. 2004. Vol. 15. P. 228-233. URL: <https://people.umass.edu/jra/studiesofemotion/articles/creativity/TwoSnarks.pdf>
- Averill, J. R. Emotions as mediators and as products of creative activity. In J. Kaufman & J. Baer (Eds.). *Creativity across domains: Faces of the muse*. Mahwah, N. J.: Erlbaum, 2005. P. 225-243. URL: <https://people.umass.edu/jra/studiesofemotion/articles/creativity/EnotionsasProducts.pdf>
- Ayala E. E., Winseman J. S., Johnsen R. D., Mason H. R. C. U.S. medical students who engage in self-care report less stress and higher quality of life. *BMC Medical Education*. 2018. Vol. 18(1). P. 189. <https://doi.org/10.1186/s12909-018-1296-x>
- Baker J.P., Berenbaum H. Emotional approach and problem-focused coping: A comparison of potentially adaptive strategies. *Cognition and Emotion*. 2007. Vol. 21(1). P. 95-118. <https://doi.org/10.1080/02699930600562276>
- Bircher J., Hahn E. G. Applying a complex adaptive system's understanding of health to primary care. *F1000Research*. 2016. Vol. 5. P. 1672. <https://doi.org/10.12688/f1000research.9042.2>
- Blynova O., Derevianko S., Ivanova O., Popovych I., Estay Sepulveda J. G. Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*. 2022a. Vol. 29. P. 88-106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Blynova O., Popovych I., Hulias I., Radul S., Borozentseva T., Strilets-Babenko O., Minenko O. Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis. *Journal of Physical*

- Halian, I., Popovych, I., Halias, I., Serbin, I., Vyshnevskaya, O., Kovalchuk, Z. & Pyslar, A. (2023a). Correlation between personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(5), 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian, I., Popovych, I., Vovk V., Kariyev A., Poleshchuk L., Halian O. (2023b). Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(7), 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Halian, A., Halian, I., Burlakova, I., Shevchenko, R., Lappo, V.; Zhigarenko, I., & Popovych, I. (2020). Emotional Intelligence in the Structure of Adaptation Process of Future Healthcare Professionals. *Revista Inclusiones*. 7, 447-460. URL: https://www.researchgate.net/publication/354047498_Emotional_Intelligence_in_the_Structure_of_Adaptation_Process_of_Future_Healthcare_Professionals
- Halian, A., Halian, I., Popovych, I., Zavatskyi, Y., Semenov, O., & Semenova, N. (2021). Stress Resistance in the Situation of Uncertainty as a Factor of Development of Adaptive Ability of Medical Personnel. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 12(1), 251-264. <https://doi.org/10.18662/brain/12.1/181>
- Halian, I., & Halian, A. (2018). Adaptivnist' ta rehuilyatorna zdattnist' yak markery sub'yektnosti osobystosti maybutn'oho fakhivtsya [Adaptability and regulatory capacity as markers of the subject's personality of a future specialist]. *Social Legal Studies*, 2, 74-82. URL: https://dSPACE.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2326/1/%D0%A1%D0%9F%D0%A1_2_fin.pdf
- Halian, A. (2016). Osobystisni resursy adaptatsiyi maybutnikh medychnykh pratsivnykiv do profesiyanoi diyal'nosti [Personality resources of adaptation of future health workers to their professional activity]. (Candidate's thesis). Lesia Ukrainka East European National University. Luts'k. URL: <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/07/Galyan-A.I.-dysertatsiya.pdf>
- Hartmann, H. (1958). Ego psychology and the Problem of adaptation. New York: Univ. Press. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Ego_Psychology_and_the_Problem_of_Adaptation.html?id=4PgkAQAAIAAJ&redir_esc=y
- Kuhl, J. (2001). Motivation und Persönlichkeit: Interaktionen psychischer Systeme [Motivation and personality: Interactions of mental systems]. Göttingen, Germany: Hogrefe. URL: <https://www.hogrefe.com/de/shop/motivation-und-persoenlichkeit-64964.html>
- Lazarus, R. (1993). Coping Theory and Research: Past, Present, and Future. *Psychosomatic Medicine*, 55(3), 234-247. <https://doi.org/10.1097/00006842-199305000-00002>
- Education and Sport. 2022b. Vol. 22(11). P. 2723–2732. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.11346>
- Carli T. C., Ribeiro A. P., Oliveira G. L. Perceived quality of life among Brazilian medical students: Initial findings from a follow-up study. *Psychology, Health and Medicine*. 2022. Vol. 27(7). P. 1544–1552. <https://doi.org/10.1080/13548506.2021.1898650>
- Чайкіна Н. Вплив “Я”-базового і “Я”-ситуаційного на адаптивну стратегію особистості. *Психологія і особистість*. 2013. № 1(3). С. 45–58. URL: <https://psychpersonality.pnp.u.edu.ua/article/view/148664/147906>
- Folkman S., Lazarus R. S. An analysis of coping in a middle-aged community sample. *Journal of Health and Social Behavior*. 1980. Vol. 21(3). P. 219–239. <https://doi.org/10.2307/2136617>
- Gunsilius C. Z., Price M. M., Rogers S. L., Flynn E., Jha A. P. Paying attention to attention: a program evaluation of faculty-delivered mindfulness-based attention training to optimize wellness and professionalism in medical students. *BMC Medical Education*. 2024. Vol. 24(182). <https://doi.org/10.1186/s12909-024-05119-5>
- Haan N. Coping and defending. *Proneess of self-environment organization*. New York: Academic Press. 1977. 346 p. URL: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781483263274_A23867851/preview-9781483263274_A23867851.pdf
- Halian I., Popovych I., Halias I., Serbin I., Vyshnevskaya O., Kovalchuk Z., Pyslar A. Correlation between personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023a. Vol. 23(5). P. 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian I., Popovych I., Vovk V., Kariyev A., Poleshchuk L., Halian O. Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023b. Vol. 23(7). P. 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Halian A., Halian I., Burlakova I., Shevchenko R., Lappo V.; Zhigarenko I., Popovych I. Emotional Intelligence in the Structure of Adaptation Process of Future Healthcare Professionals. *Revista Inclusiones*. 2020. Vol. 7. P. 447–460. URL: <https://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1347>
- Halian A., Halian I., Popovych, I., Zavatskyi Y., Semenov O., Semenova N. Stress Resistance in the Situation of Uncertainty as a Factor of Development of Adaptive Ability of Medical Personnel. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2021. Vol. 12(1). P. 251–264. <https://doi.org/10.18662/brain/12.1/181>
- Галіян І., Галіян А. Адаптивність та регуляторна здатність як маркери суб'єктності особистості майбутнього фахівця.

- Lazarus, R., Dadsetan, P., & Jahangiri, H. (2018). Stress Treatment and Management. Saarbrücken: Lap Lambert. URL: <https://www.perlego.com/book/3408130/stress-treatment-and-management-volume-two-pdf>
- Leontiev, D. (2004). The Phenomenon of Meaning: How Psychology can Make Sense of It? *International Journal of Existential Psychology & Psychotherapy*, 1(2), 1-8. URL: <https://www.meaning.ca/web/wp-content/uploads/2019/09/101-13-479-1-10-20171212.pdf>
- Lewinson, T. D., Washington, T. R., Allen, S. E., Murphey, J. M. & Onsando, W. M. (2023). "We're kind of on the back burner": Psychological distress and coping among medical social workers during the COVID-19 pandemic. *Social Work in Health Care*, 62(6-7), 243-262. <https://doi.org/10.1080/00981389.2023.2221718>
- Lihua, H., Jiahuan, L., Pingzhen, L. & Jiwei, S. (2023). Psychological Stress and Coping Strategy Profiles Among Frontline Medical Workers During the COVID-19 Pandemic. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 211(12), 954-960. <https://doi.org/10.1097/NMD.0000000000001723>
- Longhurst, M.L., Jones, S.H. & Campbell, T. (2022). Mediating influences in professional learning: Factors that lead to appropriation & principled adaptation. *Professional Development in Education*, 48(3), 506-522. <https://doi.org/10.1080/19415257.2021.1879220>
- Maddalena, N. de C. P., Lucchetti, A. L. G., Moutinho, I. L. D., Ezequiel, O. da S. & Lucchetti, G. (2024). Mental health and quality of life across 6 years of medical training: A year-by-year analysis. *International Journal of Social Psychiatry*, 70(2), 298-307. <https://doi.org/10.1177/00207640231206061>
- Navon, D. (1984). Resources a theoretical soup stone? *Psychological Review*, 91(2), 216-234. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.91.2.216>
- Navon, D., & Gopher, D. (1979). On the economy of the human-processing system. *Psychological Review*, 86(3), 214-255. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.86.3.214>
- Ngoc, N. B. & Tuan, N. V. (2024). Stress among nursing students in Vietnam: Prevalence and associated factors. *International Nursing Review*, 71, 28-34. <https://doi.org/10.1111/inr.12831>
- Onwubu, S. C., Sibiya, M. N. & Makgobole, M. U. (2023). Mental Health Challenges during COVID-19 Pandemic: Experiences of Primary Healthcare Nurses in Durban, South Africa. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20, 6683. <https://doi.org/10.3390/ijerph20176683>
- Papousek, I., & Schuster, G. (2002). Brain asymmetry and stress: New perspectives in psychophysically oriented psychosomatic research. *Соціально-правові студії*. 2018. Вип. 2. С. 74-82. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2326/1/СПС_2_fin.pdf
- Галян А. Особистісні ресурси адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності: дис. ... к. психол. н. 19.00.01. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк. 2016. 234 с. URL: <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/07/Galyan-A.I.-dysertatsiya.pdf>
- Hartmann H. Ego psychology and the Problem of adaptation. 1958. New York: Univ. Press. 32 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Ego_Psychology_and_the_Problem_of_Adaptation?id=4PgkAQAIAAJ&redir_esc=y
- Kuhl J. Motivation und Persönlichkeit: Interaktionen psychischer Systeme. Göttingen, Germany: Hogrefe. 2001. URL: <https://www.hogrefe.com/de/shop/motivation-und-persoendlichkeit-64964.html>
- Lazarus R. Coping Theory and Research: Past, Present, and Future *Psychosomatic Medicine*. 1993. Vol. 55(3). P. 234-247. <https://doi.org/10.1097/00006842-199305000-00002>
- Lazarus R., Dadsetan P., Jahangiri H. Stress Treatment and Management. Saarbrücken: Lap Lambert. 2018. 496 p. URL: <https://www.perlego.com/book/3408130/stress-treatment-and-management-volume-two-pdf>
- Leontiev D. The Phenomenon of Meaning: How Psychology can Make Sense of It? *International Journal of Existential Psychology & Psychotherapy*. 2004. Vol. 1. (2). P. 1-8. URL: <https://www.meaning.ca/web/wp-content/uploads/2019/09/101-13-479-1-10-20171212.pdf>
- Lewinson T. D., Washington T. R., Allen S. E., Murphey J. M., Onsando W. M. "We're kind of on the back burner": Psychological distress and coping among medical social workers during the COVID-19 pandemic. *Social Work in Health Care*. 2023. Vol. 62(6-7). P. 243-262. <https://doi.org/10.1080/00981389.2023.2221718>
- Lihua Ya., Jiahuan, L., Pingzhen L., Jiwei S. Psychological Stress and Coping Strategy Profiles Among Frontline Medical Workers During the COVID-19 Pandemic. *The Journal of Nervous and Mental Disease*. 2023. Vol. 211(12). P. 954-960. <https://doi.org/10.1097/NMD.0000000000001723>
- Longhurst M. L., Jones S. H., Campbell T. Mediating influences in professional learning: Factors that lead to appropriation & principled adaptation. *Professional Development in Education*. 2022. Vol. 48(3). P. 506-522. <https://doi.org/10.1080/19415257.2021.1879220>
- Maddalena N. de C. P., Lucchetti A. L. G., Moutinho I. L. D., Ezequiel O. da S., Lucchetti G. Mental health and quality of life across 6 years of medical training:

- Psychologische Beiträge*, 44(4), 535-544. URL: https://pubpsych.zpid.de/pubpsych/Search.action?stats=PAV&isFullView=true&q=ID%3ADFK_0160127
- Prendergast, M., Cardoso, Pinto, A. M., Harvey, C. J. & Muir E. (2024). Burnout in early year medical students: experiences, drivers and the perceived value of a reflection-based intervention. *BMC Medical Education*, 24(7). <https://doi.org/10.1186/s12909-023-04948-0>
- Rogers, C., & Dymond, R. (1954). *Psychotherapy and Personality Change: Coordinated Research Studies in the Client-Centered Approach*. Chicago: University of Chicago Press. URL: <https://docplayer.net/21137970-Carl-r-rogers-rosalind-f-dymond-ed-psychotherapy-and-personality-change-co-ordinated-research-studies-in-the-client-centered.html>
- Scherer, K., Schorr, A., & Johnstone, T. (2001). *Appraisal Processes in Emotion: Theory, Methods, Research*. Oxford: Oxford University Press. URL: <https://global.oup.com/academic/product/appraisal-processes-in-emotion-9780195130072?c=c=us&lang=en&#>
- Schkade, J.K. & Schultz, S. (1992). Occupational Adaptation: Toward a holistic approach for contemporary practice, part 1. *The American Journal of Occupational Therapy*, 46(9), 829-837. <https://doi.org/10.5014/ajot.46.9.829>
- Schultz, S., & Schkade, J.K. (1992). Occupational Adaptation: Toward a holistic approach for contemporary practice, part 2. *The American Journal of Occupational Therapy*, 46(9), 917-925. <https://doi.org/10.5014/ajot.46.10.917>
- Selye, H.A. (1936). Syndrome Produced by Diverse Nocuous Agents. *Nature*, 138, 32. URL: <https://www.nature.com/articles/138032a0>
- Shoba, N., & Mandy, S. (2015). Occupational Adaptation as a Social Process in Everyday Life. *Journal of Occupational Science*, 22(1), 26-38. <https://doi.org/10.1080/14427591.2014.882251>
- Shruti, S., Sarit, S., Gunchan, P., Gautam, Lal P., Namita, B., Gurwinder, S. & Arshdeep, K. (2023). Coping strategies and emotional responses adopted by health care workers during COVID-19 pandemic-braving the storm. *Journal of Anaesthesiology Clinical Pharmacology*, 39(4), 628-636. https://doi.org/10.4103/joacp.joacp_196_22
- Stepa, O. (2013). Osoblyvosti zv'yazku psykholohichnoyi ta personal'noyi resurnosti osobystosti [Peculiarities of the relationship between psychological and individual resourcefulness of a personality]. *Problems of modern psychology*, 21, 782-791. URL: <https://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/article/view/159692/158945>
- The, B. L. S., Ang, J. K., Koh, E. B. Y. & Pang, N. T. P. (2023). Psychological Resilience and Coping Strategies with A year-by-year analysis. *International Journal of Social Psychiatry*. 2024. Vol. 70(2). P. 298-307. doi:[10.1177/00207640231206061](https://doi.org/10.1177/00207640231206061)
- Navon D. Resources a theoretical soup stone? *Psychological Review*. 1984. Vol. 91(2). P. 216-234. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.91.2.216>
- Navon D., Gopher D. On the economy of the human-processing system. *Psychological Review*. 1979. Vol. 86 (3). pp. 214-255. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.86.3.214>
- Ngoc N. B., Tuan N. V. Stress among nursing students in Vietnam: Prevalence and associated factors. *International Nursing Review*. 2024. Vol. 71. P. 28-34. <https://doi.org/10.1111/inr.12831>
- Onwubu S. C., Sibiya M. N., Makgobole M. U. Mental Health Challenges during COVID-19 Pandemic: Experiences of Primary Healthcare Nurses in Durban, South Africa. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2023. Vol. 20. P. 6683. <https://doi.org/10.3390/ijerph20176683>
- Papousek I., Schuller G. Brain asymmetry and stress: new perspectives in psychophysiological oriented psychosomatic research. *Psychologische Beiträge*. 2002. Vol. 44(4). P. 535-544. URL: https://pubpsych.zpid.de/pubpsych/Search.action?stats=PAV&isFullView=true&q=ID%3ADFK_0160127
- Prendergast M., Cardoso Pinto, A. M., Harvey C. J., Muir E. Burnout in early year medical students: experiences, drivers and the perceived value of a reflection-based intervention. *BMC Medical Education*. 2024. Vol. 24(7). <https://doi.org/10.1186/s12909-023-04948-0>
- Rogers C., Dymond R. *Psychotherapy and Personality Change: Coordinated Research Studies in the Client-Centered Approach*. Chicago: University of Chicago Press. 1954. URL: <https://docplayer.net/21137970-Carl-r-rogers-rosalind-f-dymond-ed-psychotherapy-and-personality-change-co-ordinated-research-studies-in-the-client-centered.html>
- Scherer K., Schorr A., Johnstone, T. *Appraisal Processes in Emotion: Theory, Methods, Research*. Oxford: Oxford University Press, 2001. 496 p. URL: <https://global.oup.com/academic/product/appraisal-processes-in-emotion-9780195130072?c=c=us&lang=en&#>
- Schkade J. K., Schultz S. Occupational Adaptation: Toward a holistic approach for contemporary practice, part 1. *The American Journal of Occupational Therapy*. 1992. Vol. 46 (9). P. 829-837. <https://doi.org/10.5014/ajot.46.9.829>
- Schultz S., Schkade J. K. Occupational Adaptation: Toward a holistic approach for contemporary practice, part 2. *The American Journal of Occupational Therapy*. 1992. Vol. 46 (9). P. 917-925. <https://doi.org/10.5014/ajot.46.10.917>

- Anxiety among Malaysian Medical Students during the COVID-19 Pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20, 1894. <https://doi.org/10.3390/ijerph20031894>
- Vaillant, G.E. (1977). *Adaptation to life*. Boston: Little, Brown,
- Xu, X., Li, Z., Mackay, L., Zhang, Y., Wu, Y. & Zhang, Y. (2024). The state of health professions students' self-directed learning ability during online study and the factors that influence it. *BMC Medical Education*, 24(25). <https://doi.org/10.1186/s12909-023-04876-z>
- Younis, W.Y. & Hamdan-Mansour, A. (2024). Status and predictors of medical students' knowledge and attitude towards palliative care in Jordan: a cross-sectional study. *BMC Medical Education*. 23(9). <https://doi.org/10.1186/s12904-023-01338-7>
- Żarczyńska-Dobiesz, A. (2008). *Adaptacja nowego pracownika do pracy w przedsiębiorstwie [Adaptation of a new employee to work in a company]*. Kraków: Wolters Kluwer. URL: <https://www.ksiegarnia-fachowa.pl/wiecej.php?id=hr-195>
- Selye H. A. Syndrome Produced by Diverse Noxious Agents. *Nature*. 1936. Vol. 138. P. 32. <https://doi.org/10.1038/138032a0>
- Shoba N., Mandy S. Occupational Adaptation as a Social Process in Everyday Life. *Journal of Occupational Science*. 2015. Vol. 22 (1). P. 26–38. <https://doi.org/10.1080/14427591.2014.882251>
- Shruti S., Sarit S., Gunchan P., Gautam Lal P., Namita B., Gurwinder S., Arshdeep K. Coping strategies and emotional responses adopted by health care workers during COVID-19 pandemic-braving the storm. *Journal of Anaesthesiology Clinical Pharmacology*. 2023. Vol. 39(4). P. 628–636. https://doi.org/10.4103/joacr.joacr_196_22
- Штепа О. Особливості зв'язку психологічної та персональної ресурсності особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2013. Вип. 21. С. 782–791. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2013-21.%25p>
- Teh B. L. S., Ang J. K., Koh E. B. Y., Pang N. T. P. Psychological Resilience and Coping Strategies with Anxiety among Malaysian Medical Students during the COVID-19 Pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2023. Vol. 20. P. 1894. <https://doi.org/10.3390/ijerph20031894>
- Vaillant G. E. *Adaptation to life*. Boston: Little, Brown, 1977. 396 p. URL: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1343397>
- Xu X., Li Z., Mackay L., Zhang Y., Wu Y., Zhang Y. The state of health professions students' self-directed learning ability during online study and the factors that influence it. *BMC Medical Education*. 2024. Vol. 24(25). <https://doi.org/10.1186/s12909-023-04876-z>
- Younis W. Y., Hamdan-Mansour A. Status and predictors of medical students' knowledge and attitude towards palliative care in Jordan: a cross-sectional study. *BMC Medical Education*. 2024. Vol. 23(9). <https://doi.org/10.1186/s12904-023-01338-7>
- Żarczyńska-Dobiesz A. *Adaptacja nowego pracownika do pracy w przedsiębiorstwie*. Kraków: Wolters Kluwer, 2008. 264 p. URL: <https://www.ksiegarnia-fachowa.pl/wiecej.php?id=hr-195>

Спеціальна психологія

Special psychology

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-19>

How to Cite (Style APA):

Moldakhanova, M., Kariyev, A., Lekerova, G., & Orazbayeva, F. (2024). Research on Adaptation of First-Year Students with Special Educational Needs to Study at University. *Insight: the psychological dimensions of society*, 11, 365–388. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-19>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Молдаханова М., Карієв А., Лекерова Г., Оразбаєва Ф. Дослідження адаптації студентів-першокурсників з особливими освітніми потребами до навчання в університеті. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2024. № 11. С. 365–388. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-19>

UDC 364-787.522-056.26:378.046-021.64

Research on Adaptation of First-Year Students with Special Educational Needs to Study at University

Дослідження адаптації студентів-першокурсників з особливими освітніми потребами до навчання в університеті

Received: December 07, 2023

Accepted: April 26, 2024

Marzhan Moldakhanova

Postdoctoral Student,
Department of General Pedagogy and Psychology,
M. Auezov South Kazakhstan University,
Kazakhstan

<https://orcid.org/0009-0002-3020-1957>

Adlet Kariyev*

Candidate of Pedagogical Sciences,
Acting Associate Professor,
Department of Primary Education,
Abai Kazakh National Pedagogical University,
Kazakhstan

<https://orcid.org/0000-0002-7789-9080>

Gulsim Lekerova

Doctor of Psychological Sciences, Full Professor,
Department of General Pedagogy and Psychology,
M. Auezov South Kazakhstan University,
Kazakhstan

<https://orcid.org/0000-0002-6883-316X>

Fauziya Orazbayeva

Corresponding Member of the Academy
of Sciences of the Republic of Kazakhstan,
Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor,
Department of Theory and Methods of Teaching
the Kazakh Language,
Abai Kazakh National Pedagogical University,
Kazakhstan

<https://orcid.org/0000-0002-7988-3023>

Маржан Молдаханова

докторант,
кафедра загальної педагогіки і психології,
Південно-Казахстанський університет імені
М. Ауезова, Казахстан

<https://orcid.org/0009-0002-3020-1957>

Адлет Карієв*

кандидат педагогічних наук,
в. о. асоційованого професора,
кафедра початкової освіти,
Казахський національний педагогічний
університет імені Абая, Казахстан

<https://orcid.org/0000-0002-7789-9080>

Гульсим Лекерова

доктор психологічних наук, професор,
кафедра загальної педагогіки і психології,
Південно-Казахстанський університет
імені М. Ауезова, Казахстан

<https://orcid.org/0000-0002-6883-316X>

Фаузія Оразбаєва

член-кореспондент Академії Наук
Республіки Казахстан,
доктор педагогічних наук, професор,
кафедра теорії та методики навчання
казахської мови,
Казахський національний педагогічний
університет імені Абая, Казахстан

<https://orcid.org/0000-0002-7988-3023>

* Corresponding Author: adlet.kariyev@gmail.com

* Автор-кореспондент: adlet.kariyev@gmail.com

Abstract

The aim of the research is empirical clarification and theoretical substantiation of psychological adaptive potential and types of adaptation of first-year students with special educational needs in terms of university education. First-year students of M. Auezov South Kazakhstan University (SKU named after M. Auezov) and Abai Kazakh National Pedagogical University (KNPU named after Abai) took part in the research, a total of 469 people in the age range from 17 to 19 years. First-year students with special educational needs numbered 154 people. Descriptive frequency characteristics of the sample: $M=18.22$; $SD=\pm 2.45$; $Me=18.00$; $Mo=18.00$. **Methods.** Valid and reliable questionnaires were used: the test of personality adjustment (TPA) (Rogers & Dymond, 1955); the multi-level personal questionnaire "Adaptability" (MPQ-AM) (Maklakov & Chermyanin, 1993). Inductive and deductive methods, analysis, generalization, substantiation and synthesis of scientific theoretical and empirical data were used. **Results.** It was found that according to the "adaptability" scales ($U=245.00$; $p=.000$); "self-acceptance" ($U=312.00$; $p=.003$); "acceptance of others" ($U=318.00$; $p=.004$); "behavioral regulation" ($U=241.00$; $p=.000$); "communicative potential" ($U=203.00$; $p=.000$) and "personal adaptation potential" ($U=312.00$; $p=.003$) first-year students with special educational needs are inferior to students without special educational needs. Such expected results were explained by certain difficulties in the process of communication, including representatives of the opposite sex. The absence of statistical significance between the respondents with special educational needs (Group 1) and those without special educational needs (Group 2) according to the parameter "moral normativity" ($U=621.00$; $p=.059$) was established. It was explained that the key value of this contingent of first-year students is the constancy of formed moral canons. Using *k*-means clustering, four types of adaptation of first-year students with special educational needs to study at university were determined: "Constructive adaptation" (cluster 1, $n=20$; 12.99%), "Destructive adaptation" (cluster 2, $n=57$; 37.01%), "Maladjustment" (cluster 3, $n=49$; 31.82%), "Moral-normative adaptation" (cluster 4, $n=28$; 18.18%). The obtained types organize a significant array of empirical information about the special educational needs of students for the purpose of further operationalization and effective implementation in educational practice. **Discussion and conclusions.** We proved the possibility of introducing the research results in terms of improvement of the inclusive educational environment for optimal adaptation of first-year students to the realities

Анотація

Метою дослідження є емпіричне з'ясування й теоретичне обґрунтування психологічного адаптаційного потенціалу і типів адаптації студентів-першокурсників з особливими освітніми потребами щодо навчання в університеті. У дослідженні взяли участь студенти-першокурсники Південно-Казахстанського університету імені М. Ауезова (ПКУ імені М. Ауезова) і Казахського національного педагогічного університету імені Абая (КНПУ імені Абая), загальною кількістю 469 осіб у віковому діапазоні від 17 до 19 років. Студенти-першокурсники з особливими освітніми потребами склали 154 особи. Описова частотна характеристика вибіркової сукупності: $M=18.22$; $SD=\pm 2.45$; $Me=18.00$; $Mo=18.00$. **Методи.** Валідні й надійні опитувальники: "Діагностика соціально-психологічної адаптації" (ДСПА) (Рогерс, Думонд, 1955); Багаторівневий особистісний опитувальник "Адаптивність" (МЛО-АМ) (Маклаков, Чермянін, 1993). Використано індуктивний, дедуктивний методи, аналізування, узагальнення, обґрунтування і синтезування наукових теоретичних та емпіричних даних. **Результати.** З'ясовано, що за шкалами "адаптивність" ($U=245.00$; $p=.000$); "прийняття себе" ($U=312.00$; $p=.003$); "прийняття інших" ($U=318.00$; $p=.004$); "поведінкова регуляція" ($U=241.00$; $p=.000$); "комунікативний потенціал" ($U=203.00$; $p=.000$) і "особистісний адаптаційний потенціал" ($U=312.00$; $p=.003$) студенти-першокурсники з особливими освітніми потребами поступаються студентам без особливих освітніх потреб. Пояснено такі очікувані результати певними труднощами в процесі комунікації, у тому числі з представниками протилежної статі. Констатовано відсутність статистичної достовірності між досліджуваними з особливими освітніми потребами (група 1) і без особливих освітніх потреб (група 2) за параметром "моральна нормативність" ($U=621.00$; $p=.059$). Пояснено, що сталість сформованих моральних канонів складає ключову цінність цього контингенту студентів-першокурсників. Визначено кластеризацією методом *k*-середніх чотири типи адаптації студентів-першокурсників з особливими освітніми потребами до навчання в університеті: "Конструктивна адаптація" (кластер 1, $n=20$; 12.99%), "Деструктивна адаптація" (кластер 2, $n=57$; 37.01%), "Деадаптація" (кластер 3, $n=49$; 31.82%), "Морально-нормативна адаптація" (кластер 4, $n=28$; 18.18%). Зазначено, що з'ясовані типи упорядковують значний масив емпіричної інформації про особливі освітні потреби здобувачів, яка вимагає подальшої операціоналізації та дієвого

of university life for the purpose of fulfillment of expectations of all subjects of educational process.

Keywords: student, first year of study, university, inclusive space, socio-psychological adaptation, maladjustment, communication.

Introduction

Supporting special educational needs of students is an urgent task of universities, whose solution is distinguished by the complexity of approaches and criteria. Previously, the educational system, in particular in Kazakhstan and other countries, especially took into account only a separate category of students (with disabilities or orphans, those who need special conditions and psychological-pedagogical support), but now the list of population categories that need barrier-free access to education has expanded significantly. A number of representatives of the scientific community try to formulate comprehensive characteristics or predictors that will indicate the circumstances signaling that a student has special educational needs. There is a contradiction in the arguments of the scientific community regarding the fact that such students are identified only by individual characteristics, while the opposite is the statement that this social phenomenon should take into account additional external factors. However, the ambiguity of judgments, the variety of criteria, measurements and predictors, the lack of a clear position do not provide an opportunity to unequivocally assign this or that student to the category of persons with special educational needs.

Permanent changes and today's challenges require constructive timely interventions and management of changes in the construction of a modern educational environment. Therefore, such discussions in the scientific community cannot last for decades. In addition, the education system itself makes its own corrections, since a first-year student with special educational needs will be different by a number of criteria from a second-year and graduate student. Each of them can have unique educational needs and they can be at different levels of formation. In this aspect, universities play an important role not only in the formation of a content component of educational process, but also in the formation of a full-fledged personality, given students' special needs and learning expectations. The outlined

впровадження в освітню практику. **Дискусія і висновки.** Доведено можливість впровадження результатів дослідження в аспекті вдосконалення інклюзивного освітнього середовища для оптимальної адаптації студентів-першокурсників до реалій університетського життя з метою реалізації очікувань усіх суб'єктів освітнього процесу.

Ключові слова: студент, перший курс, університет, інклюзивний простір, соціально-психологічна адаптація, дезадаптація, комунікація.

Вступ

Забезпечення особливих освітніх потреб студентів є нагальною задачею університетів, вирішення якої вирізняється комплексністю підходів і критеріїв. Якщо раніше освітня система, зокрема Казахстану та й інших країн, особливо враховувала лише окрему категорію студентів (з інвалідністю або сиріт, тих, хто потребує створення особливих умов і психолого-педагогічного супроводу), то тепер перелік категорій населення, які потребують безбар'єрного доступу до освіти, значно розширився. Низка представників наукового співтовариства прагне сформулювати вичерпні характеристики або предиктори, що вказуватимуть на обставини, які сигналізуватимуть про те, що студент володіє особливими освітніми потребами. В аргументах наукової спільноти існує протиріччя стосовно того, що такі студенти ідентифікуються за допомогою тільки індивідуальних ознак. Однак, у той же час протилежним є твердження, що це соціальне явище має враховувати додаткові зовнішні чинники. Неоднозначність суджень, розмаїття критеріїв, вимірів та предикторів, відсутність чіткої позиції не дають можливості однозначно віднести того чи іншого студента до категорії осіб з особливими освітніми потребами.

Перманентні зміни й виклики сьогодення, потребують конструктивних своєчасних втручань та управління змінами в конструванні сучасного освітнього середовища. Тому подібні дискусії в науковому співтоваристві не можуть тривати десятиліттями. До того ж свої корективи вносить сама система освіти, позаяк студент першого курсу з особливими освітніми потребами буде відрізнятися за низкою критеріїв від студента другого

articulation determines the relevance of our proposed research on the adaptation of first-year students with special educational needs to study at university.

The complexity and importance of such a study lies in our striving to focus attention only on first-year students. Such a dimension, in its turn, can simplify the study of the special educational needs of students of the second and other years, as well as allow spreading the proposed methodology and techniques for conducting a comparative analysis of the educational process with the participation of students of different ages, taking into consideration psychological and physical conditions, degree of readiness to adapt in the educational society. Also, the practical value of such research may consist in the development of applied approaches in the direction of improving the educational process and scaling such practices both in Kazakhstan and in other countries.

Retrospective analysis of scientific literature showed that ensuring optimal conditions in the educational process of the university involves the formation of an appropriate educational environment. In some cases, such an educational environment is provided by specialized institutions in the system of higher education. In others, there are specialized departments or forms of education at the university, since students' specificity of the educational needs affects such a management decision. Educational needs of a special nature are usually understood by representatives of the scientific community as different factors and signs. In particular, L. Florian (2021: 9) considers such needs as sources of ensuring equality in the educational process. K. De Witte et al. (2019) believe that a significant part of students has special educational needs. However, the difference between some special educational needs and others is clearly distinguished in the aspect of financing such needs (De Witte et al., 2019: 28). S. Tomlinson (2021: 61) emphasizes that special educational needs are in the area of inclusive education. Therefore, it is necessary to attribute them to the components of pedagogical education and it is not desirable to refer directly to the educational process at the university. S. Kamga (2016: 24) separates "able-to-work" students from

та випускного курсів. У кожного з них можуть мати місце своєрідні освітні потреби, і вони можуть знаходитися на різних рівнях сформованості. У цьому аспекті університети наділяються важливою роллю не тільки у формуванні змістовної складової освітнього процесу, але й у формуванні повноцінної особистості студента, з огляду на його особливі потреби і на очікування стосовно навчання. Окреслена артикуляція зумовлює актуальність запропонованого нами дослідження адаптації студентів-першокурсників з особливими освітніми потребами до навчання в університеті.

Складність і важливість такого дослідження полягає в нашому прагненні сфокусувати увагу тільки на студентах-першокурсниках. Такий вимір, у свою чергу, може спростити вивчення особливих освітніх потреб студентів другого та інших курсів, а також дозволити поширити запропоновану методологію і методику для проведення компаративного аналізування освітнього процесу за участю студентів різного віку з урахуванням їх психологічного та фізичного стану, міри готовності адаптуватися в освітньому соціумі. Також практична цінність такого дослідження може полягати в розробці прикладних підходів у напрямку вдосконалення освітнього процесу та масштабування таких практик як у Казахстані і в інших державах.

Ретроспективне аналізування наукової літератури показало, що забезпечення оптимальних умов в освітньому процесі університету передбачає формування відповідного освітнього середовища. У деяких випадках таке освітнє середовище передбачене спеціалізованими установами в системі вищої освіти. В інших мають місце створені в університеті спеціалізовані підрозділи або форми навчання, оскільки на відповідне управлінське рішення впливає специфіка освітніх потреб студентів. Під освітніми потребами особливого характеру представники наукової спільноти зазвичай розуміють різноманітні чинники та ознаки. Зокрема, L. Florian (2021: 9) розглядає такі потреби як джерела забезпечення рівності в освітньому процесі. K. De Witte et al. (2019) вважають, що особливі освітні потреби має значна частина студентів. Однак відмінність одних особливих освітніх потреб від інших помітно вирізняється в аспекті фінансування таких потреб De Witte et al., 2019: 28). S. Tomlinson (2021: 61) акцентує

students with special educational needs and points to the need to ensure separate but equal education. C. Videla et al. (2021: 9) are convinced that students' special educational needs have a prevailing social context, since the category of persons pursuing higher education is almost always classified as vulnerable groups of the population. Using the example of Tanzania, L. Lugalla (2019) shows that various factors, including the political situation, can influence the nature of needs. Therefore, students with special educational needs can be not only people with disabilities or orphans, but also all citizens of the state who pursue education in difficult conditions (Lugalla, 2019: 8). S. Seitz et al. (2023: 169) point to the expediency of defining special educational needs in terms of international standards in order to universalize pedagogical approaches. P. McGrath (2017) suggests focusing attention on the category "needs" in the educational environment, and not on the term "special". In this case, the expansion of the student population with specific needs and the formation of priorities regarding the forms of education are monitored (McGrath, 2017: 71). L. Darragh and L. Valoyes-Chávez (2019: 426) emphasize special educational needs, which in reality have an ambiguous meaning, which often prompts teachers to individually categorize such non-standard students. At the same time, A. Brady, J. Rooney (2021), V. Chikoko and P. Mthembu (2021), as well as A. Adamu and R. Balsvik (2018) are inclined to consider special educational needs in the context of the challenges of the time, for example, a pandemic, the specifics of poverty in certain countries, the impact of political events on certain spheres of life, in particular, creative self-realization.

It was summarized that special educational needs in the scientific environment cover a significant layer of content features, taking into account external factors, mainly provoked by non-standard circumstances. This understanding of the researched phenomenon determines the attitude of representatives of the scientific community to university education, which is based on emphasizing self-regulation (Prokhorenko et al., 2023) and self-actualization of dominant mental states (Popovych et al., 2022), on taking into consideration individual typological properties

увагу на тому, що особливі освітні потреби знаходяться в площині інклюзивного виховання. Через це відносити їх необхідно до компонентів педагогічного виховання і не бажано відносити безпосередньо до освітнього процесу в університеті. S. Kamga (2016: 24) відокремлює "працездатних" студентів від студентів з особливими освітніми потребами і вказує на необхідності забезпечення роздільного, але рівного навчання. C. Videla et al. (2021: 9) переконані в тому, що особливі освітні потреби студентів мають превалюючий соціальний контекст, оскільки категорію осіб, що отримують вищу освіту, майже завжди відносять до вразливих груп населення. L. Lugalla (2019) на прикладі Танзанії показує, що на характер потреб можуть впливати різні чинники, у тому числі політична обстановка. Тому студентами з особливими освітніми потребами можуть виявитися не тільки люди з інвалідністю або сироти, але й усі громадяни держави, які отримують освіту в складних умовах (Lugalla, 2019: 8). S. Seitz et al. (2023: 169) вказують на доцільність визначення особливих освітніх потреб в аспекті міжнародних стандартів із метою універсалізації педагогічних підходів. P. McGrath (2017) пропонує фокусувати увагу на категорії "потреби" в освітньому середовищі, а не на терміні "особливі". У такому разі відстежується розширення студентського загалу зі специфічними потребами та формування пріоритетності стосовно форм навчання (McGrath, 2017: 71). L. Darragh, L. Valoyes-Chávez (2019: 426) акцентують увагу на особливих освітніх потребах, які в дійсності мають неоднозначне смислове навантаження, що найчастіше спонукає викладачів до індивідуальної категоризації таких нестандартних студентів. Водночас A. Brady, J. Rooney (2021), V. Chikoko, P. Mthembu (2021), а також A. Adamu, R. Balsvik (2018) схильні розглядати особливі освітні потреби в контексті викликів часу, наприклад, пандемії, специфіки бідності в певних країнах, впливу подій політичного характеру на окремі сфери життєдіяльності, зокрема, творчу самореалізацію.

Узагальнено, що особливі освітні потреби в науковому середовищі охоплюють значний пласт змістових ознак з урахуванням зовнішніх чинників, в основному спровокованих нестандартними обставинами. Таке розуміння досліджуваного феномена визначає ставлення представників наукового співтовариства

(Chen et al., 2023; Kononenko et al., 2020; Rice et al., 2023) and methods of communication and interaction (Kurova et al., 2023), on practices of self-efficacy formation in the leading activity of students and teachers (Celestino et al., 2024; Halian et al., 2023a; 2023b), on taking into account the adaptation potential (Blynova et al., 2022; Nosov et al., 2020), on creating conditions for the implementation of acceptable forms of education and the use of health-preserving technologies, the implementation of mixed forms of education, as well as a pedagogical approach to ensure fairness and barrier-free access to information (Masiello et al., 2024) and educational services (Wellgraf & Grindell, 2023).

The outlined statements and scientific proposals significantly change the view on the process of adaptation of the researched category of students, since for positive upbringing and implementation of the educational process, the following are necessary: rethinking higher education as a system (Kumari & Sharma, 2021; 154), improving the qualifications of university teachers (Vhurumuku, 2021: 163), the involvement of practitioners to the learning process (Howsam, 2023; 17), ensuring access to any education (Link & Dazhi, 2023: 68), creating optimal conditions for increasing the motivation of teachers when interacting with unusual students and ensuring readiness students with special educational needs to master complex elements of the educational process (Kaufman-Osborn, 2023: 13). It was emphasized that the same students may have two or more special educational needs (Bensimon & Dvorkin, 2023: 8). It was summarized that the considered approaches of representatives of the educational and scientific community to the adaptation of students with special educational needs of the first year in the system of higher education do not contradict each other, which indicates a unified understanding of the existing problem in research and educational practice.

Psychological content parameters are key dimensions of dependent, independent and additional variables of the phenomenon of adaptation of first-year students with special educational needs to study at university. The outlined dimensions make up the researched core of adaptation types using the *k*-means

до навчання в університеті, яке базується на акцентуванні уваги на саморегуляції (Prokhorenko et al., 2023) і самоактуалізації домінуючих психічних станів (Porovych et al., 2022), на врахуванні індивідуально-типологічних властивостей (Chen et al., 2023; Kononenko et al., 2020; Rice et al., 2023) і способів комунікації та взаємодії (Kurova et al., 2023), на практиках формування самоефективності у провідному виді діяльності здобувачів і викладачів (Celestino et al., 2024; Halian et al., 2023a; 2023b), на врахуванні адаптаційного потенціалу (Blynova et al., 2022; Nosov et al., 2020), на створенні умов для реалізації прийнятних форм навчання і застосування здоров'язберігаючих технологій, імплементації змішаних форм навчання, а також педагогічного підходу для забезпечення справедливості і безбар'єрності доступу до інформації (Masiello et al., 2024) та освітніх сервісів (Wellgraf, Grindell, 2023).

Окреслені твердження й наукові пропозиції істотно змінюють погляд на процес адаптації досліджуваної категорії студентів, оскільки для позитивного виховання і реалізації освітнього процесу необхідні: переосмислення вищої освіти як системи (Kumari, Sharma, 2021; 154), підвищення кваліфікації викладачів університету (Vhurumuku, 2021: 163), залучення практикуючих спеціалістів до процесу навчання (Howsam, 2023; 17), забезпечення доступу до отримання будь-якої освіти (Link, Dazhi, 2023: 68), створення оптимальних умов для підвищення мотивації викладачів під час взаємодії з незвичними студентами і забезпечення готовності студентів з особливими освітніми потребами до опанування складних елементів навчального процесу (Kaufman-Osborn, 2023: 13). Акцентовано увагу, що в одних і тих самих студентів можуть бути дві й більше особливих освітніх потреб (Bensimon, Dvorkin, 2023: 8). Узагальнено, що розглянуті підходи представників освітянської й наукової спільноти до адаптації студентів з особливими освітніми потребами першого курсу в системі вищої освіти не суперечать одне одному, що свідчить про єдине розуміння існуючої проблеми в дослідженнях і освітянській практиці.

Психологічні змістові параметри є ключовими вимірами залежних, незалежних і додаткових змінних феномена адаптації студентів-першокурсників з особливими освітніми потребами до навчання в університеті. Окреслені виміри складають досліджуване ядро

clustering method. The researched parameters were combined into the optimal number of clusters and a description of the most important manifestations of typification was proposed in order to apply the obtained results in the creation of an inclusive educational environment. It should be noted that it is the students of the first year of the university who are able to feel the sharpest difference in adaptation to general educational institutions and to institutions of higher education. There is no exception to the interpretation that effective satisfaction of the special educational needs of first-year students is largely influenced by the synthesis of psychological and pedagogical approaches, and not by the organizational component of educational institutions. The organizational component includes technical and health-preserving conditions, as well as appropriate access of the researched category of students to education. This interpretation was operationalized in the hypothesis of our scientific research.

Hypothesis. It was assumed that the determined components of psychological adaptive potential relevantly characterize the subject of the research and allow finding out the types of adaptation of first-year students with special educational needs to study at university.

The aim is to empirically investigate and theoretically substantiate the components of psychological adaptive potential and types of adaptation of first-year students with special educational needs regarding university education.

Methods

Participants. First-year students of M. Auezov South Kazakhstan University and Abai Kazakh National Pedagogical University participated in the research, the total number of 469 people in the age range from 17 to 19 years. There were 154 first-year students with special educational needs. Descriptive frequency characteristics of the sample: $M=18.22$; $SD=\pm 2.45$; $Me=18.00$; $Mo=18.00$. The number of students who took part in the survey from the Abai KNPU was 193 people out of 234 first-year students. Accordingly, 276 people took part in the survey from Abai KNPU, and 384 students are studying. The sample of first-year students was made up of persons

типів адаптації з використанням методу класифікації k -середніх. Досліджувані параметри об'єднано в оптимальну кількість кластерів і запропоновано опис найважливіших проявів типізації з метою застосування отриманих результатів у створенні інклюзивного освітнього середовища. Зазначимо, що саме студенти першого курсу університету здатні відчувати найгостріше адаптацію між рівнем освіти загально-освітніх закладів і закладів вищої освіти. Також не є винятком тлумачення, що на результативне задоволення особливих освітніх потреб студентів першого курсу значною мірою впливає синтез психологічних і педагогічних підходів, а не організаційна складова діяльності навчальних закладів. До організаційної складової належать технічні та здоров'язберезувальні умови, а також відповідний доступ досліджуваної категорії студентів до освіти. Це тлумачення операционалізовано в гіпотезу нашого наукового пошуку.

Гіпотеза. Зроблено припущення, що визначені складові психологічного адаптаційного потенціалу релевантно характеризують предмет дослідження і дозволяють з'ясувати типи адаптації студентів-першокурсників з особливими освітніми потребами до навчання в університеті.

Мета. Емпірично дослідити і теоретично обґрунтувати складові психологічного адаптаційного потенціалу і типи адаптації студентів-першокурсників з особливими освітніми потребами щодо навчання в університеті.

Методи

Учасники. У дослідженні взяли участь студенти-першокурсники Південно-Казахстанського університету імені М. Ауезова (ПКУ імені М. Ауезова) і Казахського національного педагогічного університету імені Абая (КНПУ імені Абая), загальною кількістю 469 осіб у віковому діапазоні від 17 до 19 років. Студенти-першокурсники з особливими освітніми потребами склали 154 особи. Описова частотна характеристика вибіркової сукупності: $M=18.22$; $SD=\pm 2.45$; $Me=18.00$; $Mo=18.00$. Кількість студентів, що взяли участь в опитуванні з КНПУ імені Абая, становить 193 особи з 234, що навчаються на першому курсі. Відповідно, 276 осіб взяли участь в опитуванні з КНПУ імені Абая, а навчається 384 студенти. Вибіркову сукупність студентів-першокурсників

with the following special educational needs: 1) a social component: refugees; internally displaced persons; orphans; victims of ecological and man-made conflicts; victims of international and armed conflicts; victims of natural disasters; those who are serving a prison sentence; 2) a geographical component: foreigners studying at their own expense or at the expense of the state, under grant programs or vouchers; 3) a psychological component: students who need psychological help; experienced psychotraumatic situations; victims of violence; have deviations in behavior; 4) a component of physical and mental health disorders: persons with disabilities (vision impairment, hearing impairment, musculoskeletal disorder, intellectual impairment, speech impairment, complex impairment, autism, emotional-volitional impairment); minor mental deviations; students in need of physical rehabilitation; students with HIV/AIDS; 5) a military component: soldiers of emergency service; participants in peacekeeping operations; 6) pregnant students; 7) gifted and talented student youth. By gender first-year students were divided as follows: males ($n=63$; 40.91%) and females ($n=91$; 59.09%).

Organization of Research. In order to comply with ethical requirements, an empirical cross-section was conducted with all first-year students of two universities who were randomly selected ($n=618$). The number of respondents who took part and whose results were without errors and violations was $n=469$ people, which is 75.89%. A summative research strategy using clustering was chosen. The survey was conducted at the initial stage of adaptation, in September–October of the 2023–2024 academic year, to ensure the ecological validity and reliability of the empirical data obtained. The research was coordinated with the Ethics Committees of the higher education institutions. Questionnaire forms were distributed by methodological departments through the personal offices of the electronic system of the student. It was stated that the research was voluntary and the results were confidential. Perhaps for reasons of voluntariness, almost a quarter did not show initiative for this research. At the same time, awareness and voluntariness ensured the credibility and reliability of the obtained empirical data.

склали особи з такими особливими освітніми потребами: 1) соціальна складова: біженці; внутрішньо-переміщені особи; сироти; жертви екологічних і техногенних конфліктів; жертви міжнародних і збройних конфліктів; жертви стихійних лих; ті, хто відбуває покарання з позбавленням волі; 2) географічна складова: іноземці, що навчаються за власний кошт чи за кошти держави, за грантовими програмами чи ваучерами; 3) психологічна складова: здобувачі, що потребують психологічної допомоги; пережили психотравмувальні ситуації; жертви насилля; мають відхилення у поведінці; 4) складова порушень фізичного та психічного здоров'я: особи з інвалідністю (порушення зору, порушення слуху, порушення опорно-рухового апарату, порушення інтелекту, мовленнєві порушення, комплексні порушення, аутизм, емоційно-вольові порушення); незначні психічні відхилення; студенти, що потребують фізичної реабілітації; уражені ВІЛ/СНІД; 5) військова складова: військові термінової служби; учасники миротворчих операцій; 6) вагітні студентки; 7) обдарована і талановита студентська молодь. За статевою ознакою першокурсники розподілилися таким чином: чоловіча стать ($n=63$; 40.91%) і жіноча стать ($n=91$; 59.09%).

Організація дослідження. З метою дотримання етичних вимог, зі здобувачами, які працюють в інклюзивному просторі, нами проведено емпіричний зріз за допомогою опитувальників з усіма студентами першого курсу двох університетів, які обрано рандомно ($n=618$). Кількість респондентів, які взяли участь і чий результати виявилися заповнені без помилок і порушень, склала $n=469$ осіб, що становить 75.89%. Обрано констатувальну стратегію дослідження з використанням кластеризації. Опитування проведено на початковій стадії адаптації, у вересні–жовтні 2023–2024 навчального року, щоб забезпечити екологічну валідність і достовірність отриманих емпіричних даних. Дослідження узгоджено з Етичними комітетами закладів вищої освіти. Методичними підрозділами було поширено бланки опитувальників через особисті кабінети електронної системи здобувача. Зазначено, що дослідження добровільне

Procedures and Instruments. The key psychodiagnostic tool is the test of personality adjustment (TPA) (Rogers & Dymond, 1955). The version adapted by O. Osnytskyi (2004) was used. The questionnaire includes one hundred and one statements aimed at clarifying the socio-psychological characteristics of respondents' adaptation, which characterizes their individual typological properties and ways of life. For each statement, there is a direct Stapel scale with a graduation of points from zero to six, where "0" – not about me at all, "6" – absolutely about me. We used six scales: "adaptability" (A), "maladjustment" (M), "self-acceptance" (SA), "self-rejection" (SR), "acceptance of others" (AO), "rejection of others" (RO). These scales represent three pairs of dichotomous dimensions: adaptability – maladjustment; self-acceptance – self-rejection; acceptance of others – rejection of others. These measurements relevantly reflected the research subject – first-year students at the beginning of mastering the profession.

Using a multilevel personal questionnaire "Adaptability" (MPQ-AM) (Maklakov & Chermianin, 1993) the respondents' adaptive capabilities were found out on the basis of their psychophysiological and socio-psychological characteristics, which reflected the integral features of mental and social development. This technique has proven itself well in professional and psychological selection, which also determined its application. This method contains one hundred and sixty-five statements, the answers to which are differentiated according to the Stapel scale. The method consists of four structural levels. The scales of the first level corresponded to the basic scales of the MMPI test and made it possible to obtain typological characteristics of the personality, to determine character accentuations. The scales of the second level were intended to measure maladaptive disorders, mainly asthenic and psychotic reactions and states. The scales of the third level measured behavioral regulation, communicative potential and moral normativity. The scales of the fourth level measured personal adaptation potential. We used the scales of the third and fourth levels: behavioral regulation (BR), communicative potential (CP), moral normativity (MN) and personal adaptation potential (PAP). The reliability of internal consistency according to the two methods was at a satisfactory level

і результати конфіденційні. Можливо, з причин добровільності майже четверта частина не виявила ініціативи до цього дослідження. Водночас поінформованість і добровільність забезпечили достовірність та надійність отриманих емпіричних даних.

Процедура та інструменти. Ключовим психодіагностичним інструментом є опитувальник "Діагностика соціально-психологічної адаптації" (ДСПА) (Rogers, Dymond, 1955). Використано версію опитувальника, адаптовану О. Осницьким (2004). Опитувальником передбачено сто одне твердження, спрямоване на з'ясування соціально-психологічних характеристик адаптації респондентів, що характеризує індивідуально-типологічні властивості та способи їхнього життя. Для кожного твердження передбачено пряму шкалу Степела з градуванням балів від нуля до шести, де "0" – це мене зовсім не стосується, "6" – це абсолютно про мене. Нами задіяно шість шкал: "адаптивність" (А), "деадаптивність" (Д), "прийняття себе" (ПС), "неприйняття себе" (НС), "прийняття інших" (ПІ), "неприйняття інших" (НІ). Ці шкали являють собою три пари дихотомічних вимірів: адаптивність – деадаптивність; прийняття себе – неприйняття себе; прийняття інших – не прийняття інших. Ці виміри релевантно відобразили предмет дослідження студентів-першокурсників на початку опанування фаху.

Багаторівневим особистісним опитувальником "Адаптивність" (МЛО-АМ) (Маклаков, Чермянін, 1993) з'ясовано адаптаційні можливості респондентів на базі їхніх психофізіологічних і соціально-психологічних характеристик, які відобразили інтегральні особливості психічного і соціального розвитку. Ця методика відмінно зарекомендувала себе у професійно-психологічному відборі, що також зумовило її застосування. Методика містить сто шістьдесят п'ять тверджень, відповіді на які диференціюються за шкалою Степела. Методика складається з чотирьох структурних рівнів. Шкали першого рівня відповідали базовим шкалам тесту ММРІ і дозволяли отримати типологічні характеристики особистості, визначити акцентуації характеру. Шкали другого рівня призначалися для виміру

(.711 and .734). Cronbach's α was determined according to Lee Cronbach's methodology. We settled on two proposed psychodiagnostic tools, which are integral and contain a significant number of statements to avoid overburdening respondents with special educational needs. There were a total of 266 statements in the two questionnaires.

The research also used inductive and deductive methods, analysis, generalization, substantiation and synthesis of scientific theoretical and empirical data.

Variables. The dependent variables include the following parameters: personal adaptation potential, adaptability and maladjustment. The rest of the measurements were independent variables. Additional variables were not used.

Statistical Analysis. The initial processing of the empirical data was carried out through the personal offices of the students registered in the higher education institutions. Google forms with a customized automated response counting system were used for further analysis and conclusions. Statistically significant coefficients were applied: Cronbach's α , Mann-Whitney U -test, Pearson (R), t -test. Clustering was done using the k-means method. The levels of statistical significance are $p \leq .050$ and $p \leq .010$.

Results

According to the research strategy, the results of all the first-year students were processed. A comparison of the empirical data of the sample of first-year students with special educational needs, who made up the first researched group (group 1) ($n=154$; 32.84%), and first-year students without special educational needs, who made up the second researched group ($n=315$; 67.16%), was performed. All the scales used in the study were compared using the Mann-Whitney coefficient (U). The empirical data is presented through the main descriptive characteristics of the distribution: mean, standard deviation and median. Tabl. 1 presents the results of the comparison of the studied groups according to the questionnaires "TPA" (Rogers & Dymond, 1955) and "(MPQ-AM)" (Maklakov & Chernyanin, 1993). The data according to the second method are transferred into stans – from 1 to 5.

The superiority of group 2 was established according to the scales: A ($U=245.00$; $p=.000$); SA

дезадапційних порушень, переважно астенічних і психотичних реакцій та станів. Шкали третього рівня вимірювали поведінкову регуляцію, комунікативний потенціал і моральну нормативність. Шкали четвертого рівня – особистісний адаптаційний потенціал. Нами застосовано шкали третього і четвертого рівнів: поведінкова регуляція (ПР), комунікативний потенціал (КП), моральна нормативність (МН) і особистісний адаптаційний потенціал (ОАП). Надійність внутрішньої узгодженості за двома методиками знаходилася на задовільному рівні (.711 і .734). Визначена α -Кронбаха за методологією Лі Кронбаха. Зупинилися на двох запропонованих психодіагностичних інструментах, які є інтегральними, містять значну кількість тверджень, щоб не переобтяжувати респондентів з особливими освітніми потребами. Загалом за двома опитувальниками – 266 тверджень.

У дослідженні також використано індуктивний та дедуктивний методи, аналізування, узагальнення, обґрунтування і синтезування наукових теоретичних та емпіричних даних.

Змінні. До залежних змінних віднесено такі параметри: особистісний адаптаційний потенціал, адаптивність і дезадаптивність. Решту вимірів склали незалежні змінні. Додаткові змінні не вводили.

Статистичне аналізування. Початкову обробку емпіричного масиву здійснено через особисті кабінети здобувачів, зареєстровані у закладах вищої освіти. Використано Google-форми з налаштованою системою автоматизованого підрахунку відповідей для подальшого аналізування та висновків. Вивантажені емпіричні дані оброблено комп'ютерною програмою "SPSS" (версія 17.0.3). Застосовано статистично достовірні коефіцієнти: α -Кронбаха, U -критерій Манна-Уїтні, Пірсона (R), t -критерій Стьюдента. Кластеризацію зроблено методом k -середніх. Рівні статистичної достовірності – $p \leq .050$ і $p \leq .010$.

Результати

Згідно з розробленою стратегією дослідження оброблено результати всіх студентів-першокурсників. Здійснено порівняння емпіричних даних вибірки

Table 1. The results of the comparison of the researched groups
Таблиця 1. Результати порівняння досліджуваних груп

Parameters Параметри	Group 1 Група 1 (n=154)			Group 2 Група 2 (n=315)			Mann-Whitney (U) Манна-Уїтні (U)	
	M ₁	SD ₁	Me ₁	M ₂	SD ₂	Me ₂	U	p
Adaptability (A) Адаптивність (А)	52.12	±8.54	52.00	61.43	±9.85	61.50	245.00	.000
Maladjustment (M) Деадаптивність (Д)	112.23	±17.24	110.00	78.01	±11.34	77.00	233.00	.000
Self-acceptance (SA) Прийняття себе (ПС)	11.68	±1.87	12.00	14.70	±2.34	15.00	312.00	.003
Self-rejection (SR) Неприйняття себе (НС)	19.65	±3.68	20.00	14.92	±2.28	15.50	344.00	.007
Acceptance of others (AO) Прийняття інших (ПІ)	12.43	±1.96	12.50	14.95	±2.95	15.00	318.00	.004
Rejection of others (RO) Неприйняття інших (НІ)	24.27	±4.14	23.50	18.55	±3.03	18.50	<i>408.00</i>	.012
Behavioral regulation (BR) Поведінкова регуляція (ПР)	2.12	±.85	2.00	3.55	±1.12	3.50	241.00	.000
Communicative potential (CP) Комунікативний потенціал (КП)	2.31	±.89	2.50	3.67	±1.25	4.00	203.00	.000
Moral normativity (MN) Моральна нормативність (МН)	3.69	±1.32	4.00	4.27	±1.45	4.50	621.00	.059
Personal adaptation potential (PAP) Особистісний адаптаційний потенціал (ОАП)	2.57	±.94	2.50	3.92	±1.31	4.00	312.00	.003

Note: group 1 – a sample of first-year students with special educational needs; group 2 – a sample of first-year students without special educational needs; M₁ – arithmetic mean of the researched group 1; SD₁ – mean square of the researched group 1; Me₁ – median of the researched group 1; M₂ – arithmetic mean of the researched group 2; SD₂ – mean square of the researched group 2; Me₂ – median of the researched group 2; U – experimental values of the Mann-Whitney test; p – reliability level of the Mann-Whitney test; significance level p≤.050 (in *italics*); significance level p≤.010 (in **bold**).

Примітка: група 1 – вибірка студентів-першокурсників з особливими освітніми потребами; група 2 – вибірка студентів-першокурсників без особливих освітніх потреб; M1 – середнє досліджуваної групи 1; SD1 – середнє квадратичне досліджуваної групи 1; Me1 – медіана досліджуваної групи 1; M2 – середнє досліджуваної групи 2; SD2 – середнє квадратичне досліджуваної групи 2; Me2 – медіана досліджуваної групи 2; U – експериментальні значення критерію Манна-Уїтні; p – рівень достовірності критерію Манна-Уїтні; рівень достовірності p≤.050 (позначено курсивом); рівень достовірності p≤.010 (позначено **напівжирним**).

(U=312.00; p=.003); AO (U=318.00; p=.004); BR (U=241.00; p=.000); CP (U=203.00; p=.000); PAP (U=312.00; p=.003). The superiority of group 1 was established according to the scales: M (U=233.00; p=.000); SR (U=344.00; p=.007); RO (U=408.00; p=.012). The obtained differences are predictable, since group 2 prevails on constructive scales, and group 1 – on destructive scales. An unexpected result was recorded in the comparison of the data according to the parameter “Moral normativity” of MN (U=621.00; p=.059), i.e. a lack of statistical significance. Further, in order to prepare the data for clustering, correlations between dependent

студентів-першокурсників з особливими освітніми потребами, що склали першу досліджувану групу (група 1) (n=154; 32.84%), і студентів-першокурсників без особливих освітніх потреб, що склали другу досліджувану групу (n=315; 67.16%). Порівняння здійснено за всіма шкалами, використаними в дослідженні з застосуванням коефіцієнта Манна-Уїтні (U). Емпіричні дані подано через основні описові характеристики розподілу: середнє, квадратичне відхилення і медіану. У табл. 1 подано результати порівняння досліджуваних груп за опитувальниками “ДСПА” (Rogers, Dymond,

and independent variables were clarified using the Pearson test (R). Since the obtained empirical data have a uniform distribution, exactly this one criterion was used. Tabl. 2 presents correlations according to the Pearson test (R) between the researched parameters of the respondents with special educational needs.

A considerable number of statistically significant correlations of the studied variables were obtained, namely at the level $p < .010$ – fourteen: SA and PAP ($R=177$; $p=.008$); SA and A ($R=183$; $p=.007$); SA and M ($R=-169$; $p=.009$); SR and PAP ($R=-221$; $p=.000$); SR and A ($R=-238$; $p=.000$); SR and M ($R=204$; $p=.000$); AO and PAP ($R=184$; $p=.007$); AO and A ($R=212$; $p=.000$); AO and M ($R=-243$; $p=.000$); RO and PAP ($R=-234$; $p=.000$); RO and A ($R=-238$; $p=.000$); RO and M ($R=212$; $p=.000$); MN and PAP ($R=281$; $p=.000$); MN and A ($R=181$; $p=.008$) and at the level $p < .050$ – four statistically significant correlations were obtained: BR and PAP ($R=145$; $p=.028$); CP and PAP ($R=147$; $p=.023$); CP and A ($R=158$; $p=.024$); MN and M ($R=150$; $p=.026$). The strongest correlation was established in the pair “moral normativity” – “personal adaptation potential” ($R=281$; $p=.000$).

1955) і “МЛО-АМ” (Маклаков, Чермянін, 1993). Дані за другою методикою переведені в стени – від 1 до 5.

Констатуємо перевагу групи 2 за шкалами: А ($U=245.00$; $p=.000$); ПС ($U=312.00$; $p=.003$); ПІ ($U=318.00$; $p=.004$); ПР ($U=241.00$; $p=.000$); КП ($U=203.00$; $p=.000$); ОАП ($U=312.00$; $p=.003$). Перевагу групи 1 зафіксовано за шкалами: Д ($U=233.00$; $p=.000$); НС ($U=344.00$; $p=.007$); НІ ($U=408.00$; $p=.012$). Отримані відмінності є очікуваними, оскільки за конструктивними шкалами переважає група 2, а за деструктивними – група 1. Неочікуваний результат зафіксовано в порівнянні даних за параметром “моральна нормативність” МН ($U=621.00$; $p=.059$), тобто відсутність статистичної достовірності.

Далі, з метою підготовки даних до класифікації, здійснено з'ясування кореляційних зв'язків між залежними і незалежними змінними із застосуванням критерію Пірсона (R). Оскільки отримані емпіричні дані мають розподіл, то використано саме цей критерій. У табл. 2 подано кореляції за критерієм Пірсона (R) між досліджуваними параметрами респондентів з особливими освітніми потребами.

Table 2. Pearson's correlations (R) according to the researched parameters ($n=154$)

Таблиця 2. Кореляції за К. Пірсоном (R) за досліджуваними параметрами ($n=154$)

Scales Шкали	Statistical parameter Статистичний параметр	Dependent variables Залежні змінні		
		PAP ОАП	A А	M Д
Self-acceptance (SA) Прийняття себе (ПС)	R	.177**	.183**	-.169**
	p	.008	.007	.009
Self-rejection (SR) Неприйняття себе (НС)	R	-.221**	-.234**	.204**
	p	.000	.000	.000
Acceptance of others (AO) Прийняття інших (ПІ)	R	.184**	.212**	-.243**
	p	.007	.000	.000
Rejection of others (RO) Неприйняття інших (НІ)	R	-.234**	-.238**	.212**
	p	.000	.000	.000
Behavioral regulation (BR) Поведінкова регуляція (ПР)	R	<i>.145*</i>	.111	-.081
	p	.028	.151	.796
Communicative potential (CP) Комунікативний потенціал (КП)	R	<i>.147*</i>	<i>.158*</i>	-.109
	p	.033	.024	.119
Moral normativity (MN) Моральна нормативність (МН)	R	.281**	.181**	<i>.150*</i>
	p	.000	.008	.026

Note: R – Pearson's test; p – reliability level of the Pearson's test; PAP – personal adaptation potential; A – adaptability; M – maladjustment; * – significance level $p \leq .050$ (in *italics*); ** – significance level $p \leq .010$ (in **bold**).

Примітка: R – критерій Пірсона; p – рівень достовірності критерію Пірсона; ОАП – особистісний адаптаційний потенціал; А – адаптивність; Д – дезадаптивність; * – кореляція на рівні $p \leq .050$ (позначено *курсивом*); ** – кореляція на рівні $p \leq .010$ (позначено **жирним шрифтом**).

The least dependent parameter is behavioral regulation with one significant correlation with personal adaptive potential ($R=145$; $p=.028$). Five parameters are the most dependent ones: “self-acceptance”, “self-rejection”, “acceptance of others”, “rejection of others” and “moral normativity”.

Further, clustering was carried out using the k -means method. Since an odd number of scales were used according to the specified conditions, we removed the scale that has the smallest number of statistically significant correlations – “behavioral regulation” – one significant correlation ($R=145$; $p=.028$). Nine scales were included in the clustering. Since the “personal adaptation potential” scale has the largest number of significant correlations, among which it is the strongest, it was taken as the main feature, and the rest of the scales were distributed. In clustering, ($n=9$) scales and distribution by the number of clusters were used. Four clusters ($k=4$) were established using the selection method. It was calculated empirically, that the number of respondents in the cluster should not be less than $n \geq 18$. Kaiser-Meyer-Olkin test ($KMO=.798$) and Bartlett’s test ($p<.001$) satisfied the research requirements. The results of clustering are presented in Tabl. 3.

While characterizing clusters, we oriented ourselves towards the main feature, which is dominant and according to which grouping of the remaining parameters was determined. The dominant characteristic has the greatest influence on this cluster.

Cluster 1 is the smallest by size but it meets the specified clustering requirements ($n=20$; 12.99%). High levels according to the main constructive scales are predominant: “personal adaptation potential” ($a=70.00$; $b=32.00$); “adaptability” ($a=62.00$; $b=92.00$) and “communicative potential” ($a=4.00$; $b=3.00$). Combination of the indicated scales, which are inherently constructive, was named “Constructive adaptation”.

Cluster 2 is the largest by size ($n=57$; 37.01%) and the one that united respondents on destructive scales. High levels on the following scales are dominant: “self-rejection” ($a=24.00$; $b=20.00$) and “rejection of others” ($a=23.00$;

Отримано значну кількість статистично достовірних зв’язків досліджуваних змінних, а саме на рівні $p<.010$ – чотирнадцять: ПС і ОАП ($R=177$; $p=.008$); ПС і А ($R=183$; $p=.007$); ПС і Д ($R=-169$; $p=.009$); НС і ОАП ($R=-221$; $p=.000$); НС і А ($R=-238$; $p=.000$); НС і Д ($R=204$; $p=.000$); ПІ і ОАП ($R=184$; $p=.007$); ПІ і А ($R=212$; $p=.000$); ПІ і Д ($R=-243$; $p=.000$); НІ і ОАП ($R=-234$; $p=.000$); НІ і А ($R=-238$; $p=.000$); НІ і Д ($R=212$; $p=.000$); МН і ОАП ($R=281$; $p=.000$); МН і А ($R=181$; $p=.008$) і на рівні $p<.050$ – чотири: ПР і ОАП ($R=145$; $p=.028$); КП і ОАП ($R=147$; $p=.023$); КП і А ($R=158$; $p=.024$); МН і Д ($R=150$; $p=.026$). Найміцніший зв’язок зафіксовано у парі “моральна нормативність – особистісний адаптаційний потенціал” ($R=281$; $p=.000$). Найменш залежним параметром є поведінкова регуляція з одним достовірним зв’язком з особистісним адаптаційним потенціалом ($R=145$; $p=.028$). Найбільш залежними є п’ять параметрів: “прийняття себе”, “неприйняття себе”, “прийняття інших”, “неприйняття інших” і “моральна нормативність”.

Далі здійснено кластеризацію методом k -середніх. Оскільки згідно з визначеними умовами використано непарну кількість шкал, нами вилучено шкалу, яка має найменшу кількість статистично достовірних зв’язків – “поведінкову регуляцію” – один достовірний зв’язок ($R=145$; $p=.028$). Дев’ять шкал були задіяні в кластеризації. Оскільки шкала “особистісний адаптаційний потенціал” має найбільшу кількість кореляційних достовірних зв’язків, серед яких є найміцніший, то її взято за головну ознаку, далі було розподілено решту шкал. У кластеризації застосовано $n=9$ шкал і розподіл за кількістю кластерів. Методом підбору встановлено чотири кластери ($k=4$). Емпірично розраховано, що кількість респондентів у кластері не повинна бути меншою за $n \geq 18$. Критерій Кайзера-Майєра-Олкина ($KMO=.798$) і коефіцієнт Бартлетта ($p<.001$) задовольнили досліджувані вимоги. Результати кластеризації подано у табл. 3.

Під час характеристики кластерів здійснено орієнтацію на основну ознаку, яка є домінуючою і за якою визначено групування решти параметрів. Домінуюча ознака має найбільший вплив на цей кластер.

Table 3. Clustering results of measuring adaptation of the first-year students with special educational needs to study at university (n=194)

Таблиця 3. Результати кластеризації вимірів адаптації студентів-першокурсників з особливими освітніми потребами до навчання в університеті (n=194)

Parameters Параметри	Cluster 1 Кластер 1 (n=20)		Cluster 2 Кластер 2 (n=57)		Cluster 3 Кластер 3 (n=49)		Cluster 4 Кластер 4 (n=28)	
	<i>a</i>	b	<i>a</i>	b	<i>a</i>	b	<i>a</i>	b
PAP ОАП	<i>70.00</i>	53.00	<i>32.00</i>	45.00	<i>55.00</i>	46.00	<i>64.00</i>	63.00
A А	<i>4.00</i>	3.00	<i>1.00</i>	3.00	<i>3.00</i>	1.00	<i>4.00</i>	2.00
M Д	<i>62.00</i>	86.00	<i>92.00</i>	142.00	<i>152.00</i>	136.00	<i>82.00</i>	96.00
SA ПС	<i>20.00</i>	16.00	<i>15.00</i>	13.00	<i>14.00</i>	10.00	<i>17.00</i>	19.00
SR НС	<i>21.00</i>	22.00	<i>24.00</i>	20.00	<i>21.00</i>	22.00	<i>19.00</i>	17.00
AO ПІ	<i>21.00</i>	17.00	<i>17.00</i>	14.00	<i>13.00</i>	11.00	<i>16.00</i>	20.00
RO НІ	<i>20.00</i>	21.00	<i>23.00</i>	18.00	<i>19.00</i>	22.00	<i>17.00</i>	13.00
CP КП	<i>4.00</i>	3.00	<i>3.00</i>	1.00	<i>2.00</i>	1.00	<i>2.00</i>	4.00
MN МН	<i>4.00</i>	3.00	<i>1.00</i>	3.00	<i>2.00</i>	3.00	<i>5.00</i>	4.00

Note: *a* – the beginning of the cluster ((in *italics*); **b** – the end of the cluster (in **bold**); PAP – personal adaptation potential; A – adaptability; M – maladjustment; SA – self-acceptance; SR – self-rejection; AO – acceptance of others; RO – rejection of others; CP – communicative potential; MN – moral normativity.

Примітка: *a* – початок кластера (позначено *курсивом*); **b** – кінець кластера (позначено **напівжирним**); ОАП – особистісний адаптаційний потенціал; А – адаптивність; Д – дезадаптивність; ПС – прийняття себе; НС – неприйняття себе; ПІ – прийняття інших; НІ – неприйняття інших; КП – комунікативний потенціал; МН – моральна нормативність.

b=18.00). We also draw attention to low levels on the scales: “self-acceptance” (*a*=15.00; **b**=13.00) and “acceptance of others” (*a*=17.00; **b**=14.00). This type of adaptation of the respondents with special educational needs to study at university was called “Destructive adaptation”.

Cluster 3 is the second largest (n=49; 31.82%) and the one located after “Destructive adaptation”. The most distinctive dimension of this cluster is high levels of “maladjustment” (*a*=152.00; **b**=136.00), respectively, the lowest are the indicators of “adaptability” (*a*=3.00; **b**=1.00) and “personal adaptation potential” (*a*=55.00; **b**=46.00). The predominance of “maladjustment” gave reasons to define this type of adaptation of the first-year students with special educational needs to be called “Maladjustment”.

Cluster 4 consists of (n=28; 18.18%) and it is similar to the first cluster in terms of size and some

Кластер 1 є найменшим за розміром, але таким, що відповідає зазначеним вимогам кластеризації (n=20; 12.99%). Домінуючими є високі рівні за основними конструктивними шкалами: особистісний адаптивний потенціал (*a*=70.00; **b**=32.00); адаптивність (*a*=62.00; **b**=92.00) і комунікативний потенціал (*a*=4.00; **b**=3.00). Об'єднання зазначених шкал, які за своєю сутністю є конструктивними, отримало назву “Конструктивна адаптація”.

Кластер 2 є найбільшим за розміром (n=57; 37.01%) і таким, що об'єднав респондентів за деструктивними шкалами. Домінуючими є високі рівні за такими шкалами: “неприйняття себе” (*a*=24.00; **b**=20.00) і “неприйняття інших” (*a*=23.00; **b**=18.00). Звертаємо увагу також на низькі рівні за шкалами: “прийняття себе” (*a*=15.00; **b**=13.00) і “прийняття інших” (*a*=17.00; **b**=14.00). Цей тип адаптації

content features. The most significant difference is high levels of the “moral normativity” parameter ($a=5.00$; $b=4.00$). Also, “self-acceptance” ($a=17.00$; $b=19.00$) and “acceptance of others” ($a=16.00$; $b=20.00$) have sufficiently high levels. According to the name of the main characteristic, this type of adaptation of persons with special educational needs was called “Moral-normative adaptation”.

Discussion

Retrospective analysis of the scientific psychological and pedagogical literature demonstrated that the investigated problem does not lose its relevance (Kamga, 2016; Shala, Grajcevci, 2019), but, on the contrary, requires prompt and effective implementation of innovative practices in an inclusive educational environment (Chen et al., 2023; Videla et al., 2021). Comparison of descriptive frequency characteristics demonstrated (see Fig. 1) that according to all constructive scales: “adaptability” ($U=245.00$; $p=.000$); “self-acceptance” ($U=312.00$; $p=.003$); “acceptance of others” ($U=318.00$; $p=.004$); “behavioral regulation” ($U=241.00$; $p=.000$); “communicative potential” ($U=203.00$; $p=.000$) and “personal adaptation potential” ($U=312.00$; $p=.003$) the first-year students with special educational needs are inferior to the students without special educational needs. This is explained by the fact that the first-year students with special educational needs have certain difficulties in the process of communication, including with representatives of the opposite sex. They are not sure about their future prospects, but are able to demonstrate a sufficiently open position in communication with the surrounding. At the same time, the awareness of belonging to the category of persons with special educational needs leads to the formation of fear of functioning in society and even a feeling of isolation. The above reasons lead to the development of self-doubt among the defined categories of young people. Despite this, these respondents still have the opinion that they can manage themselves and their own actions. However, this does not mean that the desire to tell the truth is a resource of effective communications for them. The obtained data also indicate their desire to rely exclusively on themselves. This indicates that such respondents

респондентів з особливими освітніми потребами до навчання в університеті отримав назву “Деструктивна адаптація”.

Кластер 3 є другим за розміром ($n=49$; 31.82%) і таким, що розташований за “Деструктивною адаптацією”. Найяскравішим виміром цього кластера є високі рівні “дезадаптивності” ($a=152.00$; $b=136.00$), відповідно найнижчі показники “адаптивності” ($a=3.00$; $b=1.00$) й “особистісного адаптаційного потенціалу” ($a=55.00$; $b=46.00$). Превалювання дезадаптивності дало підстави визначити такий тип адаптації студентів-першокурсників з особливими освітніми потребами найменувати “Дезадаптація”.

Кластер 4 налічує ($n=28$; 18.18%) і за розміром та деякими змістовими особливостями схожий на перший кластер. Найсуттєвішою відмінністю є високі рівні параметру “моральна нормативність” ($a=5.00$; $b=4.00$). Також достатньо високі рівні мають “прийняття себе” ($a=17.00$; $b=19.00$) і “прийняття інших” ($a=16.00$; $b=20.00$). За назвою основної ознаки цей тип адаптації осіб з особливими освітніми потребами отримав назву “Морально-нормативна адаптація”.

Дискусія

Ретроспективне аналізування наукової психолого-педагогічної літератури продемонструвало, що досліджувана проблематика не втрачає своєї актуальності (Kamga, 2016; Shala, Grajcevci, 2019), а, навпаки, вимагає оперативного й дієвого впровадження інноваційних практик в інклюзивне освітнє середовище (Chen et al., 2023; Videla et al., 2021). Порівняння описових частотних характеристик продемонструвало (див. рис. 1), що за всіма конструктивними шкалами: “адаптивність” ($U=245.00$; $p=.000$); “прийняття себе” ($U=312.00$; $p=.003$); “прийняття інших” ($U=318.00$; $p=.004$); “поведінкова регуляція” ($U=241.00$; $p=.000$); “комунікативний потенціал” ($U=203.00$; $p=.000$) і “особистісний адаптаційний потенціал” ($U=312.00$; $p=.003$) студенти-першокурсники з особливими освітніми потребами поступаються студентам без особливих освітніх потреб. Пояснюємо це тим, що студенти першого курсу з особливими освітніми потребами

are not sure of the firmness of their beliefs, although they usually do not show indifference to the world around them. At the same time, they have no desire to compete with other students. We assume with a high probability, that this is due to the fact that first-year students with special educational needs have poorly developed coping skills, even though the problem of low self-esteem is excluded. The respondents demonstrated hope for more optimal social adaptation and do not think that they are critical of the people around them. The absence of statistical significance between the studied groups by the parameter "moral normativity" ($U=621.00$; $p=.059$) rather indicates that the respondents of both samples have formed moral values at medium and high levels. The constancy of the formation of moral canons is a key value of this contingent of first-year students. We assume that moral normativity as a factor with high assimilation capacity is an important resource of social adaptation of persons with special educational needs and can be transformed into an effective factor of educational and professional training. It is possible that this category was made up of representatives with diverse criteria, including persons with physical and mental disabilities, foreign students, creative and gifted persons. Despite this, all of them require successful adaptation in order to implement the main educational tasks.

Entanglement of the researched variables is recorded in the correlation matrix (see Tabl. 2). It is significant that the parameter "moral normativity" has the strongest significant correlation with "personal adaptation potential" ($R=281$; $p=.000$). This correlation is a strong argument for the validity of our assumptions. At the same time, behavioral regulation with one significant correlation falls out of the selected list of relevant dimensions and is not even included in the main clustering scales (see Tabl. 3). Undoubtedly, we consider this parameter to be also crucial in the adaptation of first-year students with special educational needs to study. Obviously, in the list of the defined dimensions, other scales have a more expressed regularity. The research perspective, which requires the analysis and comparison of empirical data for each category of persons with special educational needs, has been

мають певні труднощі в процесі комунікації, у тому числі з представниками протилежної статі. Вони не впевнені у своїх подальших перспективах щодо себе, але здатні демонструвати достатньо відкрити позицію у спілкуванні з оточенням. Водночас усвідомлення приналежності до категорії осіб з особливими освітніми потребами спонукає до формування страху функціонування в соціумі і навіть почуття ізольованості. Зазначені причини зумовлюють розвиток невпевненості у собі окреслених категорій молодих людей. Попри це, серед таких респондентів все ж таки панує думка, що вони можуть керувати собою і власними вчинками. Вони впевнені, що транслюють оточуючим достовірну інформацію і щирі в міжособистісних взаєминах. Однак, це не означає, що прагнення говорити правду для них є ресурсом результативних комунікацій. Отримані дані також вказують на їхнє прагнення покладатися виключно на власні сили. Це свідчить, що такі респонденти радше не впевнені у твердості своїх переконань, хоча вони зазвичай не демонструють байдужості до навколишнього світу. Водночас у них відсутнє прагнення суперництва з іншими здобувачами. Допускаємо з високою ймовірністю, що це пов'язано з тим, що студенти першого курсу з особливими освітніми потребами мають слабко розвинені навички подолання труднощів, навіть попри виключену проблему низької самооцінки. Досліджувані продемонстрували сподівання на більш оптимальну соціальну адаптацію і не вважають, що критично ставляться до людей, які їх оточують. Відсутність статистичної достовірності між досліджуваними групами за параметром "моральна нормативність" ($U=621.00$; $p=.059$) радше свідчить про те, що в респондентів обох вибірок сформовані моральні цінності на середньому й високому рівнях. Сталість сформованості моральних канонів складає ключову цінність даного контингенту студентів-першокурсників. Допускаємо, що моральна нормативність як чинник із високою асиміляційною здатністю є важливим ресурсом соціальної адаптації осіб з особливими освітніми потребами і може трансформуватися у дієвий чинник навчально-професійної підготовки.

outlined: 1) a social component; 2) a geographical component; 3) a psychological component; 4) a component of physical and mental health disorders; 5) a military component; 5) pregnant students; 6) gifted and talented student youth.

It is worth paying attention to a number of negative answers regarding possible misunderstanding or rejection of others, this indicates a lack of acceptance of such students by their environment. However, problems with communication, revealed in the process of prior diagnostics may signal the presence of psychological problems of a personal nature. It was established that the respondents have no fears about the current failures. If society's perception of their special needs does not cause negative reactions among first-year students, then a certain concern is formed regarding the respondents' perception of the people around them. The proposed types of adaptation of first-year students with special educational needs to study at university (see Tabl. 3) are an attempt to organize a significant array of important information about the special educational needs of students for operationalization and effective implementation in inclusive educational practice.

The conducted research is consistent with the conclusions obtained by L. Florian (2021), who considers that satisfaction of special educational needs is possible if the educational process ensures equality for everyone who pursues education. The research did not find arguments for the statement of K. De Witte et al. (2019) regarding the necessity of financing the satisfaction of the researched needs, since the two considered educational institutions belong to the specialized category and benefit from separate support from the state. The obtained results also showed that S. Tomlinson (2021) came closest to the truth with the statement that inclusive education is a component of training for future teachers. At the same time, S. Kamga (2015), mentioned earlier in this research, is only partially correct in his view that special educational needs should be provided on a separate but equal basis. We should note that the conducted research, according to the belief of C. Videla et al. (2021), refers respondents to vulnerable groups of the population. In addition, there are prerequisites to consider all students

Не виключаємо той аспект, що цю категорію склали представники з різноспрямованими критеріями, серед яких є особи з порушеннями фізичного і психічного розвитку, іноземні студенти та творчі й обдаровані особи. Попри це, всі вони вимагають успішної адаптації задля реалізації основних освітніх завдань.

У кореляційній матриці (див. табл. 2) зафіксовано сплетіння закономірностей досліджуваних змінних. Показовим є те, що параметр "моральна нормативність" наділений найміцнішим достовірним зв'язком з особистісним адаптаційним потенціалом ($R=281$; $p=.000$). Цей зв'язок є вагомим аргументом правомірності наших припущень. Водночас поведінкова регуляція з одним достовірним зв'язком випадає з підбраного переліку релевантних вимірів і навіть не включена до основних шкал кластеризації (див. табл. 3). Без сумніву, вважаємо даний параметр також ключовим в адаптації студентів-першокурсників з особливими освітніми потребами до навчання. Очевидно, в переліку означених вимірів інші шкали мають яскравіше виражену закономірність. Уже окреслюється перспектива дослідження, яка вимагає аналізування й порівняння емпіричних даних за кожною категорією осіб з особливими освітніми потребами: 1) соціальна складова; 2) географічна складова; 3) психологічна складова; 4) складова порушень фізичного та психічного здоров'я; 5) військова складова; 6) вагітні студентки; 7) обдарована і талановита студентська молодь.

Звертаємо увагу на низку негативних відповідей щодо можливого нерозуміння чи неприйняття оточення, що вказують на відсутність сприйняття таких студентів їхнім оточенням. Проте проблеми з комунікацією, з'ясовані в процесі попередньої діагностики, можуть сигналізувати про наявність психологічних проблем особистісного характеру. Констатуємо, що в респондентів відсутні побоювання щодо поточних невдач. Якщо сприйняття суспільством їхніх особливих потреб не викликає у студентів першого курсу негативних реакцій, то певне занепокоєння формується щодо сприйняття респондентами оточуючих людей. Запропоновані типи адаптації студентів-першокурсників з особливими

with special educational needs as representatives of vulnerable groups of the population, because the concept of special needs, as well as the acquisition of knowledge and skills, implies a deficit of resources that ordinary students have. Although this research can neither confirm nor deny the validity of the scientific views of L. Lugalla (2019). Preliminary conclusions that all students with special educational needs must be classified as vulnerable categories indirectly indicate the validity of the opinion of L. Lugalla (2019) due to the different nature of the sources of the above scarce resources. International standards mentioned by S. Seitz et al. (2023) on the example of respondents' answers, can be useful, in particular, regarding the role of psychologists in educational institutions. The psychological aspect, as well as the social, economic and other aspects, is quite fundamentally described in various specialized conventions concerning the issues of inclusive education, protection of human rights, providing youth with opportunities for self-development and self-realization.

The second statement closest to the truth, after the scientific opinion of S. Tomlinson (2021), was the proposal of P. McGrath (2017), as the diagnostic results showed the importance of focusing attention on the concept of "needs", which are incompletely presented in the educational environment of the two educational institutions under consideration. Despite the obvious imperfections, it is necessary to emphasize that basic conditions have been created to ensure the special educational needs of students, namely: health-saving technologies, equal access to education, as well as implementation of mixed formats of learning, which are successfully developed (Kariyev et al., 2022; Yelubayeva et al., 2023). Their effectiveness and implementation in practice are under investigation (Vargas-Hernández, Kariyev, 2023; Vargas-Hernández et al., 2023). However, the problem of improving the pedagogical approach in order to satisfy the fairness of access to education, which is based mainly on the development of the author's models of university teachers, taking into account the importance of realizing the special educational needs of students, remains unsolved. The first year of study for non-standard students is the initial

освітніми потребами до навчання в університеті (див. табл. 3) є спробою упорядкування значного масиву важливої інформації про особливі освітні потреби здобувачів із метою операціоналізації та дієвого впровадження у інклюзивну освітню практику.

Проведене дослідження співзвучне з висновками, отриманими L. Florian (2021), яка вважає, що задоволення особливих освітніх потреб можливе, якщо спочатку освітній процес забезпечений рівністю для всіх, хто отримує освіту. Дослідження не знайшло аргументів для твердження K. De Witte et al. (2019) щодо необхідності фінансування задоволення досліджуваних потреб, оскільки два розглянуті навчальні заклади належать до категорії спеціалізованих та користуються окремою підтримкою з боку держави. Отримані результати також показали, що найближче до дійсності виявився S. Tomlinson (2021) з твердженням, що інклюзивна освіта є компонентом підготовки майбутніх педагогів. При цьому згаданий раніше в цьому дослідженні S. Kamga (2015) лише частково справедливо вважає, що особливі освітні потреби повинні забезпечуватися на окремій, але рівній основі. Зазначимо, що проведене дослідження, відповідно до переконання C. Videla et al. (2021), відносить респондентів до вразливих груп населення. Крім того, існують передумови, щоб вважати всіх студентів з особливими освітніми потребами представниками вразливих верств населення, оскільки поняття особливих потреб, у тому числі щодо отримання знань та навичок, означає дефіцит ресурсів, які мають звичайні студенти. Це дослідження не спроможне ні підтвердити, ні спростувати справедливість наукових поглядів L. Lugalla (2019). Попередні висновки про те, що всіх студентів з особливими освітніми потребами необхідно відносити до вразливих категорій, побічно вказують на справедливість думки L. Lugalla (2019) через різний характер джерел виникнення зазначених дефіцитних ресурсів. Міжнародні стандарти, про які згадує S. Seitz et al. (2023) на прикладі відповідей респондентів, можуть бути корисні, зокрема, щодо функції психолога в навчальних закладах. Психологічний аспект, як і соціальний, економічний та інші, досить

stage of entering a professional environment and a completely different social atmosphere, therefore, it is necessary to review not only the system of education in specialized institutions, but also in other universities, regardless of the direction of training. The issue of improving the qualifications of university teachers remains relevant, since our study showed the inadequacy of their preparation considering differences in the specificity of students' special needs. At the same time, it is worth taking into account the motivational component for teachers, since interaction with students with special educational needs requires an increased psycho-emotional resource. In order to improve the educational process, it will be positive to attract relevant specialists not only to specialized universities, but also to other educational institutions, that will help ensure equal access to education for everybody in any direction and area of study. In addition, the indicated approach will accelerate the positive perception by the researched category of students not only of the complicated elements of the educational process, which was mentioned, but also during the construction of effective communications as a source of optimal adaptation to study at university.

Conclusions

Considering the purpose and formulated hypothesis, the following should be noted. This research demonstrated that representatives of the scientific community take into account only part of the factors that affect the correct understanding of the components of special educational needs. The conducted diagnostics and work with first-year students presented enough data for their further transformation into clarified conclusions and educational and methodological work. It was found that according to the scales "adaptability" ($U=245.00$; $p=.000$); "self-acceptance" ($U=312.00$; $p=.003$); "acceptance of others" ($U=318.00$; $p=.004$); "behavioral regulation" ($U=241.00$; $p=.000$); "communicative potential" ($U=203.00$; $p=.000$) and "personal adaptation potential" ($U=312.00$; $p=.003$) the first-year students with special educational needs are inferior to the students without special educational needs. Such results

фундаментально описаний у різних профільних конвенціях, що торкаються питань інклюзивної освіти, захисту прав людини, надання молоді можливості для саморозвитку та самореалізації.

Другим твердженням, після наукової думки S. Tomlinson (2021), найбільш наближеним до дійсності, виявилася пропозиція Р. McGrath (2017), оскільки результати діагностики показали важливість фокусування уваги щодо поняття "потреби", які в освітньому середовищі двох навчальних закладів, що розглядаються, представлені в неповному обсязі. Незважаючи на очевидні недосконалості, необхідно наголосити на тому, що нині створено базові умови для забезпечення особливих освітніх потреб студентів, а саме: здоров'язберігаючі технології, рівний доступ до освіти, а також впровадження змішаних форм навчання, які успішно розробляють (Kariyev et al., 2022; Yelubayeva et al., 2023). Досліджується їх ефективність і впровадження у практику (Vargas-Hernández, Kariyev, 2023; Vargas-Hernández et al., 2023). Проте залишається невирішеною проблема вдосконалення педагогічного підходу з метою задоволення справедливості доступу до освіти, що базується переважно на розробці авторських моделей викладачів університетів з урахуванням важливості реалізації особливих освітніх потреб студентів. Перший курс для таких студентів є початковим етапом входження у професійне середовище та зовсім іншу соціальну атмосферу, тому переглядати необхідно не лише систему освіти у спеціалізованих установах, а й в інших університетах незалежно від напрямку підготовки. Залишається актуальним питання підвищення кваліфікації викладачів університету, оскільки проведене дослідження показало недостатність їхньої підготовки з урахуванням відмінностей у специфіці особливих потреб студентів. При цьому доцільно враховувати мотиваційну складову для викладачів, оскільки взаємодія зі студентами з особливими освітніми потребами вимагає від них підвищеного психоемоційного ресурсу. Позитивним аспектом може стати залучення профільних фахівців із метою вдосконалення освітнього процесу не тільки до спеціалізованих університетів,

are explained by certain difficulties in the process of communication, including representatives of the opposite sex. The absence of statistical difference between the subjects with special educational needs (group 1) and those without special educational needs (group 2) was found by the parameter “moral normativity” ($U=621.00$; $p=.059$). It was explained that the key value for this contingent of first-year students is the constancy of formed moral canons. It was assumed that moral normativity as a factor with high assimilation capacity is an important resource of social adaptation of persons with special educational needs and can be transformed into an effective factor of educational and professional training.

Using *k*-means clustering, four types of adaptation of first-year students with special educational needs to study at university were determined: “Constructive adaptation” (cluster 1, $n=20$; 12.99%), “Destructive adaptation” (cluster 2, $n=57$; 37.01%), “Maladjustment” (cluster 3, $n=49$; 31.82%), “Moral-normative adaptation” (cluster 4, $n=28$; 18.18%). The obtained types and explained characteristics organize a significant array of empirical information about the special educational needs of students for the purpose of further operationalization and effective implementation in educational practice. It was summarized that the adaptation of first-year students with special educational needs to study at university has a high amplitude of emotional-affective, moral and volitional characteristics, mood variability, and is accompanied by complex assimilation processes.

The purpose was achieved, the hypothesis was proven, and recommendations were proposed for the subjects of educational process on the adaptation of first-year students with special educational needs to study in an inclusive university environment.

Reference

- Adamu, A. Y., & Balsvik, R. R. (2018). Students' Participation in and Contribution to Political and Social Change in Ethiopia. *What Politics?: Youth and Political Engagement in Africa: Brill*, 265–84. https://doi.org/10.1163/9789004356368_017
- Bensimon, O., & Dvorkin, E. (2023). Playing New York City's ACE Card. *Center for an Urban Future*, 11. URL: <https://nycfuture.org/research/playing-new-york-citys-ace-card>

а й до інших навчальних закладів, що сприятиме забезпеченню насправді рівного доступу усіх до освіти будь-якого напрямку та профілю. Крім того, зазначений підхід прискорить позитивне сприйняття досліджуваною категорією студентів не лише ускладнених елементів навчального процесу, про що згадувалося раніше, але й результативних комунікацій як джерела оптимальної адаптації до навчання в університеті.

Висновки

З огляду на поставлену мету та сформульовану гіпотезу, слід зазначити таке. Це дослідження продемонструвало, що представники наукового співтовариства певною мірою враховують лише частину чинників, які впливають на коректне розуміння компонентів особливих освітніх потреб. Проведена діагностика і робота зі студентами-першокурсниками представила достатню кількість даних для подальшої трансформації в уточненні висновки та навчально-методичні розробки. З'ясовано, що за шкалами “адаптивність” ($U=245.00$; $p=.000$); “прийняття себе” ($U=312.00$; $p=.003$); “прийняття інших” ($U=318.00$; $p=.004$); “поведінкова регуляція” ($U=241.00$; $p=.000$); “комунікативний потенціал” ($U=203.00$; $p=.000$) й “особистісний адаптаційний потенціал” ($U=312.00$; $p=.003$) студенти-першокурсники з особливими освітніми потребами поступаються студентам без особливих освітніх потреб. Пояснено такі результати певними труднощами в процесі комунікації, у тому числі з представниками протилежної статі. Констатовано відсутність статистичної відмінності між досліджуваними з особливими освітніми потребами (група 1) і без особливих освітніх потреб (група 2) за параметром “моральна нормативність” ($U=621.00$; $p=.059$). Пояснено, що сталість сформованих моральних канонів складає ключову цінність для цього контингенту студентів-першокурсників. Зроблено припущення, що моральна нормативність як чинник з високою асиміляційною здатністю є важливим ресурсом соціальної адаптації осіб з особливими освітніми потребами і може трансформуватися в дієвий чинник навчально-професійної підготовки.

- Blynova, O., Derevianko, S., Ivanova, O., Popovych, I., & Estay Sepulveda, J. G. (2022). Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*, 29, 88–106. URL: <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Brady, A., & Rooney, J. (2021). COVID-19 Lockdowns and the Right to Education in Ireland. *Studies: An Irish Quarterly Review*, 110(440), 415–424. <https://www.jstor.org/stable/27135632>
- Celestino, T., Ribeiro, E., Morgado, E. G., Leonido, L., & Pereira, A. (2024). Physical Education Teachers' Representations of Their Training to Promote the Inclusion of Students with Disabilities. *Education Sciences*, 14(1), 49. <https://doi.org/10.3390/educsci14010049>
- Chen, A., Liu, H., Li, K.-C., & Jia, J. (2023). For Educational Inclusiveness: Design and Implementation of an Intelligent Tutoring System for Student-Athletes Based on Self-Determination Theory. *Sustainability*, 15(20), 14709. <https://doi.org/10.3390/su152014709>
- Chikoko, V., & Mthembu, P. (2021). The Impact of Poverty on Basic Education in South Africa: A Systematic Review of Literature. *Systematic Reviews of Research in Basic Education in South Africa: African Sun Media*, 69–90. <http://dx.doi.org/10.18820/9781991201157/03>
- Darragh, L., & Valoyes-Chávez, L. (2019). Blurred lines: producing the mathematics student through discourses of special educational needs in the context of reform mathematics in Chile. *Educational Studies in Mathematics*, 101(3), 425–439. <http://www.jstor.org/stable/45184749>
- De Witte, K., Titl, V., Holz, O., & Smet, M. (2019). Overview of Education Systems. *Financing Quality Education for All: The Funding Methods of Compulsory and Special Needs Education*. Leuven University Press, 25–40. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1w0b1>
- Florian, L. (2021). The universal value of teacher education for inclusive education. In: A. Köpfer, J. J. W. Powell & R. Zahnd (eds). *Handbuch Inklusion international: Globale, nationale und lokale Perspektiven auf Inklusive Bildung* (pp. 89–105). Verlag Barbara Budrich, Berlin, 89–105. <https://doi.org/10.3224/84742446>
- Halian, I., Popovych, I., Hulias, I., Serbin, Iy., Vyshnevskaya, O., Kovalchuk, Z., & Pyslar, A. (2023a). Correlation between personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(5), 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian, I., Popovych, I., Vovk, V., Kariyev, A., Poleshchuk, L., & Halian, O. (2023b). Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal*
- За допомогою кластеризації методом k -середніх визначено чотири типи адаптації студентів-першокурсників з особливими освітніми потребами до навчання в університеті: “Конструктивна адаптація” (кластер 1, $n=20$; 12.99%), “Деструктивна адаптація” (кластер 2, $n=57$; 37.01%), “Дезадаптація” (кластер 3, $n=49$; 31.82%), “Морально-нормативна адаптація” (кластер 4, $n=28$; 18.18%). Отримані типи й пояснені характеристики упорядковують значний масив емпіричної інформації про особливі освітні потреби здобувачів з метою подальшої операціоналізації та дієвого впровадження в освітню практику. Узагальнено, що адаптація студентів-першокурсників з особливими освітніми потребами до навчання в університеті володіє високою амплітудою емоційно-афективних і морально-вольових характеристик, мінливістю настрою, супроводжується складними асиміляційними процесами.
- Мету досягнуто, гіпотезу доказано і запропоновано рекомендації для суб'єктів освітнього процесу з адаптації студентів-першокурсників з особливими освітніми потребами до навчання в інклюзивному середовищі університету.

Список використаних джерел

- Adamu A. Y., Balsvik R. R. Students' Participation in and Contribution to Political and Social Change in Ethiopia. *What Politics?: Youth and Political Engagement in Africa: Brill*. 2018. P. 265–84. https://doi.org/10.1163/9789004356368_017
- Bensimon O., Dvorkin E. Playing New York City's ACE Card. *Center for an Urban Future*. 2023. 11 p. URL: <https://nycfuture.org/research/playing-new-york-citys-ace-card>
- Blynova O., Derevianko S., Ivanova O., Popovych I., Estay Sepulveda J. G. Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*. 2022. Vol. 29. P. 88–106. URL: <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Brady A., Rooney J. COVID-19 Lockdowns and the Right to Education in Ireland. *Studies: An Irish Quarterly Review*. 2021. Vol. 110(440). P. 415–424. <https://www.jstor.org/stable/27135632>
- Celestino T., Ribeiro E., Morgado E. G., Leonido L., Pereira A. Physical Education Teachers' Representations of Their Training to Promote the Inclusion of Students with Disabilities. *Education Sciences*. 2024. Vol. 14(1). P. 49. <https://doi.org/10.3390/educsci14010049>
- Chen A., Liu H., Li K.-C., Jia J. For Educational Inclusiveness: Design and Implementation of an Intelligent

- of Physical Education and Sport*, 23(7), 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Howsam, L. (2023). When and Where Did We Start Teaching Book History? In: Angallo M., Todd E. B. (Eds.). *Teaching the History of the Book: University of Massachusetts Press*, 17–26. <https://doi.org/10.2307/jj.5425955>
- Kariyev, A., Sultanova, Z., Yeraliyeva, T., Fadeyeva, O., Assenova, N., & Nurgalym, K. (2022). Interactive educational technologies as a factor in the development of the subjectivity of university students. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*, 14(3), 533–543. <https://doi.org/10.18844/wjet.v14i3.7269>
- Kamga, S. D. (2016). Inclusion of Learners with Severe Intellectual Disabilities in Basic Education under a Transformative Constitution: A Critical Analysis. *The Comparative and International Law Journal of Southern Africa*, 49(1), 24–52. <http://dx.doi.org/10.17159/1996-2096/2020/v20n2a9>
- Kaufman-Osborn, T. V. (2023). Imperious Regents and Disposable Custodians. *The Autocratic Academy: Reenvisioning Rule within America's Universities*. Duke University Press, 11–29. <https://doi.org/10.2307/jj.608354.5>
- Kononenko, O., Kononenko, A., Stynska, V., Kachmar, O., Prokopiv, L., Katolyk, H., & Popovych, I. (2020). Research of the factor structure of the model of world view settings at a young age. *Revista Inclusiones*, 7(3), 98–116. <https://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1629>
- Kumari, A., & Sharma, P. (2021). Social Responsibility and Legal Education in India: A Study in Special Reference to National Law Universities. *Socially Responsible Higher Education: International Perspectives on Knowledge Democracy* (153–68), Brill. <https://doi.org/10.1163/9789004459076>
- Link, P., & Dazhi, W. (2023). College Years, and the Mask of Mao Falls. *I Have No Enemies: The Life and Legacy of Liu Xiaobo* (pp. 61–83). Columbia University Press. URL: <https://cup.columbia.edu/book/i-have-no-enemies/9780231206341>
- Kurova, A., Popovych, I., Hrys, A., Koval, I., Pavliuk, M., Polishchuk, S., & Kolly-Shamne, A. (2023). Dispositional optimistic and pessimistic mental states of young athletes: gender differentiation. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(4), 857–867. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.04110>
- Lugalla, L. P. (2019). Education in Tanzania in the Era of Globalisation: Challenges and Opportunities. Mkuki na Nyota Publishers. <https://muse.jhu.edu/pub/360/monograph/book/65807>
- Maklakov, A. & Chermyanin, S. (1993). Metodika: Mno-gourovnevy`j lichnostny`j oprosnik "Adaptivnost`" (MLO-AM) [Methodology: Multilevel personality questionnaire "Adaptability" (MPQ-AM)]. *Znanie Tutoring System for Student-Athletes Based on Self-Determination Theory. Sustainability*. 2023. Vol. 15(20). P. 14709. <https://doi.org/10.3390/su152014709>
- Chikoko V., Mthembu P. The Impact of Poverty on Basic Education in South Africa: A Systematic Review of Literature. *Systematic Reviews of Research in Basic Education in South Africa: African Sun Media*. 2021. P. 69–90. <http://dx.doi.org/10.18820/9781991201157/03>
- Darragh L., Valoyes-Chávez L. Blurred lines: producing the mathematics student through discourses of special educational needs in the context of reform mathematics in Chile. *Educational Studies in Mathematics*. 2019. Vol. 101(3). P. 425–439. <http://www.jstor.org/stable/45184749>
- De Witte K., Titl V., Holz O., Smet M. Overview of Education Systems. *Financing Quality Education for All: The Funding Methods of Compulsory and Special Needs Education*. Leuven University Press. 2019. P. 25–40. <https://doi.org/10.2307/j.ctvncw0b1>
- Florian, L. The universal value of teacher education for inclusive education. In: A. Köpfer, J. J. W. Powell & R. Zahnd (eds). *Handbuch Inklusion international: Globale, nationale und lokale Perspektiven auf Inklusiv-e Bildung*. Verlag Barbara Budrich, Berlin. 2021. P. 89–105. <https://doi.org/10.3224/84742446>
- Halian I., Popovych I., Hulias I., Serbin Iy., Vyshnevskva O., Kovalchuk Z., Pyslar A. Correlation between personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023a. Vol. 23(5). P. 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian I., Popovych I., Vovk V., Kariyev A., Poleshchuk L., Halian O. Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023b. Vol. 23(7). P. 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Howsam L. When and Where Did We Start Teaching Book History? In: Angallo M., Todd E. B. (Eds.). *Teaching the History of the Book: University of Massachusetts Press*. 2023. P. 17–26. <https://doi.org/10.2307/jj.5425955>
- Kariyev A., Sultanova Z., Yeraliyeva T., Fadeyeva O., Nazymgul, Assenova N., Nurgalym K. Interactive educational technologies as a factor in the development of the subjectivity of university students. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*. 2022. Vol. 14(3). P. 533–543. <https://doi.org/10.18844/wjet.v14i3.7269>
- Kamga S. D. Inclusion of Learners with Severe Intellectual Disabilities in Basic Education under a Transformative Constitution: A Critical Analysis. *The Comparative and International Law Journal of Southern Africa*. 2016. Vol. 49(1). P. 24–52. <http://dx.doi.org/10.17159/1996-2096/2020/v20n2a9>
- Kaufman-Osborn T. V. Imperious Regents and Disposable Custodians. *The Autocratic Academy: Reenvisioning Rule within America's Universities*. Duke University Press. 2023. P. 11–29. <https://doi.org/10.2307/jj.608354.5>
- Kononenko O., Kononenko A., Stynska V., Kachmar O., Prokopiv L., Katolyk H., Popovych I. Research

- [Knowledge], 1-6. URL: <https://cpd-program.ru/methods/mlo.htm>
- McGrath, P. (2017). Does Education in Ireland Meet the Needs of Gifted Students? (September 17, 2017). *The Irish Journal of Education, XLII*, 64–87. <https://ssrn.com/abstract=3729584>
- Masiello, I., Mohseni, Z., Palma, F., Nordmark, S., Augustsson, H., & Rundquist, R. (2024). A Current Overview of the Use of Learning Analytics Dashboards. *Education Sciences, 14*(1), 82. <https://doi.org/10.3390/educsci14010082>
- Nosov, P., Ben, A., Zinchenko, S., Popovych, I., Mateichuk, V., & Nosova, H. (2020). Formal approaches to identify cadet fatigue factors by means of marine navigation simulators. *CEUR Workshop Proceedings, 2732*, 823–838. <https://ceur-ws.org/Vol-2732/20200823.pdf>
- Osniczki, A. K. (2004). Opređenje kharakteristik social'noĭ adaptaczii [Determining the characteristics of social adaptation]. *Psikhologiya i shkola [Psychology and school]*, 1, 43–56. URL: <https://psylab.info>
- Popovych, I., Halian, I., Lialiuk, G., Chopyk, R., Karpenko, Ye., & Melnyk, Yu. (2022). Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport, 22*(7), 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Prokhorenko, L., Popovych, I., Sokolova, H., Chumaieva, Yu., Kosenko, Yu., Razumovska, T., & Zasenka, V. (2023). Gender differentiation of self-regulating mental states of athletes with disabilities: comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport, 23*(2), 349–359. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.02042>
- Rice, C., Kenny, N., & Connolly, L. (2023). Exploring the Attitudes of School Staff towards the Role of Autism Classes in Inclusive Education for Autistic Students: A Qualitative Study in Irish Primary Schools. *Education Sciences, 13*(9), 889. <https://doi.org/10.3390/educsci13090889>
- Rogers, C. R., & Dymond R. F. (1955). Psychotherapy and Personality Change. Coordinated Research Studies in the Client-Centered Approach. *American Sociological Review, 20*(3), 369–370. <https://doi.org/10.2307/2087424>
- Seitz, S., Auer, P., & Bellacicco, R. (2023). International perspectives on inclusive education. *In the light of educational justice*. Opladen, Berlin, Toronto: Verlag Barbara Budrich. <https://doi.org/10.25656/01:26652>
- Shala, A., & Grajevci, A. (2019). A study of research skills of Kosovar students: An assessment of the influence of inclusion, exclusion, ethnicity, parental education and gender. *Journal of Education Culture and Society, 10*(1), 187–199. <https://www.jecs.pl/index.php/jecs/article/view/567>
- of the factor structure of the model of world view settings at a young age. *Revista Inclusiones*. 2020. Vol. 7(3). P. 98–116. <https://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1629>
- Kumari A., Sharma P. Social Responsibility and Legal Education in India: A Study in Special Reference to National Law Universities. *Socially Responsible Higher Education: International Perspectives on Knowledge Democracy*. Brill. 2021. P. 153–68. <https://doi.org/10.1163/9789004459076>
- Link P., Dazhi W. College Years, and the Mask of Mao Falls. *I Have No Enemies: The Life and Legacy of Liu Xiaobo*. Columbia University Press. 2023. P. 61–83. URL: <https://cup.columbia.edu/book/i-have-no-enemies/9780231206341>
- Kurova A., Popovych I., Hrys A., Koval I., Pavliuk M., Polishchuk S., Kolly-Shamne A. Dispositional optimistic and pessimistic mental states of young athletes: gender differentiation. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023. Vol. 23(4). P. 857–867. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.04110>
- Lugalla L. P. Education in Tanzania in the Era of Globalisation: Challenges and Opportunities. Mkuki na Nyota Publishers. 2019. 308 p. <https://muse.jhu.edu/pub/360/monograph/book/65807>
- Маклаков А. Г., Чермянин С. Г. Методика: Многоуровневый личностный опросник "Адаптивность" (МЛО-АМ). Знание. 1993. С. 1–6. URL: <https://cpd-program.ru/methods/mlo.htm>
- McGrath P. Does Education in Ireland Meet the Needs of Gifted Students? (September 17, 2017). *The Irish Journal of Education*. 2017. Vol. XLII. P. 64–87. <https://ssrn.com/abstract=3729584>
- Masiello I., Mohseni Z., Palma F., Nordmark S., Augustsson H., Rundquist R. A Current Overview of the Use of Learning Analytics Dashboards. *Education Sciences*. 2024. Vol. 14(1). P. 82. <https://doi.org/10.3390/educsci14010082>
- Nosov P., Ben A., Zinchenko S., Popovych I., Mateichuk V., Nosova H. Formal approaches to identify cadet fatigue factors by means of marine navigation simulators. *CEUR Workshop Proceedings*. 2020. Vol. 2732. P. 823–838. <https://ceur-ws.org/Vol-2732/20200823.pdf>
- Осницкий А. К. Оpređenje kharakteristik social'noĭ adaptaczii. *Психология и школа*. 2004. № 1. С. 43–56. URL: <https://psylab.info>
- Popovych I., Halian I., Lialiuk G., Chopyk R., Karpenko Ye., Melnyk Yu. Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022. Vol. 22(7). P. 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Prokhorenko L., Popovych I., Sokolova H., Chumaieva Yu., Kosenko Yu., Razumovska T., Zasenka V. Gender differentiation of self-regulating mental states of athletes with disabilities: comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023. Vol. 23(2). P. 349–359. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.02042>
- Rice C., Kenny N., Connolly L. Exploring the Attitudes of School Staff towards the Role of Autism Classes in Inclusive Education for Autistic Students: A Qualitative Study in Irish Primary Schools. *Education*

- Tomlinson, S. (2021). A Sociology of Special and Inclusive Education. Insights from the UK, US, Germany, and Finland. In: *Handbuch Inklusion International: International Handbook of Inclusive Education: Globale, Nationale Und Lokale Perspektiven Auf Inklusive Bildung: Global, National and Local Perspectives*. Verlag Barbara Budrich. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315646237>
- Vargas-Hernández, J. G. & Kariyev, A. D. (2023). Didactic Strategies for Meaningful Learning. In R. González-Lezcano (Ed.). *Advancing STEM Education and Innovation in a Time of Distance Learning* (pp. 47–72). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-5053-6.ch003>
- Vargas-Hernández, J. G., Vargas-González, O. C., Castañeda-Burciaga, S., & Kariyev, A. D. (2023). Meaningful Learning Didactic Strategies in Higher Education. In: N. Alias, S. Syed-Aris, H. Hashim (Eds.). *Cases on Responsive and Responsible Learning in Higher Education* (pp. 54–72). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-6076-4.ch004>
- Vhurumuku, E. (2021). Science Teacher Professional Development in Post-Apartheid South Africa: A Systematic Review of the Literature on Basic Education. *Systematic Reviews of Research in Basic Education in South Africa: African Sun Media*, 163–88. <http://dx.doi.org/10.18820/9781991201157/07>
- Videla, C. B., Meneses, E. L., Gómez, C. H., & Tejedor, M. R. (Eds.). (2021). *Accessibility of Vulnerability Groups: from Icts to Emotions*. (1st ed.). Dykinson, S. L. <https://doi.org/10.2307/j.ctv282jg7b>
- Wellgraf, S., & Grindell, N. (2023). Grading: On the Pedagogical Production of Feelings of Inferiority. *That Sinking Feeling: On the Emotional Experience of Inferiority in Germany's Neoliberal Education System*. Berghahn Books. <https://doi.org/10.3167/9781805390527>
- Yelubayeva, P., Tashkyn, E., & Berkinbayeva, G. (2023). Addressing Challenges in Kazakh Education for Sustainable Development. *Sustainability*, 15(19), 14311. <https://doi.org/10.3390/su151914311>
- Sciences. 2023. Vol. 13(9). P. 889. <https://doi.org/10.3390/educsci13090889>
- Rogers C. R., Dymond R. F. Psychotherapy and Personality Change. Coordinated Research Studies in the Client-Centered Approach. *American Sociological Review*. 1955. Vol. 20(3). P. 369–370. <https://doi.org/10.2307/2087424>
- Seitz S., Auer P., Bellacicco R. International perspectives on inclusive education. *In the light of educational justice*. Opladen, Berlin, Toronto: Verlag Barbara Budrich. 2023, 268 p. <https://doi.org/10.25656/01:26652>
- Shala A., Grajevci A. A study of research skills of Kosovar students: An assessment of the influence of inclusion, exclusion, ethnicity, parental education and gender. *Journal of Education Culture and Society*. 2019. Vol. 10(1). P. 187–199. <https://www.jecs.pl/index.php/jecs/article/view/567>
- Tomlinson S. A Sociology of Special and Inclusive Education. Insights from the UK, US, Germany, and Finland. In: *Handbuch Inklusion International: International Handbook of Inclusive Education: Globale, Nationale Und Lokale Perspektiven Auf Inklusive Bildung: Global, National and Local Perspectives*. Verlag Barbara Budrich; 2021. P. 59–74. <https://doi.org/10.4324/9781315646237>
- Vargas-Hernández J. G. Kariyev A. D. Didactic Strategies for Meaningful Learning. In R. González-Lezcano (Ed.). *Advancing STEM Education and Innovation in a Time of Distance Learning* (pp. 47–72). IGI Global. 2023. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-5053-6.ch003>
- Vargas-Hernández J. G., Vargas-González O. C., Castañeda-Burciaga S., Kariyev A. D. Meaningful Learning Didactic Strategies in Higher Education. In: N. Alias, S. Syed-Aris, H. Hashim (Eds.). *Cases on Responsive and Responsible Learning in Higher Education* (pp. 54–72). IGI Global. 2023. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-6076-4.ch004>
- Vhurumuku E. Science Teacher Professional Development in Post-Apartheid South Africa: A Systematic Review of the Literature on Basic Education. *Systematic Reviews of Research in Basic Education in South Africa: African Sun Media*. 2021. P. 163–88. <http://dx.doi.org/10.18820/9781991201157/07>
- Videla C. B., Meneses E. L., Gómez C. H., Tejedor M. R. (Eds.). *Accessibility of Vulnerability Groups: from Icts to Emotions*. (1st ed.). Dykinson, S. L. 2021. 151 p. <https://doi.org/10.2307/j.ctv282jg7b>
- Wellgraf S., Grindell, N. Grading: On the Pedagogical Production of Feelings of Inferiority. *That Sinking Feeling: On the Emotional Experience of Inferiority in Germany's Neoliberal Education System*. Berghahn Books. 2023. P. 147–78. <https://doi.org/10.3167/9781805390527>
- Yelubayeva P., Tashkyn E., Berkinbayeva G. Addressing Challenges in Kazakh Education for Sustainable Development. *Sustainability*. 2023. Vol. 15(19). P. 14311. <https://doi.org/10.3390/su151914311>

Науковий журнал

Інсайт:

ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ СУСПІЛЬСТВА

INSIGHT: THE PSYCHOLOGICAL DIMENSIONS OF SOCIETY

Випуск 11

Підписано до друку 29.04.2024 р. Формат 60×84/8. Папір офсетний.
Наклад 300 примірників. Гарнітура Cambria. Друк цифровий.
Ум.-друк. арк. 45,34. Обл. вид. арк. 40,97.
Замовлення № 0424/272.

Видавничий дім "Гельветика"
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1.
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.

Scientific journal

Інсайт:

ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ СУСПІЛЬСТВА

INSIGHT: THE PSYCHOLOGICAL DIMENSIONS OF SOCIETY

Issue 11

Signed for printing on April 29, 2024. Format 60×84/8. Offset paper.

Print run: 300 copies. Typeface Cambria. Digital printing.

Con. print sheets: 45,34. Publisher's signature: 40,97.

Order No. 0424/272.

Publishing house "Helvetica"

65101, Odesa, 6/1 Inglizi St.

Tel.: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Certificate of subject of publishing

ДК No. 7623 dated June 22, 2022.